

*Ocena efektów realizacji
Regionalnego Programu Operacyjnego
dla Województwa Pomorskiego
na lata 2007-2013*

raport końcowy

imapp . | :
i b s

koordynacja:

Andrzej Regulski

autorzy raportu:

Marek Antosiewicz
Jan Frankowski
Magdalena Ośka
Andrzej Regulski
Julian Zawistowski

współpraca:

Henryk Kalinowski
Piotr Lewandowski
Anna Matejczuk
Wiktor Mrozowski
Aleksander Szpor
Michał Wolański
Radosław Zagórowicz

IMAPP sp. z o.o.
ul. Rejtana 15/25
02-516 Warszawa
imapp@imapp.pl
www.imapp.pl

Instytut Badań Strukturalnych
ul. Rejtana 15/28
02-516 Warszawa, Polska
ibs@ibs.org.pl
www.ibs.org.pl

imapp

. | :
i b s

Spis treści

Streszczenie	6
Executive summary	15
Wykaz skrótów	23
Wprowadzenie	26
Część A. Analizy sektorowe	27
1 Innowacyjność i konkurencyjność gospodarki	27
1.1 Bezpośrednie wsparcie MŚP	28
1.1.1 Logika interwencji.....	28
1.1.2 Charakterystyka interwencji.....	29
1.1.3 Ocena interwencji.....	39
1.1.4 Podsumowanie	59
1.2 Wsparcie otoczenia biznesu	67
1.2.1 Logika interwencji.....	67
1.2.2 Charakterystyka interwencji.....	68
1.2.3 Ocena interwencji.....	73
1.2.4 Podsumowanie	83
2 Infrastruktura społeczna	86
2.1 Projekty miejskie	87
2.1.1 Logika interwencji.....	87
2.1.2 Charakterystyka interwencji.....	88
2.1.3 Ocena interwencji.....	91
2.1.4 Podsumowanie	102
2.2 Infrastruktura turystyczna i kulturowa.....	108
2.2.1 Logika interwencji.....	108
2.2.2 Charakterystyka interwencji.....	109
2.2.3 Ocena interwencji.....	114
2.2.4 Podsumowanie	125
2.3 Infrastruktura ochrony zdrowia	135
2.3.1 Logika interwencji.....	135
2.3.2 Charakterystyka interwencji.....	136
2.3.3 Ocena interwencji.....	139
2.3.4 Podsumowanie	143
2.4 Infrastruktura dydaktyczna szkół wyższych.....	150
2.4.1 Logika interwencji.....	150
2.4.2 Charakterystyka interwencji.....	150

2.4.3	Ocena interwencji.....	153
2.4.4	Podsumowanie	159
2.5	Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego.....	162
2.5.1	Logika interwencji.....	162
2.5.2	Charakterystyka interwencji.....	163
2.5.3	Ocena interwencji.....	167
2.5.4	Podsumowanie	169
2.6	Lokalna infrastruktura społeczna	173
2.6.1	Logika interwencji.....	173
2.6.2	Charakterystyka interwencji.....	174
2.6.3	Ocena interwencji.....	177
2.6.4	Podsumowanie	184
3	Ochrona środowiska i energetyka	189
3.1	Infrastruktura ochrony środowiska	190
3.1.1	Logika interwencji.....	190
3.1.2	Charakterystyka interwencji.....	191
3.1.3	Ocena interwencji.....	194
3.1.4	Podsumowanie	200
3.2	Infrastruktura energetyczna.....	207
3.2.1	Logika interwencji.....	207
3.2.2	Charakterystyka interwencji.....	208
3.2.3	Ocena interwencji.....	211
3.2.4	Podsumowanie	213
4	Transport	217
4.1	Transport drogowy	218
4.1.1	Logika interwencji.....	218
4.1.2	Charakterystyka interwencji.....	219
4.1.3	Ocena interwencji.....	223
4.1.4	Podsumowanie	228
4.2	Transport kolejowy.....	232
4.2.1	Logika interwencji.....	232
4.2.2	Charakterystyka interwencji.....	233
4.2.3	Ocena interwencji.....	234
4.2.4	Podsumowanie	236
4.3	Transport zbiorowy	239
4.3.1	Logika interwencji.....	239

4.3.2	Charakterystyka interwencji.....	239
4.3.3	Ocena interwencji.....	241
4.3.4	Podsumowanie.....	244
Część B. Analizy makroekonomiczne i terytorialne.....		247
5	Wyniki symulacji makroekonomicznych.....	247
5.1	Wpływ na rachunki regionalne.....	249
5.2	Wpływ na regionalny rynek pracy.....	255
5.3	Wpływ na cele RPO WP 2007-2013.....	260
6	Ocena RPO WP 2007-2013 w układzie terytorialnym.....	262
6.1	Ocena struktury interwencji.....	262
6.2	Wsparcie obszarów strukturalnie słabych.....	266
6.3	Podsumowanie analiz terytorialnych w ramach analiz tematycznych.....	270
Część C. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....		275
7	Podsumowanie w układzie celów RPO WP 2007-2013.....	275
	CS 1. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki oraz wzrost kompetencji mieszkańców.....	275
	CS 2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej ośrodków miejskich i usprawnienie powiązań między nimi.....	278
	CS 3. Poprawa atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej.....	280
	CS 4. Przełamywanie barier strukturalnych na obszarach o niższym potencjale rozwojowym.....	284
8	Rekomendacje.....	287
	Bibliografia.....	288
	Załączniki.....	291
	Załącznik 1. Metodyka badania.....	291
	Załącznik 2. Charakterystyka modelu PomMOD.....	293

Streszczenie

Badanie pt. *Ocena efektów realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013* zostało przeprowadzone przez Imapp oraz Instytut Badań Strukturalnych na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Celem ewaluacji była kompleksowa ocena efektów realizacji RPO WP 2007-2013, obejmująca następujące zagadnienia:

- ocena wpływu RPO WP 2007-2013 na sytuację społeczno-gospodarczą województwa pomorskiego (cel szczegółowy 1);
- ocena jakościowa osiągniętych efektów realizacji RPO WP 2007-2013 (cel szczegółowy 2);
- rekomendacje dotyczące wdrażania RPO WP 2014-2020 (cel szczegółowy 3).

W ramach badania wykorzystane zostały zarówno wyniki badań terenowych, jak i wnioski z analizy z danych zastanych. Informacje pochodzące z tych źródeł stanowiły podstawę dla oceny efektów interwencji z RPO WP 2007-2013 oraz zmian, jakie zaszły w obszarach objętych wsparciem. Ponadto, aby określić wpływ Programu na zmianę sytuacji makroekonomicznej w regionie, przygotowany został dedykowany model ekonomiczny dla województwa pomorskiego oraz aplikacja pozwalająca na prowadzenie symulacji dotyczących potencjalnych efektów interwencji.

Charakterystyka RPO WP 2007-2013 i jego oddziaływanie makroekonomiczne

Wydatkowanie środków RPO WP 2007-2013 miało pozytywny wpływ na wszystkie wskaźniki makroekonomiczne województwa pomorskiego. Pomimo relatywnie niewielkiego rozmiaru alokacji w stosunku do całkowitej aktywności gospodarczej województwa pomorskiego, pomiędzy 2007 r. i 2015 r. RPO WP 2007–2013 przyczynił się do zmniejszenia dystansu do Unii Europejskiej (UE) mierzonego PKB per capita o dodatkowe 0,8 pkt. proc. (tj. całkowite zmniejszenie dystansu w tym okresie wyniosło 14,1 pkt. proc. wobec 13,3 pkt. proc., które miałyby miejsce w przypadku braku interwencji RPO WP 2007-2013). Największe przyspieszenie procesu konwergencji do UE miało miejsce w latach 2009-2011, a więc w okresie, w którym odnotowano najwyższy poziom wydatków z RPO WP 2007-2013. Jest to ściśle związane z przeważającym początkowo efektem popytowym, który wyraźnie osłabł po 2015 r., wraz ze zmniejszaniem się bezwzględnej skali wydatkowanych środków, a także na skutek dość szybkiego wzrostu gospodarczego powodującego, że interwencja o takiej samej nominalnej wielkości ma słabsze oddziaływanie. Efekty podażowe interwencji pozostają jednak silne i będą one nadal widoczne w 2020 r.

Jednocześnie należy mieć na uwadze, że dodatkowym wzmocnieniem efektów RPO WP 2007-2013 będzie interwencja RPO WP 2014-2020, która spowoduje, że efekt popytowy początkowo wywołany realizacją RPO WP 2007-2013 będzie nadal silny, a dodatkowo spotęgowane zostaną efekty podażowe. W szczególności, kontynuacja programu regionalnego będzie miała istotne znaczenie dla utrzymania wyższego tempa wzrostu gospodarczego i konwergencji do poziomu dochodu w UE. Gdyby nie wydatki planowane w obydwu perspektywach, w 2020 r. dochód per capita w relacji do średniej w UE-28 w województwie pomorskim byłby prawie o 1,4 pkt. proc. niższy niż w scenariuszu z funduszami, z czego wpływ perspektywy RPO WP 2014-2020 jest odpowiedzialny za ponad 1 pkt. proc. z tej różnicy. Równie istotne są wydatki z drugiej perspektywy dla wskaźnika zatrudnienia. O ile w szczycie oddziaływania RPO WP 2007-2013, czyli w 2015 r., różnica pomiędzy scenariuszami z i bez funduszy wynosiła około 0,5 pkt. proc. to w 2020 rośnie ona prawie dwukrotnie do 0,9 pkt. proc.

Oś priorytetowa 1. *Rozwój i innowacje w MŚP*¹

Dotacje dla przedsiębiorstw

W ramach Działania 1.1 przyznano łącznie 665 dotacji na projekty inwestycyjne oraz 88 dotacji na udział w targach, natomiast w ramach Działania 1.2 dofinansowano łącznie 110 projektów z zakresu wsparcia innowacyjności przedsiębiorstw. Zrealizowane projekty odpowiadały celom osi priorytetowej i przyczyniły się do poprawy sytuacji konkurencyjnej wspartych przedsiębiorstw: w zdecydowanej większości przypadków odnotowały one wzrost zatrudnienia, przychodów ze sprzedaży i zysku netto, wzrósł również odsetek przedsiębiorstw prowadzących działalność eksportową. Pozytywne efekty przyniosły również projekty targowe, których beneficjenci zdobyli nowe zagraniczne rynki zbytu. W wyniku zrealizowanych inwestycji zwiększyła się innowacyjność wspartych przedsiębiorstw, przy czym nawet w Działaniu 1.2 realizowane projekty rzadko obejmowały bardziej kreatywne formy działań innowacyjnych, takie jak prowadzenie lub wdrażanie wyników prac B+R. Zrealizowane projekty, z uwagi na ograniczoną skalę interwencji, miały również niewielki wpływ na poprawę konkurencyjności całego sektora MŚP w regionie.

Instrumenty inżynierii finansowej

Wdrożenie instrumentów inżynierii finansowej dla MŚP było realizowane w ramach 2 działań: 1.3, w którym zrealizowano projekt systemowy BGK w ramach Inicjatywy JEREMIE, oraz 1.4, w którym dofinansowano 7 projektów realizowanych bezpośrednio przez pomorskie fundusze pożyczkowe i poręczeniowe. Dzięki uzyskanym środkom udzielono łącznie ponad 7,5 tys. pożyczek i poręczeń dla mikro i małych przedsiębiorstw, znacząco przekraczając założenia przyjęte na etapie programowania. Wsparcie trafiło w dużej mierze do przedsiębiorstw znajdujących się w tzw. luce finansowej, w tym z obszarów strukturalnie słabych, co dobrze korespondowało z celem działania 1.3, jakim była poprawa dostępu MŚP do kapitału. Wykorzystanie instrumentów inżynierii finansowej pozytywnie wpłynęło na rozwój i poprawę pozycji konkurencyjnej wspartych firm, chociaż uzyskany efekty był zazwyczaj mniejszy niż w przypadku dotacji. Zaletą wsparcia pozadotacyjnego była jednak przede wszystkim jego trwałość i efektywność – te same środki były wielokrotnie wykorzystane, co umożliwiło wsparcie większej liczby firm, zauważalnej w skali całego regionu.

Otoczenie biznesu

W ramach Działań 1.5 , 1.6 (oraz części Podziałania 8.1.2) zrealizowano w sumie 62 projekty z obszaru wsparcia otoczenia biznesu, z czego 17 dotyczyły IOB i infrastruktury B+R jednostek naukowych, 17 tworzenia i rozwoju klastrów, 20 promocji atrakcyjności inwestycyjnej regionu, a 8 wsparcia zagranicznej aktywności przedsiębiorstw. Wśród najważniejszych efektów zrealizowanych projektów należy wymienić rozwój sieci IOB w regionie i poprawę ich infrastruktury, stworzenie kilku inicjatyw klastrowych będących załącznikiem inteligentnych specjalizacji, stworzenie kompleksowego systemu obsługi inwestorów w regionie, oraz promocję regionu na kluczowych rynkach zagranicznych. Należy jednak podkreślić, że w tym obszarze niezbędne są dalsze działania, m.in. w celu poprawy dostępności i jakości usług świadczonych przez IOB (w tym proinnowacyjnych), stworzenia systemowego wsparcia zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw oraz wzmocnienia systemu wspierającego przedsiębiorczość w regionie.

¹ Stan na koniec maja 2016 r.

Oś priorytetowa 2. *Spółeczeństwo wiedzy*

Infrastruktura dydaktyczna szkół wyższych

W ramach Działania 2.1 dofinansowano łącznie 21 projektów z zakresu rozwoju infrastruktury dydaktycznej szkół wyższych. Środki przeznaczone w większości na przebudowę i wyposażenie istniejących pomieszczeń na cele naukowo-dydaktyczne. Dzięki temu istotnie poprawiła się jakość i dostępność infrastruktury dydaktycznej i naukowo-dydaktycznej szkół wyższych w województwie pomorskim, co bezpośrednio odpowiada celom działania i przyczynia się do tworzenia warunków sprzyjających budowaniu społeczeństwa wiedzy. Analiza wskaźników produktu wskazuje, że skala interwencji, mierzona liczbą projektów, nie odbiegała od założeń przyjętych na etapie programowania, natomiast poziom wykorzystania infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów istotnie przekroczył założone wartości. Faktyczny wpływ interwencji był jednak ograniczony.

Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

W ramach Działania 2.2 zrealizowano 23 projekty, z czego 4 obejmowały budowę sieci szerokopasmowej, a 19 poświęcono na rozwój i wdrożenie e-usług. Projekty infrastrukturalne realizowano wyłącznie na terenach wiejskich, przeważnie na obszarach tzw. „białych plam”, dzięki czemu przyczyniły się do istotnego wzrostu liczby mieszkańców pozostających w zasięgu szerokopasmowego Internetu, częściowo korygując na tych terenach zawodność rynku. Wdrażanie projektów z obszaru e-usług przyczyniło się do zwiększenia liczby użytecznych usług skierowanych do większego grona odbiorców, choć w umiarkowanej skali. Zarówno e-usługi, jak i projekty z zakresu dostępu do Internetu realizują cele działania, przyczyniając się do tworzenia podstaw rozwoju społeczeństwa informacyjnego w województwie pomorskim, zgodnie z celem osi priorytetowej. Poziom realizacji wskaźników, tak produktu jak i rezultatu, pokazuje, że interwencja była nie tyle zgodna z oczekiwaniami, co w wielu przypadkach je przekroczyła. Wpływ interwencji na wzrost liczby osób mających dostęp do Internetu był ograniczony ze względu na brak możliwości sfinansowania w ramach RPO WP 2007-2013 podłączenia do Internetu na etapie ostatniej mili.

Oś priorytetowa 3. *Funkcje miejskie i metropolitalne*

Transport zbiorowy

W ramach Działania 3.1 (oraz częściowo je uzupełniającego Działania 4.3), które odnosiły się do transportu zbiorowego zrealizowano 9 projektów infrastrukturalnych oraz taborowych i 3 polegające na opracowaniu dokumentacji projektowej. Inwestycje te przysłużyły się do wzrostu spójności transportowej oraz poprawy konkurencyjności komunikacji publicznej w miastach. Poza mierzalnymi skutkami wzrostu liczby pasażerów przyczyniły się w istotny sposób do ograniczenia negatywnej presji środowiskowej powodowanej przez wyeksploatowane pojazdy transportu zbiorowego, a także umożliwiły skorzystanie z atrakcyjnego, alternatywnego względem własnego samochodu, środka transportu w codziennych podróżach w obrębie miast i obszaru metropolitalnego Trójmiasta. Zwiększyła się także dostępność przestrzenna do transportu publicznego, w tym szczególnie dla osób z niepełnosprawnościami poprzez zakupy nowoczesnego taboru przystosowanego do ich potrzeb.

Rewitalizacja

W ramach kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych dofinansowano 8 projektów obejmujących rewaloryzację przestrzeni publicznej, budowę

lub adaptację starych budynków pod nowe funkcje w zdegradowanych częściach miast, a także zagospodarowanie przestrzeni publicznych w 5 miastach. Do realizacji komponentu miękkiego rewitalizacji wykorzystano cross-financing, a także dedykowane konkursy PO KL, co stanowiło wówczas rozwiązanie nowatorskie w skali kraju. Zrealizowane projekty wpisują się w aktywizację społeczną i gospodarczą zdegradowanych obszarów miejskich. Wartości wskaźników rezultatu świadczą o tym, że interwencja objęła większy obszar i liczbę mieszkańców, niż pierwotnie zakładano, a także mogła wpłynąć na bardzo dynamiczny przyrost liczby nowych podmiotów gospodarczych. Sukces interwencji zależał od skali komponentu społecznego rewitalizacji, liczby utworzonych miejsc pracy oraz uzupełniania finansowania przez środki prywatne. Obszary, które nie spełniały tych kryteriów w dalszym ciągu są narażone na degradację, stąd też wymagają kontynuacji procesu rewitalizacji.

**Funkcje
ponadlokalne
i metropolitalne**

Inwestycje ponadlokalne i metropolitalne objęły 9 projektów polegających na podnoszeniu atrakcyjności stref rozwojowych w miastach oraz 44 przedsięwzięcia w ramach Inicjatywy JESSICA. Projekty dotacyjne miały charakter punktowy, ewidentnie wzmacniający ponadlokalne funkcje wspartych ośrodków miejskich, choć ich wpływ na aktywizację samych stref rozwojowych wewnątrz miast pozostaje dyskusyjny. Analiza wskaźników wskazuje, że nie udało się osiągnąć zakładanej liczby osób korzystającej z wybudowanej infrastruktury, jednak większość projektów charakteryzuje się wysoką użytecznością dla mieszkańców, spowodowała istotne efekty prozatrudnieniowe oraz stabilizację pozycji miast w regionalnym układzie funkcjonalno-osadniczym. Przedsięwzięcia miejskie JESSICA miały podobny charakter, co projekty bezzwrotne, jednak z uwagi na wzmocnienie różnorodnych funkcji, skalę zainteresowania oraz spowodowany efekt dźwigni można mówić o wyższej skuteczności interwencji.

Oś priorytetowa 4. Regionalny system transportowy

**Transport
drogowy**

Oś priorytetowa 4 objęła w sumie 58 projektów z obszaru transportu drogowego, w tym 52 w ramach Działania 4.1 oraz 6 w ramach Działania 4.3. Realizacja projektów przyczyniła się w sposób istotny do poprawy dostępności transportowej, w tym usprawnień między najważniejszymi ośrodkami gospodarczymi regionu. Inwestycje ukierunkowane były na budowę lub przebudowę dróg wojewódzkich, która służyły także poprawie dostępności węzłów transportowych (m.in. węzłów autostradowych i portów morskich). Efekty te były najwyraźniej widoczne we wschodniej części województwa, gdzie nastąpiła duża koncentracja projektów, finansowanych również z innych funduszy unijnych. Potrzeby w zakresie infrastruktury drogowej w regionie przełożyły się na duże zainteresowanie beneficjentów, co miały swoje odzwierciedlenie w wysokim poziomie przekroczenia realizacji wskaźników.

**Transport
kolejowy**

W ramach Działania 4.2 zrealizowano w sumie 3 projekty z obszaru transportu kolejowego i 5 polegających na opracowaniu dokumentacji technicznej. Projekty rewitalizacji linii kolejowych w istotny sposób przyczyniły się do podniesienia dostępności transportu kolejowego w województwie pomorskim, zarówno dla transportu pasażerskiego jak i towarowego. Pomimo niewielkiej liczby zrealizowanych projektów w stosunku do liczby projektów z zakresu transportu drogowego, wybrane inwestycje miały kluczowy charakter ze

względu na sieć osiedleńczą i kolejową w regionie. Potwierdza to fakt zrealizowania w 90% zakładanej wartości wskaźnika liczby pasażerów przewożonych w regionalnym transporcie kolejowym, która jest wynikiem poprawy parametrów technicznych szlaków kolejowych (a przez to czasów przejazdu) oraz infrastruktury pasażerskiej. Projekty rewitalizacji linii kolejowych wraz z projektami komplementarnymi dofinansowanymi z innych programów poprawiały także dostępność węzłów transportowych i integracje różnych środków transportu, jednak działania te wymagają dalszej kontynuacji dla zapewnienia oczekiwanego poziomu usług w transporcie zbiorowym.

Oś priorytetowa 5. Środowisko i energetyka przyjazna środowisku

Infrastruktura ochrony środowiska

W ramach wsparcia infrastruktury ochrony środowiska dofinansowano łącznie 16 projektów. W grupie tej dominują przedsięwzięcia z zakresu gospodarki wodnej (9) oraz gospodarki odpadami (5), których jest zdecydowanie więcej niż projektów dotyczących monitoringu stanu środowiska (2). Dofinansowane inwestycje pozwoliły na ograniczenie zagrożeń ekologicznych i poprawę stanu środowiska. Uporządkowanie systemu gospodarki odpadami pozwoliło na ograniczenie presji środowiskowej, związanej z dominującym wcześniej sposobem zagospodarowania odpadów poprzez ich składowanie. Rekultywacja składowisk odpadów, pozwala na zmniejszenie ilości zanieczyszczeń przedostających się do wód gruntowych i powierzchniowych. Podobnie, rozwiązanie kwestii gospodarki wodami opadowymi, w szczególności wyposażenie kanalizacji deszczowej w separatory, zmniejsza ilość zanieczyszczeń przedostających się wraz z wodami opadowymi do wód gruntowych i powierzchniowych. Wsparte systemy monitoringu oraz mapy zagrożenia powodziowego pozwalają z kolei na wykrycie i odpowiednie zareagowanie na pojawiające się zagrożenia, przy czym niewielka liczba i zakres tych projektów wpływają na ich stosunkowo ograniczony wpływ na możliwość zmniejszenia zagrożeń ekologicznych. Analiza wskaźników produktu poszczególnych działań OP 5 wskazuje, że co do zasady efekty interwencji odpowiadają założeniom przyjętym na etapie programowania, przy czym szczególnie w obszarze gospodarki wodnej, struktura tematyczna wsparcia jest nieco inna niż zakładano.

Infrastruktura energetyczna

W działaniach 5.4 i 5.5 wsparcie otrzymało łącznie 78 projektów, przy czym gros środków przeznaczono na inwestycje obejmujące montaż kolektorów słonecznych u osób fizycznych i/lub w budynkach użyteczności publicznej oraz modernizację energetyczną tego typu obiektów. Specyfika projektów związanych z OZE (relatywnie duża wartość całych przedsięwzięć oraz jednostkowo niewielkie instalacje o wysokich kosztach w przeliczeniu na jednostkę mocy) przełożyła się na niezrealizowanie zakładanych wartości wskaźników produktu i rezultatu, co jednak nie podważa ogólnie pozytywnej oceny RPO WP 2007-2013 w tym obszarze. Pewnym jej mankamentem była jednak koncentracja na instalacjach wytwarzających energię ciepłą przy pomocy stosunkowo prostej technologii (kolektory słoneczne). Z kolei w przypadku modernizacji energetycznej wskaźniki produktu i rezultatu zostały znacznie przekroczone, w związku z obniżeniem poziomu dofinansowania. Analiza projektów potwierdziła zadowalające i trwałe efekty ekologiczne i powiązane z nimi oszczędności, a także inne pozytywne rezultaty takie jak poprawa warunków świadczenia usług publicznych, wyższa estetyka przestrzeni

publicznych oraz zwiększona świadomość energetyczna.

Oś priorytetowa 6. *Turystyka i dziedzictwo kulturowe*

Infrastruktura turystyczna

W ramach projektów turystycznych wsparto 13 projektów dotyczących głównie infrastruktury turystyki aktywnej, z naciskiem na wodną i rowerową. Przyczyniło się to do podniesienia jakości publicznej infrastruktury turystycznej i poszerzenia oferty turystycznej, lecz nie pozwoliło w pełni wytworzyć markowych, sieciowych produktów, funkcjonujących całorocznie. Spodziewane efekty Programu, takie jak wydłużenie sezonu czy podniesienie dochodów z turystyki w skali regionu mogły zatem nie wystąpić lub wystąpić dzięki interwencji w bardzo ograniczonym zakresie.

Promocja turystyczna

W RPO WP 2007-2013 wsparto 6 projektów promocyjnych, które miały na celu rozwój systemu informacji turystycznej i kulturalnej oraz promocję sieciowych produktów turystycznych (Działanie 6.2). Szczególnie kampanie promocyjne należy ocenić jako sukces, który pozwolił stworzyć system informacji turystycznej regionu. Wskaźniki rezultatu wykazują bardzo wysokie wartości, co może być świadectwem odpowiednio trafionych narzędzi promocyjnych. Zmiana, która dokonała się dzięki interwencji uczyniła region jednym z najbardziej istotnych podmiotów w obszarze promocji turystycznej, co mogło także zwiększyć popularność indywidualnych obiektów turystycznych i kulturowych w regionie.

Dziedzictwo kulturowe

W ramach wsparcia regionalnego dziedzictwa kulturowego dofinansowano łącznie 13 projektów, polegających na remoncie, konserwacji, adaptacji i renowacji kościołów, zamków, obiektów przemysłowych oraz grodziska. Projekty wpisały się w cel, którym była poprawa atrakcyjności turystycznej miejsc o wysokich walorach kulturowych – jednak niektóre w większym stopniu były skierowane do mieszkańców niż do turystów oraz skupione bardziej na konserwacji i rewaloryzacji niż kreowaniu produktu turystyki kulturowej. Interwencja z poziomu regionalnego w obszarze dziedzictwa wpisywała się w oczekiwane efekty, szczególnie w zakresie wydłużenia sezonu turystycznego oraz podniesienia poziomu dochodów z turystyki, co jednak najbardziej widoczne jest w przypadku Trójmiasta, istotnie wzmocnianego także interwencją innych programów operacyjnych.

Dziedzictwo przyrodnicze

RPO WP 2007-2013 wsparł także 7 projektów obejmujących tereny cenne przyrodniczo. Główny strumień interwencji trafił do parków miejskich, posiadających mniej unikalne walory przyrodnicze niż obszary objęte formami ochrony przyrody. Pozytywnym efektem ubocznym realizacji wspartych projektów była wysoka komplementarność z projektami miejskimi, co zwiększyło i wzbogaciło przestrzeń publiczną kilku miast.

Oś priorytetowa 7. *Ochrona zdrowia i system ratownictwa*

Regionalna infrastruktura ochrony zdrowia

W ramach Działania 7.1 dofinansowano 12 projektów obejmujących rozwój infrastruktury i wyposażenie szpitali specjalistycznych. Pozwoliło to na istotną poprawę zarówno zakresu, jak i jakości świadczonych przez nie usług, a tym samym wzrost dostępności lepszej jakości opieki zdrowotnej dla mieszkańców regionu. Interwencję skoncentrowano na wsparciu podmiotów specjalizujących się w leczeniu chorób nowotworowych, chorób układu sercowo-naczyniowego i cukrzycy, wskazanych jako najistotniejsze zagrożenia wśród chorób cywilizacyjnych w województwie pomorskim, co jednoznacznie wpisuje się w cel działania i osi priorytetowej. Analiza wskaźników produktu wskazuje, że co do zasady skala interwencji, mierzona liczbą projektów była zgodna z założeniami przyjętymi na etapie programowania. Należy jednocześnie pamiętać, że, o ile dofinansowanie infrastruktury i wyposażenie szpitali specjalistycznych częściowo (w powiązaniu z procedurą kontraktacji usług przez NFZ) wpływa na dostępność specjalistycznych usług medycznych, to może jedynie w niewielkim stopniu wpływać na wskaźniki oddziaływania dotyczące przyczyn umieralności na wybrane choroby cywilizacyjne, których spadek wymieniono jako jeden ze spodziewanych efektów interwencji.

Regionalny system ratownictwa

Dofinansowanie 11 projektów w ramach Działania 7.2 pozwoliło przede wszystkim na poprawę stanu wyposażenia podmiotów realizujących projekty oraz, rzadziej, infrastruktury, z której korzystają. Wsparcie pozwoliło na stworzenie podstawy dla budowy regionalnego zintegrowanego systemu ratownictwa. Analiza wartości wskaźnika produktu wskazuje, że skala interwencji przekroczyła nieznacznie założenia przyjęte na etapie programowania. Dostępne środki pozwoliły na wsparcie większej liczby podmiotów, które wprost wskazane zostały w *Koncepcji funkcjonowania regionalnego zintegrowanego systemu ratownictwa województwa pomorskiego*, jako kluczowe z punktu widzenia osiągnięcia celu OP7. Należy więc uznać, że interwencja w tym obszarze jest zgodna z oczekiwaniami i założeniami przyjętymi w RPO WP 2007-2013.

Oś priorytetowa 8. *Lokalna infrastruktura podstawowa*

Lokalna infrastruktura drogowa

W ramach Poddziałania 8.1.1 dofinansowano 43 projekty, których założenia koncentrowały się na zwiększeniu lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej. Realizowane inwestycje polegały na budowie lub przebudowie dróg gminnych lub powiatowych, które prowadziły do terenów inwestycyjnych, atrakcyjnych turystycznie lub łączyły lokalne ośrodki wzrostu gospodarczego. Około połowa projektów spełniała założenia wspierania rozwoju terenów inwestycyjnych leżących w ich sąsiedztwie, z kolei mniejszy udział projektów (ok. 18%) ukierunkowany był na poprawę dostępności do obszarów atrakcyjnych turystycznie. Za niewystarczające należy uznać oddziaływanie oraz rozwiązania techniczne stosowane w projektach w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Lokalny potencjał

Poddziałanie 8.1.2 objęło 82 projekty infrastruktury turystycznej, dziedzictwa kulturowego, a także rewitalizacji przestrzeni publicznej mające w założeniu zwiększyć lokalną atrakcyjność inwestycyjną, osiedleńczą i turystyczną.

gospodarczy

Tak zdefiniowany cel utrudniał jednoznaczne wyłonienie grup docelowych projektów, stąd też sami beneficjenci podchodzili do ich realizacji dość swobodnie, niekiedy kierując infrastrukturę turystyczną i dziedzictwo na potrzeby lokalne, a rewitalizację przestrzeni pod potrzeby turystów. Wsparcie turystyki poza kilkoma wyjątkami nie pozwoliło wytworzyć produktów funkcjonujących całorocznie i przynoszących dochód lokalnym społecznościom. Podobnie jak w przypadku Działania 6.1, koncentracja interwencji na turystyce wodnej i rowerowej była zbyt silna. Projekty cechowało znaczne rozproszenie oraz brak efektów mnożnikowych. W efekcie turystyczny potencjał rozwojowy - który znaczna część gmin niewątpliwie posiada - nie został wystarczająco wykorzystany. Projekty skierowane na rewitalizację przestrzeni publicznej wzmocniły lokalną atrakcyjność osiedleńczą, generując pozytywne efekty w zakresie wzrostu tożsamości lokalnej i polepszenia estetyki przestrzeni, a także sposobu spędzania wolnego czasu. W części przypadków wygenerowały także efekty mnożnikowe, jednak zbyt duży akcent został położony na rozbudowę infrastruktury, a zbyt mały na rozwój koncepcji działań wykorzystujących ją do ożywienia społeczno-gospodarczego.

Lokalna infrastruktura ochrony środowiska

W ramach Działania 8.2 wsparciem objęto 79 projektów, z tego 75 dotyczących gospodarki wodno-kanalizacyjnej oraz 4 gospodarki odpadami. Głównym efektem interwencji jest rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych oraz oczyszczalni ścieków w aglomeracjach 2-15 tys. RLM, przybliżająca poszczególne aglomeracje do wypełnienia zobowiązań akcesyjnych związanych z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków. Projekty dotyczące gospodarki odpadami stanowiły jedynie nieznaczny wycinek wsparcia, pozwalającego na rozwiązanie niewielkich lokalnych problemów. Analiza wskaźników produktu wskazuje, że skala interwencji była zdecydowanie większa niż pierwotnie zakładano, co jednak przełożyło się na realizację mniejszych projektów, które nie pozwalały na domknięcie systemów wodno-kanalizacyjnych, w każdej z aglomeracji. Abstrahując od tego, wpływ RPO WP 2007-2013 na zmniejszenie dysproporcji regionalnych w zakresie wyposażenia w infrastrukturę gospodarki wodno-ściekowej uznać należy za istotny.

Oś priorytetowa 9. Lokalna infrastruktura społeczna i inicjatywy obywatelskie

Lokalna infrastruktura społeczna

W ramach interwencji w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej zrealizowano 176 projektów łącznie w działaniach 9.1 (75) i 9.3 (101). Najwięcej środków wydatkowano na poprawienie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Interwencja dzięki zakresowi i skali wdrożonych projektów pozwoliła częściowo poprawić dostępność lokalnej infrastruktury społecznej na terenach poza dużymi miastami, w tym do oferty edukacyjnej i sportowo-rekreacyjnej, wpisując się w ten sposób w cele osi priorytetowej i działania. Choć problematyczne okazało się realizowanie projektów w formalnych partnerstwach, zasięg interwencji mierzony wskaźnikami produktu okazał się więcej niż satysfakcjonujący, a skala wykorzystania infrastruktury znacznie przekroczyła przewidywania.

Lokalna infrastruktura ochrony zdrowia

W ramach Działania 9.2 dofinansowano 42 projekty, które były głównie ukierunkowane na poprawę jakości usług podstawowej opieki zdrowotnej, świadczonych przez przychodnie i szpitale zlokalizowane w mniejszych miejscowościach i na wsiach. Dzięki przeprowadzonym modernizacjom podmioty te zdołały wypełnić wymogi określone przez NFZ. Zakup urządzeń i aparatury medycznej oraz pozostałego wyposażenia, umożliwił w niektórych

przypadkach wręcz skokową zmianę w poziomie wyposażenia jednostki, dając jednocześnie podstawy do rozszerzenia zakresu świadczonych usług. Znacznie interwencji należy ocenić jako szczególnie wysokie w przypadku przychodni i szpitali z małych miejscowości i obszarów wiejskich oddalonych od dużych ośrodków miejskich. Liczba dofinansowanych projektów oraz podmiotów objętych wsparciem, w porównaniu do założeń wyrażonych wskaźnikami produktu, wskazuje że skala interwencji co do zasady była zgodna z intencjami autorów RPO WP 2007-2013

Executive summary

The study “Evaluation of outcomes of the Pomorskie Regional Operational Programme for 2007-2013” was conducted by Imapp and the Institute for Structural Research for the Marshal’s Office (regional assembly) of Pomeranian Voivodship (Pomorskie).

The aim of this evaluation was to provide a comprehensive assessment of the outcomes of PROP 2007-2013 in the following areas:

- assessing the impact of PROP 2007-2013 on the social and economic context of the Pomeranian Voivodship (specific objective no. 1);
- qualitative assessment of PROP 2007-2013 for its achieved outcomes (specific objective no. 2);
- recommendations for implementing PROP 2014-2020 (specific objective no. 3).

The study drew on field research and conclusions from existing data surveys. These were a basis for assessing PROP interventions in the 2007-2013 programming period and the resulting changes in the areas covered by support. Additionally, in order to determine the impact of the Programme on the region's macroeconomic situation, a dedicated economic model for the Pomeranian Voivodship was developed together with an application to run simulations of potential intervention outcomes.

ROP profile and its macroeconomic impact

Funds spent under PROP 2007-2013 had a positive impact on all the macroeconomic indicators of Pomorskie. Despite the relatively small allocation when set against the region's entire economic landscape, between 2007 and 2015 PROP 2007-2013 contributed to narrowing the gap between the European Union by an additional 0.8 pp. in GDP per capita terms (i.e. the total gap during this period was reduced by 14.1 pp., where without PROP 2007-2013 this would have been 13.3 pp.). Convergence towards the EU was at its fastest in 2009-2011, at the time of the highest spending from PROP 2007-2013. This is closely linked with the initial prevalent demand effect, which waned after 2015 with overall fund disbursements decreasing, and with a relatively dynamic economic growth resulting in a lessened impact of interventions which remained at their original size. However, the interventions' supply effects remain strong and will be still visible in 2020.

It should also be noted that the PROP 2014-2020 intervention will additionally reinforce the outcomes of PROP 2007-2013, and its ensuing demand effect spurred by PROP 2007-2013 implementation will remain strong. Additionally, the supply effects will be amplified. In particular, the follow-up to the regional programme will be critical for maintaining stronger economic growth and converging with EU per capita income. Were it not for the expenditure programmed in both perspectives, the region's per capita income in relation to the EU-28 average in 2020 would be nearly 1.4 pp. lower than with the funds 'switched on,' where the impact of PROP 2014-2020 amounts to over 1 pp. of this difference. Expenditure under the second perspective is equally important for employment indicators. In 2015, with the impact of PROP 2007-2013 at its peak, the difference between the funds-on/ funds-off scenarios was approximately 0.5 pp. In 2020 this will almost double to 0.9 pp.

Priority axis 1. SME development and innovations²

Grants to businesses

Under Action 1.1, a total of 665 grants for investment projects and 88 business fair participation grants were awarded. Under Action 1.2 a total of 110 business innovation projects was part-financed. The implemented projects complied with the thematic priority objectives and helped to improve the competitive position of the operators covered by support: in the vast majority of cases they saw increased employment, greater sales revenue and after-tax earnings. The share of companies that continue to export also rose. Business fair participation also yielded positive results – the beneficiaries gained access to new non-domestic market outlets. Thanks to these investments, business innovation among the supported operators improved, while in Action 1.2, the projects rarely involved more creative forms of innovation, such as conducting research or implementing R&D results. Given the intervention's limited scope, the projects put in place had a minor impact on enhancing competitiveness of the SME sector in the region.

Financial engineering instruments

Financial engineering instruments for SMEs were deployed within the framework of Action 1.3 designed to implement the Bank Gospodarki Krajowej's systemic project under the JEREMIE initiative, and Action 1.4 was part-financed, with seven projects put in place directly by Pomorskie guarantee and loan funds. Thanks to the funds received, over 7,5 thousand loans and guarantees in total were granted to micro and small enterprises, well above the programming phase expectations. The support was largely absorbed by operators with a financing gap, including those in structurally disadvantaged regions which met Action 1.3 objective of improving access to capital for SMEs. Financial engineering instruments had a positive impact on developing and boosting the competitive position of support beneficiaries, although the actual effect was generally less powerful than in grant-funded schemes. The advantages of non-grant support consisted mostly in it being durable and efficient – the same funds were used repeatedly, which enabled support for more companies and was noticeable throughout the region.

Business environment

Within Actions 1.5 and 1.6 (and as part of Sub-Action 8.1.2) 62 projects in business environment were implemented. Of these, 17 were related to BEIs and R&D infrastructure in science and research centres, 17 were designed to set up and develop clusters, 20 were geared to promoting the region's investment appeal and 8 to supporting trans-border reach-out of business operators. The most important outcomes of the completed projects include developing the region's BEI network and improving its infrastructure, establishing several cluster initiatives, which are the core of smart specialisation, creating a comprehensive system of services to investors investing in the region and the region's promotion in key non-domestic markets. Yet, further actions are needed in this area to increase access to and the quality of services provided by BEIs (including pro-innovative services), build systemic support for operators expanding abroad and encourage entrepreneurship in the region.

---

²As of the end of May 2016

Priority axis 2. *Knowledge-based society*

Teaching infrastructure in universities Within the scope of Action 2.1, 21 projects in total were part-financed to develop teaching infrastructure in tertiary education institutions. The funds were mostly used to redevelop and equip existing facilities for research and teaching. As a result, the quality of and access to teaching and research infrastructure at Pomorskie universities improved significantly. This is in line with the Action's objectives and contributes to building a knowledge-based society. The analysis of output indicators shows that the scope of intervention, as measured by the number of projects, did not deviate from the assumptions made in the programming phase, and the take-up of infrastructure supported through project implementation significantly exceeded the expectations. However, the actual impact of the intervention was limited to an extent. The structure of the fields of study which received support does not fully reflect the expectations set out in the innovation programme: it focused on areas indicated in the Pomorskie Regional Innovation Strategy, yet it did fit well with the concept of improving labour-market relevance of education.

Information society infrastructure 23 projects were implemented under Action 2.2. Four involved the construction of a high-speed broadband network and 19 were dedicated to developing and implementing e-services. The infrastructure projects were carried out exclusively in rural areas, usually known as "blank spots." As a result, they contributed to significantly increasing the number of people with broadband coverage and to some extent remedied market failure within these areas. Projects implemented in the area of e-services contributed to a greater number of services being targeted at a larger audience, albeit their scale was moderate. Both e-services and Internet access projects implement the Action's objectives that lay the foundations for fostering the information-based society in Pomorskie. This is in line with the thematic priority. The achievement of both output and result indicators shows that rather than merely meet the expectations, the intervention exceeded them in many cases. The intervention's impact on increasing the number of people with Internet access was limited due to insufficient financing of the last mile Internet connection in the framework of PROP 2007-2013.

Priority axis 3. *Urban and metropolitan functions*

Public transport Under Action 3.1 and Action 4.3, which partially supplemented it, with both designed for public transport, nine infrastructure and rolling stock projects and three projects to prepare design documentation were implemented. These contributed to increased transport cohesion and improved the competitiveness of public transport in towns and cities. Apart from measurable outcomes, such as greater passenger numbers, they contributed significantly to reducing the negative environmental impact of end-of-life public transport vehicles, and provided means of transport within cities and the Tricity metropolitan area of Gdańsk-Sopot-Gdynia as an attractive alternative to private cars. Access to public transport also increased, particularly for people with disabilities, as the newly-purchased modern rolling stock is adapted to their needs.

Urban renewal As a part of comprehensive renewal schemes, funding was granted to 8 projects to revitalise public spaces, build or redevelop old buildings to accommodate new functions in decayed parts of cities, as well as develop public spaces in five cities. Cross-financing and the dedicated OP HC contests within the Human Resources Development Operational Programme were used to carry out the soft component in renewal schemes, a novel solution in Poland at the time. The projects were in line with the goal of social and economic renewal of decaying urban areas. The result indicators show that the intervention covered a larger area and more urban residents than originally planned; it could also serve to boost the number of start-ups. The intervention's success was correlated with the scale of the social component in urban renewal schemes and the number of newly created jobs, coupled with additional private funding. The non-eligible areas are still at the risk of further deterioration, hence the need to continue renovation.

Supra-local and metropolitan functions Supra-local and metropolitan investment projects included 9 projects consisting in raising the profile of development zones in cities and 44 ventures within the JESSICA initiative. The subsidised projects were confined to specific sites, thus clearly strengthening the 'go beyond local' functions of the supported urban centres; however, their impact for stimulating development zones within the cities may be arguable. When looked at in detail, the indicators show that the target number of people benefiting the newly-built infrastructure has not been achieved, yet most projects prove to be highly useful to residents. They have fostered significant improvements that spur employment and have preserved the cities from de-population or losing regional functions. JESSICA urban initiatives were similar to grant-based projects. Thanks to strengthening various functions, increased interest and the resulting leverage effect the intervention may be judged as more effective.

Priority axis 4. *Regional transport systems*

Road transport Thematic priority 4 included 58 road transport projects in total, including 52 projects under Action 4.1, and six under Action 4.3. The projects offered considerable improvement in available transport options, including those between the region's economic hubs. The investments focused on building or improving regional roads that also served to improve available transport intersections (i.a. motorway junctions and maritime ports). These effects were mostly visible in the east of the region, where a large number of projects was concentrated, including those financed with other EU funds. The region's road infrastructure needs elicited a strong interest among beneficiaries, and as a result the performance indicators were significantly exceeded.

Railway transport As a part of Action 4.2, three railway transport projects and five projects to prepare technical documentation were completed in total. The railway line renewal projects considerably boosted available railway transport in Pomerania, both passenger and cargo. Despite the small number of completed railway projects in relation to road projects, the investments were crucial for the population settlement pattern and the available railway network. It is further corroborated by the fact that the initial indicator of the number of passengers commuting by regional railways was reached in 90% – thanks to improved technical railway track parameters and the ensuing shorter

commuting times, and passenger infrastructure. Railway renovation and ancillary projects funded from other programmes also improved access to transport junctions and the integration of various modes of transport. Still, initiatives in this area need to continue to ensure the anticipated quality of public transport service.

Priority axis 5. *Environment and environmentally-friendly energy*

Environmental protection infrastructure 16 projects in total were funded to support environmental protection infrastructure, mostly in water management (9) and waste management (5). These clearly outnumber projects to monitor environmental status (2). The investments allowed for mitigating environmental threats and upgrading environmental status. An improved waste management model eased environmental pressure from landfilling, the formerly dominant manner of managing waste. Landfill rehabilitation and after-care helps to reduce ground and surface water contamination. Similarly, waste water management solutions such as fitting separators in rain water drainage systems will prevent ground and surface water contamination by runoff water. Also, sustained monitoring systems and flood risk maps allow for detecting and responding adequately to emerging risks. Yet, because such projects are small in number and scope, their capacity to reduce environmental threats is restricted. When looked at in more detail, product indicators for OP 5 actions illustrate that, as a rule, the effects of intervention are in line with programme assumptions, yet the thematic structure of support is slightly different from the original design, especially in water management.

Energy sector infrastructure Under Activities 5.4 and 5.5 support was granted to 78 projects in total, where the brunt of resources was allocated to investments in installing solar thermal collectors in private and/or public buildings, coupled with their energy efficiency retrofitting. The specificity of renewables projects (relatively high total cost and high per-unit cost of power of small isolated systems) meant that target product and result indicators were not fully delivered. Nevertheless, this does not undermine an overall positive assessment of PROP 2007-2013 in this area. However, a shortcoming in this measure was in focusing on relatively simple systems that generate thermal power, i.e. solar thermal collectors. On the other hand, energy efficiency retrofitting projects considerably outperformed in their product and result indicators, as the co-financing share was reduced. In retrospect, the projects proved to yield satisfactory and sustainable environmental effects and their attendant savings, coupled with other positive outcomes, such as better conditions for public service provision, more aesthetic public spaces and enhanced energy efficiency awareness.

Priority axis 6. *Tourism and cultural heritage*

Tourism infrastructure Support was provided to 13 projects, predominantly in active leisure infrastructure, with emphasis on water and bicycle tourism. It helped to raise the quality of public tourist infrastructure and expand the options, failing however to establish in a firm manner branded network products that would operate all seasons. Therefore, the programme's anticipated effects such as extending the tourist season or boosting tourism income across the region may have not occurred thanks to the intervention, or if so, this may have happened

on a limited scale.

Promoting tourism

Six promotional projects were supported in PROP 2007-2013. They aimed to expand tourist and cultural information system, and promote networked tourism products (Action 6.2). Promotional campaigns in particular may be deemed successful as they helped set up a tourist information system in the region. The result indicators are very high, which may prove that the promotional tools were adequately selected. The change resulting from the intervention has put the region at the top of tourism promotion initiatives, which may have contributed to making the region's tourist and cultural destinations more popular.

Cultural heritage

As a part of supporting regional cultural heritage, funding was granted to 13 projects in total, consisting in restoring, maintaining, converting and renovating churches, castles, brownfield sites and a fortified settlement. The projects complied with the objective of raising the tourist profile of sites of high cultural appeal. Yet, some aimed more at the local population than tourists, and focused more on maintenance and restoration than on developing cultural tourism products. The regional heritage intervention was in tune with the anticipated outcome, especially in extending the tourist season and boosting income from tourism. This, however, is mostly appreciable in Tricity (Gdańsk-Sopot-Gdynia) which otherwise strongly benefits from interventions of other operational programmes.

Environmental heritage

PROP 2007-2013 also supported seven projects covering nature areas of high environmental value. The intervention was channelled mainly to urban parks with less unique natural value than areas covered by various forms of nature protection. As a positive side-effect, the projects proved to be highly complementary to urban projects, which served to expand and upgrade public spaces in several towns and cities.

Priority axis 7. Healthcare and medical rescue system

Regional healthcare structure

Under Action 7.1 twelve projects were part-financed to cover infrastructure development and retrofitting of specialist clinics. This allowed for considerable improvements in the scope and quality of service, and consequently gave better access to better quality healthcare for the region's population. The intervention focused on supporting facilities which specialise in treating tumours, cardiovascular diseases and diabetes, all deemed to be top health threats among the diseases of civilisation in the region, thus placing this clearly among Action and thematic priority objectives. The product indicators show that in principle the extent of the interventions, as gauged by the number of projects, was in line with programmed assumptions. It should be noted that while co-financing infrastructure and retrofitting specialist clinics has partial yet palpable effect on access to specialist medical care as the services are contracted by the National Health Fund (NFZ), it may only contribute to a minor degree to impact indicators which describe the causes underlying the mortality from some diseases of civilisation, where a possible downward death rate was listed as an anticipated effect of the intervention.

Regional emergency

The part-financing of 11 projects within Action 7.2 firstly served to improve the supplies and equipment for project operators and, to a lesser extent, the infrastructure they use. The support was used to lay the foundations for setting

rescue system up a regional integrated medical rescue system. The product indicator shows that the scope of the intervention slightly exceeded programming stage anticipations. The funds available could be used to support more operators than those explicitly mentioned in the *Operating outline for an integrated regional medical rescue system for the Pomorskie voivodship* as crucial ones for attaining OP7 objectives. The intervention may thus be considered to comply with the anticipations and principles set out in PROP 2007-2013.

Priority axis 8. Core local infrastructure

Local road infrastructure As part of Sub-Action 8.1.1, part-financing was channelled to 43 projects geared to enhancing local investment, settlement and tourist appeal. The investments consisted in building or redeveloping local NUTS2 and NUTS3 (county and municipal) roads leading to investment sites, attractive tourist destinations, or roads connecting local economic hubs. Some 50% of the projects complied with the premise of supporting growth in neighbouring investment sites, while a smaller share (ca. 18%) targeted better access to attractive tourist destinations. The projects' interventions and technological road safety solutions should be deemed insufficient.

Local economic potential Sub-Action 8.1.2 covered 82 projects in tourist infrastructure, cultural heritage and public space renewal aiming to enhance local investment, settlement and tourist appeal. The definition of the objective made it difficult to determine clearly the target, hence the beneficiaries' fairly unstructured approach to project implementation – they sometimes oriented heritage and tourist infrastructure to local needs while public space was regenerated with tourists in mind. Save for a few exceptions, support for tourism did not yield outcomes which would operate throughout all seasons and generate income to local communities accordingly. Just like with Action 6.1, the intervention's focus on water and bicycle tourism was too strong. The projects were dispersed and lacked in multiplier effect. Consequently, the tourism growth potential, which most municipalities have, was not fully tapped into. Projects to regenerate public spaces reinforced the settlement appeal and generated positive effects such as stronger local identity, more aesthetic public space and novel ways of occupying leisure. In some cases they also generated multiplier effects, yet too much stress was put on developing infrastructure, with too little attention paid to ways of harnessing infrastructure for socio-economic recovery.

Local environmental protection infrastructure Action 8.2 was used to support 79 projects, of which 75 focused on water and wastewater management and 4 on waste management. The intervention chiefly delivered in terms of expanded and upgraded sewage networks and wastewater treatment plants in urban centres with 2-15 thousand population equivalent, thus bringing them closer to complying with the accession commitments to drain, discharge and treat effluents. Waste management projects were a fraction of the support and rather helped to solve minor local issues. On closer inspection, the product indicators illustrate that the intervention was much larger than originally intended. It did translate, however, into putting smaller projects on the ground which – if absent – would hinder the completion of water and sewage systems in the urban centres. This notwithstanding, PROP 2007-2013 may be said to have considerable impact on reducing regional disproportions in water and sewage management infrastructure.

Priority axis 9. Local community infrastructure and civic initiatives

**Local
community
infrastructure**

As part of this intervention 176 projects in total were implemented under Actions 9.1 (75) and 9.3 (101). Most funds were spent on upgrading sports and leisure infrastructure. Thanks to the scope and extent of the projects put in place, the intervention partly helped to improve access to local community infrastructure beyond larger urban centres including in education, sports and leisure, thus being in line with the thematic priority and Action objectives. Despite problems with project implementation in formal partnerships, the intervention's outreach as measured by product indicators was more than satisfactory, and infrastructure take-up went well beyond expectations.

**Local
healthcare
infrastructure**

Action 9.2 part-financed 42 projects chiefly aiming to improve the quality of service in basic healthcare provided through outpatient medical centres and hospitals in towns and in rural areas. Thanks to the upgrades, they succeeded in complying with National Health Fund (NFZ) requirements. In some cases, medical equipment and device procurements coupled with non-medical equipment were a quantum leap for some centres, which helped to expand medical service provision. The intervention is particularly important for outpatient clinics and hospitals in rural areas and towns away from large urban centres. When compared with the plans as expressed in product indicators, the number of co-financed projects and supported facilities indicate that the size of the intervention was in principle in line with the intentions of PROP 2007-2013.

Wykaz skrótów

APS	Akademia Pomorska w Słupsku
ARP	Agencja Rozwoju Pomorza
B+R	badania i rozwój
BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
BERD	wydatki sektora prywatnego na B+R
BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
BOŚ	Bank Ochrony Środowiska
CAWI	computer-assisted computer interview
CEM	Coarsened Exact Matching
CIT	podatek dochodowy od osób prawnych
CNG	Compressed Natural Gas
CS	cel strategiczny
DRRiP	Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego
DTiP	Departament Turystyki i Promocji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
EC	Komisja Europejska
EFR	Europejski Fundusz Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EUR	euro
FROM	fundusz rozwoju obszarów miejskich
FS	Fundusz Spójności
GERD	wydatki sektora publicznego na B+R
GPR	gminny program rewitalizacji
GUMed	Gdański Uniwersytet Medyczny
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IBnGR	Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową
IBS	Instytut Badań Strukturalnych
ICT	technologie informacyjno-komunikacyjne
IF	instrumenty finansowe
IIF	instrumenty inżynierii finansowej
IOB	instytucje otoczenia biznesu
ISP	Inteligentne Specjalizacje Pomorza
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KPO	krajowy program operacyjny
KPOŚK	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KSI SIMIK	Krajowy System Informatyczny System Informatyczny Monitoringu i Kontroli 2007-2013
LPR	lokalny program rewitalizacji
MFP	Menadżer Funduszu Powierniczego
model DSGE	model dynamicznej stochastycznej równowagi ogólnej
MOF	miejski obszar funkcjonalny
MŚP	małe i średnie przedsiębiorstwa

MWh	megawat
MWh	megawatogodzina
NCN	Narodowe Centrum Nauki
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NGO	organizacja pozarządowa
OMGGS	Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia Sopot
OP	oś priorytetowa
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
OSS	obszary strukturalnie słabe
OZE	odnawialne źródła energii
PAiiIZ	Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych
PBPR	Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PIAP	public internet access point
PIT	podatek dochodowy od osób fizycznych
PKB	produkt krajowy brutto
PKD	polska klasyfikacja działalności
PKM	Pomorska Kolej Metropolitalna
PKP PLK	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.
PM-10	pył zawieszony złożony z cząstek o średnicy mniejszej niż 10 mikrometrów
PO IG	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013
PO IR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020
PO IŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
PO RYBY	Program Operacyjny Ryby 2007-2013
PO WER	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja Rozwój 2014-2020
PPNT	Pomorski Park Naukowo-Technologiczny
PPP	partnerstwo publiczno-prywatne
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PSP	Państwowa Straż Pożarna
PZPWP	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RIPOK	regionalna instalacja przetwarzania odpadów komunalnych
RIS-P	Regionalna Strategia Innowacji dla Pomorza
RPO WP 2007-2013	Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013
RPO WP 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020
sektor LTD	sektor logistyka, transport, dystrybucja
SKM	Szybka Kolej Miejska
SRWP	Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
SWP	Samorząd Województwa Pomorskiego
TBS	Towarzystwo Budownictwa Społecznego
TIK	technologie informacyjno-komunikacyjne
UG	Uniwersytet Gdański
UKE	Urząd Komunikacji Elektronicznej
UMWP	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego
URE	Urząd Regulacji Energetyki

VAT	podatek od towarów i usług
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
WIW	Wojewódzki Inspektorat Weterynarii
WDDT	wskaźnik drogowej dostępności transportowej
WMDT	Wskaźnik Międzygałęziowej Dostępności Transportowej
WOPR	Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
WPGO	Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami
ZIPROM	zintegrowany plan zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich
ZIT	zintegrowane inwestycje terytorialne
ZPORR	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004-2006
ZPT	zintegrowane porozumienia terytorialne
ZZO	zakład zagospodarowania odpadów

Wprowadzenie

W raporcie prezentujemy wyniki badania *Ocena efektów realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013* przeprowadzonego przez Imapp oraz Instytut Badań Strukturalnych na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Celem badania była kompleksowa ocena efektów realizacji RPO WP 2007-2013, obejmująca następujące zagadnienia:

- ocena wpływu RPO WP 2007-2013 na sytuację społeczno-gospodarczą województwa pomorskiego (cel szczegółowy 1);
- ocena jakościowa osiągniętych efektów realizacji RPO WP 2007-2013 (cel szczegółowy 2);
- rekomendacje dotyczące wdrażania RPO WP 2014-2020 (cel szczegółowy 3).

Opracowanie ma następującą strukturę.

W części A znajdują się wyniki jakościowej analizy interwencji RPO WP 2007-2013 w podziale na:

- innowacyjność i konkurencyjność gospodarki (rozdział 1);
- infrastrukturę społeczną społeczną (rozdział 2);
- ochronę środowiska i energetykę (rozdział 3);
- transport (rozdział 4).

W części B przedstawiliśmy opis i interpretację symulacji makroekonomicznego oddziaływania Programu (rozdział 5) oraz wyniki analizy w układzie terytorialnym (rozdział 6).

W części C podsumowujemy wnioski wypracowane w ramach ewaluacji.

W raporcie przedstawiono stan realizacji RPO WP 2007-2013 z końca maja 2016 r.

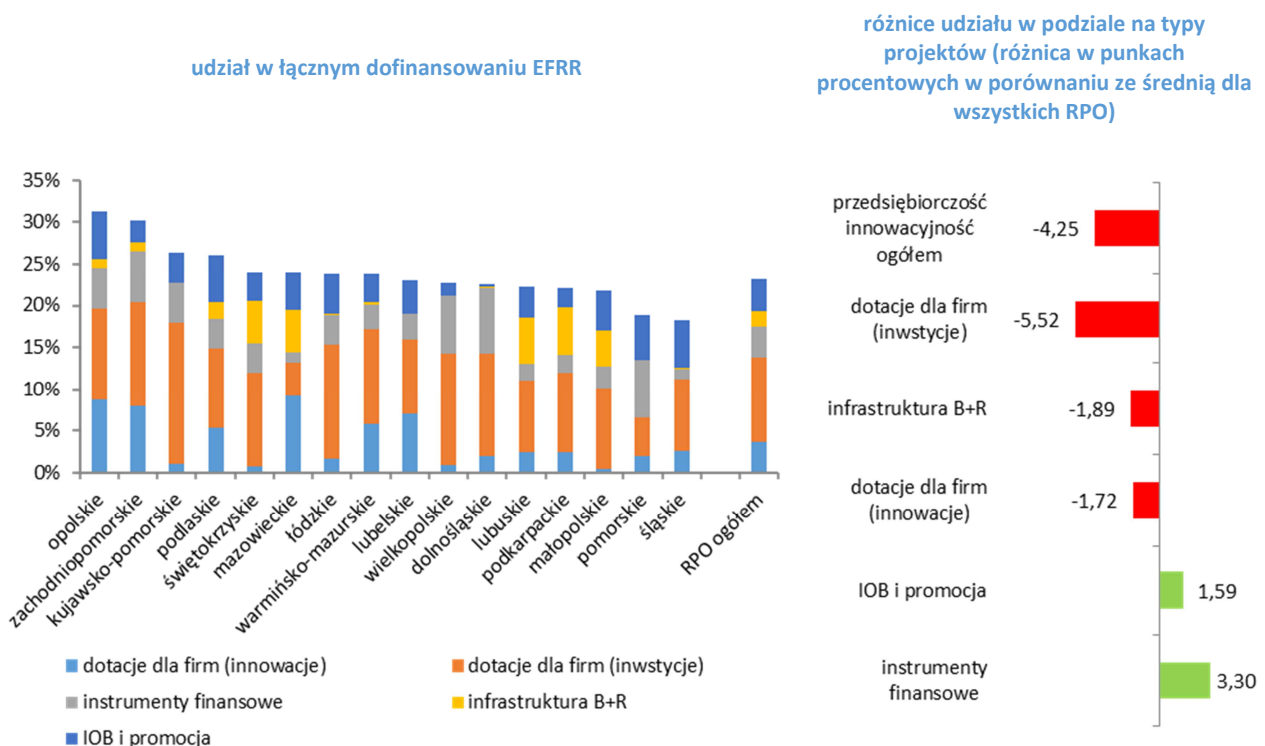
Część A. Analizy sektorowe

1 Innowacyjność i konkurencyjność gospodarki

Interwencja RPO WP 2007-2013 związana z innowacyjnością i konkurencyjnością gospodarki została skoncentrowana w osi priorytetowej 1. Cele poszczególnych działań oraz typy projektów były zbliżone do stosowanych w innych regionalnych programach operacyjnych, względny udział tego obszaru interwencji w całości alokacji EFRR należał jednak do najniższych w Polsce. Warto także zwrócić uwagę na kilka istotnych cech wyróżniających RPO WP 2007-2013.

- Najważniejsza różnica polegała na bardzo niskim (zaledwie 4,5% alokacji) udziale dotacji na inwestycje dla MŚP oraz stosunkowo niskim udziale dotacji na innowacje. Mniejsza pula środków przeznaczonych na ten cel została jednak zrekompensowana udziałem (jednym z najwyższych w Polsce) środków skierowanych na instrumenty inżynierii finansowej. RPO WP 2007-2013 jest jedynym programem regionalnym, w którym alokacja środków na pożyczki i poręczenia dla przedsiębiorstw była wyższa niż alokacja na dotacje bezpośrednie.
- Warto także zwrócić uwagę na rezygnację w ramach RPO WP 2007-2013 ze wsparcia infrastruktury badawczo-rozwojowej uczelni oraz względnie wyższy niż przeciętnie w Polsce udział wsparcia instytucji otoczenia biznesu oraz działań związanych z promocją regionu.

Wykres 1. Interwencja w obszarze przedsiębiorczości i innowacyjności: RPO WP na tle pozostałych regionalnych programów operacyjnych na lata 2007-2013

Źródło: Opracowanie własne.

1.1 Bezpośrednie wsparcie MŚP

1.1.1 Logika interwencji

Interwencja w obszarze wsparcia MŚP miała przyczynić się do wzrostu konkurencyjności i innowacyjności pomorskich przedsiębiorstw. W szczególności oczekiwano, że interwencja przyczyni się do zwiększenia inwestycji w tym sektorze, a w konsekwencji doprowadzi do stworzenia nowych, trwałych miejsc pracy. Duży nacisk kładziono na ograniczenie bariery rozwojowej, jaką stanowi utrudniony dostęp do kapitału dla najmniejszych firm. Sposobem na to miał być m.in. rozwój instrumentów inżynierii finansowej takich jak pożyczki czy poręczenia, oferowane przez wspartych pośredników finansowych. Interwencja w ramach wsparcia dotacyjnego miała również doprowadzić do wzrostu liczby przedsiębiorstw wdrażających innowacje a także zwiększenia odsetka firm z MŚP prowadzących działalność eksportową. Istotne znaczenie miało również ograniczanie zróżnicowania wewnątrzregionalnego, m.in. poprzez preferencje w konkursach dla mikroprzedsiębiorstw pochodzących z obszarów strukturalnie słabych.

Tabela 1. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze wsparcia MŚP

cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> (OP 1) wsparcie dla powstawania i rozwoju MŚP (OP 1) rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych (OP 1) poprawa dostępu MŚP do kapitału 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
<p>(+)</p> <ul style="list-style-type: none"> duża liczba miejsc pracy tworzonych w MŚP <p>(-)</p> <ul style="list-style-type: none"> liczne bariery w rozwoju MŚP (w tym utrudniony dostęp do kapitału) niski poziom rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich niski udział MŚP w eksporcie niskie nakłady na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną 	<ul style="list-style-type: none"> wsparcie dotacyjne inwestycji MŚP wsparcie dotacyjne udziału w targach dla MŚP oraz dostosowania firm do norm krajowych i europejskich wsparcie dotacyjne rozwiązań innowacyjnych w MŚP, w tym w działających już firmach oraz tworzenia spółek spin-off i spin-out wsparcie pozadotacyjnych instrumentów inżynierii finansowej (pożyczek, poręczeń) dla MŚP 	<ul style="list-style-type: none"> w przypadku dotacji inwestycyjnych: <ul style="list-style-type: none"> projekty zlokalizowane poza Trójmiastem, szczególnie na obszarach słabych strukturalnie wprowadzające na rynek nowe/wysokiej jakości produkty i usługi przyczyniające się do ograniczenia zanieczyszczenia środowiska i mniejszego zużycia surowców i energii zwiększające aktywność eksportową firm przyczyniające się do powstania trwałych miejsc pracy przy wsparciu innowacji – wprowadzające na rynek nowe produkty i usługi, partnerskie w przypadku wsparcia instrumentów 	<ul style="list-style-type: none"> poprawa dostępu do kapitału, w tym zwiększony dostęp do finansowych instrumentów wsparcia dla firm (IIF) zwiększona ilość nowoczesnych, konkurencyjnych przedsiębiorstw gwarantujących trwałe miejsca pracy (dotacje i pośrednio IIF) wysoka konkurencyjność i innowacyjność pomorskich przedsiębiorstw (dotacje) wzrost udziału MŚP prowadzących działalność eksportową (dotacje) wzrost inwestycji MŚP (dotacje i IIF) zwiększenie zatrudnienia w MŚP (dotacje i pośrednio IIF) zwiększenie liczby przedsiębiorstw wdrażających

cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> (OP 1) wsparcie dla powstawania i rozwoju MŚP (OP 1) rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych (OP 1) poprawa dostępu MŚP do kapitału 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
		inżynierii finansowej dla MŚP – preferowane projekty ponadlokalne	innowacje (dotacje)

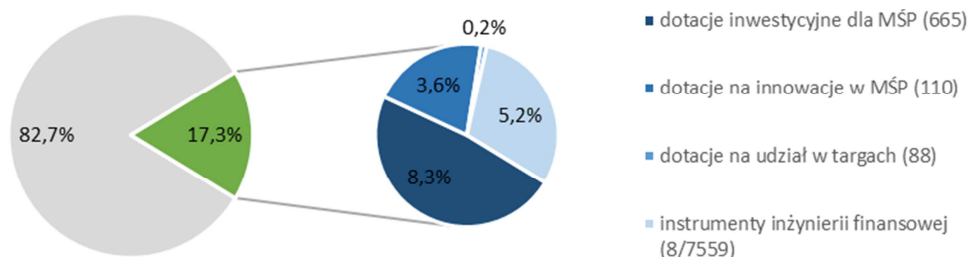
Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2007-2013

1.1.2 Charakterystyka interwencji

Obszar wsparcia sektora MŚP był jednym z największych wartościowo obszarów interwencji w ramach RPO WP 2007-2013. Łącznie dofinansowano w nim projekty o wartości ponad 1,2 mld zł, co stanowi 17,3% wartości wszystkich projektów dofinansowanych w ramach RPO WP 2007-2013. Wsparcie kierowane było do MŚP w dwóch podstawowych formach: bezzwrotnych dotacjach dla firm (Działania 1.1 i 1.2) oraz zwrotnych instrumentach finansowych wdrażanych za pośrednictwem funduszy pożyczkowych i poręczeniowych (Działania 1.3 i 1.4).

Na potrzeby niniejszego raportu, dotacje zostały podzielone na 3 typy: dotacje inwestycyjne udzielane w ramach Działania 1.1, dotacje na udział w targach krajowych i zagranicznych (również w ramach Działania 1.1) oraz dotacje na innowacje, przyznawane w ramach Działania 1.2. Natomiast w ramach instrumentów inżynierii finansowej analizujemy projekty wdrażane w ramach inicjatywy JEREMIE (Działanie 1.3) oraz projekty bezpośredniego wsparcia funduszy pożyczkowych i poręczeniowych w ramach Działania 1.4.

Wykres 2. Wartość projektów w obszarze wsparcia MŚP (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji. W przypadku IIF, zrealizowano łącznie 8 projektów, w ramach których wsparcie trafiło łącznie do 7559 odbiorców ostatecznych

Niemal połowę wartości projektów dofinansowanych w obszarze wsparcia MŚP stanowiły dotacje inwestycyjne. Relatywnie duże środki przeznaczono również na projekty dotyczące wdrożenia instrumentów inżynierii finansowej oraz dotacje na innowacje dla MŚP. Mniejsza o rząd wielkości była natomiast wartość projektów dotyczących udziału w targach krajowych i zagranicznych.

Tabela 2. Typologia projektów w obszarze wsparcia MŚP

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
dotacje inwestycyjne dla MŚP (Działanie 1.1)	wsparcie dotacyjne projektów inwestycyjnych MŚP	665 w tym mikro - 354	580 538 053 zł w tym mikro - 132 312 940 zł
dotacje na innowacje w MŚP (Działanie 1.2)	wsparcie dotacyjne projektów związanych z B+R oraz wdrożeniami innowacji produktowych i procesowych w MŚP	110	247 910 305 zł
dotacje na udział w targach (Działanie 1.1)	wsparcie udziału w targach w charakterze wystawcy	88 w tym mikro – 40	12 264 800 zł w tym mikro - 3 435 425 zł
instrumenty inżynierii finansowej dla MŚP (Działanie 1.3, 1.4)	instrumenty inżynierii finansowej dla MŚP (pożyczki, poręczenia) oferowane przez instytucje finansowe	8 projektów (7559 pożyczek, poręczeń i inwestycji kapitałowych)	362 733 133 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Dotacje inwestycyjne dla MŚP

Wsparcie w postaci dotacji inwestycyjnych dla MŚP przyznawane było w ramach Działania 1.1 osi priorytetowej 1. Zostało one podzielone na 2 poddziałania: Poddziałanie 1.1.1, adresowane wyłącznie do mikroprzedsiębiorstw³, oraz Poddziałanie 1.1.2, kierowane do pozostałych firm sektora MŚP.

Wsparcie dotacyjne miało przede wszystkim za zadanie zwiększenie inwestycji małych i średnich przedsiębiorstw. Oczekiwano, że zrealizowane dzięki otrzymanym dotacjom inwestycje przyczynią się do unowocześnienia procesu produkcyjnego, zwiększenia zatrudnienia i wydajności pracy, oraz zdobycia nowych rynków zbytu (w tym zagranicznych) przez wsparte przedsiębiorstwa.

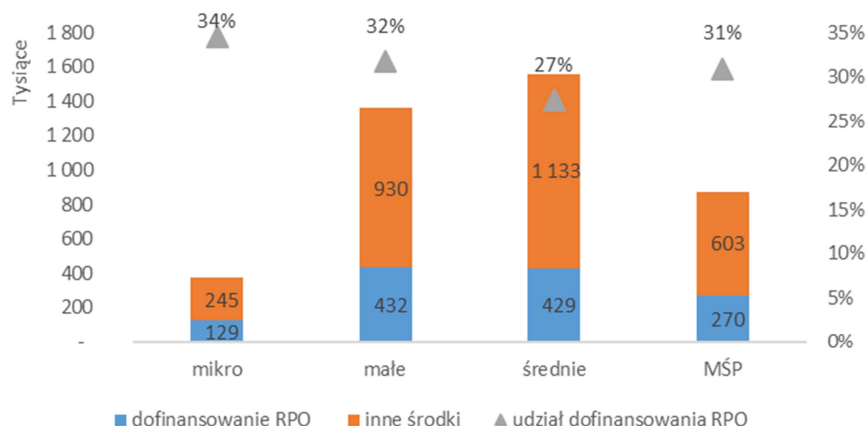
Maksymalna wartość dofinansowania została ustalona na 200 tys. zł dla mikroprzedsiębiorstw, oraz 800 tys. zł dla małych i średnich firm. W ostatnich konkursach, maksymalna kwota dofinansowania dla małych i średnich przedsiębiorstw została obniżona do 400 tys. zł.

Ogółem, w ramach wsparcia dotacyjnego dla firm dofinansowano 665 projektów zrealizowanych przez 616 przedsiębiorstw, o łącznej wartości 580,5 mln zł, z czego dofinansowanie z RPO wyniosło 179,7 mln zł. Średnia wartość projektu wyniosła 873 tys. zł, a średnie dofinansowanie – 270 tys. zł. Wskazuje to na relatywnie niski (31%) udział dofinansowania ze środków RPO w całkowitej wartości projektów.⁴ Wyraźnie mniejsze były projekty realizowane przez mikroprzedsiębiorstwa (średnia wartość projektu – 374 tys. zł, dofinansowanie z RPO – 129 tys. zł), niż w pozostałych firmach sektora MŚP (odpowiednio 1,4 mln zł i 431 tys. zł).

³ Czyli przedsiębiorstw zatrudniających do 9 osób

⁴ Wynika to m.in. z objęcia projektów zasadami pomocy publicznej, wskutek czego maksymalna intensywność wsparcia (udział dotacji w kosztach kwalifikowalnych) nie mogła przekroczyć 60% (dla mikro i małych przedsiębiorstw) oraz 50% (dla średnich)

Wykres 3. Średnia wartość projektów dofinansowanych w ramach dotacji inwestycyjnych dla MŚP

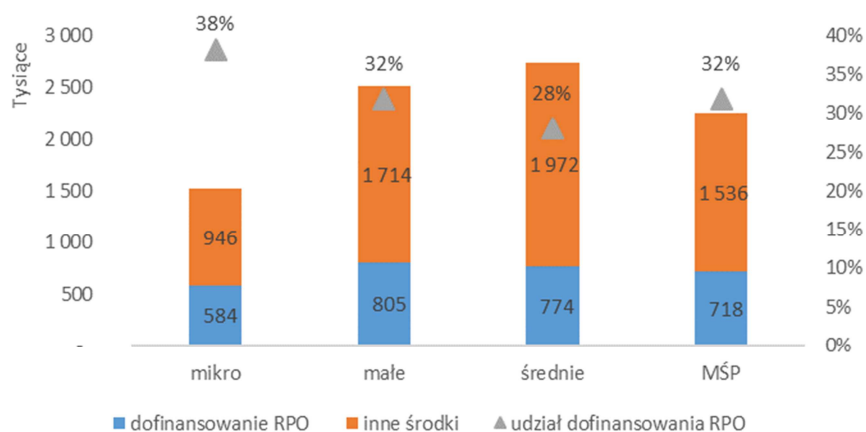
Źródło: Opracowanie własne.

W założeniach RPO, szczególny nacisk położono na wsparcie mikroprzedsiębiorstw z terenów położonych poza Trójmiastem, w tym na terenach strukturalnie słabych.

Dotacje na innowacje w MŚP

Drugim rodzajem wsparcia bezzwrotnego kierowanego do sektora MŚP były dotacje na innowacje, przyznawane w ramach Działania 1.2. o środki w ramach tego typu projektów mogły aplikować zarówno indywidualne przedsiębiorstwa, konsorcja realizujące wspólne przedsięwzięcia (w tym wspólnie z jednostkami naukowymi), a także nowe przedsiębiorstwa oparte na rozwiązaniach innowacyjnych, w tym spółki typu spin-off i spin-out.

Wykres 4. Średnia wartość projektów dofinansowanych w ramach dotacji na innowacje dla MŚP

Źródło: Opracowanie własne.

Dotacje na innowacje miały przyczynić się do zwiększenia liczby firm w województwie pomorskim wdrażających innowacje. Projekty mogły dotyczyć m.in. wdrażania przez MŚP innowacyjnych procesów wytwarzania oraz systemów organizacyjnych, wdrażania wyników prac B+R oraz komercjalizacji innowacyjnych produktów oraz usług. Firmy mogły uzyskać również wsparcie na nabycie praw do własności intelektualnej (w tym patentów, licencji, know-how), wyników prac B+R, a

także uzyskanie praw wyłącznych (np. patentów) dla własnych rozwiązań technicznych. Preferowane były projekty wprowadzające na rynek innowacyjne produkty lub usługi, a także m.in. projekty partnerskie, wynikające z Regionalnej Strategii Innowacji dla województwa pomorskiego, efektywne. Maksymalna wartość dofinansowania nie mogła przekroczyć 2 mln zł.

łącznie przyznano 110 dotacji na innowacje na projekty o wartości 248 mln zł, z czego dofinansowanie ze środków RPO wyniosło 79 mln zł. Średnia wartości projektu innowacyjnego wyniosła ponad 2,2 mln zł, a średnia wartość dofinansowania – 718 tys. Dotacje na innowacje były zatem przyznawane na projekty ok 3-krotnie większe niż dotacje typowo inwestycyjne, przyznawane w Działaniu 1.1. W rezultacie, wśród firm korzystających z tego typu wsparcia, większy był odsetek firm średnich, zatrudniających powyżej 49 osób (por. ramka poniżej).

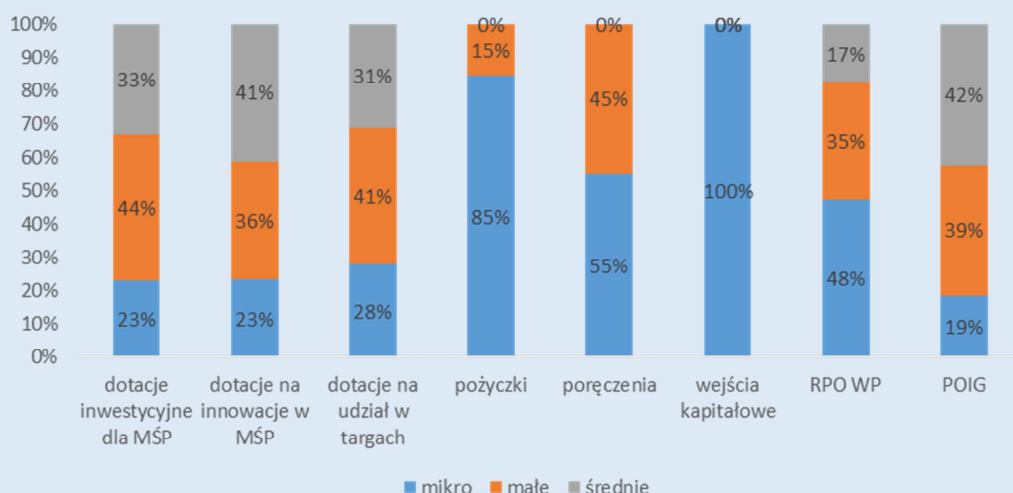
Ramka 1. Struktura MŚP korzystających z różnych typów wsparcia dla firm

Interesujących wniosków dostarcza analiza struktury MŚP korzystających z poszczególnych typów wsparcia przyznawanego w ramach środków RPO WP 2007-2013 oraz PO IG w perspektywie 2007-2013. W przypadku wsparcia dotacyjnego w ramach RPO WP 2007-2013, zdecydowana większość środków trafiła do firm małych i średnich, przy czym z dotacji inwestycyjnych częściej korzystały firmy małe, a z dotacji na innowacje – średnie. Wynika to m.in. z faktu, że w ramach dotacji na innowacje można było sfinansować większe projekty, które wymagały posiadania odpowiednich zasobów finansowych, kadrowych i technologicznych.

Natomiast wsparcie w postaci instrumentów inżynierii finansowej trafiło przede wszystkim do mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających do 9 osób. Jest to szczególnie widoczne w przypadku pożyczek, które aż w 85% były skierowane do najmniejszych firm.

Ogółem, inwestycje dofinansowane ze środków RPO WP 2007-2013 zostały zrealizowane w przeważającej części przez firmy mikro (48% wartości) i małe (35%), co dobrze uzupełnia wsparcie oferowane na szczeblu krajowych w ramach PO IG, które trafiło głównie do firm średnich lub małych.

Wykres 5. Udział mikro, małych i średnich firm w poszczególnych typach interwencji (wg wartości projektów)

Źródło: Opracowanie własne. Środki POIG obejmują wartość projektów dofinansowanych w ramach osi priorytetowych 1,3,4 i 6, których beneficjentami były przedsiębiorstwa sektora MŚP z woj. pomorskiego

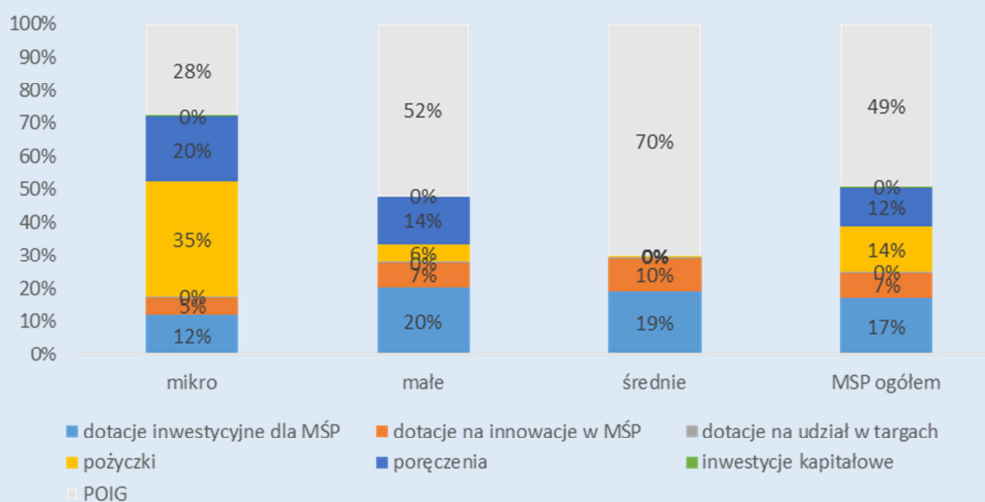
Z perspektywy firm, poszczególne typy interwencji w obszarze wsparcia MŚP stanowiły potencjalne źródła sfinansowania określonych inwestycji. Z wykresu poniżej wynika, że mikroprzedsiębiorstwa, które korzystały ze środków UE, najwięcej projektów sfinansowały ze środków regionalnych, w szczególności z pożyczek (35%) i poręczeń (20%). Znacznie mniejszy był w nich udział dotacji inwestycyjnych oraz dotacji na innowacje. Firmy małe (z wyłączeniem mikroprzedsiębiorstw) w większym stopniu polegały już na środkach z

PO IG, z których dofinansowały 52% zrealizowanych inwestycji. Natomiast w ramach środków RPO WP 2007-2013, najczęściej sięgały po dotacje inwestycyjne (20%) oraz poręczenia (14%). Z kolei firmy średnie wykorzystywały głównie środki PO IG (70%), a ze środków RPO – dotacje inwestycyjne (19%) i dotacje na innowacje (10%).

Reasumując, im większa firma, tym częściej korzystała ze środków krajowych z PO IG, a w ramach środków RPO WP 2007-2013 – z dotacji na innowacje. Natomiast mikroprzedsiębiorstwa najczęściej wykorzystywały środki z instrumentów zwrotnych, w tym pożyczek i poręczeń.

Wykres 6. Udział poszczególnych rodzajów wsparcia uzyskanego przez firmy sektora MŚP w zależności od wielkości firmy (wg wartości projektów, tylko inwestycje współfinansowane ze środków RPO WP 2007-2013 oraz PO IG).

Źródło: Opracowanie własne. Dotacje, pożyczki, poręczenia i wejścia kapitałowe dotyczą tylko projektów RPO WP 2007-2013.

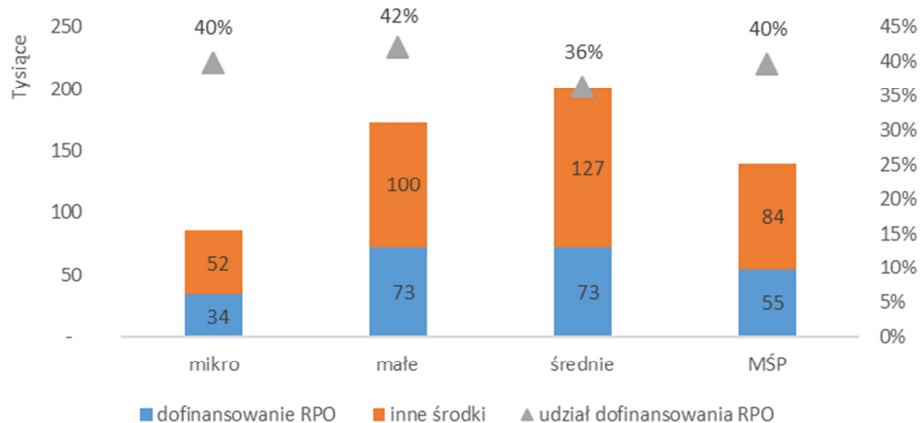
Dotacje na udział w targach

Dotacje na udział w targach, przyznawane w ramach Działania 1.1, przeznaczone były na dofinansowanie udziału w targach krajowych i zagranicznych firm sektora MŚP w charakterze wystawcy. Ten typ wsparcia miał pomóc małym i średnim firmom w zdobyciu nowych rynków zbytu, a w konsekwencji przyczynić się do wzrostu potencjału eksportowego pomorskich przedsiębiorstw.

Projekty realizowane w ramach tego typu interwencji były generalnie niższej wartości od projektów inwestycyjnych realizowanych w Działaniu 1.1. Średnia wartość projektu wyniosła 139 tys. zł, a średnia kwota dofinansowania – 55 tys. zł. Ogółem dofinansowano 88 projektów, których łączna wartość wyniosła ponad 12 mln zł, zaś kwota dofinansowania ze środków RPO WP 2007-2013 - 4,9 mln zł.

Dotacje na udział w targach były w pewnym stopniu komplementarne do projektów realizowanych w ramach Działania 1.6, obejmującego m.in. wsparcie aktywności zagranicznej pomorskich przedsiębiorstw. W Działaniu 1.1 dotacje były jednak przyznawane bezpośrednio przedsiębiorstwom planującym wziąć udział w targach, natomiast w Działaniu 1.6 – jednostkom samorządu terytorialnego oraz regionalnym instytucjom rozwojowym.

Wykres 7. Średnia wartość projektów dofinansowanych w ramach dotacji na udział w targach

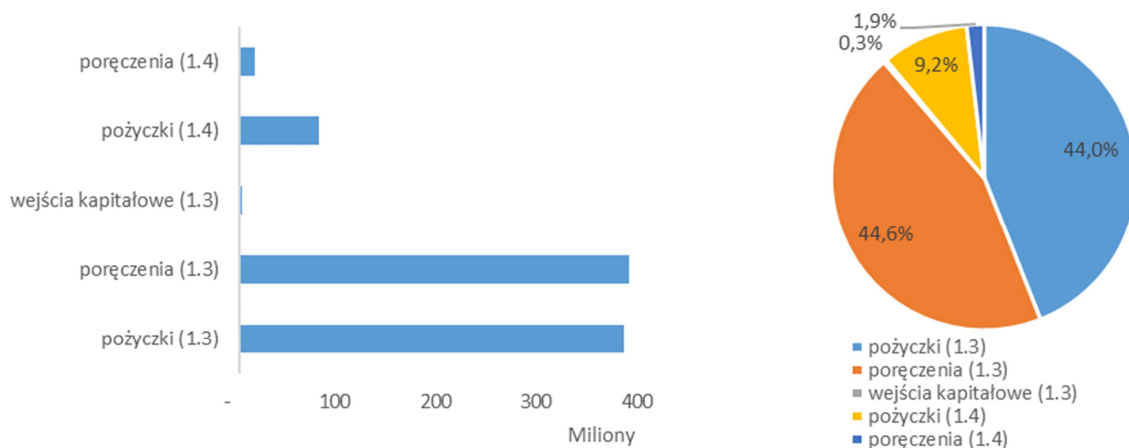
Źródło: Opracowanie własne.

Instrumenty inżynierii finansowej dla MŚP

Instrumenty inżynierii finansowej skierowane do przedsiębiorstw sektora MŚP były wdrażane w ramach działań 1.3 i 1.4. Były one jednymi z najistotniejszych narzędzi wsparcia przedsiębiorstw w ramach RPO WP 2007-2013, co wynikało ze strategicznej decyzji władz regionu o szerokim wykorzystaniu instrumentów zwrotnych współfinansowanych ze środków UE.

Działanie 1.3 obejmowało jeden projekt realizowany w ramach inicjatywy JEREMIE o wartości 287 mln zł, w którym Bank Gospodarstwa Krajowego pełnił funkcję Menedżera Funduszu Powierniczego. Ze środków tego funduszu wspierano pośredników finansowych udzielających pożyczek i poręczeń kredytów dla mikro i małych przedsiębiorstw oraz finansujących (pilotażowo) wejścia kapitałowe.

Wykres 8. Wartość i struktura instrumentów inżynierii finansowej w ramach Działania 1.3 i 1.4

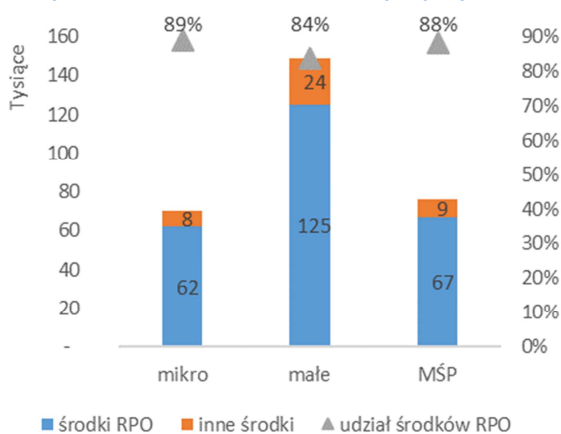

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS, raportów GUS o działalności przedsiębiorstw niefinansowych oraz danych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego

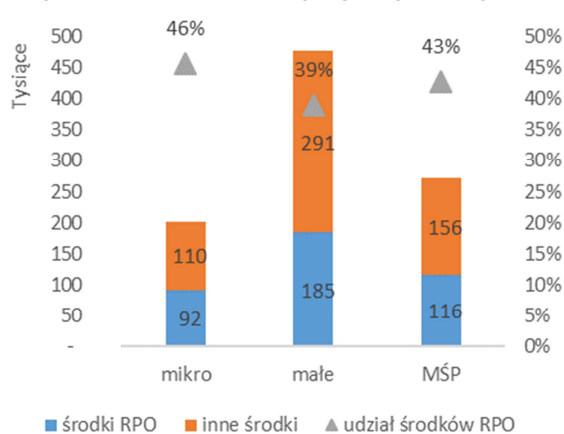
Natomiast w ramach Działania 1.4 dofinansowano 7 projektów o łącznej wartości 75 mln zł, realizowanych przez pomorskie fundusze pożyczkowe i poręczeniowe.

Wartość projektów realizowanych z wykorzystaniem instrumentów inżynierii finansowej była wyraźnie mniejsza niż w przypadku projektów dotacyjnych. Średnia kwota udzielonej pożyczki wyniosła 76 tys. zł, a średnia wartość poręczanego kredytu wyniosła 272 tys. zł. Można zatem zauważyć, że były one wykorzystywane na finansowanie mniejszych inwestycji niż realizowane dzięki wsparciu dotacyjnemu, część przedsiębiorców wykorzystywała je również do sfinansowania kapitału obrotowego przyczyniającego się do dalszego rozwoju firmy.

Wykres 9. Średnia wartość udzielonych pożyczek

Wykres 10. Średnia wartość poręczonych kredytów

Źródło: Opracowanie własne

Zróżnicowanie terytorialne

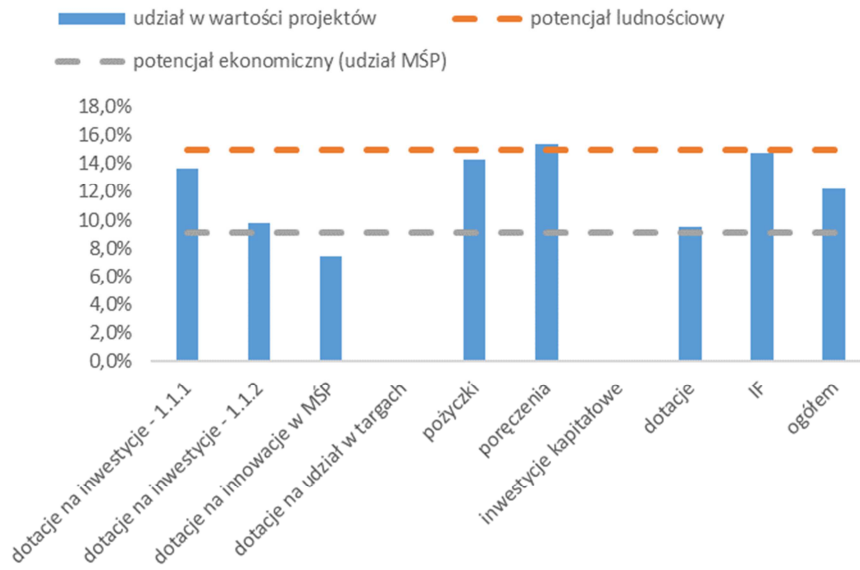
Ogółem intensywność wsparcia bezpośredniego dla MŚP była wyraźnie zróżnicowana terytorialnie. W przeliczeniu na 1 mieszkańca, szczególnie duża była wartość projektów zrealizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie Trójmiasta oraz Słupska. W Programie duże znaczenie przywiązywano do aktywizacji obszarów słabych strukturalnie.⁵ Dzięki specjalnym preferencjom dla projektów z tych obszarów w Poddziałaniu 1.1.1, udało się skierować do nich środki wyraźnie przewyższające ich potencjał ekonomiczny (mierzony liczbą firm z sektora MŚP), osiągając niemal poziom odpowiadający potencjałowi ludnościowemu.⁶ Natomiast znacznie mniejsze środki trafiły do obszarów słabych strukturalnie w Poddziałaniu 1.1.2 oraz Działaniu 1.2 (dotacje na innowacje), w których nie było preferencji lokalizacyjnych. Generalnie można zauważyć, że w przeliczeniu na 1 mieszkańca dotacje w większym stopniu trafiły do obszarów lepiej rozwiniętych, w szczególności pasa leżącego od północnego zachodu do południowego wschodu od Trójmiasta, a także okolic Słupska. Natomiast instrumenty inżynierii finansowej, z powodu ich ukierunkowania na mikroprzedsiębiorstwa, w większym stopniu wsparty obszary słabe strukturalnie z południa i wschodu województwa, w tym z powiatów chojnickiego, sztumskiego i malborskiego.⁷

⁵ Zaliczono do nich 47 gmin z województwa pomorskiego

⁶ Por. Raport na temat postępów realizacji celów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 wg stanu na 30.09.2012.

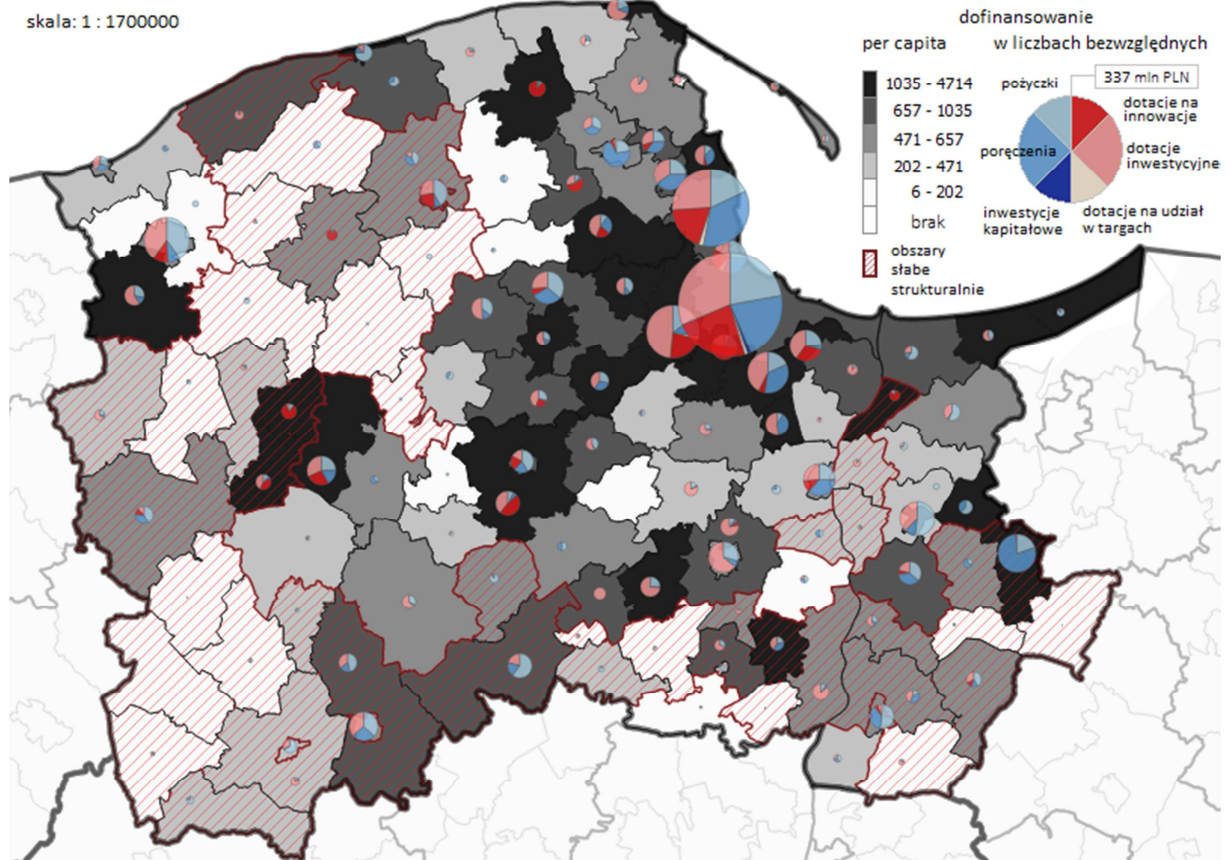
⁷ Dodatkowo, w jednym z konkursów na pośredników finansowych (dotyczącym poręczeń) wsparcie dla ostatecznych odbiorców ograniczono do obszarów słabych strukturalnie.

Wykres 11. Udział projektów z obszarów słabych strukturalnie w wartości projektów ogółem

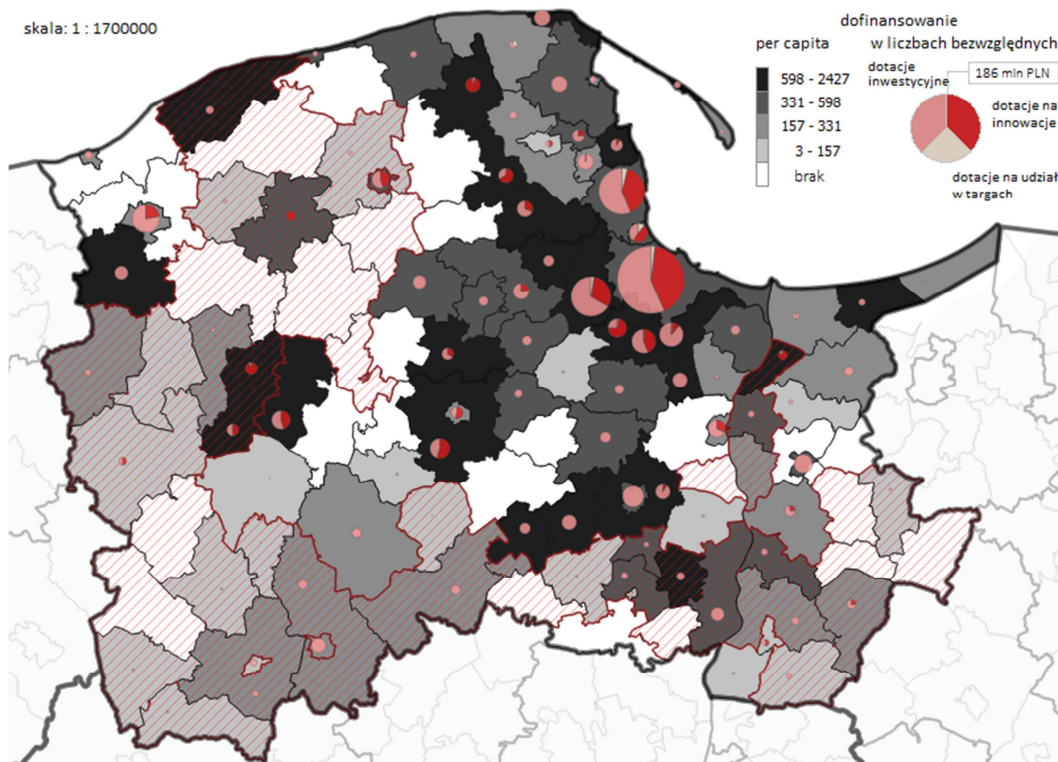
Źródło: Opracowanie własne.

Mapa 1. Projekty w obszarze wsparcia MŚP ogółem

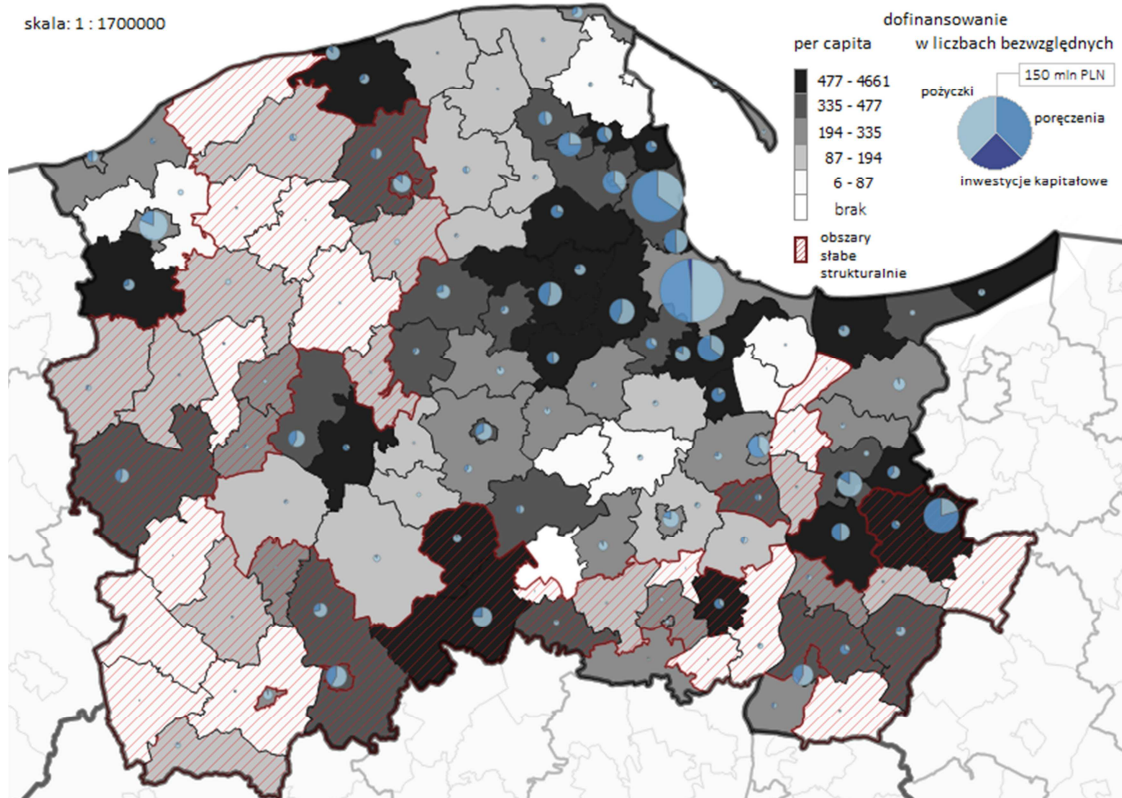
Analizując wartość dofinansowania na poziomie powiatów, nominalnie największe środki trafiły do dwóch miast na prawach powiatu: Gdańska i Gdyni. Następne w kolejności są powiaty sąsiadujące z Trójmiastem: kartuski, gdański i wejherowski. Łącznie tych 5 powiatów odpowiada za 58% całkowitej wartości projektów dofinansowanych ze środków RPO WP 2007-2013 w obszarze wsparcia MŚP. Inaczej wygląda zróżnicowanie wsparcia w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Tu zdecydowanie najwięcej środków trafiło do powiatu sztumskiego, przy czym były to praktycznie wyłącznie instrumenty inżynierii finansowej. Relatywnie duża była również wartość projektów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w powiatach trójmiejskich oraz sąsiadujących z nimi powiecie kartuskim i gdańskim. Relatywnie najmniejsza była wartość inwestycji współfinansowanych ze środków RPO w powiatach człuchowskim oraz nowodworskim.

Mapa 2. Dotacje w obszarze wsparcia MŚP

Źródło: Opracowanie własne.

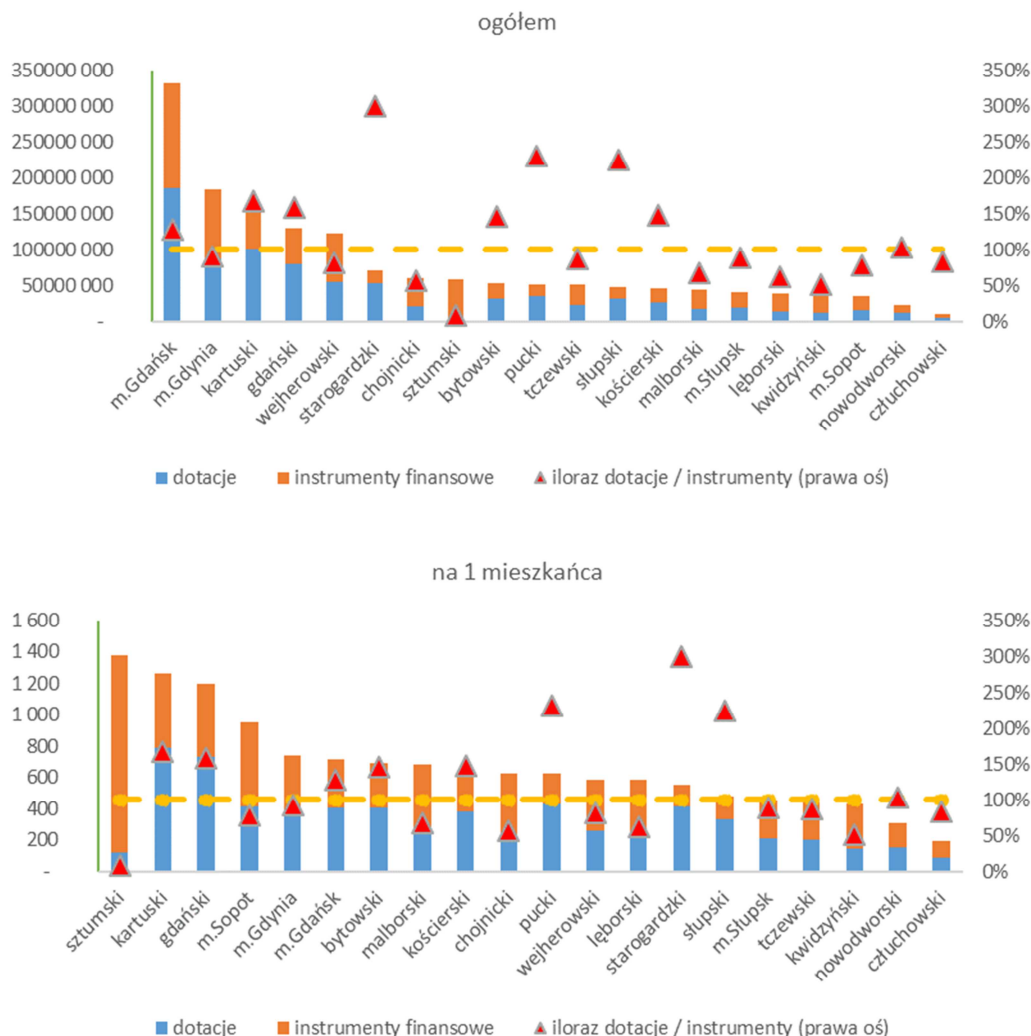
Mapa 3. Instrumenty inżynierii finansowej w obszarze wsparcia MŚP

Źródło: Opracowanie własne.

Z analizowanych danych wynika, że nie występowała zależność między wartością projektów wspartych z dotacji a wartością projektów wspartych z instrumentów inżynierii finansowej. Natomiast można zauważyć, że generalnie w powiatach bardziej peryferyjnych, oddalonych od Trójmiasta, większy jest udział instrumentów inżynierii finansowej niż dotacji (powiat człuchowski, kwidziński, sztumski, malborski, chojnicki). Częściowo wynika to z mniejszego potencjału ekonomicznego podmiotów z obszarów peryferyjnych województwa wpływającego negatywnie na korzystanie z relatywnie trudniej dostępnego wsparcia dotacyjnego. Z drugiej strony, czynnikiem niewątpliwie silnie zwiększającym wykorzystanie IIF jest obecność aktywnych i dobrze rozwiniętych pośredników finansowych na danym terenie – jest to szczególnie widoczne w przypadku powiatów sztumskiego, kwidzińskiego i malborskiego (Regionalne Towarzystwo Inwestycyjne) oraz chojnickiego (Bank Spółdzielczy w Czersku).

Wykres 12. Wartość projektów w obszarze wsparcia MŚP, z podziałem na dotacje i instrumenty inżynierii finansowej

Źródło: Opracowanie własne

1.1.3 Ocena interwencji

Ocena interwencji w obszarze wsparcia MŚP ma na celu sprawdzenie, w jakim stopniu udało się osiągnąć określone efekty interwencji oraz doprowadzić do realizacji oczekiwanej zmiany.

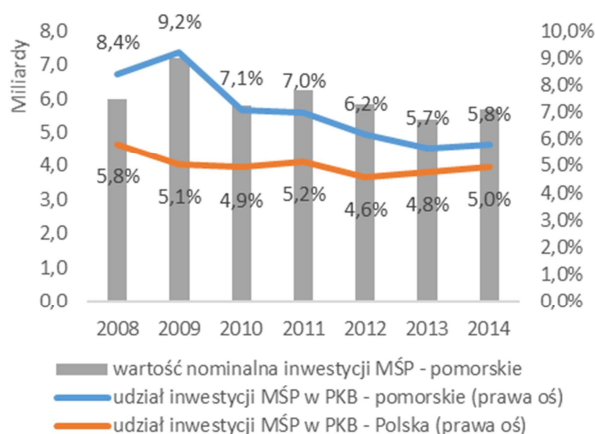
Zgodnie z przedstawioną wcześniej analizą logiki interwencji, oczekiwaną zmianę w obszarze wsparcia MŚP można podzielić na kilka podstawowych kategorii, przedstawionych poniżej. W przeprowadzonej analizie porównujemy otrzymane wyniki z ankiety CAWI przeprowadzonej wśród beneficjentów wsparcia dotacyjnego w działaniach 1.1 i 1.2, z wynikami raportu PSDB z 2013,⁸ w którym autorzy dokonali oceny efektów wsparcia w całej osi priorytetowej 1, z uwzględnieniem beneficjentów dotacji oraz odbiorców ostatecznych instrumentów inżynierii finansowej. Sprawdzamy również, na ile zmiany obserwowane na poziomie makroekonomicznym są zgodne z oczekiwaniami

⁸ PSDB, Ocena efektów wsparcia Osii Priorytetowej 1 ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia przedsiębiorstw w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013, Gdańsk 2012 r. Raport dostępny na stronach archiwum.ewaluacja.gov.pl

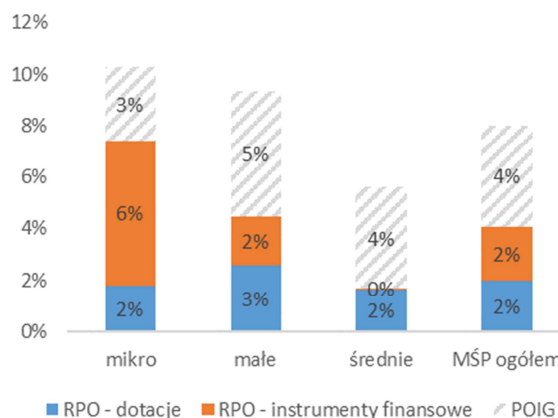
formułowanymi w RPO WP 2007-2013 oraz jaka mogła być skala wpływu interwencji na sytuację w całym regionie.

W okresie realizacji RPO WP 2007-2013 w województwie pomorskim można było zaobserwować niekorzystne zmiany w poziomie wydatków inwestycyjnych sektora MŚP. Wartość nominalna inwestycji spadła o 5,2%, z 6 mld zł w 2008 r. do 5,7 mld zł w 2014 r., mimo że w tym okresie ceny wzrosły o ponad 12%. Spadł również udział inwestycji sektora MŚP w PKB (z 8,4% do 5,8%), wciąż był on jednak wyższy w regionie niż średnio w całej Polsce, gdzie wynosił 5,0%. Jedną z przyczyn spadku udziału inwestycji w PKB było niewątpliwie spowolnienie gospodarcze, które w województwie pomorskim było obserwowane szczególnie w latach 2008 i 2013. Inwestycje są bowiem szczególnie wrażliwe na pogorszenie koniunktury, i charakteryzują się wyraźną cyklicznością. Warto jednak zauważyć, że spadek udziału inwestycji sektora MŚP w PKB był wyraźnie większy w województwie pomorskim niż w całej Polsce, co wskazuje bądź to na większy wpływ kryzysu na decyzje inwestycyjne małych i średnich przedsiębiorstw w regionie, bądź też na inne niż kryzys negatywne czynniki wpływające na poziom inwestycji.

Wykres 13. Inwestycje w sektorze MŚP w regionie

Wykres 14. Udział inwestycji współfinansowanych ze środków RPO WP 2007-2013 i PO IG w całkowitej wartości inwestycji sektora MŚP w latach 2008-2014 w województwie pomorskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS, raportów GUS o działalności przedsiębiorstw niefinansowych oraz danych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego

Zmiany poziomu inwestycji na poziomie makroekonomicznym następowały zatem w przeciwnym kierunku, niż wynikałoby to z celów interwencji w obszarze wsparcia sektora MŚP. Działania realizowane w ramach RPO mogły ten negatywny trend niwelować, jednak z powodu ograniczonej skali interwencji, nie mogły odwrócić kierunku zmian. Inwestycje małych i średnich przedsiębiorstw współfinansowane ze środków RPO, zarówno w ramach dotacji, jak i instrumentów inżynierii finansowej, stanowiły bowiem ok. 4,0% całkowitej wartości inwestycji sektora MŚP w latach 2008-2014 w województwie pomorskim. Potencjalnie największy wpływ miały środki RPO WP 2007-2013 na wysokość inwestycji mikroprzedsiębiorstw (szczególnie instrumenty inżynierii finansowej), co należy ocenić pozytywnie, gdyż w tej grupie występuje największy problem z dostępem do zewnętrznych źródeł finansowania. W małych i średnich przedsiębiorstwach większy był natomiast wpływ środków z PO IG, które stanowiły komplementarne wobec RPO WP 2007-2013 źródło finansowania inwestycji innowacyjnych.

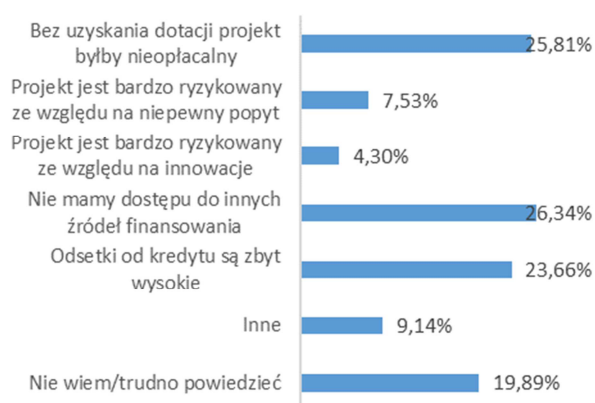
Z punktu widzenia efektywności wsparcia, istotną kwestią było zbadanie skali, w jakiej inwestycje zostałyby zrealizowane gdyby beneficjenci nie uzyskali dotacji ze środków RPO WP 2007-2013. Z ankiety przeprowadzonej wśród odbiorców wsparcia w działaniach 1.1 i 1.2 wynika, że ok 5% z nich zrealizowałoby inwestycje w tej samej skali i terminie również w przypadku braku uzyskania dotacji, 59% - zrealizowałoby inwestycje, ale w mniejszej skali lub innym terminie, a 22% - nie zrealizowałoby inwestycji wcale. Oznacza to, że wg deklaracji beneficjentów, w większości przypadków przyznanie dotacji pozwoliło na zwiększenie skali inwestycji oraz przyspieszenie jej realizacji, a dla co piątej firmy było warunkiem *sine qua non* samej decyzji o przeprowadzeniu inwestycji.

Co istotne, wśród głównych przyczyn problemów w realizacji projektu w sytuacji braku dofinansowania, respondenci wymieniali brak dostępu do innych źródeł finansowania tego typu projektów (26%) oraz zbyt wysokie odsetki od kredytu lub pożyczki, by projekt był opłacalny (24%). Można więc wnioskować, że te projekty mogłyby zostać zrealizowane również z wykorzystaniem wsparcia zwrotnego np. w postaci preferencyjnych pożyczek lub poręczeń kredytowych, które są znacznie tańszym instrumentem niż kosztowne dotacje.⁹

Wykres 15. Czy projekt zostałby zrealizowany bez uzyskania dotacji z RPO WP 2007-2013?

Wykres 16. Co spowodowałoby problemy w realizacji projektu w sytuacji braku dofinansowania?

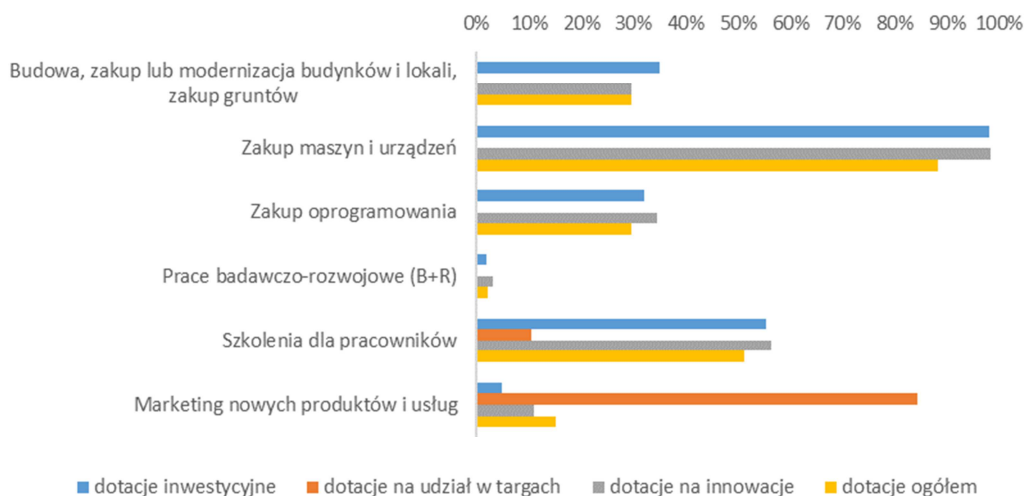

Źródło: Ankieta CAWI beneficjentów wsparcia dotacyjnego (Działania 1.1 i 1.2)

Praktycznie wszyscy beneficjenci dotacji inwestycyjnych i innowacyjnych (98%) przeznaczyci część otrzymanych środków na zakup maszyn i urządzeń. Jednakowe przeznaczenie środków w tym zakresie mogło być jedną z przyczyn problemów z praktycznym rozróżnieniem projektów inwestycyjnych i proinnowacyjnych. Podobny był również udział firm w obu typach interwencji, finansujących inwestycje w budynki, lokale i grunty (odpowiednio 35% i 30%), oraz zakup oprogramowania (32% i 34%). W większości przypadków, firmy w ramach realizowanych projektów sfinansowały również szkolenia dla pracowników. Poza projektami targowymi, bardzo rzadko w ramach projektów finansowano wydatki marketingowe nowych produktów i usług. Marginalny był również udział firm, które w ramach przyznanego wsparcia przeprowadziły prace B+R. Było to zgodne z założeniami, zgodnie z którymi projekty miały raczej wdrażać wyniki prac badawczo-rozwojowych, niż je finansować.

⁹ Wymagałoby to jednak dostosowania wysokości pożyczek / poręczanych kredytów do potrzeb beneficjentów, gdyż w perspektywie 2007-2013 instrumenty inżynierii finansowej służyły finansowaniu mniejszych wartościowo inwestycji niż dotacje.

Wykres 17. Przeznaczenie środków wydatkowanych w ramach projektów w Działaniach 1.1 i 1.2

Źródło: Ankieta CAWI beneficjentów wsparcia dotacyjnego (Działania 1.1 i 1.2)

Ramka 2. Efekty netto wsparcia dotacyjnego firm sektora MŚP w województwie pomorskim

W raporcie opracowanym przez GUS¹⁰, zbadano efekty wsparcia w postaci dotacji inwestycyjnych dla MŚP, z wyłączeniem mikroprzedsiębiorstw (Poddziałanie 1.1.2, bez projektów targowych). Badanie obejmowało podmioty, które zakończyły realizację projektu do końca 2012 r., i które jednocześnie nie realizowały innych projektów dofinansowanych ze środków UE niż w ramach Poddziałania 1.1.2. Ogółem, do badania wybrano 109 przedsiębiorstw z woj. pomorskiego. W celu oszacowania efektów netto, wykorzystano metodę badania konfraktycznego zwaną CEM (Coarsened Exact Matching), polegającą na dopasowaniu do każdego przedsiębiorstwa z grupy beneficjentów RPO WP 2007-2013, identycznego pod względem określonego zestawu cech przedsiębiorstwa z grupy nie-beneficjentów. Następnie, porównane zostały zmiany zaobserwowane w latach 2008-2013 w grupie beneficjentów oraz nie-beneficjentów.

Poniższa tabela prezentuje podsumowanie zmian obserwowanych w grupie beneficjentów RPO WP 2007-2013 w porównaniu do grupy kontrolnej oraz ich istotności statystycznej w województwie pomorskim. Dla porównania, dodano również rezultat badania dla beneficjentów wsparcia RPO w całym kraju.

wskaźnik (różnica między 2013 a 2008 r.)	pomorskie		Polska	
	zmiana vs. grupa kontrolna	czy istotna statystycznie?	zmiana vs. grupa kontrolna	czy istotna statystycznie?
Liczba pracujących	-	nie	+	tak
Wartość środków trwałych ogółem	+	nie	+	tak
Wartość środków trwałych na maszyny i urządzenia	-	nie	+	tak

¹⁰ GUS, Ustalenie wartości wybranych wskaźników ekonomicznych dla beneficjentów Regionalnych Programów Operacyjnych, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka oraz dla dobranych grup kontrolnych., Warszawa 2015 r.

<i>Nakłady na maszyny i urządzenia techniczne</i>	-	nie	-	nie
<i>Udział firm prowadzących działalność innowacyjną</i>	+	nie	+	tak
<i>Wynik finansowy netto</i>	+	nie	+	nie
<i>Przychody netto ze sprzedaży</i>	-	nie	+	nie
<i>Przychody ze sprzedaży na eksport</i>	-	nie	+	nie
<i>Koszty wynagrodzeń</i>	-	nie	+	tak
<i>Koszt zakończonych prac rozwojowych</i>	-	nie	-	nie
<i>Przeciętne wynagrodzenie na pracującego</i>	-	nie	-	nie
<i>Udział firm prowadzących działalność eksportową</i>	-	nie	+	tak
<i>Udział firm prowadzących działalność eksportową, (udział eksportu w przychodach > 10%)</i>	+	tak	+	tak

+ oznacza większy wzrost (lub mniejszy spadek) w grupie beneficjentów w porównaniu do grupy kontrolnej, - oznacza mniejszy wzrost (lub większy spadek) w grupie beneficjentów w porównaniu do grupy kontrolnej

Spośród wszystkich analizowanych wskaźników, w województwie istotny statystycznie był tylko większy o 8,8% wzrost udziału firm prowadzących działalność eksportową, w których udział eksportu w przychodach ze sprzedaży wynosił min. 10%. Nie odnotowano istotnego statystycznie wpływu RPO na zatrudnienie, mimo że w skali kraju taki efekt był wyraźny i istotny statystycznie (większy wzrost zatrudnienia o 6 osób na firmę w grupie beneficjentów w porównaniu do grupy kontrolnej). Podobnie było w przypadku wartości środków trwałych, w tym wartości maszyn i urządzeń – w kraju odnotowano istotny, pozytywny efekt, nieobserwowany w województwie. W pomorskim nie odnotowano również istotnej różnicy w udziale firm prowadzących działalność innowacyjną (w skali kraju istotny, pozytywny wpływ), a także w kosztach zakończonych prac rozwojowych.

Otrzymane wyniki należy jednak traktować z ostrożnością, z uwagi na małą wielkość próby dla woj. pomorskiego (jedynie 109 przedsiębiorstw), co mogło wpływać na brak statystycznej istotności otrzymanych wyników. Bardziej wiarygodne są pod tym względem wyniki otrzymane dla całego kraju, w którym przebadano łącznie 2255 przedsiębiorstw.

Zatrudnienie

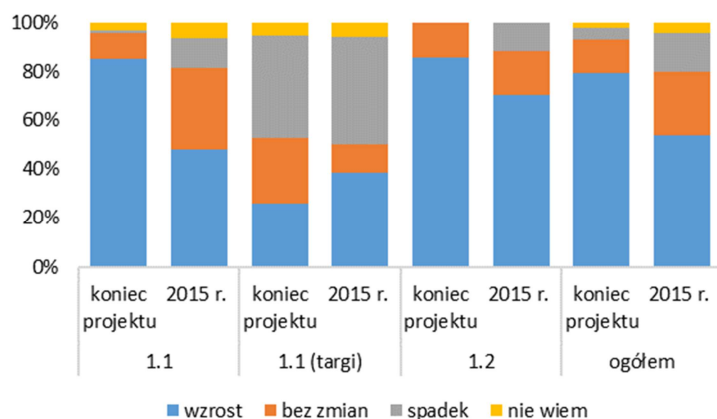
Jednym z istotniejszych celów interwencji w obszarze wsparcia MŚP było zwiększenie zatrudnienia w tym sektorze. Wynikało to z przesłanki wskazującej na kluczową rolę małych i średnich przedsiębiorstw w tworzeniu miejsc pracy.

Wyniki analiz na poziomie mikroekonomicznym wskazują, że cel ten udało się w znacznej mierze zrealizować. Zgodnie z badaniem PSDB z 2013 r.¹¹, w którym dokonano kompleksowej oceny efektów wsparcia OP1 RPO WP 2007-2013, w 82% przedsiębiorstw korzystających z wsparcia dotacyjnego w ramach Działań 1.1 i 1.2 wzrosło zatrudnienie w stosunku do stanu sprzed realizacji projektu. Był to wynik wyraźnie wyższy, niż zaobserwowano w grupie kontrolnej, którą stanowiły podmioty nieskutecznie ubiegające się o wsparcie (40%). Słabsze rezultaty odnotowano natomiast w przypadku instrumentów inżynierii finansowej – wzrost zatrudnienia zadeklarowało jedynie 32% beneficjentów tego typu wsparcia, wobec 19% w grupie kontrolnej.

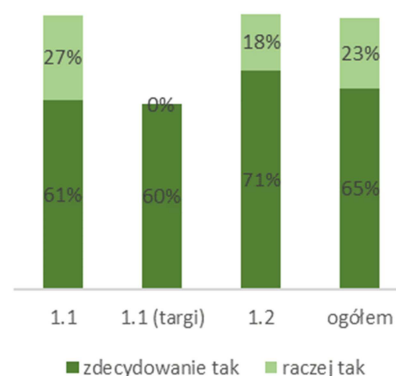
¹¹ PSDB, *Ocena efektów wsparcia Osi Priorytetowej 1 ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia przedsiębiorstw w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013*, 2013 r.

Wyniki ankiety CAWI przeprowadzonej w ramach niniejszego badania wśród beneficjentów wsparcia dotacyjnego dla MŚP potwierdzają wnioski płynące z wcześniejszych badań. Ok. 80% firm, które pozyskało dotacje z RPO WP 2007-2013, zwiększyło zatrudnienie w okresie realizacji projektu. Dotyczy to niemal w równym stopniu projektów inwestycyjnych realizowanych w Działaniu 1.1, jak i projektów innowacyjnych z Działania 1.2. Wyraźnie słabiej pod tym względem wypadły jedynie projekty targowe. Jednocześnie, spośród firm, które zadeklarowały zwiększenie zatrudnienia, aż 88% wskazuje, że stało się to dzięki realizacji projektu.¹²

Wykres 18. Zmiana zatrudnienia w okresie realizacji projektu i po jego zakończeniu

Wykres 19. Odsetek firm, które wzrost zatrudnienia przypisują realizacji projektu

Źródło: Ankieta CAWI beneficjentów wsparcia dotacyjnego (Działania 1.1 i 1.2). Dane dotyczą zmiany między okresem przed realizacją projektu i końcem jego realizacji, a także między końcem jego realizacji i 2015 r. (tylko dla projektów zakończonych przed 2015 r.).

Osiągnięty wzrost zatrudnienia okazał się w zdecydowanej większości przypadków trwały. Między zakończeniem realizacji projektu a końcem 2015 r., 80% beneficjentów nadal zwiększało zatrudnienie lub utrzymało je na osiągniętym wcześniej poziomie, a jedynie 16% zdecydowało się zredukować liczbę pracowników.

Pozytywny wpływ szczególnie projektów dotacyjnych na wzrost zatrudnienia mógł wynikać częściowo z kryteriów wyboru projektów, w których jednym z deklarowanych wskaźników była liczba nowoutworzonych miejsc pracy. Według aktualnych danych, wskaźnik ten na poziomie całej OP1 udało się z nawiązką zrealizować – utworzono 3076 nowych miejsc pracy wobec 2100 planowanych do osiągnięcia.

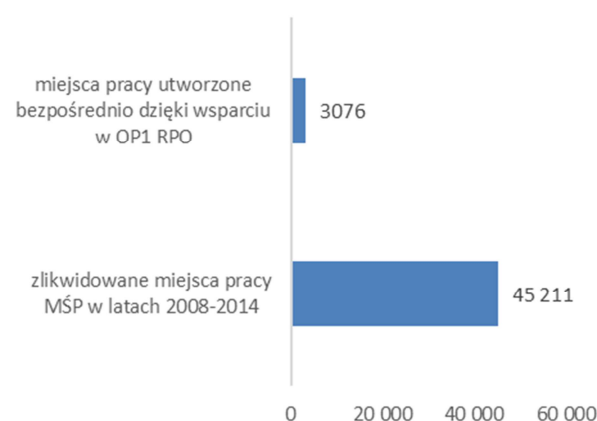
Na poziomie makroekonomicznym, zmiany w liczbie osób pracujących w sektorze MŚP były niekorzystne. Jak wynika z danych GUS, w całym województwie liczba pracujących w sektorze MŚP w latach 2008-2014 zmniejszyła się o 10,2% (45 tys. osób). Praktycznie cały spadek zatrudnienia nastąpił w 2009 r., po którym liczba pracujących utrzymywała się na relatywnie stabilnym poziomie. Spadek ten był spowodowany wyraźnym spowolnieniem gospodarczym po wybuchu kryzysu finansowego w 2008 r., przyczynił się także do wzrostu w całym regionie stopy bezrobocia. Należy

¹² Pozytywnego wpływu projektów dotacyjnych MŚP współfinansowanych ze środków RPO WP 2007-2013 nie potwierdza natomiast badanie kontrfaktyczne przeprowadzone przez GUS w 2015 r. (patrz ramka). Wpływ realizacji projektu na wzrost zatrudnienia okazał się w nim nieistotny statystycznie w przypadku projektów z województwa pomorskiego, choć w skali kraju był on dodatni (średnio 6 osób) i statystycznie istotny.

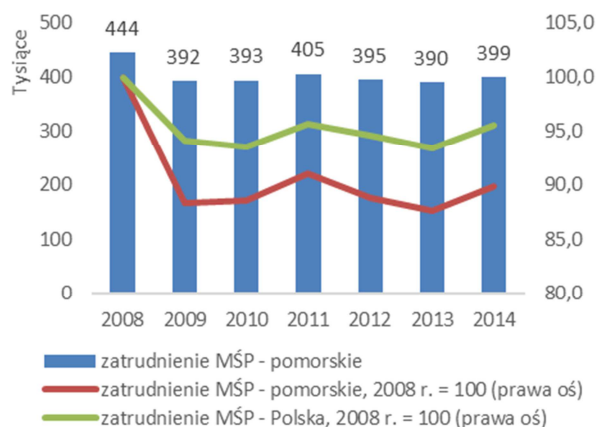
przy tym zauważyć, że spadek zatrudnienia w sektorze MŚP w pomorskim była wyraźnie większy, niż średnio w całej Polsce, gdzie między rokiem 2008 a 2014 wyniósł 4,4%.

Podobnie jak w przypadku inwestycji, wpływ bezpośrednio utworzonych etatów dzięki wsparciu z RPO na dynamikę zmian na regionalnym rynku pracy był ograniczony. Można szacować, że dzięki realizacji projektów, spadek zatrudnienia w sektorze MŚP był o ok. 7% mniejszy, niż w przypadku gdyby wskutek braku środków projekty nie zostały zrealizowane.¹³

Wykres 20. Zmiana zatrudnienia u beneficjentów interwencji w obszarze wsparcia MŚP oraz w sektorze MŚP województwa pomorskiego

Wykres 21. Zatrudnienie w sektorze MŚP

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS oraz raportów GUS o działalności przedsiębiorstw niefinansowych

Wyniki finansowe

Celem głównym całej OP1 RPO WP 2007-2013 było podniesienie konkurencyjności i innowacyjności pomorskich przedsiębiorstw. Kluczowymi wskaźnikami określającymi zmiany w pozycji konkurencyjnej firm oraz stopień ich rozwoju są niewątpliwie wysokość przychodów ze sprzedaży oraz zysku netto.

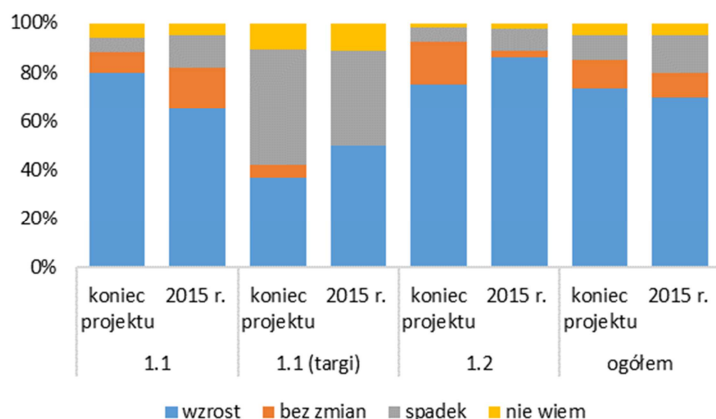
Raport PSDB (2013) nie dostarcza bezpośrednio odpowiedzi na pytanie o wpływ, jaki miała realizacja projektów dofinansowanych z RPO WP 2007-2013 na wielkość przychodów ze sprzedaży ogółem. Wskazuje jednak, że wśród beneficjentów dotacji, 81% zadeklarowało wzrost przychodów ze sprzedaży nowych produktów i usług, co można traktować jako przybliżenie przychodów ogółem. Jednocześnie, wynik ten jest istotnie wyższy, niż odnotowany w grupie kontrolnej, w której zwiększenie wysokości przychodów ze sprzedaży zadeklarowało ok. 54% respondentów. Wśród firm korzystających z instrumentów inżynierii finansowej, wynik ten był niższy – wzrost wysokości przychodów ze sprzedaży nowych produktów i usług zadeklarowało 64% respondentów, wobec 51% w grupie kontrolnej. Jest to związane z charakterystyką firm wspieranych w ramach wsparcia zwrotnego – dominujący udział mają mikroprzedsiębiorstwa, których potencjał do wdrażania nowych produktów lub usług jest ograniczony.

Powyższe analizy znajdują potwierdzenie w wynikach ankiety przeprowadzonej wśród beneficjentów wsparcia w ramach niniejszego badania. Zgodnie z deklaracjami respondentów, w 74% przypadków

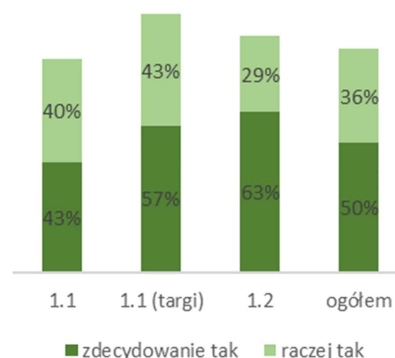
¹³ Jest to upraszczające założenie, bowiem jak wynika z wcześniejszych analiz, część inwestycji byłaby zrealizowana również w sytuacji braku dofinansowania z RPO WP 2007-2013.

przychody ze sprzedaży były wyższe po zakończeniu realizacji projektu niż przed jego rozpoczęciem. Najczęściej ich wzrost deklarowały firmy korzystające z dotacji na inwestycje (80%), natomiast wyraźnie rzadziej – beneficjenci projektów targowych (37%). Również w tym przypadku, zdecydowana większość ankietowanych uznała, że wzrost ten jest efektem realizacji projektu (ponad 91%).

Wykres 22. Zmiana przychodów ze sprzedaży w okresie realizacji projektu i po jego zakończeniu

Wykres 23. Odsetek firm, które wzrost przychodów ze sprzedaży przypisują realizacji projektu

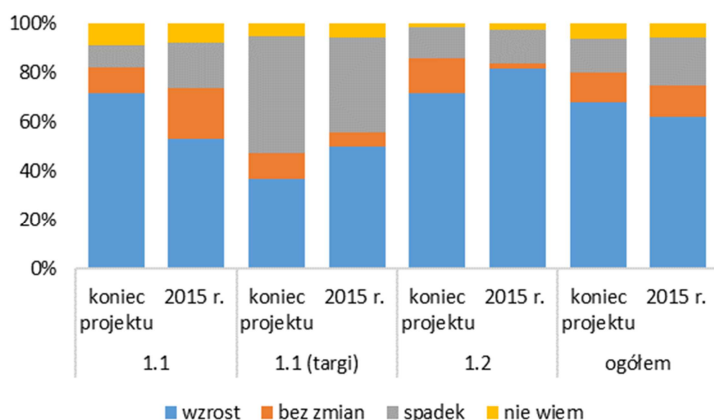
Źródło: Ankieta CAWI beneficjentów wsparcia dotacyjnego (Działania 1.1 i 1.2). Dane dotyczą zmiany między okresem przed realizacją projektu i końcem jego realizacji, a także między końcem jego realizacji i 2015 r. (tylko dla projektów zakończonych przed 2015 r.).

Według raportu PSDB (2013), zauważalnie rzadszy był pozytywny wpływ realizacji projektów na wysokość zysków netto firmy. Wzrost zysków zadeklarowało 61% beneficjentów wsparcia dotacyjnego, wobec 50% w grupie kontrolnej. Podobnie jak w przypadku poprzednich wskaźników, rzadziej wzrost zysków deklarowali beneficjenci wsparcia zwrotnego – 51%, wobec 38% w grupie kontrolnej.

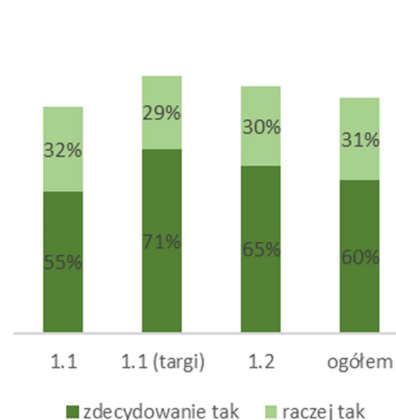
Nieznacznie częściej na pozytywny efekt brutto wsparcia dotacyjnego na wysokość zysku netto wskazuje przeprowadzona ankieta CAWI. Zwiększenie zysku między rozpoczęciem a zakończeniem realizacji projektu stwierdziło 68% badanych, przy czym podobnie jak w przypadku przychodów ze sprzedaży – najrzadziej taki efekt wskazywali beneficjenci projektów targowych (37%). Odsetek firm, które wzrost zysku netto przypisują efektowi realizacji projektu, wyniósł 91%.

Poprawa wyników finansowych była relatywnie trwała – spadek zysków netto lub przychodów ze sprzedaży w okresie od końca realizacji projektu do końca 2015 r. stwierdziło poniżej 20% beneficjentów wsparcia dotacyjnego. Najczęściej pogorszenie wyników finansowych w okresie po zakończeniu realizacji projektu odnotowały firmy korzystające z dotacji na udział w targach.

Wykres 24. Zmiana zysku netto w okresie realizacji projektu i po jego zakończeniu

Wykres 25. Odsetek firm, które wzrost zysku netto przypisują realizacji projektu

Źródło: Ankieta CAWI beneficjentów wsparcia dotacyjnego (Działania 1.1 i 1.2). Dane dotyczą zmiany między okresem przed realizacją projektu i końcem jego realizacji, a także między końcem jego realizacji i 2015 r. (tylko dla projektów zakończonych przed 2015 r.).

Działalność eksportowa

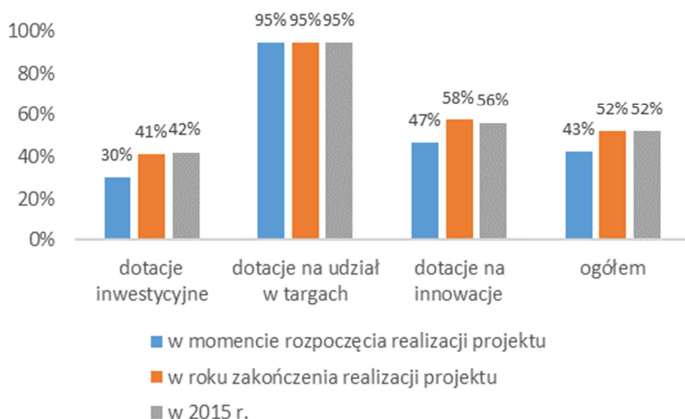
Zgodnie z przedstawioną logiką interwencji, wsparcie w obszarze MŚP miało przyczynić się do wzrostu udziału MŚP prowadzących działalność eksportową. Był to na tyle istotny cel interwencji, że został mu przypisany dedykowany wskaźnik oddziaływania.

Wyniki przeprowadzonej ankiety CAWI wśród beneficjentów wsparcia dotacyjnego wskazują, że cel w postaci zwiększenia odsetka MŚP prowadzących działalność eksportową udało się osiągnąć. Ogółem, wzrósł on z 43% przed realizacją projektów do 52% po ich zakończeniu. Spośród firm, które rozpoczęły eksport swoich produktów i usług za granicę, 77% wskazuje, że był to bezpośrednio efekt realizacji projektu. Efekt ten jest jednocześnie trwały – praktycznie wszystkie firmy, które eksportowały swoje produkty w momencie zakończenia realizacji projektu, kontynuowały sprzedaż na zagranicznych rynkach zbytu do 2015 r.

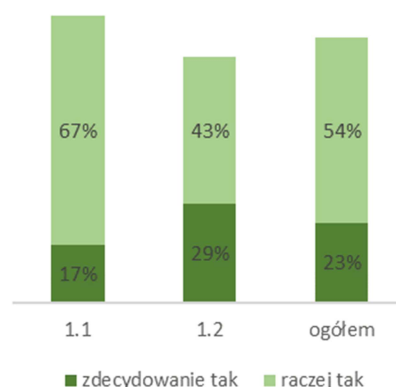
Wzrost odsetka eksporterów był zróżnicowany w zależności od typu projektu. Najmocniej wzrósł on wśród beneficjentów dotacji inwestycyjnych w Działaniu 1.1 – o 12 p.p. (z 30% do 42%), trochę słabiej – wśród firm korzystających z dotacji na innowacje w ramach Działania 1.2 (z 43% do 52%). Projekty bezpośrednio związane ze wsparciem eksportu, polegające na dofinansowaniu udziału w targach w charakterze wystawcy, były realizowane przez firmy już obecne na zagranicznych rynkach, i nie spowodowały wzrostu odsetka eksporterów. W praktyce, koncentrowały się one częściej na zwiększeniu wartości sprzedaży i wejściu na nowe rynki, niż na rozpoczęciu zagranicznej ekspansji przez firmy dotychczas sprzedające swoje produkty jedynie na rynku krajowym.

W raporcie PSDB (2013) związane z eksportem było pytanie o odsetek firm, które rozszerzyły swoją działalność o inne kraje. Pozytywnie odpowiedziało na nie 15,2% beneficjentów wsparcia dotacyjnego (7,7% w grupie kontrolnej) oraz 5% beneficjentów wsparcia zwrotnego (11,6% w grupie kontrolnej). Wyniki te dla odbiorców dotacji są zatem zbliżone do analizowanych powyżej wyników ankiety CAWI. Wskazują również na istotny efekt netto, wynoszący ok. 50% efektu brutto. Natomiast w przypadku wsparcia zwrotnego nie odnotowano pozytywnego wpływu interwencji na wzrostu udziału firm sprzedających swoje produkty w nowych krajach.

Wykres 26. Odsetek eksporterów wśród beneficjentów poszczególnych typów wsparcia

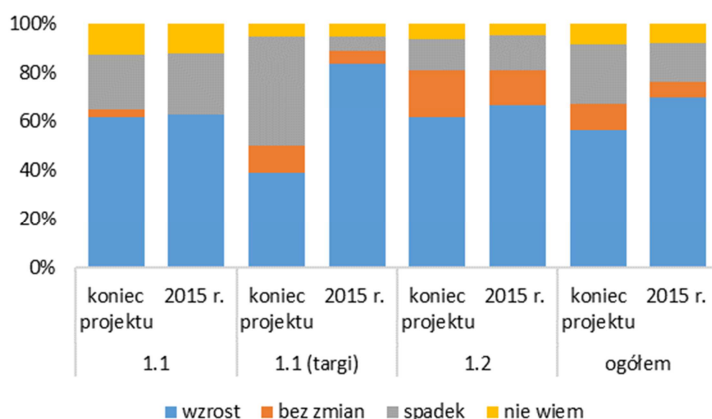
Wykres 27. Odsetek firm, które rozpoczęcie eksportu przypisują realizacji projektu

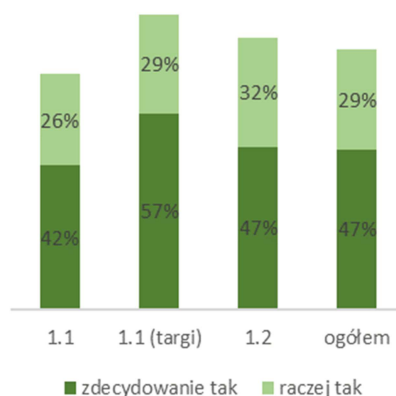
Źródło: Ankieta CAWI beneficjentów wsparcia dotacyjnego (Działania 1.1 i 1.2)

Oprócz odsetka eksporterów wśród MŚP, istotnym wskaźnikiem skuteczności interwencji w ramach RPO WP 2007-2013 w obszarze eksportu jest zmiana jego wartości. Z przeprowadzonej ankiety CAWI wynika, że w przypadku 56% beneficjentów, udało się zwiększyć wartość eksportu między początkiem a końcem realizacji projektu. Co interesujące, wśród beneficjentów projektów targowych, wzrost eksportu następował znacznie częściej w okresie między zakończeniem realizacji projektu a 2015 r. (83% przypadków), niż w okresie (roku) realizacji projektu (39%). Efekty projektów targowych były więc znaczące, ale widoczne z pewnym opóźnieniem, wynikającym z czasu potrzebnego do przełożenia nawiązanych podczas targów kontaktów handlowych na rzeczywistą sprzedaż. Jednocześnie, beneficjenci projektów targowych, częściej niż pozostali przypisują wzrost wartości eksportu efektom zrealizowanych projektów (86% vs. 76% wśród beneficjentów ogółem).

Wykres 28. Zmiana wartości eksportu w okresie realizacji projektu i po jego zakończeniu

Wykres 29. Odsetek firm, które wzrost wartości eksportu przypisują realizacji projektu

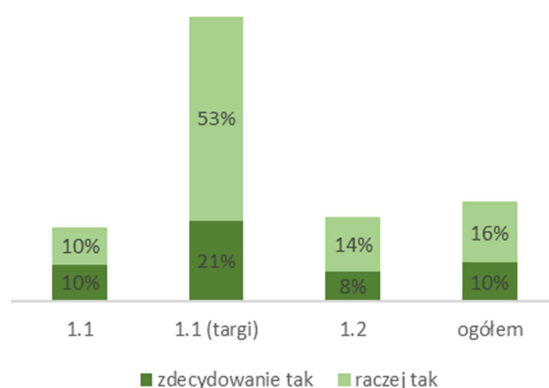

Źródło: Ankieta CAWI beneficjentów wsparcia dotacyjnego (Działania 1.1 i 1.2). Dane dotyczą zmiany między okresem przed realizacją projektu i końcem jego realizacji, a także między końcem jego realizacji i 2015 r. (tylko dla projektów zakończonych przed 2015 r.).

Projekty targowe przyniosły jeszcze jeden, bardzo konkretny efekt. W 74% przypadków beneficjenci wskazali, że dzięki ich realizacji rozpoczęli sprzedaż swoich produktów lub usług do krajów, w których wcześniej nie byli obecni. Projekty te umożliwiły zatem dalszą ekspansję zagraniczną firmom, które już wcześniej eksportowały swoje produkty za granicę, ale dzięki udziałowi w targach zdobyły nowe rynki zbytu.

Wykres 30. Odsetek firm eksportowych, które dzięki realizacji projektu zdobyły nowe rynki zbytu

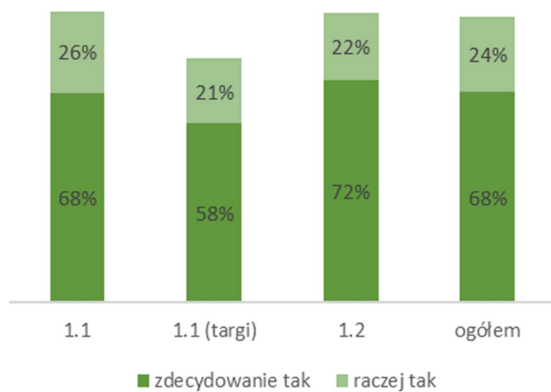
Źródło: Ankieta CAWI beneficjentów wsparcia dotacyjnego (Działania 1.1 i 1.2)

Innowacyjność

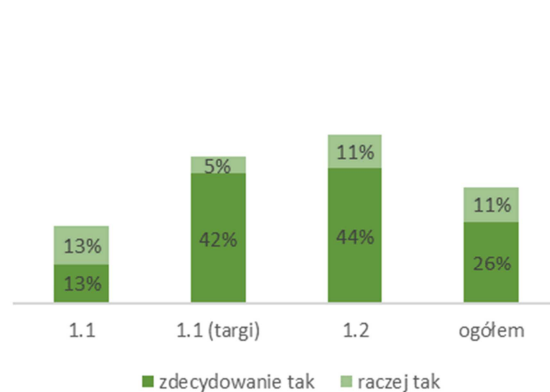
Obok wzrostu konkurencyjności, kluczowym celem wsparcia w obszarze MŚP było podniesienie innowacyjności pomorskich przedsiębiorstw, w tym zwiększenie liczby przedsiębiorstw wdrażających innowacje. Cel ten był szczególnie mocno podkreślany w Działaniu 1.2, w którym przyznawane dotacje musiały zostać wykorzystane na wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwie.

Wg raportu PSDB (2013), projekty dotacyjne dofinansowane w ramach Działań 1.1 i 1.2 miały w większości przypadków charakter innowacyjny. Zgodnie z wynikami przeprowadzonego w nim badania ankietowego, 95% beneficjentów wsparcia wprowadziło na rynek nowe produkty lub usługi, podczas gdy w grupie kontrolnej odsetek ten wynosił niespełna 85%. Większość beneficjentów wprowadziło też innowacje procesowe (83%), oszacowany efekt netto wsparcia w tym przypadku wyniósł 20 p.p. (63% w grupie kontrolnej). Wprowadzone innowacje były już jednak w większości przypadków oferowane lub stosowane przez konkurencję. Jedynie ok. 43% beneficjentów zadeklarowało, że wprowadzony na rynek nowy wyrób lub usługa nie były wcześniej dostępne w ofercie konkurencji. Podobnie, 39% zadeklarowało, że wprowadzone metody wytwarzania produktów nie były wcześniej stosowane przez inne firmy. Co istotne, wyniki ankiety wskazały, że otrzymane efekty były trwałe – zarówno odsetek firm wprowadzających innowacje produktowe, jak i procesowe był wyraźnie większy w ciągu ostatnich 12 miesięcy przez przeprowadzeniem badania, niż w okresie przed ubieganiem się o wsparcie (o 21,5 p.p. w przypadku innowacji produktowych i 15,4 p.p. w innowacjach procesowych).

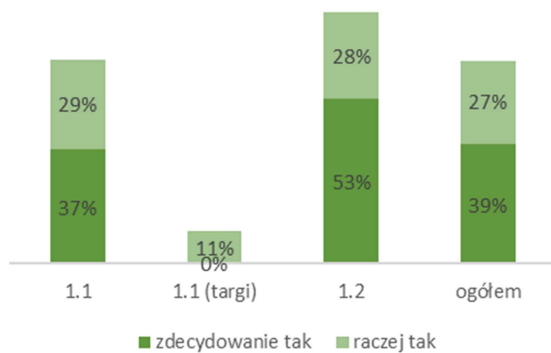
Wykres 31. Odsetek firm, które dzięki realizacji projektu wprowadziły innowacyjne produkty/usługi w skali firmy

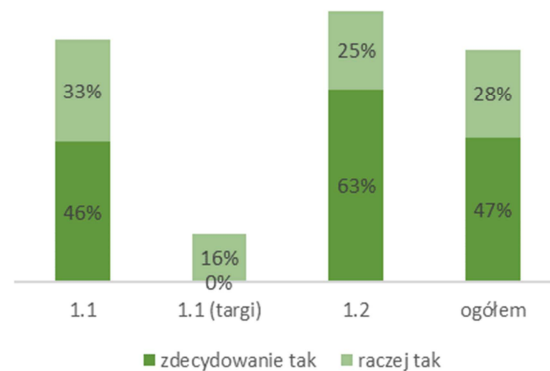
Wykres 32. Odsetek firm, które dzięki realizacji projektu wprowadziły innowacyjne produkty/usługi w skali kraju

Wykres 8. Odsetek firm, które dzięki realizacji projektu wprowadziły innowacje procesowe

Wykres 8. Odsetek firm, które dzięki realizacji projektu zwiększyły jakość swoich produktów/usług

Źródło: Ankieta CAWI beneficjentów wsparcia dotacyjnego (Działania 1.1 i 1.2)

Podobne wyniki otrzymano z przeprowadzonej ankiety CAWI wśród beneficjentów wsparcia dotacyjnego w obszarze MŚP. Odsetek firm, które dzięki realizacji projektu wprowadziły na rynek innowacyjne produkty na skalę firmy, wyniósł 93%, i był on podobny zarówno w przypadku dotacji inwestycyjnych realizowanych w ramach Działania 1.1, jak i dotacji na innowacje przyznawanych w Działaniu 1.2. Wyraźnie mniejszy był już jednak udział firm wprowadzających na rynek produkty innowacyjne na skalę kraju – średnio 38%, przy czym w tym wypadku widać już znaczną przewagę beneficjentów dotacji na innowacje (55%) w porównaniu do odbiorców dotacji inwestycyjnych (25%). Taki rezultat wskazuje, że zgodnie z założeniami RPO, stopień innowacyjności projektów w Działaniu 1.2 jest w przypadku innowacji produktowych wyższy, niż ma to miejsce w Działaniu 1.1. Wynika to m.in. z kryteriów wyboru projektów, które w przypadku dotacji inwestycyjnych odnosiły się jedynie do poszerzenia oferty produktowej i usługowej w regionie, a w przypadku dotacji na innowacje – premiowały komercjalizację innowacyjnych produktów i usług.

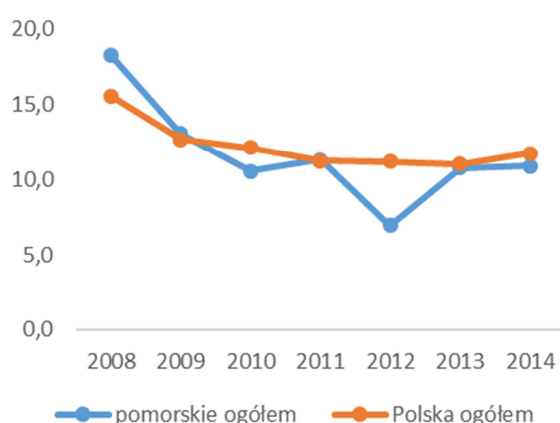
Mniejszy był odsetek firm, które dzięki realizacji projektu wprowadziły innowacje procesowe, polegające na zmianie sposobu wytwarzania produktów lub świadczenia usług. Wyniósł on średnio 66%, przy czym również w tym przypadku był wyraźnie wyższy wśród beneficjentów dotacji proinnowacyjnych (81%) niż inwestycyjnych (66%). Podobnie, udział firm, które dzięki realizacji

projektu zwiększyły jakość oferowanych produktów lub usług wyniósł średnio 75%, w tym 88% wśród beneficjentów dotacji na innowacje i 79% wśród firm, które otrzymały dotacje inwestycyjne.

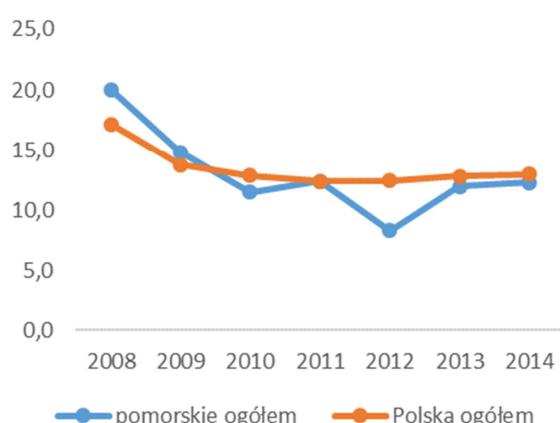
W przypadku instrumentów inżynierii finansowej, zgodnie z wynikami raportu PSDB (2013), innowacje produktowe wprowadziło 75% beneficjentów, a w grupie kontrolnej odsetek ten wyniósł 62%. Otrzymany efekt brutto jest zatem niższy niż w przypadku beneficjentów wsparcia dotacyjnego, ale nieznacznie wyższy jest efekt netto (13 p.p. wobec 10 p.p. wśród obiorców dotacji). Natomiast wprowadzenie nowych lub znacząco ulepszonych procesów produkcji wyrobów i świadczenia usług zadeklarowało 52% beneficjentów, w porównaniu do 39% w grupie kontrolnej. W tym przypadku, pozytywne efekty zarówno brutto, jak i netto są wyraźnie niższe niż odnotowane wśród beneficjentów dotacji. Co istotne, wśród firm korzystających z instrumentów inżynierii finansowej, niższa była również skala innowacji. Tylko ok. 29% innowacji produktowych i 27% innowacji procesowych nie było wcześniej oferowanych / stosowanych przez konkurencję.

Na poziomie makroekonomicznym, w okresie realizacji RPO WP 2007-2013 wskaźniki innowacyjności w województwie były zróżnicowane. W zakresie odsetka firm wprowadzających innowacje produktowe lub procesowe, negatywne trendy obserwowane były w całym kraju, ale skala spadków w regionie była wyższa niż w innych województwach. Odsetek firm przemysłowych wprowadzających innowacje produktowe spadł w województwie pomorskim o 7,4 p.p., z 18,3% w 2008 r. do 10,9% w 2014 r. W całym kraju wskaźnik ten obniżył się z 15,6% do 11,7%. W podobnym stopniu zmniejszył się udział firm wprowadzających innowacje procesowe w regionie – z 20% w 2008 r. do 12,3% w 2014 r., podczas gdy w skali kraju spadł on z 17,2% do 13%. Natomiast w latach 2007-2014 dynamicznie rosły w regionie wskaźniki odnoszące się do wysokości nakładów na działalność B+R. Szczególnie istotny jest 3-krotny wzrost udziału nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw (BERD) w relacji do PKB (z 0,2% do 0,6%), co wskazuje na dokonującą się pozytywną zmianę w podejściu sektora prywatnego do finansowania prac badawczo-rozwojowych.

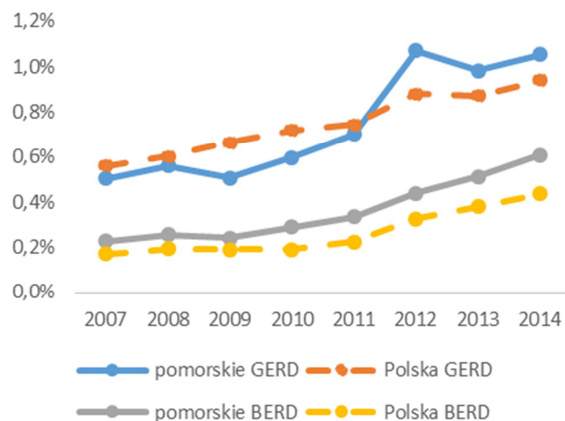
Wykres 33. Odsetek firm przemysłowych wprowadzających innowacje produktowe

Wykres 34. Odsetek firm przemysłowych wprowadzających innowacje procesowe

Wykres 35. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB ogółem (GERD) i w sektorze przedsiębiorstw (BERD)

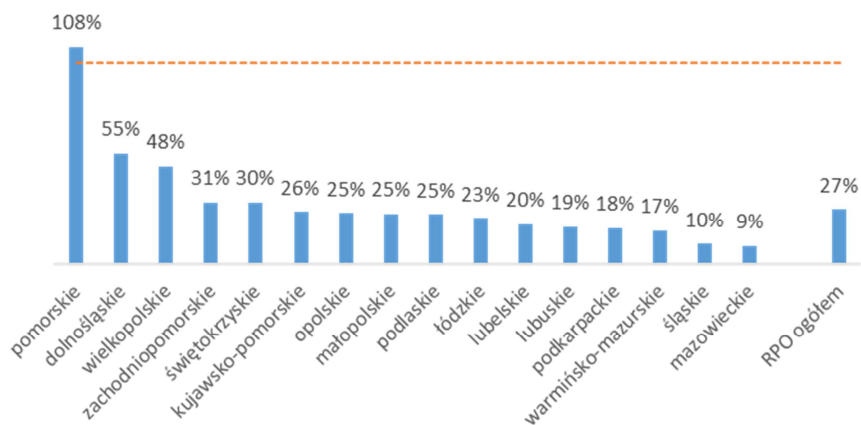
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS, dotyczy firm zatrudniających powyżej 10 pracowników

Poprawa dostępu do kapitału

Jednym z najistotniejszych oczekiwanych efektów interwencji ze środków RPO WP 2007-2013 miała być poprawa dostępu firm sektora MŚP do kapitału. W województwie pomorskim szczególnie duży nacisk położono na rozwój instrumentów inżynierii finansowej, które mogą w trwały sposób zapełnić lukę finansową w regionie. Oczekiwano, że dzięki znacznemu poszerzeniu dostępu do pożyczek i poręczeń, a także pilotażowemu wprowadzeniu wsparcia w postaci wejść kapitałowych, przedsiębiorstwa będą mogły wykorzystać swój potencjał rozwojowy i zrealizować inwestycje wcześniej odkładane z powodu braku dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania.

Szczególnie silne wsparcie rozwoju instrumentów inżynierii finansowej stanowiło strategiczną decyzję regionu od początku realizacji RPO WP 2007-2013. Województwo pomorskie jest jedynym regionem w Polsce, który w perspektywie 2007-2013 przeznaczył w ramach interwencji skierowanej do MŚP większe środki na wsparcie z wykorzystaniem instrumentów inżynierii finansowej niż na wsparcie dotacyjne.

Wykres 36. Iloraz alokacji na instrumenty inżynierii finansowej i dotacje (tylko wsparcie przedsiębiorstw) w 16 RPO.

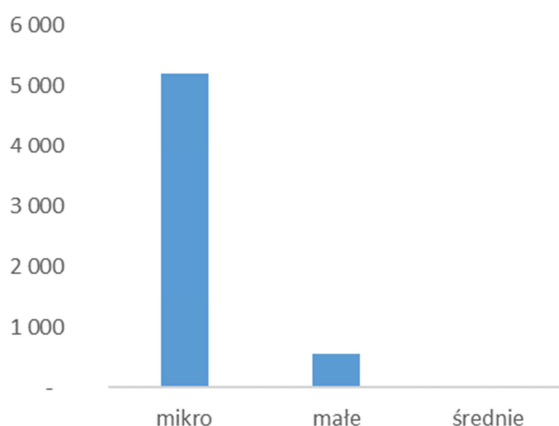
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIMIK

Dane o realizacji wskaźników produktu i rezultatu wskazują, że liczba przedsiębiorstw korzystających z kredytów i poręczeń ok. 3-krotnie przekroczyła początkowe założenia. Ok. 90% firm korzystających z instrumentów inżynierii finansowej stanowiły mikroprzedsiębiorstwa; przy czym 35% stanowiły firmy istniejące na rynku krócej niż 2 lata.

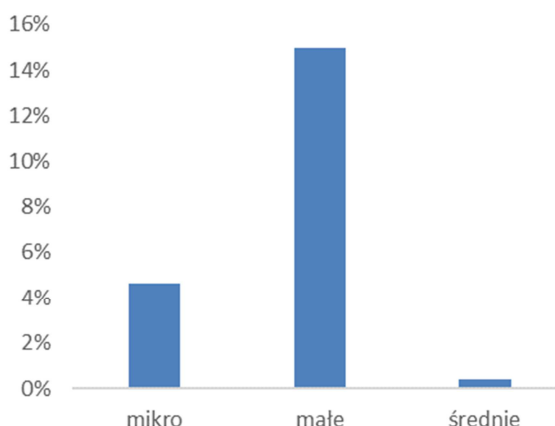
Duży udział mikroprzedsiębiorstw i młodych firm wśród firm korzystających z instrumentów inżynierii finansowej jest korzystny z punktu widzenia celu interwencji, tj. poprawy dostępu do kapitału w regionie. To właśnie najmniejsze i najkrócej istniejące na rynku firmy mają najbardziej utrudniony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania. Interwencja dobrze odpowiadała zatem na potrzeby tej grupy podmiotów.

Natomiast analiza skali wskazuje, że spośród firm aktywnych, zarejestrowanych w województwie pomorskim (wg danych dla 2014 r.), z instrumentów inżynierii finansowej współfinansowanych ze środków RPO WP 2007-2013 skorzystało ok. 5% mikroprzedsiębiorstw oraz 15% małych firm, zatrudniających od 10 do 49 osób. Skala wsparcia jest więc już znacząca i istotna z punktu widzenia dostępu do kapitału w regionie.

Wykres 37. Liczba firm korzystających z instrumentów inżynierii finansowej

Wykres 38. Udział firm korzystających z instrumentów inżynierii finansowej w całkowitej liczbie firm aktywnych (niefinansowych) w województwie pomorskim w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od pośredników finansowych Działania 1.3 i 1.4. W ramach Działania 1.3 wsparcie kierowane było wyłącznie do mikro i małych przedsiębiorstw.

Wykorzystanie poszczególnych instrumentów inżynierii finansowej miało istotny wpływ na wielkość wygenerowanej dzięki nim akcji kredytowej/pożyczkowej. Szczególnie efektywny pod tym względem okazał się mechanizm wykorzystany w ramach Inicjatywy JEREMIE w Działaniu 1.3. Bank Gospodarstwa Krajowego, pełniący rolę Menedżera Funduszu Powierniczego JEREMIE, z otrzymanych 287 mln zł łącznie wygenerował akcję kredytową dla beneficjentów ostatecznych o wartości 772 mln zł.¹⁴ Wynika to zarówno z prawie 2-krotnego obrotu środków dzięki wykorzystaniu tzw. rewolwingu (umożliwiającego ponowny obrót już raz wykorzystanymi środkami), jak i z większej wartości udzielonych kredytów i pożyczek niż kwota wsparcia udzielona przez MFP. W przypadku poręczeń wprowadzono również mechanizm limitu wypłat (tzw. cap), który ogranicza poziom odpowiedzialności reporenczyтеля do ustalonej w umowie kwoty. Dzięki temu aby reporenczyć cały portfel kredytów wystarczyło zapewnić jedynie część środków w wysokości przyjętego cap. Jednocześnie, w ramach inicjatywy JEREMIE opracowano system zachęt dla pośredników finansowych, tak by premiować aktywność w budowie portfela pożyczek i poręczeń.

Wśród zalet mechanizmu JEREMIE należy wymienić również¹⁵:

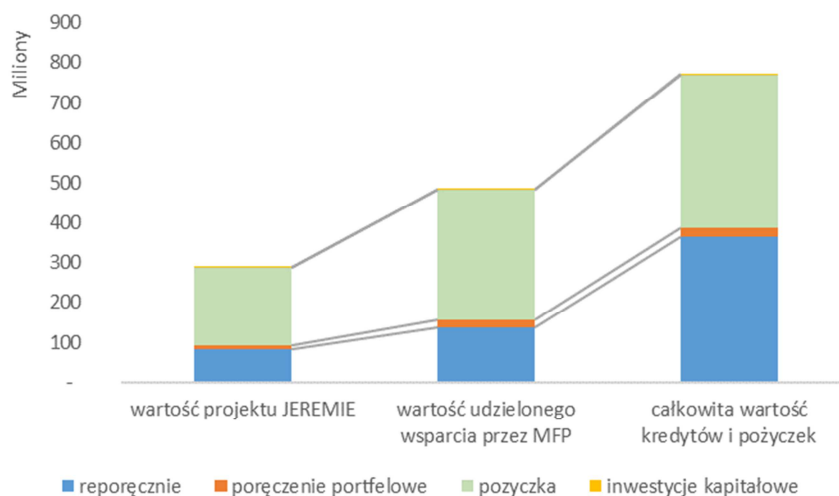
- Elastyczność w reagowaniu na popyt na poszczególne typy instrumentów inżynierii finansowej – możliwość przesuwania środków w kolejnych konkursach na produkty cieszące się większym powodzeniem
- Zarządzanie Inicjatywą przez profesjonalnego menedżera funduszu powierniczego, dzięki czemu możliwe było wprowadzenie złożonych produktów finansowych, w tym funduszu kapitałowego
- Skoncentrowane działania promocyjne i informacyjne, upowszechniające wiedzę o finansowaniu zwrotnym

¹⁴ Stan na 31.03.2016

¹⁵ por. imapp / PAG Uniconsult, Ocena ex-ante dla instrumentów finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa pomorskiego na lata 2014-2020, Warszawa 2014

- Elastyczność w doborze najbardziej konkurencyjnych pośredników finansowych, w tym przyciąganie pośredników spoza regionu

Wykres 39. Porównanie wysokości alokacji środków na inicjatywę JEREMIE oraz ostatecznej wartości wygenerowanych dzięki nim kredytów i pożyczek

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od pośredników finansowych Działań 1.3 i 1.4

Prezentowane rezultaty udało się osiągnąć dzięki nieszablonowemu – w skali kraju – podejściu UMWP do wdrażania interwencji na terenie województwa. Warunki oraz zachęty dla pośredników finansowych formułowano generalnie w taki sposób, by nagradzać za szybką budowę portfela oraz premiować udzielanie pożyczek/poręczeń firmom krótko istniejącym na rynku, które mają szczególnie duże trudności z dostępem do kapitału. Jednocześnie, wsparcie było kierowane wyłącznie do mikro i małych przedsiębiorstw. W efekcie interwencja nie tylko trafiała do grup docelowych zgodnych z celem interwencji, ale także jej jednostkowa wartość była stosunkowo niewielka – a więc możliwe było wsparcie znacznej liczby przedsiębiorców. W połączeniu z tym, że środki te są z definicji zwrotne i mogą być ponownie wykorzystane do wspierania firm oznacza to, że wsparcie z wykorzystaniem instrumentów inżynierii finansowej w województwie pomorskim daje nadzieję na wywarcie faktycznego, pozytywnego i trwałego wpływu na warunki działania przedsiębiorstw poprzez zwiększenie dostępu do kapitału.

Studium przypadku	
tytuł projektu	Wsparcie przedsiębiorczości poprzez rozwój instrumentów inżynierii finansowej w ramach Inicjatywy JEREMIE w województwie pomorskim
działanie	Działanie 1.3
wartość	287 394 441,97 zł
lokalizacja	całe województwo
beneficjent	Bank Gospodarstwa Krajowego w ramach studium przypadku pogłębiona analiza działalności Regionalnego Towarzystwa Inwestycyjnego (powiat sztumski).
cele i zakres	Celem Inicjatywy JEREMIE jest wspieranie lokalnej aktywności gospodarczej poprzez ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania w postaci pożyczek (pożyczka globalna) oraz poręczeń (reporęczenie, poręczenie portfelowe).

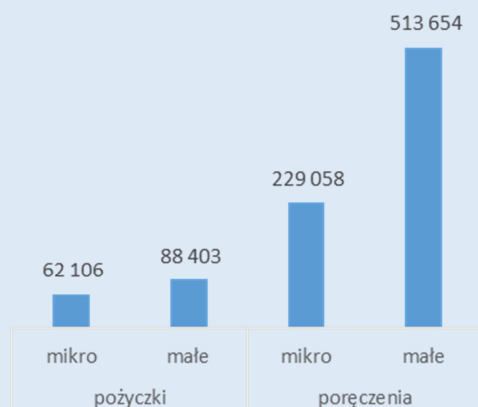

Regionalne Towarzystwo Inwestycyjne S.A. (RTI) jest lokalną instytucją finansową, której głównymi udziałowcami są miasto i gmina Dzierżoń. Jako pośrednik finansowy działający w ramach inicjatywy JEREMIE oferowało mikro i małym przedsiębiorstwom dostęp do pożyczek oraz poręczeń kredytowych. Wśród odbiorców ostatecznych wsparcia dominują firmy z powiatu sztumskiego. Dzięki szerokiemu zakresowi działań RTI, powiat ten charakteryzuje się największym wykorzystaniem instrumentów inżynierii finansowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie pomorskim.

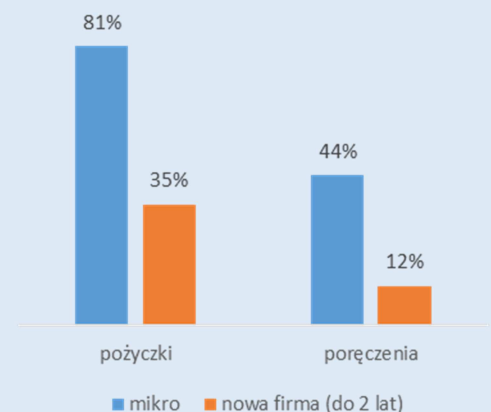
RTI w okresie realizacji RPO WP 2007-2013 oferowało przedsiębiorcom możliwość skorzystania z pożyczek oferowanych przez należący do niego Fundusz Pożyczkowy RTI, oraz reporeczeń kredytów przyznawanych przez inne instytucje finansowe (głównie banki). Towarzystwo w ramach inicjatywy JEREMIE przyznało 442 pożyczki o łącznej wartości 29,1 mln zł oraz udzieliło poręczeń 142 kredytów, których łączna wartość wyniosła 47,3 mln zł.

Pożyczki adresowane były przede wszystkim do mikroprzedsiębiorców, w tym w znacznej mierze do firm nowych, istniejących na rynku poniżej 2 lat. Średnia wartość udzielonej pożyczki była dość niska - wynosiła 62 tys. zł dla mikro i 88 tys. zł dla małych przedsiębiorstw, co oznacza, że były one przeznaczone na finansowanie mniejszych inwestycji (w tym przede wszystkim maszyn i urządzeń). Jednocześnie, dzięki niskiej przeciętnej wartości pożyczki, mogły one trafić do większej liczby lokalnych przedsiębiorstw. Pożyczki udzielane przez RTI były przyznawane w ramach 4 konkursów, realizowanych od 2012 do 2015 r., z czego najwięcej środków rozdysponowano w latach 2012-2013. Były one udzielane średnio na 4 lata, i finansowane w 90% ze środków inicjatywy JEREMIE (10% stanowiły środki własne RTI).

Wykres 40. Średnia wartość pożyczki / kredytu udzielonego przy wykorzystaniu wsparcia RTI S.A.

Wykres 41. Udział mikroprzedsiębiorstw i nowych przedsiębiorstw (do 2 lat na rynku) w całkowitej wartości pożyczek i poręczeń

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od pośredników finansowych Działania 1.3

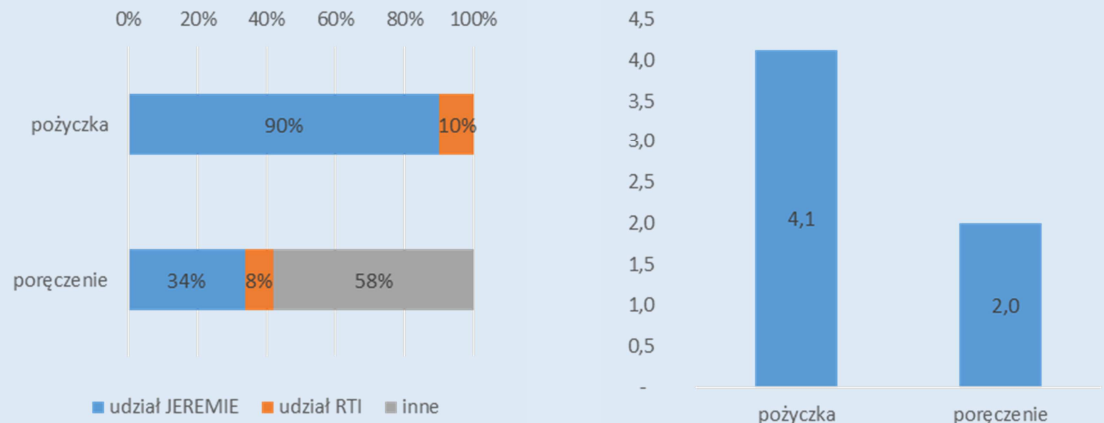
Poręczenia udzielane przez RTI były udzielane przedsiębiorcom, którzy nie mieli wystarczających zabezpieczeń niezbędnych do uzyskania kredytu bankowego. Średnio stanowiły one ok. 42% całkowitej wartości kredytu, o który ubiegał się przedsiębiorca w banku. Z tego Menedżer Funduszu Powierniczego JEREMIE (czyli BGK) reporeczał ok. 80% udzielonego poręczenia; resztę stanowił udział RTI. W rezultacie, ze środków inicjatywy JEREMIE poręczano średnio jedynie ok. 34% całkowitej wartości kredytu, co pozwalało na znaczące zwiększenie akcji kredytowej przy ograniczonym wykorzystaniu środków publicznych.

Poręczenia ukierunkowane były na realizację większych inwestycji niż udzielane pożyczki, i znacznie częściej adresowane były do małych firm, istniejących na rynku powyżej 2 lat. Średnia całkowita wartość kredytu, który uzyskał poręczenie RTI wynosiła 229 tys. dla mikro i 513 tys. dla małych przedsiębiorstw. Mimo większej skali inwestycji, krótszy był przeciętny okres obowiązywania poręczenia – wynosił średnio 2 lata.

Wykres 42. Udział środków Funduszu Powierniczego JEREMIE oraz środków własnych RTI

Wykres 43. Średni okres obowiązywania pożyczki poręczenia (w latach)

w całkowitej kwocie pożyczki / kredytu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od pośredników finansowych Działania 1.3

ocena

Aktywność Regionalnego Towarzystwa Inwestycyjnego w zakresie udzielania pożyczek i poręczeń lokalnym przedsiębiorstwom spowodowała, że powiat sztumski został liderem województwa w zakresie skali wykorzystania instrumentów inżynierii finansowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Zgodnie z założeniami inicjatywy JEREMIE, wsparcie adresowane było tylko do mikro i małych przedsiębiorstw, i miało na celu poprawę dostępu do kapitału lokalnych firm. Z przeprowadzonych analiz wynika, że cele te zostały w dużej mierze zrealizowane. Wsparcie w postaci preferencyjnych pożyczek trafiło przede wszystkim do mikroprzedsiębiorstw, z których ponad 1/3 istniała na rynku poniżej 2 lat. Z powodu braku odpowiedniej historii działalności, takie firmy często nie mają możliwości uzyskania dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania na rynku komercyjnym, znajdując się w tzw. luce finansowej. Natomiast udzielane poręczenia w większym stopniu dotyczyły firm małych, istniejących na rynku powyżej 2 lat, które chciały zaciągnąć większy kredyt na sfinansowanie inwestycji. Przeznaczone były dla przedsiębiorstw, które miały zdolność kredytową, nie posiadały natomiast wymaganych przez banki zabezpieczeń. Wsparcie w postaci poręczeń charakteryzowało się wysoką efektywnością – łączna wartość udzielonych kredytów niemal 3-krotnie przewyższała wartość poręczeń udzielonych w ramach inicjatywy JEREMIE.

Źródło: opracowanie własne

1.1.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: wsparcie dotacyjne dla MŚP				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów: z zakresu bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego dla MŚP	1200	772	64%
	[produkt] w tym w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska	200	34	17%
	[produkt] z zakresu współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a sektorem badawczo-rozwojowym	50	69	138%
	[produkt] Liczba wspartych przedsiębiorstw, w tym: mikro	1 000	433	43%
	[produkt] Liczba wspartych przedsiębiorstw, w tym: małe	150	251	167%
	[produkt] Liczba wspartych przedsiębiorstw, w tym: średnie	50	178	356%
	[produkt] Liczba MŚP otrzymujących wsparcie finansowe na przedsięwzięcia innowacyjne	100	110	110%
	[rezultat] Wartość dodatkowych inwestycji wykreowanych dzięki wsparciu	70 000 000	83 634 563	119%
	[rezultat] Liczba utworzonych miejsc pracy	2 100	3076	146%
	[rezultat] kobiety	1 050	1234,5	118%
	[rezultat] mężczyźni	1 050	1841,5	175%
	[oddziaływanie] Odsetek MŚP prowadzących działalność eksportową	26	19,6	75%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik <i>Liczba projektów z zakresu bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego dla MŚP</i> został zrealizowany na poziomie 64% wartości docelowej. Przyczyną mniejszej liczby wspartych przedsiębiorstw była większa średnia wartość udzielonej dotacji w Działaniu 1.1 niż zakładano na etapie szacowania wskaźników (przy wykorzystaniu prawie całej dostępnej alokacji¹⁶). Wynika to z jednej strony ze składania przez firmy większych niż wcześniej szacowano projektów (szczególnie w przypadku firm mikro), i dodatkowo wyboru do dofinansowania wniosków o przeciętnie większej wartości, z drugiej – ze zmiany struktury wsparcia i przyznanie większej niż planowano liczby dotacji firmom małym i średnim, a mniejszej – mikrofirmom. Z uwagi na fakt, że firmy małe i średnie aplikowały o przeciętnie wyższe środki (max 800 tys. zł), przełożyło się to na wzrost średniej wartości dotacji i zmniejszenie ich liczby. Wskaźnik <i>Liczba projektów z zakresu bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego dla MŚP w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska</i> nie został osiągnięty. W Poddziałaniu 1.1.1 odsetek projektów zakwalifikowanych do kategorii 06 - Wsparcie na rzecz MŚP w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska wyniósł 6%, w Poddziałaniu 1.1.2 – 4%. Zakładano, że wskaźnik ten wyniesie ok. 17%. Jednocześnie jednak projekty z Działania 1.2, nawet jeśli miały pozytywny wpływ na środowisko, z definicji nie mogły być zakwalifikowane do zasilającej ten miernik kategorii wsparcia. Z punktu widzenia logiki interwencji, brak osiągnięcia wartości docelowej tego wskaźnika nie jest 			

¹⁶ Zgodnie z URPO z 10.09.2009 alokowano 46,8 mln euro na Działanie 1.1 i 24 mln euro na Działanie 1.2, natomiast ostatecznie wykorzystano 44,5 mln euro w Działaniu 1.1 i 18,9 mln euro w Działaniu 1.2. Dane dotyczą jedynie dofinansowania ze środków UE.

podsumowanie analizy obszaru: wsparcie dotacyjne dla MŚP

tożsamy z brakiem pozytywnego wpływu na środowisko realizowanych projektów. W przeprowadzonej ankiecie aż 50% beneficjentów wsparcia w Działaniach 1.1 i 1.2 (z wyłączeniem projektów targowych) zadeklarowało pozytywny wpływ projektu na oszczędność surowców i energii, a 46% - na ograniczenie emisji szkodliwych substancji do środowiska.¹⁷ W przypadku uwzględnienia we wskaźniku tych projektów, zostałyby on znacząco przekroczone.

- Istotnie przekroczony został wskaźnik *Liczba projektów z zakresu bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego dla MŚP z zakresu współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a sektorem badawczo- rozwojowym*. Wynika to z większej niż zakładano na etapie programowania liczby projektów w Działaniu 1.2, w których we wniosku o dofinansowanie jako wskaźnik monitorowania wybrano wskaźnik *Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie wdrożenia wyników prac B+RT* lub wskaźnik *Liczba wspartych przedsiębiorstw prowadzących działalność B+RT* (liczba projektów zrealizowanych w Działaniu 1.5, które również wchodzi w skład analizowanego wskaźnika, była niemal identyczna co wartość docelowa). Wynika to m.in. z preferowania na poziomie kryteriów wyboru projektów zakładających współpracę przedsiębiorstw ze sferą B+R. Wysokiego odsetka projektów realizowanych wspólnie z sektorem nauki nie potwierdza jednak ankieta przeprowadzona ramach niniejszego badania – jedynie 7,8% beneficjentów Działania 1.2 zadeklarowała współpracę w ramach dofinansowanego projektu z sektorem nauki, co w przeliczeniu oznaczałoby ok. 9 projektów wobec 31 uwzględnionych w wyliczonym wskaźniku. Przekroczenie wartości docelowej wskaźnika nie wskazuje więc na realną zmianę na poziomie beneficjentów, którzy w praktyce realizowali projekty stricte inwestycyjne, niezwiązane ze współpracą z sektorem B+R.¹⁸
- *Liczba wspartych przedsiębiorstw, w tym: mikro, małe średnie* - wskaźnik został istotnie przekroczony dla małych i średnich firm, a niezrealizowany w przypadku firm mikro. Przyczyna jest analogiczna jak w przypadku wskaźnika *Liczba projektów z zakresu bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego dla MŚP*, opisanym powyżej.
- *Liczba MŚP otrzymujących wsparcie finansowe na przedsięwzięcia innowacyjne* – wskaźnik został nieznacznie przekroczony z powodu większej niż zakładano liczby projektów dofinansowanych w ramach Działania 1.2. Wynika to z przeciętnie niższej kwoty dofinansowania projektów, co pozwoliło na wsparcie ich większej liczby pomimo zmniejszonej w trakcie trwania Programu alokacji w tym Działaniu.¹⁹
- Wskaźnik *Wartość dodatkowych inwestycji wykreowanych dzięki wsparciu* został przekroczony w wyniku większego udziału środków własnych beneficjentów w finansowaniu projektów inwestycyjnych realizowanych w Działaniach 1.1 i 1.2. Wynika to m.in. z objęcia projektów zasadami pomocy publicznej, wskutek czego maksymalna intensywność wsparcia (udział dotacji w kosztach kwalifikowalnych) nie mogła przekroczyć 60% (dla mikro i małych przedsiębiorstw) oraz 50% (dla średnich). Dodatkowo, na poziomie kryteriów wyboru premiowano projekty z wyższym wkładem własnym ponad minimalny poziom, co jeszcze zwiększyło wartość nakładów inwestycyjnych finansowanych ze środków prywatnych przedsiębiorstw.
- Przekroczony został wskaźnik *Liczba utworzonych miejsc pracy, w tym w szczególności dla mężczyzn*, odnoszący się do liczby miejsc pracy brutto

¹⁷ Podobne wnioski płyną z badania PSDB (2013), w którym 60% beneficjentów wsparcia w Działaniach 1.1 i 1.2 zadeklarowało pozytywny wpływ projektu na oszczędność surowców i energii, a 53,5% - na ograniczenie emisji substancji szkodliwych do środowiska.

¹⁸ Takie wnioski potwierdza raport PSDB (2013) wskazując, że mimo deklarowanej wyższej liczby projektów obejmującej współpracę z sektorem B+R, nie we wszystkich przypadkach znajdowało to odzwierciedlenie w praktyce. Część projektów koncentruje się bowiem na wprowadzeniu nowego produktu bez angażowania sektora B+R.

¹⁹ Analiza na podstawie danych z URPO z 10.09.2009 r. i URPO z 25.08.2016 r.

podsumowanie analizy obszaru: wsparcie dotacyjne dla MŚP

	<p>utworzonych w całej OP1. Wynika to przede wszystkim z większej liczby miejsc pracy utworzonych w Działaniu 1.1, co wskazuje na wysoką skuteczność promowania projektów prozatrudnieniowych w kryteriach wyboru projektów w tym Działaniu.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik <i>Odsetek MŚP prowadzących działalność eksportową</i> nie został osiągnięty. Na etapie programowania założono szybszy wzrost odsetka eksporterów wśród MŚP w regionie, który jednak w rzeczywistości nie miał miejsca, a głównym motorem wzrostu wartości eksportu w woj. pomorskim były duże firmy. Interwencja RPO 2007-2013 w tym obszarze, mimo wykazanego wpływu na wzrost odsetka eksporterów wśród beneficjentów, z uwagi na ograniczoną skalę nie mogła w istotnym stopniu przełożyć się na zmianę na poziomie całego regionu. Warto również zauważyć, że zapisany w programie wskaźnik oddziaływania dotyczący odsetka MŚP prowadzących działalność eksportową odzwierciedla tylko niewielką część przyjętej logiki interwencji, zgodnie z którą oczekiwano w regionie m.in. wzrostu inwestycji oraz zatrudnienia w MŚP a także wzrostu ich innowacyjności.
<p>ocena struktury interwencji</p>	<ul style="list-style-type: none"> Brak realizacji wskaźników produktu związanych z liczbą wspieranych przedsiębiorstw wiąże się przede wszystkim ze zmianą struktury wsparcia w Działaniu 1.1. W ramach prowadzonych konkursów wybierano projekty bardziej kompleksowe, silniej ukierunkowane na rozwój przedsiębiorstw, a przez to lepiej wpisujące się w oczekiwane rezultaty działania. Ich przeciętna wartość była jednak wyższa niż zakładano na etapie programowania, szczególnie w przypadku mikroprzedsiębiorstw. Wiąże się to również z autoselekcją w ramach tej grupy podmiotów – o wsparcie dotacyjne aplikowały generalnie podmioty większe, dłużej istniejące na rynku, z możliwością realizacji większych inwestycji, podczas gdy najmniejsze przedsiębiorstwa o krótszej historii biznesowej częściej korzystały z wsparcia zwrotnego. Wskaźnik dotyczący liczby utworzonych miejsc pracy został znacząco przekroczony, mimo mniejszej niż zakładano liczby wspartych przedsiębiorstw. Wskazuje to na wysoką efektywność zatrudnieniową zrealizowanych projektów, szczególnie w ramach Działania 1.1. Należy jednak mieć na uwadze, że powyższy wskaźnik dotyczy liczby miejsc pracy brutto utworzonych w wyniku interwencji, co nie musi oznaczać analogicznego wzrostu całkowitej liczby miejsc pracy we wspartych firmach. Niemniej jednak, pozytywny wpływ zrealizowanych projektów na zatrudnienie potwierdza również zrealizowane badanie ankietowe wśród beneficjentów wsparcia.
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> Projekty realizowane w ramach Działania 1.1 generalnie dobrze wpisywały się w cel szczegółowy tego działania, jakim było wsparcie powstawania i rozwoju MŚP. Mimo nieosiągnięcia zakładanej liczby zrealizowanych projektów inwestycyjnych, przyniosły one zamierzone efekty w zakresie wzrostu zatrudnienia oraz wartości dodatkowych inwestycji wykreowanych dzięki wsparciu, wyrażone w odpowiednich wskaźnikach rezultatu. Istotne efekty interwencji na poziomie mikroekonomicznym zostały potwierdzone w badaniu beneficjentów wsparcia: w zdecydowanej większości przypadków odnotowały one wzrost zatrudnienia, przychodów ze sprzedaży i zysku netto, wzrósł również odsetek przedsiębiorstw prowadzących działalność eksportową. Pozytywne efekty przyniosły także projekty targowe, których beneficjenci zdobyli nowe zagraniczne rynki zbytu. W ramach Działania 1.2 wsparto większą liczbę przedsięwzięć innowacyjnych, niż zakładano na etapie Programowania. Przeprowadzone analizy wskazują, że na poziomie mikroekonomicznym efekty zrealizowanych projektów są generalnie pozytywne, chociaż skala wprowadzonych innowacji była ograniczona. Podobnie jak w przypadku Działania 1.1, większość beneficjentów rozwinęła swoją działalność, osiągając m.in. wzrost zatrudnienia, przychodów ze sprzedaży i zysku netto. Zasadniczo, firmy które otrzymały dotacje w ramach Działania 1.2, osiągnęły również lepsze efekty w zakresie innowacji niż beneficjenci Działania 1.1. Dotyczy to przede

podsumowanie analizy obszaru: wsparcie dotacyjne dla MŚP

	<p>wszystkim skali innowacji produktowych, a także odsetka firm, które wprowadziły innowacje procesowe. Z drugiej strony, realizowane projekty rzadko polegały na realizacji bardziej kreatywnych form działań innowacyjnych, takich jak prowadzenie prac B+R lub wdrażanie ich rezultatów (mimo przekroczenia wskaźników produktu w tym zakresie).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Największe wątpliwości w zakresie wykorzystania dotacji jako narzędzia do zwiększenia inwestycji budzi efektywność takiej formy wsparcia w relacji do ponoszonych kosztów. Jeśli bowiem dana inwestycja jest ekonomicznie opłacalna, a poziom ryzyka ograniczony, efektywniejszą formą wsparcia wydają się mikropożyczki (do sfinansowania małych inwestycji mikroprzedsiębiorstw, szczególnie istniejących na rynku poniżej 2 lat, nieposiadających dostępu do komercyjnych źródeł finansowania) lub poręczenia – dla sfinansowania większych inwestycji przez firmy dłużej istniejące na rynku, które jednak nie mają wymaganych przez banki zabezpieczeń. Warto jednak podkreślić, że udział dotacji inwestycyjnych dla przedsiębiorstw w łącznej alokacji RPO WP 2007-2013 był najniższy wśród wszystkich regionalnych programów operacyjnych, a udział wsparcia zwrotnego – jednym z najwyższych, co wskazuje na potencjalnie wyższą efektywność ocenianej interwencji na tle pozostałych województw. • Na poziomie całego makroregionu, w okresie realizacji RPO WP 2007-2013 odnotowano pogorszenie części wskaźników w obszarze konkurencyjności MŚP. Wyraźnie zmniejszył się udział inwestycji sektora MŚP w PKB regionu, a w okresie szczytu kryzysu finansowego firmy znacząco zredukowały zatrudnienie. Mniej jednoznaczna była zmiana w obszarze innowacyjności – zmniejszającemu się odsetkowi firm wprowadzających innowacje towarzyszył znaczący wzrost nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw. Z uwagi na ograniczoną skalę interwencji, zrealizowane projekty nie mogły w znaczący sposób zmienić trendów obserwowanych w skali całego regionu. 	
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Doświadczenia zdobyte podczas realizacji RPO WP 2007-2013 wskazują, że wsparcie relatywnie prostych inwestycji o umiarkowanym ryzyku może być z powodzeniem realizowane za pomocą instrumentów zwrotnych, które charakteryzują się większą efektywnością wykorzystania środków (możliwość wygenerowania większych inwestycji prywatnych przy danej alokacji środków publicznych) oraz trwałością (możliwość dalszego wykorzystywania środków po zakończeniu realizacji Programu). Znalazło to odzwierciedlenie w wykorzystaniu IIF w ramach Działania 2.1 oraz w mniejszym stopniu – w Działaniu 2.2. • Wyniesione z okresu 2007-2013 doświadczenie w zakresie wsparcia innowacyjnych projektów przedsiębiorstw jest niewielkie (w porównaniu ze skalą interwencji RPO WP 2014-2020) i wskazuje na pewne ograniczenia interwencji (występujące zapewne po stronie podaży projektów lub systemu wyboru), która dotyczyła przede wszystkim wdrażania innowacji procesowych na szczeblu przedsiębiorstwa i w znacznym stopniu odbiegała od zakresu Działania 1.1 RPO WP 2014-2020. Stwarza to ryzyko występowania barier we wdrażaniu interwencji OP1 skierowanej do przedsiębiorców – pod tym kątem monitorować trzeba zarówno dynamikę wdrażania, jak i faktyczny zakres przedmiotowy wspartych projektów. 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
<p>poprawa konkurencyjności i innowacyjności MŚP</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększona ilość nowoczesnych, konkurencyjnych przedsiębiorstw gwarantujących trwałe miejsca pracy • wysoka konkurencyjność i 	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie dla powstawania i rozwoju MŚP • rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych

podsumowanie analizy obszaru: wsparcie dotacyjne dla MŚP		
	<p>innowacyjność pomorskich przedsiębiorstw</p> <ul style="list-style-type: none"> wzrost udziału MŚP prowadzących działalność eksportową 	
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
<p>duży w zakresie rozwoju MŚP objętych wsparciem</p>	<p>pozytywna istotna poprawa wyników osiąganych przez wsparte firmy</p>	<p>w większości zgodny z założeniami generalnie pozytywne efekty wsparcia na poziomie mikroekonomicznym (w tym wpływ netto) charakteryzujące się zadowalającą trwałością</p>
<p>niewielki w zakresie poprawy konkurencyjności całego sektora MŚP w regionie</p>	<p>umiarkowanie negatywna pogorszenie części wskaźników w obszarze MŚP na poziomie regionu, w tym inwestycji i zatrudnienia</p>	<p>w większości zgodny z założeniami generalnie pozytywne efekty wsparcia na poziomie mikroekonomicznym (w tym wpływ netto) charakteryzujące się zadowalającą trwałością</p>
<p>duży w zakresie wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw objętych wsparciem</p>	<p>umiarkowanie pozytywna</p>	<p>częściowo zgodny z założeniami pozytywne efekty wsparcia na poziomie mikroekonomicznym, jednak skala innowacyjności i ich charakter (niewielki udział wdrożeń prac B+R) nie do końca odpowiada oczekiwaniom</p>
<p>niewielki w zakresie wzrostu innowacyjności gospodarki regionu</p>	<p>brak zmian (niejednoznaczna) niekorzystne trendy związane z innowacyjnością przedsiębiorstw, przy jednoczesnym znaczącym wzroście nakładów na B+R</p>	<p>częściowo zgodny z założeniami pozytywne efekty wsparcia na poziomie mikroekonomicznym, jednak skala innowacyjności i ich charakter (niewielki udział wdrożeń prac B+R) nie do końca odpowiada oczekiwaniom</p>

podsumowanie analizy obszaru poprawa dostępu MŚP do kapitału

	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba utworzonych / dokapitalizowanych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych ²⁰	4	6	150%
	[rezultat] Liczba MŚP korzystających z funduszy pożyczkowych i poręczeniowych ²¹	2000	5746	287%
	[rezultat] Liczba udzielonych pożyczek i poręczeń ²²	2000	7559	378%
	[oddziaływanie] Udział MŚP korzystających z regionalnych instrumentów finansowych wśród MŚP ogółem ²³	2	4,8	240%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik <i>Liczba utworzonych / dokapitalizowanych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych</i> został przekroczony z powodu zmian w systemie instytucjonalnym wsparcia zwrotnego realizowanego w OP1. Projekty z Działania 1.4, które pierwotnie miały dotyczyć szerszej pojętego systemowego wsparcia przedsiębiorczości, ostatecznie ograniczyły się prawie w 100% do projektów wsparcia funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, przyczyniając się do przekroczenia wartości docelowej wskaźnika. Wskaźniki <i>Liczba MŚP korzystających z funduszy pożyczkowych i poręczeniowych</i> oraz <i>Liczba udzielonych pożyczek i poręczeń</i> zostały kilkakrotnie przekroczone. Wynika to przede wszystkim ze znaczącego zwiększenia liczby i wartości pożyczek i poręczeń udzielanych w ramach inicjatywy JEREMIE w Działaniu 1.3, dzięki efektywnej metodzie wdrożenia. Umożliwiło to prawie 2-krotny obrót dostępnymi środkami, znacząco zwiększając skalę akcji kredytowej. Wskaźnik <i>Udział MŚP korzystających z regionalnych instrumentów finansowych wśród MŚP ogółem</i> został istotnie przekroczony, co wynika bezpośrednio ze znaczącego przekroczenia wskaźnika produktu odnoszącego się do liczby MŚP korzystających z udzielonych pożyczek i poręczeń. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Kluczowy wpływ na kilkakrotne przekroczenie wskaźników rezultatu w zakresie wsparcia zwrotnego dla przedsiębiorstw miało wypracowanie efektywnej metody wdrożenia w ramach inicjatywy JEREMIE. Na działanie 1.3 przypadło bowiem aż 77% wszystkich udzielonych pożyczek, poręczeń i wejść kapitałowych. W celu zwiększenia efektywności wykorzystania środków, zastosowano m.in. mechanizm rewolwingu, umożliwiający wielokrotny obrót raz zainwestowanymi środkami, a w przypadku poręczeń – mechanizm limitu wypłat (tzw. cap), dzięki czemu aby reporeczyć cały portfel kredytów wystarczy zapewnić jedynie część środków w wysokości przyjętego cap. Jednocześnie, w ramach inicjatywy JEREMIE opracowano system zachęt dla pośredników finansowych, tak by premiować aktywność w generowaniu akcji kredytowej. Różnica między realizacją wskaźników <i>Liczba udzielonych pożyczek i poręczeń</i> oraz 			

²⁰ Pod uwagę brana jest liczba projektów typu 8) Tworzenie instrumentów pożyczkowych i poręczeniowych dla IOB (URPO) realizowanych w ramach Działania 1.4 oraz projekt z Działania 1.3

²¹ Obejmuje wszystkie unikalne przedsiębiorstwa (wg nr NIP) realizujące projekty realizowane w ramach Działania 1.3 oraz 1.4

²² Obejmuje wszystkie projekty realizowane w ramach Działania 1.3 oraz 1.4.

²³ Wskaźnik obliczony jako iloraz sumy liczby MSP korzystających z regionalnych instrumentów finansowych w danym roku w Działaniu 1.3 (JEREMIE) i w 1.4 oraz liczby MSP ogółem w województwie pomorskim wpisanych do rejestru REGON (wg BDL).

podsumowanie analizy obszaru poprawa dostępu MŚP do kapitału

	<p><i>Liczba MŚP korzystających z funduszy pożyczkowych i poręczeńowych wynika ze znaczącego udziału (21%) firm korzystających z instrumentów zwrotnych więcej niż 1 raz. Wskazuje to na dobre dostosowanie oferowanego wsparcia do potrzeb przedsiębiorców.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Skala oddziaływania zrealizowanych projektów w regionie była znacząca. Ogółem, w latach 2007-2015 ze wsparcia zwrotnego skorzystało 5% mikroprzedsiębiorstw i 15% małych firm zarejestrowanych w woj. pomorskim. Jednocześnie, mikroprzedsiębiorstwa stanowiły zdecydowaną większość odbiorców wsparcia zwrotnego (88%), a znaczący (35%) udział wspartych przedsiębiorstw stanowiły firmy we wczesnej fazie rozwoju (poniżej 2 lat na rynku). Dobrze koresponduje to z założeniami programowymi, zgodnie z którymi wsparcie zwrotne było adresowane przede wszystkim do przedsiębiorstw o dużym prawdopodobieństwie znalezienia się w tzw. luce finansowej. Wsparcie w większym stopniu niż wynika to z potencjału gospodarczego kierowane było do mikro i małych firm z obszarów słabych strukturalnie (stanowili oni 15% korzystających z IIF, podczas gdy ich udział w całkowitej liczbie zarejestrowanych firm wg REGON wynosi 9%). • W ramach niniejszego badania koncentrujemy się na typach wsparcia z perspektywy odbiorców ostatecznych (przedsiębiorstw), dlatego IIF wdrażane w ramach Działań 1.3 i 1.4 analizowane są łącznie.
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Projekty zrealizowane w ramach Działań 1.3 i 1.4 znacząco poprawiły dostęp pomorskich MŚP do kapitału, co było głównym celem Działania 1.3. Przyjęta strategia wsparcia, w szczególności w ramach inicjatywy JEREMIE, pozwoliła na prawie 2-krotny obrót środków i wsparcie znacznie większej liczby firm, co miało istotny wpływ na poprawę dostępu do kapitału w skali całego regionu, w tym na terenach słabych strukturalnie. Co istotne, wsparcie trafiło w dużej mierze do przedsiębiorstw znajdujących się w tzw. luce finansowej, które nie mają dostępu do finansowania na rynku komercyjnym. • Efekty na poziomie mikroekonomicznym wsparcia są zadowalające - wykorzystanie instrumentów inżynierii finansowej pozytywnie wpłynęło na rozwój wspartych przedsiębiorstw i poprawę ich pozycji konkurencyjnej, chociaż pozytywny efekt wsparcia był mniejszy niż w przypadku dotacji. • Istotną wartością dodaną zrealizowanych projektów było wypracowanie efektywnych mechanizmów wdrożeniowych. Jest to szczególnie istotne w przypadku inicjatywy JEREMIE, w której za sukces należy uznać system zarządzania środkami w ramach Funduszu Powierniczego zarządzanego przez BGK. Przetestowano również system wsparcia zwrotnego w postaci wejść kapitałowych (w ramach TFI Eques Investment), który stanowi wartościowe poszerzenie możliwych narzędzi wsparcia szczególnie w przypadku innowacyjnych projektów znajdujących się w początkowej fazie rozwoju. • Istotną przewagą wsparcia dotacyjnego stanowi jego trwałość – większość środków jest zwracanych do systemu (powiększone o odsetki i pomniejszone o koszty zarządzania oraz straty z powodu złych kredytów). Dzięki temu środki są w ciągłym obrocie także po zakończeniu realizacji RPO WP 2007-2013.
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Położenie nacisku na instrumenty finansowe we wsparciu przedsiębiorczości w RPO WP 2014-2020 (Działania 2.1 i w mniejszym stopniu 2.2) daje nadzieję na jeszcze większe oddziaływanie interwencji na zwiększenie dostępności do kapitału dla MŚP województwa. Doświadczenia okresu 2007-2013 pokazują, że ukierunkowane na mniejsze firmy, niewielkie jednostkowo pożyczki i poręczenia są sposobem na dotarcie do znacznej liczby odbiorców, zauważalnej w skali całego województwa. Wykorzystanie IF jest szczególnie istotne w przypadku finansowania inwestycji podstawowych, o ograniczonym ryzyku, dla których największą barierą stanowi brak dostępu do rynkowych źródeł finansowania. • Doświadczenia zdobyte w ramach wejść kapitałowych w poprzedniej perspektywie

podsumowanie analizy obszaru poprawa dostępu MŚP do kapitału		
	powinny być wykorzystane w ramach Poddziałania 1.1.2 RPO WP 2014-2020, które zakłada wsparcie MŚP rozwijających działalność B+R w początkowej fazie ich rozwoju , m.in. poprzez zastosowanie instrumentu kapitałowego.	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
poprawa konkurencyjności i innowacyjności MŚP	zwiększony dostęp do finansowych instrumentów wsparcia dla firm	poprawa dostępu MŚP do kapitału
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
duży	pozytywna znaczna poprawa w dostępie do pozabankowych form finansowania dla mikro i małych przedsiębiorstw, wypracowanie skutecznych rozwiązań wdrożeniowych	zgodny z oczekiwaniami duży sukces w rozdysponowywaniu instrumentów inżynierii finansowej: wielokrotny obrót środków (pozwalający na wsparcie znacznie większej liczby projektów niż w przypadku dotacji), pożyczki i poręczenia skierowane w dużym stopniu firm znajdujących się w luce finansowej

1.2 Wsparcie otoczenia biznesu

1.2.1 Logika interwencji

Zgodnie z diagnozą zawartą w RPO WP 2007-2013, do zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności pomorskiej gospodarki, oprócz bezpośredniego wsparcia MŚP, potrzebne jest efektywne funkcjonowanie otoczenia biznesu. W programie wskazywano, że mimo wysokiego potencjału sektora nauki w regionie, brakowało wystarczającego ukierunkowania jego działalności na zastosowania gospodarcze, a stopień komercjalizacji wypracowanych rozwiązań był niewystarczający. Wynikało to przede wszystkim ze słabej współpracy sektora nauki i biznesu. Dodatkowo, w Programie podkreślano niewystarczający stopień rozwoju systemu wspierającego przedsiębiorczość w sektorze MŚP. Zgodnie z przedstawioną diagnozą, jakość i dostępność usług kierowanych do przedsiębiorców były istotnie zróżnicowane na terenie województwa, nie były one również w wystarczającym stopniu dostosowane do potrzeb sektora MŚP.

Interwencja współfinansowana ze środków RPO WP 2007-2013 miała doprowadzić do zbudowania regionalnej sieci innowacji oraz regionalnego systemu wsparcia przedsiębiorczości, a także przyczynić się do promocji gospodarczej województwa pomorskiego. Wsparcie IOB miało na celu przede wszystkim rozwój ich infrastruktury, w tym wybudowanie oraz wyposażenie nowych obiektów. Dzięki uzyskanemu wsparciu, instytucje te miały poprawić jakość i dostępność usług świadczonych przedsiębiorcom, oraz przyczynić się do zwiększenia zdolności firm do wprowadzania innowacji oraz rozwoju ich współpracy ze sferą nauki. Inną formą wsparcia były konkursy dla klastrów, które miały doprowadzić do zawiązania współpracy między przedsiębiorstwami w kluczowych dla regionu branżach, a także rozpoczęcia ich współpracy z jednostkami badawczo-rozwojowymi. Natomiast interwencja w obszarze promocji gospodarczej regionu miała z jednej strony przyczynić się do stworzenia efektywnego systemu pozyskiwania inwestorów, a z drugiej – wesprzeć przedsiębiorstwa z regionu w międzynarodowej ekspansji, m.in. poprzez udział w targach i misjach gospodarczych.

Tabela 3. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze wsparcia otoczenia biznesu

cele szczegółowe			
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(+) <ul style="list-style-type: none"> • Wysoki potencjał sektora nauki w regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • (OP 1) Wzmocnienie systemu wspierającego przedsiębiorczość • (OP 1) Tworzenie sprawnych mechanizmów generowania, transferu i komercjalizacji innowacji • (OP 1) Wsparcie międzynarodowej aktywności przedsiębiorstw i atrakcyjności inwestycyjnej regionu 		
(-) <ul style="list-style-type: none"> • Brak dostatecznej współpracy instytucji otoczenia biznesu oraz przestrzenie i jakościowo zróżnicowany poziom świadczonych przez nie usług dla MŚP • Słabe powiązanie nauki ze sferą gospodarczą • Ograniczona zdolność 	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie infrastruktury i wyposażenia IOB • Wsparcie IOB w celu zwiększenia jakości, zakresu i dostępności ich usług dla przedsiębiorców • Wsparcie tworzenia i rozwoju powiązań kooperacyjnych między firmami oraz współpracy z innymi instytucjami (np. ze sfery B+R, edukacji) w ramach klastrów • Wsparcie infrastruktury B+R 	<ul style="list-style-type: none"> • Preferowane projekty wynikające z RSI dla pomorskiego • Z finansowym udziałem przedsiębiorstw • Partnerskie, o zasięgu ponadlokalnym i regionalnym • w przypadku IOB – zapewniające kompleksową ofertę usług, sieciowe 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysoka efektywność systemu wsparcia przedsiębiorstw • Sprawnie funkcjonujący system współpracy między nauką a biznesem • Poprawa jakości, zakresu i dostępności usług informacyjnych, doradczych i finansowych świadczonych przez IOB dla przedsiębiorstw • Rozwój infrastruktury IOB • Rozwój powiązań

regionu do przyciągania inwestycji • Niski udział MŚP w eksporcie	jednostek naukowych na rzecz współpracy z biznesem • Promocja atrakcyjności inwestycyjnej regionu • Wsparcie zagranicznej aktywności przedsiębiorstw	kooperacyjnych między firmami oraz współpracy z instytucjami badawczymi w ramach klastrów • Wykreowanie wizerunku regionu atrakcyjnego dla inwestorów w tym zagranicznych • Zwiększenie aktywności międzynarodowej pomorskich przedsiębiorstw

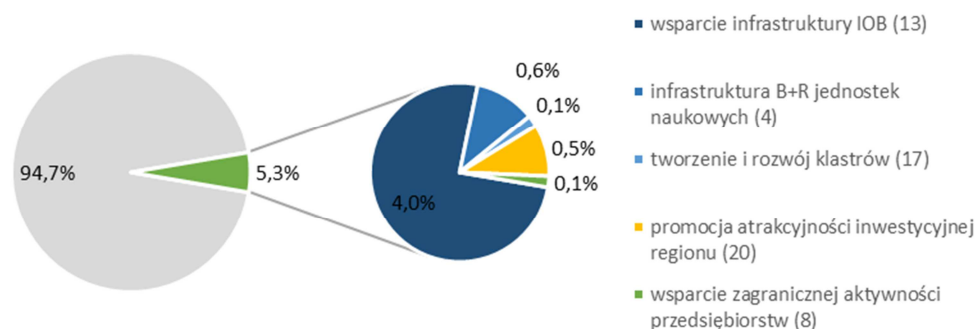
Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2007-2013

1.2.2 Charakterystyka interwencji

W ramach wsparcia otoczenia biznesu zrealizowano projekty o łącznej wartości 369 mln zł, co stanowi 5,3% całkowitej wartości projektów zrealizowanych ze środków RPO WP 2007-2013. Był to drugi po wsparciu MŚP obszar interwencji ukierunkowanej na wzrost innowacyjności i konkurencyjności pomorskich przedsiębiorstw. Obejmował wszystkie projekty realizowane w ramach Działania 1.5 i 1.6 osi priorytetowej 1, oraz 7 projektów z Poddziałania 8.1.2 dotyczących przygotowania terenów inwestycyjnych. Na potrzeby niniejszego badania, zrealizowane projekty zostały one podzielone na 5 typów:

- Wsparcie infrastruktury IOB (Poddziałanie 1.5.1)
- Wsparcie infrastruktury B+R jednostek naukowych (Poddziałanie 1.5.1)
- Tworzenie i rozwój klastrów (Poddziałanie 1.5.2)
- Promocja atrakcyjności inwestycyjnej regionu (Poddziałanie 1.6.1 i 8.1.2)
- Wsparcie zagranicznej aktywności przedsiębiorstw (Poddziałanie 1.6.2)

Wykres 44. Wartość projektów w obszarze wsparcia otoczenia biznesu (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji.

Zdecydowanie najwięcej środków zostało przeznaczonych na wsparcie IOB, które realizowały duże projekty infrastrukturalne. Znaczące fundusze zostały również wykorzystane na budowę lub remont infrastruktury B+R jednostek naukowych, ukierunkowanej na wykorzystanie jej do współpracy z

biznesem. W ramach wsparcia tworzenia i rozwoju klastrów dofinansowano najwięcej projektów, ale o relatywnie niskiej wartości, w rezultacie kierując na ten typ interwencji zdecydowanie najmniejszą ilość środków.

Tabela 4. Typologia projektów w obszarze budowy wsparcia otoczenia biznesu

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
wsparcie IOB (Poddziałanie 1.5.1)	dotację na budowę i wyposażenie obiektów IOB lub na ich modernizację i rozwój	13	279 230 493 zł
infrastruktura B+R jednostek naukowych (Poddziałanie 1.5.1)	dotacje na budowę lub remont infrastruktury B+R jednostek naukowych oraz ich wyposażenie, z nastawieniem na współpracę z biznesem	4	40 371 131 zł
tworzenie i rozwój klastrów (Poddziałanie 1.5.2)	dotacja na szeroko pojęty rozwój klastrów w regionie, w tym m.in. przygotowanie strategii, organizację współpracy, szkolenia, promocję działalności itp.	17	7 752 023 zł
promocja atrakcyjności inwestycyjnej regionu (Poddziałanie 1.6.1 i część 8.1.2)	dotacje na projekty ukierunkowane na przyciągnięcie nowych inwestorów, w tym projekt ARP	20	34 640 047 zł
wsparcie zagranicznej aktywności przedsiębiorstw (Poddziałanie 1.6.2)	dotacje na działania proeksportowe regionalnych instytucji, w tym udział w targach i organizację misji gospodarczych	8	7 286 070 zł

Źródło: Opracowanie własne.

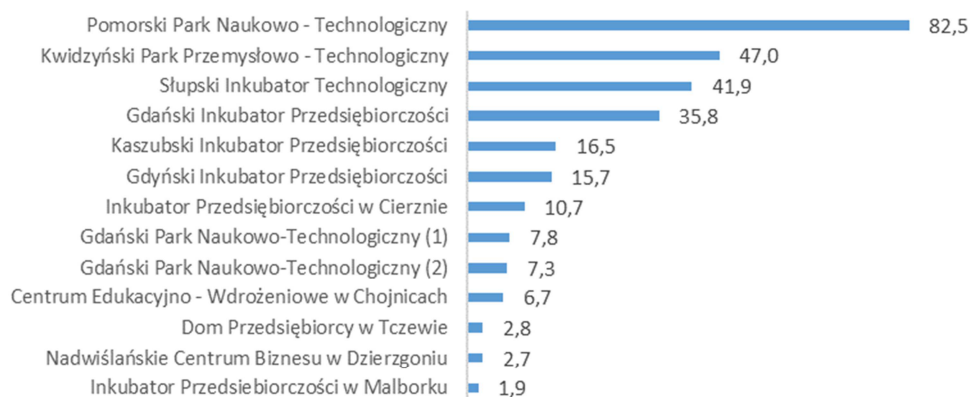
Wsparcie IOB

Wsparcie instytucji otoczenia biznesu było ukierunkowane przede wszystkim na zwiększenie ich potencjału infrastrukturalnego i było realizowane w ramach Poddziałania 1.5.1. Uzyskane środki można było przeznaczyć zarówno na budowę i wyposażenie nowych IOB, jak i na modernizację i rozwój już istniejących.

Dofinansowano łącznie 13 projektów o całkowitej wartości 279 mln zł, przy czym wartość poszczególnych projektów była silnie zróżnicowana. Zdecydowanie największym projektem była dalsza rozbudowa Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego w Gdyni, o wartości ponad 80 mln zł. Oprócz PPNT, zrealizowano 3 inne duże projekty: „Utworzenie Kwidzińskiego Parku Przemysłowo - Technologicznego z centrum energii odnawialnej” o wartości 46,9 mln zł, „Budowa i wyposażenie Słupskiego Inkubatora Technologicznego” za 41,9 mln zł oraz „Gdański Inkubator Przedsiębiorczości” o wartości 35,8 mln zł. Znaczące środki przeznaczono również na inkubatory przedsiębiorczości na Kaszubach (składający się z 4 oddziałów w Bytowie, Kartuzach, Kościerzynie i Lęborku), w Gdyni i w Cierznie (Gmina Debrzno). Wartość pozostałych projektów nie przekraczała 10 mln zł. Ogółem,

spośród zrealizowanych projektów, 9 dotyczyło budowy i wyposażenia nowych IOB, a 5 rozbudowy już istniejących. Dwa spośród wspartych IOB realizowały w latach 2007-2013 projekty komplementarne do wsparcia ze środków RPO, finansowane z PO IG: Pomorski Park Naukowo – Technologiczny (o wartości 175,6 mln zł) oraz Gdański Park Naukowo-Technologiczny (o wartości 164,4 mln zł).

Wykres 45. Wartość projektów wsparcia IOB (mln zł)

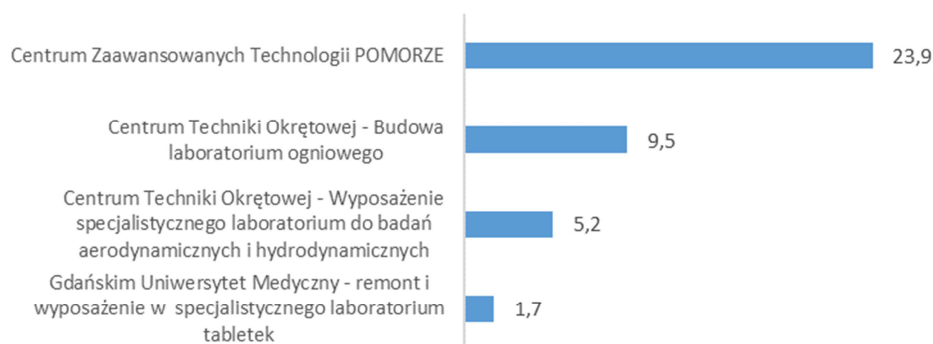
Źródło: Opracowanie własne.

Spośród wszystkich dofinansowanych projektów, 5 było zlokalizowanych w Trójmieście, a 8 w pozostałej części województwa. Z powodu długiego czasu realizacji projektów (szczególnie budowy nowych IOB), aż 7 z nich zostało ukończonych w 2015 r., co oznacza, że czas ich faktycznego funkcjonowania jest ciągle stosunkowo krótki.

Infrastruktura B+R jednostek naukowych

Oprócz instytucji otoczenia biznesu, w ramach Poddziałania 1.5.1 wsparcie uzyskały również jednostki naukowe. Było ono przeznaczone na rozwój infrastruktury B+R ukierunkowanej na współpracę z biznesem, w tym na budowę i remont laboratoriów oraz ich wyposażenie. Wsparcie ze środków RPO uzyskały 4 projekty o łącznej wartości 40,3 mln zł, realizowane przez 3 podmioty. Największy projekt dotyczył utworzenia przez Politechnikę Gdańską i Uniwersytet Gdański Centrum Zaawansowanych Technologii POMORZE, który obejmował modernizację i wyposażenie laboratoriów na obu uczelniach i ich dostosowanie do potrzeb przedsiębiorców. Dotacje otrzymały również 2 projekty Centrum Techniki Okrętowej i 1 projekt Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, również dotyczące budowy i wyposażenia specjalistycznych laboratoriów. Wszystkie dofinansowane jednostki naukowe zlokalizowane są w Trójmieście.

Wykres 46. Wartość projektów rozwoju infrastruktury jednostek naukowych (mln zł)

Źródło: Opracowanie własne.

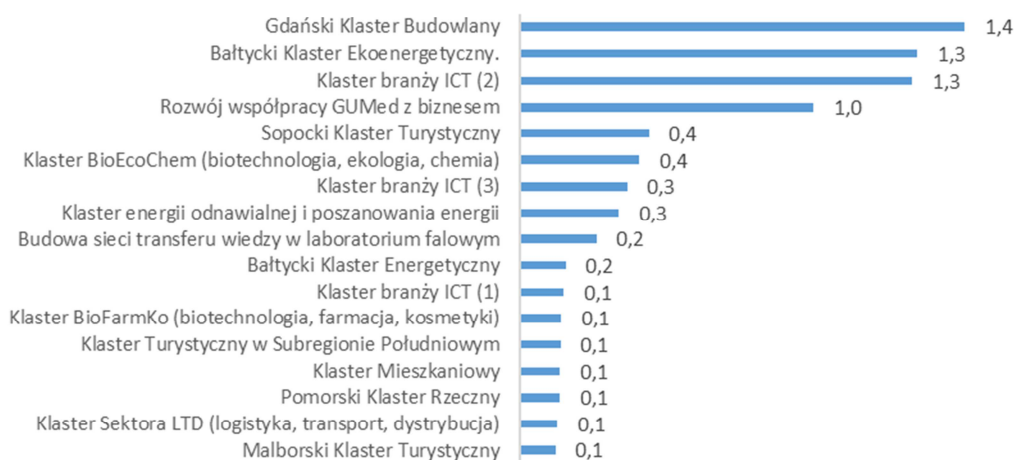
Tworzenie i rozwój klastrów

Projekty tworzenia i rozwoju klastrów, a także innych form sieci transferu wiedzy, realizowane były w ramach Poddziałania 1.5.2, które miało na celu wsparcie regionalnych procesów proinnowacyjnych. Miały one na celu przede wszystkim nawiązanie i pogłębienie współpracy między firmami danego sektora, a także rozpoczęcie współpracy z jednostkami naukowo-badawczymi. Dotacje można było przeznaczyć m.in. na przygotowanie strategii rozwoju klastra, organizację współpracy, szkolenia, promocję działalności.

Ogółem, w ramach Poddziałania 1.5.2 dofinansowano 17 projektów, których łączna wartość wyniosła 7,8 mln zł. Można wśród nich wyróżnić 4 duże projekty, o wartości powyżej 1 mln zł (Gdański Klaster Budowlany, Bałtycki Klaster Ekoenergetyczny, Klaster branży ICT oraz projekt rozwoju współpracy Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego z biznesem oraz rozwoju przedsiębiorczości akademickiej).

Siedziby klastrów były w zdecydowanej większości przypadków ulokowane w Trójmieście – spośród 17 projektów, tylko 3 (Klaster Energii Odnawialnej i Poszanowania Energii z Kwidzyna, Malborski Klaster Turystyczny oraz Klaster Turystyczny w Subregionie Południowym z Chojnic) zlokalizowano poza Gdańskiem, Sopotem i Gdynią.

Wykres 47. Wartość projektów budowy i rozwoju klastrów (mln zł)

Źródło: Opracowanie własne.

Promocja atrakcyjności inwestycyjnej regionu

Wsparcie w tym obszarze miało na celu przede wszystkim promocję atrakcyjności regionu wśród potencjalnych inwestorów oraz przygotowanie gruntów pod inwestycje.

Łącznie dofinansowano 20 projektów o wartości 34,6 mln zł, z czego 13 projektów w ramach Poddziałania 1.6.1 oraz 7 projektów dotyczących uzbrojenia gruntów z Poddziałania 8.1.2. Największy wartościowo i najważniejszy był projekt *System Promocji i Informacji Gospodarczej Województwa Pomorskiego* o wartości ponad 12 mln zł, który obejmował szereg działań mających na celu przygotowanie kompleksowej informacji gospodarczej o regionie dla inwestorów oraz ich profesjonalną obsługę. W ramach Poddziałania 1.6.1 zrealizowano również 5 lokalnych projektów promocyjnych (w Chojnicach, Słupsku, Sopocie i na Kaszubach) oraz 7 projektów promocyjnych całego województwa, obejmujących m.in. udział w targach i wyjazdach zagranicznych. Inny charakter miały projekty zrealizowane w ramach Poddziałania 8.1.2, które polegały na uzbrojeniu terenów inwestycyjnych w 6 gminach (Gniewino, Sztutowo, Tczew, Bytów, Kaliska i Słupsk) i ich przygotowaniu dla potencjalnych inwestorów.

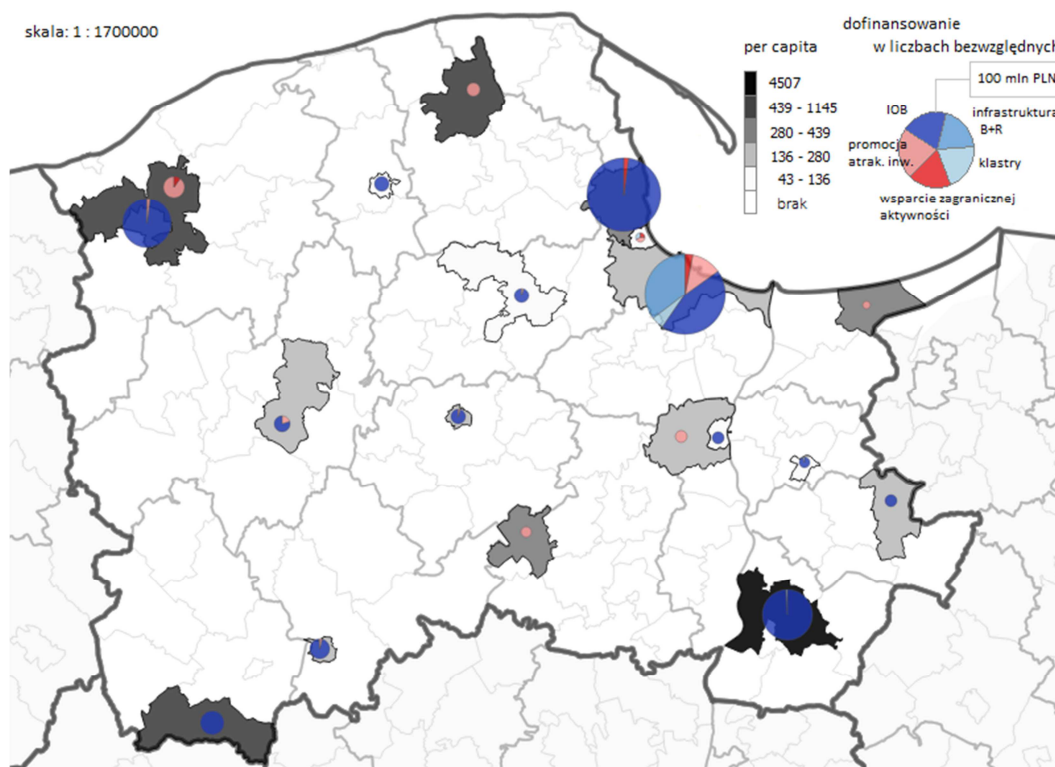
Wsparcie zagranicznej aktywności przedsiębiorstw

Wsparcie zagranicznej aktywności przedsiębiorstw polegało przede wszystkim na dofinansowaniu projektów udziału w targach i organizacji misji gospodarczych, realizowanych przez instytucje regionu we współpracy z przedsiębiorcami. Było to więc działanie komplementarne wobec dotacji na udział w targach, przyznawanych bezpośrednio przedsiębiorcom w ramach Działania 1.1. Projekty obejmowały najczęściej organizację misji gospodarczych do wybranych krajów szczególnie interesujących pod kątem współpracy dla pomorskich przedsiębiorstw, w tym m.in. do Chin, USA, krajów skandynawskich, Niemiec, Francji i Rosji. Celem było nawiązanie kontaktów biznesowych, wejście na nowe rynki zbytu, promocja regionu wśród turystów i inwestorów, a także wymiana doświadczeń m.in. w zakresie działania instytucji otoczenia biznesu i współpracy przedsiębiorców z jednostkami B+R.

Ogółem dofinansowano 8 projektów o łącznej wartości 7,2 mln zł. Najdroższy był projekt systemu wsparcia obecności pomorskich MŚP na rynku chińskim, realizowany przez ARP, którego koszt wyniósł 2,3 mln zł.

Mapa 4. Projekty w obszarze budowy wsparcia otoczenia biznesu

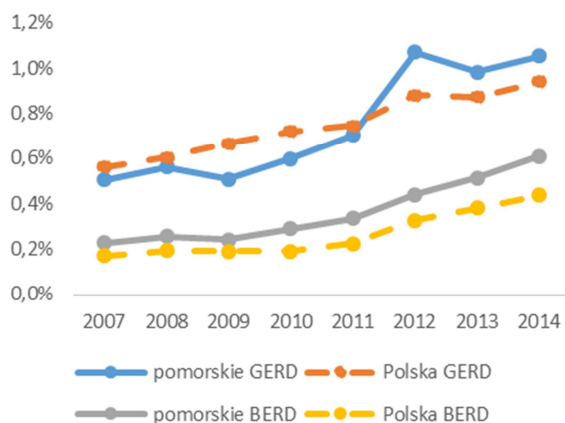
Źródło: Opracowanie własne.

Projekty w obszarze wsparcia otoczenia biznesu były realizowane w zdecydowanej większości powiatów województwa pomorskiego. Nominalnie największe środki trafiły do Trójmiasta, szczególnie w ramach wsparcia IOB oraz infrastruktury B+R jednostek naukowych. Poza Trójmiastem, największe wartościowo były projekty wsparcia IOB, które były realizowane również w powiatach najbardziej oddalonych od stolicy regionu, w tym w powiecie człuchowskim, chojnickim czy bytowskim. W przeliczeniu na 1 mieszkańca, największe środki trafiły do gminy Kwidziń, w związku z budową Kwidzińskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego.

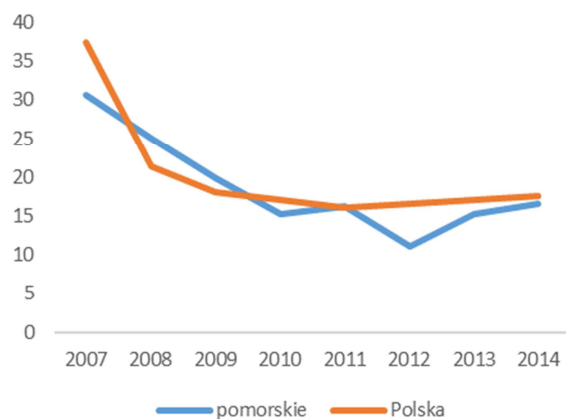
1.2.3 Ocena interwencji

W kontekście interwencji w obszarze wsparcia otoczenia biznesu warto przyrzeć się zmianom najważniejszych wskaźników kontekstowych w tym obszarze w trakcie realizacji interwencji. Z danych GUS wynika, że w okresie realizacji RPO WP 2007-2013 miały one zróżnicowany charakter.

Wykres 48. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB ogółem (GERD) i w sektorze przedsiębiorstw (BERD)

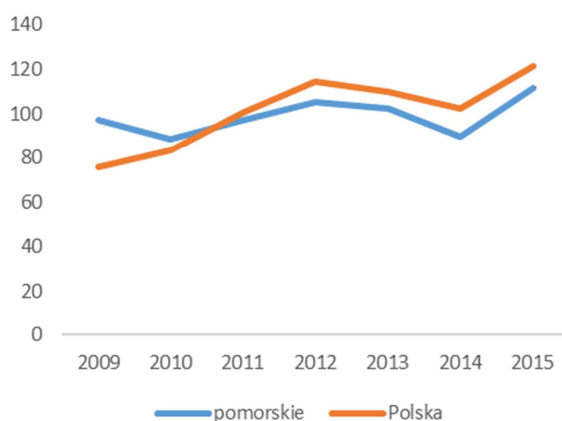
Wykres 49. Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle (innowacje produktowe i procesowe)

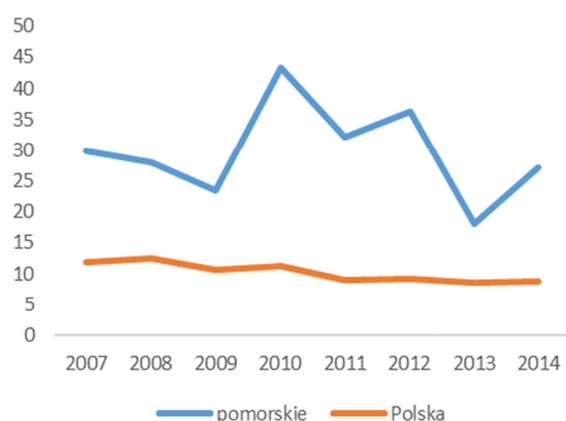
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Niewątpliwym sukcesem jest szybki i systematyczny wzrost nakładów na B+R w regionie, zarówno ogółem (GERD), jak i w sektorze przedsiębiorstw (BERD). Szczególnie istotny i warty podkreślenia jest wzrost nakładów BERD (z 0,2% PKB do 0,6% PKB), gdyż to prace badawczo-rozwojowe prowadzone bezpośrednio w przedsiębiorstwach mają największy wpływ na powstawanie nowych produktów i usług, a w konsekwencji – wzrost innowacyjności całej gospodarki. Dzięki pozytywnym trendom, województwo pomorskie należy do regionów o największych w kraju nakładach BERD i GERD, ustępując jedynie mazowieckiemu, małopolskiemu i podkarpackiemu. W regionie nieznacznie wzrosła również liczba zgłaszanych wynalazków do opatentowania, jednak wzrost ten jest wolniejszy niż obserwowany w skali całego kraju. Jednocześnie, wskaźniki innowacyjności, podobnie jak w całym kraju, wykazują tendencję spadkową. Od 2007 w województwie pomorskim wyraźnie spadł udział przedsiębiorstw innowacyjnych (które wdrożyły przynajmniej 1 innowację produktową lub procesową), przy czym w ostatnich latach następuje pewne odwrócenie negatywnych trendów. Natomiast udział przychodów ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przedsiębiorstwach przemysłowych wykazywał bardzo silne wahania (od 18% do 43%) w latach 2007-2014, ostatecznie jednak według aktualnych danych jest on niższy, niż w 2007 roku.

Wykres 8. Liczba patentów zgłoszonych na 1 mln mieszkańców

Wykres 8. Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przedsiębiorstwach przemysłowych

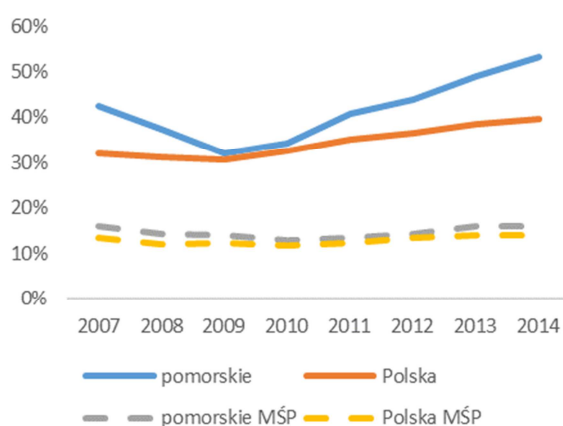

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

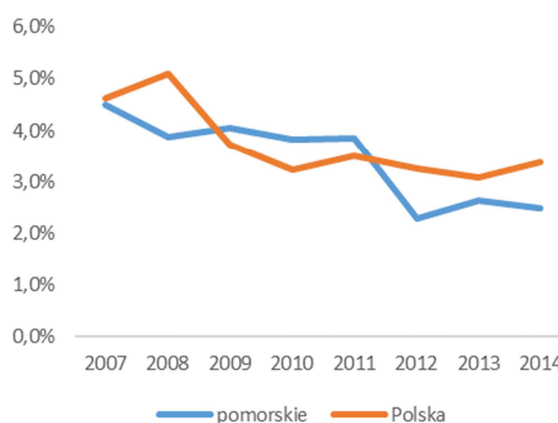
W okresie realizacji RPO WP 2007-2013 można było zauważyć bardzo pozytywne trendy w zakresie zmian wartości eksportu w woj. pomorskim. Udział eksportu w relacji do PKB regionu wzrósł z 43% do 53%, mimo przejściowego spadku w okresie kryzysu finansowego. W rezultacie, woj. pomorskie stało się liderem w kraju pod względem udziału eksportu w PKB, wyprzedzając dolnośląskie i śląskie. Wzrost wartości eksportu w regionie wynika jednak niemal wyłącznie z zagranicznej ekspansji dużych firm. Udział eksportu sektora MŚP²⁴ w relacji do PKB utrzymuje się w regionie na stabilnym poziomie, zbliżonym do obserwowanego w skali całego kraju.

Znacznie trudniej natomiast ocenić trendy w zakresie napływu inwestycji do regionu, w tym zagranicznych. Na poziomie województw, dostępne są jedynie dane o wartości inwestycji podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w regionie²⁵, obejmujące zarówno napływ nowych inwestycji bezpośrednich z zagranicy, jak i wydatki inwestycyjne podmiotów zagranicznych już działających w województwie. Udział takich nakładów w relacji do PKB systematycznie spada od 2007 r., jest to również tendencja obserwowana w całym kraju. Mimo spadku udziału inwestycji podmiotów zagranicznych w PKB, w latach 2007-2014 dynamicznie wzrosła liczba takich przedsiębiorstw (o 20%), a także liczba zatrudnionych w nich osób (o 7%).

Wykres 8. Udział eksportu w relacji do PKB

Wykres 8. Udział inwestycji w nowe środki trwałe podmiotów zagranicznych w relacji do PKB

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS oraz danych Izby Celnej

Wsparcie IOB

W zapisach RPO WP 2007-2013 wsparcie instytucji otoczenia biznesu miało być realizowane w dwóch działaniach: Działaniu 1.4, którego celem było wzmocnienie systemu wspierającego przedsiębiorczość, oraz Działaniu 1.5 dedykowanemu projektom ukierunkowanym na wzrost innowacyjności i poprawę współpracy sektora nauki z biznesem. Projekty Działania 1.4 miały bezpośrednio przyczynić się do poprawy jakości, zakresu i dostępności usług informacyjnych, doradczych i finansowych świadczonych przez IOB dla przedsiębiorstw. Planowano stworzenie systemu opartego o zasadę tzw. *one-stop-shop*, rozmieszczonych na terenie całego województwa jednostek IOB, które zapewniałyby kompleksowy pakiet usług dla przedsiębiorców (nie tylko

²⁴ Podział na sektor MŚP i duże firmy ma charakter przybliżenia, na podstawie danych o wartości eksportu w danym roku. Wynika to z braku szczegółowych danych o wielkości podmiotów eksportujących w statystyce Izby Celnej.

²⁵ GUS, *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2014 r.*, Warszawa 2015

innowacyjnych) dostosowany do ich potrzeb. W trakcie realizacji RPO zmieniono jednak koncepcję²⁶ i ostatecznie zdecydowano o przeznaczeniu środków z Działania 1.4 na bezpośrednie dofinansowanie pośredników finansowych, którzy dzięki uzyskanemu wsparciu mogli rozszerzyć akcję pożyczek i poręczeń dla MŚP. Jedynym projektem w Działaniu 1.4, który nakierowany był na stworzenie sieci punktów informacyjnych dla przedsiębiorstw, był projekt stworzenia powiatowych centrów informacyjnych Pomorskiego Funduszu Pożyczkowego i Pomorskiego Regionalnego Funduszu Poręczeń Kredytowych, których usługi były jednak ograniczone do doradztwa w zakresie pozyskiwania finansowania zewnętrznego. Po zakończeniu realizacji projektu w 2014 r., centra zostały utrzymane jedynie w czterech miastach powiatowych: Bytowie, Kartuzach, Tczewie i Wejherowie.

Zrealizowane zostały natomiast projekty wsparcia IOB w ramach Działania 1.5. Bezpośrednim celem realizowanych projektów był rozwój infrastruktury IOB, który miał zwiększyć ich potencjał instytucjonalny i umożliwić zaoferowanie przedsiębiorcom szerokiego pakietu usług, w szczególności proinnowacyjnych. Pośrednio takie działania miały doprowadzić do wzmocnienia systemu współpracy między nauką a biznesem, a w konsekwencji – do zwiększenia zdolności firm do wprowadzania innowacji. W praktyce, realizowane projekty częściowo uzupełniały również lukę powstałą w związku z zmianą formuły Działania 1.4, oferując nie tylko usługi proinnowacyjne IOB, ale także na różne sposoby wspierając „normalną” przedsiębiorczość.

Ogółem, dzięki realizacji projektów, udało się znacząco podnieść potencjał pomorskich IOB. Utworzono 9 nowych instytucji otoczenia biznesu, dysponujących własnymi lokalami i wyposażeniem, oraz znacząco rozbudowano trzy inne. Szczególnie istotny jest fakt, że są one dosyć równomiernie rozłożone w całym województwie – żaden IOB nie został wsparty jedynie w powiatach bezpośrednio sąsiadujących z Trójmiastem (wejherowskim, puckim, gdańskim i nowodworskim) i Słupskiem (powiat słupski), oraz w powiecie starogardzkim. W czterech powiatach (bytowskim, kartuskim, kościerskim i lęborskim) zrealizowano jeden wspólny projekt, w ramach którego powstał Kaszubski Inkubator Przedsiębiorczości. Powstałe IOB na terenach oddalonych od Trójmiasta są w większości przypadków jedynymi tego typu instytucjami w danym powiecie.

IOB utworzone lub rozbudowane w ramach zrealizowanych projektów można podzielić zasadniczo na dwa rodzaje: inkubatory przedsiębiorczości oraz parki naukowo-technologiczne. Projekty dotyczące parków naukowo-technologicznych były zazwyczaj droższe od pozostałych, w szczególności rozbudowa Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego w Gdyni oraz utworzenie nowych parków w Kwidzynie i Słupsku.

Inkubatory przedsiębiorczości, zlokalizowane poza Trójmiastem, oferują dość ograniczony zakres usług. Podstawą oferty jest możliwość wynajmu powierzchni biurowej (na stałe i na godziny), założenia wirtualnego biura z adresem, obsługa korespondencji itp., wynajem sal konferencyjno-szkoleniowych. Często oferowane są podstawowe usługi z zakresu księgowości, doradztwo prawne i podatkowe, doradztwo z zakresu pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, a także doradztwo z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej i tworzenia biznesplanów. Część inkubatorów oferuje również mentoring doświadczonego przedsiębiorcy. Usługi na preferencyjnych warunkach adresowane są zazwyczaj do młodych firm o profilu proinnowacyjnym, ale w części inkubatorów występują problemy ze znalezieniem odpowiedniej liczby chętnych do wynajmu

---

²⁶ Zmiana wynikała m.in. z potrzeby szybkiego uruchomienia instrumentów inżynierii finansowej dla sektora MŚP w okresie kryzysu finansowego w sytuacji późniejszego niż zakładano uruchomienia inicjatywy JEREMIE, oraz braku podaży odpowiedniej jakości projektów ze strony IOB.

powierzchni biurowej. W rezultacie albo powierzchnia biurowa jest nie w pełni wykorzystana, albo z wynajmu korzystają firmy, które nie posiadają innowacyjnego charakteru.

Inkubatory mające siedzibę w Trójmieście w większym stopniu skoncentrowane są na wsparciu młodych firm z sektora nowoczesnych technologii. Oprócz atrakcyjnej lokalizacji biurowej, często oferują inkubowanym firmom większe możliwości rozwoju wiedzy, m.in. w ramach doradztwa w różnych dziedzinach, szeregu szkoleń oraz coachingu. Duży nacisk kładziony jest również na spotkania networkingowe, w ramach których przedsiębiorcy mogą rozbudować sieć swoich kontaktów biznesowych. Inkubatory w Gdańsku czy Gdyni nie mają problemów ze znalezieniem firm zainteresowanych ulokowaniem w nich swojej działalności, i rekrutują tylko firmy faktycznie innowacyjne, często z branży IT, już istniejące lub planowane do założenia.²⁷ Prowadzone projekty przynoszą efekty – według danych Gdańskiego Inkubatora Przedsiębiorczości, 85% firm które korzystało z jego usług nadal istnieje i się rozwija, a 40% ma zasięg międzynarodowy. Inkubator spełnił również swoją rolę networkingową – 40% firm podjęło współpracę z inną firmą z GIP.

Spośród parków naukowo-technologicznych, najszerszy zakres usług oferuje Pomorski Park Naukowo-Technologiczny z Gdyni. Jest to już instytucja nie tylko wspierająca przedsiębiorczość i start-upy, ale realizująca projekty nastawione na rozwój współpracy między sektorem nauki a biznesem. W ramach parku funkcjonuje m.in. Laboratorium PPNT, oferujące usługi badawcze z zakresu chemii, biologii molekularnej, mikrobiologii oraz ochrony i hodowli roślin. Firmy mogą również skorzystać z wynajmu specjalistycznie wyposażonego laboratorium dedykowanego badaniom z obszaru biotechnologii. W PPNT funkcjonuje również Ośrodek Informacji Patentowej, pomagający firmom w uzyskaniu ochrony patentowej, Centrum Designu, wspierające rozwój biznesu kreatywnego, oraz Laboratorium Innowacji Społecznych, którego zadaniem jest wspieranie nowatorskich rozwiązań społecznych poprawiających jakość życia.

Słupski Inkubator Technologiczny, oprócz standardowych usług dla start-upów, oferuje m.in. dostęp do dwóch kompleksowo wyposażonych pracowni specjalistycznych: Pracowni Automatyki, Robotyki i Systemów Wizyjnych oraz Pracowni Odnawialnych Źródeł Energii. SIT wybrał 4 branże jako preferowane, spośród których rekrutuje firmy zainteresowane wynajmem powierzchni biurowej lub produkcyjnej: technologie informatyczne, energie odnawialne, robotyka i automatyka oraz metalurgia i spawalnictwo, tworzywa sztuczne.

Pewnym problemem w zrealizowanych projektach jest kwestia ich trwałości. Z ankiety CAWI wynika, że w większości przypadków, przychody ze świadczonych usług pokrywają od 25% do 50% bieżących kosztów funkcjonowania IOB, resztę finansuje właściciel, czyli zazwyczaj władze samorządowe. Instytucje te w przypadku braku finansowania ze środków UE, szczególnie zlokalizowane poza Trójmiastem, mogą mieć problemy z utrzymaniem swojej działalności.

Zgodnie z wynikami przeprowadzonej ankiety CAWI, wsparte IOB wskazują na dobre dopasowanie oferowanych przez siebie usług do potrzeb przedsiębiorców. Prawie wszyscy ankietowani wskazali, że realizacja projektu była poprzedzona diagnozą oczekiwań lokalnych przedsiębiorców. W zgodnej opinii przedstawicieli wspartych IOB udało się osiągnąć założone w projekcie cele, w tym w szczególności rozwój infrastruktury umożliwiającej zaoferowanie usług wsparcia dla biznesu, w tym zwiększających zdolność firm do wprowadzenia innowacji. Wśród oferowanych usług, największym powodzeniem cieszy się wynajem powierzchni biurowej, a także szkolenia i doradztwo, szczególnie w

---

²⁷ Powstanie Gdyńskiego Inkubatora Przedsiębiorczości nie spowodowało negatywnych konsekwencji dla inkubatora z Gdańska w postaci utraty wynajmujących, co wskazuje na duży popyt ze strony przedsiębiorców na oferowane usługi w Trójmieście.

zakresie możliwości pozyskiwania finansowania zewnętrznego. Praktycznie wszystkie usługi oferowane są po cenach preferencyjnych lub darmowo.

Tworzenie i rozwój klastrów

Realizacja Poddziałania 1.5.2, w ramach którego dofinansowano projekty tworzenia i rozwoju klastrów, miała przyczynić się do *stworzenia systemu wymiany informacji, współpracy i transferu wiedzy między jednostkami naukowymi, przedsiębiorstwami i innymi podmiotami aktywnymi w sferze innowacji*. W praktyce, celem realizacji projektów klastrowych było doprowadzenie do nawiązania współpracy między firmami w kluczowych branżach regionu oraz wypracowanie mechanizmów ich współpracy z instytucjami badawczymi. Zewnętrzne wsparcie finansowe miało stanowić pewien impuls do przełamania niskiego poziomu skłonności do współpracy i rozpoczęcia procesu sieciowania w najważniejszych branżach.

W ramach realizowanych konkursów dofinansowano zarówno projekty mające na celu zainicjowanie działalności nowego klastra, jak i rozwoju klastrów już istniejących. Wśród realizowanych w początkowej fazie działań należy wymienić m.in. zawiązanie inicjatywy klastrowej, stworzenie bazy firm – uczestników klastra, organizację spotkań, warsztatów i konferencji, wspólne stworzenie strategii rozwoju danego klastra, przygotowanie aplikacji do konkursu na wybór klastrów kluczowych, powołanie biura klastra i stworzenie jego strony internetowej. Natomiast dalszy rozwój klastrów był już wyraźnie zróżnicowany.

Część klastrów odnotowała dalszy rozwój, w szczególności te wybrane w konkursie na klastry kluczowe województwa pomorskiego: Bałtycki Klaster Ekoenergetyczny oraz Pomorski Klaster ICT oraz w mniejszym stopniu - Gdański Klaster Budowlany. To właśnie te klastry zrealizowały największe projekty, o wartości powyżej 1 mln zł, wybrane w ramach drugiego konkursu Poddziałania 1.5.2. Szczególnie aktywne wydają się klastry ICT oraz Ekoenergetyczny, które na bieżąco publikują na swoich stronach informacje o warsztatach, konferencjach branżowych, bieżących wydarzeniach istotnych dla członków klastra.

Jako generalny sukces zrealizowanych projektów należy uznać fakt, że część klastrów stało się załącznikiem do wyboru inteligentnych specjalizacji Pomorza. Fundacja Interizon, pełniąca funkcję koordynatora Pomorskiego Klastra ICT, została liderem partnerstwa w obszarze ISP 2 - *Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie*, natomiast klastry Bałtycki Klaster Ekoenergetyczny, Gdański Klaster Budowlany oraz Pomorski Klaster Mieszkaniowy są partnerami w obszarze ISP 3 - *Technologie ekoefektywne w produkcji, przesyłce, dystrybucji i zużyciu energii i paliw oraz w budownictwie*. Klaster BioEcoChem – jest z kolei partnerem w ISP 4 - *Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia się*. Dzięki zawiązaniu współpracy w ramach powyższych klastrów, przedsiębiorcy i jednostki naukowe stali się partnerami dla władz samorządowych w procesie wyboru inteligentnych specjalizacji i ustalania strategii ich rozwoju.

Istotna część utworzonych klastrów wykazuje problemy z kontynuowaniem działalności po zakończeniu realizacji projektu dofinansowanego ze środków RPO WP 2007-2013. Widoczne jest to m.in. na ich stronach internetowych, które albo nie funkcjonują, albo nie są aktualizowane od ponad 2 lat. W naszej ocenie, w części przypadków zabrakło rzeczywistego pomysłu na realne funkcjonowanie klastra. Wynika to m.in. z sygnalizowanego w raporcie PSDB (2013) oraz potwierdzonego w ankiecie CAWI braku przeprowadzenia analizy potrzeb i oczekiwań uczestników klastra przed realizacją projektu. Dla tych inicjatyw często większe znaczenie przy decyzji o rozpoczęciu inicjatywy klastrowej miała dostępność środków na ten cel niż potrzeby zgłaszane przez przedsiębiorstwa danej branży. Działalność klastra ograniczyła się wówczas do wspólnej realizacji projektu przez przedsiębiorstwa i inne instytucje, osiągnięciu formalnych efektów w postaci

zrealizowanych szkoleń i spotkań, a po wyczerpaniu środków została zaprzestana. Brakowało pomysłu na czym miałyby polegać rzeczywista współpraca przedsiębiorców i jakie korzyści mogliby oni odnieść z jej pogłębienia.

Tabela 5. Ostatnie aktualizacje stron internetowych klastrów

nazwa klastra	ostatnia aktualizacja strony
Gdański Klaster Budowlany	11-05-2015
Bałtycki Klaster Ekoenergetyczny.	07-09-2016
Klaster branży ICT	23-08-2016
Sopocki Klaster Turystyczny	13-11-2013
Klaster BioEcoChem (biotechnologia, ekologia, chemia)	brak strony
Klaster Energii Odnawialnej i Poszanowania Energii	04-03-2011
Klaster Turystyczny w Subregionie Południowym	brak strony
Pomorski Klaster Mieszkaniowy	brak strony
Pomorski Klaster Rzemny	09-09-2016
Klaster Sektora LTD (logistyka, transport, dystrybucja)	brak strony
Malborski Klaster Turystyczny	28-05-2013

Źródło: Opracowanie własne.

Z drugiej strony, niewątpliwym sukcesem przeprowadzonych inicjatyw klastrowych jest przełamanie pewnej bariery mentalnej i doprowadzenie przynajmniej do zapoznania się przedsiębiorców z danej branży i nawiązania choćby minimalnej współpracy. Pozwoliło to na spostrzeżenie, że oprócz konkurencji między poszczególnymi podmiotami, istotna jest również kooperacja, która może przynieść korzyści wszystkim. Rozpoczęto pewne inicjatywy wspólne, np. w klastrach turystycznych starano się wypracować pakiety turystyczne integrujące różne atrakcje lokalne i zatrzymujące na dłużej turystów w regionie.

Większe, bardziej dynamiczne klastry, oferują swoim członkom dodatkowe korzyści. Pomorski Klaster ICT wspiera współpracę między członkami klastra (organizuje spotkania networkingowe, publikuje zapytania ofertowe dla uczestników klastra), pomaga w rozwoju kapitału ludzkiego (organizuje bezpłatne lub dofinansowane szkolenia dla pracowników, organizuje wspólne projekty z uczelniami i wpływa na tworzenie nowych kierunków studiów, prowadzi programy stażowe itp.), a także zwiększa innowacyjność swoich członków (organizuje wspólne projekty badawcze firm z klastra z uczelniami, organizuje konferencje ze specjalistami z branży, integruje firmy do wspólnych projektów innowacyjnych dofinansowanych z UE).

Promocja atrakcyjności inwestycyjnej regionu

Autorzy Programu oczekiwali, że projekty realizowane w ramach Poddziałania 1.6.1 przyczynią się do zwiększenia atrakcyjności regionu wśród potencjalnych inwestorów oraz wykreowania wizerunku pomorskiego jako regionu atrakcyjnego dla inwestycji zagranicznych. Najważniejszym środkiem do osiągnięcia tego celu była realizacja kompleksowego projektu ARP pn. *System Promocji i Informacji Gospodarczej Województwa Pomorskiego*. Zaplanowano w nim kilka działań, wśród których można wymienić:

- przeprowadzenie analizy atrakcyjności inwestycyjnej woj. pomorskiego
- wybór branż z największymi perspektywami rozwoju („sektory wysokiej szansy”)

- stworzenie portalu dla inwestorów i eksporterów (investinpomerania.pl), będącego kompleksowym źródłem informacji o gospodarce regionu i możliwościach inwestycyjnych
- kampania promocyjna oparta na marketingu sektorowym
- rozwój działalności Centrum Obsługi Inwestora
- przeprowadzenie szkoleń dla samorządów z zakresu obsługi inwestora

Ogółem, realizację projektu i jego efekty oceniamy bardzo wysoko. Dzięki przeprowadzeniu pogłębionej analizy atrakcyjności inwestycyjnej regionu zdiagnozowano występujące bariery dla inwestorów, w tym rozproszenie odpowiedzialności w obsłudze inwestorów oraz brak wystarczających kompetencji samorządów w tym zakresie. Wybrano również 6 branż priorytetowych dla rozwoju regionu, do których należą: ICT, BPO (Business Process Outsourcing), logistyka, energetyka, chemia lekka i motoryzacja. Wybrane branże kluczowe stały się podstawą prowadzonego marketingu sektorowego, który obejmował szereg działań promocyjnych w kraju i zagranicą adresowanych do potencjalnych inwestorów.

W odpowiedzi na przeprowadzoną diagnozę, utworzono inicjatywę Invest in Pomerania koordynowaną przez ARP, w ramach której inwestor otrzymuje kompleksowe wsparcie podczas procesu inwestycyjnego oraz szeroką opiekę poinwestycyjną (after care). Całość systemu opiera się na zasadzie One-Stop-Shop. Dzięki temu inwestor posiada jeden punkt kontaktowy, jedną osobę, która koordynuje wszystkie kwestie związane z jego inwestycją po stronie lokalnych władz. W ramach Inicjatywy zostało zatrudnionych 5 menedżerów projektu, którzy odpowiadają za obsługę inwestorów w poszczególnych branżach kluczowych, co pomaga w lepszym zrozumieniu potrzeb inwestorów i przygotowaniu dedykowanej oferty.

Inicjatywa Invest in Pomerania została doceniona przez PAIiIZ, która w 2013 r. przyznała jej tytuł najlepszego Centrum Obsługi Inwestora w Polsce. Podczas oceny centrów brane były pod uwagę m.in. czas reakcji na zapytanie inwestora, kompleksowość przygotowanej oferty, a także organizacja i przebieg wizyty inwestora. Z wypowiedzi inwestorów wynika, że najbardziej cenią sobie możliwość działania w systemie One-Stop-Shop oraz indywidualne podejście do każdego inwestora i dopasowanie oferty do jego potrzeb.

Bardzo wysoko należy ocenić również utworzony portal dla inwestorów i eksporterów investinpomerania.pl. Zawiera on szereg informacji przydatnych poszczególnym inwestorom, w tym najważniejsze atuty regionu, opis lokalnej gospodarki, mapę terenów inwestycyjnych, opis kluczowych branż oraz ofertę wsparcia dla inwestorów w ramach inicjatywy Invest in Pomerania wraz z danymi kontaktowymi do menedżerów projektu. Całość dostępna jest w wizualnie atrakcyjnej formie, w polskiej i angielskiej wersji językowej, można również pobrać ofertę inwestycyjną zawierającą niezbędne informacje w językach angielskim, niemieckim, rosyjskim, japońskim, koreańskim, chińskim oraz francuskim. Portal investinpomerania.pl zajął w 2013 i 2015 r. (ex aequo z Warmińsko-Mazurskim COI) pierwsze miejsce w konkursie PAIiIZ w konkursie na najbardziej przyjazną dla inwestora stronę internetową.

Skuteczność projektu *System Promocji i Informacji Gospodarczej Województwa Pomorskiego* potwierdzają dane prezentowane przez ARP. Od początku istnienia Centrum Obsługi Inwestora (Invest in Pomerania) obsłużyło 620 projektów inwestycyjnych, wykonało 1400 usług związanych z przedstawianiem ofert inwestycyjnych, przygotowaniem analiz, kojarzeniem partnerów biznesowych, w tym zorganizowało 199 wizyt inwestorskich. Przełożyło się to na zrealizowanie 57 inwestycji, w ramach których inwestorzy zadeklarowali utworzenie 8930 miejsc pracy.

Projekt *System Promocji i Informacji Gospodarczej Województwa Pomorskiego* miał również znaczący wkład w zmianę pozycji woj. pomorskiego w rankingu atrakcyjności inwestycyjnej województw publikowanym przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.²⁸ W zakresie oceny aktywności województwa wobec inwestorów pomorskie awansowało w nim z 5 miejsca w 2006 r. na 3 miejsce w 2015 r., a wśród mocnych stron podkreślono ponadprzeciętną aktywność informacyjną oraz najlepiej ocenione w kraju Regionalne Centrum Obsługi Inwestora. Jest to dowód na to, że realizacja projektu przyczyniła się do realizacji celu interwencji, jakim była poprawa atrakcyjności inwestycyjnej regionu i przyciągnięcie nowych inwestorów, w tym zagranicznych.

Poza szczegółowo omówionym projektem ARP, w Poddziałaniu 1.6.1 zrealizowano również 12 innych projektów dotyczących szeroko pojętej promocji atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Obejmowały one m.in. udział w targach i wyjazdach zagranicznych, a także stworzenie lokalnych portali dla inwestorów. W naszej ocenie stworzone portale lokalne (coislupsk.pl, inwestujnakaszubach.com, bizneschojnice.eu) mają umiarkowaną wartość dodaną dla inwestorów, ze względu na ograniczony zakres dostępnych na nich informacji. W naszej ocenie, lepszym pomysłem byłaby ich większa integracja z portalem investinpomerania.pl. Można by dodać na nim sekcję zawierającą informacje o lokalnych specjalizacjach gospodarczych wraz z ofertą dla inwestorów, np. z branży turystycznej na Kaszubach.

Projekty promocji regionu za granicą obejmowały przede wszystkim udział w targach i konferencjach oraz zagraniczne misje gospodarcze ukierunkowane na promocję regionu wśród potencjalnych inwestorów. Na podstawie deklaracji beneficjentów można stwierdzić, że przyniosły one zakładane, „miękkie” efekty, w tym poprawę wizerunku Pomorza wśród zagranicznych przedsiębiorców, przełamanie niektórych stereotypów o Polsce, nawiązanie i pogłębienie współpracy z partnerami (np. ze Skandynawii), promocję walorów turystycznych regionu, rozwój kompetencji pracowników IOB poprzez wizyty studyjne i wymianę doświadczeń. Wpisują się one w założenia interwencji, która miała doprowadzić do wykreowania wizerunku regionu atrakcyjnego dla inwestycji zagranicznych. Przeprowadzone działania oceniamy ogólnie pozytywnie, gdyż nawiązywanie bezpośrednich relacji z zagranicznymi partnerami jest jednym z najskuteczniejszych sposobów promocji regionu wśród potencjalnych inwestorów. Natomiast słabą stroną przeprowadzonych projektów jest brak danych o ich „twardych” efektach, takich jak np. liczba i wartość inwestycji zrealizowanych w efekcie przeprowadzonych działań.

Osobną kategorię stanowiły projekty uzbrojenia i przygotowania terenów pod inwestycje, realizowane w ramach Poddziałania 8.1.2. Łącznie zrealizowano siedem takich projektów w sześciu gminach, z czego dwa zlokalizowane były w Słupskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Beneficjenci skoncentrowali się w nich na doprowadzeniu podstawowej infrastruktury liniowej, takiej jak drogi, wodociągi i kanalizacja, sieć teleinformatyczna. Ogółem, istotnie przekroczono wskaźnik odnoszący się do powierzchni uzbrojonych terenów, która ostatecznie wyniosła prawie 179 ha. Realizowane projekty nie zawsze odniosły jednak oczekiwany skutek, jakim było przyciągnięcie nowych inwestorów. Słabą stroną projektów był brak działań akwizycyjnych, promocyjnych wśród inwestorów, oraz niska komplementarność z projektami promocyjnymi z Poddziałania 1.6.1. Część uzbrojonych terenów inwestycyjnych zlokalizowana jest również poza głównymi korytarzami transportowo-logistycznymi. W rezultacie, znacząca część uzbrojonych terenów wciąż nie jest wykorzystana.

---

²⁸ IBnGR, *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, Gdańsk 2015

Wsparcie zagranicznej aktywności przedsiębiorstw

Zgodnie z zapisami RPO WP 2007-2013, interwencja w zakresie wsparcia zagranicznej aktywności przedsiębiorstw miała przyczynić się do promocji postaw proeksportowych oraz wesprzeć firmy z regionu w zagranicznej ekspansji. Realizowane projekty polegały przede wszystkim na dofinansowaniu udziału w targach i organizacji zagranicznych misji gospodarczych organizowanych przez lokalne instytucje we współpracy z przedsiębiorcami. Działania te były więc komplementarne z jednej strony do bezpośrednich dotacji dla przedsiębiorców na udział w targach przyznawanych w Działaniu 1.1, z drugiej – do projektów Poddziałania 1.6.1, które były z założenia silnie ukierunkowane na pozyskiwanie inwestorów niż partnerów handlowych.

Na podstawie informacji uzyskanych od beneficjentów można stwierdzić, że zrealizowane projekty przyniosły konkretne efekty, chociaż nie udało się stworzyć kompleksowego systemu wspierania zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw. Najważniejsze z nich to umożliwienie międzynarodowej promocji przedsiębiorcom z wybranych branż, nawiązanie kontaktów biznesowych, poznanie specyfiki poszczególnych rynków, wzmocnienie marki i rozpoznawalności. Dodatkowym efektem była wymiana informacji i doświadczeń między firmami z regionu i rozpoczęcie współpracy w zakresie pozyskiwania klientów zagranicznych. Jednocześnie, w przypadku projektów, które jako wskaźnik rezultatu przyjęły liczbę podpisanych kontraktów handlowych, znacząco przekroczono przyjęte wartości docelowe (średnio o 39%). W rezultacie, firmy zwiększyły swój eksport, co było jednym z głównych oczekiwań wobec projektów z Poddziałania 1.6.2. Zaletą realizowanych projektów było również ukierunkowanie na kluczowe kierunki eksportowe (m.in. Norwegia, Niemcy, Dania, Szwecja), oparte na analizie danych o eksporcie woj. pomorskiego.

Słabą stroną zrealizowanych projektów jest niewątpliwie ich ograniczona skala oraz brak systemowego podejścia, co powoduje ryzyko wystąpienia problemów z trwałością otrzymanych rezultatów. W rezultacie, wkład zrealizowanych w ramach Poddziałania 1.6.2 projektów w obserwowany wzrost eksportu woj. pomorskiego jest raczej znikomy. W zakresie potencjalnej trwałości pozytywnie wyróżnia się jednak projekt systemowego wsparcia pomorskich MŚP w Chinach, dzięki któremu przekształcono funkcjonujące w Pekinie Biuro Pomorskie w stałe przedstawicielstwo gospodarcze regionu pomorskiego w ChRL. Pomaga ono pomorskim firmom w wejściu na bardzo perspektywiczny rynek chiński, co daje nadzieję na znaczący wzrost wartości eksportu do tego kraju w przyszłości. Natomiast realizowany w ramach Poddziałania 1.6.1 *System Promocji i Informacji Gospodarczej Województwa Pomorskiego*, którego celem było również wsparcie przedsiębiorców regionu w podjęciu współpracy międzynarodowej, jedynie w ograniczonym stopniu wypełnił to zadanie. Portal investinpomerania.pl zawiera co prawda część informacji przydatnych potencjalnym eksporterom z regionu i firmom zainteresowanym inwestowaniem za granicą, jednak ich zakres jest ograniczony. Brakuje również bezpośredniego wsparcia firm zainteresowanych ekspansją zagraniczną na zasadzie One-Stop-Shop, analogicznego do oferowanego inwestorom. W naszej ocenie, w projekcie znacznie bardziej skoncentrowano się na zwiększeniu inwestycji w regionie niż na wsparciu pomorskich przedsiębiorstw w internacjonalizacji, co potwierdza m.in. raport PSDB (2013).

1.2.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru wsparcia otoczenia biznesu				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów promujących atrakcyjność regionu/wspierających międzynarodową aktywność przedsiębiorstw ²⁹	30	20	67%
	[rezultat] Liczba przedsiębiorstw obsługiwanych przez wsparte IOB ³⁰	2 500	12 417	497%
	[oddziaływanie] Liczba przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia i pomocy regionalnych instytucji	10 000	12 853 ³¹	129%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Wartość docelowa wskaźnika <i>Liczba projektów promujących atrakcyjność regionu/wspierających międzynarodową aktywność przedsiębiorstw</i> nie została osiągnięta. Wynika to przede wszystkim z małej liczby projektów z zakresu wsparcia międzynarodowej aktywności pomorskich przedsiębiorstw, realizowanych w ramach Poddziałania 1.6.2 (zrealizowano 7 projektów, przy wartości docelowej 15). Wartość docelowa wskaźnika <i>Liczba przedsiębiorstw obsługiwanych przez wsparte IOB</i> został ok. 5-krotnie przekroczony. Przekroczenie wynika przede wszystkim z projektu Poddziałania 1.6.1 <i>Inwestuj w Słupsku</i>, w którym beneficjent zadeklarował obsłużenie 6000 przedsiębiorstw, oraz projektu z Działania 1.4 <i>Powiatowe Centra Informacyjne Pomorskiego Funduszu Pożyczkowego</i>, w którym zadeklarowano obsłużenie 3500 przedsiębiorstw. Udało się przekroczyć wartość docelową wskaźnika oddziaływania <i>Liczba przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia i pomocy regionalnych instytucji</i>, jednak nieznaczna skala przekroczenia wskazuje, że stopień jego realizacji był na poziomie zbliżonym do założeń z etapu programowania. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Mała liczba projektów zrealizowanych w ramach Poddziałania 1.6.2 wynika z mniejszego zainteresowania potencjalnych wnioskodawców niż zakładano na etapie programowania. W organizowanych konkursach złożono jedynie 13 wniosków, co skutkowało m.in. zmniejszeniem alokacji w tym Poddziałaniu w trakcie realizacji RPO WP 2007-2013. Znaczące przekroczenie wskaźnika <i>Liczba przedsiębiorstw obsługiwanych przez wsparte IOB</i> wynika m.in. z możliwości uwzględnienia praktycznie dowolnego świadczenia na rzecz odbiorcy, która niekoniecznie musiała mieć charakter pełnoprawnej usługi. Na przykład w ramach projektu <i>Inwestuj w Słupsku</i> liczba 6000 dotyczy udzielenia podstawowych informacji o możliwościach inwestycyjnych w regionie za pośrednictwem portalu inwestora (w tym informacji o dostępnych obiektach i terenach inwestycyjnych) niż bardziej zaawansowanej obsługi inwestorów planujących inwestycje w regionie. Takie ujęcie wsparcia przedsiębiorstw kontrastuje z projektami innych instytucji, w których liczba wspartych przedsiębiorstw nie przekracza 100, jednak wiązała się ze świadczeniem usług o znacznie szerszym zakresie.³² 			

²⁹ Wskaźnik obejmuje wszystkie projekty realizowane w ramach Działania 1.6

³⁰ Pod uwagę brane są projekty realizowane w ramach Działania 1.4, 1.5 oraz 1.6, w których przedsiębiorstwa uzyskały z IOB wsparcie m.in. w zakresie usług informacyjnych, dostępu do infrastruktury, doradztwa specjalistycznego, informacji gospodarczej, międzynarodowej aktywności, eksportu.

³¹ Na podstawie danych zebranych od IOB w marcu i kwietniu 2016 r.

³² Z wyjątkiem Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego, który zadeklarował wsparcie 473 przedsiębiorstw.

podsumowanie analizy obszaru wsparcia otoczenia biznesu

<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W trakcie realizacji RPO WP 2007-2013 nie udało się wzmocnić regionalnego systemu wspierania przedsiębiorczości, co wynika zarówno z braku podaży odpowiednich projektów, jak i przedefiniowania założeń Działania 1.4, które ostatecznie ograniczono do wsparcia pośredników finansowych. Lukę tę częściowo uzupełniły projekty wsparcia infrastruktury inkubatorów przedsiębiorczości dofinansowane w ramach Działania 1.5. Usługi przez nie oferowane, szczególnie poza Trójmiastem, zbyt często ograniczały się jednak do wynajmu przestrzeni biurowej (która w części IOB była zbyt duża w stosunku do zapotrzebowania) i zaoferowaniu podstawowych usług doradczych w zakresie księgowości, podatków, pozyskiwania środków finansowych dla inkubowanych firm. Mankamentem pozostaje również ograniczona dostępność bezpłatnych lub niskopłatnych usług dla lokalnych przedsiębiorców spoza inkubatora, również z branż mniej innowacyjnych, które mogłyby pomóc im zarówno w przygotowaniu się do założenia działalności gospodarczej, jak i późniejszym dalszym rozwoju. • W zakresie tworzenia sprawnych mechanizmów generowania, transferu i komercjalizacji innowacji wsparcie skoncentrowano na rozwoju bazy infrastrukturalnej IOB, co pozwoliło na stworzenie sieci parków naukowo-technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości na terenie województwa pomorskiego. Mimo pozytywnych przykładów, wciąż w ograniczonym zakresie świadczą one usługi proinnowacyjne, szczególnie w zakresie stymulowania współpracy między nauką a biznesem. W przyszłości dużym wyzwaniem będzie także utrzymanie trwałości rezultatów projektów. W podobny sposób ocenić można stosunkowo niewielki komponent wsparcia związany ze wsparciem klastrów i sieci współpracy. Z obecnej perspektywy trwałość i trafność poszczególnych projektów jest ograniczona, trudno jednak nie zauważyć pozytywnego wpływu interwencji na krystalizację inteligentnych specjalizacji regionu, szczególnie w przypadku klastrów kluczowych. • W zakresie wsparcia międzynarodowej aktywności przedsiębiorstw i atrakcyjności inwestycyjnej regionu szczególnie wysoko należy ocenić projekt ARP, który w znacznym stopniu poprawił jakość obsługi inwestorów zewnętrznych oraz zwiększył dostęp do informacji gospodarczej w regionie. Brakowało natomiast systemowego podejścia do wsparcia eksporterów oraz firm planujących realizację zagranicznych inwestycji.
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Efekty osiągnięte dzięki dotychczasowemu wsparciu IOB mogą być trudne do utrzymania w sytuacji zakończenia zewnętrznego finansowego wspierania ich działalności – mimo tego, że znaczna część środków które do nich trafiły przeznaczona była na inwestycje infrastrukturalne, mogące stanowić podstawę zbilansowanego, długookresowego funkcjonowania. W związku z tym za bardzo wskazane należy uznać proponowane w Działaniu 2.4 skoncentrowanie na usługach dla biznesu (2.4.1) oraz wzroście zdolności wspartych IOB do działania w warunkach rynkowych w modelu samofinansowania (2.4.2/3). • Mimo działań proeksportowych podejmowanych w perspektywie 2007-2013 nie udało się osiągnąć istotnego wzrostu eksportu pomorskich MŚP, co mogło wynikać m.in. z ograniczonej skali oraz rozproszenia podejmowanych działań oraz braku systemowego podejścia. Dlatego za pożądane należy uznać aktywności zaplanowane w ramach Działania 2.3 RPO WP 2014-2020. Szczególnie istotne jest stworzenie kompleksowego, skoordynowanego systemu wsparcia MŚP posiadających potencjał eksportowy, w tym proaktywne działania promocyjne wśród firm przygotowujące je do rozpoczęcia eksportu lub wejścia na nowe rynki zbytu. Pozytywnie oceniamy również znaczące zwiększenie skali interwencji. W aspekcie wdrożeniowym warto zadbać o to, by system działań w oparciu o zasadę One-Stop-Shop, a lokalni brokerzy stanowili kompleksowe źródło informacji i wsparcia dla firm z danego terenu.

podsumowanie analizy obszaru wsparcia otoczenia biznesu

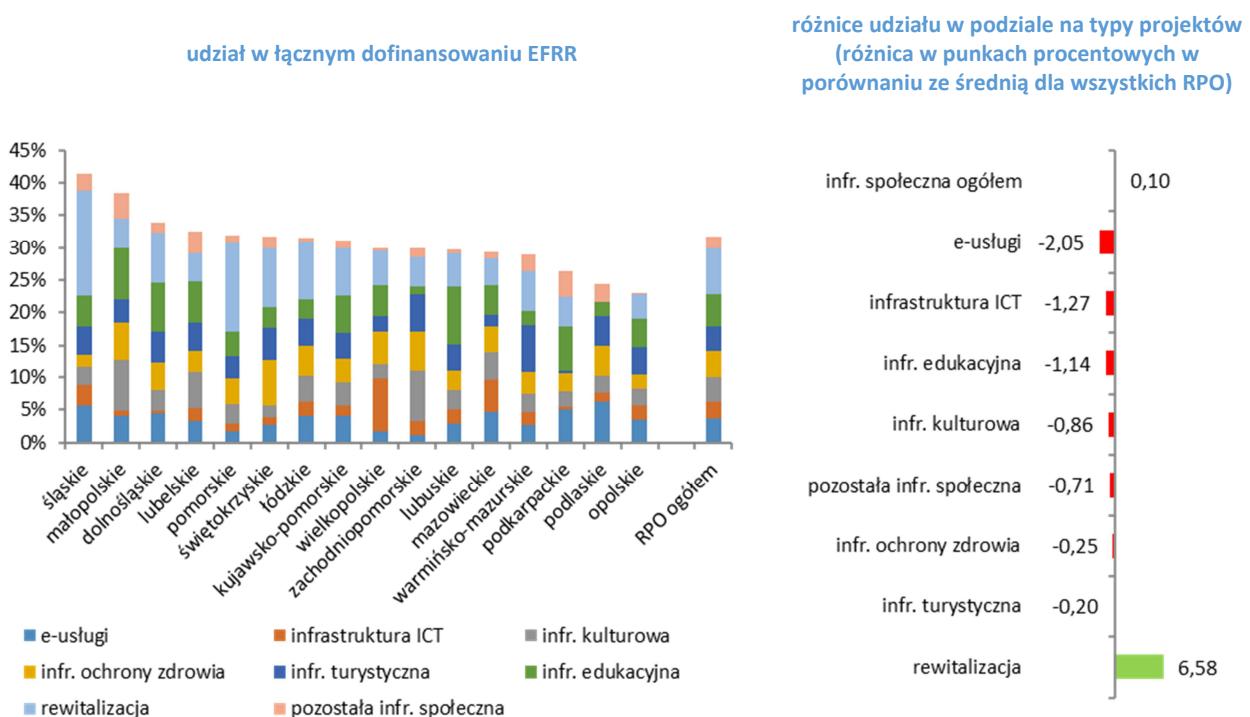
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
poprawa konkurencyjności i innowacyjności MŚP	<ul style="list-style-type: none"> wysoka efektywność systemu wsparcia przedsiębiorstw sprawnie funkcjonujący system współpracy między nauką a biznesem wykreowanie wizerunku regionu atrakcyjnego dla inwestycji zagranicznych wzrost udziału MŚP prowadzących działalność eksportową 	<ul style="list-style-type: none"> wzmocnienie systemu wspierającego przedsiębiorczość tworzenie sprawnych mechanizmów generowania, transferu i komercjalizacji innowacji wsparcie międzynarodowej aktywności przedsiębiorstw i atrakcyjności inwestycyjnej regionu
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
duży	umiarkowanie pozytywna wzmocnienie systemu wsparcia przedsiębiorczości poprzez rozwój sieci inkubatorów w ramach Działania 1.5	częściowo zgodny z założeniami wsparcie w Działaniu 1.4 trafiło wyłącznie do pośredników finansowych, niezrealizowany projekt systemowego wsparcia przedsiębiorczości częściowo zniwelowany rozwojem sieci inkubatorów
średni	umiarkowanie pozytywna rozwój sieci IOB w regionie, wzrost nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw, niski poziom wskaźników innowacyjności	częściowo zgodny z założeniami wsparcie skoncentrowane na rozwoju bazy infrastrukturalnej, przy niewielkim udziale usług stymulujących innowacyjność i potencjalnych problemach z trwałością. Udział klastrów w tworzeniu ISP.
średni	umiarkowanie pozytywna stworzenie kompleksowego systemu obsługi inwestorów, dynamiczny wzrost eksportu w regionie ograniczony jednak do dużych firm	częściowo zgodny z założeniami kluczowa rola interwencji w stworzeniu efektywnego systemu obsługi inwestorów, przy ograniczonym wpływie interwencji na obserwowany wzrost eksportu i braku systemowego podejścia do wspierania zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw

2 Infrastruktura społeczna

Wsparcie infrastruktury społecznej obejmowało osie priorytetowe 2, 3, 6, 7 i 9 RPO WP 2007-2013 i odpowiadało za około 31,9% łącznej alokacji EFRR, co nieznacznie przekracza średnią dla wszystkich regionalnych programów operacyjnych w Polsce. Spośród ośmiu analizowanych obszarów wsparcia infrastruktury społecznej RPO WP 2007-2013 cechuje jednak mniejszy udział w łącznym finansowaniu w przypadku aż siedmiu. Odsetek środków przeznaczonych na rozwój e-usług był jednym z najniższych w Polsce, stosunkowo niewielkie było także znaczenie projektów związanych z rozwojem infrastruktury telekomunikacyjnej oraz edukacyjnej. Wsparcie dla inwestycji w obszarze turystyki i kultury było zbliżone do ogólnopolskiej średniej.

RPO WP 2007-2013 wyróżnia się jednak przede wszystkim prawie dwukrotnie wyższym niż średnia dla wszystkich programów regionalnych działaniom wsparciem projektów ukierunkowanych na rewitalizację oraz rozwój przestrzeni miejskich,³³ przy czym interwencja w tym obszarze obejmuje także alokację przeznaczoną na realizację inicjatywy JESSICA.

Wykres 50. Interwencja w obszarze infrastruktury społecznej: RPO WP na tle pozostałych regionalnych programów operacyjnych na lata 2007-2013

Źródło: Opracowanie własne.

³³ Warto podkreślić, że przyporządkowanie części inwestycji z osi 3 do tej kategorii jest uproszczeniem, które jest jednak konieczne do porównań z innymi województwami.

2.1 Projekty miejskie

2.1.1 Logika interwencji

Projekty miejskie były ukierunkowane na rozwój funkcji miejskich i metropolitalnych w głównych ośrodkach rozwojowych województwa, które zostały wskazane w PZPWP (powyżej 35 tysięcy mieszkańców). Z uwagi na liczne obszary miejskie wymagające rewitalizacji, a także słabe wyposażenie miast w reprezentacyjną infrastrukturę, podjęto decyzję o wsparciu kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, a także inwestycji zwiększających potencjał rozwojowy miast w formie dotacyjnej i pozadotacyjnej (projekty JESSICA). Oczekiwana zmiana zakładała rozwój i przywrócenie utraconych funkcji społeczno-gospodarczych, a także zwiększenie atrakcyjności obszarów wspartych miast.

Tabela 6. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze projektów miejskich

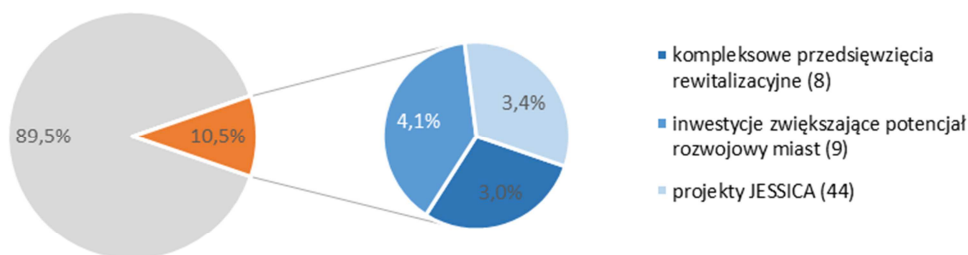
cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> (OP 3) Aktywizacja społeczna i gospodarcza zdegradowanych obszarów miejskich i podnoszenie atrakcyjności stref rozwojowych w miastach (3.2.1/3.2.2) (OP 3) Rozwój funkcji miejskich i metropolitalnych w głównych ośrodkach rozwojowych (3.3) 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(-) <ul style="list-style-type: none"> liczne obszary miejskie wymagające rewitalizacji słabe wyposażenie dużych miast w obiekty kongresowe, sportowe, kulturalne o randze regionalnej i krajowej 	<ul style="list-style-type: none"> kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne (3.2.1) inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy miast - dotacyjne (3.2.2) oraz pozadotacyjne (3.3) 	PODDZIAŁANIA 3.2.1/3.2.2 lokalizacja <ul style="list-style-type: none"> miasta powyżej 35 tys. mieszkańców charakter <ul style="list-style-type: none"> wpisywanie się w LPR realizacja projektu w partnerstwie (3.2.1) konieczność zastosowania instrumentu elastyczności (3.2.1) obszar ochrony konserwatorskiej/ gminnej premiowanie udziału mieszkańców w przygotowaniu i realizacji projektu wpisywanie się w PZPWP minimalna wartość 20 mln EUR (3.2.1) lub 500 tys. EUR (3.2.2). JESSICA <ul style="list-style-type: none"> wpisywanie się w ZIPROM realizacja w PPP 	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój i przywrócenie utraconych funkcji społeczno-gospodarczych w miastach, w szczególności na terenach zdegradowanych, a także zwiększenie podaży atrakcyjnych terenów inwestycyjnych i rekreacyjnych oraz przestrzeni publicznych na obszarach miejskich.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji RPO WP 2007-2013

2.1.2 Charakterystyka interwencji

W ramach projektów miejskich RPO WP 2007-2013 zakładał realizację 3 typów inwestycji: kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (typ 1, Poddziałanie 3.2.1), inwestycji zwiększających potencjał rozwojowy miast (typ 2, Poddziałanie 3.2.2) oraz projektów finansowanych z inicjatywy JESSICA (typ 3, Działanie 3.3).

Wykres 51. Wartość projektów miejskich w RPO WP 2007-2013 (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji.

Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne polegały na zróżnicowanych działaniach, zakładających prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, mające służyć budowie nowych lub adaptacji starych budynków pod nowe funkcje w zdegradowanych częściach miast, a także zagospodarowaniu przestrzeni publicznych. Obowiązkowo należało podjąć działania poprawiające bezpieczeństwo lub aktywność społeczną. Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne mogły realizować miasta województwa liczące powyżej 35 tysięcy mieszkańców. We wszystkich miastach samorząd lokalny odpowiadał za koordynację projektów. Ostatecznie wsparto 8 przedsięwzięć o łącznej wartości 210,9 mln zł. Połowa została zrealizowana w Gdańsku (w 4 dzielnicach: Nowy Port, Dolne Miasto, Letnica i Wrzeszcz Dolny), pozostałe projekty przeprowadzono w śródmieściach Słupska, Wejherowa, Lęborka i Tczewa. Przedsięwzięcia ze Starogardu Gdańskiego, Kwidzyna i Rumi nie zostały zakwalifikowane do wsparcia, natomiast w Gdyni, Sopocie, Chojnicach i Malborku zrezygnowano z pozyskania środków w tym działaniu - niekiedy z uwagi na brak jednoznacznie zdefiniowanych obszarów kryzysowych (np. Sopot), a niekiedy z uwagi na wybór strategiczny skupiony na innych rodzajach przedsięwzięć.

Tabela 7. Typologia projektów miejskich w RPO WP 2007-2013

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne (Poddziałanie 3.2.1)	prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane związane z adaptacją/lub budową infrastruktury na nowe funkcje oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznych - połączone z poprawą bezpieczeństwa i/lub inicjatywami społecznymi	8	211 031 098 zł
inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy miast	budowa, rozbudowa, przebudowa, remont, adaptacja i wyposażenie obiektów infrastruktury publicznej związanej z rozwojem funkcji kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych o charakterze	9	284 772 685 zł

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
(Poddziałanie 3.2.2)	metropolitalnym lub ponadlokalnym.		
projekty JESSICA (Działanie 3.3)	projekty mające na celu wzrost atrakcyjności gospodarczej, kulturalnej i osiedleńczej miast	44	245 739 096 ³⁴ zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji RPO WP 2007-2013 oraz BDL GUS

Inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy miast polegały na stworzeniu bądź doposażeniu punktowych obiektów infrastruktury publicznej, związanych z rozwojem metropolitalnych lub ponadlokalnych funkcji turystycznych, kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych. Podobnie jak w przypadku kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, o wsparcie mogły ubiegać się wszystkie miasta województwa liczące powyżej 35 tys. mieszkańców. W przeciwieństwie jednak do projektów rewitalizacyjnych, beneficjentami wsparcia były także spółki miejskie lub jednostki budżetowe miast. W ramach Poddziałania 3.2.2 dofinansowano 9 projektów o łącznej wartości 284,8 mln zł. Po jednym projekcie zrealizowano w Wejherowie, Gdyni, Gdańsku, Starogardzie Gdańskim, Tczewie, Malborku i Kwidzynie, dwa projekty były umiejscowione w Sopocie. W przypadku jednego projektu ze Słupska umowa o dofinansowanie została rozwiązana (*Budowa Parku Wodnego Centrum Rekreacji, Sportu i Rehabilitacji*).

Projekty JESSICA były ukierunkowane na realizację nowych obiektów kulturalnych, transportowych, rekreacyjnych i turystycznych. Niespełna połowa (20 z 44) projektów dotyczyła zwiększenia efektywności energetycznej budynków, pojedyncze projekty objęły zakresem infrastrukturę zdrowotną, a także związaną z rozwojem przedsiębiorczości. Projekty JESSICA były finansowane z nisko oprocentowanych pożyczek, świadczonych przez Fundusze Rozwoju Obszarów Miejskich. Funduszami Rozwoju Obszarów Miejskich, zarządzającymi w imieniu Europejskiego Banku Inwestycyjnego zostały Bank Gospodarstwa Krajowego (dla Trójmiasta oraz Słupska), a także Bank Ochrony Środowiska (dla pozostałej części regionu). Warunkiem otrzymania wsparcia zwrotnego było wpisywanie się inwestycji w strategiczny dokument polityki miejskiej (ZIPROM).

Do realizacji projektów JESSICA wskazywano podmioty z miast powiatowych jako pożądaných odbiorców wsparcia, w praktyce dopuszczono jednak beneficjentów ze wszystkich miast województwa. Zakres podmiotowy beneficjentów inicjatywy JESSICA obejmował samorządy miejskie, przedsiębiorstwa, wspólnoty mieszkaniowe, spółdzielnie mieszkaniowe, parafie, uczelnie wyższe oraz partnerstwa publiczno-prywatne. Łącznie zrealizowano 44 projekty, udzielając preferencyjnych pożyczek w wysokości 245,7 mln zł, co prawie o 10 milionów złotych przekroczyło zakładaną alokację.

Wykres 52. Wartość projektów JESSICA (w mln zł) w poszczególnych obszarach tematycznych w województwie pomorskim

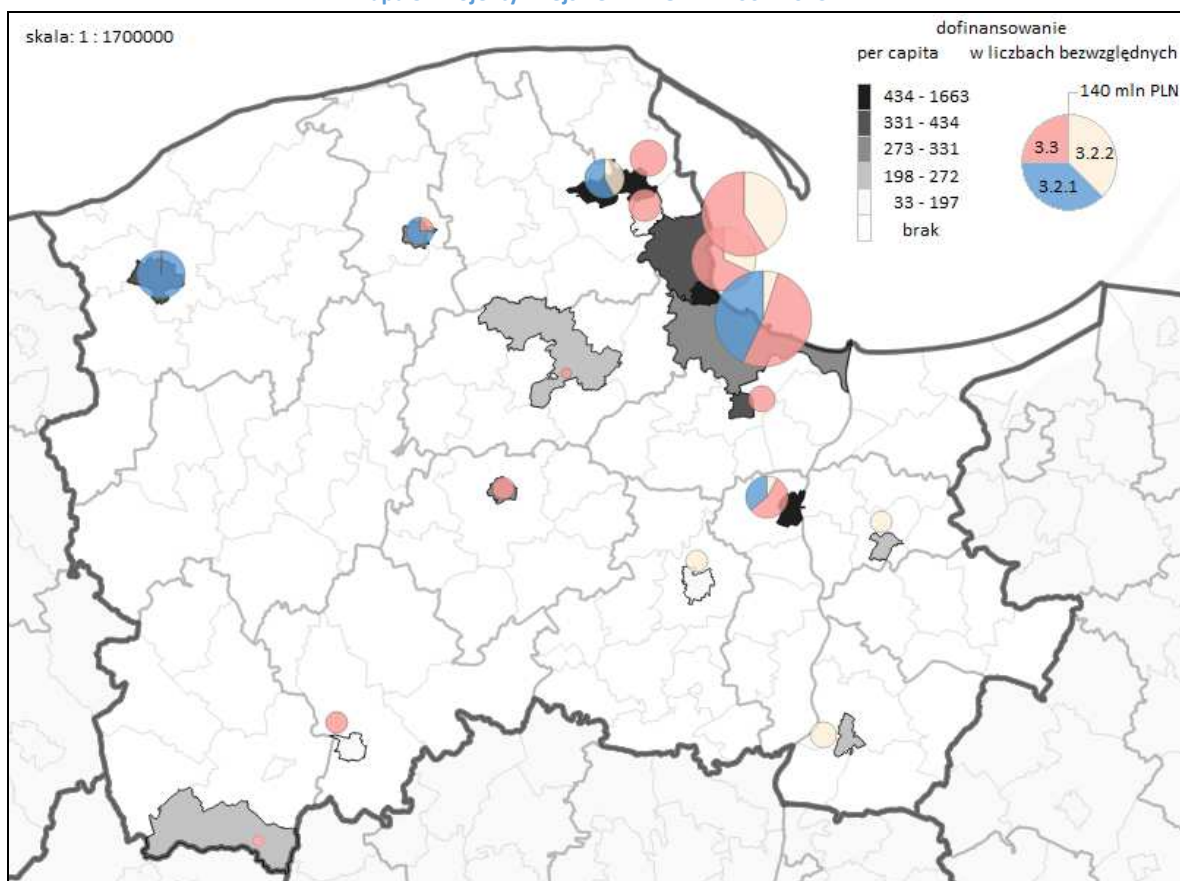
Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z postępu Inicjatywy JESSICA za 2015 rok

³⁴ Na inicjatywę JESSICA przeznaczono kwotę 236 313 515 zł, niemniej pod koniec okresu wdrażania przekroczyła ona pierwotną alokację.

Projekty w ramach inicjatywy JESSICA realizowano we wszystkich miastach na prawach powiatu, jak i w niektórych stolicach powiatów ziemskich województwa (Kościerzyna, Kartuzy, Lębork). Aż 3 projekty realizowane były w Pruszczu Gdańskim, 2 natomiast w Chojnicach i - co ciekawe - w Debrznie, gdzie chętnie skorzystano z dopuszczenia także miast pozapowiatowych. Możliwość uzyskania atrakcyjnej pożyczki poza stolicą powiatu wykorzystali także beneficjenci w Rumi i Redzie.

Poniższa mapa wskazuje wyraźnie, że w województwie pomorskim jedynie Gdańsk oraz Tczew skorzystały ze wszystkich trzech kanałów wsparcia projektów miejskich. Co ciekawe, w każdym z trzech ośrodków rdzeniowych Trójmiasta wielkościami przeważały projekty JESSICA. Zdecydowanym liderem absorpcji środków w stosunku do swego potencjału ludnościowego był Sopot (1660 zł per capita). Istotne kwoty w tym ujęciu pozyskały także Wejherowo (460 zł per capita) oraz Tczew (440 zł per capita), choć pierwsze miasto zrealizowało jedynie dwa duże projekty bezzwrotne. Ani jeden projekt nie był natomiast przeprowadzony w powiecie puckim, sztumskim, nowodworskim i bytowskim. W Redzie i Pruszczu Gdańskim - dwóch dynamicznych ośrodkach suburbanizacyjnych, nieuprawnionych do wsparcia w Działaniu 3.2, środki inicjatywy JESSICA wykorzystano do wsparcia inwestycji rekreacyjnych i edukacyjnych, w odpowiedzi m.in. na wzrastający popyt ze strony nowych mieszkańców.

Mapa 5. Projekty miejskie w RPO WP 2007-2013

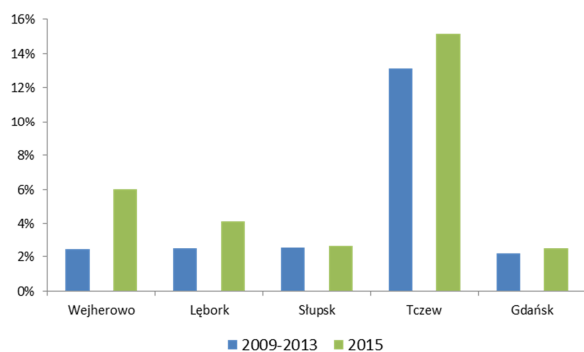

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji RPO WP 2007-2013, Sprawozdania z postępu Inicjatywy JESSICA za 2015 rok oraz BDL GUS

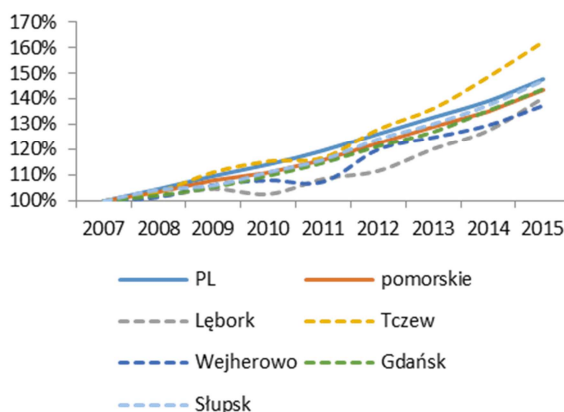
2.1.3 Ocena interwencji

Na podstawie danych pozyskanych od Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego widoczna jest wysoka dynamika przyrostu liczby przedsiębiorstw na wszystkich rewitalizowanych obszarach. Od momentu podpisania umowy z beneficjentami pojawiło się tam łącznie 2213 podmiotów gospodarczych, co przełożyło się także na wzrost udziału nowych przedsiębiorstw z obszarów rewitalizacji w liczbie przedsiębiorstw ogółem we wszystkich miastach poddanych interwencji. W największym stopniu przyrost ten był widoczny w mniejszych ośrodkach (Wejherowo, Tczew, Lębork - kilka punktów procentowych), co wynika z jednej strony z proporcji obszaru rewitalizacji wobec całego miasta, z drugiej zaś - koncentracji interwencji w centralnie położonych obszarach miasta. Należy oczywiście wziąć pod uwagę, że powstałe podmioty gospodarcze nie muszą stanowić bezpośredniego wyniku działań rewitalizacyjnych i nie zawsze powstają z inicjatywy lokalnych mieszkańców, niemniej wyraźnie wyższe ożywienie może wskazywać na istotny związek z interwencją.

Wykres 53. Zmiana udziału nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na obszarach rewitalizacji w miastach poddanych wsparciu

Wykres 54. Dynamika liczby organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców w 5 badanych miastach w porównaniu do województwa pomorskiego i średniej krajowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji RPO WP 2007-2013 oraz BDL GUS

Miasta (czy w przypadku Gdańska - dzielnice) będące przedmiotem wsparcia równolegle zanotowały spadek liczby mieszkańców, co pokazuje, że interwencji nie udało się odwrócić niekorzystnej tendencji „wymierania” przedwojennych części miast. Być może na poziomie jednostek urbanistycznych zaszły w tej kwestii pozytywne zmiany (co - jak wskazujemy później, jest prawdopodobne w przypadku Dolnego Miasta i Dolnego Wrzeszcza w Gdańsku), jakkolwiek ze względu na brak danych w tym układzie niemożliwa była weryfikacja tego stwierdzenia. O ile spadek liczby ludności w centrach jest zjawiskiem powszechnym w polskich miastach, niepokoić może słabsza aktywność obywatelska w omawianych ośrodkach. Dynamika przyrostu liczby organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców była we wszystkich badanych miastach prócz Słupska i Tczewa w okresie interwencji niższa od średniej ogólnopolskiej. Również województwo pomorskie jako całość zanotowało dywergencję względem średniej krajowej, co może świadczyć nawet o delikatnym pogorszeniu sytuacji w sferze aktywności społecznej, mierzonej w ten sposób.

Kompleksowe projekty rewitalizacyjne

Podjęcie zastosowane przez województwo pomorskie w RPO WP 2007-2013, wprowadzające obowiązek partnerstwa, a także obowiązek prowadzenia działań społecznych wyprzedziło część rozwiązań, które ustawa o rewitalizacji wprowadziła dopiero w 2014 roku. W przypadku kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wprowadzono tryb negocjacyjny projektów. Zakładał on uzgadnianie noty intencyjnej na podstawie koncentracji niekorzystnych wskaźników społeczno-gospodarczych, diagnozy oraz zaplanowanych działań. W RPO WP 2007-2013 przewidziano obowiązkowe wykorzystanie do 15% kosztów kwalifikowalnych projektu na działania o charakterze szkoleniowym, kulturalnym, promocyjnym i doradczym, wzmacniane dodatkowo preferencyjnymi możliwościami wsparcia z PO KL dla mieszkańców obszarów wskazanych do rewitalizacji. Zastosowany w RPO WP 2007-2013 model rewitalizacji opierał się m.in. na doświadczeniach z okresu wdrażania ZPORR, dzięki czemu przełożył się na znacznie wyższą jakość projektów - zwłaszcza w porównaniu do innych regionalnych programów operacyjnych, gdzie dominował tryb konkursowy.

W OP 3 RPO WP 2007-2013 kompleksowe projekty rewitalizacyjne mogły realizować wyłącznie miasta liczące powyżej 35 tysięcy mieszkańców. Projekty rewitalizacyjne miały za zadanie rozwiązać najbardziej palące problemy obszarów degradacji, aktywizując je pod kątem społecznym i gospodarczym. Jako przedmiot interwencji wskazano nie tylko zdegradowane obszary śródmieść, ale także inne rodzaje terenów zdegradowanych - m.in. powojenne, pokolejowe i poportowe. Miasta realizowały projekty wyłącznie na zamieszkałych obszarach śródmiejskich, ze względu na konieczność wykazania wskaźników społecznych. Decyzję o selektywnym wyborze 4 ośrodków miejskich oparto z jednej strony o skalę dostępnej alokacji, z drugiej strony zaś o jakość zgłoszonych projektów.

Największą część mieszkańców miasta (20,1%) objął kompleksowy projekt rewitalizacyjny w Lęborku. Gdańskie projekty pokrywały zasięgiem całość populacji dzielnic (Letnica) lub ich znaczną część (2/3 - Nowy Port; 1/3 - Wrzeszcz Dolny). Jeżeli chodzi o powierzchnię, żaden poligon działań rewitalizacyjnych nie objął więcej niż 3% powierzchni miasta. Jak wskazano w tabeli zawierającej wskaźniki programu, zarówno w przypadku powierzchni, jak i liczby mieszkańców w RPO WP 2007-2013 istotnie przekroczono zakładane wskaźniki rezultatu.

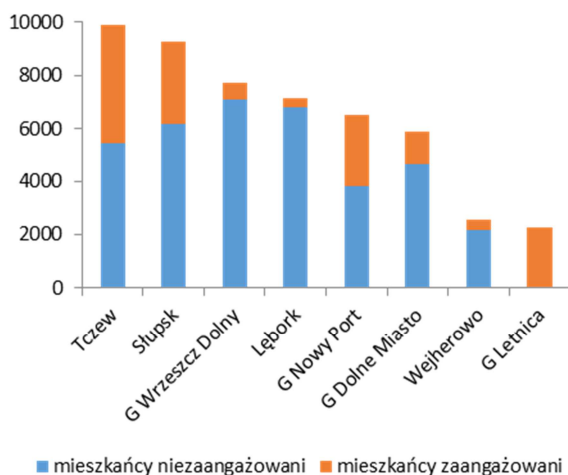
Projekty znacząco różniły się, jeśli chodzi o udział komponentu miękkiego prowadzonej rewitalizacji w ramach obowiązkowego instrumentu elastyczności. W Letnicy zadeklarowano liczbę uczestników przekraczającą całą populację obszaru, co wynika z realizacji 5 dużych i kilkuletnich projektów miękkich. Jeden projekt („Od ulicy do Euro 2012”), prócz dedykowanych działań skierowanych do wąskiej grupy docelowej, objął także organizację kilku wydarzeń dzielnicowych, takich jak festyn rodzinny, co prawdopodobnie zwiększało liczbę uczestników.³⁵ W przypadku pozostałych projektów, odsetek osób uczestniczących w realizowanych przedsięwzięciach wahał się od 5% (Lębork) do 45% (Tczew). Im mniejszy odsetek zaangażowanych mieszkańców, tym zazwyczaj większa była kwota wsparcia przypadająca na 1 mieszkańca. W Tczewie wyniosła ona 122 zł na 1 mieszkańca, na Dolnym Mieście w Gdańsku aż 4378 zł. Projekty miękkie, wskazywane na etapie wniosku były skutecznym narzędziem zapewniania kompleksowego i komplementarnego wsparcia inwestycji.

Dodatkowe wsparcie komponentu miękkiego kompleksowych projektów rewitalizacyjnych zapewniało także 14 przedsięwzięć PO KL (Działanie 6.2, Poddziałanie 9.1.2 oraz 7.1.2). Aż 5 przedsięwzięć PO KL miało miejsce w Słupsku, 3 w Tczewie, Lęborku i na Dolnym Mieście

³⁵ Wskaźnik został zaczerpnięty z wniosków o dofinansowanie (wskaźnik: liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach realizowanych w ramach projektu).

w Gdańsku, 2 w Letnicy i w Nowym Porcie, 1 we Wrzeszczu. W Wejherowie nie zrealizowanego ani jednego projektu. Wdrożenie projektów PO KL rozszerzyło spektrum interwencji szczególnie o działania w zakresie integracji społecznej i zawodowej. Odrębna ewaluacja oceniła jakość projektów PO KL w obszarach rewitalizacji jako zróżnicowaną, zaś ogólne efekty jako umiarkowanie pozytywne.³⁶ Inne badanie zwróciło również uwagę na nie do końca satysfakcjonującą komplementarność projektów PO KL z inwestycjami infrastrukturalnymi, która ograniczała się zazwyczaj do realizacji projektów na tym samym terytorium oraz kierowanych do podobnej grupy odbiorców.³⁷

Wykres 55. Skala zaangażowania mieszkańców obszarów rewitalizowanych w projekty 3.2.1 RPO WP 2007-2013

Wykres 56. Wsparcie z projektów miękkich a udział zaangażowanych mieszkańców obszarów rewitalizowanych w projekty 3.2.1 RPO WP 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy wniosków o dofinansowanie

W miejscu, gdzie realizowano najwięcej projektów PO KL - tj. w Słupsku, powstało też najwięcej miejsc pracy w ramach projektu z RPO WP 2007-2013 (24). W Wejherowie, które najsilniej postawiło na działania infrastrukturalne, nie powstało tymczasem ani jedno. Porównanie chociażby tych dwóch podejść wskazuje, że założenia samych miast co do kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych na etapie realizacji było silnie zróżnicowane i należałoby indywidualnie zweryfikować ich skuteczność oraz zmianę, jaką wniosły w życie lokalnych społeczności.

W przypadku kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wdrażanych w ramach RPO WP 2007-2013 zaobserwowano szereg nieplanowanych efektów interwencji. W gdańskiej Letnicy zaszła gentryfikacja - część osób zamieszkujących remontowane bądź wyburzane lokale miejskie nie zdecydowała na powrót do dzielnicy po wysiedleniu na czas remontów (także z uwagi na to, że wyremontowane budynki nie posiadały standardu socjalnego). Gdańsk natomiast w perspektywie 2014-2020 planuje podjąć działania rewitalizacyjne na Oruni - na którą częściowo trafili przesiedleni mieszkańcy Letnicy, zalegający ze spłatą czynszów. Można tym samym mówić o częściowym

³⁶ Dyspersja, 2013, *Kierunki i zasady wspierania działań społecznych ukierunkowanych na aktywizację społeczną i gospodarczą zdegradowanych obszarów miejskich w subregionalnych i regionalnych ośrodkach rozwojowych województwa pomorskiego w kontekście perspektywy finansowej UE 2014 – 2020*, raport opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Warszawa.

³⁷ EGO, 2014, *Ocena komplementarności projektów realizowanych w ramach RPO WP na lata 2007-2013 oraz projektów realizowanych w województwie pomorskim w ramach Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Rybackiej*, raport opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Warszawa.

przeniesieniu problemu.³⁸ Letnica straciła wskutek procesu rewitalizacji znaczną część mieszkańców, którą zastąpili nowi mieszkańcy budynków TBS. Trudno stwierdzić, czy gentryfikacja była planowanym efektem, w tym przypadku należy uznać ją za zjawisko negatywne, szczególnie, że osobom w najtrudniejszej sytuacji materialnej nie zapewniono wsparcia ze strony projektów społecznych.³⁹ We Wrzeszczu Dolnym w Gdańsku interwencja sektora publicznego zbiegła się w czasie z intensywnymi inwestycjami sektora prywatnego, takimi jak np. Browar Gdański i Galeria Metropolia, również w bezpośredniej bliskości Dolnego Miasta, na Wyspie Spichrzów pojawiły się inwestycje deweloperskie takie jak Nowa Motława i Aura Gdańsk. Ponadto, w rewitalizowanej części Dolnego Miasta jedna z największych firm pomorskich - LPP S.A. planuje rozbudowę swej siedziby, nawiązując do historycznego charakteru dzielnicy.

W obu przypadkach w sąsiedztwie obszarów rewitalizacyjnych wybudowano bądź powiększono stację SKM. Znacząco pogłębiło to mozaikowość obszaru oraz przyniosło jednoznacznie pozytywne efekty w sferze gospodarczej. W przypadku Wrzeszcza rewitalizowany obszar stał się atrakcyjnym miejscem spotkań dla turystów i części mieszkańców Trójmiasta, co istotnie zmieniło strukturę usług oferowanych przy wyremontowanej ulicy Wajdeloty.⁴⁰ Inwestycja ta zdobyła także w 2016 roku pierwszą nagrodę w konkursie organizowanym przez Towarzystwo Urbanistów Polskich we współpracy ze Związkiem Miast Polskich. Prestiżową nagrodę otrzymał także projekt rewitalizacji Dolnego Miasta, zwyciężając w ogólnoeuropejskim konkursie RegioStars 2016 w kategorii „Innowacyjne rozwiązania dla zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich”. W obydwu obszarach, ze względu na dominację własności prywatnej proces gentryfikacji nie spowodował tam wymiany ludności (a jedynie napływ), w pozostałych obszarach - być może ze względu na niższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego nie zaobserwowano tego rodzaju efektów. Dokładna weryfikacja zmiany społecznej wykracza poza ramy niniejszego badania, jednak już teraz warto podjąć starania o kontynuację projektów społecznych w ramach RPO WP 2014-2020 szczególnie w tych miastach, w których udział komponentu miękkiego był najniższy (np. w Wejherowie).

Realną trwałość kompleksowych projektów rewitalizacyjnych zapewnia decyzja o kontynuacji działań. W Gdańsku rada miasta podjęła uchwałę o kontynuacji procesu rewitalizacji w ramach GPR jedynie w dwóch dzielnicach - Nowym Porcie oraz na Dolnym Mieście, dołączając dwie nowe jednostki do programu (Biskupia Górka/Stary Chełm i Orunia, gdzie - jak wcześniej wskazywaliśmy - częściowo mogli trafić eksmitowani mieszkańcy Letnicy).⁴¹ Przeprowadzony audyt miejski wykazał lepszą sytuację społeczno-gospodarczą w Dolnym Wrzeszczu, w przypadku Letnicy podjęto natomiast decyzję o kontynuacji jedynie działań społecznych. Jeśli chodzi o pozostałe miasta - audyty miejskie często wskazują inne obszary niż wyznaczone dotychczas w LPR - co jednak nie zawsze może wynikać z wyraźnej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej, lecz chęci realizacji inwestycji w reprezentacyjnych i często odwiedzanych obszarach.⁴²

Działania rewitalizacyjne w Gdańsku były wzmocniane przez istotne inwestycje prywatne - co w przypadku Dolnego Wrzeszcza utrwaliło obraz dzielnicy jako jednej z nowych centrów metropolii. W pozostałych ośrodkach działania rewitalizacyjne osiągnęły sukces jeśli chodzi o aspekt

³⁸ Olejarczyk, P., 2014. *Orunia nie jest śmietnikiem Gdańska*, artykuł opublikowany na stronie mojaorunia.pl (15.03.2014).

³⁹ Jadach-Sepioło A. (red.), 2016, *Ludzie. Przestrzeń. Zmiana. Dobre praktyki w rewitalizacji polskich miast*, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.

⁴⁰ Grabkowska M., Frankowski J., 2016, *Close to the city, close to the university? Are there symptoms of studentification in Gdańsk, Poland?*, Bulletin of Geography. Socio-economic Series, 32, 73–83.

⁴¹ *Uchwała nr XXII/607/16 Rady Miasta Gdańska z dnia 28 kwietnia 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji w mieście Gdańsku.*

⁴² Informacja uzyskana w wywiadzie z pracownikiem departamentu wdrożeniowego UMWP.

przestrzenny i gospodarczy, lecz nie były w stanie odwrócić negatywnych tendencji społeczno-demograficznych np. w takich ośrodkach jak Słupsk i Lębork, które w okresie 2007-2015 traciły mieszkańców. Ośrodki te wymagają kontynuacji procesu rewitalizacji prowadzonej w sposób zintegrowany, z udziałem inwestycji miejskich realizowanych także poza samym RPO WP 2014-2020.

Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne najczęściej były komplementarne wobec innych projektów infrastrukturalnych, finansowanych ze środków UE. W przypadku Gdańska wskazywano najczęściej duże inwestycje transportowe zrealizowane z PO IŚ przy okazji Euro 2012, które miały równolegle poprawić dostępność komunikacyjną dzielnic (Nowy Port, Letnica) i przez to przyczynić się do ich ożywienia. Powiązania występowały także pomiędzy projektami miejskimi a projektami dedykowanymi dziedzictwu kulturowego (np. *Rewitalizacja Nowego Portu* i *Prace ratownicze w Twierdzy Wisłoujście*). Za przykład silnej komplementarności należy uznać wzmacnianie projektów rewitalizacyjnych projektami JESSICA w Gdańsku (we Wrzeszczu oraz na Dolnym Mieście). Silna komplementarność wewnętrzna charakteryzowała mniejsze miasta - np. Wejherowo, gdzie rewitalizację miast uzupełniała budowa Filharmonii Kaszubskiej, a także projekt turystyczny (*Szlaki rowerowe Kaszub Północnych*) oraz rewaloryzacja Parku im. Aleksandra Majkowskiego z OP 6 RPO WP 2007-2013. O podobnym pakiecie komplementarnych przedsięwzięć można mówić w Sopocie. Projekty z inicjatywy JESSICA były w dwóch przypadkach także uzupełniane przedsięwzięciami polegającymi na rewaloryzacji przestrzeni publicznych w Poddziałaniu 8.1.2 (Kartuzy i Kościerzyna).

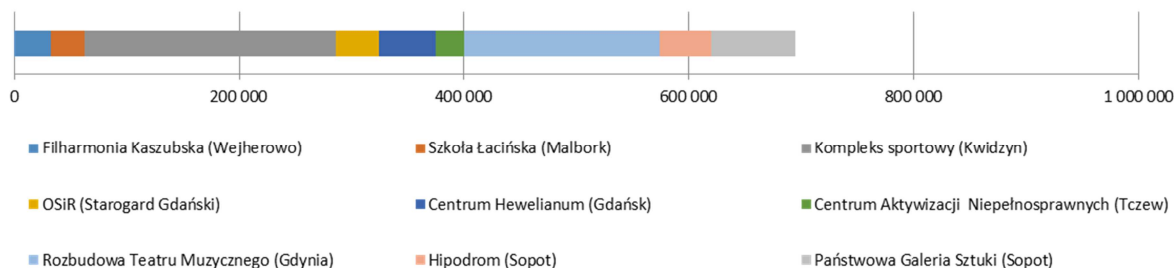
Inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy miast

Inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy miast (Poddziałanie 3.2.2) charakteryzował bardzo szeroki zakres działań. Celem projektów było podnoszenie atrakcyjności stref rozwojowych w miastach, zatem wszystkie miasta powyżej 35 tysięcy mieszkańców otrzymały znaczną dowolność realizacji swoich zamierzeń. Wsparcie w ramach Poddziałania 3.2.2 otrzymały zarówno inwestycje turystyczne, kulturalne, jak i rekreacyjne, kierowane do bardzo różnych grup docelowych. Nie zdecydowano się na projekty dotyczące uzbrojenia terenów pod inwestycje ani na rekultywację obszarów pod nowe funkcje - większość miast starała się nadrobić dzięki wsparciu wieloletnie zapóźnienia w zakresie infrastruktury kulturalnej i sportowej. Beneficjenci zrealizowali m.in. ponadlokalny ośrodek kultury - wizytówkę miasta (Wejherowo), uzupełniali ofertę turystyczną (Malbork, Sopot), rekreacyjną (Kwidzyn, Starogard Gdański), zwiększyli potencjał metropolitalnej instytucji kultury (Gdynia), eksponowali funkcje edukacyjne (Gdańsk) lub stworzyli instytucję aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych (Tczew). W wywiadzie pojawiła się opinia, że wspólnym mianownikiem projektów mogła być niewystarczająco reprezentacyjna forma dotychczasowych atrakcji miejskich, a także chęć wzmocnienia tożsamości lokalnej.

Wspólnym, skwantyfikowanym rezultatem interwencji miał być wzrost liczby osób korzystających ze wspartych w ramach RPO 2007-2013 obiektów użyteczności publicznej. W momencie przeprowadzanej ewaluacji, wskaźnik URPO został zrealizowany na poziomie prawie 70% planowanej wartości docelowej (1 mln osób), zaś za ponad połowę wkładu we wskaźnik odpowiadały dwa projekty - kompleks sportowy w Kwidzynie oraz rozbudowa Teatru Muzycznego im. Danuty Baduszkowej w Gdyni. Ostatni obiekt najlepiej wpisuje się w kreowanie funkcji metropolitalnych, zwłaszcza, że jego regularna oferta cieszy się powodzeniem odbiorców spoza regionu. Należy także wskazać, że zwiększenie pojemności inwestycji ograniczyło konieczność dotowania przedstawięń - przy 90% obłożeniu koszty spektaklu zwracają się z biletów, co wcześniej było niemożliwe.⁴³

⁴³ Informacja uzyskana w wywiadzie z pracownikiem departamentu sektorowego UMWP.

Wykres 57. Liczba osób korzystających z obiektów użyteczności publicznej o charakterze i funkcjach metropolitalnych i ponadlokalnych, wspartych w ramach Poddziałania 3.2.2 RPO WP 2007-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji RPO WP 2007-2013

Do wsparcia wybrano projekty objęte pomocą publiczną, co oznaczało ich wysoką wartość dodaną.⁴⁴ Wysoka efektywność (środkii finansowe przypadające na 1 osobę korzystającą z obiektu) widoczna jest także na tle inwestycji turystycznych i kulturalnych, realizowanych w OP 6. Pewien wyjątek może stanowić Filharmonia Kaszubska w Wejherowie, gdzie bardzo wysokie nakłady przypadają na środki asygnowane przez miasto (inwestycja kosztowała łącznie aż 71,9 mln zł, z czego RPO WP 2007-2013 pokryło jedynie 14,3 mln zł). Miasto istotnie wzmocniło swą funkcję kulturalną, na co dobitnie wskazuje zmiana skali, jak i struktury uczestników wydarzeń na przestrzeni lat 2007-2015. W 2014 roku, po otwarciu Filharmonii, znacząco wzrosła liczba osób uczestniczących w imprezach (aż do 108 tys.). Rok później, w 2015 roku spadła ona do poziomu 53 tysięcy, jednak na uwagę zasługuje zmiana strukturalna. Po raz pierwszy pojawiły się w Wejherowie koncerty, festiwale i przeglądy artystyczne, pokazy teatralne oraz konferencje. Do Wejherowa wróciły także seanse filmowe, dzięki czemu mieszkańcy jednego z pięciu największych powiatów ziemskich w Polsce (184 tys. osób) nie są zmuszeni wybierać się do Trójmiasta.

Część obiektów zrealizowanych w Poddziałaniu 3.2.2 została stworzona od podstaw, co oznaczało istotny wzrost liczby miejsc pracy. Beneficjenci 7 projektów, od których otrzymaliśmy odpowiedzi, założyli utworzenie 52 miejsc pracy, natomiast kilka lat po zrealizowaniu inwestycji pracowały tam już 134 osoby. Projekty zdaniem beneficjentów istotnie wzmocniły tożsamość lokalną, a także poprawiły ofertę spędzania czasu wolnego. Niektóre instytucje cały czas rozbudowują na bazie zrealizowanych projektów ofertę ponad zakres deklarowany we wnioskach (np. Centrum Aktywizacji Osób Niepełnosprawnych w Tczewie). Na uwagę zasługują także wygenerowane efekty mnożnikowe. Przy 3 projektach (z 7) powstały działalności gospodarcze, świadczące usługi gastronomiczne, a przy 1 projekcie placówka udzielająca noclegów. Co więcej, prawie wszystkie inwestycje świadczą usługi całorocznie. Na uwagę zasługuje także wysoka komplementarność projektów z innymi inwestycjami miejskimi (niektóre miasta opierały na tych inwestycjach główny kierunek swej polityki miejskiej), a także nieplanowane efekty projektów. W przypadku projektów sportowych należą do nich np. aktywizacja dużej liczby osób w wieku emerytalnym (Kwidzyn), a także treningi medalistów igrzysk olimpijskich w Rio de Janeiro (Starogard Gdański). Dzięki Centrum Aktywizacji Osób Niepełnosprawnych w Tczewie istotnie wzrosła świadomość istnienia kompleksowych usług świadczonych osobom nieosiągającym pełnej sprawności fizycznej lub psychicznej.

Inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy miast miały oddziaływanie przynajmniej powiatowe. Wyłączając miejsca koncentracji produktów turystycznych (Sopot, Malbork), służyły przede wszystkim mieszkańcom. W niektórych obszarach przywracały zainteresowanie mieszkańców

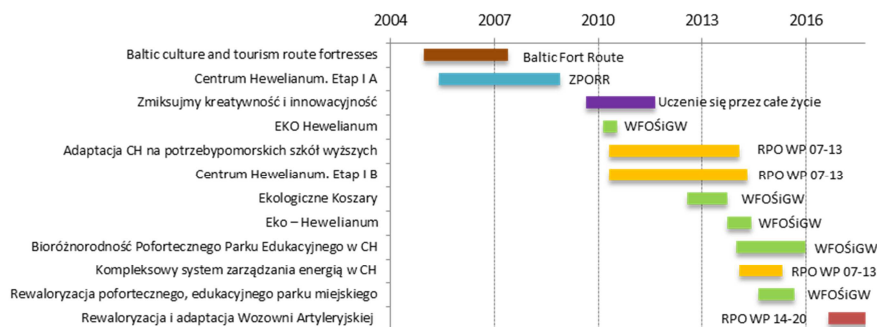
⁴⁴ DRRiP, 2012, Raport na temat postępów realizacji celów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk.

bezludnymi częściami miasta (np. Centrum Hewelianum w Gdańsku), wzmacniając poczucie bezpieczeństwa i przywracając obszar do życia. Tym samym preferencja dla lokalizacji projektu w obszarze zdegradowanym (Poddziałanie 3.2.2) była słuszną - choć mogła ona kierunkować późniejszą politykę samorządów miejskich w stronę działań stricte infrastrukturalnych w ramach rewitalizacji.

studium przypadku: Centrum Hewelianum	
tytuł projektu	Centrum Hewelianum. Budowa kompleksu edukacyjno-rekreacyjnego w Gdańsku. Etap I B
działanie RPO WP	Działanie 3.2 Wzrost atrakcyjności przestrzeni miejskiej
wartość	14 498 335,97 zł
lokalizacja	Gdańsk
beneficjent	Gmina Miasta Gdańska
cele i zakres	Celem projektu było przywrócenie zdegradowanemu Fortowi Grodzisko funkcji społeczno-gospodarczych oraz udostępnienie atrakcyjnej przestrzeni publicznej na potrzeby kultury i rekreacji. W wyniku projektu zrewaloryzowano 4 zabytkowe budynki militarne i 1 plac, projekt objął także komponent miękki polegający na szkoleniach oraz organizacji imprez.
ocena	<p>Projekt stanowi dobry wzór dla innych przedsięwzięć dedykowanych dziedzictwu kulturowemu. Centrum Hewelianum dzięki realizacji inwestycji (jak i szeregu komplementarnych projektów) wykreowało nowy, całoroczny produkt turystyczny nawiązujący do tożsamości miasta, który jednocześnie pełni funkcje edukacyjne, rekreacyjne i społeczne dla mieszkańców. Projekt podniósł także bezpieczeństwo fortów i spowodował „odzyskanie” części centralnej części miasta, co 1) zdwersyfikowało ruch turystyczny w Śródmieściu 2) zwiększyło zainteresowanie okolicą biznesu (Nowe Koszary), generując efekty mnożnikowe 3) doprowadziło do organizacji międzynarodowych imprez (FETA).</p> <p>Realizacja inwestycji bardzo dobrze wpasowała się w ideę „małych koperników” - ośrodków popularyzujących osiągnięcia techniki wśród dzieci i młodzieży. Ośrodek współpracuje z trójmiejskimi ośrodkami akademickimi, natomiast poza sezonem turystycznym może korzystać z popytu wśród uczniów pomorskich szkół - nie zaniebując jednocześnie oferty wobec zagranicznych turystów pozasezonowych. Centrum Hewelianum posiada stronę internetową nie tylko w języku angielskim, ale i w rosyjskim - co wzmocniło ofertę turystyczną dla mieszkańców Obwodu Kaliningradzkiego, korzystającym z małego ruchu przygranicznego. Centrum Hewelianum jest ponadto dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, a zastosowane tam rozwiązania wyróżniały się, jeśli chodzi o zasadę „równości szans” spośród innych obiektów ocenianych w Poddziałaniu 3.2.2. Podobnie sytuacja przedstawia się z zaawansowaniem rozwiązań z zakresu zrównoważonego rozwoju - dzięki komplementarnym projektom WFOŚiGW zadbano o prawidłowe zagospodarowanie przyrodnicze terenu z uwzględnieniem miejsc przebywania nietoperzy.</p>

Wykres 58. Projekty realizowane w Centrum Hewelianum w latach 2004-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów dostępnych na stronie Centrum Hewelianum

W wyniku realizacji projektu rozbudowy Centrum Hewelianum przekroczono zakładany wskaźnik liczby odwiedzin, usługi rozbudowano w większym zakresie niż przewidywał projekt, zaś inwestycja stanowi także dobry przykład ożywienia niezamieszkałego obszaru - czyli tam, gdzie kompleksowa rewitalizacja nie może zostać przeprowadzona. Projekt ponadto wpisał się we wszystkie założenia logiki RPO WP 2007-2013 w Poddziałaniu 3.2.2, a także Działania 6.3.

Centrum Hewelianum zrealizowało także projekty z innych źródeł finansowych (2 inne działania RPO WP 2007-2013 - 2.1 oraz 5.4/WFOŚiGW/środki własne miasta/inicjatywa KE „Uczenie się przez całe życie), zaś trwałość efektów inwestycji może spotęgować projekt w ramach Działania 8.3 RPO WP 2014-2020 (*Rewaloryzacja i adaptacja Wozowni Artyleryjskiej*) oraz działania innych podmiotów, np. planowana rewitalizacja prowadzona na Biskupiej Górcie, która również ma prowadzić do ożywienia terenów po dawnych fortyfikacjach Gdańska.

Wszystkie miasta wpisywały się w wymóg posiadania 35 tys. mieszkańców, większość beneficjentów deklaruje, że wsparte obiekty pełnią funkcje ponadlokalne, przynajmniej o zasięgu powiatowym, - dzięki czemu interwencję należy ocenić jako zgodną z przyjętymi założeniami. W przypadku preferencji dotyczącej zaangażowania mieszkańców można jednak mówić o pewnym niedosyć. Niewystarczające zaangażowanie mieszkańców wynikało prawdopodobnie z dominującej roli w koordynowaniu projektów przez departamenty miejskie, odpowiedzialne za inwestycje oraz architekturę i dziedzictwo kulturowe, kładące silniejszy nacisk na komponent infrastrukturalno-techniczny rewitalizacji. Ostatecznie należy jednak uznać, że inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy w Poddziałaniu 3.2.2 istotnie wzmocniły funkcje miejskie i metropolitalne, powodując pozytywne zmiany przestrzenne i stabilizując regionalny układ funkcjonalno-osadniczy. Inwestycje w Działaniu 3.2.2 dobrze odpowiedziały na wieloletnie zapóźnienia infrastrukturalne, co przy tak sformułowanym celu działania należy uznać za w większości zgodne z oczekiwaniami interwencji.

Projekty JESSICA

Projekty JESSICA miały prowadzić do rozwoju funkcji miejskich i metropolitalnych w głównych ośrodkach rozwojowych. Prawie połowa realizowanych projektów wpisywała się w ten cel tylko częściowo (20 z 44), dotyczyła bowiem przedsięwzięć termomodernizacyjnych, co wynikało z przeznaczenia na Działanie 3.3 części środków OP 5, dedykowanych infrastrukturze energetycznej i poszanowaniu energii. Przy okazji aktualizacji RPO WP 2007-2013 w 2010 roku do Działania 3.3 przesunięto także część środków z innych osi priorytetowych, w tym OP1 i OP2. Większe projekty miejskie, realizowane z inicjatywy JESSICA zdecydowanie przyczyniły się do zakładanego w działaniu

celu, zwiększając także dostępność usług komercyjnych, co nie zawsze było możliwe dzięki funduszom europejskim.

Do miast prowadzących bardzo aktywną politykę w zakresie inicjatywy JESSICA należy zaliczyć Gdynię, gdzie dzięki pożyczkom zrealizowano dwie duże, unikatowe inwestycje - Gdynią Szkołę Filmową wraz z otoczeniem oraz Muzeum Emigracji. Inwestycje te znacząco wzmocniły, jak i rozszerzyły obszar śródmieścia odwiedzany przez mieszkańców i turystów. Gdańsk dzięki inicjatywie JESSICA zainwestował w infrastrukturę otoczenia biznesu, a także rozszerzanie funkcji hotelowych i sportowych. Największa inwestycja JESSICA - Dworzec PKP w Sopocie z powodzeniem zapewnia komfortową obsługę ruchu turystycznego w sezonie letnim, łącząc także funkcjonalnie obiekt z centrum miasta oraz zapewniając nowoczesną mediatekę dla mieszkańców. Ze względu na swoją wieloaspektowość oraz współuczestnictwo wielu podmiotów Dworzec w Sopocie należy do często przywoływanych dobrych praktyk.⁴⁵

Wsparcie zwrotne odegrało także istotną rolę poza Trójmiastem. Inicjatywa JESSICA wzmocniła funkcje handlowo-usługowe Kościerzyny (Stary Browar) oraz Kartuz (targowisko), posłużyła również do sfinansowania infrastruktury sportowo-rekreacyjno-usługowej w Pruszczu Gdańskim i Redzie. Najmniejszym miastem, w którym dzięki inicjatywie JESSICA wzmocniono funkcje miejskie w zakresie sportu i rekreacji było Debrzno. Projekty JESSICA, w przeciwieństwie do kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz inwestycji zwiększających potencjał rozwojowy miast nie były premiowane za wpisywanie się wyłącznie w LPR. Wystarczyło, aby nawiązywały do zintegrowanych planów zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (ZIPROM), rozumianych jako horyzontalne lub sektorowe dokumenty polityk miejskich, co w praktyce nie ograniczało interwencji w żaden sposób. Mimo tego, wśród dostępnych typów projektów w ramach inicjatywy JESSICA nie zdecydowano się na modernizację sieci ciepłowniczych oraz infrastruktury elektromobilności.

Tabela 8. Wskaźniki URPO WP 2007-2013 oraz wskaźniki z Rocznego sprawozdania z postępu Inicjatywy JESSICA (2016)

Poziom	lp.	Wskaźnik	jednostka	wartość docelowa 2015	wartość osiągnięta 2015	% realizacji
Produkt	1	Liczba utworzonych funduszy powierniczych	szt.	1	1	100%
	2	Liczba podpisanych umów inwestycyjnych w podziale na mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa i inne podmioty ⁴⁶	szt.	6	44	733%
	3	Liczba wybudowanych /przebudowanych/ rozbudowanych obiektów użyteczności publicznej w tym o funkcjach sportowych, kongresowych, kulturowych, wystawienniczych, targowych itp.	szt.	4	28	700%

⁴⁵ Herbst I., Jadach-Sepiolo A., 2012, *Raport ze studiów przypadku PPP sporządzony na potrzeby Analizy potencjału podmiotów publicznych i przedsiębiorstw do realizacji projektów PPP dla PARP*, Warszawa.

⁴⁶ W sprawozdaniu z programu znalazły się bardziej szczegółowe wskaźniki realizacji Inicjatywy JESSICA niż obecne w ogólnej dokumentacji programu. W tabelce wskazaliśmy jedynie wskaźniki, dla których podano wartość docelową - pozostałe zostały omówione w opisie.

	4	Liczba projektów z zakresu infrastruktury dla przedsiębiorstw ⁴⁷	szt.	n/d	4	n/d	
	5	Liczba inwestycji z zakresu termomodernizacji	szt.	n/d	86	n/d	
	6	Długość wybudowanej /przebudowanej sieci ciepłowniczej	km	n/d	0	n/d	
	7	Liczba wybudowanych /przebudowanych /rozbudowywanych węzłów integracyjnych i przesiadkowych	szt.	n/d	0	n/d	
	8	Długość wybudowanej / przebudowanej sieci transportowej	km	n/d	0	n/d	
	9	Liczba zbudowanych /przebudowanych obiektów systemu infrastruktury transportowej	szt.	n/d	1	n/d	
	Rezultat	1	Liczba wspartych projektów miejskich	szt.	5	32	640%
		2	Liczba osób korzystających z obiektów użyteczności publicznej	os.	706 870	1 786 288	253%
		3	Wartość środków finansowych zaangażowanych w Projekty Miejskie, z pominięciem finansowania JESSICA ⁴⁸	mln zł	n/d	294,6	n/d
4		Produkty finansowe wsparte przez 1 euro ze środków publicznych	szt.	n/d	0	n/d	
5		Liczba bezpośrednio stworzonych miejsc pracy przez Odbiorcę Końcowego powstałych w wyniku realizacji Projektu Miejskiego	szt.	n/d	143	n/d	
6		Liczba bezpośrednio stworzonych miejsc pracy przez pośrednika powstałych w wyniku realizacji Inicjatywy JESSICA w województwie pomorskim	szt.	n/d	0	n/d	
7		Liczba potencjalnych miejsc pracy powstałych w wyniku realizacji Projektu Miejskiego	szt.	n/d	368	n/d	
8		Liczba przedsiębiorstw korzystających z infrastruktury dla przedsiębiorstw	szt.	n/d	48	n/d	
9		Ilość zaoszczędzonej energii w wyniku realizacji projektów termomodernizacji	kWh	n/d	4 107 896	n/d	
10		Liczba odbiorców mających dostęp	os.	n/d	0	n/d	

⁴⁷ Wskaźniki produktu od 4-9 sklasyfikowano w Sprawozdaniu z postępu Inicjatywy JESSICA za 2015 rok jako uzupełniające i nie precyzowano dla nich wartości docelowej.

⁴⁸ Wskaźniki rezultatu od 3-13 sklasyfikowano w Sprawozdaniu z postępu Inicjatywy JESSICA za 2015 rok jako uzupełniające i nie precyzowano dla nich wartości docelowej.

		do wybudowanej /przebudowanej sieci ciepłowniczej				
11		Liczba osób korzystających z węzłów integracyjnych i przesiadkowych	os.	n/d	0	n/d
12		Liczba osób korzystających z wybudowanej/ przebudowanej sieci transportowej	os.	n/d	0	n/d
13		Liczba osób korzystających z wybudowanych / przebudowanych obiektów systemu infrastruktury transportowej	os.	n/d	0	n/d

wskaźniki produktu

- Wskaźnik produktu *liczba utworzonych funduszy powierniczych* mówi de facto o uruchomieniu inicjatywy JESSICA. Znacznie lepiej oddające postępy inicjatywy wskaźniki znalazły się w sprawozdaniu z realizacji inicjatywy, które omawiamy poniżej.
- *Liczba podpisanych umów inwestycyjnych w podziale na mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa i inne podmioty* wskazuje na dużą popularność inicjatywy JESSICA - zrealizowano 28 projektów wobec 4 zakładanych, co stanowi ponad siedmiokrotne przekroczonej wartość referencyjną.
- Podobnie sytuacja przedstawia się, jeśli chodzi o *liczbę wybudowanych /przebudowanych/ rozbudowanych obiektów użyteczności publicznej w tym o funkcjach sportowych, kongresowych, kulturowych, wystawienniczych, targowych itp.* - tu również sprawozdawczość wskazuje na bardzo wysoką efektywność wydatkowanej alokacji. W paru przypadkach miasta z uwagi na chęć kontynuacji inwestycji zwiększających potencjał rozwojowy przy jednoczesnym wyczerpaniu się środków w Poddziałaniu 3.2.2 zdecydowały się realizować projekty miejskie w ramach inicjatywy JESSICA (np. Gdyni).
- *Liczba projektów z zakresu infrastruktury dla przedsiębiorstw* wyniosła 4 - dotyczyły one infrastruktury dla przedsiębiorstw w postaci pomieszczeń biurowo-administracyjnych, dobrze uzupełniając potrzeby z zakresu otoczenia biznesu na terenach inwestycyjnych (m.in. w kompleksie Pomorskiego Centrum Logistycznego) lub przestrzeni dla przedsiębiorstw sektora kreatywnego, wzmacniając gospodarczy komponent rewitalizacji (na Dolnym Mieście w Gdańsku).
- *Liczba zbudowanych/przebudowanych obiektów systemu infrastruktury transportowej* wyniosła 1 - we wskaźnik mogłyby się jednak wpisywać również kompleksowe projekty miejskie, realizowane w obrębie głównych stacji kolejowych Gdańska i Sopotu.
- *Liczba zrealizowanych inwestycji termomodernizacyjnych* wyniosła 86 - z czego większość inwestycji miała miejsce w ramach projektów zarządzanych przez spółdzielnie mieszkaniowe w Chojnicach (38) i Lęborku (19). Większość pozostałych projektów stanowiły pojedyncze inwestycje.
- Trzy wskaźniki produktu posiadają wartość zerową ze względu na brak zainteresowania realizacją projektów zwrotnych w obszarze budowy sieci ciepłowniczych (*długość wybudowanej/przebudowanej sieci ciepłowniczej*), węzłów integracyjnych i przesiadkowych (*liczba wybudowanych/przebudowanych /rozbudowywanych węzłów integracyjnych i przesiadkowych*) oraz sieci transportowej (*długość wybudowanej/przebudowanej sieci transportowej*).

wskaźniki rezultatu

- Wskaźnik *liczba projektów miejskich* jest wskaźnikiem produktu, który w RPO WP 2007-2013 został uznany za wskaźnik rezultatu. Podobnie jak omówione powyżej wskaźniki produktu, wskazuje on na bardzo duże zainteresowanie pożyczkami z inicjatywy JESSICA.
- Inicjatywa JESSICA uruchomiła także zaangażowanie innych środków finansowych w projekty miejskie. Wskaźnik *wartości środków finansowych zaangażowanych w projekty miejskie, z pominięciem finansowania JESSICA* przekroczył wartość zakontraktowanej alokacji (294,6 mln zł), co wskazuje na wysoki efekt dźwigni.
- Pozytywne efekty popularności inicjatywy JESSICA dobrze oddaje także wskaźnik *liczby osób korzystających z obiektów użyteczności publicznej*, wspartej pożyczką. Spośród 32 zrealizowanych projektów miejskich, 28 stanowiły projekty zakładające wsparcie obiektów użyteczności publicznej, z których skorzystało później 1,79 mln osób. Pozwoliło to przekroczyć zakładany wskaźnik rezultatu o 153%. Do przekroczenia wskaźnika na pewno przyczyniły się centralna lokalizacja lub węzłowy charakter największych projektów.
- Wskaźnik *Liczby bezpośrednio stworzonych miejsc pracy przez Odbiorcę Końcowego powstałych w wyniku*

realizacji Projektu Miejskiego wyniósł 143, co należy uznać za bardzo wysoką wartość. Należy też wskazać, że są to miejsca pracy utworzone zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym. We wspartej infrastrukturze istniała możliwość lokowania usług komercyjnych, stąd też bardzo wysoka wartość drugiego wskaźnika rezultatu odnoszącego się do zatrudnienia w postaci *Liczb potencjalnych miejsc pracy powstałych w wyniku realizacji Projektu Miejskiego* (368).

- *Liczba przedsiębiorstw korzystających z infrastruktury dla przedsiębiorstw* wynosi 48 - ta relatywnie niska wartość wynika z niewielkiej liczby projektów inicjatywy JESSICA skoncentrowanej na infrastrukturze otoczenia biznesu w porównaniu z innymi tematami.
- Istotne, pozytywne efekty przyniosła także termomodernizacyjna część JESSICA. *Ilość zaoszczędzonej energii w wyniku realizacji projektów termomodernizacji* wyniosła 4108 MWh/rok, co stanowi 7,8% wartości osiągniętej we wsparciu dotacyjnym OP 5 (52378 MWh/rok).
- *Liczba bezpośrednio stworzonych miejsc pracy przez pośrednika powstałych w wyniku realizacji Inicjatywy JESSICA w województwie pomorskim* wyniosła 0, podobnie jak *wskaźnik produktów finansowych wspartych przez 1 euro ze środków publicznych*. Wskaźniki te odnoszą się do wdrażania Inicjatywy, nie zaś efektów realizowanych projektów, dlatego ich analiza wykracza poza ramy niniejszego badania.
- Pozostałe wskaźniki rezultatu dotyczące sieci ciepłowniczych oraz inwestycji transportowych uzyskały wartości zerowe ze względu na brak realizowanych projektów w tym zakresie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji programowej oraz Sprawozdania z postępu Inicjatywy JESSICA za 2015 rok

Studium przeprowadzone na zlecenie EBI wskazało, że wdrożenie inicjatywy w województwie pomorskim było sukcesem⁴⁹ również w takich aspektach interwencji jak generalne wzmocnienie potencjału instytucjonalnego i większe zrozumienie wzajemnych potrzeb sektora publicznego i biznesu. Należy zwrócić uwagę na istotny efekt mnożnikowy zrealizowanych projektów. Szacunki FROM wskazują, że 143 utworzone miejsca pracy w ramach projektów JESSICA spowodowało pojawienie się pośrednio także 368 miejsc w innych działalnościach, co daje bardzo wysoki mnożnik (1,6).

Projekty JESSICA należy tym samym ocenić jako istotne z perspektywy wzmocnienia funkcji miejskich i metropolitalnych - wyłączając niewielkie w skali całości FROM inwestycje termomodernizacyjne. Interwencja była także silnie skoncentrowana w OMGGs, co wynikało z wyższego potencjału instytucjonalnego podmiotów korzystających z instrumentów zwrotnych. Wzmocniało to naturalną koncentrację środków w metropolii, coraz silniej odrywającej się od regionalnego otoczenia.⁵⁰

2.1.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: kompleksowe projekty rewitalizacyjne				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba kompleksowych projektów rewitalizacyjnych [szt.]	5	8	160%
	[rezultat] Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów miast [ha]	200	349,23	174,6%
	[oddziaływanie] Liczba nowych przedsiębiorstw powstałych na obszarze objętym rewitalizacją [szt.]	150	2213	1475%
ocena postępu	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja wskaźnika produktu <i>Liczba zrewitalizowanych obszarów</i> w Działaniu 3.2 			

⁴⁹ T33/University of Strathclyde/Spatial Foresight, 2015, *Urban Development Fund in Pomorskie. Case Study*. EBI/EC.

⁵⁰ Uniregio, 2015, *Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem (aktualizacja opracowania, monitoring zmian)*, raport opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego.

podsumowanie analizy obszaru: kompleksowe projekty rewitalizacyjne

<p>rzeczowego</p>	<p>RPO WP 2007-2013 wyniosła 160% (zrealizowano 8 na 5 zakładanych projektów). Różnica ta wynika z realizacji projektów na 4 różnych obszarach zdegradowanych w Gdańsku. Ze względu na wysoki poziom degradacji w kilku częściach miasta wstępnie wyróżniono kilkanaście obszarów, a następnie wskazano 4 najlepiej przygotowane do rewitalizacji, wymagające podjęcia działań w pierwszej kolejności.⁵¹ W przypadku Letnicy dodatkową motywacją była organizacja meczów Euro 2012 w bezpośredniej bliskości obszaru.⁵²</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wskaźnik rezultatu <i>Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów miast</i> również istotnie przekroczył zakładaną wartość. Rewitalizacji poddano o 75% więcej powierzchni niż pierwotnie założono (349 ha wobec zakładanych 200 ha), co wynika m.in. ze zwiększenia liczby zrewitalizowanych obszarów do 8. • Wskaźnik oddziaływania <i>Liczba nowych przedsiębiorstw powstałych na obszarze objętym rewitalizacją</i> cechowała wysoka dynamika, szczególnie w latach 2013-2015. Oznacza to, że obszary, na których skoncentrowano działania rewitalizacyjne są jednocześnie atrakcyjnym miejscem zakładania nowych firm, co w przypadku większości z nich wynika z ich śródmiejskiej lokalizacji, a także obecności obiektów, które mogły zwiększać wartości wskaźnika (np. Energa Stadion). Liczba nowych firm kilkunastokrotnie przekroczyła tym samym wartość docelową, co częściowo także wynika z rozszerzenia powierzchni objętej rewitalizacją. Łącznie od momentu podpisania umów z beneficjentami na obszarach objętych rewitalizacją utworzono 2213 podmiotów gospodarczych. Przyrost na obszarach rewitalizowanych był tym samym wyższy niż w pozostałych częściach miasta, co zwiększyło udział firm z obszarów objętych interwencją. Wyższą dynamikę można interpretować w kategoriach silniejszego ożywienia mającego związek z interwencją RPO WP 2007-2013. Do wartości bezwzględnej należy jednak podejść z dużą ostrożnością, ponieważ bez informacji o liczbie zlikwidowanych podmiotów gospodarczych nie można wnioskować o istotnym rozwoju przedsiębiorczości. Pogłębionego badania wymagałaby także analiza, na ile to dotychczasowi mieszkańcy obszarów rewitalizacji wykazują postawy przedsiębiorcze, a na ile jest to wynik napływu osób z zewnątrz.
<p>ocena struktury interwencji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Projekty miały niejednorodny wkład we wskaźnik rezultatu, co wynikało ze zróżnicowanej specyfiki obszarów poddanych rewitalizacji. Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów miast wahała się od 2,3 ha (Tczew) do 65,2 ha (Nowy Port). W jednym przypadku obszar stanowiło niewielkie osiedle o wyraźnie zaznaczonych granicach ze strefami niezamieszkałymi (Letnica), w większości miast były to jednak gęsto zaludnione obszary o charakterze śródmiejskim, gdzie przebieg granicy był bardziej umowny. • Warto podkreślić, że komponent infrastrukturalny projektów uzupełniał obowiązkowy instrument elastyczności, a także projekty PO KL wspierane z dedykowanych konkursów, które umożliwiły uzupełnienie inwestycji o działania z zakresu integracji społecznej i zawodowej. Beneficjenci w różnym stopniu korzystali z tych możliwości. Udział projektów miękkich w ramach cross-financingu był najwyższy na Dolnym Mieście oraz Nowym Porcie w Gdańsku, a najniższy - w Wejherowie, Słupsku i Lęborku. Różnice w stosowaniu tych instrumentów pokazują, że władze miast miały niejednorodne podejście do rewitalizacji. Oprócz PO KL, w niektórych obszarach istotnym uzupełnieniem projektów RPO WP 2007-2013 były inwestycje z PO IŚ (Letnica), Działanie 6.3 (Lębork, Nowy Port), Poddziałanie 3.2.2 i Działanie 6.4 RPO WP 2007-2013 (Wejherowo), JESSICA (Dolne Miasto), środki prywatne (Dolny Wrzeszcz, Słupsk).

⁵¹ Sulikowski G. (red.), 2009, *Program Rewitalizacji Obszarów Zdegradowanych w Gdańsku*, Załącznik do uchwały nr XLVII/1308/10 Rady Miasta Gdańska z dnia 25.03.2010, Gdańsk.

⁵² Swianiewicz P., Nowicka P., Krukowska J., 2011. Zaniedbane dzielnice w polityce wielkich miast. Elipsa, Warszawa.

podsumowanie analizy obszaru: kompleksowe projekty rewitalizacyjne

	<ul style="list-style-type: none"> • Ze względu na wymóg wykazania wskaźników określających stopień degradacji społecznej, projekty rewitalizacyjne objęły wyłącznie tereny zamieszkałe. Projekty planowane na obszarach zdegradowanych innego typu (np. powojkowych) wsparto w innych działaniach RPO WP 2007-2013 lub odstąpiono od ich realizacji ze względu na zbyt wysoki koszt inwestycji. • Ostatecznie w procedurze negocjacyjnej nie zdecydowano się na wybór projektów zgłoszonych przez 3 miasta (Kwidzyn, Rumia, Starogard Gdański). Duża część miast nie zdecydowała się wystartować w konkursie ze względu na realizację inwestycji ukierunkowanych na podnoszenie atrakcyjności przestrzeni bądź też zbyt wysokie wskaźniki społeczno-gospodarcze (np. Sopot). Niektóre projekty konsultowane pierwotnie w ramach Działania 3.2.1 zostały ostatecznie sfinansowane w ramach inicjatywy JESSICA.
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Projekty zrealizowane w Działaniu 3.2.1 wpisują się zarówno w cel szczegółowy (<i>aktywizacja społeczna i gospodarcza zdegradowanych obszarów miejskich</i>), jak i cel całej OP 3 (<i>rozwój funkcji miejskich i metropolitalnych</i>). Interwencja objęła większy obszar niż pierwotnie zakładano i mogła mieć pośredni wkład w bardzo dynamiczny przyrost nowych podmiotów gospodarczych, notowany zwłaszcza w latach 2013-2015. Efekt w postaci aktywizacji społecznej jest jeszcze niewielki - większość wspartych obszarów nadal cechują słabsze niż przeciętne wskaźniki społeczne. • Na podstawie analizy dotychczasowych zmian można stwierdzić, że interwencja była najbardziej skuteczna tam, gdzie 1) udział działań społecznych był wysoki 2) w ramach projektów rewitalizacyjnych tworzono miejsca pracy 3) środki publiczne istotnie wsparły inwestycje prywatne. Obszary, na których rewitalizacja nie spełniała tych kryteriów pozostały w dalszym ciągu narażone na degradację, dlatego wymagają kontynuacji działań rewitalizacyjnych, szczególnie miękkich.
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> • RPO WP 2014-2020 zawiera szczegółowe i trafne mechanizmy stawiające społeczny komponent rewitalizacji w centrum interwencji. Za dobre posunięcie należy uznać włączenie w RPO WP 2014-2020 miast liczących poniżej 35 tysięcy mieszkańców, co może lepiej motywować do realizacji trudniejszych, ale bardziej kompleksowych projektów.

cel OP	spodziewane efekty	cel działania
<p>rozwój funkcji miejskich i metropolitalnych w głównych ośrodkach rozwojowych</p>	<p>rozwój i przywrócenie utraconych funkcji społeczno-gospodarczych w miastach, w szczególności na terenach zdegradowanych</p>	<p>aktywizacja społeczna i gospodarcza zdegradowanych obszarów miejskich i podnoszenie atrakcyjności stref rozwojowych w miastach</p>

ocena interwencji

potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
<p>niewielki (w skali wszystkich terenów potencjalnie uprawnionych do wsparcia)</p>	<p>umiarkowanie pozytywna poziom przedsiębiorczości rósł szybciej na obszarach poddanych rewitalizacji niż w pozostałych częściach miast objętych wsparciem, natomiast obszary poddane rewitalizacji nadal cechuje słabsza sytuacja społeczno-demograficzna</p>	<p>w większości zgodny z założeniami zadowalające efekty gospodarcze i przestrzenne przy stosunkowo niewielkich jeszcze efektach społecznych</p>
<p>duży (w miastach objętych rewitalizacją)</p>		

podsumowanie analizy obszaru: inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy miast				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów z zakresu zwiększania atrakcyjności miast [szt.]	3 ⁵³	9	300%
	[rezultat] Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów miast [ha]	200	349,23	174,6%
	[oddziaływanie] Liczba nowych przedsiębiorstw powstałych na obszarze objętym rewitalizacją [szt.]	150	2213	1475%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Wartość wskaźnika produktu <i>liczba projektów z zakresu zwiększania atrakcyjności miast</i> w przypadku Poddziałania 3.2.2 została przekroczona trzykrotnie. Wsparto łącznie 9 projektów, a nie 3, jak pierwotnie zakładano, co wynikało z jednej strony z oszczędności poprzetargowych, które umożliwiły wsparcie 2 dodatkowych inwestycji, z drugiej zaś ze zmniejszanej prognozy dofinansowania, co spowodowało wsparcie większej liczby projektów. Pozwoliło to na bardziej równomierną interwencję w największych ośrodkach rozwojowych, co z perspektywy regionalnego układu osadniczo-funkcjonalnego należy ocenić jako słuszne rozwiązanie. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Projekty Poddziałania 3.2.2 nie wniósł bezpośredniego wkładu we wskaźniki rezultatu. Miały one punktowy charakter, ponadto nie zawsze znajdowały się na obszarach wskazywanych do rewitalizacji, ponieważ nie był to warunek konieczny wsparcia. W realizację celu Poddziałania 3.2.2 wpisywały się także kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne (Wejherowo), projekty z zakresu dziedzictwa kulturowego (Sopot, Malbork) i przyrodniczego (Wejherowo, Sopot), a także inicjatywa JESSICA (Gdynia, Sopot). Należy w tym kontekście wymienić również niektóre duże inwestycje kulturalne, finansowane spoza RPO WP 2007-2013, takie jak Gdański Teatr Szekspirowski, Europejskie Centrum Solidarności czy Stadion Energa Gdańsk. Inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy miast pozwoliły na stworzenie dużej liczby miejsc pracy oraz powstanie nowych działalności gospodarczych w bezpośrednim sąsiedztwie inwestycji. Działanie 3.2.2 było atrakcyjne dla beneficjentów ze względu na 1) dotacyjny charakter 2) stosunkowo dużą wartość dofinansowania 3) elastyczny zakres projektów. Złożono łącznie 15 projektów, co wskazuje na większe zainteresowanie wsparciem niż w Działaniu 3.2.1. 			
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> Inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy miast wzmocniły funkcje kulturowe, sportowo-rekreacyjne i edukacyjne, zapewniając nowe usługi społeczne nie tylko mieszkańcom samych wspartych miast, ale także okolicznych powiatów. Tym samym interwencja utrwaliła dotychczasową pozycję miast w układzie osadniczo-funkcjonalnym województwa. Ze względu na punktowy charakter, projekty nie podniosły atrakcyjności całych stref rozwojowych w miastach. Beneficjenci ponadto nie zgłosili w konkursach chęci rozwoju terenów inwestycyjnych, rekreacyjnych i przestrzeni publicznych, koncentrując się na obiektach infrastruktury społecznej o charakterze 			

⁵³ W podsumowaniu dla OP 3 RPO WP 2007-2013 omówiono wskaźnik produktu *liczba projektów z zakresu atrakcyjności miast* w rozbiciu na poszczególne obszary. Znając zakładaną wartość docelową wskaźnika dla całej OP 3 (9), wartość wskaźnika liczby projektów rewitalizacyjnych, które także stanowiły wkład w ten wskaźnik (5) oraz wiedząc, że wdrożenie inicjatywy JESSICA potraktowano w sprawozdawczości RPO WP 2007-2013 jako 1 projekt, obliczono wartość docelową liczby projektów w Poddziałaniu 3.2.2 (9-5-1=3).

podsumowanie analizy obszaru: inwestycje zwiększające potencjał rozwojowy miast		
	reprezentacyjnym.	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> Dalsza realizacja bezzwrotnych inwestycji zwiększających potencjał rozwojowy miast w perspektywie 2014-2020 jest niemożliwa ze względu na zapisy Umowy Partnerstwa. Tego rodzaju inwestycje mogą być dostępne w ramach inicjatywy JESSICA i w tej formie powinny silniej uzupełniać projekty rewitalizacyjne - co zostało zawarte w zapisach Działania 8.2 RPO WP 2014-2020. 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
rozwój funkcji miejskich i metropolitalnych w głównych ośrodkach rozwojowych	rozwój i przywrócenie utraconych funkcji społeczno-gospodarczych w miastach, w szczególności na terenach zdegradowanych, a także zwiększenie podaży atrakcyjnych terenów inwestycyjnych i rekreacyjnych oraz przestrzeni publicznych na obszarach miejskich	aktywizacja społeczna i gospodarcza zdegradowanych obszarów miejskich i podnoszenie atrakcyjności stref rozwojowych w miastach
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
<p>średni (w skali grupy miast uprawnionych do wsparcia)</p> <p>duży (w miastach, które otrzymały wsparcie)</p>	<p>bez zmian</p> <p>utrwalenie pozycji wspartych miast w regionalnym układzie osadniczo-funkcyjnym</p>	<p>w większości zgodny z założeniami</p> <p>wszystkie wsparte projekty charakteryzują się dużą użytecznością dla mieszkańców i mają zasięg przynajmniej powiatowy, ale ich znaczenie dla podnoszenia atrakcyjności całych stref rozwojowych jest ograniczone</p>

podsumowanie analizy obszaru: projekty JESSICA				
	Wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów z zakresu zwiększania atrakcyjności miast [szt.]	1	1	100%
	[rezultat] Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów miast [ha]	200	349,23	174,6%
	[oddziaływanie] Liczba nowych przedsiębiorstw powstałych na obszarze objętym rewitalizacją [szt.]	150	2213	1475%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Utworzenie funduszu powierniczego inicjatywy JESSICA w sprawozdawczości RPO WP 2007-2013 potraktowano jako pojedynczy projekt. Sprawozdanie z realizacji inicjatywy z 2016 roku wskazuje jednak, że liczba przedsięwzięć współfinansowanych z JESSICA znacznie przekroczyła oczekiwania. Beneficjenci zrealizowali 44 projekty, co wskazuje na wysoką atrakcyjność pożyczek oraz efektywne wypełnienie luki finansowania projektów w obszarze inwestycji miejskich po wyczerpaniu środków dotacyjnych. 			

podsumowanie analizy obszaru: projekty JESSICA

<p>ocena struktury interwencji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podobnie jak w przypadku inwestycji zwiększających potencjał rozwojowy miast, projekty JESSICA nie wносиły wkładu we wskaźniki rezultatu OP3. Miały one punktowy charakter, ponadto wymóg wpisywania się projektu w ZIPROM nie był równoznaczny z lokalizacją projektu na obszarach zdegradowanych. • Jako uzupełniające w stosunku do projektów JESSICA należy wskazać pozostałe przedsięwzięcia w Działaniu 3.2, a także komplementarne inwestycje Poddziałania 8.1.2 RPO WP 2007-2013, w ramach którego mniejsze miasta (np. Kościerzyna i Kartuzy) rewaloryzowały przestrzeń publiczną. Poza RPO WP 2007-2013 do rozwoju funkcji miejskich i metropolitalnych przyczyniały się duże projekty sportowe, kulturalne i transportowe, finansowane głównie z PO IŚ. • Projekty JESSICA cechowała wysoka efektywność. Szacunki FROM wskazują, że prócz 143 miejsc pracy, projekty JESSICA wygenerowały także 368 miejsc pracy w innych działalnościach, co daje mnożnik wyższy (1,6) niż w jakimkolwiek innym działaniu infrastruktury społecznej. Wynika to z możliwości prowadzenia działań komercyjnych przez beneficjentów. • Spośród dostępnych rodzajów inwestycji JESSICA nikt nie zgłosił zainteresowania modernizacją sieci ciepłowniczych oraz infrastrukturą elektromobilności. 	
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Projekty JESSICA istotnie rozwinęły funkcje miejskie i metropolitalne pomorskich miast. Zwrotny charakter wsparcia premiował podmioty o dużej stabilności finansowej, co powodowało naturalną koncentrację interwencji w Trójmieście. O ile zatem Poddziałanie 3.2.2 premiowało funkcje o charakterze ponadlokalnym, projekty JESSICA silniej wspierały funkcje metropolitalne, zwłaszcza w Gdyni i w Sopocie. • Obok projektów miejskich, prawie połowę przedsięwzięć JESSICA stanowiły projekty termomodernizacyjne, które jedynie pośrednio odpowiadały spodziewanym efektom OP 3. Inwestycje te jednoznacznie przyczyniły się do wzmocnienia efektów ekologicznych OP 5 związanych ze zmniejszeniem zużycia energii. Zdecydowanie większy udział finansowy miały jednak projekty typowo miejskie, zatem nie zmienia to pozytywnej oceny interwencji. 	
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Za trafny kierunek interwencji należy uznać silniejsze ukierunkowanie projektów pozadotacyjnych na obszary rewitalizacji oraz rozbięcie środków pomiędzy OP 8 Konwersja (projekty rewitalizacyjne) i OP 10 Energia (efektywność energetyczna budynków mieszkalnych). 	
<p>cel OP</p>	<p>spodziewane efekty</p>	<p>cel działania</p>
<p>rozwój funkcji miejskich i metropolitalnych w głównych ośrodkach rozwojowych</p>	<p>rozwój i przywrócenie utraconych funkcji społeczno-gospodarczych w miastach, w szczególności na terenach zdegradowanych, a także zwiększenie podaży atrakcyjnych terenów inwestycyjnych i rekreacyjnych oraz przestrzeni publicznych na obszarach miejskich</p>	<p>rozwój funkcji miejskich i metropolitalnych w głównych ośrodkach rozwojowych</p>
<p>ocena interwencji</p>		
<p>potencjalny wpływ interwencji</p>	<p>zmiana w okresie interwencji</p>	<p>faktyczny wpływ interwencji</p>

podsumowanie analizy obszaru: projekty JESSICA

średni	bez zmian utrwalenie pozycji wspartych miast w regionalnym systemie osadniczo-funkcyjnym ze wskazaniem na umacnianie się pozycji Trójmiasta	zgodny z założeniami projekty pozadotacyjne trafnie wpisywały się w cele interwencji i choć część pożyczek przeznaczono na projekty termomodernizacyjne, nie można było postąpić inaczej
duży (w skali miast, które otrzymały wsparcie)		

2.2 Infrastruktura turystyczna i kulturowa

2.2.1 Logika interwencji

Projekty w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej były ukierunkowane na efektywne i zrównoważone wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego do rozwoju turystyki (OP 6 RPO WP 2007-2013), a także zwiększenie lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej (Poddziałanie 8.1.2). Wychodząc z założenia o niepełnym wykorzystaniu wysokiego potencjału turystycznego, a także brakach infrastrukturalnych i niskiej aktywności zawodowej w słabiej rozwiniętych częściach województwa, zdecydowano się wesprzeć projekty turystyczne, informacyjne, promocyjne, a także projekty dedykowane dziedzictwu kulturowemu, przyrodniczemu oraz infrastrukturze przestrzeni publicznych. Oczekiwana zmiana zakładała wydłużenie sezonu turystycznego, wyższe dochody z turystyki, a także wykreowanie silnych produktów kulturalnych, turystycznych i tradycyjnych. Interwencja miała również spowodować lepsze wykorzystanie walorów przyrodniczych i wyższą atrakcyjność turystyczną i osiedleńczą na poziomie lokalnym.

Tabela 9. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej

cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> (OP 6) Podnoszenie jakości publicznej infrastruktury turystycznej (6.1) (OP 6) Rozwijanie systemu informacji turystycznej i kulturalnej oraz promocja sieciowych produktów turystycznych (6.2) (OP 6) Poprawa atrakcyjności miejsc o wysokich walorach kulturowych (6.3) (OP 6) Zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych w rozwoju turystyki (6.4) (OP 8) Zwiększenie lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej (8.1.2) 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(+) <ul style="list-style-type: none"> istotna rola turystyki w kreowaniu miejsc pracy (-) <ul style="list-style-type: none"> zbyt duża sezonowość w turystyce bardzo duży i nie w pełni wykorzystany potencjał w zakresie rozwoju różnorodnych form turystyki, brak w pełni wykreowanych, atrakcyjnych (sieciowych) produktów turystycznych nie w pełni 	<ul style="list-style-type: none"> infrastruktura turystyczna (6.1/8.1.2) promocja i informacja turystyczna (6.2/8.1.2) infrastruktura dziedzictwa kulturowego (6.3/8.1.2) infrastruktura przestrzeni publicznej (8.1.2) infrastruktura dziedzictwa przyrodniczego (6.4) 	<ul style="list-style-type: none"> projekty partnerskie, kompleksowe, o charakterze ponadlokalnym (6.1/6.2/6.4) projekty sieciowe (6.1) nowe produkty turystyczne (6.2) odnoszące się do dziedzictwa lokalnego i regionalnego (6.2) wynikające z sektorowych dokumentów strategicznych (Strategii Rozwoju Turystyki WP oraz Strategii Rozwoju Produktów) 	<ul style="list-style-type: none"> wydłużenie sezonu turystycznego, a w konsekwencji wzrost liczby turystów (krajowych i zagranicznych) podniesienie poziomu dochodów z turystyki w skali regionu wykreowanie silnych, regionalnych marek produktów kulturalnych, turystycznych i tradycyjnych Lepsze wykorzystanie unikalnych walorów przyrodniczych województwa

cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> • (OP 6) Podnoszenie jakości publicznej infrastruktury turystycznej (6.1) • (OP 6) Rozwijanie systemu informacji turystycznej i kulturalnej oraz promocja sieciowych produktów turystycznych (6.2) • (OP 6) Poprawa atrakcyjności miejsc o wysokich walorach kulturowych (6.3) • (OP 6) Zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych w rozwoju turystyki (6.4) • (OP 8) Zwiększenie lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej (8.1.2) 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
<p>wykorzystany pod kątem turystycznym potencjał dziedzictwa kulturowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • brak zintegrowanego regionalnego systemu informacji turystycznej 		<p>Turystycznych) - 6.1, 6.3</p> <ul style="list-style-type: none"> • wynikające ze statusu ochrony dziedzictwa kulturowego (6.3) • lokalizacja (6.1) <ul style="list-style-type: none"> ○ obszary strukturalnie słabe (6.1) ○ Natura 2000 ○ parki narodowe ○ parki krajobrazowe ○ gminy uzdrowiskowe (6.4) 	<p>pomorskiego dla zwiększenia jego atrakcyjności</p>
<p>(-)</p> <ul style="list-style-type: none"> • braki w zakresie obiektów kulturalnych i sportowych na obszarach wiejskich • niska aktywność zawodowa, gospodarcza i społeczna na dużej części obszarów wiejskich 		<ul style="list-style-type: none"> • realizacja projektów ograniczona do gmin wiejskich, wiejsko-miejskich oraz miast liczących do 35 tys. mieszkańców • preferowane projekty z obszarów słabych strukturalnie • komplementarność wobec projektów ponadlokalnych realizowanych w OP6 • polegające na nadaniu nowych funkcji obiektom o znaczeniu historycznym 	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie i efektywne wykorzystanie potencjału rozwojowego obszarów poza głównymi miastami regionu • zwiększenie poziomu inwestycji, szczególnie na terenach słabych strukturalnie • wzrost lokalnej atrakcyjności turystycznej • wzrost lokalnej atrakcyjności osiedleńczej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2007-2013

2.2.2 Charakterystyka interwencji

Interwencja w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej posiadała wspólny mianownik w postaci wykorzystania potencjału turystycznego (cel główny OP 6) lub zwiększenia lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej (cel Poddziałania 8.1.2). Projekty w omawianym obszarze zostały podzielone na pięć typów - projekty turystyczne i informacyjne (typ 1), promocyjne (typ 2), polegające na rewitalizacji przestrzeni publicznej (typ 3), dedykowane dziedzictwu kulturowemu (typ 4) oraz przyrodniczemu (typ 5). Sfinansowano także 3 projekty

polegające na przygotowywaniu dokumentacji pod potrzeby przedsięwzięć strategicznych na lata 2014-2020 (typ 6).⁵⁴

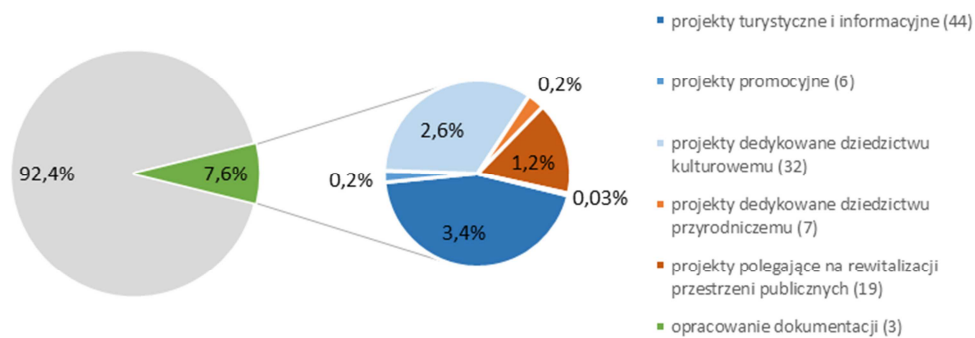
Tabela 10. Typologia projektów w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów		wartość projektów	
		OP 6	OP 8	OP 6	OP 8
projekty turystyczne i informacyjne	szlaki pieszo-rowerowe, plaże, stacje, pomosty przystanie jachtowe, obiekty sportowe, centra informacyjno-promocyjne, infrastruktura uzdrowiskowa	13	31	187 230 757 zł	50 410 396zł
projekty promocyjne	kampanie promocyjne, bez „twardej” infrastruktury	3	3	8 828 416 zł	2 520 791 zł
projekty polegające na rewitalizacji przestrzeni publicznej	remonty przestrzeni publicznej (ulic, rynków, placów), zagospodarowanie i odnowa parków i terenów zieleni	---	19	---	85 971 012 zł
projekty dedykowane dziedzictwu kulturowemu	grodziska, ołtarze, kościoły, pałace, zamki zabytkowe obiekty przemysłowe, historyczna zabudowa	13	19	116 659 895 zł	63 437 883 zł
projekty dedykowane dziedzictwu przyrodniczemu	infrastruktura turystyczna na terenach cennych przyrodniczo, rewaloryzacja zabytkowych parków	7	---	15 891 250 zł	---
dokumentacja projektowa dla przedsięwzięć strategicznych na lata 2014-2020	studia wykonalności oraz koncepcje i strategie promocyjne	3	---	1 816 804 zł	---

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 59. Wartość projektów w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

⁵⁴ Z uwagi na bardzo małą skalę projektów dokumentacyjnych, a także zasięg regionalny i ukierunkowanie na perspektywę 2014-2020, zrezygnowano z omówienia ich w dalszej części dotyczącej oceny interwencji.

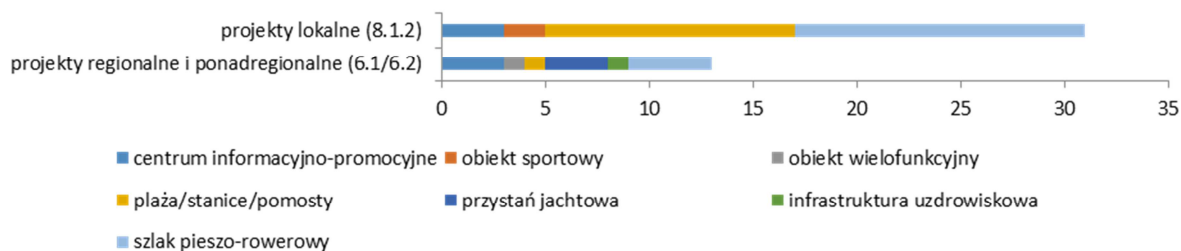

Źródło: Opracowanie własne

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji.

Projekty turystyczne i informacyjne koncentrowały się na podniesieniu jakości publicznej infrastruktury turystycznej (OP 6), tworzeniu centrów informacyjnych (OP 6, OP 8) i na budowie oraz rozbudowie ogólnodostępnej lokalnej infrastruktury turystycznej (OP 8). Podział ten wskazuje na nieco inną logikę wsparcia - w OP 6 stawiano na większe projekty o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, natomiast w OP 8 preferowano projekty lokalne. W obydwu osiach szczególnie silny akcent położono na infrastrukturę dla turystyki aktywnej, którą stanowiły przystanie wodne w OP 6 oraz infrastruktura kąpielisk przyjeziornych w OP 8, a także trasy i ciągi pieszo-rowerowe w obydwu osiach. Projekty związane z informacją turystyczną wspierano w ramach Działania 6.2 (Kampania Promocyjna Żuław „Kaszubski Pierścień” oraz Zintegrowany System Informacji Turystycznej), a także lokalne centra informacyjne (np. Somonino, Ustka). Tylko jeden projekt w niewielkim zakresie dotyczył infrastruktury uzdrowskiej (*Rewaloryzacja uzdrowskiego Parku Południowego w Sopocie*).

Wykres 60. Rodzaje projektów turystycznych wspartych w RPO WP 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji RPO WP 2007-2013

Niemal wszystkie projekty turystyczne były realizowane przez samorządy. Wyjątek stanowiła marina Narodowego Centrum Żeglarstwa, której beneficjentem była Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku. Łącznie zrealizowano 44 projekty turystyczne, z czego prawie 78,8% wartości ogółem wszystkich przedsięwzięć przypadło na OP 6 (187,2 mln zł), przy wkładzie OP 8 rzędu 50,4 mln zł.

Projekty promocyjne miały na celu rozwój systemu informacji turystycznej i kulturalnej oraz promocję sieciowych produktów turystycznych (Działanie 6.2), służąc także zwiększeniu lokalnej atrakcyjności turystycznej (Poddziałanie 8.1.2). Pierwszy kanał wsparcia koncentrował się na wykreowaniu i promocji sieciowych produktów turystycznych o zasięgu regionalnym, za które uznano bursztyn oraz turystykę biznesową; przeprowadzono także ogólnowojewódzką kampanię „Pomorskie – Dobry Kurs”. Projekty te swym zasięgiem przekroczyły obszar Polski, obejmując m.in. promocję regionu na targach zagranicznych. Wsparcie w Poddziałaniu 8.1.2 objęło 3 projekty dotyczące promocji turystyki aktywnej oraz religijnej na obszarze Kaszub. Wartość wszystkich 6 projektów stricte promocyjnych, wspartych w ramach OP 6 i OP 8 wyniosła 11,3 mln zł. Beneficjentem największego projektu był Samorząd Województwa, natomiast dwa projekty o zasięgu regionalnym zrealizowały PROT oraz GOT. Projekty w ramach Poddziałania 8.1.2. realizowało Stowarzyszenie Nasze Kaszuby oraz Parafia Rzymskokatolicka we Władysławowie (Sanktuarium w Swarzewie).

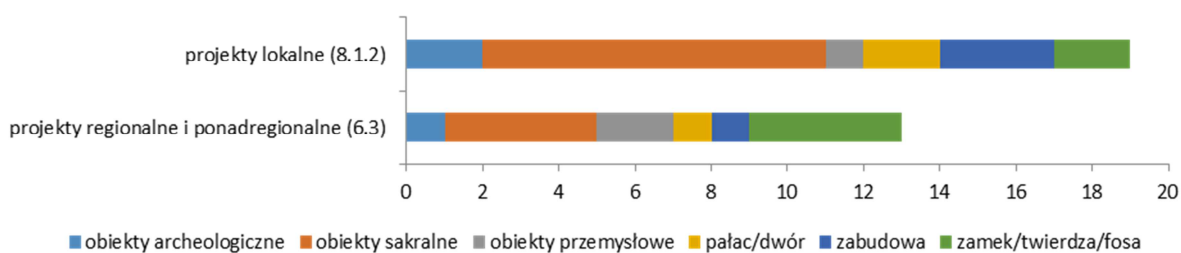
W ramach Działania 8.1.2 RPO WP 2007-2013 przewidziano środki na **rewitalizację przestrzeni publicznej** dla miast liczących mniej niż 35 tysięcy mieszkańców. Były to jednak projekty mniej skomplikowane niż w Poddziałaniu 3.1.2 - polegały przede wszystkim na rewaloryzacji przestrzeni publicznej i poprawie stanu bezpieczeństwa, dużo mniejszy nacisk kładąc na działania miękkie. Dzięki wsparciu 11 miast odnowiło swe reprezentacyjne place oraz ulice (Kościerzyna, Nowy Dwór Gdański, Puck, Ustka, Sztum, Łeba, Czarne, Bytów, Nowy Staw, Żukowo, Krynica Morska), 4 miasta przy pomocy RPO WP 2007-2013 zagospodarowały tereny zielone (Czersk - 2 projekty, Miastko, Reda, Skarszewy). Zrealizowano także 3 projekty polegające na rewaloryzacji przestrzeni w miejscowościach wiejskich, takich jak Stara Kiszewa, Męcikał czy Nadole. Łączna wartość wszystkich 19 projektów wyniosła 86 mln zł. Samorządy gminne były głównym beneficjentem przedsięwzięć - jedyny wyjątek stanowił projekt w Czarnem, koordynowany przez powiat człuchowski.

Projekty dedykowane dziedzictwu kulturowemu realizowano zarówno poprzez OP 6, jak i Poddziałanie 8.1.2. Tak jak w przypadku projektów turystycznych, demarkację stanowił deklarowany zasięg projektu - w OP 6 jednoznacznie preferowano obiekty dziedzictwa kulturowego o znaczeniu regionalnym. Zarówno jeden, jak i drugi kanał wsparcia wspierał podobne działania polegające na renowacji, rewaloryzacji, konserwacji, modernizacji i adaptacji obiektów mających znaczenie

historyczne. W Działaniu 6.3 istotnym aspektem interwencji było także zabezpieczenie obiektów, zagospodarowanie otoczenia, poprawa dostępności dziedzictwa oraz ewidentne, pozytywne oddziaływanie na rozwój gospodarczy. Pożądany efekt gospodarczy wynikał także z głównego celu działania (tj. *Poprawa atrakcyjności turystycznej miejsc o wysokich walorach kulturowych*). Wśród analizowanych 5 typów projektów w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej, projekty dedykowane dziedzictwu kulturowemu skonsumowały drugą największą część środków, po projektach turystycznych. W ramach RPO WP 2007-2013 zrealizowano 32 projekty o łącznej wartości 180,1 mln zł.

Wykres 61. Rodzaje projektów dedykowanych dziedzictwu kulturowemu w RPO WP 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji RPO WP 2007-2013

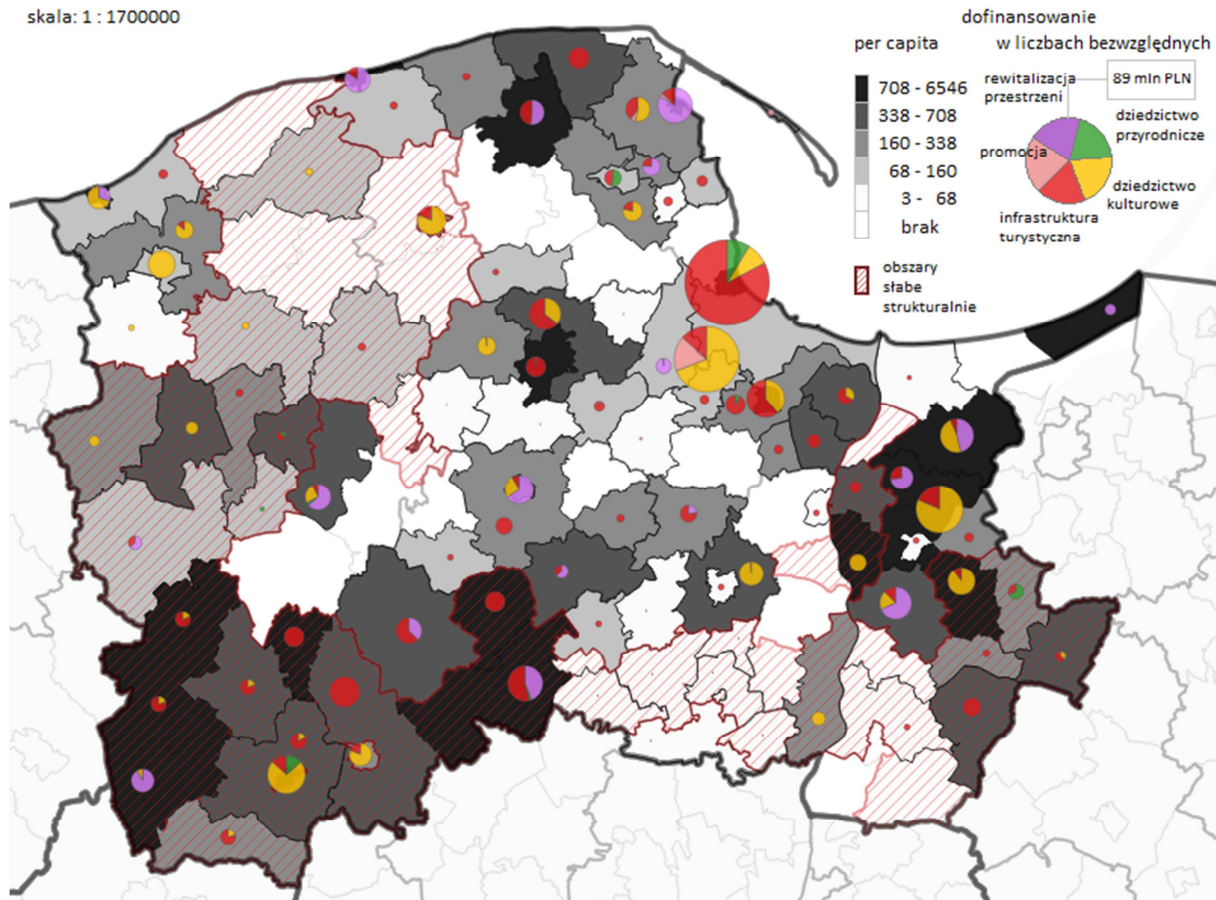
Projekty dedykowane dziedzictwu kulturowemu realizowały samorządy, muzea i inne instytucje kultury oraz parafie. Podmiotem wsparcia były najczęściej obiekty sakralne (13 projektów) oraz fortyfikacje (zamki, twierdze, fosa - 6 projektów). W 3 projektach podmiot wsparcia stanowiły obiekt przemysłowy, pałac lub dwór, a także stanowisko archeologiczne, 4 projekty dedykowano zaś zabytkowej zabudowie. Co ciekawe, nie zawsze projekty dotyczące kościołów były realizowane przez parafie - niekiedy beneficjentem wsparcia był samorząd lub instytucja kultury - np. Nadbałtyckie Centrum Kultury w przypadku Centrum św. Jana w Gdańsku.

Celem głównym **projektów poświęconych dziedzictwu przyrodniczemu** było wykorzystanie walorów przyrodniczych w rozwoju turystyki. Interwencja koncentrowała się na ochronie, rewaloryzacji oraz udostępnianiu obszarów cennych przyrodniczo i atrakcyjnych turystycznie, a także małej infrastrukturze kierunkującej ruch turystyczny oraz przywracającej i zachowującej różnorodność biologiczną. Projekty te były realizowane jedynie w Działaniu 6.4 RPO WP 2007-2013. łącznie sfinansowano 7 przedsięwzięć o wartości 15,9 mln zł. Aż 4 największe projekty dotyczyły rewaloryzacji zabytkowych parków miejskich (Sopot, Człuchów, Wejherowo i Dzierzgoń), pozostałe 3 zaś rezerwatów przyrody (gmina Bytów) obszarów chronionego krajobrazu (gmina Pruszcz Gdański) oraz rezerwatu archeologiczno-przyrodniczego (gmina Czersk).

Mapa 6. Projekty w obszarze infrastruktury turystycznej kulturowej w RPO WP 2007-2013 wskazuje 6 obszarów koncentracji wsparcia projektów turystycznych i kulturowych. Są to południowo-zachodnia część województwa (powiat człuchowski i chojnicki), Powiśle (powiaty malborski i sztumski), część Kaszub Środkowych (powiat kartuski) i Północnych (powiat pucki oraz gmina Gniewino w powiecie wejherowskim), Żuławy Gdańskie, a także Sopot, gdzie w liczbach bezwzględnych trafiło najwięcej środków. Wśród „białych plam” znalazły się natomiast powiat tczewski, kwidzyński, południowa część powiatu starogardzkiego oraz gminy położone wokół Lęborka - w większości należące do obszarów strukturalnie słabych. Bardzo niewielka kwota wsparcia z obszaru infrastruktury turystycznej i kulturowej trafiła także do Gdyni.

Mapa 6. Projekty w obszarze infrastruktury turystycznej kulturowej w RPO WP 2007-2013

skala: 1 : 1700000

Źródło: Opracowanie własne

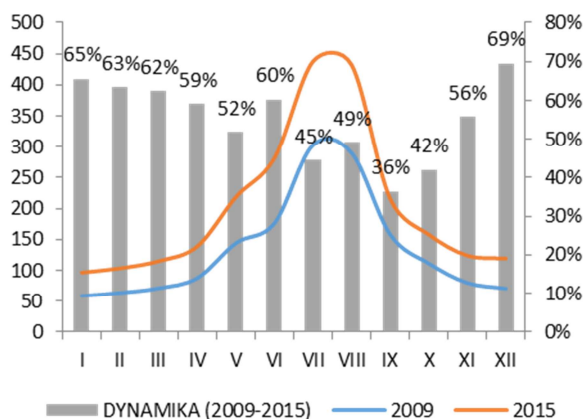
2.2.3 Ocena interwencji

W latach 2007-2015 udział województwa pomorskiego w ruchu turystycznym w Polsce zwiększył się z 8,3% do 9,1%. Wzrost ten nie był jednak liniowy - do roku 2012 wkład województwa pomorskiego małał. Rok 2012 należy jednak uznać za przełomowy ze względu na trzy czynniki niezależne bezpośrednio od samorządu województwa, które istotnie zwiększyły ruch turystyczny:

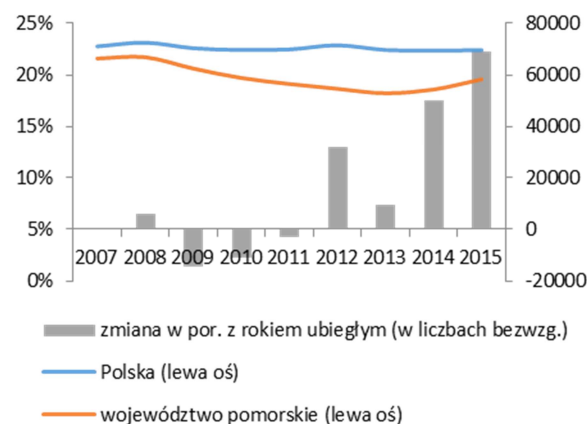
- **Euro 2012**, ze szczególnym uwzględnieniem Gdańska jako jednego z miast-organizatorów;
- **ustanowienie małego ruchu granicznego z Obwodem Kaliningradzkim** (pod koniec 2011 r.);
- **niestabilna sytuacja społeczno-polityczna w krajach śródziemnomorskich** (tzw. „Arabska Wiosna” w Egipcie, napływ uchodźców i imigrantów ekonomicznych do Europy Południowej, zamachy terrorystyczne w Turcji).

Wszystkie te czynniki zwiększały liczbę turystów w regionie jakkolwiek nieco inaczej wpływały na strukturę ruchu turystycznego. O ile mały ruch przygraniczny wydłużał sezon⁵⁵, napływ turystów standardowo korzystających z destynacji śródziemnomorskich niwelował ten wkład. Przez cały badany okres liczba turystów pozasezonowych wzrastała, osiągając 2,4 mln osób w 2015 roku. W porównaniu ze średnią krajową, udział turystów pozasezonowych nadal jest niski (55% przy średniej krajowej rzędu 66%). Biorąc jednak pod uwagę wzrost w liczbach bezwzględnych oraz wyższą dynamikę ruchu turystycznego w miesiącach zimowych (ok. 63-69% przy dynamice dla sezonu letniego rzędu 45-60%) można mówić o bardzo pozytywnych zmianach w obszarze turystyki.

Wykres 62. Dynamika przyrostu turystów w poszczególnych miesiącach pomiędzy 2009 a 2015 rokiem w województwie pomorskim (lewa oś - liczba w tys. osób, prawa oś - dynamika w %)

Wykres 63. Udział obszarów wiejskich w ruchu turystycznym w Polsce oraz w województwie pomorskim w latach 2007-2015

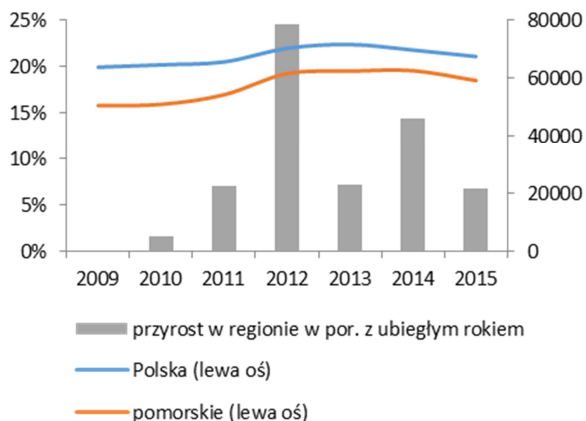
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wzrost ruchu turystycznego w województwie pomorskim w latach 2007-2015 zachodził jednak nierównomiernie. Liczba turystów na obszarach wiejskich od 2007 roku generalnie spadała, by osiągnąć minimum w 2011 roku (318 tysięcy osób, co stanowiło 21,6% całości ruchu turystycznego). Począwszy od 2012 roku ruch turystyczny na obszarach wiejskich jednak wzrastał, zatrzymując się w 2015 roku na liczbie 478 tysięcy, co zwiększyło udział obszarów wiejskich w ruchu turystycznym województwa do 19,6%, nie pozwoliło jednak przybliżyć się do średniej krajowej (21,6%).⁵⁶ Dynamika przyrostu w latach 2007-2015 była także nieznacznie wyższa niż średnia krajowa (40,2% w pomorskim wobec 40% w pozostałej części kraju).

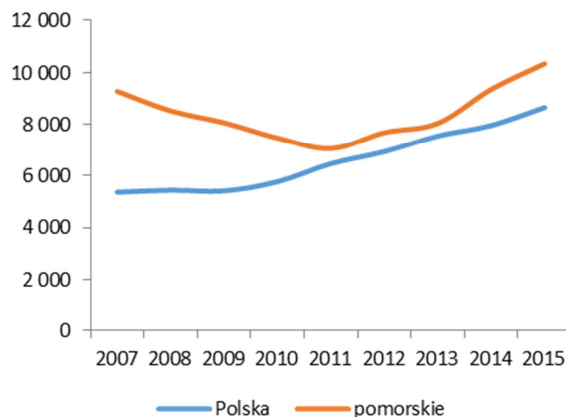
⁵⁵ Studzińska D., 2014, *Ruch bezwizowy a rozwój turystyki na pograniczu polsko-rosyjskim*, Przegląd Geograficzny 86 (4).

⁵⁶ Wskaźnik BDL GUS (turyści korzystający ogółem z obiektów noclegowych; agregat: wieś) różni się istotnie od wskaźnika podawanego przez Instytut Turystyki. Wg Instytutu Turystyki, liczba turystów na obszarach wiejskich wynosiła w 2007 roku 1,5 mln osób, natomiast w 2015 r. miała osiągnąć 2,5 mln osób (co jest wyższe niż całkowita liczba turystów w regionie, podawana przez GUS). Dynamika wyniosłaby tym samym 66%. Patrząc na zmianę oraz wartości szacowane przez GUS, dynamika wyniosła 40,2%, co jest wynikiem słabszym od oczekiwanego. Niestety, ze względu na zmiany instytucjonalne Instytutu Turystyki w okresie programowania 2007-2013 (instytucja kilkakrotnie zmieniła formę prawną), nie sposób znaleźć tej informacji w ogólnodostępnych źródłach danych. Należy także wziąć pod uwagę, że dane BDL dotyczą tylko tych jednostek, które złożyły sprawozdania statystyczne.

Wykres 64. Przyrost oraz udział turystów zagranicznych w województwie pomorskim w ruchu turystycznym

Wykres 65. Liczba osób zwiedzających muzea i oddziały muzealne na 10 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS oraz bazy STRATEG

W okresie 2009-2015 liczba turystów zagranicznych w województwie pomorskim systematycznie wzrastała, by w 2015 roku osiągnąć 452 tys. osób, co jest mniej więcej równe liczbie mieszkańców Gdańska. Wzrósł także udział turystów zagranicznych (z 15,8% do 18,5%), przez co region zbliżył się do poziomu średniej krajowej (20%). W tym czasie odnotowano równoległy przyrost liczby i częstotliwości połączeń w Porcie Lotniczym im. Lecha Wałęsy, a także rozwój oferty przewoźników promowych (np. Stena Line).

Wraz z dynamicznym wzrostem liczby turystów od 2012 roku, zwiększyła się także liczba osób zwiedzających muzea i oddziały muzealne. W 2015 roku na 1 mieszkańca województwa przypadała 1 osoba odwiedzająca muzeum, co stanowi wynik lepszy niż w 2007 roku. Należy jednak zwrócić uwagę, że pozostała część kraju cechowała się stabilnym wzrostem przez cały okres 2007-2015, stąd różnica w 2015 roku między średnią krajową a wynikiem pomorskiego nie jest już tak wysoka. Muzea i oddziały muzealne w okresie 2007-2015 cieszyły się największą popularnością w podregionie chojnickim (wzrost o 42%) oraz Trójmieście (wzrost o 33%). Niewielki wzrost zanotowały także podregion gdański oraz starogardzki, zaś bardzo duży spadek frekwencji nastąpił w podregionie słupskim (aż o 46%).

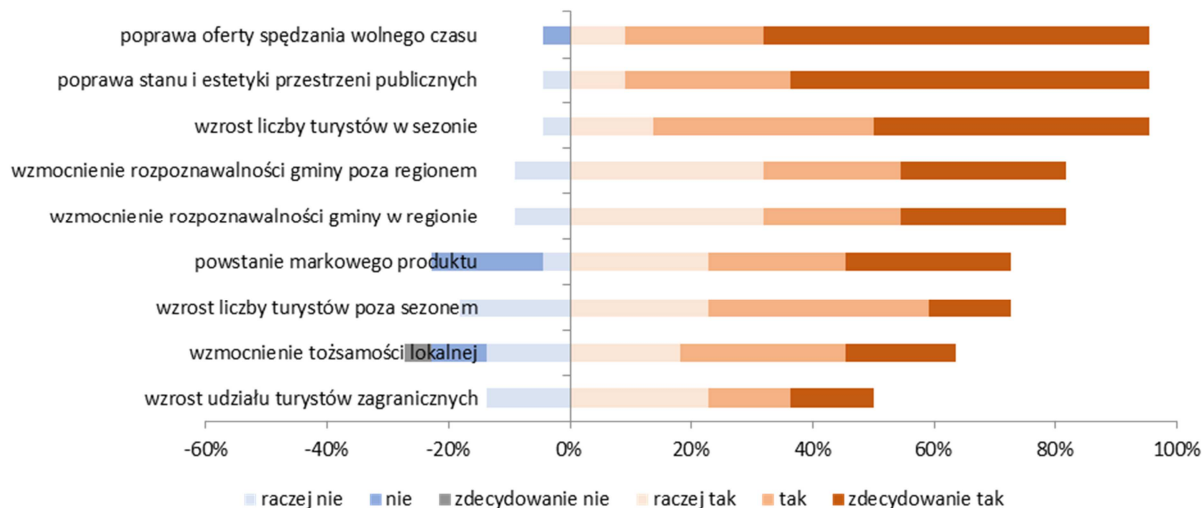
Pozytywna zmiana, która zaszła w województwie pomorskim w obszarze turystyki i kultury w dość dużym stopniu była podyktowana uwarunkowaniami zewnętrznymi. Można jednak stwierdzić, że region zdecydowanie wzmocnił swą pozycję - istotnie umiędzynarodawiając ruch turystyczny, jak i zwiększając dynamikę przyrostu turystów pozasezonowych. Od 2012 roku stale rośnie także liczba turystów na obszarach wiejskich oraz odwiedzających instytucje kultury. W liczbach bezwzględnych pod każdym względem Trójmiasto (a szczególnie Gdańsk) coraz bardziej dominuje nad pozostałą częścią regionu, co wpisuje się zarówno w trendy koncentracji procesów rozwojowych w rdzeniach metropolitalnych, jak i coraz większą popularność turystyki miejskiej, biznesowej oraz kulturowej.

Projekty turystyczne i informacyjne

Projekty turystyczne i informacyjne w RPO WP 2007-2013 miały przyczynić się do podniesienia jakości publicznej infrastruktury turystycznej oraz poprawy atrakcyjności turystycznej i osiedleńczej. Wszystkie przedsięwzięcia zawierały komponent infrastrukturalny, były ogólnodostępne, a także poprawiały podaż dostępnych atrakcji, stąd można uznać, że wpisywały się w tak sformułowane cele interwencji. Beneficjenci, którzy odesłali ankietę wskazali, że dzięki projektom udało się przede

wszystkim poprawić ofertę spędzania wolnego czasu, stan i estetykę przestrzeni publicznych, a także zwiększyć liczbę turystów w sezonie.

Wykres 66. Efekty realizacji projektów turystycznych deklarowane przez beneficjentów RPO WP 2007-2013

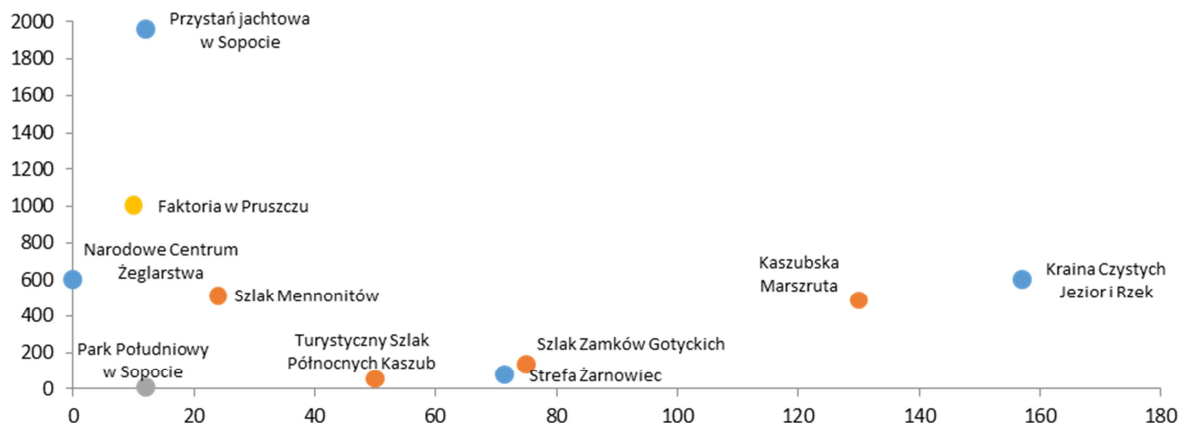
Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety z beneficjentami projektów turystycznych Działania 6.1 oraz Poddziałania 8.1.2 (N=22)⁵⁷

Stosunkowo pozytywna jest także ocena zwiększenia liczby turystów pozasezonowych, co prawdopodobnie stanowi pochodną ogólnej poprawy sytuacji w całym województwie. Z przeprowadzonych analiz wynika, że jedynie 8 z 44 projektów turystycznych i informacyjnych wykreowało obiekty, które można użytkować turystycznie także poza sezonem letnim. Bardzo słabo w przypadku projektów turystycznych wypadły wskaźniki dotyczące efektów mnożnikowych - zaledwie w 5 przypadkach wokół projektów pojawiły się inne działalności (gastronomiczne, noclegowe, sklepy i wypożyczalnie), z czego jedynie w 3 miejscach czynne całosezonowo.

Wśród projektów turystycznych o zasięgu regionalnym i lokalnym (Działanie 6.1) 8 projektów z 10 dotyczyło rozwoju infrastruktury turystyki aktywnej (wodnej i rowerowej), stąd trudno powiedzieć, że odnosiły się do specyficznych form turystyki (tylko 1 projekt dotyczył turystyki uzdrowiskowej, tj. *Rewaloryzacja uzdrowiskowego Parku Południowego w Sopocie*). Niemal wszystkie projekty wpisywały się w zasady zrównoważonego rozwoju, powszechnie deklarowały także partnerstwo i sieciowy charakter - o zasięgu nie przekraczającym maksymalnie dwóch powiatów. Na preferowanych w działaniu obszarach strukturalnie słabych zrealizowano dwa przedsięwzięcia - *Kaszubską Marszrutę* (szlak rowerowy) oraz *Krainę Czystych Jezior i Rzek* (infrastruktura turystyczna). Liczba odwiedzających w stosunku do poniesionych kosztów była tam stosunkowo niska - wskaźniki rezultatu w Działaniu 6.1 wypadają najlepiej w destynacjach tradycyjnie turystycznych (Park Południowy w Sopocie) lub położonych w bezpośrednim zapleczu wybrzeża (np. Strefa Żarnowiec, *Szlak Turystyczny Północnych Kaszub*). Należy jednak do tych wyników podchodzić z dużą ostrożnością ze względu na brak jednolitej metodologii pomiaru liczby odwiedzających. W przypadku najdroższego projektu w Sopocie należy zwrócić uwagę na najsilniejsze efekty przyrostu miejsc pracy - liczba osób pracujących przy Przystani Jachtowej wynosi obecnie trzykrotnie więcej niż wartość deklarowana we wniosku.

⁵⁷ Z analizy wyłączono odpowiedź „nie wiem”, dlatego część odpowiedzi nie sumuje się do 100%.

Wykres 67. Szacowana efektywność projektów zrealizowanych w ramach Działania 6.1 a ich oddalenie od Gdańska (nakłady w zł na 1 korzystającego turystę - oś pionowa, odległość w km od Gdańska - oś pozioma)

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji projektowej oraz Google Maps

Projekty turystyczne o zasięgu lokalnym (8.1.2) również były głównie zorientowane na tworzenie infrastruktury turystyki aktywnej (wodnej i rowerowej), najczęściej jednak o zasięgu gminnym - w dużej części służąc przede wszystkim okolicznym mieszkańcom. Wśród możliwych do realizacji rodzajów projektów nie zdecydowano się na tworzenie wież widokowych oraz kolejowych tras turystycznych - żaden beneficjent nie zgłosił takiego wniosku. Zrealizowane projekty przyczyniały się do kierunkowania ruchu turystycznego i bardziej zrównoważonego sposobu uprawiania turystyki, jakkolwiek niewystarczająco wpisywały się w wydłużanie sezonu oraz generowanie miejsc pracy - co byłoby szczególnie pożądane zwłaszcza na obszarach słabych strukturalnie. Znaczna część przedsięwzięć była komplementarna wobec projektów z OP 6⁵⁸ - wśród najlepszych projektów należy wymienić pakiet przedsięwzięć wodnych w powiecie gdańskim, skoncentrowany w Dolinie Raduni i tzw. Pętli Żuławskiej. Pozytywnym, społeczno-gospodarczym efektem inwestycji było np. powstanie sekcji żeglarskiej przy stacji w Wiślince. Wśród projektów lokalnych, realizowanych w ramach Poddziałania 8.1.2 tylko w 1 przypadku zanotowano pojawienie się nowych, całorocznych podmiotów gospodarczych - i to w Ustce, miejscu, gdzie ten wskaźnik i tak należy do najwyższych w Polsce. Wydaje się, że zasięg lokalnych przedsięwzięć, a także ich znaczące rozproszenie utrudniały wykreowanie bardziej rozbudowanej oferty. Zaledwie dwa projekty turystyczne zrealizowane w Poddziałaniu 8.1.2 posiadają dedykowaną stronę turystyczną - pozytywny przykład może stanowić np. Centrum Sportów Wodnych i Promocji Regionu w Złotej Górze, funkcjonujące przez cały rok. Podobne centrum lokalne w innej lokalizacji z najwyższym wkładem we wskaźnik rezultatu służy przede wszystkim mieszkańcom.⁵⁹

Interwencja RPO WP 2007-2013 w obszarze infrastruktury turystycznej i promocyjnej generalnie wzmocniła destynacje mniej turystyczne, co dobrze wpisywało się w założenie dywersyfikacji ruchu turystycznego i odciążenia antropopresji w gminach nadmorskich. Wyjątek może stanowić Sopot, gdzie wysokie wsparcie wynikało m.in. z wysokiego potencjału instytucjonalnego i przygotowania

⁵⁸ EGO, 2014, *Ocena komplementarności projektów realizowanych w ramach RPO WP na lata 2007-2013 oraz projektów realizowanych w województwie pomorskim w ramach Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Rybackiej*, raport opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Warszawa.

⁵⁹ Chodzi o projekt *Utworzenie centrum kultury, rekreacji i promocji, poprzez remont i wyposażenie obiektu użyteczności publicznej w miejscowości Wicko*.

bardzo dobrych wniosków.⁶⁰ Mniejsze wsparcie RPO WP 2007-2013 w gminach nadmorskich mogło być jednak uzupełniane z PO RYBY - wszystkie powiaty nadmorskie województwa pomorskiego prócz powiatu nowodworskiego i Gdyni znajdowały się wśród 25% jednostek o najwyższym dofinansowaniu unijnym tego programu w Polsce.⁶¹

Zrealizowane projekty w Działaniu 6.1, jak i Poddziałaniu 8.1.2 wpisują się w zdefiniowane cele programu, jednak skala oraz oferta projektów nie spowodowała podniesienia dochodów z turystyki. Nie są także wystarczająco kompleksowe, co rodzi zagrożenia dla trwałości projektów. Podobnie jak w przypadku projektów miejskich, większość beneficjentów opisywała trwałość przez pryzmat posiadanych zasobów organizacyjno-kadrowych i nawiązanych partnerstw. Nie zawsze jednak wnioski zawierały deklarację, że poszczególni partnerzy będą solidarnie finansować wybudowaną infrastrukturę - w części projektów po okresie trwałości decyzja ta będzie w gestii władz poszczególnych samorządów.

Większość wybudowanej infrastruktury ma charakter sezonowy, co rodzi także pytania o jej potencjalną efektywność - zwłaszcza, że trzeba ją utrzymywać także poza sezonem - szczególnie jeśli chodzi o projekty dotyczące infrastruktury wodnej (sezon rowerowy jest dłuższy). Zrealizowane inwestycje zostaną częściowo włączone w regionalne przedsięwzięcia strategiczne w latach 2014-2020. Co prawda w potencjalnie niewielkim stopniu będą służyły one wypracowaniu oferty całorocznej, jednak ich znaczny zasięg przestrzenny, a także duża liczba zróżnicowanych partnerów da większą możliwość wygenerowania synergicznych efektów w zakresie atrakcyjności turystycznej.

Projekty promocyjne

Podobnie jak w przypadku projektów turystycznych, projekty promocyjne można podzielić na regionalne (6.2) i lokalne (8.1.2) kampanie promocyjne. Projekty o charakterze infrastrukturalnym, służące przede wszystkim informacji analizowano w ramach zbioru projektów turystycznych. Przedsięwzięcia promocyjne o zasięgu regionalnym doprowadziły do rozwoju systemu informacji turystycznej oraz skutecznie wypromowały wybrane produkty sieciowe (turystykę biznesową oraz bursztyn) - zatem ich skuteczność można uznać jako wysoką. Projekty regionalne były kompleksowe, realizowane w partnerstwie, nawiązywały do wartości kulturowych i tradycyjnych, posiadały charakter międzynarodowy i dopasowany do potencjalnych odbiorców (np. kampania bursztynowa posiadała chińską stronę internetową). Dzięki zastosowaniu licznych kanałów promocyjnych, efektywność regionalnych projektów promocyjnych należy ocenić jako wysoką. Jeden z głównych produktów wsparcia - portal turystyczny pomorskie.travel dodatkowo intensywnie promuje projekty wsparte przez RPO WP 2007-2013, co wskazuje na szeroką komplementarność z innymi inwestycjami w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej. Wśród rodzajów projektów wskazywanych do wsparcia nie udało się jedynie wprowadzić systemu monitoringu rynku turystycznego.

Lokalne projekty promocyjne w ramach Poddziałania 8.1.2 realizowało Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby (2) oraz Parafia Rzymskokatolicka w Swarzewie (1). O ile projekty te w założeniu istotnie dywersyfikowały ofertę (turystyka zimowa oraz pielgrzymkowa), wprowadzały atrakcyjne kanały promocji (aplikacje mobilne), ich lokalny zasięg powodował ograniczoną skuteczność. Ponadto, zapewnione kanały promocyjne nie zawsze były adekwatne do potrzeb odbiorców, co wiąże się z momentem organizacji większości konkursów. Na początku okresu programowania prawdopodobnie nie spodziewano się tak dynamicznego rozwoju promocji internetowej, w tym przez

⁶⁰ Informacja uzyskana w wywiadzie z pracownikiem departamentu sektorowego UMWP.

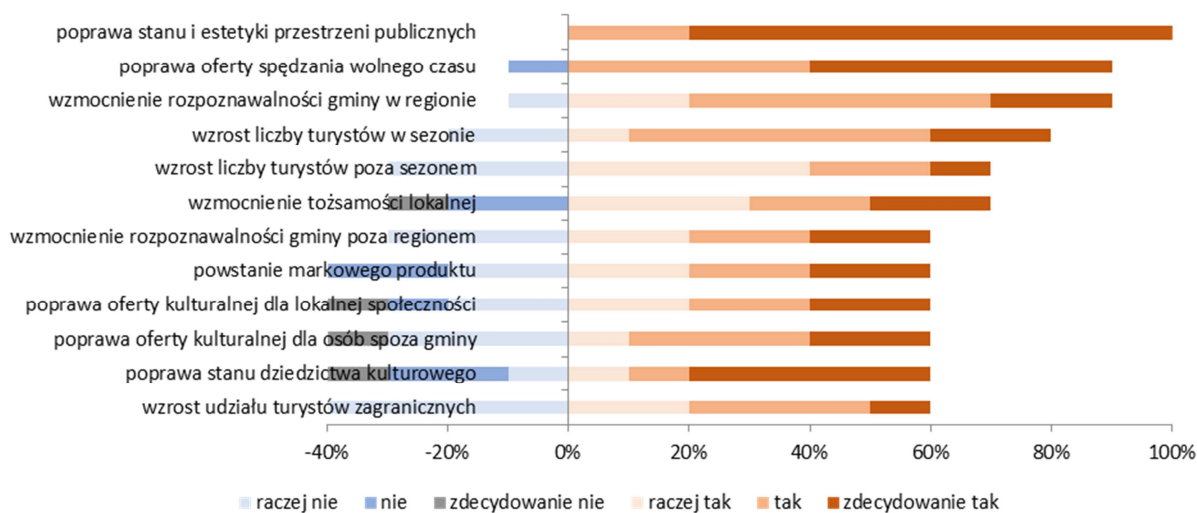
⁶¹ IMAPP/PC++, 2016, *Wpływ funduszy europejskich perspektywy finansowej 2007-2013 na rozwój społeczno-gospodarczy Polski Wschodniej*, raport opracowany na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa.

social media, co zdiagnozowano jako problem nie tylko wybranych projektów promocyjnych o zasięgu lokalnym, lecz także sposobów promocji znacznej części wszystkich przedsięwzięć wdrażanych na początku okresu programowania 2007-2013.

Rewitalizacja przestrzeni publicznej

Projekty polegające na rewitalizacji przestrzeni publicznej realizowano wyłącznie w Poddziałaniu 8.1.2. W założeniu miały one prowadzić do zwiększenia lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej, przede wszystkim poprzez odnowę przestrzeni publicznej - placów, parków oraz ulic w najważniejszych obszarach mniejszych miast województwa. W odróżnieniu od kompleksowych projektów rewitalizacyjnych w Poddziałaniu 3.2.1, komponent społeczno-gospodarczy narzucony przez RPO WP 2007-2013 w ich przypadku był znacznie mniej akcentowany. Interwencja tym samym miała istotne znaczenie przede wszystkim w obszarze poprawy ładu przestrzennego oraz budowaniu tożsamości lokalnej. Wpływ interwencji należy uznać za pozytywny, chociaż średnio istotny⁶² - ponieważ w większej mierze i tak zależał od polityki przestrzennej samorządów, poza tym objął jedynie 18 ośrodków, co stanowi niewielką część zbioru wszystkich małych miast i miejscowości województwa. Niewielki rozmiar ośrodków poddawanych wsparciu powodował jednak, że wspierane inwestycje były istotniejsze dla większego udziału mieszkańców. Inwestycje poprawiły także ofertę spędzania czasu, powodowały również wzrost liczby turystów i poprawę rozpoznawalności gminy. Efekty te były najczęściej wymieniane wśród odpowiedzi 10 beneficjentów, którzy odesłali ankietę. Wyniki potwierdza także inne badanie, w którym przedstawiciele miast województwa pomorskiego względnie wysoko oceniają wpływ realizowanych projektów rewitalizacyjnych na sferę przestrzenną (powstanie miejsc do spędzania czasu wolnego, lepsza jakość architektury, estetyka, wizerunek oraz poczucie dumy).⁶³

Wykres 68. Efekty realizacji projektów rewitalizacyjnych deklарowane przez beneficjentów RPO WP 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety z beneficjentami (N=10)

⁶² FundEKO, 2012, *Ocena wpływu projektów zrealizowanych w ramach RPO WP 2007-2013 na środowisko w województwie pomorskim*, raport na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Warszawa.

⁶³ Uniregio, 2015, *Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem (aktualizacja opracowania, monitoring zmian)*, raport opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Kraków. Ankieta zrealizowana na próbie N=40.

Większość beneficjentów wskazała mieszkańców jako główną grupę docelową - co zdecydowanie wskazuje na ukierunkowanie „osiedleńcze” interwencji. Projekty te nie generowały miejsc pracy (prócz 1 projektu w Sztumie), niemniej częściej realizowano je w partnerstwie niż w przypadku projektów turystycznych, dbając także o zachowanie faktycznej komplementarności z innymi inwestycjami. Stosunkowo dobrze wypadły także efekty mnożnikowe - w przypadku 3 miast (Bytów, Sztum, Ustka) i jednej wsi (Nadole), lepsza przestrzeń publiczna pociągnęła za sobą obecność nowych podmiotów gospodarczych, z czego w 3 miastach (poza najbardziej turystycznym projektem w Nadolu) pojawiły się podmioty całoroczne (sklepy spożywcze i z pamiątkami).

Zrealizowane projekty wpisują się tym samym w cel polegający na zwiększeniu atrakcyjności turystycznej i osiedleńczej - niemniej zastosowane rozwiązania kładły zbyt silny akcent na realizację infrastruktury. Dużo słabiej wypadła ocena wpływu projektów na dostępność usług publicznych i komercyjnych, zasobów mieszkaniowych, a także kreowanie nowych miejsc pracy⁶⁴, które to czynniki mają silniejszy wpływ na atrakcyjność osiedleńczą niż dobra jakość infrastruktury. Szansą dla wykorzystania pozytywnych aspektów zrealizowanych projektów może być włączenie mniejszych miast w realizację kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w RPO WP 2014-2020, kładących większy akcent na wymiar społeczno-ekonomiczny interwencji.

Dziedzictwo kulturowe

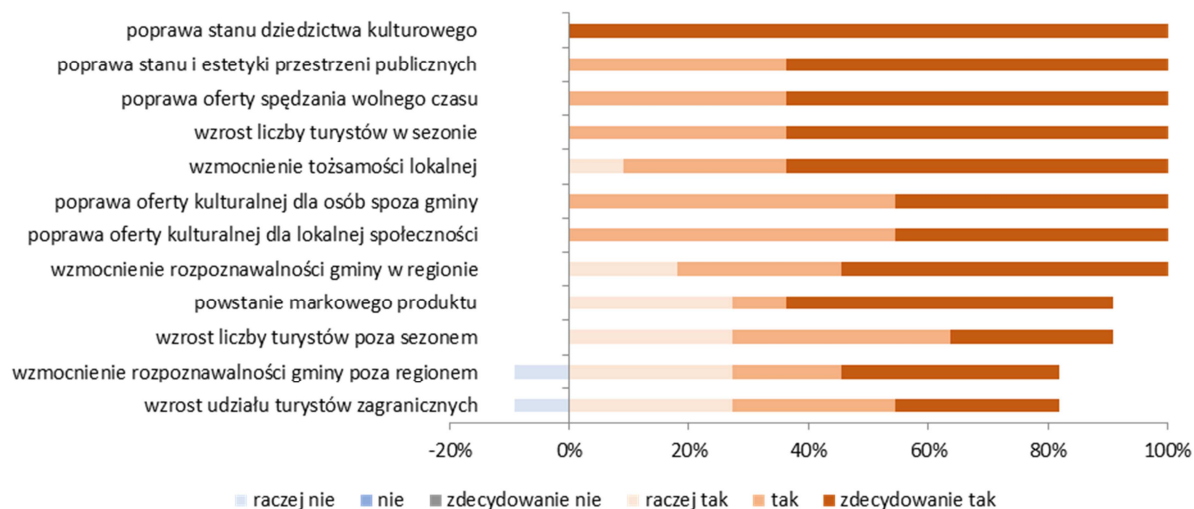
Interwencja RPO WP 2007-2013 w obszarze dziedzictwa kulturowego miała istotne znaczenie dla tej sfery polityki regionalnej.⁶⁵ Oprócz RPO WP 2007-2013, zrealizowano kilka bardzo dużych projektów w ramach PO IŚ/PO IG, skoncentrowanych przede wszystkim w Gdańsku i Sopocie (*Europejskie Centrum Solidarności, Gdański Teatr Szekspirowski, Remont Opery Leśnej w Sopocie, Pętla Żuławska, Drogi Wodne w Śródmieściu Gdańska*), których wpływ został oceniony jako pozytywny.⁶⁶ Podobnie jak w przypadku projektów turystycznych i promocyjnych, projekty dedykowane dziedzictwu kulturowemu podzielono na regionalne (Działanie 6.3) i lokalne (Poddziałanie 8.1.2). Projekty regionalne miały poprawić atrakcyjność miejsc o wysokich walorach kulturowych, natomiast lokalne - poprawić lokalną atrakcyjność turystyczną i osiedleńczą. Wśród efektów najczęściej i najdobitniej wskazywanych przez beneficjentów należy wskazać poprawę stanu dziedzictwa kulturowego, poprawę oferty spędzania czasu wolnego, wzmocnienie tożsamości lokalnej, a także wzrost liczby turystów w sezonie turystycznym. Wszyscy beneficjenci wskazali na silne, pozytywne zmiany w obszarze poprawy oferty kulturalnej oraz wzmocnienie rozpoznawalności gminy w regionie. Równie pozytywnie, choć mniej zdecydowanie wypowiedziano się w kwestii wzrostu liczby turystów poza sezonem, wytworzenia markowego produktu oraz większego udziału turystów zagranicznych.

⁶⁴ Uniregio, 2015, *Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem (aktualizacja opracowania, monitoring zmian)*, raport opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Kraków. Ankieta zrealizowana na próbie N=40.

⁶⁵ FundEKO, 2012, *Ocena wpływu projektów zrealizowanych w ramach RPO WP 2007-2013 na środowisko w województwie pomorskim*, raport na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Warszawa.

⁶⁶ Agrotec, 2015, *Ocena efektów realizacji projektów turystycznych w ramach PO IG*, Warszawa; PAG Uniconsult, 2013, *Ocena osiągnięć wdrażania projektów w ramach XI Priorytetu PO IiŚ oraz ich wpływ na osiągnięcie celów szczegółowych Priorytetu*, Warszawa.

Wykres 69. Efekty realizacji projektów rewitalizacyjnych dedykowanych dziedzictwu kulturowemu w RPO WP 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety z beneficjentami (N=11)

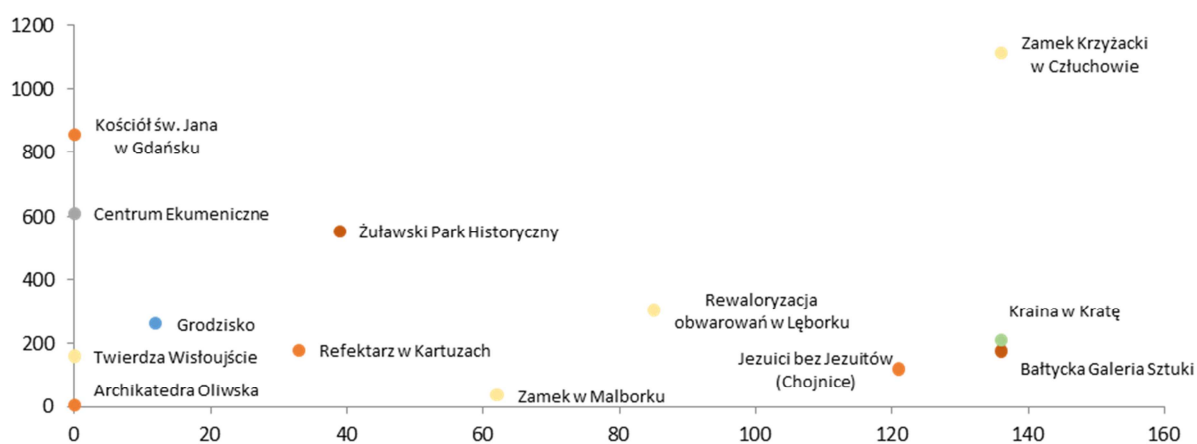
Większość projektów dedykowanych dziedzictwu kulturowemu o znaczeniu regionalnym zakładała utworzenie miejsc pracy. Przeprowadzona ankieta wskazuje, że są one relatywnie stabilne - niewielkie, równoważące się przesunięcia nastąpiły tylko w 2 projektach. Znacznie więcej miejsc pracy powstało przy okazji 2 projektów złożonych w Poddziałaniu 8.1.2, które swym charakterem i zakresem znacznie bardziej wpisują się w zakres Działania 6.3. (projekt Muzeum Narodowego w Gdańsku *Rewaloryzacja i adaptacja pałacu w Waplewie Wielkim w gminie Stary Targ na cele muzealne* oraz dwa projekty gminy wiejskiej Starogard Gdański dotyczące rekonstrukcji średniowiecznego grodziska w Owidzu). Projekty dedykowane dziedzictwu kulturowemu miały generalnie charakter punktowy, ponad połowa była realizowana w partnerstwie, zaś komplementarność wskazano prawie w ¾ przedsięwzięć.

Niektóre wsparte projekty w Działaniu 6.3 (np. *Wzmocnienie potencjału Pomorskiej Krainy w Kratę* oraz *Aktywizacja turystyczna wschodnich terenów zespołu zamkowego w Malborku*) stanowią powszechnie kojarzony produkt turystyczny o zasięgu regionalnym, co nie pozwala wątpić w ich potencjał. W przypadku części przedsięwzięć jednak głównymi odbiorcami byli mieszkańcy - co dotyczy głównie części projektów sakralnych i fortyfikacyjnych. W większości wspartych obiektów beneficjenci świadczą usługi całoroczne, co jest istotne szczególnie w kontekście mniejszych ośrodków (Nowy Dwór Gdański, Kartuzy, Chojnice). Znaczna część wspartych przedsięwzięć nie została jednak wystarczająco ukierunkowana na bardziej zamożnych turystów zagranicznych. Zaledwie 6 z 13 projektów posiada anglojęzyczną wersję strony internetowej (3 projekty nie posiadają jej w ogóle). Brak strony anglojęzycznej stanowi szczególnie palącą barierę przy okazji projektów gdańskich (Twierdza Wisłoujście oraz Centrum św. Jana), które mogłyby w ten sposób niewielkim kosztem wzmacniać zainteresowanie mniej uczęszczanymi atrakcjami miasta. Wyzwaniem pozostają także niewielkie zasoby kadrowe oraz organizacyjno-finansowe niektórych samorządowych instytucji muzealnych - co znacząco ogranicza rozszerzanie oferty z przyczyn nie zawsze zależnych od beneficjenta.⁶⁷ Biorąc pod uwagę wszystkie te czynniki, zrealizowane inwestycje w umiarkowanym stopniu przyczyniły się do poprawy atrakcyjności turystycznej miejsc o wysokich walorach kulturalnych.

⁶⁷ Informacja uzyskana w wywiadzie z pracownikiem departamentu sektorowego UMWP.

Efektywność projektów dedykowanych dziedzictwu kulturowemu była umiarkowana - choć tak jak w przypadku projektów turystycznych, należy pamiętać zarówno o niekomercyjnym charakterze wspieranych przedsięwzięć, jak i różnym sposobie mierzenia liczby osób korzystających z infrastruktury. Wśród projektów dedykowanych dziedzictwu kulturowemu najwyższy zwrot z inwestycji (nakłady w zł na jednego odwiedzającego obiekt) wystąpił w najczęściej odwiedzanych miejscach - Zamku w Malborku oraz Archikatedrze Oliwskiej. Wskazuje to na wyższą efektywność wsparcia Działania 6.3 RPO WP 2007-2013 w ośrodkach najbardziej atrakcyjnych turystycznie. Nieco słabiej wypadły nieco peryferyjnie względem czołowych atrakcji obiekty, ale także Kościół św. Jana oraz Centrum Ekumeniczne w Gdańsku.

Wykres 70. Szacowana efektywność projektów zrealizowanych w ramach Działania 6.3 a ich oddalenie od Gdańska (nakłady w zł na 1 odwiedzającego obiekt - oś pionowa, odległość w km od Gdańska - oś pozioma)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety z beneficjentami (N=10)

Projekty dedykowane dziedzictwu kulturowemu w ramach Działania 8.1.2 miały prowadzić do zwiększenia lokalnej atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej. Można uznać, że część projektów - szczególnie skierowanych na zabytki sakralne wpisała się w ten cel, ponieważ pozwoliła na zachowanie, a w niektórych przypadkach nawet ocalenie kościołów ważnych dla lokalnych społeczności (np. w gminie wiejskiej Słupsk). Wśród projektów służących zarówno mieszkańcom, jak i turystom można wskazać założenia fortyfikacyjne w Sztumie oraz Zamek w Gniewie, a także Sanktuarium w Swarzewie. Profil stricte turystyczny posiadały natomiast projekt dotyczący parowozowni w Kościerzynie, rekonstrukcji grodziska w Owidzu, a także utworzenia Muzeum Tradycji Szlacheckiej w Waplewie Wielkim. Największe projekty w Owidzu i Waplewie Wielkim, a także Zamek w Gniewie należy szczególnie wyróżnić, ponieważ wzbogacają one ofertę turystyczną gmin atrakcją całoroczną na obszarach słabych strukturalnie (gminy Gniew i Stary Targ) lub a obszarach nie kojarzonych z turystyką (gmina wiejska Starogard Gdański). Beneficjenci tych projektów wykreowali załączki produktu turystycznego oraz silnych, regionalnych marek. Ich wkład we wzrost atrakcyjności turystycznej swych gmin był wysoki. Wyłączając te projekty, pozostałe przedsięwzięcia z zakresu dziedzictwa kulturowego w Poddziałaniu 8.1.2 podniosły lokalną atrakcyjność turystyczną w niewielkim stopniu, ponieważ ograniczały się do działań infrastrukturalnych.

Dziedzictwo przyrodnicze

Projekty dedykowane dziedzictwu przyrodniczemu (Działanie 6.4) miały w założeniu służyć zrównoważonemu wykorzystaniu walorów przyrodniczych w rozwoju turystyki. Z perspektywy realizacji celu głównego należy stwierdzić, że interwencja w tym obszarze cechowała się niewystarczającą skutecznością i nie spowodowała istotnej zmiany w województwie. Zrealizowano

jedynie 7 projektów, z czego 4 projekty koncentrowały się na rewaloryzacji parków wewnątrzmięjskich, a 3 projekty dedykowano obszarowym formom ochrony przyrody. Ani jeden projekt nie dotyczył odnowy i restytucji różnorodności gatunkowej i siedliskowej.⁶⁸ Zrealizowane projekty miały charakter punktowy, co ograniczało możliwości efektu synergii.⁶⁹ Potencjalny wpływ interwencji należy ocenić jako niewielki. Parki miejskie niewątpliwie stanowiły obiekty cenne przyrodniczo, jakkolwiek ich głównym odbiorcą byli mieszkańcy, nie zaś turyści - co zresztą przyznawali sami beneficjenci. W ramach Działania 6.4 wsparto wszystkie projekty złożone w konkursie. Nie generowały one miejsc pracy ani efektów mnożnikowych, przede wszystkim wnosząc wkład w poprawę oferty spędzania czasu oraz stanu i estetyki przestrzeni publicznych, a częściowo także we wzrost liczby turystów w sezonie oraz wzmocnienie lokalnej tożsamości.

W URPO zakładane wskaźniki rezultatu (liczba obszarów cennych przyrodniczo i atrakcyjnych turystycznie objętych wsparciem oraz powierzchnia tychże obszarów) kilkakrotnie przekroczyły zakładane wartości. W powiecie bytowskim jeden projekt partnerski objął aż 12 obszarów cennych przyrodniczo. Biorąc pod uwagę wskaźnik powierzchni objętej wsparciem, największy wkład wniosły projekty dedykowane dziedzictwu przyrodniczemu w Odrach, Sopocie oraz Wejherowie (pow. 10 ha).

Pozytywnym aspektem projektów jest ich uzupełniająca rola wobec innych inwestycji miejskich, co podkreślano także w innej ewaluacji.⁷⁰ Przykładowo, rewaloryzację Parku Północnego w Sopocie należy uznać za komplementarną wobec innych inwestycji z Działania 6.3 (*Budowa pawilonu wystawienniczo – edukacyjnego przy Grodzisku w Sopocie*) oraz 6.1 (*Rewaloryzacja uzdrowskiego Parku Południowego*), wskutek czego miasto mogło rozproszyć ruch turystyczny skoncentrowany w centrum, prowadząc jednocześnie najbardziej zaawansowaną politykę miejską w Trójmieście wobec „zazielenienia” obszarów nadmorskich. Nieplanowanym efektem projektów dedykowanych dziedzictwu przyrodniczemu może być także popularność Parku im. Aleksandra Majkowskiego w Wejherowie - liczba zameldowań na Facebooku przekroczyła tam wyniki większości regionalnych projektów turystycznych i kulturalnych, co pokazuje, że park ten cieszy się dużą popularnością wśród mieszkańców, także będąc komplementarnym wobec projektów miejskich zrealizowanych w OP 3 RPO WP 2007-2013.

Pozostałe projekty, wspierające inne obszary cenne przyrodniczo polegały przede wszystkim na budowie małej infrastruktury. Należy wyróżnić projekt zagospodarowania rezerwatu *Kręgi Kamienne w Odrach*, który miał charakter ewidentnie turystyczny i nosił znamiona produktu turystycznego, dodatkowo był zlokalizowany na terenach strukturalnie słabych. Ciekawy projekt stanowiła również Dolina Raduni ze względu na komplementarność z 2 innymi projektami RPO WP 2007-2013 (w ramach Poddziałania 8.1.2). Ani jeden ze realizowanych projektów w Działaniu 6.4 nie ograniczał jednak sezonowości, natomiast stosowane preferencje w żaden sposób nie różnicowały wsparcia.

⁶⁸ DRRiP, 2012, *Raport na temat postępów realizacji celów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013*, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk.

⁶⁹ PBPR, 2014, *Raport o stanie zagospodarowania województwa pomorskiego w latach 2008-2011*, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk.

⁷⁰ FundEKO, 2012, *Ocena wpływu projektów zrealizowanych w ramach RPO WP 2007-2013 na środowisko w województwie pomorskim*, raport opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowego Województwa Pomorskiego, Warszawa.

2.2.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: projekty turystyczne (Działanie 6.1)				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013 (OP 6)	[produkt] Liczba wspartych projektów z zakresu turystyki [szt.], w tym:	30	19	63,3%
	[produkt] liczba projektów dotyczących budowy i modernizacji obiektów turystycznych [szt.]	12	13	108,3%
	[rezultat] Liczba utworzonych/rozwiniętych produktów turystycznych [szt.]	10	11	110%
	[oddziaływanie] Liczba turystów korzystających z bazy noclegowej poza sezonem – wrzesień – maj [os.]	850 000	1 287 530	151,5%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik produktu <i>Liczba wspartych projektów z zakresu turystyki</i> miał zostać zrealizowany na poziomie 12 projektów - pozostałe 18 miało dotyczyć informacji i promocji. Zakładana wartość została zrealizowana planowo, z nieznaczną nadwyżką (108,3%), na co jednak wpłynęły 3 niewielkie projekty dokumentacyjne dla przedsięwzięć strategicznych na lata 2014-2020, a więc nie wpisujące się wprost w spodziewane efekty interwencji RPO WP 2007-2013. Działanie 6.1 nie posiadało dedykowanego wskaźnika rezultatu. Przyjęta w RPO WP 2007-2013 definicja produktu turystycznego była wąska i obejmowała wyłącznie projekty informacyjne i promocyjne w Działaniu 6.2. Wskaźnik oddziaływania <i>Liczba turystów korzystających z bazy noclegowej poza sezonem – wrzesień – maj</i> został przekroczony o 51,5%. Dynamika ruchu turystycznego w miesiącach poza sezonem letnim była wyższa, co wskazuje na bardzo pozytywne zmiany. Wsparcie infrastruktury dla turystyki wodnej i rowerowej w RPO WP 2007-2013 nie mogło jednak istotnie odwrócić sezonowości turystycznej. Oczekiwane, pozytywne zmiany wynikały z rosnącej popularności turystyki miejskiej (głównie w Trójmieście) oraz czynników niezależnych od RPO WP 2007-2013 (np. wprowadzenia małego ruchu granicznego z Obwodem Kaliningradzkim). 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Istotny wkład w podniesienie jakości publicznej infrastruktury turystycznej (cel Działania 6.1) oprócz RPO WP 2007-2013 miały także środki PROW/PO RYBY, które pozwalały wspierać małą infrastrukturę turystyczną. Zjawisko wypierania RPO WP 2007-2013 występowało szczególnie w powiatach nadmorskich, gdzie PO RYBY stanowiły nawet 30% wszystkich środków UE. Obok programów rolnych i rybnych interwencję uzupełniały komplementarne działania RPO WP 2007-2013 (6.3, w mniejszym stopniu 6.4) oraz PO IG (Pętla Żuławska). Liczba osób korzystających z infrastruktury turystycznej wspartej w Działaniu 6.1 RPO WP 2007-2013 w stosunku do poniesionych kosztów była niska. Efektywność projektów była najwyższa w destynacjach tradycyjnie turystycznych lub położonych w bezpośrednim zapleczu wybrzeża. Poza najdroższym projektem przystani jachtowej w Sopocie, projekty turystyczne w OP 6 nie generowały efektów mnożnikowych. Opracowanie dokumentacji dla trzech przedsięwzięć strategicznych umożliwiło szybsze wdrażanie zobowiązań samorządu województwa pomorskiego wskazanych w SRWP oraz RPS Pomorska Podróż. W ramach Działania 6.1 wsparto 62% złożonych projektów, co wskazuje, że konkurencja była niewielka. Potwierdza to wypieranie RPO WP 2007-2013 przez łatwiejsze do uzyskania środki w PO RYBY i PROW. Na podobne inwestycje, tylko w 			

podsumowanie analizy obszaru: projekty turystyczne (Działanie 6.1)		
	mniejszej skali, można było ubiegać się także w Poddziałaniu 8.1.2, w którym poziom dofinansowania był wyższy, a konkurencja nieco słabsza (64% projektów dostało wsparcie).	
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> Projekty wsparte w Działaniu 6.1 podniosły jakość publicznej infrastruktury turystycznej (cel Działania 6.1), wpisując się także w lepsze wykorzystanie walorów przyrodniczych dla zwiększenia atrakcyjności województwa. Koncentracja na infrastrukturze turystyki aktywnej w Działaniu 6.1 nie mogła jednak istotnie wydłużyć sezonu turystycznego, zaś rozproszenie projektów ograniczało rozpoznawalność oraz możliwość kreowania kompleksowej i spójnej oferty, a w konsekwencji - efekty społeczno-gospodarcze. 	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> W RPO WP 2014-2020 podjęto słuszną decyzję o odstąpieniu od dalszego finansowania rozproszonych projektów lokalnych - koncentrując się na trzech sieciowych przedsięwzięciach strategicznych o zasięgu wojewódzkim (Pomorskie Trasy Rowerowe, Pomorskie Trasy Kajakowe oraz Pętla Żuławska). Trwałość projektów zrealizowanych w 2007-2013 w dużym stopniu będzie zależeć od włączenia wybudowanej infrastruktury w przedsięwzięcia strategiczne, co uznajemy za działanie niezbędne. Zasadne byłoby również 1) stworzenie dedykowanej, kilkunastu-stronowej strony internetowej wraz z komponentem social media dla każdego z przedsięwzięć strategicznych, która zawierałaby zebrane i często aktualizowane informacje o ofercie noclegowej i gastronomicznej na obszarze przedsięwzięć strategicznych 2) nieszablonowe, interaktywne rozwiązania, zachęcające do korzystania możliwie z jak najszerszego zakresu atrakcji w zasięgu przedsięwzięcia strategicznego; 3) wersję akcentującą pozasezonowe sposoby wykorzystania infrastruktury (np. do celów nordic walking, wędkarstwa podlodowego). 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
efektywne i zrównoważone wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju turystyki	<ul style="list-style-type: none"> wydłużenie sezonu turystycznego, a w konsekwencji wzrost liczby turystów (krajowych i zagranicznych); podniesienie poziomu dochodów z turystyki w skali regionu; wykreowanie silnych, regionalnych marek produktów kulturalnych, turystycznych i tradycyjnych; lepsze wykorzystanie unikalnych walorów przyrodniczych województwa pomorskiego dla zwiększenia jego atrakcyjności. 	podniesienie jakości publicznej infrastruktury turystycznej
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
niewielki	<p>pozytywna (całość regionu)</p> <p>wzrost liczby atrakcji turystycznych przy równoległym wzroście liczby turystów i wyższej dynamice turystów pozasezonowych w całym regionie</p>	<p>częściowo zgodny z założeniami</p> <p>dofinansowane projekty podnoszą jakość infrastruktury turystycznej, jednak nie spowodowały efektów mnożnikowych ani nie pozwoliły na stworzenie markowych, sieciowych produktów turystycznych funkcjonujących całorocznie</p>

podsumowanie analizy obszaru: projekty promocyjne				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013 (OP 6)	[produkt] Liczba wspartych projektów z zakresu turystyki (szt.), w tym:	30	19	63,3%
	[produkt] liczba projektów dotyczących promocji turystycznej	18	6	33,3%
	[rezultat] Liczba utworzonych/rozwinętych produktów turystycznych [szt.]	10	11	110%
	[rezultat] Liczba osób korzystających z systemu informacji turystycznej w wyniku realizacji projektów [osoby/rok]	3 000 000	8 122 066	270,7%
	[oddziaływanie] Liczba turystów korzystających z bazy noclegowej poza sezonem – wrzesień – maj (osoby)	850 000	1 287 530	151,5%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Docelowo projekty promocyjne miały wnieść znacznie większy udział we wskaźnik <i>liczby wspartych projektów z zakresu turystyki</i>. Zakładano realizację 18 projektów promocyjnych, z których ostatecznie wdrożono 6 (33% wartości docelowej). Decyzja o realizacji kilku kompleksowych projektów zamiast kilkunastu rozdrobnionych była słuszna, ponieważ pozostałe zgłoszone w konkursie projekty, które nie otrzymały wsparcia miały niewielki zasięg. Wśród osiągniętych wskaźników rezultatu wyróżnia się <i>Liczba osób korzystających z systemu informacji turystycznej w wyniku realizacji projektów</i>. Wskaźnik osiągnął 270% wartości bazowej (ponad 8 milionów osób). Stanowi to najwyższą wartość ze wszystkich wskaźników OP 6 i wskazuje na wysoką skuteczność działań. Zwiększona wartość wskaźnika wynika także z dynamicznego przyrostu ruchu turystycznego w województwie pomorskim. W ramach 3 kampanii promocyjnych powstało także 9 produktów turystycznych, definiowanych w dokumentacji programowej jako <i>kompleksowa i spójna oferta atrakcji i usług na danym obszarze, która może być sprzedawana w pakietach i obejmuje wspólne działania marketingowe, w tym promocyjne</i>. Dwa projekty informacyjne (<i>Kampania promocyjna Żuław oraz Bramy Kaszubskiego Pierścienia</i>) w omawianym obszarze również wniosły wkład w ten wskaźnik, który został zrealizowany zgodnie z planem. Projekty promocyjne mogły zwiększyć liczbę turystów korzystających z bazy noclegowej poza sezonem - szczególnie kampanie dedykowane turystyce biznesowej, co do zasady premiujące większy udział Trójmiasta w ruchu turystycznym. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> W ramach 3 kampanii promocyjnych wypracowano 9 produktów turystycznych, z czego po 4 w ramach projektu Pomorskie Dobry Kurs oraz promocji turystyki biznesowej. Projekt Pomorski Szlak Bursztynowy sprawozdał tylko 1 produkt. Z kolei Zintegrowany System Informacji Turystycznej odpowiada za ponad 90% wskaźnika rezultatu w zakresie informacji turystycznej. Stanowi to kolejny dowód że realizacja zintegrowanych projektów o zasięgu regionalnym była dobrym rozwiązaniem. Osiągnięte efekty w pełni rekompensują niskie wykonanie (33%) wskaźnika produktu OP 6 RPO WP 2007-2013. Interwencja Działania 6.2 RPO WP 2007-2013 miała kluczowe znaczenie dla stworzenia systemu promocji województwa. Działania promocyjne były co prawda finansowane na niewielką skalę także ze środków własnych samorządów lokalnych, jednak to RPO WP 2007-2013 był jedynym instrumentem oferującym tak szeroko zakrojone i kompleksowe narzędzia na poziomie regionalnym. łącznie dofinansowano 6 z 12 złożonych projektów promocyjnych, co wskazuje, 			

podsumowanie analizy obszaru: projekty promocyjne		
	że konkurencja była duża. Projekty niedofinansowane posiadały zazwyczaj zasięg nie większy niż powiatowy, a więc ich wsparcie mogłoby niepotrzebnie rozpraszać interwencję.	
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> Dzięki wsparciu RPO WP 2007-2013 powstał system informacji turystycznej województwa oraz wypromowano sieciowe produkty turystyczne w kampaniach promocyjnych. Promocja koncentrowała się na całorocznych i wysokodochodowych gałęziach turystyki (szczególnie turystyce biznesowej). Produkty stworzone dzięki wsparciu RPO WP 2007-2013 pozwalają ponadto promować wszystkie projekty turystyczne na terenie województwa. Pozwala to na wysoką ocenę skuteczności interwencji, pomimo mniejszego akcentu położonego na informację kulturalną oraz produkty tradycyjne. 	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> Promocja turystyczna w okresie 2014-2020 jest uzależniona od środków własnych samorządu województwa. Warto, aby przedsięwzięcia strategiczne zawierały dedykowany komponent promocyjny, a elementy Zintegrowanego Systemu Informacji Turystycznej (w tym strona pomorskie.travel) były nadal kontynuowane. 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
efektywne i zrównoważone wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju turystyki	<ul style="list-style-type: none"> wydłużenie sezonu turystycznego, a w konsekwencji wzrost liczby turystów (krajowych i zagranicznych) podniesienie poziomu dochodów z turystyki w skali regionu wykreowanie silnych, regionalnych marek produktów kulturalnych, turystycznych i tradycyjnych lepsze wykorzystanie unikalnych walorów przyrodniczych województwa pomorskiego dla zwiększenia jego atrakcyjności 	rozwijanie systemu informacji turystycznej i kulturalnej oraz promocja sieciowych produktów turystycznych
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
duży (OP 6)	pozytywna wzrost udziału turystów międzynarodowych, a także udziału województwa w ogólnopolskim ruchu turystycznym, rozwój turystyki biznesowej	zgodny z założeniami stworzenie systemu informacji turystycznej regionu, nieco słabszy akcent na informację kulturalną

podsumowanie analizy obszaru: dziedzictwo kulturowe				
wskaźniki RPO WP 2007-2013	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013 (OP 6)	[produkt] Liczba projektów dotyczących wsparcia obiektów dziedzictwa kulturowego	12	13	108%
	[rezultat] Liczba utworzonych/rozwiniętych produktów turystycznych [szt.]	10	11	110%
	[oddziaływanie] Liczba osób odwiedzających muzea i inne obiekty dziedzictwa kulturowego	2 300 000	2 382 737	103,6%

podsumowanie analizy obszaru: dziedzictwo kulturowe				
	(osoby w ciągu roku)			
	[oddziaływanie] Liczba turystów korzystających z bazy noclegowej poza sezonem – wrzesień – maj (osoby)	850 000	1 287 530	151,5%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik <i>liczba projektów dotyczących wsparcia obiektów dziedzictwa kulturowego</i> w niewielkim stopniu przekroczył wartość docelową (108%). Świadczy to o planowym wykorzystaniu alokacji. Podobnie jak w przypadku projektów turystycznych, projekty z zakresu dziedzictwa kulturowego w OP 6 nie posiadały określonego wskaźnika rezultatu na poziomie RPO WP 2007-2013. <i>Liczba osób odwiedzających muzea i inne obiekty dziedzictwa kulturowego</i> nieznacznie przekroczyła zakładaną wartość (103,6% wartości docelowej), choć odnosząc wskaźnik do średniej krajowej, województwo pomorskie w porównaniu z 2007 rokiem zmniejszyło swą przewagę. Widoczny jest coraz większy udział Trójmiasta, podobnie jak w pozasezonowym ruchu turystycznym. Interwencja RPO WP 2007-2013 w obszarze dziedzictwa kulturowego mogła sprzyjać tym procesom. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Spośród dostępnych źródeł finansowania, wsparcie RPO WP 2007-2013 stanowiło istotne narzędzie finansowania dziedzictwa kulturowego. W cel Działania 6.3 wpisywały się ponadto projekty PO IŚ z zakresu infrastruktury kultury, a także inne Działania RPO WP (w szczególności Poddziałanie 8.1.2, gdzie również finansowano obiekty kultury, a także Działanie 3.2.2 oraz inicjatywa JESSICA). Największy wkład w liczbę osób odwiedzających wsparte obiekty miały dobrze wykształcone atrakcje turystyczne województwa - Archikatedra w Gdańsku Oliwie oraz Zamek w Malborku. Najwięcej wydarzeń (ponad 100) zorganizowano na Zamku Krzyżackim w Człuchowie oraz w Centrum Aktywności Twórczej w Ustce, co oznacza, że wsparte instytucje działały intensywniej w mniejszych ośrodkach województwa. Efektywność projektów w Działaniu 6.3 była umiarkowana i znacznie uzależniona od lokalizacji atrakcji (im bliżej Trójmiasta, tym większa). Część projektów w zbyt dużym stopniu koncentrowała się na konserwacji zabytku, a nie na jego adaptacji do nowych potrzeb. 			
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> Projekty OP 6 wpisały się w cel związany z poprawą atrakcyjności turystycznej miejsc o wysokich walorach kulturowych – jednak niektóre były skierowane do mieszkańców zamiast do turystów oraz skupione bardziej na konserwacji i rewaloryzacji niż kreowaniu produktu turystyki kulturowej. Interwencja z poziomu regionalnego w obszarze dziedzictwa wpisywała się w oczekiwane efekty, szczególnie w zakresie wydłużenia sezonu turystycznego oraz podniesienia poziomu dochodów z turystyki. Projekty o znaczeniu regionalnym związane z turystyką kulturową koncentrowały się w większych ośrodkach - szczególnie w Gdańsku, wzmocnionym także przez nowe obiekty kulturalne o znaczeniu krajowym. Można tym samym wysunąć hipotezę, że wsparcie RPO WP 2007-2013 kierowało „pozasezonowego” turystę raczej w tradycyjne miejsca koncentracji turystyki kulturowej 			
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> Działanie 8.4 RPO WP 2014-2020 zostało obwarowane licznymi preferencjami, które jednoznacznie premiuje dziedzictwo kulturowe o zasięgu regionalnym, a także trafnie konsumują doświadczenia okresu programowania 2007-2013. Wyniki pierwszego konkursu z perspektywy 2014-2020 wskazują, że wsparcie RPO WP 2014-2020 zapewni kontynuację części projektów, co należy uznać za działanie zwiększające trwałość i efektywność interwencji. Z drugiej strony, kontynuacja wsparcia w tradycyjnych miejscach turystycznych może nadal zwiększać dystans między obszarami o tradycyjnie silnej funkcji turystyczno-kulturowej a obszarami słabymi strukturalnie. Jako, że turystyka kulturowa pozwala równoważyć antropopresję 			

podsumowanie analizy obszaru: dziedzictwo kulturowe		
	na obszary nadmorskie, jest bardziej odporna na efekt sezonowości oraz skuteczniej prowadzi do rozwoju nowych funkcji i miejsc pracy, zaleca się zwiększyć udział turystyki kulturowej we wsparciu RPO kosztem turystyki wodnej i rowerowej - a także zastosować preferencję dla obszarów słabych strukturalnie, znajdujących się w strefach koncentracji charakterystycznych dla regionu elementów dziedzictwa kulturowego.	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
efektywne i zrównoważone wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju turystyki	<ul style="list-style-type: none"> wydłużenie sezonu turystycznego, a w konsekwencji wzrost liczby turystów (krajowych i zagranicznych) podniesienie poziomu dochodów z turystyki w skali regionu wykreowanie silnych, regionalnych marek produktów kulturalnych, turystycznych i tradycyjnych lepsze wykorzystanie unikalnych walorów przyrodniczych województwa pomorskiego dla zwiększenia jego atrakcyjności 	poprawa atrakcyjności turystycznej miejsc o wysokich walorach kulturowych
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
średni	umiarkowanie pozytywna wzrost zainteresowania turystyką kulturową, ale nie w każdym subregionie	częściowo zgodny z założeniami część projektów skierowana do mieszkańców, przeciętne efekty mnożnikowe, brak wyróżniającego się produktu kulturowego wykreowanego dzięki RPO WP 2007-2013

podsumowanie analizy obszaru: dziedzictwo przyrodnicze				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013 (OP 6)	[produkt] Liczba projektów wspierających zrównoważony rozwój obszarów cennych przyrodniczo [szt.]	20	7	35%
	[oddziaływanie] Liczba turystów korzystających z bazy noclegowej poza sezonem – wrzesień – maj (osoby)	850 000	1 287 530	151,5%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> W przypadku Liczby projektów wspierających zrównoważony rozwój obszarów cennych przyrodniczo nieosiągnięcie wskaźnika produktu wynika z bardzo niskiej liczby wniosków (równej liczbie projektów) złożonych w ramach Działania 6.4. Wskazuje to na niewielkie zainteresowanie beneficjentów projektami z zakresu dziedzictwa przyrodniczego w ramach RPO WP 2007-2013. Omawiany wskaźnik produktu nie posiadał odzwierciedlenia we wskaźnikach rezultatu na poziomie RPO WP 2007-2013. RPO WP 2007-2013 nie wskazuje także 			

podsumowanie analizy obszaru: dziedzictwo przyrodnicze		
	wskaźnika oddziaływania, który bezpośrednio korespondowałby z oddziaływaniem Działania 6.4.	
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Projekty posiadały różny zakres, jeśli chodzi o powierzchnię oraz liczbę obszarów cennych przyrodniczych. W powiecie bytowskim jeden projekt objął aż 12 takich obszarów, biorąc natomiast pod uwagę powierzchnię, wyróżniały się projekty dedykowane dziedzictwu przyrodniczemu w Odrach, Sopocie oraz Wejherowie (wszystkie powyżej 10 ha). Interwencja Działania 6.4 częściowo pokrywała się zakresem z kilkoma innymi działaniami RPO WP 2007-2013 - zarówno w 3.2.2, 6.1 oraz 8.1.2. W zdefiniowany cel interwencji wpisały się także projekty realizowane z WFOŚiGW oraz NFOŚiGW. Większość wsparcia trafiła do parków miejskich, które w niewystarczającym stopniu spełniały kryterium obszarów cennych przyrodniczo. Wsparcie parków wynikało także ze słabszego zainteresowania projektami skierowanymi na inne obszary - dotację otrzymały wszystkie przedsięwzięcia, które złożyły wnioski. 	
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> Projekty z zakresu dziedzictwa przyrodniczego nie wpłynęły istotnie na zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych regionu w rozwoju turystyki, ponieważ były skierowane przede wszystkim do mieszkańców. W porównaniu do skali potrzeb, potencjalny wpływ interwencji był niewielki - nie została ona wystarczająco skoncentrowana na szczególnie cennych obszarach (obszarach objętych formami ochrony przyrody). Natomiast dofinansowane projekty wpisywały się bezpośrednio w spodziewane efekty wsparcia w postaci lepszego wykorzystania unikalnych walorów przyrodniczych województwa. Pozytywnym efektem ubocznym realizacji projektów z zakresu dziedzictwa przyrodniczego była wysoka komplementarność z projektami miejskimi (OP 3 RPO WP 2007-2013), co zwiększyło i wzbogaciło przestrzeń publiczną kilku średniej wielkości miast regionu. 	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> W RPO WP 2014-2020 wsparcie dziedzictwa przyrodniczego przeniesiono do osi związanej ze środowiskiem, silniej kierując wsparcie w stronę ochrony przyrody niż turystyki. Wyniki konkursu dla Działania 11.4 RPO WP 2014-2020 wskazują, że obszar dziedzictwa przyrodniczego cieszył się większym zainteresowaniem i prawdopodobnie będzie w stanie odpowiedzieć na zdiagnozowane problemy. Biorąc pod uwagę potrzebę większej selektywności i skuteczności interwencji, rekomenduje się odstąpienie od wsparcia parków miejskich w ramach RPO WP 2014-2020 oraz silniejsze premiowanie obszarów o większym rygorze ochronie dziedzictwa przyrodniczego w kolejnych konkursach. 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
efektywne i zrównoważone wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju turystyki	<ul style="list-style-type: none"> wydłużenie sezonu turystycznego, a w konsekwencji wzrost liczby turystów (krajowych i zagranicznych) podniesienie poziomu dochodów z turystyki w skali regionu wykreowanie silnych, regionalnych marek produktów kulturalnych, turystycznych i tradycyjnych lepsze wykorzystanie unikalnych walorów przyrodniczych województwa pomorskiego dla zwiększenia jego atrakcyjności 	zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych regionu w rozwoju turystyki
ocena interwencji		
potencjalny wpływ	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji

podsumowanie analizy obszaru: dziedzictwo przyrodnicze		
interwencji		
niewielki	<p>bez zmian</p> <p>wzrost w liczbach bezwzględnych, ale i niewielki spadek udziału turystów na obszarach wiejskich i słabych strukturalnie</p>	<p>częściowo zgodny z założeniami</p> <p>skierowanie głównego strumienia interwencji na parki miejskie dla mieszkańców, posiadające mniej unikalne walory niż inne formy ochrony dziedzictwa przyrodniczego, chronione prawnie</p>

podsumowanie analizy obszaru: projekty dedykowane lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba zrealizowanych projektów inwestycyjnych z zakresu turystyki	50	72	144%
	[oddziaływanie] Liczba turystów na obszarach wiejskich (osoby w ciągu roku)	565 899 2 500 000	477 855 2 102 000	84,4%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik produktu <i>Liczba zrealizowanych projektów inwestycyjnych z zakresu turystyki</i> silnie przekroczył zakładaną wartość docelową (zrealizowano 72 projekty inwestycyjne w stosunku do zakładanych 50). Tak duża liczba małych inwestycji rozproszyła interwencję na słabo powiązane ze sobą projekty o zasięgu nie przekraczającym powiatu lub nawet pojedynczej gminy. Należy także zauważyć, że wsparte projekty dotyczyły nie tylko stricte turystyki, ale także informacji i promocji, dziedzictwa kulturowego oraz rewaloryzacji przestrzeni publicznej. Działanie 8.1.2 w zakresie turystyki nie posiadało sprecyzowanego wskaźnika rezultatu. Wskaźnik oddziaływania <i>Liczba turystów na obszarach wiejskich</i> nie osiągnął zakładanej w założeniach dynamiki - pod koniec wdrażania RPO WP 2007-2013 zanotowano 84,4% zakładanej wartości referencyjnej. Wynika to z coraz większej popularności turystyki miejskiej, biznesowej i kulturowej, które skupiają ruch turystyczny w Trójmieście. W ostatnich latach nastąpił także wzrost popularności wypoczynku nad Bałtykiem, gdzie ruch turystyczny koncentruje się głównie w gminach sklasyfikowanych jako miejskie. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Cel Poddziałania 8.1.2 (<i>Zwiększenie lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej</i>) utrudniał jednoznaczne wskazanie grupy docelowej projektów, stąd też sami beneficjenci podchodzili do ich realizacji dość swobodnie, niekiedy kierując infrastrukturę turystyczną i dziedzictwo kulturowe na potrzeby lokalne, a rewitalizację przestrzeni na potrzeby turystów. Poddziałanie 8.1.2 RPO WP 2007-2013 było istotnym źródłem wsparcia gmin liczących mniej niż 35 tysięcy mieszkańców w zakresie turystyki, kultury i rewaloryzacji przestrzeni publicznej. Dużą rolę odgrywały w analizowanym obszarze również PROW oraz PO RYBY, finansujące infrastrukturę podstawową. W Kartuzach i Kościerzynie, które należały do największych miast uprawnionych do wsparcia w ramach Poddziałania zrealizowane inwestycje były komplementarne z projektami JESSICA. 			

podsumowanie analizy obszaru: projekty dedykowane lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej		
	<ul style="list-style-type: none"> Pojedyncze projekty promocyjne w Działaniu 8.1.2 nie zwiększyły atrakcyjności turystycznej i wyraźnie kontrastują z efektami przedsięwzięć na poziomie regionalnym. Również efektywność projektów turystycznych i z zakresu dziedzictwa kulturowego należy ocenić dużo słabiej niż projektów regionalnych, finansowanych z OP 6. Przewaga podejścia zastosowanego w OP 6 względem projektów turystycznych i kulturowych widoczna jest także na przykładzie pojedynczych projektów, które pierwotnie ubiegały się o wsparcie w Działaniu 6.3. W Poddziałaniu 8.1.2 wyróżniają się zarówno pod względem efektów mnożnikowych, jak i utworzonych miejsc pracy. 	
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> Zdecydowana większość projektów z zakresu turystyki i dziedzictwa kulturowego w Poddziałaniu 8.1.2 miała jednak znaczenie punktowe, lokalne, była skierowana głównie do mieszkańców, nie kreowała miejsc pracy i całorocznej oferty. Oznacza to, że przyczyniła się jedynie do podniesienia lokalnej atrakcyjności osiedleńczej. Projekty skierowane na rewitalizację przestrzeni publicznej także wzmocniły lokalną atrakcyjność osiedleńczą, prowadząc do pozytywnych efektów w zakresie wzrostu tożsamości lokalnej i polepszenia estetyki przestrzeni oraz sposobu spędzania wolnego czasu. W części przypadków wygenerowały także efekty mnożnikowe. Zbyt duży akcent został położony jednak na kreowanie infrastruktury w stosunku do działań bezpośrednio sprzyjających ożywieniu społeczno-gospodarczemu. 	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> RPO WP 2014-2020 nie zawiera możliwości finansowania lokalnej infrastruktury turystycznej i dziedzictwa kulturowego w ramach pojedynczych, punktowych projektów, co stanowi zasadne rozwiązanie z punktu widzenia skuteczności i efektywności interwencji. W przypadku projektów dedykowanych rewitalizacji przestrzeni publicznych, RPO WP 2014-2020 włącza większość miast regionu w kompleksowe projekty rewitalizacyjne. Zapisy te dużo silniej premiąją działania społeczno-gospodarcze niż samo wybudowanie bądź modernizację infrastruktury, co należy uznać za właściwe rozwiązanie. 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
wzmocnienie potencjału rozwojowego na obszarach poza dużymi miastami	<ul style="list-style-type: none"> pozytywne zmiany społeczno-gospodarcze, głównie na obszarach wiejskich, prowadzące m.in. do wzrostu dynamiki powstawania nowych podmiotów gospodarczych oraz do poprawy wskaźnika zatrudnienia na obszarach objętych wsparciem wzrost wielkości ruchu turystycznego na obszarach objętych wsparciem 	zwiększenie lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
średni	umiarkowanie negatywna brak odwrócenia niekorzystnych tendencji ruchu turystycznego,	częściowo zgodny z założeniami istotna poprawa ładu przestrzennego oraz wzrost tożsamości lokalnej,

podsumowanie analizy obszaru:
projekty dedykowane lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej

wskazujących na coraz większą
dominację Trójmiasta

jednocześnie niewystarczająco
wyeksponowane działania społeczno-
gospodarcze, zwłaszcza w projektach
turystycznych i dedykowanych
dziedzictwu kulturowemu

2.3 Infrastruktura ochrony zdrowia

2.3.1 Logika interwencji

Niedobór wyspecjalizowanych usług opieki medycznej był w województwie pomorskim szczególnie dotkliwym problemem, zwłaszcza w świetle gorszego niż przeciętnie w kraju stanu zdrowia mieszkańców regionu. Dodatkowym wyzwaniem w obszarze ochrony zdrowia była niska jakość i dostępność do usług medycznych, w tym podstawowej opieki medycznej i diagnostyki na obszarach wiejskich i w mniejszych miastach. Co więcej, duża zachorowalność na choroby układu sercowo-naczyniowego oraz inne wydarzenia, spowodowane czynnikami zewnętrznymi (m.in. wypadkami) powodowały wzmożoną liczbę interwencji służb ratownictwa medycznego. Słabo wyposażone i nieskoordynowane służby ratownicze miały jednak utrudnione zadanie w niesieniu szybkiej i efektywnej pomocy. Problem ten dotyczył również innych, niż medyczne, służb ratowniczych (m.in. WOPR, policji, straży pożarnej), których akcje – ze względu na duże rozproszenie centrów zgłoszeniowych i brak koordynacji – nie były tak skuteczne, jak mogłyby być przy lepszej organizacji systemu ratownictwa.

Odpowiedzią na powyższe problemy było wsparcie przewidziane w ramach OP 7 i Działania 9.2 RPO WP 2007-2013. Część środków dostępnych w Programie przeznaczono na rozwój infrastruktury i doposażenie szpitali specjalistycznych (Działanie 7.1), oczekując poprawy dostępności opieki medycznej w obszarze chorób nowotworowych, sercowo-naczyniowych i cukrzycy. Poprawie dostępu do podstawowej opieki medycznej, pozwalającej na niwelowanie różnic wewnątrzregionalnych w tym zakresie, służyło dofinansowanie infrastruktury i wyposażenia mniejszych podmiotów (przychodni i szpitali), świadczących podstawowe usługi zdrowotne na obszarach wiejskich i w mniejszych miejscowościach (Działanie 9.2). Aby stworzyć podwaliny pod budowę efektywnego systemu ratownictwa, przewidziano również wsparcie na rzecz doposażenia służb ratowniczych oraz rozwoju skoordynowanego systemu komunikacji i przyjmowania informacji o zagrożeniach. Dofinansowaniem w tym obszarze planowano objąć stosunkowo zróżnicowaną grupę podmiotów ratowniczych, zdecydowanie szerszą niż samo ratownictwo medyczne, które wspierane było w ramach Działania 12.1 *Rozwój systemu ratownictwa medycznego PO IS*.

Tabela 11. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze ochrony zdrowia

<p>cele szczegółowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> (OP 7) rozwój specjalistycznych usług medycznych w zakresie chorób nowotworowych, chorób układu sercowo-naczyniowego i cukrzycy (OP 7) tworzenie podstaw funkcjonowania zintegrowanego regionalnego systemu ratownictwa (OP 9) poprawa dostępu do lepszej jakości podstawowych usług medycznych 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
<p>(-)</p> <ul style="list-style-type: none"> niedobór wyspecjalizowanych usług opieki medycznej, zwłaszcza w zakresie chorób nowotworowych, sercowo-naczyniowych i cukrzycy nieefektywny i 	<ul style="list-style-type: none"> infrastruktura jednostek ochrony zdrowia (usługi specjalistyczne i podstawowe) doposażenie jednostek ochrony zdrowia (usługi specjalistyczne i podstawowe) 	<ul style="list-style-type: none"> Projekty wynikające z Programu: Zdrowie dla Pomorzán na lata 2005-2013⁷¹ (9.2) Preferowana lokalizacja: <ul style="list-style-type: none"> Obszar gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz miast do 35 tys. mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> poprawa jakości i dostępności specjalistycznych usług medycznych poprawa dostępności i jakości świadczeń zdrowotnych (podstawowych usług medycznych) poprawa efektywności

⁷¹ Założenia Programu *Zdrowie dla Pomorzán 2005-2013* zostały określone w uchwale nr 745/XL/05 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 14 listopada 2005 r.

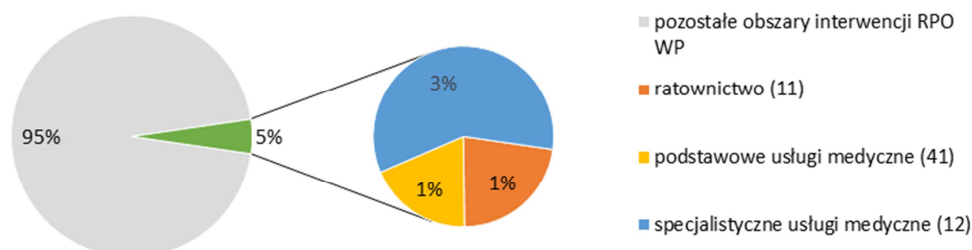
<p>nieskoordynowany system ratownictwa na poziomie regionu</p> <ul style="list-style-type: none"> niska jakość i dostępność usług ochrony zdrowia na obszarach wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> infrastruktura służb ratunkowych doposażenie służb ratunkowych 		systemu ratownictwa
---	---	--	---------------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2007-2013

2.3.2 Charakterystyka interwencji

Wsparcie skierowane do sektora ochrony zdrowia obejmowało zarówno doposażenie i rozbudowę lub modernizację podmiotów świadczących usługi specjalistyczne (Działanie 7.1, typ 1), jak i podstawowe usługi zdrowotne (9.2, typ 2). Dodatkowo, dofinansowano stosunkowo różnicowany zakres projektów wzmacniających istniejące w regionie systemy ratownictwa oraz jednostki świadczące usługi z zakresu ratownictwa i monitoringu zagrożeń (7.2, typ 3).

Wykres 71. Wartość projektów w obszarze ochrony zdrowia (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji.

Projekty te odpowiadają łącznie za 5% wydatków z RPO WP 2007-2013. Największy udział w tej puli mają przedsięwzięcia dotyczące rozwoju infrastruktury i doposażenia ośrodków świadczących specjalistyczne usługi medyczne (3%). Wsparcie podstawowych usług medycznych odpowiadało za 1% wydatków, podobna pula środków przeznaczona została na ratownictwo.

Tabela 12. Typologia projektów w obszarze ochrony zdrowia

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
specjalistyczne usługi medyczne (Działanie 7.1)	Rozbudowa, remonty i doposażenie szpitali/oddziałów świadczących usługi medyczne w obszarze chorób nowotworowych, układu sercowo-naczyniowego i cukrzycy	12	186 470 240 zł
podstawowe usługi medyczne (Działanie 9.2)	Rozbudowa, remonty i doposażenie szpitali i przychodni świadczących podstawowe usługi medyczne na poziomie lokalnym	41	59 433 295 zł
doposażenie służb ratunkowych	doposażenie jednostek służb ratunkowych, rozbudowa i modernizacja infrastruktury służb ratunkowych, budowa	11	71 633 005 zł

(Działanie 7.2)	lądowisk dla śmigłowców, wsparcie SOR, budowa systemów powiadamiania i alarmowania ludności, wdrożenie systemów łączności		
-----------------	---	--	--

Źródło: Opracowanie własne.

Zgodnie z założeniami RPO WP 2007-2013 oraz programu *Zdrowie dla Pomorzan*, wyznaczającego kierunki rozwoju **specjalistycznych usług medycznych** w woj. pomorskim, wsparcie w ramach Działania 7.1 objęło podmioty świadczące usługi głównie w zakresie diagnostyki i leczenia schorzeń układu sercowo-naczyniowego (12 podmiotów) oraz chorób nowotworowych (5). Inwestycje te realizowane były przez szpitale specjalistyczne, w większości zlokalizowane w największych ośrodkach miejskich woj. pomorskiego tj.: Gdańsku (m.in. Uniwersyteckie Centrum Kliniczne, Copernicus Podmiot Lecznicy Sp. z o.o.), Gdyni (Szpital Morski im. PCK) i Słupsku (Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Słupsku). Dofinansowanie trafiło również do Starogardu Gdańskiego (Specjalistyczny Szpital Św. Jana), Chojnic (Szpital Specjalistyczny im. J.K. Łukowicza), i Kwidzyna (NZOZ w Kwidzynie „ZDROWIE” Sp. z o.o.). Większość (7 z 12) projektów zrealizowanych zostało przez jednostki organizacyjne samorządu województwa pomorskiego (Copernicus Podmiot Lecznicy sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku, Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. J. Korczaka w Słupsku Sp. z o.o., Szpitale Wojewódzkie sp. z o.o. z siedzibą w Gdyni).

Inwestycje te dotyczyły zarówno modernizacji i rozbudowy infrastruktury (m.in. sal operacyjnych i pomieszczeń do podawania chemii pacjentom cierpiącym na choroby nowotworowe czy oddziałów rehabilitacji neurologicznej), jak również doposażenie szpitali w nowoczesny sprzęt diagnostyczny (m.in. tomografy komputerowe, rezonanse magnetyczne, echo kardiografy, aparaty RTG i EKG, mammografy, aparaty USG) oraz inne wyposażenie (m.in. łóżka rehabilitacyjne dla pacjentów, myjnie endoskopowe).

W ramach **Działania 9.2** również wsparto infrastrukturę (głównie poprzez remonty obiektów, ewentualnie ich rozbudowę) oraz doposażono szpitale i przychodnie w podstawowe urządzenia diagnostyczne (m.in. rezonanse magnetyczne, tomografy, aparatura do USG, EKG, spirometry, kolonoskopy, koagulometry), rehabilitacyjne (m.in. UGUL, aparaty do elektroterapii, magnetoterapii, laseroterapii, kinezyterapii, przyrządy do ćwiczeń stawu skokowego, dłoni, poręcze do nauki chodzenia) oraz pozostałe wyposażenie gabinetów (m.in. fotele ginekologiczne, lampy bezcieniowe, stoły lekarskie do zabiegów). Skala tych projektów była jednak zdecydowanie mniejsza niż w Działaniu 7.1. Dofinansowano stosunkowo dużo (41) niewielkich przedsięwzięć (średnia wartość projektu to nieco ponad 1 mln zł⁷², a najmniejsze projekty nie przekraczają wartości 200 tys. zł). Wyjątek stanowi tu duży projekt Gminy Sierakowice, o wartości nieco ponad 16 mln zł (*Kaszubskie Centrum Medyczne - rozbudowa i przebudowa Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Sierakowicach*).

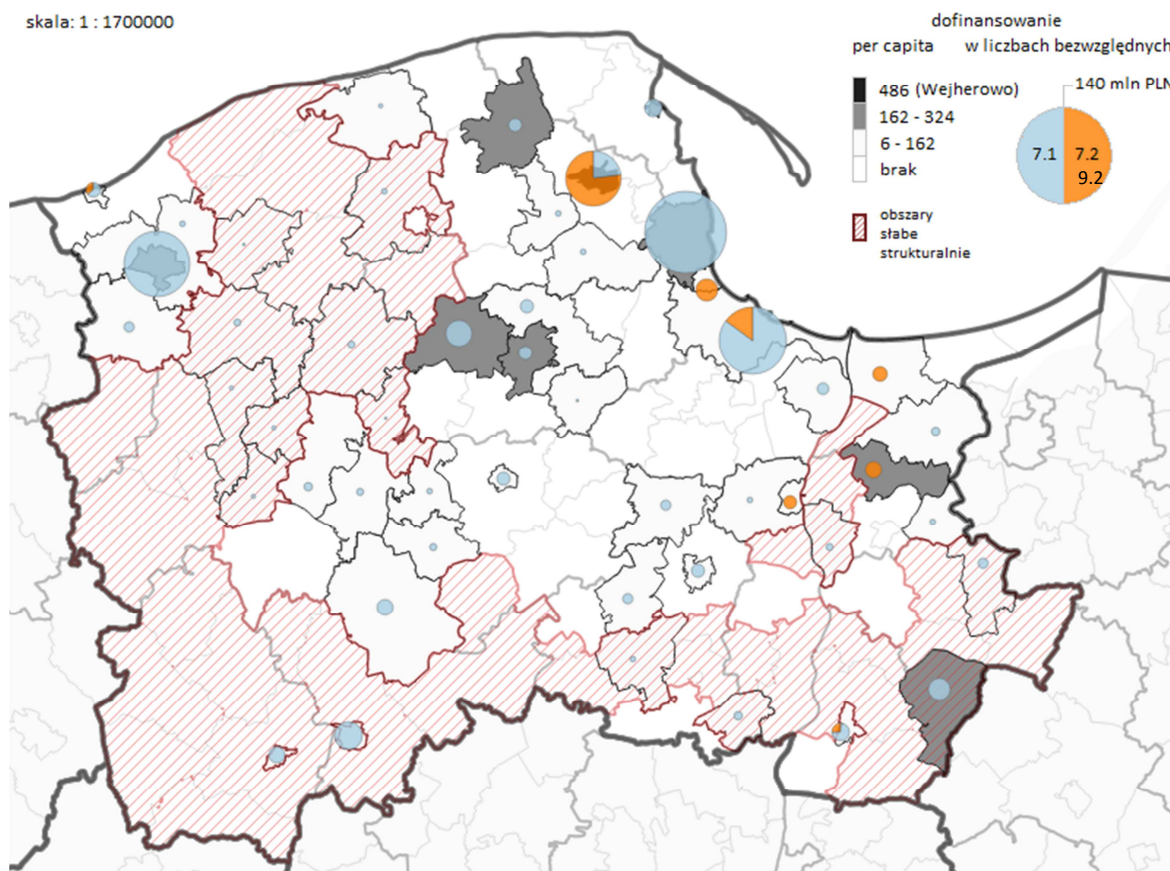
Zgodnie z założeniami przyjętymi na etapie programowania, rozkład przestrzenny interwencji finansowanej z OP 9 – w przeciwieństwie do Działania 7.1 – jest zdecydowanie bardziej równomierny na obszarze całego województwa. Z analizy lokalizacji poszczególnych projektów wynika, że nie do końca skuteczna okazała się preferencja dla obszarów słabych strukturalnie (patrz mapa), do których trafiło około 20% środków z Działania 9.2.

Modernizacja i rozbudowa infrastruktury oraz doposażenie szpitali specjalistycznych (7.1) i placówek podstawowej opieki zdrowotnej (9.2) uzupełniane były programami profilaktycznymi przeznaczonymi

⁷² W średniej nie uwzględniono największego projektu Kaszubskiego Centrum Medycznego.

dla mieszkańców regionu. Nie były to jednak działania na szczególnie dużą skalę, co wynika m.in. z tego, że podmioty korzystające ze wsparcia z RPO WP 2007-2013 realizowały tego typu inicjatywy w ramach ogólnokrajowych programów profilaktycznych finansowanych z NFZ. Zarówno w przypadku wsparcia instytucji świadczących usługi specjalistyczne, jak i podstawowe, wśród beneficjentów dominują podmioty publiczne lub jednostki organizacyjne samorządów posiadające status spółek prawa handlowego. Niemniej tak w przypadku Działania 7.1, jak i 9.2 w grupie odbiorców znalazły się podmioty, które od początku swojego funkcjonowania były placówkami prywatnej opieki zdrowotnej (1 w Działaniu 7.1 i 6 w 9.2). Trzeba przy tym podkreślić, że zgodnie z kryteriami wyboru projektów, mogły one uzyskać dofinansowanie tylko na zadania realizowane w ramach publicznego systemu opieki zdrowotnej.

Mapa 7. Projekty w obszarze ochrony zdrowia

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach budowania podstaw spójnego, **regionalnego systemu ratownictwa** dofinansowano łącznie 11 bardzo zróżnicowanych tematycznie projektów. Przedsięwzięcia te dotyczyły zarówno ratownictwa medycznego, w tym wsparcia szpitalnego oddziału ratunkowego (w Pomorskim Centrum Traumatologii w Gdańsku), budowy lądowiska dla innego SOR (w NZOZ ZRDOWIE w Kwidzynie), jak i doposażenia jednostek ratownictwa wodnego, w tym Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego Województwa Pomorskiego oraz jednostek z powiatu słupskiego. Warto zaznaczyć, że Działanie 7.2 RPO WP 2007-2013 nie było głównym źródłem wsparcia ratownictwa medycznego, ponieważ obszar ten w większości objęty był dofinansowaniem z Działania 12.1 PO IŚ, w którym w ramach 23 projektów o łącznej wartości niemal 49,8 mln zł doposażono i zmodernizowano szpitalne oddziały ratunkowe i centra urazowe. Z tego względu w programie regionalnym stosunkowo duże środki przeznaczone zostały na projekty innych służb, w tym:

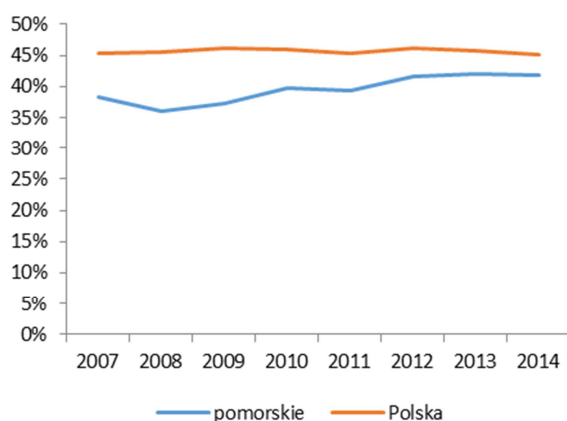
Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej (zakup pojazdów), Komendy Wojewódzkiej Policji (sprzęt ratowniczy i system łączności) oraz Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska i Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii wraz z 16 Powiatowymi Inspektoratami Weterynarii (zakup pojazdów, instrumentów pomiarowych oraz innego sprzętu niezbędnego w sytuacji wystąpienia zagrożeń). Rozbudowano również infrastrukturę straży pożarnej, w tym OSP w gminie Nowy Staw (w ramach kompleksu Zespołu Służb Ratowniczych) oraz PSP w Gdańsku, stanowiącą elementy Zintegrowanego Systemu Powiadamiania Ratunkowego. Ponadto w Sopocie wybudowano Sopotkie Centrum Ratownictwa Wodnego, a w gminie Pruszcz Gdański stworzono zintegrowany system powiadamiania i alarmowania ludności.

łącznie w ramach Działania 7.2 wsparto 67 jednostek służb ratownictwa, z czego najwięcej (18) z Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska i Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii, Ochotniczych Straży Pożarnych (14 w ramach projektu realizowanego przez Gminę Pruszcz Gdański i 1 w gminie Nowy Staw) oraz Państwowe Straże Pożarnej (13). Dofinansowanie pozwoliło na zakup 107 środków transportu, w tym najwięcej dla WOPR (45) oraz 214 sztuk sprzętu dla wspartych podmiotów.

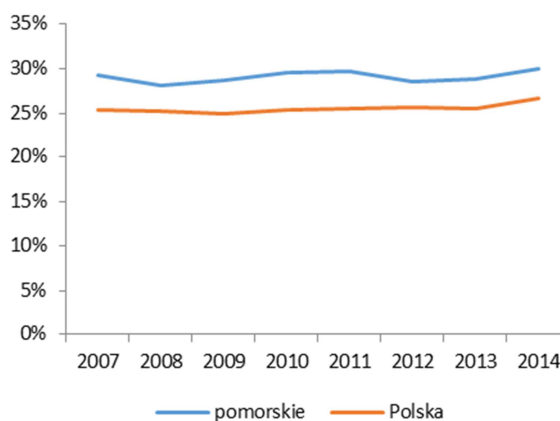
2.3.3 Ocena interwencji

Zgodnie z diagnozą zawartą w RPO WP 2007-2013 woj. pomorskie charakteryzowało się gorszym, niż przeciętnie w kraju, stanem zdrowia mieszkańców, szczególnie w kontekście zachorowalności na tzw. choroby cywilizacyjne. Z danych GUS wynika, że w 2007 r. zgony spowodowane chorobami układu krążenia odpowiadały za 38,4% zgonów ogółem, natomiast nowotwory za 29,3%. Analiza danych ze statystyk publicznych wskazuje na niewielkie, ale jednak pogorszenie obu tych wskaźników w latach 2007-2014. Warto przy tym zauważyć, że o ile w przypadku chorób nowotworowych różnica pomiędzy zgonami w woj. pomorskim, a średnią krajową utrzymuje się od lat na podobnym poziomie, o tyle już odsetek osób umierających z powodu chorób układu krążenia wzrasta w ostatnich latach, podczas gdy średnia dla Polski nieznacznie spadła od 2007 r.

Wykres 72 Odsetek zgonów z powodu chorób układu krążenia

Wykres 73 Odsetek zgonów z powodu chorób nowotworowych

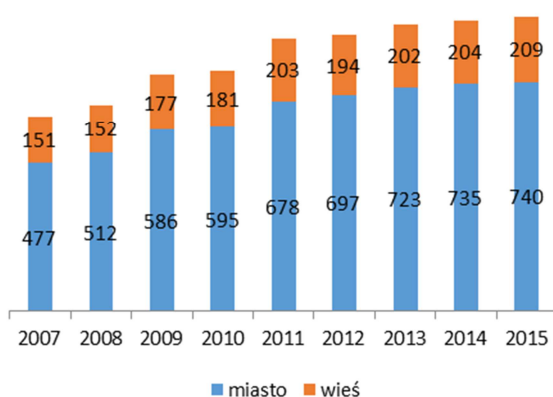

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

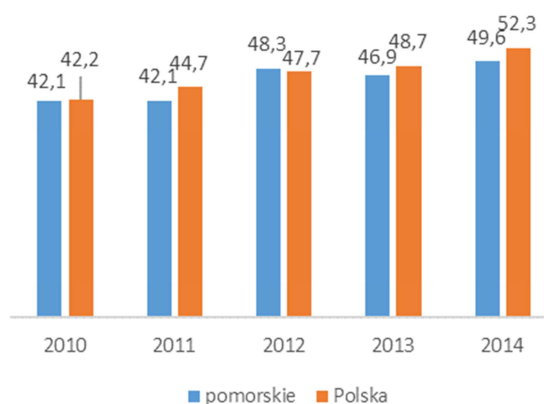
Na korzyść zmieniają się natomiast wskaźniki dotyczące podmiotów ambulatoryjnej opieki medycznej, których liczba wzrosła od 2007 roku o ponad jedną trzecią. Warto przy tym zauważyć, że tendencja ta dotyczy zarówno obszarów miejskich, gdzie dynamika wzrostu jest szybsza, jak i wiejskich. Na przestrzeni ostatnich lat rosła również liczba lekarzy przypadających na 10 tys. ludności, przy czym zmiany te zachodzą wolniej niż średnio w kraju. W latach 2010-2014 w woj. pomorskim

wskaźnik ten wzrósł o 7,5, podczas gdy przeciętnie w Polsce o 10,1. Podobna sytuacja dotyczy liczby pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności. W woj. pomorskim ich liczba wzrosła od 2007 r. z 52,5 do 55,2 w 2014 r., podczas gdy średnio w kraju na 10 tys. ludności przypadało w 2007 r. 58,7 pielęgniarek i położnych, a w 2014 r. już 67,6. Niezależnie jednak od rosnących dysproporcji pomiędzy województwem pomorskim, a średnią krajową, relatywnie większa liczba lekarzy oraz podmiotów opieki medycznej świadczy o powoli poprawiającej się dostępności do opieki medycznej. Przy czym należy pamiętać, że w przypadku publicznej służby zdrowia kluczowe znaczenie ma nie tylko liczba działających podmiotów oraz liczebność personelu, ale i środki pozwalające na finansowanie usług medycznych, a tym samym rzeczywiste wykorzystanie rosnącego potencjału służby zdrowia.

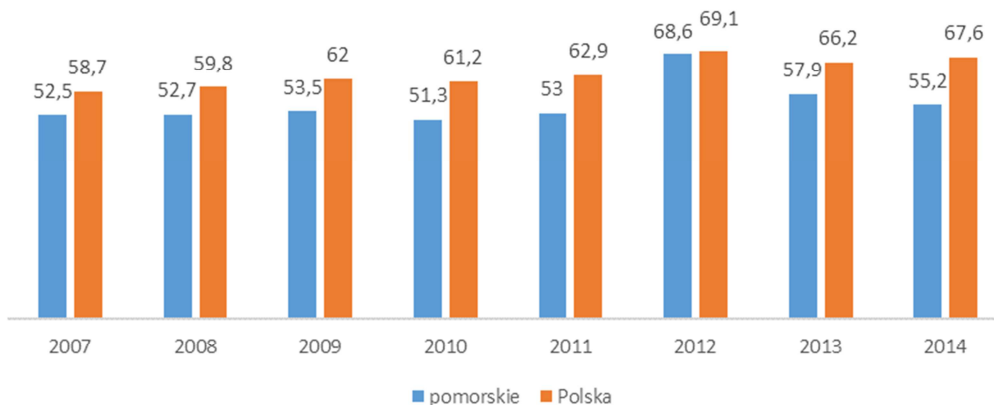
Wykres 74 Liczba podmiotów ambulatoryjnej opieki medycznej

Wykres 75 Liczba lekarzy (personel pracujący ogółem) na 10 tys. ludności

Wykres 76 Liczba pielęgniarek i położnych (personel pracujący ogółem) na 10 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wskaźniki kontekstowe RPO WP 2007-2013 wskazują na nieznaczną poprawę w obszarze ochrony zdrowia. Niemniej, w przypadku rosnącej liczby podmiotów medycznych trudno mówić o wpływie interwencji. Dofinansowanie z funduszy unijnych – zarówno RPO, jak i innych instrumentów wsparcia – nie polegało bowiem na tworzeniu nowych podmiotów. W wybranych przypadkach rozszerzano jedynie zakres usług już istniejących szpitali (np. nowe oddziały). Wsparte projekty mogły mieć pewne przełożenie na wzrost liczby lekarzy oraz pozostałego personelu medycznego i niemedyycznego. W ramach części z przedsięwzięć utworzono nowe etaty zarówno dla kadry medycznej, jak i niemedykowej. Łącznie powstało 190 miejsc pracy, z czego 161,5 w ramach Działania 7.1 oraz 28,5 w ramach Działania 9.2. Znacząco wzrosła zatem liczba pracowników w szpitalach specjalistycznych,

zlokalizowanych w większości w dużych ośrodkach miejskich, przy dużo mniejszym wzroście liczby pracowników w przychodniach i szpitalach zlokalizowanych na wsiach i w mniejszych miejscowościach.

Biorąc pod uwagę cele i oczekiwane efekty interwencji sformułowane na poziomie zapisów programowych można uznać, że zarówno projekty dofinansowane w Działaniu 7.1, jak i 9.2 dobrze korespondowały z intencjami autorów dokumentu i trafnie odpowiedziały na zdiagnozowane problemy. W ramach pierwszego ze wspomnianych działań udało się stworzyć lepsze warunki dla świadczenia specjalistycznych usług medycznych w zakresie chorób nowotworowych, chorób układu sercowo-naczyniowego i cukrzycy. Zakup nowych urządzeń i aparatury medycznej oraz rozbudowa i modernizacja infrastruktury, w tym sal operacyjnych, stworzyły lepsze warunki dla diagnozowania i leczenia pacjentów cierpiących na wybrane choroby cywilizacyjne. Rozbudowa i wyposażenie infrastruktury służącej rehabilitacji, w szczególności pacjentów po chorobach układu sercowo-naczyniowego pozwala na podjęcie szybkiej rehabilitacji, która w przypadku udarów jest kluczowym warunkiem powrotu do sprawności dla tych osób.⁷³ Warto jednocześnie zauważyć, że wszędzie tam gdzie wsparcie przeznaczone zostało na rozszerzenie zakresu świadczeń medycznych, czy to za sprawą stworzenia nowych oddziałów, czy wyposażenia już istniejących pozwalającego na przeprowadzanie dodatkowych badań, RPO WP 2007-2013 miało realny wpływ na poprawę dostępności do specjalistycznej opieki medycznej. Szersza paleta usług medycznych poszczególnych szpitali przekładała się zazwyczaj na kontraktację dodatkowych usług medycznych w ramach kontraktów z NFZ.

Projekty wsparte w Działaniu 9.2 pozwoliły z kolei na przynajmniej częściowe zniwelowanie różnic w dostępie do podstawowej opieki medycznej pomiędzy dużymi ośrodkami miejskimi, a obszarami peryferyjnymi. Modernizacja szpitali gminnych i powiatowych oraz przychodni pozwoliła tym podmiotom m.in. na wypełnienie wymogów technicznych i sanitarnych stawianych przez NFZ. Do wyposażenia tych jednostek w aparaturę medyczną wcześniej w nich niedostępną miało realny wpływ na podniesienie jakości, a często i zakresu, świadczonych usług, zwiększając tym samym dostępność do opieki medycznej. Na przykład wyposażenie Gminnego Ośrodka Zdrowia w Lubiechowie w spirometr diagnostyczny umożliwiło tej placówce prowadzenie bardziej kompleksowych badań w obszarze chorób układu oddechowego, natomiast zakup przenośnego aparatu USG poprawił możliwość diagnostyki w obszarze chorób nowotworowych (rak szyjki macicy).⁷⁴

Blisko 30% z dofinansowanych projektów z Działania 9.2 miało przeciętną wartość poniżej 500 tys. zł, natomiast nieco ponad 60% wszystkich przedsięwzięć to inwestycje nieprzekraczające 1 mln zł. Skala tych inwestycji sugeruje, że były to projekty polegające na rozwiązaniu najbardziej palących problemów poszczególnych placówek i wyposażeniu ich w podstawowe urządzenia diagnostyczne. Miały one jednak duży wpływ na poprawę warunków udzielania świadczeń zdrowotnych w mniejszych ośrodkach województwa pomorskiego. Wniosek ten znalazł potwierdzenie w wynikach badania CAWI beneficjentów, którzy podkreślali, że największe osiągnięcia ich projektów to właśnie poprawa infrastruktury i wyposażenia, często przez lata zaniedbanych pod tym względem, przychodni i szpitali. Zdecydowana większość respondentów podkreślała również, że dofinansowanie

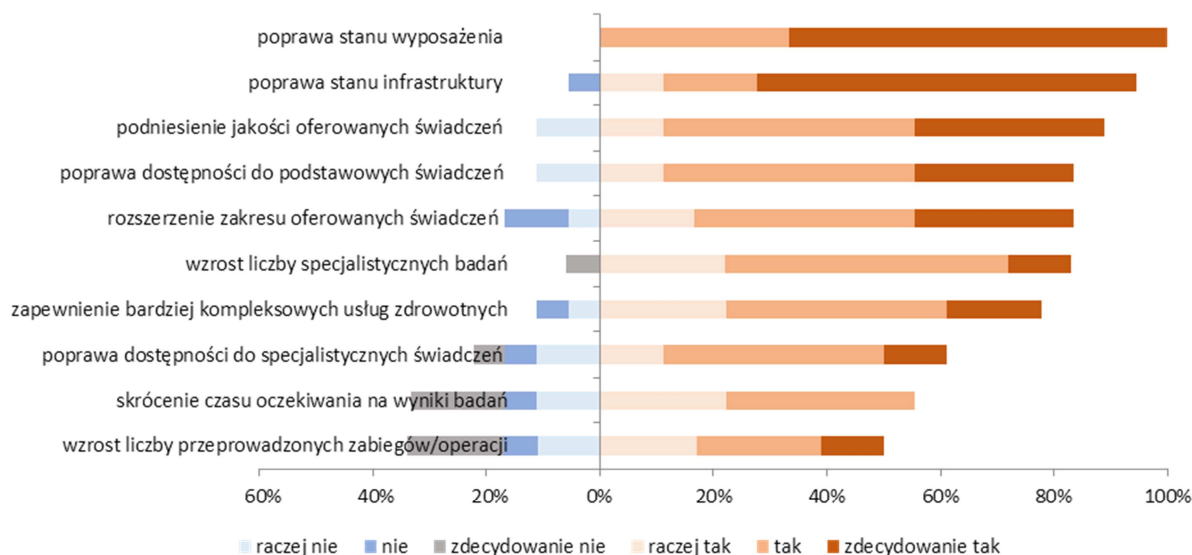
---

⁷³ Tego typu inwestycją jest m.in. projekt *Poprawa dostępności do świadczeń rehabilitacyjnych w regionie poprzez utworzenie w Copernicus Podmiot Leczniczy Sp. z o.o. Centrum Rehabilitacji Leczniczej wraz z Oddziałem Rehabilitacji Neurologicznej*.

⁷⁴ Projekt *Rozbudowa, przebudowa i wyposażenie Gminnego Ośrodka Zdrowia w Lubiechowie celem poprawy do lepszej jakości podstawowych usług medycznych*.

pozwoiliło na poprawę jakości ofertowanych świadczeń zdrowotnych. Co więcej, ponad 80% respondentów uznało, że dzięki realizacji projektu rozszerzony został zakres oferowanych świadczeń, a niemal 80% deklaroowało, że obecnie może realizoować bardziej kompleksowe usługi medyczne. Zdaniem ponad 80% beneficjentów przeprowadzone inwestycje pozwoliły również na zwiększenie liczby przeprowadzanych specjalistycznych badań, a kolejne 50% twierdzi, że wzrosła też liczba przeprowadzonych zabiegów.

Wykres 77 Oddziaływanie projektów wspartych w ramach Działania 9.2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAWI (n=18)

Doposażenie obiektów ochrony zdrowia pozwoliło również na podniesienie kompetencji personelu tych instytucji. Jak wynika z badania CAWI, ponad 70% beneficjentów zadeklarowało, że realizacja projektu pozwoliła na podwyższenie kompetencji personelu medycznego, a kolejne 50% twierdzi, że również personel niemedyczny został objęty szkoleniami.

Reasumując, ogólna ocena wsparcia w obszarze ochrony zdrowia jest pozytywna. Dofinansowane projekty pozwoliły na często skokową zmianę stanu wyposażenia i infrastruktury podmiotów świadczących usługi medyczne. Inwestycje te mają realne przełożenie, na jakość i dostępność usług medycznych w regionie, wpływając tym samym na jakość życia mieszkańców, jak również warunki pracy personelu tych placówek. Realizacja celów i założeń RPO WP 2007-2013 widoczna jest nie tylko na poziomie oceny jakościowej (pod względem zakresu i znaczenia projektów), ale i ilościowej. Liczba zrealizowanych projektów co do zasady odpowiada szacunkom przyjętym na etapie programowania. Jedyny wyjątek stanowi wskaźnik dotyczący liczby osób objętych programami profilaktycznymi, tutaj jednak należy pamiętać, że interwencja z RPO WP 2007-2013 koncentrowała się na wsparciu infrastruktury i doposażeniu jednostek opieki zdrowotnej, a programy profilaktyczne stanowiły jedynie uzupełnienie tego wsparcia. Co więcej, podmioty objęte dofinansowaniem prowadziły tego typu programy w ramach programów profilaktycznych finansowanych z NFZ.

Zgodnie z zapisami dokumentów programowych, dofinansowanie z Działania 7.2 RPO WP 2007-2013 miało służyć stworzeniu fundamentów dla budowy zintegrowanego regionalnego systemu ratownictwa, pozwalającego na koordynację działań służb ratunkowych w obszarach ryzyka uznanych za kluczowe z punktu widzenia bezpieczeństwa regionu. Założenia dotyczące tego systemu oraz najważniejsze obszary ryzyka określone zostały w *Koncepcji Funkcjonowania Regionalnego*

Zintegrowanego Systemu Ratownictwa.⁷⁵ W ramach 11 dofinansowanych projektów doposażono i/lub zmodernizowano infrastrukturę większości z kluczowych podmiotów zidentyfikowanych w *Koncepcji...*, wzmacniając tym samym ich potencjał dla prowadzenia akcji ratowniczych. W przypadku projektów dotyczących SOR i budowy lądowiska, środki z RPO WP 2007-2013 pozwoliły na uzupełnienie interwencji realizowanej na szczeblu centralnym (PO IŚ).

Skala potrzeb w obszarze ratownictwa, jaka została zidentyfikowana w *Koncepcji...*, oraz wymogi dotyczące ratownictwa medycznego (m.in. wyposażenia szpitali w lądowiska) wskazują, że wsparcie z okresu 2007-2013 pozwoliło na stworzenie podwalin dla bardziej spójnego i zintegrowanego systemu ratownictwa, który wymagał będzie dalszego rozwoju w kolejnych latach. Na podstawie analizy dokumentów programowych i wniosków z badań terenowych należy uznać, że dofinansowanie spełniło oczekiwania przed nim stawiane, a interwencja dobrze wpisała się w cele zarówno programu regionalnego, jak i dokumentu strategicznego dla tego obszaru problemowego.

2.3.4 Podsumowanie

analiza wskaźników RPO WP 2007-2013: infrastruktura ochrony zdrowia				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów z zakresu ochrony zdrowia [szt.]	10	12	120%
	[rezultat] Liczba pacjentów korzystających z infrastruktury instytucji ochrony zdrowia objętych wsparciem [osoby]	210 000	270 906	129%
	[rezultat] Liczba ludności objętej programami profilaktycznymi z zakresu chorób nowotworowych, układu sercowo-naczyniowego oraz cukrzycy [osoby]	30 000	8 757	29%
	[oddziaływanie] Wskaźnik umieralności na choroby nowotworowe, układu sercowo-naczyniowego i powikłania cukrzyc [2007= 100%]	75	107	
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> W ramach Działania 7.1 zrealizowano nieco więcej projektów niż planowano na etapie programowania. Sytuacja ta wynika z niższego niż maksymalnie dopuszczalny, poziomu dofinansowania poszczególnych projektów, który w większości przypadków wyniósł 75% kosztów kwalifikowalnych, a w pojedynczych przypadkach był niższy. Wiązało się z decyzją o wsparciu możliwie dużej liczby projektów, co przy ograniczonej puli dostępnych środków wymagało zmniejszenia poziomu intensywności wsparcia pojedynczych inwestycji. Wyższa, niż zakładano, realizacja wskaźnika <i>Liczba projektów z zakresu ochrony zdrowia</i>, przełożyła się na przekroczenie wartości docelowej wskaźnika rezultatu dotyczącego <i>Liczby pacjentów korzystających z infrastruktury ochrony zdrowia</i> (129%). Zdecydowanie niższa, niż zakładano, wartość wskaźnika <i>Liczba ludności objętej programami profilaktycznymi z zakresu chorób nowotworowych, układu sercowo-naczyniowego oraz cukrzycy</i> wynika z faktu, że tylko w części projektów 			

⁷⁵ D. Wróblewski, E. W. Roguski, A. Kołodziej-Saramak, D. Kwiatkowski, J. Prasufa, T. Sowa, T. Wilczyński, R. Zakrzewski, *Koncepcja Funkcjonowania Regionalnego Zintegrowanego Systemu Ratownictwa*, Gdańsk 2008 r.

analiza wskaźników RPO WP 2007-2013: infrastruktura ochrony zdrowia

	<p>(7 z 12) zdecydowano się na realizację programów profilaktycznych w ramach instrumentu elastyczności. Co więcej, tam, gdzie postawiono na wdrożenie tego typu działań, były one skierowane do stosunkowo niewielkich grup.</p> <ul style="list-style-type: none"> Do 2015 r. nie udało się ograniczyć – w stosunku do poziomu wyjściowego – poziomu umieralności na wybrane choroby cywilizacyjne (wskaźnik oddziaływania <i>Umieralność na choroby nowotworowe, układu sercowo-naczyniowego i powikłania cukrzycy</i>). Osiągnięta wartość wskaźnika oddziaływania wskazuje wręcz na pogorszenie sytuacji dotyczącej śmiertelności chorób nowotworowych, układu sercowo-naczyniowego i powikłań po cukrzycy. Co więcej, w przypadku chorób układu krążenia, sytuacja w województwie pomorskim pogorszyła się również w odniesieniu do średniej krajowej. W przypadku pozostałych chorób relacje między omawianymi wskaźnikami w województwie pomorskim i średnio w kraju pozostały na zbliżonym poziomie.
<p>ocena struktury interwencji</p>	<ul style="list-style-type: none"> Wkład dofinansowanych projektów w wartość wskaźnika rezultatu dotyczącego programów profilaktycznych był zdecydowanie mniejszy niż pierwotnie zakładano. Należy jednak zaznaczyć, że wsparte szpitale realizowały różne programy profilaktyczne w oparciu o kontrakty z NFZ, w tym w ramach Populacyjnego Programu Profilaktyki i Wczesnego Wykrywania Raka Szyjki Macicy oraz Populacyjnego Programu Profilaktyki i Wczesnego Wykrywania Raka Piersi. Oznacza to, że wsparte szpitale prowadziły programy profilaktyczne, z których skorzystała większa (niż zadeklarowana w sprawozdawczości) liczba mieszkańców regionu. Nie były to jednak bezpośrednie efekty zrealizowanych projektów, tylko szerszych inicjatyw w systemie ochrony zdrowia realizowanych przez podmioty korzystające ze środków RPO WP 2007-2013.
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> Projekty wsparte w ramach Działania 7.1 dobrze wpisywały się w cel szczegółowy RPO WP 2007-2013. Dzięki ograniczeniu zakresu interwencji do kilku wybranych chorób cywilizacyjnych, możliwe było dofinansowanie ograniczonej liczby projektów mających realny wpływ na poprawę warunków diagnozowania i leczenia, w tym rehabilitacji, pacjentów cierpiących na choroby układu sercowo-naczyniowego i nowotwory oraz w mniejszej skali, cukrzycę. Koncentracja interwencji na realizacji założeń określonych w programie <i>Zdrowie dla Pomorza</i>, pozwoliła na realizację długofalowych celów związanych z rozwojem specjalistycznej opieki zdrowotnej na terenie województwa. Nieosiągnięcie wskaźnika rezultatu dotyczącego programów profilaktycznych nie zmienia pozytywnej oceny interwencji, szczególnie biorąc pod uwagę fakt, że szpitale objęte wsparciem realizowały programy profilaktyczne ze środków NFZ. Należy jednocześnie odnotować, że interwencja z RPO WP 2007-2013, ani z pozostałych programów, nie mogła mieć realnego przełożenia na zmianę wartości wskaźników oddziaływania, związanych z umieralnością na wybrane choroby cywilizacyjne. Po pierwsze, czas który upłynął od zakończenia projektów do momentu szacowania wartości wskaźnika jest na tyle krótki, że nie mogą one mieć realnego wpływu na zauważalne w skali całego regionu zmniejszenie umieralności na tego typu choroby. Po drugie, dofinansowanie infrastruktury i wyposażenie placówek ochrony zdrowia to ważny, jednak nie jedyny i wystarczający czynnik sprzyjający ograniczeniu umieralności. Konieczny jest tu również wysiłek po stronie pacjentów (m.in. związany ze zmianą trybu życia oraz przestrzeganiem zaleceń lekarzy).
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> Zgodnie z złożeniami dotyczącymi wsparcia w OP 7 Zdrowie RPO WP 2014-2020, zakres interwencji w okresie 2014-2020 będzie obejmował szerszy katalog chorób cywilizacyjnych, niż miało to miejsce w okresie 2007-2013. Jednocześnie wytyczne dla wsparcia ochrony zdrowia oraz zapisy samego RPO WP 2014-2020 wskazują, że wszystkie projekty, na które wnioskodawcy będą chcieli pozyskać środki w tej perspektywie finansowej muszą być zgodne z <i>Krajowymi ramami</i>

strategicznymi, Policy paper dla obszaru ochrony zdrowia na lata 2014-2020 oraz być uwzględnione na mapach potrzeb zdrowotnych. Oznacza to, że już na poziomie formalnym weryfikowana będzie zasadność wsparcia danego projektu z punktu widzenia zidentyfikowanych potrzeb epidemiologicznych i trendów demograficznych, jak również szerszej koncepcji rozwoju sektora zdrowia. Co do zasady, podejście takie powinno sprzyjać efektywnemu rozdysponowaniu środków w obszarze służby zdrowia, co przy ograniczonych środkach finansowych i dużych potrzebach inwestycyjnych jest szczególnie wskazane. Na poziomie kryteriów RPO WP 2014-2020 słusznie preferowane mają być projekty o potencjalnie największym obszarze oddziaływania skali świadczonych usług, jak również o możliwie kompleksowym charakterze.

- Niemniej należy pamiętać, że obok preferencji wynikających z zapisów programowych, kryteria wyboru projektów muszą uwzględniać również wytyczne Komitetu Sterującego do spraw koordynacji inwestycji EFSI w sektorze zdrowia.⁷⁶ Zadanie to może być o tyle problematyczne, że rekomendacje KS zawierają stosunkowo szeroki katalog sugestii dotyczących wyłączeń i kryteriów premiujących. Jednoczesne zastosowanie ich wszystkich może samo w sobie stanowić dosyć rozbudowany zestaw kryteriów. To nie zostawia zbyt szerokiego pola wyboru dla władz regionalnych, które chciałyby wykorzystać dofinansowanie z RPO do realizacji swojej wizji rozwoju sektora ochrony zdrowia. W ujęciu ogólnym należy uznać, że z punktu widzenia realizacji celów określonych w programie regionalnym oraz RPS *Zdrowie dla Pomorza*,⁷⁷ adaptacja wszystkich rekomendacji Komitetu Sterującego może się okazać przeciwnie skuteczna dla realizacji celów Programu. Z tego względu zasadne byłoby ograniczenie do minimum adaptacji rekomendacji KS w kryteriach wyboru projektów, poprzez uwzględnienie na poziomie zapisów programowych i kryteriów oceny zasad ogólnych (część I wytycznych) oraz rekomendacji dla kryteriów dostępu o charakterze obligatoryjnym (część II), przy selektywnym podejściu do rekomendacji dla kryteriów premiujących o charakterze obligatoryjnym (część III) i fakultatywnym (IV).

cel OP	spodziewane efekty	cel działania
poprawa jakości i dostępności specjalistycznych usług medycznych oraz poprawa efektywności systemu ratownictwa	podniesienie standardu obiektów ochrony zdrowia o znaczeniu regionalnym oraz unowocześnienie ich wyposażenia zmniejszenie wskaźnika umieralności mieszkańców województwa (zwłaszcza na choroby nowotworowe, układu sercowo-naczyniowego i cukrzycę	rozwój specjalistycznych usług medycznych w zakresie chorób nowotworowych, chorób układu sercowo-naczyniowego i cukrzycy

⁷⁶ Uchwała Nr 53/2016 Komitetu Sterującego do spraw koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia z dnia 29 lipca 2016 r. w sprawie rekomendacji dla kryteriów wyboru projektów z sektora zdrowia w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 9a – Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.

⁷⁷ Uchwała nr 930/274/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 8 sierpnia 2013 roku w sprawie przyjęcia Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie ochrony zdrowia *Zdrowie dla Pomorza*, Uzasadnienia oraz Podsumowania do Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie ochrony zdrowia *Zdrowie dla Pomorza*.

analiza wskaźników RPO WP 2007-2013: infrastruktura ochrony zdrowia		
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
średni w zakresie dostępności specjalistycznych usług medycznych	pozytywna istotna poprawa stanu wyposażenia i infrastruktury szpitali specjalistycznych	zgodny z założeniami podniesiono jakość i poprawiono warunki diagnozowania i leczenia chorób układu sercowo-naczyniowego, nowotworów i cukrzycy
niewielki w zakresie wskaźników umieralności mieszkańców	negatywna w zakresie wskaźników umieralności mieszkańców	częściowo zgodny z założeniami interwencja związana z rozwojem infrastruktury i doposażeniem szpitali ma ograniczony wpływ na zmianę wskaźników umieralności

analiza wskaźników RPO WP 2007-2013: zintegrowany system ratownictwa				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów z zakresu zintegrowanego systemu ratownictwa [szt.]	9	11	122%
	[rezultat] Obszar województwa pomorskiego objętego ścieżką życia – 8 minuta [%]	25	32,5	130%
	[oddziaływanie] Śmiertelność ofiar zdarzeń nagłych w ścieżce życia [%]	75	82	
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Analogicznie, jak w przypadku Działania 7.1, w Działaniu 7.2 dofinansowano więcej projektów, niż pierwotnie zakładano. To przełożyło się na przekroczenie wartości docelowej wskaźnika produktu. Również w tym instrumencie wynika to z przeciętnie mniejszego poziomu dofinansowania projektów, który wynosił średnio 64% kosztów kwalifikowalnych, przy czym w 4 projektach był równy 50%. W 2015 r. osiągnięto wyższą, niż zakładano, wartość wskaźnika określającego obszar województwa pomorskiego objętego ścieżką życia – 8 minuta. Zmiana ta nie nastąpiła jednak w wyniku wpływu interwencji z Działania 7.2, ponieważ dofinansowane projekty nie mogły oddziaływać na wartość wskaźnika w 2015 r., zarówno z powodu terminu ich zakończenia (2015 r.), jak i zakresu (wskaźnik dotyczy ratownictwa medycznego, podczas gdy większość projektów obejmowała inne służby ratownicze). Do 2015 r. nie udało się ograniczyć do zakładanego poziomu wartości wskaźnika Śmiertelność ofiar zdarzeń nagłych w ścieżce życia., Poprawa sytuacji, jaka nastąpiła w stosunku do poziomu wyjściowego (2007 r.), jest mniejsza niż zakładano (wskaźnik zmniejszył się o 18% w stosunku do wartości bazowej, podczas gdy na etapie programowania założono że spadnie o 25%). 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Specyfika projektów dofinansowanych w ramach Działania 7.2 (wsparcie szeroko rozumianych służb ratownictwa) sprawiła, że pomimo ogólnej poprawy sprawności systemu ratownictwa w województwie pomorskim, większość z nich nie będzie miała bezpośredniego przełożenia na wartość wskaźnika Obszar 			

analiza wskaźników RPO WP 2007-2013: zintegrowany system ratownictwa

	<p><i>województwa pomorskiego objęty ścieżką życia – 8 minut</i>, która jest uzależniona od rozwoju systemu ratownictwa medycznego. W przypadku tego miernika relatywnie większe znaczenie mają projekty dofinansowane w programie krajowym (PO IŚ), w którym wspierano SOR.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Również zmiana poziomu wartości wskaźnika wybranego jako miernik oddziaływania dla Działania 7.2 jest w dużej mierze niezależna od interwencji w ramach tego instrumentu. 	
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Celem Działania 7.2 było <i>tworzenie podstaw funkcjonowania zintegrowanego regionalnego systemu ratownictwa</i>. Wsparcie skoncentrowane zostało na realizacji zadań wprost wskazanych w <i>Koncepcji funkcjonowania regionalnego zintegrowanego systemu ratownictwa województwa pomorskiego</i>, z tego względu należy uznać, że projekty dofinansowane w ramach omawianego instrumentu, dobrze wpisały się w założenia Programu. • Należy jednocześnie pamiętać, że do realizacji celów wyznaczonych w RPO WP 2007-2013 przyczyniło się również wsparcie z innych programów finansowanych ze środków UE, w szczególności PO IŚ, w którym w ramach Działania 12.1, doposażono i zmodernizowano szpitalne oddziały ratunkowe oraz centra urazowe oraz zakupiono ambulanse. • Co więcej, w przypadku wskaźników rezultatu oraz oddziaływania to właśnie wsparcie z PO IŚ 2007-2013, a nie RPO WP 2007-2013 miało realne, bezpośrednie przełożenie na zmianę wartości obu mierników, które są uzależnione głównie od funkcjonowania zespołów ratownictwa medycznego oraz centrów urazowych. Podmioty tego typu w większości pozyskiwały środki z programu krajowego, a nie regionalnego. Na poziomie RPO WP 2007-2013 skupiono się w większości na doposażeniu i wsparciu infrastruktury innych, niż medyczne, służb ratowniczych takich jak straż pożarna, policja, czy WIOŚ. Projekty te, zwiększając ogólny poziom bezpieczeństwa, mają jednak umiarkowany wpływ na rozszerzenie obszaru województwa objętego ścieżką życia – 8 min oraz zmniejszenie poziomu śmiertelności ofiar zdarzeń nagłych w ścieżce życia (w tym wypadku wsparcie innych służb ogranicza ryzyko zdarzeń zagrażających życiu). 	
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie systemu ratownictwa w RPO WP 2014-2020 przewidziane zostało w ramach interwencji w obszarze ochrony środowiska (OP11, PI 5b), w którym zaplanowano m.in. organizację systemów monitorowania i wczesnego reagowania oraz ratownictwa. Analogicznie jak w części wniosków dla OP 5 RPO WP 2007-2013, wskazane jest skoncentrowanie wsparcia na projektach obejmujących możliwie duży obszar województwa i/lub uzupełniających już istniejące systemy. Analiza dokumentacji programowej RPO WP 2014-2020 wskazuje, że na poziomie kryteriów dotyczących wsparcia <i>systemów reagowania i ratownictwa</i> zawarto taką właśnie preferencję, co uznać należy za rozwiązanie trafne z punktu widzenia maksymalizowania efektów wsparcia. 	
<p>cel OP</p>	<p>spodziewane efekty</p>	<p>cel działania</p>
<p>poprawa jakości i dostępności specjalistycznych usług medycznych oraz poprawa efektywności systemu ratownictwa</p>	<p>obniżenie wskaźnika śmiertelności w wyniku wypadków i innych stanów nagłego zagrożenia zdrowia i życia</p>	<p>tworzenie podstaw funkcjonowania zintegrowanego regionalnego systemu ratownictwa</p>
<p>ocena interwencji</p>		
<p>potencjalny wpływ interwencji</p>	<p>zmiana w okresie interwencji</p>	<p>faktyczny wpływ interwencji</p>

analiza wskaźników RPO WP 2007-2013: zintegrowany system ratownictwa

średni	pozytywna tworzenie fundamentów pod budowę spójnego regionalnego systemu ratownictwa	zgodny z oczekiwaniami dofinansowano projekty wpisujące się w <i>Koncepcję Funkcjonowania Regionalnego Zintegrowanego Systemu Ratownictwa</i>
---------------	--	---

analiza wskaźników RPO WP 2007-2013: lokalna infrastruktura ochrony zdrowia

	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013 OP 9	[produkt] <i>Liczba projektów z zakresu infrastruktury ochrony zdrowia [szt.]</i>	50	41	82%
	[rezultat] <i>Liczba placówek wyposażonych w sprzęt medyczny w wyniku realizacji projektu [szt.]</i>	40	44	110%
	[oddziaływanie] <i>Wskaźnik umieralności na choroby układu sercowo-naczyniowego i choroby nowotworowe na obszarach wiejskich w stosunku do zgonów na wsi ogółem [%]</i>	40/19	43,1/27,7	
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Osiągnięta wartość wskaźnika <i>Liczba projektów z zakresu infrastruktury ochrony zdrowia</i> wskazuje, że w Działaniu 9.2 wsparto o niemal 1/5 mniej przedsięwzięć, niż pierwotnie zakładano, pomimo tego, że poziom intensywności dofinansowania EFRR był niższy niż maksymalny dostępny, przyjęty na etapie programowania (wyniósł około 68% przy dopuszczalnych 85%).⁷⁸ Oznacza to, że dofinansowano projekty o przeciętnie większej wartości. Pomimo realizacji mniejszej liczby projektów, wartość docelową wskaźnika rezultatu <i>Liczba placówek wyposażonych w sprzęt medyczny w wyniku realizacji projektu</i> została przekroczona. W ramach 41 projektów doposażono łącznie 44 przychodnie i szpitale. Analiza wartości docelowych wskaźnika produktu i rezultatu wskazuje na założenie na etapie programowania, że nie wszystkie projekty dotyczące wsparcia infrastruktury jednostek ochrony zdrowia, zawierają będą komponent polegający na ich wyposażeniu w sprzęt medyczny. Jak wynika z osiągniętych wartości wskaźników, założenie to okazało się błędne. Każdy z podmiotów leczniczych objętych wsparciem obejmował doposażenie placówki w sprzęt medyczny. Również w Działaniu 9.2 nie udało się osiągnąć wartości docelowej wskaźnika oddziaływania (<i>Wskaźnik umieralności na choroby układu sercowo-naczyniowego i choroby nowotworowe na obszarach wiejskich w stosunku do zgonów na wsi ogółem</i>). Warto jednak zaznaczyć, że większe rozbieżności występują pomiędzy zakładaną, a osiągniętą wartością wskaźnika dotyczącego umieralności na choroby nowotworowe, przy mniejszych różnicach dotyczących poziomu umieralności z powodu chorób układu sercowo-naczyniowego. Ponadto, od 2004 r.⁷⁹ spadł odsetek mieszkańców obszarów wiejskich umierających na choroby układu sercowo-naczyniowego (46,4% w 2004 r.) i jedynie nieznacznie wzrósł udział zgonów spowodowanych chorobami nowotworowymi. Oznacza to, że na przestrzeni ostatnich lat sytuacja uległa nieznacznej poprawie, jednak zmiana ta była mniejsza niż zakładano na etapie 			

⁷⁸ Op. Cit.

⁷⁹ Rok dla którego ustalono wartość bazową wskaźnika.

analiza wskaźników RPO WP 2007-2013: lokalna infrastruktura ochrony zdrowia		
	programowania.	
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> W przypadku Działania 9.2, z tych samych powodów jak w Działaniu 7.1 interwencja nie mogła mieć bezpośredniego wpływu na zmianę wartości wskaźnika oddziaływania. Wpływ na niego ma zdecydowanie więcej czynników, niż sama dostępność i jakość opieki medycznej. 	
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> Dofinansowanie stosunkowo dużej liczby projektów w szpitalach i przychodniach w mniejszych ośrodkach miejskich i na wsiach, zlokalizowanych na terenie całego województwa pomorskiego, dobrze wpisało się w cele Działania 9.2. Poprawie uległ dostęp do dobrej jakości podstawowych usług medycznych w wielu częściach województwa. Struktura wsparcia oraz jej efekty, mierzone wskaźnikami produktu i rezultatu, wskazują na realizację założeń przyjętych na etapie programowania. Dofinansowanie pozwoliło na poprawę warunków świadczenia usług medycznych i rozszerzenie ich zakresu. Dzięki temu pacjenci wspartych instytucji mają dostęp do szerszej gamy usług w pobliżu miejsca zamieszkania, bez konieczności wizyt w specjalistycznych szpitalach i/lub przychodniach znajdujących się w większych ośrodkach miejskich. 	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	Patrz uwagi do Działania 7.1	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
poprawa dostępności lokalnej infrastruktury społecznej dla wzmocnienia struktur społecznych na obszarach poza dużymi miastami	poprawa stanu zdrowia mieszkańców oraz podniesienie poziomu organizacji, dostępności i jakości usług medycznych na obszarach poza głównymi ośrodkami miejskimi regionu	poprawa dostępu do lepszej jakości podstawowych usług medycznych
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
duży	<p>pozytywna</p> <p>w zakresie poprawy dostępności do szerszego zakresu usług medycznych i jakości świadczenia usług</p>	<p>zgodny z założeniami</p> <p>stosunkowo duża liczba dofinansowanych projektów wpłynęła na poprawę jakości i, rzadziej, rozszerzenie zakresu, podstawowych usług zdrowotnych</p> <p>Przyjęta struktura przestrzenna interwencji ograniczyła dysproporcje w dostępie do wysokiej jakości podstawowych usług zdrowotnych</p>

2.4 Infrastruktura dydaktyczna szkół wyższych

2.4.1 Logika interwencji

Interwencja w obszarze infrastruktury edukacyjnej szkół wyższych wynikała z rosnącego zapotrzebowania na usługi edukacyjne oferowane przez uczelnie, a także z konieczności dostosowania infrastruktury szkół wyższych do tych potrzeb. Interwencja dopuszczała zarówno działania budowlane (budowa i przebudowa obiektów infrastruktury społeczno-edukacyjnej), jak też zakup wyposażenia, oprogramowania i sprzętu komputerowego. Zapisy Programu postulowały pierwszeństwo dla projektów partnerskich o szerokim spektrum zaangażowanych podmiotów, szczególnie takich, które wynikały z realizacji obowiązującej od 2004 r. RIS-P. Postulat zwiększania dostępu do szkół wyższych miała wesprzeć preferencja skierowana na projekty realizowane poza głównym ośrodkiem akademickim regionu – Trójmiastem. Z założenia interwencja miała przyczynić się do zwiększenia liczby studentów w regionie i podniesienia rangi pomorskich uczelni.

Tabela 13. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze infrastruktury edukacyjnej

cele szczegółowe		<ul style="list-style-type: none"> poprawa jakości i dostępności infrastruktury dydaktycznej i naukowo-dydaktycznej szkół wyższych 	
przesłanki	formy wsparcia zapisy RPO/URPO	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(+) <ul style="list-style-type: none"> rosnące zapotrzebowanie na usługi edukacyjne na poziomie wyższym (-) <ul style="list-style-type: none"> zróżnicowany dostęp do edukacji na poziomie wyższym niedostosowana do nowych potrzeb infrastruktura uczelni 	<ul style="list-style-type: none"> budowa nowych, przebudowa i rozbudowa istniejących obiektów służących prowadzeniu działalności dydaktycznej i obiektów naukowo-badawczych wyposażenie obiektów dydaktycznych i naukowo-dydaktycznych 	<ul style="list-style-type: none"> projekty partnerskie, realizowane przez kilka uczelni lub we współpracy uczelni i jednostek samorządu terytorialnego i / lub podmiotów prywatnych projekty wynikające z zapisów Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Pomorskiego (RIS-P) oraz potrzeb rozwoju proinnowacyjnego zlokalizowane poza Trójmiastem 	<ul style="list-style-type: none"> zwiększenie liczby studentów podniesienie krajowej i międzynarodowej rangi pomorskich uczelni

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2007-2013

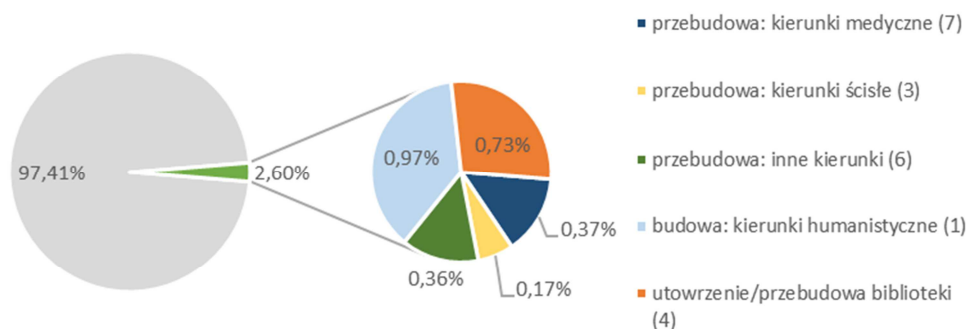
2.4.2 Charakterystyka interwencji

Większość (16 z 21) projektów mających na celu poprawę jakości i dostępności infrastruktury szkół wyższych obejmowała przebudowę istniejących pomieszczeń na cele naukowo-dydaktyczne, wraz z ich wyposażeniem. Projekty z Działania 2.1 RPO WP 2007-2013 przyczyniły się też do powstania trzech nowych bibliotek i rozbudowy czwartej. Środki z Programu pozwoliły także na budowę nowego gmachu Neofilologii Wydziału Filologicznego UG.

Nie wszyscy beneficjenci reprezentowali sektor szkolnictwa wyższego. Choć większość projektów była realizowana bezpośrednio przez szkoły wyższe (najwięcej przez Akademię Medyczną w Gdańsku/Gdański Uniwersytet Medyczny – aż 6 projektów), to dwa podmioty nie miały statusu szkoły wyższej. Projekt Diecezji Pelplińskiej dotyczył adaptacji budynku dawnej szkoły na Bibliotekę Diecezjalną przygotowaną na potrzeby studentów Wyższego Seminarium Duchownego a także Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Drugi spośród projektów pozauczelnianych obejmował

adaptację Centrum Hewelianum w Gdańsku na potrzeby naukowo-dydaktyczne pomorskich szkół wyższych, którego beneficjentem było Miasto Gdańsk.

Wykres 78. Wartość projektów w obszarze infrastruktury dydaktycznej szkół wyższych (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji

Projekty z obszaru infrastruktury edukacyjnej szkół wyższych odpowiadały za 2,6% alokacji całego RPO WP 2007-2013 (względem łącznej wartości projektów). Łącznie wydano na ten cel 200 mln zł, z czego 57% (115 mln) pochodziło z EFRR.

Najwięcej środków z Działania 2.1 przeznaczono na budowę nowego gmachu Neofilologii Wydziału Filologicznego UG (projekt o łącznej wartości ponad 75 mln zł otrzymał dofinansowanie w kwocie 38,9 mln). Był to jednocześnie największy projekt z tego obszaru (37% wartości wszystkich projektów) i jedyny bezpośrednio obejmujący nauki humanistyczne.

Znaczne środki przeznaczono na poprawę infrastruktury bibliotek. Na cztery projekty z tego obszaru wydano łącznie 56,2 mln zł (28% alokacji dostępnej w ramach Działania 2.1) przy czym ok. $\frac{2}{3}$ z tej kwoty pochłonęła budowa nowej biblioteki akademickiej Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Pozostałe projekty z tego obszaru nie wymagały budowy nowych budynków i ograniczały się do przebudowy bądź adaptacji istniejącej infrastruktury.

Mniejsze środki alokowano na unowocześnienie wyposażenia laboratoriów naukowo-dydaktycznych i adaptację pomieszczeń na cele kształcenia w obszarze nauk medycznych. Choć zrealizowano aż 7 takich projektów, to pochłonęły one jedynie 6% alokacji na Działanie 2.1 RPO WP. Niewielka część środków posłużyła unowocześnieniu wyposażenia laboratoriów dla studentów kierunków ścisłych i technicznych, zrealizowane zostały trzy takie projekty.

Choć większość projektów z omawianego obszaru była realizowana w Trójmieście, to aż pięć inwestycji objęło swoim zasięgiem (przynajmniej częściowo) także tereny innych powiatów. Dzięki współpracy Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego z Akademią Pomorską w Słupsku w tym mieście udało się uzupełnić braki w zakresie pomocy naukowo-dydaktycznych i sprzętu laboratoryjnego oraz multimedialnego. GUMed i APS wspólnie zrealizowały trzy projekty infrastrukturalne, a dodatkowo Akademia zrealizowała jedno przedsięwzięcie we współpracy z Powiatem Słupskim, z poparciem okolicznych gmin i miasta Słupska, Szkoły Policji w Słupsku oraz Centrum Szkolenia Marynarki Wojennej. Poza głównymi ośrodkami akademickimi wsparcie trafiło także do Pelplina, w którym diecezja zaadaptowała budynek szkoły na bibliotekę diecezjalną służącą przede wszystkim

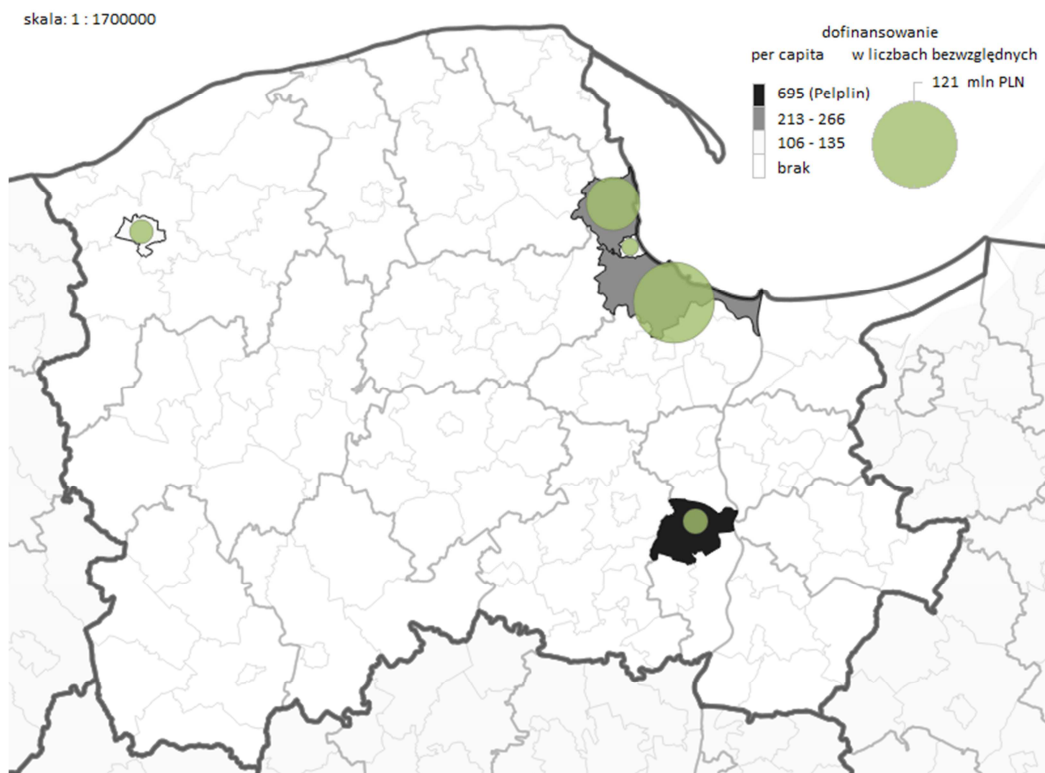
profesorom i alumnom miejscowego seminarium duchownego, uczniom i kadrze Liceum Katolickiego i innych placówek naukowych i edukacyjnych, zwłaszcza z terenu diecezji pelplińskiej.⁸⁰

Tabela 14. Typologia projektów w obszarze infrastruktury uczelni wyższych

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
przebudowa: kierunki medyczne (2.1)	unowocześnienie wyposażenia laboratoriów naukowo – dydaktycznych i adaptacja pomieszczeń	7	28 505 951 zł
przebudowa: kierunki techniczne i ścisłe (2.1)	modernizacja i rozbudowa laboratoriów na wydziałach ścisłych i technicznych	3	12 893 836 zł
przebudowa: inne kierunki (2.1)	przebudowa i wyposażenie pomieszczeń naukowo dydaktycznych	6	27 893 413 zł
budowa: kierunki humanistyczne (2.1)	budowa budynku Neofilologii Wydziału Filologicznego UG	1	75 000 000 zł
utworzenie/przebudowa biblioteki (2.1)	nowe/zmodernizowane biblioteki	4	56 291 937 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Mapa 8. Projekty w obszarze infrastruktury edukacyjnej uczelni wyższych

Źródło: Opracowanie własne.

⁸⁰ Statut Biblioteki Diecezjalnej im. Biskupa Jana Bernarda Szłagi z siedzibą w Pelplinie. <http://www.biblioteka.diecezja-pelplin.pl/statut.html> [dostęp 2.09.2016 r]

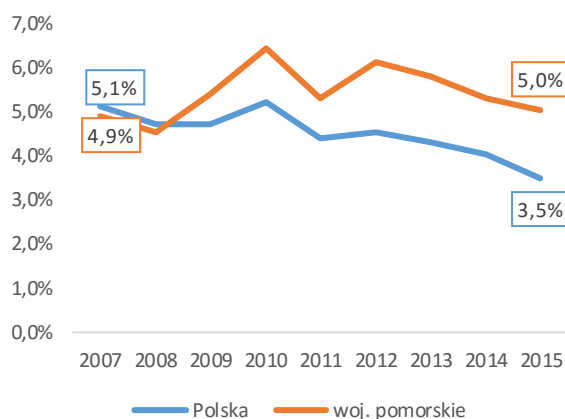

2.4.3 Ocena interwencji

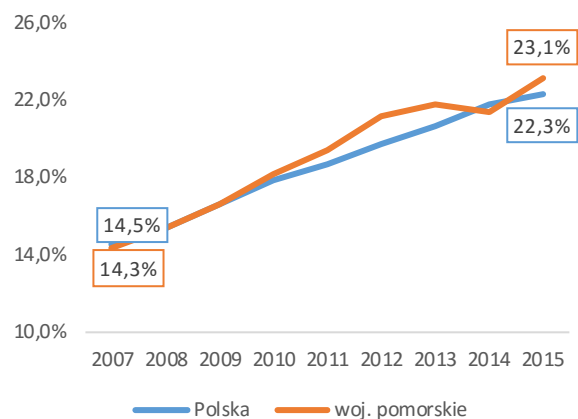
Udział osób uczących się i doksztalających w liczbie ludności w wieku 25-64 lat stanowi jeden ze wskaźników zrównoważonego rozwoju. Na przestrzeni lat wdrażania polityki spójności (w tym także regionalnych programów operacyjnych), obserwowano zmiany jego wartości. Odsetek osób dorosłych uczestniczących w kształceniu spadł pomiędzy rokiem bazowym 2007 a 2015 z poziomu 5,1% do 3,5% mimo intensywnego wdrażania interwencji w obszarze nauczania na wszystkich poziomach. Tendencja spadkowa ominęła województwo pomorskie, gdzie wskaźnik ten rósł do roku 2010 (z 4,9% do 6,4%) kiedy to osiągnął najwyższą wartość, aby wrócić do poziomu z roku bazowego w 2015 r. Wynika to między innymi z istotnego zwiększenia odsetka studentów w regionie, ponieważ inne statystyki dotyczące kształcenia ustawicznego utrzymywały się na poziomie średnim dla kraju.⁸¹ Wskaźnik kształcenia ustawicznego dorosłych wyróżnia pozytywnie województwo pomorskie nie tylko względem wartości średniej dla kraju. Region ma drugi najwyższy w kraju udział dorosłych uczestniczących w kształceniu, ustępując jedynie województwu mazowieckiemu.

Nieco inaczej kształtowała się dynamika wskaźnika odsetka osób z wykształceniem wyższym – głównej miary oddziaływania ocenianej interwencji. Choć wartość bazowa dla województwa pomorskiego była niższa (14,3%), niż wartość dla Polski (14,5%) to różnica ta była minimalna. W latach 2007-2015 dynamika wskaźnika była nieco wyższa, niż w kraju. Ostatecznie w 2015 r. odsetek osób z wykształceniem wyższym przewyższył średnią dla Polski o 0,8 p. proc. Choć różnica ta wydaje się być niewielka, to województwo pomorskie z piątego województwa o najwyższym odsetku osób z dyplomem uczelni wyższej stało się drugim regionem w tym zestawieniu, wyprzedzając w małopolskie, dolnośląskie i zachodniopomorskie, a także realizując założenia przyjęte w Programie (założenie na poziomie 20% w 2015 r., wartość osiągnięta – 22,6%).

Wykres 79. Odsetek osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniu

Wykres 80. Odsetek osób w wieku pow. 15 lat z wykształceniem wyższym

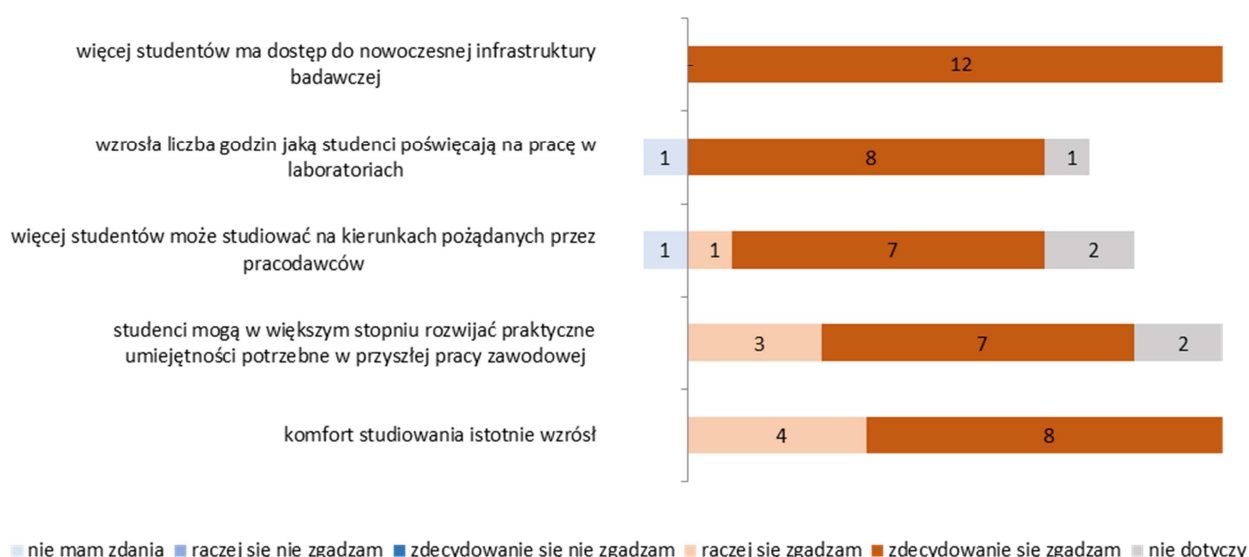
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL. Dane BAEL.

⁸¹ Por. Turek, K., Worek, B. *Kształcenie po szkole. Na podstawie badań instytucji i firm szkoleniowych, pracodawców i ludności zrealizowanych w 2014 roku w ramach V edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego Edukacja a rynek pracy – tom III*. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2015.

Interwencja w infrastrukturę edukacyjną szkół wyższych przyczyniła się do poprawy jakości i dostępności infrastruktury dydaktycznej i naukowo-dydaktycznej szkół wyższych. Zrealizowane inwestycje poprawiły bazę dydaktyczną uczelni z terenu województwa, umożliwiając studentom uczestnictwo w zajęciach w pomieszczeniach o wyższej estetyce i funkcjonalności. Sale zostały wyposażone w nowoczesne urządzenia, pozwalające rozszerzyć zakres prowadzonych zajęć. Przykładowo, dzięki realizacji projektu *Fizyka dla medycyny - przebudowa pomieszczeń i wyposażenie Pracowni zastosowań medycznych fizyki i obrazowania medycznego Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki Uniwersytetu Gdańskiego w Gdańsku* możliwe jest praktyczne przeprowadzanie badań sygnałów elektrofizjologicznych. Nowe i zmodernizowane pracownie i laboratoria pozwoliły na wzrost liczby godzin jaką studenci poświęcają na doskonalenie swoich umiejętności, szczególnie na te potrzebne w przyszłej pracy zawodowej.

Deklaracje beneficjentów potwierdzają, że dzięki projektom to właśnie studenci są głównymi odbiorcami wsparcia. W nowych salach odbywają się zajęcia, a zakupiony sprzęt jest wykorzystywany przez studentów i doktorantów.

Wykres 81. Efekty realizacji projektów w obszarze infrastruktury edukacyjnej uczelni wyższych – deklaracje beneficjentów [liczba odpowiedzi]

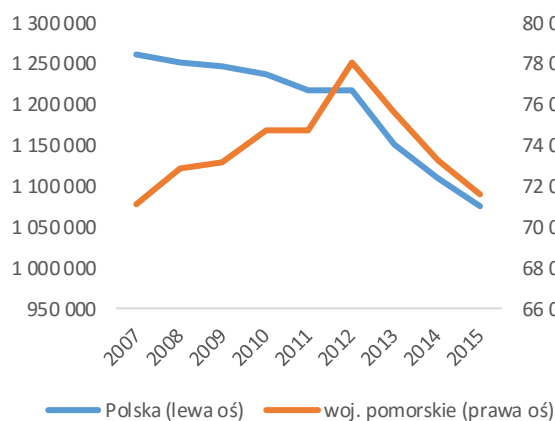
Źródło: Ankieta CAWI beneficjentów projektów z działania 2.1 (n=12 projektów)

Spodziewane efekty realizacji projektów w obszarze infrastruktury edukacyjnej szkół wyższych w dłuższym horyzoncie czasowym miały się przyczynić do zwiększenia liczby studentów oraz podniesienia krajowej i międzynarodowej rangi pomorskich uczelni. Choć w międzynarodowych zestawieniach żadna ze szkół wyższych nie zajmuje pozycji pozwalającej śledzić jej awans w rankingach, z pomocą przychodzą zestawienia krajowe. W rankingu miesięcznika *Perspektywy* jedna z uczelni najaktywniej wykorzystujących środki na rozwój swojej infrastruktury w ramach RPO zanotowała nieznaczny spadek w zestawieniu (Uniwersytet Gdański z 6. miejsca wśród uniwersytetów w 2007 znalazł się na 8 miejscu w 2016, ustępując miejsca instytucjom z Łodzi i Katowic), to drugi największy beneficjent środków, realizujący najwięcej projektów awansował z 5. miejsca w swoim zestawieniu na 3. (Gdański Uniwersytet Medyczny w rankingu uczelni medycznych). Jednocześnie trudno oczekiwać, aby poprawa bazy naukowo-dydaktycznej realizowana w skali wynikającej z przyznanej alokacji mogła w tak krótkim czasie istotnie wpłynąć na pozycję rankingową

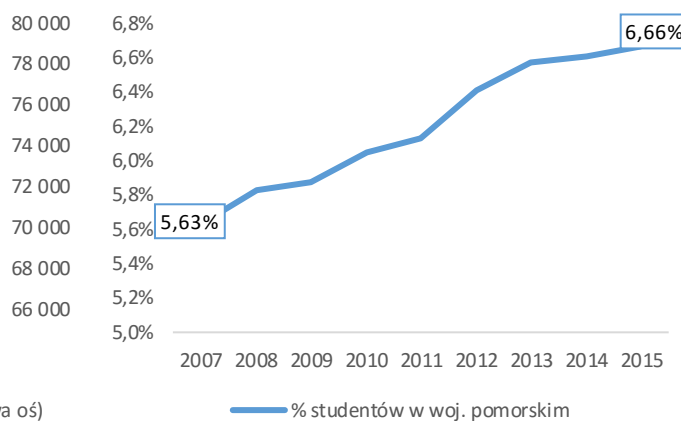
placówek. Dodatkowo należy zaznaczyć, że także inne czynniki decydują o randze uczelni i znaczeniu regionu na mapie naukowej kraju. Wśród nich należy wymienić przede wszystkim inne interwencje publiczne, politykę władz uczelni i plany strategiczne władz krajowych oraz regionalnych w obszarze badań i rozwoju. W województwie pomorskim w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 uczelnie zrealizowały projekty o łącznej wartości 530 mln zł obejmujące Infrastrukturę B+RT (w tym wyposażenie w sprzęt i oprzyrządowanie) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych. Na podobne działania szkoły wyższe przeznaczyły środki z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka. Wartość projektów na działalność i infrastrukturę B+RT wyniosła 136 mln zł, a więc inwestycje realizowane przez uczelnie z programów krajowych znacznie przewyższyły wartość projektów z Działania 2.1 RPO WP 2007-2013 (200 mln). Tak więc wsparcie w ramach RPO WP 2007-2013 działało uzupełniająco wobec POIiŚ i POIG. Pozytywnie należy ocenić fakt, że największe projekty realizowane w regionie uzyskały wsparcie w programach krajowych, a RPO WP 2007-2013 dopełniał interwencję mniejszymi projektami.

Innym oczekiwanym długofalowym skutkiem interwencji w omawianym obszarze, zapisanym w Programie, było zwiększenie liczby studentów. Chociaż beneficjenci nie byli zobowiązani do monitorowania zmian w tym zakresie, to można zaobserwować zmiany na poziomie regionalnym. W czasie wdrażania interwencji liczba studentów w województwie pomorskim istotnie rosła do roku 2012, podczas gdy trend krajowy, związany przede wszystkim z niżem demograficznym, był odwrotny. Dopiero w 2013 r. liczba studentów w regionie zaczęła spadać w tempie podobnym, jak w całym kraju. Mimo odwrócenia trendu, udział studentów z Pomorza wśród wszystkich studentów w kraju stale rósł, co świadczy o sile ośrodka akademickiego, jakim jest Trójmiasto.

Wykres 82. Zmiana liczby studentów uczelni publicznych w latach 2007-2015

Wykres 83. Udział liczby studentów uczelni publicznych w woj. pomorskim wśród wszystkich studentów w Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL.

Choć przywołane powyżej dane dotyczą miar kontekstowych i obejmują wszystkie uczelnie publiczne, można zauważyć pewien wkład (choć niewielki) interwencji w utrzymanie tego trendu. Niektóre uczelnie dzięki zrealizowanym projektom i rozwojowi bazy dydaktycznej mogły przyjąć więcej studentów i otworzyć nowe kierunki nauczania. W projekcie Politechniki Gdańskiej pn. *Modernizacja i Rozbudowa Laboratoriów Wydziału Elektrotechniki i Automatyki - Infrastruktura edukacyjna i naukowo – dydaktyczna* udało się zwiększyć powierzchnię dydaktyczną dla studentów oraz zaoferować dodatkowe miejsca dla kandydatów na kolejną edycję studiów na kierunku Elektrotechnika, Automatyka i Robotyka oraz Energetyka. Także Uniwersytet Gdański rozszerzył swoją ofertę dla studentów. Dzięki nowej bazie laboratoryjnej, utworzonej w projekcie,

wprowadzono przedmioty eksperymentalne, które pozwoliły na nauczanie specjalizacji fizyka medyczna na 2. stopniu. Z kolei dzięki przebudowie i wyposażeniu Zakładu Toksykologii Środowiska na Gdańskim Uniwersytecie Medycznym uruchomiono unikatowy kierunek Zdrowie Środowiskowe. Nowe dyscypliny naukowe zaczęto rozwijać także poza Trójmiastem. Na Akademii Pomorskiej w Słupsku infrastruktura dydaktyczna (6 laboratoriów) wyposażona w specjalistyczne urządzenia, stworzona w projekcie, pozwoliła na uruchomienie dwóch nowych specjalności kształcenia (bezpieczeństwo teleinformatyczne oraz bezpieczeństwo żeglugi morskiej i portów).

Zgodnie z założeniami RPO, realizowane projekty powinny odzwierciedlać potrzeby regionu wynikające z tendencji na rynku pracy, jak też z wyzwań stojących przed sferą naukowo-dydaktyczną w województwie. Na poziomie deklaracji beneficjentów postulat ten został spełniony. Ich zdaniem studenci wydziałów i kierunków objętych projektami mogą w większym stopniu rozwijać praktyczne umiejętności potrzebne w przyszłej pracy zawodowej. Trudno jednak bezpośrednio powiązać tematycznie wspierane kierunki z obowiązującą w trakcie wdrażania RPO 2007-2013 Regionalną Strategią Innowacji dla Województwa Pomorskiego, choć taka preferencja została wprost wyrażona w Programie. Jednak z zapisów RIS-P nie wynika bezpośrednio jakie dziedziny należy wspierać. Podejście do wyboru projektów z uwagi na reprezentowane dziedziny nie było więc selektywne. W swoich uzasadnieniach członkowie grup strategicznych odwoływali się wyłącznie do proinnowacyjnego charakteru planowanych przedsięwzięć, które miały realizować cele główne RIS-P: *Kształtowanie kultury innowacyjnej i edukacja proinnowacyjna oraz Budowanie konsensusu i partnerstwa dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego i innowacyjności w Regionie*. Zapisy, do których odwoływali się projektodawcy były więc ze swojej natury ogólne i nie powodowały lepszego ukierunkowania interwencji, a preferencja nie spełniła swojej roli. Ostatecznie brak konsekwentnego i konkretnego realizowania zapisów związanych z proinnowacyjnością prowadzonych działań mógł wpłynąć na efekty projektów. Zgodnie z deklaracjami projektodawców, uczelnie nie nawiązały współpracy z firmami w zakresie wspólnych przedsięwzięć związanych z badaniem innowacyjnych rozwiązań. Tylko w pojedynczych projektach zainicjowano innowacyjne badania mogące podnieść jakość życia mieszkańców (np. w obszarze medycyny, ekologii). Sporadycznie wskazywano przypadki, kiedy to realizowany projekt przyczynił się do nawiązania współpracy z innymi ośrodkami naukowymi lub badawczymi.

Chociaż interwencja w ograniczonym stopniu realizowała preferencje wynikające z RIS-P, to na satysfakcjonującym poziomie uwzględniła wypełnianie celu związanego z dostosowaniem kierunków kształcenia do realnych potrzeb rynku pracy w warunkach dynamicznych zmian gospodarczych. Dzięki wdrożonym projektom na wspartych uczelniach więcej studentów może studiować na kierunkach pożądanym przez pracodawców, jednocześnie studenci mogą w większym stopniu rozwijać praktyczne umiejętności potrzebne w przyszłej pracy zawodowej. Potwierdzają to zarówno beneficjenci, oceniając efekty zrealizowanych projektów, jak i analiza wspartych kierunków kształcenia i zakresu udzielonego wsparcia.

W RPO WP 2007-2013 zapisano preferencję dla projektów partnerskich, realizowanych przez kilka uczelni lub we współpracy uczelni i jednostek samorządu terytorialnego i/lub podmiotów prywatnych. W realizację połowy przedsięwzięć były zaangażowane inne podmioty, choć zakres współpracy był różny. Niemniej na poziomie selekcji przedsięwzięć do dofinansowania preferencja została uwzględniona i ukierunkowała częściowo interwencję, o czym świadczą poniższe przykłady.

Tabela 15. Typy podmiotów partnerskich

Lp.	beneficjent	tytuł projektu	Typy podmiotów partnerskich
1.	Gdański Uniwersytet Medyczny	Poprawa jakości kształcenia studentów poprzez przebudowę pomieszczeń po przychodni przyklinicznej i wyposażenie nowej pracowni pacjenta symulowanego w GUMed w Gdańsku i APS w Słupsku.	szkoła wyższa
2.	Gdański Uniwersytet Medyczny	Przebudowa i wyposażenie Zakładu Toksykologii Środowiska dla potrzeb nowego unikatowego kierunku Zdrowie Środowiskowe w Gdańskim Uniwersytecie Medycznym	Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Zdrowia - poparcie dla celów projektu
3.	Uniwersytet Gdański	Budowa budynku Neofilologii Wydziału Filologicznego w ramach Kampusu Bałtyckiego Uniwersytetu Gdańskiego w Gdańsku.	podmioty prywatne - współfinansowanie/darowizny
4.	Gdański Uniwersytet Medyczny	Wyposażenie laboratoriów budynku Centrum Naukowo-Badawczego Medycyny Laboratoryjnej w Gdańskim Uniwersytecie Medycznym.	szkoła wyższa
5.	Gmina Miasta Gdańsk	Adaptacja Centrum Hewelianum w Gdańsku na potrzeby naukowo - dydaktyczne pomorskich szkół wyższych.	szkoła wyższa (partner merytoryczny), NGO (liczne), Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków – poparcie dla celów projektu
6.	Akademia Pomorska w Słupsku	Przebudowa i doposażenie laboratorium – „Edukacyjne Centrum Zarządzania Kryzysowego Akademii Pomorskiej w Słupsku” podnoszące jakość kształcenia studentów kierunku Bezpieczeństwo Narodowe.	liczne JST, szkoła wyższa
7.	Politechnika Gdańska	Zwiększenie dostępności usług bibliotecznych i informacyjnych dla mieszkańców Trójmiasta i Pomorza poprzez przebudowę pomieszczeń bibliotecznych w Bibliotece Głównej Politechniki Gdańskiej	biblioteki - poparcie dla celów projektu, świadczenie usług nieodpłatnych
8.	Gdański Uniwersytet Medyczny	Modernizacja infrastruktury naukowo-dydaktycznej Katedry Anatomii GUMed-u w celu poprawy jakości kształcenia studentów kierunków medycznych, technicznych i humanistycznych regionu pomorskiego.	szkoła wyższa
9.	Akademia Morska w Gdyni	Przebudowa starej kotłowni na Bibliotekę Główną Akademii Morskiej w Gdyni	JST, 3 szkoły wyższe
10.	Uniwersytet Gdański	Fizyka dla medycyny – przebudowa pomieszczeń i wyposażenie Pracowni zastosowań medycznych fizyki i obrazowania medycznego Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki Uniwersytetu Gdańskiego w Gdańsku	szkoła wyższa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wniosków o dofinansowanie

Na szczególną uwagę zasługuje partnerstwo Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego w Gdańsku/GUM z Akademią Pomorską w Słupsku. Te instytucje zrealizowały aż trzy wspólne projekty. W przypadku przedsięwzięcia dotyczącego przebudowy i wyposażenia Zakładu Toksykologii Środowiska współpraca ograniczała się do poparcia celów projektu przez odpowiednie resorty. Przy przebudowie Biblioteki Głównej PG udało się zaangażować inne biblioteki do nieodpłatnego (opartego na zasadzie

wzajemności) świadczenia usług bibliotecznych i z zakresu informacji naukowej. Inny projekt z tego obszaru przewidywał udostępnienie gotowej biblioteki do korzystania przez uczelnie prywatne. W tym przypadku na uwagę zasługuje fakt, że możliwość skorzystania z zasobów biblioteki jest raczej rezultatem projektu niż dowodem na partnerstwo w jego realizacji. Dla inicjatywy związanej z adaptacją Centrum Hewelianum udało się nie tylko uzyskać poparcie organizacji pozarządowych oraz jednostki organizacyjnej rządowej administracji zespolonej, ale także zaangażować silnego partnera merytorycznego – Politechnikę Gdańską. Inne zasady współpracy obowiązywały przy projekcie związanym z budową największej inwestycji w ramach Działania 2.1 (nowy gmach Neofilologii Wydziału Filologicznego UG). Uniwersytet zaangażował podmioty prywatne do współfinansowania kosztów budowy na kwotę łączną 30 tys. zł co stanowi 0,04% wartości inwestycji, nie można więc uznać tej kooperacji za faktyczne partnerstwo.

Poza nielicznymi przypadkami realizacji merytorycznej i organizacyjnej współpracy, projekty w niewielkim stopniu realizowały zasadę partnerstwa. Jak pokazały doświadczenia z kooperacji między uczelniami i samorządami, choć taka współpraca jest możliwa nawet przy realizacji projektów infrastrukturalnych, to dla tego typu przedsięwzięć występuje stosunkowo małe pole do partnerstwa. Główną przyczyną była koncentracja na realizacji inwestycji specyficznych, ważnych tylko dla danej instytucji (uczelni czy wydziału), co ograniczało możliwość do współpracy z innymi podmiotami.

Poprawę dostępu do nauczania na poziomie akademickim miała wesprzeć preferencja skierowana na projekty realizowane poza głównym ośrodkiem naukowym regionu. Ostatecznie jedynie dwa przedsięwzięcia zrealizowano wyłącznie w innych powiatach, a całkowita wartość tych projektów wyniosła 8% alokacji na Działanie 2.1. Doliczając do tego trzy projekty partnerskie uczelni trójmiejskich i słupskich należy przyjąć, że udział wartości projektów realizowanych poza Gdańskiem, Gdynią i Sopotem jest wyższy niż szacowane 8%. Z drugiej strony preferencja na projekty z obszaru infrastruktury akademickiej zlokalizowane poza Trójmiastem nie jest istotna z punktu widzenia logiki Programu. Wspieranie najsilniejszego ośrodka dydaktyczno-naukowego, który konkuruje z innymi liczącymi się ośrodkami w Polsce i za granicą ma swoje uzasadnienie.

Poza preferencjami wyrażonymi wprost w RPO WP 2007-2013 na uwagę zasługuje fakt, że część projektodawców zauważyła i zaspokoila potrzebę zwiększania dostępu do uczelni dla osób niepełnosprawnych. Niektóre projekty (np. *Rozbudowa Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego w Sopocie: Centrum Komputerowe*) wprost były skierowane na zwiększanie dostępu dla osób o ograniczonej sprawności ruchowej. Przywołany projekt zakładał budowę windy dla osób niepełnosprawnych, co stanowiło istotne ułatwienie studiowania na Wydziale Zarządzania osobom, dla których dostęp ten był dotychczas utrudniony.

Z perspektywy beneficjentów nie występuje problem z trwałością efektów projektów. Wszyscy uczestnicy badania zadeklarowali, że infrastruktura stworzona w ramach projektów jest wykorzystywana przez odbiorców, a także będzie wciąż dostępna dla nich za kolejne 3 lata przynajmniej w takim samym zakresie, jak przewidywał projekt.⁸² Beneficjenci nie widzą także problemów z zapewnieniem finansowania efektów projektów, oceniając zasoby własne instytucji jako wystarczające dla utrzymania infrastruktury. Fakt, że w projektach dominowały uczelnie publiczne stanowi dodatkowe zabezpieczenie trwałości.

---

⁸² Analiza trwałości wykraczała poza definicję przyjętą przez IZ na potrzeby badania trwałości. Beneficjenci deklarowali czy ich zdaniem infrastruktura wsparta będzie wykorzystywana za 3 lata od daty badania. W przypadku projektów zakończonych ponad 2 lata temu oznacza to wykroczenie poza trwałość w rozumieniu projektowym.

Oceniając skuteczność interwencji należy stwierdzić, że w obszarze infrastruktury edukacyjnej pozwoliła ona na poprawę bazy naukowo-dydaktycznej, skierowanej w pierwszej kolejności na poprawę dostępności i warunków studiowania. Jednak taki zakres działań nie mógł przyczynić się bezpośrednio do istotnej poprawy pozycji uczelni czy Trójmiasta jako ośrodka akademickiego. Oddziaływanie mogło być obserwowane jedynie na poziomie poszczególnych wydziałów objętych wsparciem. W niewielkim stopniu projekty pozwoliły na zwiększenie działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej. Jest to zgodne z założeniami interwencji i odpowiada na przesłanki wskazane w RPO WP 2007-2013. Dopiero zapewnienie pierwszej potrzeby, jaką jest dostępność wysokiej jakości infrastruktury dla studentów otwiera drogę do realizacji dalszych, bardziej zaawansowanych inicjatyw podnoszących potencjał naukowo-badawczy pomorskich szkół wyższych.

2.4.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: infrastruktura dydaktyczna szkół wyższych				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów z zakresu infrastruktury edukacyjnej i naukowo-dydaktycznej [szt.]	20	21	105%
	[rezultat] Liczba studentów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów [szt.]	20 000	127 929	639,65%
	[oddziaływanie] Odsetek ludności z wykształceniem wyższym [%]	20	22,6	113%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Wartość wskaźnika <i>Liczby projektów z zakresu infrastruktury edukacyjnej i naukowo-dydaktycznej</i> odzwierciedla oczekiwania związane z liczbą projektów w analizowanym obszarze. Zakończenie ostatnich dwóch projektów w 2016 r. pozwoliło osiągnąć 105% wartości docelowej. W przypadku wskaźnika <i>Liczba studentów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów</i> (wskaźnik rezultatu) sześciokrotnie przekroczono założoną wartość docelową. Jest to zasługą m.in. wsparcia budowy i modernizacji bibliotek. Jeden z projektów tego typu w całości realizował wartość docelową określoną dla całego obszaru interwencji (<i>Zwiększenie dostępności usług bibliotecznych i informacyjnych dla mieszkańców Trójmiasta i Pomorza poprzez przebudowę pomieszczeń bibliotecznych w Bibliotece Głównej Politechniki Gdańskiej</i>). Inne projekty obejmujące budowę/przebudowę bibliotek także przyczyniły się do znacznego przekroczenia wartości docelowej. W dwóch przypadkach, uczelnie deklarowały, że ok. 75-80% ich studentów korzystało ze wspartej infrastruktury. Wysoka wartość wynika także z samej metodologii liczenia wskaźnika, która dopuszcza, by uczelnie wykazywały wszystkich studentów danego kierunku objętego projektem, jako korzystających ze wspartej lub powstałej infrastruktury. Tak liczony wskaźnik rezultatu nie opisuje jakości projektów. Pomimo znacznego przekroczenia wartości docelowej istotniejsza jest ocena jakościowa realizacji celów interwencji. Trendy związane z uzyskiwaniem wyższego wykształcenia przyczyniły się do nieznacznego przekroczenia oczekiwanej wartości wskaźnika oddziaływania <i>Odsetek ludności z wykształceniem wyższym</i>. W latach 2007-2015 dynamika wskaźnika była nieco wyższa w województwie pomorskim, niż w kraju. W 2015 r. odsetek osób z wykształceniem wyższym przewyższył średnią dla Polski o 0,8 p. proc. a województwo pomorskie z piątego regionu o najwyższym odsetku osób z dyplomem uczelni wyższej przesunęło się na drugie miejsce, realizując założenia przyjęte w Programie (założenie 20% w 2015 r., realizacja wskaźnika na poziomie 22,6%). Jednak sama interwencja, realizowana w Działaniu 2.1 nie mogła istotnie wpłynąć na 			

podsumowanie analizy obszaru: infrastruktura dydaktyczna szkół wyższych

	wartość wskaźnika ze względu na skalę oddziaływania, oraz fakt, że przyjęty wskaźnik nie jest powiązany ze spodziewanym efektem interwencji, czyli poprawą pozycji pomorskim uczelni.	
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Wkład poszczególnych projektów w wartość wskaźnika rezultatu był nierówny i nie zależał bezpośrednio od wartości projektów. Szczególnie wyraźnie widać to na przykładzie dwóch inwestycji. Projekt Politechniki Gdańskiej pt. <i>Zwiększenie dostępności usług bibliotecznych i informacyjnych dla mieszkańców Trójmiasta</i> obejmował 2% wartości projektów, przyczyniając się do realizacji 50% wartości wskaźnika rezultatu Działania 2.1. Z kolei najdroższy projekt budowy budynku Neofilologii Wydziału Filologicznego konsumował 37% wartości projektów, odpowiadając za około 3% wartości wskaźnika rezultatu. Inne interwencje publiczne, również z polityki spójności, decydują o randze uczelni i znaczeniu regionu na mapie naukowej kraju. W województwie pomorskim w ramach POIiŚ 2007-2013 uczelnie zrealizowały projekty o łącznej wartości 530 mln zł obejmujące Infrastrukturę B+RT (w tym wyposażenie w sprzęt i oprzyrządowanie) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych. Na podobne działania szkoły wyższe przeznaczyły środki z PO IG. Wartość projektów na działalność i infrastrukturę B+RT wyniosła 136 mln zł. Pozytywnie należy ocenić, że największe projekty realizowane w regionie uzyskały wsparcie w programach krajowych, a RPO WP 2007-2013 dopełniał interwencję mniejszymi projektami. Wszystkie projekty wykazały wkład w realizację wskaźnika produktu i rezultatu. Jedynie w przypadku przebudowy starej kotłowni na Bibliotekę Główną Akademii Morskiej w Gdyni nie wykazano wartości osiągniętego wskaźnika rezultatu, choć na poziomie kontraktacji zaplanowano, że z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji skorzysta 5000 studentów. 	
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> W okresie wdrażania programów operacyjnych na lata 2007-2013 odnotowano istotną poprawę bazy dydaktycznej pomorskich uczelni, do czego przyczyniły się także projekty sfinansowane dzięki wsparciu z RPO WP 2007-2013. Choć struktura wspartych obszarów kształcenia nie odzwierciedla w pełni branż szczególnie istotnych z punktu widzenia innowacyjności regionu, to projekty dostosowano do realnych potrzeb rynku pracy. Co prawda uczelnie i ich jednostki wsparte w ramach RPO WP 2007-2013 deklarują zwiększone zainteresowanie ofertą dydaktyczną wykorzystującą nową lub zmodernizowaną infrastrukturę, to jednak oceniana interwencja (m.in. z uwagi na ograniczoną skalę) nie miała szansy przełożyć się na istotną poprawę względnej pozycji Trójmiasta (w którym Działanie 2.1 było skoncentrowane) jako ośrodka akademickiego w perspektywie ogólnopolskiej i międzynarodowej, ale pomogła ją utrzymać. 	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie infrastruktury uczelni w ramach RPO WP 2007-2013 w niewystarczającym stopniu profilowało wsparcie na odpowiednie specjalizacje związane z tworzeniem potencjału innowacyjnego. W RPO WP dla okresu programowania 2014-2020 infrastruktura edukacyjna uczelni wyższych obejmuje wyłącznie infrastrukturę uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym w ramach Działania 4.2. Na poziomie kryteriów strategicznych przewidziano dodatkowe punkty za zgodność celu i przedmiotu projektu z celami/kierunkami w ramach <i>Porozumień na rzecz inteligentnych specjalizacji regionu</i>. W 2016 roku zakończono nabór w ramach tego działania, konsumujący prawie całą alokację przeznaczoną na wsparcie infrastruktury uczelni (16 310 930 EUR wobec 17 169 400 EUR zapisanych w SzOOP). 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
tworzenie warunków sprzyjających	zwiększenie liczby studentów oraz podniesienie krajowej i	poprawa jakości i dostępności infrastruktury dydaktycznej i

podsumowanie analizy obszaru: infrastruktura dydaktyczna szkół wyższych		
budowaniu społeczeństwa wiedzy	międzynarodowej rangi pomorskich uczelni	naukowo-dydaktycznej szkół wyższych
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
średni	pozytywna w zakresie poprawy jakości i dostępności infrastruktury dydaktycznej uczelni	w większości zgodny z założeniami zakres projektów odpowiada celom interwencji (poprawa jakości infrastruktury uczelni), jednak struktura wspartych kierunków kształcenia nie w pełni odpowiada oczekiwaniom sformułowanym w Programie
	bez zmian w zakresie względnej pozycji pomorskich uczelni w ujęciu krajowym lub międzynarodowym	

2.5 Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

2.5.1 Logika interwencji

Logika interwencji w obszarze technik informacyjno-komunikacyjnych (TIK) miała na celu stworzenie podstaw rozwoju społeczeństwa informacyjnego poprzez udostępnienie odpowiedniej infrastruktury, zwłaszcza na obszarach wiejskich i w małych miastach, a także wykorzystanie Internetu do świadczenia usług publicznych on-line w obszarze zdrowia, administracji, edukacji i kultury. Autorzy Programu oczekiwali, że realizacja projektów w tym obszarze przyczyni się do wzrostu liczby mieszkańców i podmiotów gospodarczych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu, a także do jego wykorzystania do załatwiania spraw on-line.

Tabela 16. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze TIK

cele szczegółowe		<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie podstaw rozwoju społeczeństwa informacyjnego. 	
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(+) <ul style="list-style-type: none"> • stopniowo uruchamiane przez administrację publiczną usługi on-line (-) <ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowania pod względem dostępności do sieci szerokopasmowej • zróżnicowanie pod względem dostępu do elektronicznych usług publicznych świadczonych na rzecz mieszkańców, turystów i inwestorów 	<ul style="list-style-type: none"> ○ infrastruktura: budowa sieci szkieletowe i dystrybucyjnej ○ usługi publiczne on-line (e-zdrowie, e-administracja, e-edukacja, e-kultura) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ projekty regionalne, doprowadzające publiczną sieć szkieletową do miast powiatowych i miejscowości gminnych; ○ kompleksowe, ukierunkowane na rozbudowę publicznej sieci szkieletowej, poprawiającej dostępność do Internetu na obszarach wiejskich i w małych miastach; ○ dotyczące usług elektronicznych świadczonych dla jak najszerszego kręgu mieszkańców oraz przedsiębiorców. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby mieszkańców i podmiotów gospodarczych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu; • Wzrost liczby usług publicznych dostępnych on-line

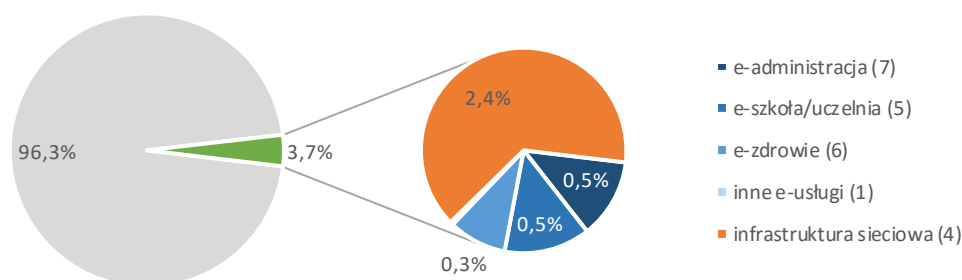
Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2007-2013

2.5.2 Charakterystyka interwencji

Interwencja w obszarze TIK była podzielona na dwa typy projektów, odpowiadające poddziałaniom:

- 2.2.1 rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego,
- 2.2.2 rozwój usług społeczeństwa informacyjnego.

Wykres 84. Wartość projektów w obszarze społeczeństwa informacyjnego (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji

Tabela 17. Typologia projektów w obszarze TIK

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
infrastruktura: budowa sieci szkieletowej i dystrybucyjnej	Budowa sieci szkieletowej i dystrybucyjnej . Koncentracja na tzw. „białych plamach” wybranych gminach i miejscowościach bez dostępu do sieci szerokopasmowej.	4	154 799 690 zł
usługi publiczne on-line	Usługi publiczne on-line (e-zdrowie, e-administracja, e-edukacja, e-kultura)	19	104 573 224 zł
	W tym: e-Administracja	7*	
	e-Zdrowie	7**	
	e-Edukacja	6*	
	inne	1	

* Jeden projekt łączył w sobie usługi e-administracji i e-edukacji.

** Jeden projekt łączył w sobie usługi e-administracji i e-zdrowia.

Źródło: Opracowanie własne.

Projekty infrastrukturalne skonsumowały ponad 154 mln zł. Były to inicjatywy nakierowane na stworzenie lepszych warunków dla funkcjonowania konkurencyjnego rynku operatorów internetowych przy jednoczesnym umożliwieniu dostępu do szerokopasmowego Internetu mieszkańcom terenów pozbawionych do tej pory tej możliwości.

Zgodnie z zapisami Programu, projekty miały polegać głównie na budowie, rozbudowie i modernizacji infrastruktury regionalnych oraz miejskich sieci szkieletowych, a także lokalnych sieci dostępowych

(zwłaszcza w oparciu o technologię bezprzewodową). W założeniach Programu znalazły się także zapisy rozszerzające potencjalny zakres projektów o rozwój alternatywnych kanałów zapewniających publiczny, szerokopasmowy dostęp do usług elektronicznych i Internetu (np. takich jak sieć publicznych punktów dostępu do usług elektronicznych oraz Internetu typu PIAP lub Hot-Spoty).

Ostatecznie tylko część z tych założeń została zrealizowana. Rozwój infrastruktury został ograniczony do budowy sieci szkieletowej i dystrybucyjnej, bez warstwy dostępowej, koniecznej aby odbiorcy końcowy mogli zostać podłączeni do szerokopasmowego Internetu. Zapisy linii demarkacyjnej w ramach rozdziału między RPO WP 2007-2013 a PO IG⁸³ uniemożliwiły finansowanie budowy sieci dostępowej z programów regionalnych, ograniczając wsparcie dla tego typu inwestycji dla programu centralnego. Jak deklaruje beneficjent największego projektu infrastruktury sieciowej w województwie pomorskim, dzięki zapewnieniu otwartości i neutralności technologicznej infrastruktury wybudowanej w ramach projektu *Szerokopasmowe pomorskie*, każdy operator będzie mógł przyłączyć do niej własną sieć dostępową i świadczyć usługi Internetu szerokopasmowego mieszkańcom województwa pomorskiego⁸⁴. Wśród zrealizowanych projektów nie znalazły się takie, w których powstały PIAPy lub Hot-Spoty, ani też inna infrastruktura wspomagająca. Brak takich projektów był celowym zabiegiem, który wynikał ze zmian technologicznych po 2007 roku. Założenia, że takie punkty będą potrzebne, szybko się zestarzały.

Projekty zrealizowano na terenie gmin i powiatów bez dostępu do Internetu szerokopasmowego, a także w wybranych gminach w których infrastruktura wymagała poprawy, aby umożliwić dostęp do nowoczesnych usług. Łącznie zrealizowano cztery projekty na łączną kwotę blisko 155 mln złotych (z czego wartość dofinansowania wyniosła niespełna 49 mln zł czyli ok. 32%⁸⁵) przy czym 83% środków (łącznie własnych i pochodzących z dofinansowania) przypadło na jeden projekt *Szerokopasmowe pomorskie - budowa sieci szkieletowo - dystrybucyjnej na terenie województwa pomorskiego*. Wszystkie inwestycje realizowały firmy telekomunikacyjne.

Tabela 18. Obszar realizacji projektów z zakresu infrastruktury sieciowej.

Beneficjent	Obszar realizacji projektu
ORANGE	dotarcie z siecią światłowodową do 253 miejscowości z 16 powiatów (66 gmin)
TELMAX	Budowa telekomunikacyjnej sieci szkieletowej i dystrybucyjnej- Nadmorska Sieć Szerokopasmowa realizowana w 46 miejscowościach tzw. "białe plamy" w 5 gminach powiatu: puckiego, wejherowskiego i lęborskiego
SCORPION - COMPUTER	Budowa sieci szkieletowej łączącej miejscowości sześciu gmin województwa Pomorskiego: Czarna Dąbrówka, Sierakowice, Cewice, Nowa Wieś Lęborska, Wicko i Łęczyce
BIALL - NET	Wschodnio - Pomorska sieć szerokopasmowa - budowa infrastruktury światłowodowej obejmująca zasięgiem gminy: Kolbudy, Przywidz i Trąbki Wielkie .

Źródło: Opracowanie własne.

Na projekty związane z rozwojem **e-usług** przeznaczono ponad 100 mln zł. Miały one na celu wdrożenie zintegrowanych i interaktywnych publicznych usług elektronicznych dla mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów oraz turystów (m.in. e-Administracja, e-Edukacja, e-Kultura, e-Turystyka, e-Zdrowie). Większość projektów e-administracji miała zasięg nie większy niż jedna gmina

⁸³ Linia demarkacyjna pomiędzy Programami Operacyjnymi Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej z dnia 8 października 2010 r.

⁸⁴ <http://www.orange.pl/szerokopasmowe-pomorskie.phtml> dostęp 12.08.2016

⁸⁵ Taka wartość (procent) dofinansowania wynika z objęcia projektów pomocą publiczną.

lub miasto. Ostatecznie w 7 samorządach wdrożono usługi z obszaru **e-administracji** (w tym 2 miasta na prawach powiatu, 3 gminy miejskie, 1 gmina wiejska i 1 instytucja o zasięgu regionalnym - Komenda Wojewódzka Policji w Gdańsku).

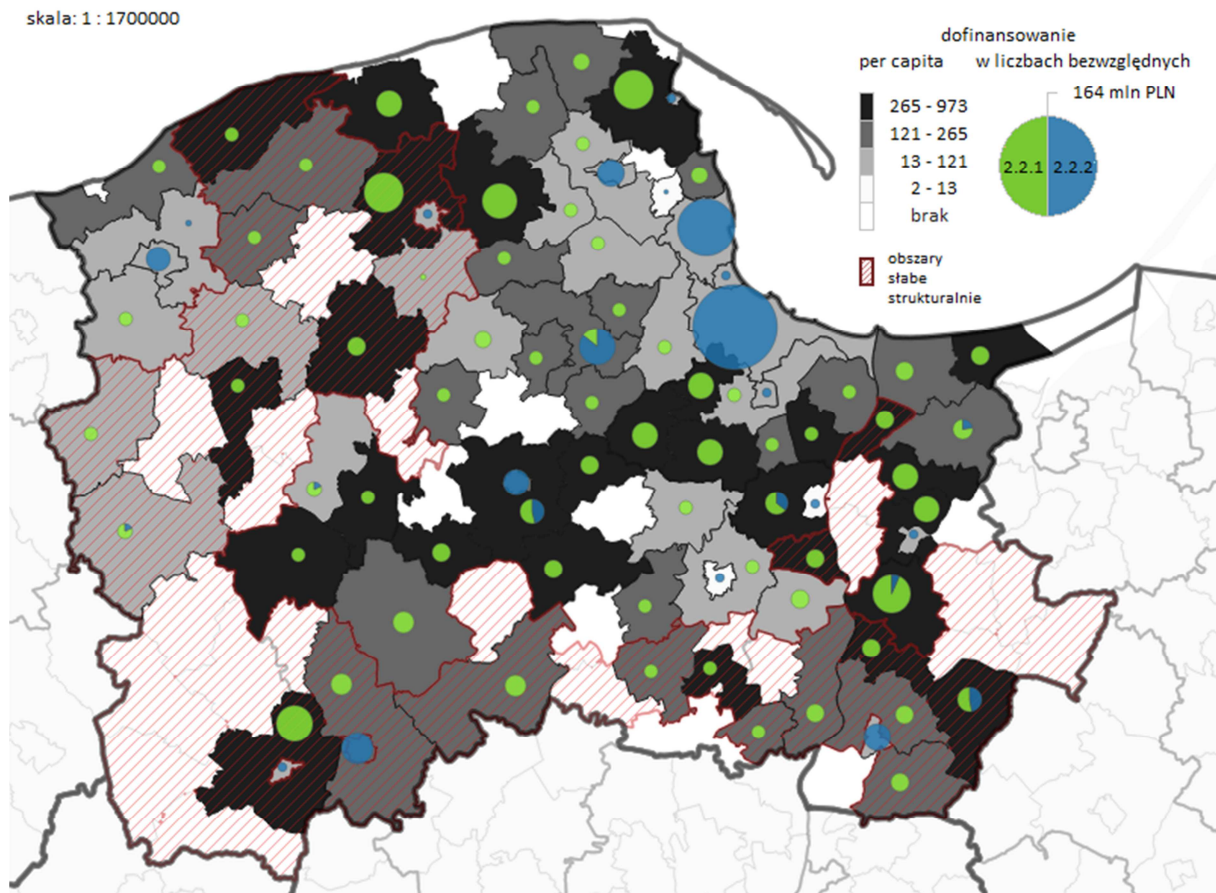
Głównym powodem, dla którego instytucje zdecydowały się na realizację projektów była samodzielnie zidentyfikowana potrzeba, połączona z możliwością sfinansowania jej ze środków RPO WP 2007-2013. Projekty miały różny zakres tematyczny. Samorządy wdrażały usługi e-administracji związane z różnym zakresem działań. Np. w projekcie realizowanym przez miasto Słupsk stworzono portal intranetowy umożliwiający przepływ informacji pomiędzy pracownikami jednostek organizacyjnych Urzędu Miejskiego, a także wprowadzono możliwość oglądania transmisji sesji Rady Miejskiej online. W ramach tego samego projektu mieszkańcom udostępniono portal konsultacji społecznych, umożliwiający im wyrażenie swojej opinii. Zupełnie inne funkcjonalności wdrożono w projekcie *e-Administracja w służbie ludności powiatu kwidzyńskiego - wdrożenie Kwidzyńskiego Systemu Informacji Przestrzennej (Etap I)*. Użytkownicy serwisu, w tym mieszkańcy, uzyskali dostęp m.in. do map układu komunikacyjnego, ewidencji gruntów i budynków, rejestru pomników przyrody czy rejestru zabytków. Pracownicy Urzędu Miasta oraz Starostwa uzyskali możliwość nanoszenia zmian na mapach. Z kolei projekt gdyńskiego magistratu wprowadzał tzw. karty usług, informujące mieszkańców jakie dokumenty są niezbędne do załatwienia danej sprawy oraz jak daną sprawę załatwić. Każda karta usługi zawiera interaktywny formularz, który mieszkaniec może wysłać do urzędu za pomocą platformy oraz formularz tradycyjny do pobrania w przypadku, gdyby dokumenty chciał złożyć osobiście. Platforma umożliwiła więc dwukierunkową, bezpośrednią komunikację pomiędzy urzędnikiem a mieszkańcem, w tym także obsługę płatności on-line oferując mieszkańcom dogodny i natychmiastowy sposób na uiszczenie opłat administracyjnych. Uzupełniająco w projektach e-administracji udało się zmodernizować serwerownie i wyposażać urzędy w nowoczesny sprzęt, a także przeszkolić administratorów oraz użytkowników wdrożonych systemów.

Rozwiązania z obszaru **e-zdrowia** wdrażało 7 instytucji w 9 placówkach. Z uwagi na zasięg terytorialny działania placówek medycznych, projekty te były skierowane do szerszego grona odbiorców, definiowanego jako mieszkańcy kilku gmin lub powiatu. Dwa z nich koncentrowały się na usprawnieniach wewnątrz instytucji, w mniejszym stopniu udostępniając usługi osobom z zewnątrz (np. pacjentom). Tak było np. w przypadku inicjatywy realizowanej w przedsięwzięciu *Budowa i wdrożenie nowoczesnej platformy informatycznej wspomagania zarządzania oraz Zintegrowanego Systemu Obsługi Pacjentów w Szpitalu Specjalistycznym im. J. K. Łukowicza w Chojnicach*, w którym wdrożono nowe systemy HIS (*Hospital Information System*) i LIS (*Laboratory Information System*), wideokonferencje, zmodernizowano zabezpieczenie sieci i wdrożono dokumentację medyczną oraz uruchomiono nowoczesną serwerownię. Część projektu była jednak skierowana także bezpośrednio do pacjentów (np. sieć bezprzewodowa, strona internetowa czy pobieranie wniosków o wydanie dokumentacji). Ogólnie można stwierdzić, że projekty e-zdrowia pozwoliły na przede wszystkim na wdrożenie dokumentacji elektronicznej w placówkach pracujących dotychczas w oparciu o dokumentację papierową przy jednoczesnej integracji z systemami administracyjnymi placówek. Wsparte inwestycji pozwoliły także częściowo na upowszechnienie wykorzystania systemów komputerowych w procesach diagnostycznych i leczniczych przez pracowników medycznych.

Na sfinansowanie projektów z zakresu wsparcia oświaty poprzez wdrożenie usług **e-edukacji** zdecydowało się 5 instytucji, w tym 2 uczelnie wyższe (jedna z nich - Politechnika Gdańska - zrealizowała 2 projekty) i 3 miasta. Projekty wspierające obsługę w obszarze edukacji podlegającej samorządom były realizowane przez duże miasta (Gdańsk, Słupsk i Gdynia przy czym w dwóch ostatnich miastach projekty e-edukacji stanowiły komponent projektów e-administracji). Przykładowo w Słupsku moduł e-szkoła obejmował wdrożenie aplikacji umożliwiającej elektroniczny

dostęp do dzienników lekcyjnych. Drugi komponent dotyczył udostępnienia oferty edukacyjnej miasta na portalu internetowym umożliwiającym przepływ informacji pomiędzy pracownikami jednostek organizacyjnych Urzędu Miejskiego. W projekcie wdrożono także platformę e-learningową wspierającą proces nauczania, poprzez wykorzystanie narzędzi elektronicznych. W gdyńskim projekcie także uruchomiono system e-Dziennik, umożliwiający komunikację pomiędzy szkołą, a rodzicami i uczniami. System e-Dziennik zastąpił dzienniki papierowe w publicznych placówkach oświatowych dzięki czemu informacja m.in. o ocenach, zachowaniu dziecka, tematach zajęć czy pracach domowych możliwa jest do uzyskania bez wychodzenia z domu. Dodatkowo szkoły wyposażono w sprzęt komputerowy i multimedialny (zestawy komputerowe, komputery przenośne, drukarki, rzutniki multimedialne, tablice interaktywne, wizualizery, mikroskopy z kamerą, zestawy do składania podpisu elektronicznego). Ponadto, w 60 placówkach oświatowych zrealizowano prace budowlane polegające na budowie dedykowanej dla e-Dziennika sieci elektrycznej, okablowania strukturalnego i serwerowni wraz z systemem chłodzenia. Projekty uczelni dotyczyły przede wszystkim ułatwień dla studentów, kadry i administracji. Uruchomiono m.in. wirtualny dziekanat, w którym udostępniane są pliki do pobrania dla studentów umieszczane przez pracowników, wdrożono system internetowej rejestracji kandydatów poprzez formularze on-line lub możliwość zapisu na przedmioty i specjalności. Projekt ASP w Gdańsku wprowadzał też pewne specyficzne usługi, np. możliwość wysyłania on-line pliku do wydruku 3D i realizację wydruku lub wykonanie projektu CNC na frezarce.

Mapa 9. Projekty w obszarze TIK

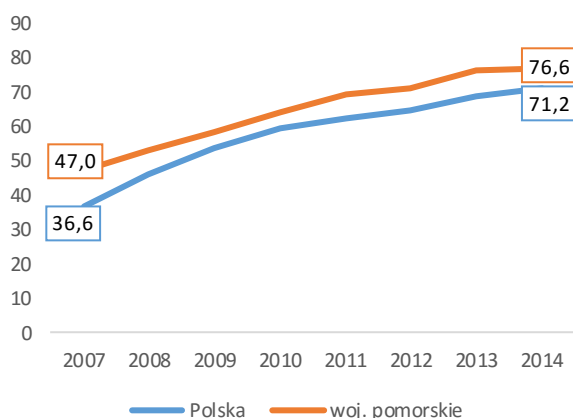

Źródło: Opracowanie własne.

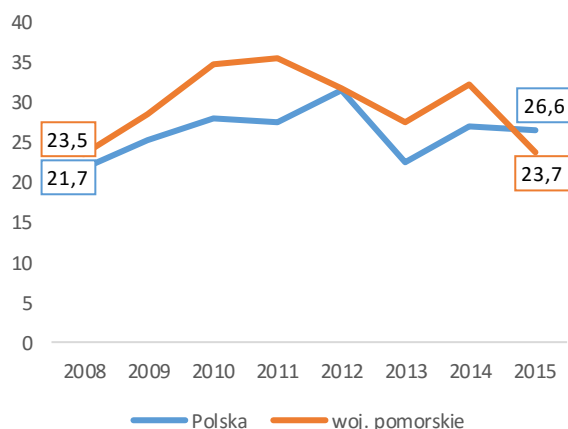
2.5.3 Ocena interwencji

Nie można jednoznacznie ocenić zmiany wskaźnika opisującego odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną. Mimo istotnych inwestycji i promowania takich działań w skali kraju, wskaźnik wykazywał dużą zmienność, bez wyraźnego trendu rosnącego. W województwie pomorskim, mimo wahań wartości, pomiędzy rokiem 2008 a 2015 nie zaobserwowano przyrostu odsetka osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną. Należy przy tym pamiętać, że wartość miernika nie jest kształtowana tylko przez ofertę e-usług w organach administracji samorządowej, ale także przez platformy krajowe (np. związane ze składaniem sprawozdań podatkowych przez Internet). W zestawieniu z wysoką wartością wskaźnika rezultatu interwencji (*Liczba korzystających z usług publicznych on-line (załatwionych spraw) w ciągu roku*) ocena ta może zastanawiać. Jednak interwencja RPO WP 2007-2013 w mniejszym stopniu obejmowała usługi powiązane z korzystaniem z Internetu w kontaktach z administracją, koncentrując się raczej na załatwianiu spraw w szkołach (w tym wyższych), bibliotekach czy placówkach służby zdrowia.

Wykres 85. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu [%]

Wykres 86. Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną [%]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych systemu monitorowania rozwoju STRATEG strateg.stat.gov.pl

Interwencja miała realizować preferencje określone w RPO WP 2007-2013. W przypadku projektów infrastrukturalnych (których łącznie zrealizowano 4) autorzy Programu oczekiwali aby przynajmniej część projektów miała zasięg regionalny, doprowadzając publiczną sieć szkieletową do miast powiatowych i miejscowości gminnych oraz kompleksowy charakter, ukierunkowując rozbudowę publicznej sieci szkieletowej, poprawiającej dostępność do Internetu na obszarach wiejskich i w małych miastach. Preferencje znalazły odzwierciedlenie w zrealizowanych projektach. Największy z nich zdecydowanie miał charakter regionalny, a pozostałe obejmowały tereny szeregu gmin i powiatów. Miasta ostatecznie nie zostały objęte interwencją, czego jednak nie należy interpretować w sposób negatywny. Zawodność rynku związana z nieopłacalnością inwestycji finansowanej wyłącznie przez dostawców Internetu nie dotyczyła miast. Koncentrację na terenach wiejskich należy więc uznać za dostosowanie jej do aktualnych warunków. Wsparcie w znacznym stopniu skierowane zostało – poprzez zastosowanie kryteriów strategicznych na etapie oceny wniosków o dofinansowanie na tereny zidentyfikowane uprzednio jako pozostające poza zasięgiem sieci optycznej – na niwelowanie tzw. „białych plam” zidentyfikowanych przez Urząd Komunikacji

Elektronicznej. Według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej. z 2011 r. na terenie województwa pomorskiego, w miejscowościach w których nie było węzła sieci światłowodowej mieszkało ok. 438 tys. mieszkańców (blisko 1/5 populacji). Realizacja czterech projektów z Działania 2.2.1 pozwoliła zmniejszyć liczbę mieszkańców miejscowości bez węzła optycznego do 13% populacji.⁸⁶

W trakcie realizacji projektów wprowadzano zmiany związane z przeniesieniem inwestycji na inne tereny, także z obszaru tzw. „białych plam”. Wiązało się to z sytuacją stopniowego rozszerzania się zasięgu szybkiej sieci internetowej także dzięki działaniom pozaprojektowym operatorów telekomunikacyjnych przez co zasięg „białych plam” się zmniejszał.

Wybrane projekty ze względu na swój charakter (warstwa szkieletowa i dystrybucyjna), były komplementarne z projektami z działania 8.4 „Zapewnienie dostępu do Internetu na etapie ostatniej mili” PO IG.

Preferowanie usług elektronicznych świadczonych dla jak najszerszego kręgu mieszkańców oraz przedsiębiorców także znalazło swoje odzwierciedlenie w zakresie wybranych projektów. Wsparte przedsięwzięcia, usprawniające obsługę mieszkańców były kierowane do możliwie szerokiego grona odbiorców, o czym świadczą m.in. wartości osiągniętych wskaźników. Zastanawiające jest natomiast czy zakres odbiorców (a tym samym – oddziaływanie interwencji) nie byłoby szerszy w przypadku wdrażania wsparcia w sposób systemowy, tzn. bazujący na przygotowaniu kompleksowego projektu dotyczącego e-usług, który byłby wdrożony we wszystkich jednostkach samorządowych województwa. Ostatecznie tylko kilka samorządów otrzymało wsparcie na wdrożenie e-usług, inne jednostki finansowały podobne inicjatywy z innych źródeł, w tym środków własnych lub nie prowadziły zadań w tym zakresie. Interwencja z RPO WP 2007-2013 zadziała punktowo w zakresie usług e-administracji. Było to efektem demarkacji pomiędzy PO IG a Programem regionalnym. W programie krajowym zaplanowano działania kompleksowe, o szerokim zasięgu, takie jak np. budowa lub rozbudowa systemów informatycznych administracji publicznej wspomagających zarządzanie w sektorze publicznym, informatyzacja rejestrów państwowych czy budowa dziedzinowych platform e-usług na potrzeby obsługi przedsiębiorców oraz obywateli w obszarach kluczowych dla działalności gospodarczej. Natomiast Instytucja Zarządzająca RPO WP 2007-2013 skupiła się na lokalnych projektach, co jest racjonalnym podejściem z punktu widzenia gospodarowania środkami i niepowielania wsparcia.

Trwałość interwencji w obszarze dostępu do Internetu szerokopasmowego na obecnym nie etapie nie jest zagrożona. Wybudowana infrastruktura sieciowa jest własnością operatora, a więc na nim ciąży większość ryzyka biznesowego i kosztów związanych z utrzymaniem sieci. W związku z istotnym wkładem własnym operatora (w przypadku projektu *Szerokopasmowe pomorskie* ponad 90 mln zł) w jego interesie jest zapewnienie wykorzystania zbudowanej infrastruktury. Z kolei przedstawiciele instytucji wdrażających e-usługi nie widzą zagrożenia związanego z finansowaniem i wykorzystaniem interwencji. Środki własne instytucji są ich zdaniem wystarczające dla utrzymania dostępu do e-usług przynajmniej w takim samym zakresie, jak przewidywał projekt. Wielu beneficjentów planuje dalszy rozwój systemów w kolejnej perspektywie finansowej.

Wpływ projektów na podłączenia podmiotów gospodarczych do szerokopasmowego Internetu także był niewielki, na co dodatkowo wpłynęła koncentracja interwencji na terenach wiejskich. Z kolei dalsze upowszechnianie e-usług, szczególnie w administracji, województwo pomorskie w dużej mierze zawdzięcza czynnikom działającym poza interwencją. W szczególności należy tutaj wymienić

⁸⁶ Prezentacja Dyr. M. Stefańskiego

https://www.polskaszerokopasmowa.pl/g2/oryginal/2012_05/2aa51fbe93f2ad44dff1f617845b00eb.pdf

przywołane wcześniej inicjatywy szczebla krajowego związane z wdrażaniem e-usług (w tym finansowane ze środków polityki spójności), a także własne działania samorządów.

2.5.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego [szt.] (w tym z zakresu usług społeczeństwa informacyjnego)	16 (12)	23 (19)	144% (158%)
	[rezultat] Liczba procedur publicznych on-line [szt.]	250 (100)	863 (185)	345% (185%)
	[rezultat] Liczba korzystających z usług publicznych on-line (załatwionych spraw) w ciągu rok [szt.]	1 000 000	9751001	975%
	[rezultat] Liczba osób, które uzyskały możliwość dostępu do szerokopasmowego Internetu (w tym na obszarach wiejskich) [os.]	250 000 (85 000)	134 793 (134 793)	54% (159%)
	[oddziaływanie] Odsetek jednostek samorządowych prowadzących usługi on-line [%]	100	96	96%
	[oddziaływanie] Odsetek gospodarstw domowych/MŚP posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w liczbie użytkowników ogółem [%]	75/75	75/85,9	100%/116%
	ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zrealizowanych projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego przewyższyła założenia mimo zmniejszenia alokacji na Działanie 2.2 (z 53 693 989 euro na 32 598 331 euro)⁸⁷. Już w 2015 r. zakończono projekty, które łącznie odpowiadały za osiągnięcie wartości wskaźnika. Dzięki temu, że zrealizowano aż o 7 więcej projektów, zasięg oddziaływania interwencji był istotnie większy. Miarę przekroczone w odniesieniu do projektów związanych z e-usługami, natomiast liczba inicjatyw obejmujących infrastrukturę, choć nie wyrażona bezpośrednio miernikiem postępu rzeczowego, pozostała na zakładanym poziomie 4 projektów. Docelowo interwencja w ramach RPO WP 2007-2013 miała doprowadzić do zbudowania lub przebudowania sieci, która 250 000 mieszkańcom województwa umożliwi dostęp do Internetu – ostatecznie wskaźnik <i>Liczba osób, które uzyskały możliwość dostępu do szerokopasmowego Internetu</i> udało się zrealizować w 54%. Zmieniające się uwarunkowania realizacji projektów nie pozwoliły na realizację tego założenia. W wyniku modyfikacji będących reakcją na zmiany w zakresie dostępu do Internetu w województwie pomorskim, inwestycje przekierowano na tereny poza miastami, w miejscu występowania tzw. „białych plam”. Z tego powodu docelową wartość wskaźnika osiągnięto tylko na terenach wiejskich, na których skoncentrowano całą interwencję w obszarze infrastruktury dostępu do Internetu. Należy mieć na uwadze, że możliwość dostępu do szerokopasmowego Internetu oznacza zamieszkiwanie w niewielkiej odległości od zbudowanej infrastruktury i nie jest tożsama z podłączeniem do sieci o wysokiej przepustowości. Wpływ interwencji z RPO WP 2007-2013 na wzrost liczby osób podłączonych do Internetu był ograniczony ze względu na brak możliwości sfinansowania w ramach programu regionalnego podłączenia do Internetu na etapie tzw. „ostatniej mili” (warstwa dostępową). Odcinki pomiędzy węzłem sieci szkieletowo-dystrybucyjnej a użytkownikami końcowymi były uzupełniane poprzez interwencję z programu 		

⁸⁷ Szacunki na podstawie alokacji na Poddziałania 2.2.1 i 2.2.2 w URPO z 25 sierpnia 2016 i 10 września 2009 r.

krajowego (PO IG) oraz w wyniku inwestycji własnych operatorów dzięki czemu ostatecznie mieszkańcy faktycznie uzyskiwali dostęp do Internetu.

- Znacznie przekroczono wartości wskaźnika *Liczba korzystających z usług publicznych on-line (załatwionych spraw)*. Tak wysoka wartość wskaźnika wynika m.in. ze specyfiki projektów. Przykładowo 400% wartości wskaźnika zrealizował projekt *Gdańska Platforma Edukacyjna*, a za kolejne 150% wartości docelowej odpowiadała *Pomorska Biblioteka Cyfrowa*. Przytoczone inicjatywy wygenerowały wysokie wartości wskaźników faktycznie dzięki dużemu zasięgowi i użyteczności projektów. Gdański projekt z zakresu e-edukacji wdrożono w 186 szkołach, kierując go nie tylko do kadry pedagogicznej, ale także administracyjnej i rodziców. Z kolei w ramach Biblioteki cyfrowej udostępniono zbiory piśmiennicze i inne dokumenty pochodzące od 12 partnerów, w tym największych uczelni regionu. Tym samym populacja potencjalnych (i faktycznych) użytkowników repozytorium była tak duża. Osiągnięte wartości wskaźników to także konsekwencja wielokrotnego zliczania załatwionych spraw, co powoduje wielokrotne liczenie poszczególnych użytkowników, którzy korzystają z usługi więcej niż raz (liczenie unikatowych użytkowników nie zawsze jest możliwe, a definicja wskaźnika jednocześnie odnosiła się do liczby użytkowników oraz liczby spraw). dodatkowo przy liczeniu wskaźnika beneficjenci mogli wziąć pod uwagę wszystkie poziomy usług on-line (tj. od poziomu 1- informacja, poprzez poziom 2 – interakcja, poziom 3 – dwustronna interakcja, poziom 4 – transakcja). W przypadku projektów dotyczących więcej niż jednego poziomu usług on-line wzięto pod uwagę liczbę użytkowników usługi na poziomie najniższym,⁸⁸ a więc o najszerszym zakresie oddziaływania. Tym samym w znacznym stopniu wskaźnik sprawozdaje liczbę wejść na stronę internetową lub serwis www wdrożony w ramach projektów odpowiadający w znacznej mierze poziomowi 1 (informacja).
- Z tego samego powodu istotnie przekroczono wartość docelową miary *Liczba procedur publicznych on-line*. Liczenie usługi on-line nie tylko w odniesieniu do serwisów zakładających interakcję powoduje, że z punktu widzenia poziomu wskaźników Program zrealizował stawiane cele, natomiast monitoring nie dostarcza informacji na temat tego, na ile usługi elektroniczne zastąpiły załatwianie spraw urzędowych w tradycyjny sposób.
- *Odsetek gospodarstw domowych i MŚP posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w liczbie użytkowników ogółem* wzrósł pomiędzy rokiem 2007 a 2015 z 27 do 75% w przypadku gospodarstw i 40% do 83,9% w 2014 r. dla małych i średnich firm. W tym samym czasie na terenie objętym interwencją w obszarze infrastruktury TIK 134 000 osób uzyskało możliwość dostępu do szerokopasmowego Internetu. Cała nowa infrastruktura powstała na terenach wiejskich, dzięki czemu pokrycie infrastrukturą sieciową na terenach wiejskich wzrosło o 17% w odniesieniu do liczby ludności⁸⁹. W związku z tym, że na obszarach wiejskich dostępu do szerokopasmowego Internetu nie miało około 54% mieszkańców,⁹⁰ z tego aż połowa mieszkańców obszarów słabych strukturalnie, zmianę wywołaną realizacją projektów można uznać za znaczącą. Dostępne dane pozwalają wnioskować, że odsetek osób poza zasięgiem Internetu szerokopasmowego na terenach wiejskich spadł z 54% do ok. 35% tylko dzięki realizacji projektów RPO WP 2007-2013.
- Wskaźnik oddziaływania *Odsetek jednostek samorządowych prowadzących usługi on-line* osiągnął wartość bliską 100%. Dane zgromadzone przez IZ od JST w marcu i

⁸⁸ Por. Raport na temat postępów realizacji celów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 (wg stanu na 30.09.2012 r.).

⁸⁹ W województwie pomorskim na terenach wiejskich zamieszkuje 808 tys. osób. Por. *Rocznik Statystyczny Województwa Pomorskiego 2015*, US w Gdańsku, s. 31

⁹⁰ Raport na temat postępów realizacji... (wg stanu na 30.09.2012 r.).

podsumowanie analizy obszaru: Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

	<p>kwietniu 2016 r. pozwoliły stwierdzić, że prawie wszystkie jednostki samorządowe prowadzą usługi on-line. Należy oczekiwać, że pojedyncze samorządy, które nie deklarowały świadczenia takich usług, uzupełnią ten brak w najbliższym czasie. Wynika to nie tyle z wdrażania RPO, ale z obowiązku publikowania informacji za pomocą podmiotowej strony BIP. Wymaganie to określono w <i>Ustawie o dostępie do informacji publicznej</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oddziaływanie interwencji w obszarze infrastruktury sieciowej znalazło swoje odzwierciedlenie w wartości miar kontekstowych na poziomie całego województwa. Wartość wskaźnika <i>Odsetek gospodarstw domowych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu</i> nie tylko została osiągnięta zgodnie z oczekiwaniami, ale szeroka skala zrealizowanych projektów pozwala wnioskować, że realizacja RPO WP 2007-2013 także przyczyniła się do istotnej poprawy dostępności Internetu.
<p>ocena struktury interwencji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Projekty z Poddziałania 2.2.1 w różnym stopniu przyczyniły się do osiągnięcia wartości wskaźników rezultatu. Skrajnie wysokie wartości wygenerowały przytoczone wcześniej projekty - <i>Gdańska Platforma Edukacyjna</i> (4,1 mln użytkowników) i <i>Pomorska Biblioteka Cyfrowa</i> (2,2 mln). Z kolei w 4 projektach nie przekroczono wartości 5 tys. użytkowników korzystających z usług publicznych on-line. Średnio z każdego projektu korzystało 500 tys. osób lub wygenerowano tyle załatwionych spraw. Duże zróżnicowanie to nie tylko wynik przyjętego sposobu liczenia, częstotliwości korzystania z usługi (wysokiej w przypadku np. e-szkoly) ale też z jej zasięgu, chociaż to przeważnie projekty dedykowane mieszkańcom dużych miast (m. Gdańsk -4,1 mln, Słupsk – 1,9 mln) i uczelni (Politechnika Gdańska z partnerami – 2,1 mln, ASP- 1,9 mln) wygenerowały najwyższe wartości wskaźników, a nie działania ogólnoregionalne (np. <i>Elektroniczna platforma komunikacji Pomorskiej Policji ze społecznością regionu</i>: 148 tys.). • W ostatnich latach rosnąca liczba procesów administracyjnych podlega stopniowej cyfryzacji, jednak zmiana w tym zakresie jest w dużym stopniu wynikiem działań podejmowanych na szczeblu krajowym. Rozwiązania dofinansowane w ramach RPO WP 2007-2013 miały w większości zasięg lokalny i punktowy charakter, przez co nie doprowadziły do rozwoju większej liczby użytecznych e-usług na poziomie całego regionu. Nie zmienia to jednak pozytywnej oceny efektów poszczególnych projektów.
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oceniając interwencję Działania 2.2 należy pamiętać, że jej założenia opracowane prawie dekadę wcześniej nie mogły przewidzieć kierunku dynamicznych zmian w technologiach informacyjno-komunikacyjnych. Dofinansowane projekty związane z rozwojem sieci szkieletowej, zlokalizowane na obszarach tzw. <i>białych plam</i>, jednoznacznie wpisywały się w sformułowane na etapie programowania oczekiwane efekty. Wkład interwencji RPO WP 2007-2013, powiązanej z komplementarnym rozwojem sieci dostępowych, w ogólną poprawę dostępu do szerokopasmowego Internetu w skali całego województwa należy uznać jako istotny i w dużym stopniu niezbędny z uwagi na występujące w tym zakresie zawodności rynku. • W ostatnich latach rosnąca liczba procesów administracyjnych podlega stopniowej cyfryzacji, jednak zmiana w tym zakresie jest w dużym stopniu wynikiem działań podejmowanych na szczeblu krajowym. Rozwiązania dofinansowane w ramach RPO WP 2007-2013 miały charakter uzupełniający wobec tych inicjatyw, przez co lokalny i punktowy zasięg projektów z programu regionalnego nie był problemem. • Miary przyjęte do oceny efektów interwencji nie do końca oddawały faktyczną zmianą, jaką wywołały projekty. Wskaźnik opisujący liczbę osób, które uzyskały możliwość dostępu do szerokopasmowego Internetu, charakteryzuje tylko potencjalne podłączenia do sieci wysokiej przepustowości. Natomiast zliczanie załatwionych spraw dzięki wykorzystaniu e-usług w niewielkim stopniu pokazuje w jaki sposób i w jakim zakresie procedury on-line wypierają konieczność osobistego załatwiania spraw w urzędzie lub składania dokumentów w formie papierowej.

podsumowanie analizy obszaru: **Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego**

<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> Analiza projektów zrealizowanych okresie 2007-2013/15 potwierdza duże znaczenie wdrażania systemów e-usług. Problem zidentyfikowany w minionym okresie programowania, wynikający z rozdrobnienia i punktowej realizacji projektów z tego zakresu, może zostać wyeliminowany przez promowanie za pomocą kryteriów strategicznych, projektów realizowanych na danym obszarze, np. we wszystkich jednostkach systemu zdrowia jak przewidziano dla Działania 7.2 RPO WP 2014-2020. Wskazane jest monitorowanie na ile ten zapis faktycznie pozwala na realizację projektów o szerokim oddziaływaniu 	
<p>cel OP</p>	<p>spodziewane efekty</p>	<p>cel działania</p>
<p>tworzenie warunków sprzyjających budowaniu społeczeństwa wiedzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> wzrost liczby mieszkańców i podmiotów gospodarczych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu wzrost liczby usług publicznych dostępnych on-line 	<p>tworzenie podstaw rozwoju społeczeństwa informacyjnego (dostępność Internetu)</p> <p>tworzenie podstaw rozwoju społeczeństwa informacyjnego (rozwój e-usług)</p>
<p>ocena interwencji</p>		
<p>potencjalny wpływ interwencji</p>	<p>zmiana w okresie interwencji</p>	<p>faktyczny wpływ interwencji</p>
<p>średni (dostęp do Internetu)</p>	<p>pozytywna</p> <p>znaczny wzrost dostępu do szerokopasmowego Internetu w skali całego województwa wśród gospodarstw domowych na terenach wiejskich</p>	<p>w większości zgodny z założeniami</p> <p>istotnie wzrosła teoretyczna liczba osób, które, znajdują się w zasięgu wybudowanych węzłów optycznych, natomiast poza oddziaływaniem RPO WP 2007-13 jest faktyczne podłączenie do Internetu</p>
<p>niewielki (e-usługi)</p>	<p>umiarkowanie pozytywna</p> <p>rosnąca dostępność e-usług publicznych (e-administracja, e-szkola) i informatyzacja placówek służby zdrowia</p>	<p>częściowo zgodny z założeniami</p> <p>pomimo pozytywnych efektów na poziomie lokalnym, projekty miały charakter punktowy, nie prowadząc do wprowadzenia większej liczby użytecznych usług skierowanych do większego grona odbiorców w skali całego województwa</p>

2.6 Lokalna infrastruktura społeczna

2.6.1 Logika interwencji

Interwencja w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej obejmuje Działanie 9.1 *Lokalna infrastruktura edukacyjna, sportowa i kultury* i 9.3 *Lokalne inicjatywy obywatelskie*. Projekty realizowane w ramach obu działań realizowały inne cele: z w pierwszym kluczowa była poprawa dostępu do infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kulturalnej (9.1), a w drugim zaktywizowanie społeczności lokalnych (9.3). Interwencja dopuszczała szeroki tematyczny zakres wsparcia. W długoterminowej perspektywie wsparcie lokalnej infrastruktury społecznej powinno poprawić jakość kształcenia, zwiększyć uczestnictwo społeczności lokalnych w kulturze i sporcie oraz wspomóc wzrost liczby aktywnych organizacji pozarządowych, szczególnie na terenach wiejskich.

Tabela 19. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej

cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa dostępu do lepszej jakości oferty edukacyjnej na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym oraz oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej; Aktywizacja i integracja społeczności lokalnych na obszarach wiejskich. 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(-) <ul style="list-style-type: none"> znacząco słabszy dostęp do edukacji na obszarach wiejskich braki w zakresie obiektów kulturalnych i sportowych na obszarach wiejskich niska aktywność zawodowa, gospodarcza i społeczna na dużej części obszarów wiejskich 	9.1: <ul style="list-style-type: none"> budowa, przebudowa, rozbudowa, adaptacja i wyposażenie szkół, przedszkoli i innych obiektów społeczno-edukacyjnych budowa, przebudowa, rozbudowa i wyposażenie obiektów infrastruktury kulturalnej (obiektów komunalnych pełniących funkcje kulturalne, np. świetlice, domy kultury); budowa, przebudowa, rozbudowa i wyposażenie obiektów sportowych 9.3: <ul style="list-style-type: none"> adaptacja oraz wyposażenie istniejących obiektów infrastruktury społecznej na cele w zakresie aktywizacji oraz reintegracji zawodowej i społecznej; zagospodarowanie terenu (plac zabaw, boiska, strefy publiczne); mała infrastruktura turystyczna i rekreacyjna; prace konserwatorskie i prace restauratorskie w zabytkowych obiektach użyteczności publicznej; 	9.1, 9.3: realizowane na obszarach słabych strukturalnie 9.1 <ul style="list-style-type: none"> kompleksowe, o wartości powyżej 500 tys. euro; sieciowe, realizowane przy współudziale partnerów społecznych, w tym, w przypadku projektów stowarzyszeń i klubów sportowych; realizowane na obszarze gmin, w których odsetek dzieci w wieku 0-6 lat jest wyższy niż średni dla wszystkich gmin wiejskich, wiejsko-miejskich i miast do 35 tys. mieszkańców; kładące nacisk na podwyższanie jakości kształcenia (związane np. z wyposażeniem sal i laboratoriów); dotyczące obiektów szkolnych, które poza funkcją podstawową, po godzinach zajęć szkolnych, pełnią funkcje uzupełniające np. w zakresie kultury lub sportu; dotyczące obiektów sportowych o charakterze wielofunkcyjnym, dających możliwość wypełniania funkcji dodatkowych; 9.3. <ul style="list-style-type: none"> realizowane na obszarach słabych strukturalnie; w których jako wnioskodawca występuje lokalna organizacja pozarządowa; 	<ul style="list-style-type: none"> 9.1: Poprawa jakości kształcenia na obszarach poza głównymi ośrodkami miejskimi regionu; 9.1, 9.3: Zwiększenia uczestnictwa społeczności lokalnych – zwłaszcza dzieci i młodzieży – w kulturze i sporcie, wzrost liczby kół zainteresowań, stowarzyszeń i klubów sportowych; 9.3: Wzrost liczby aktywnych organizacji pozarządowych na obszarach wiejskich.

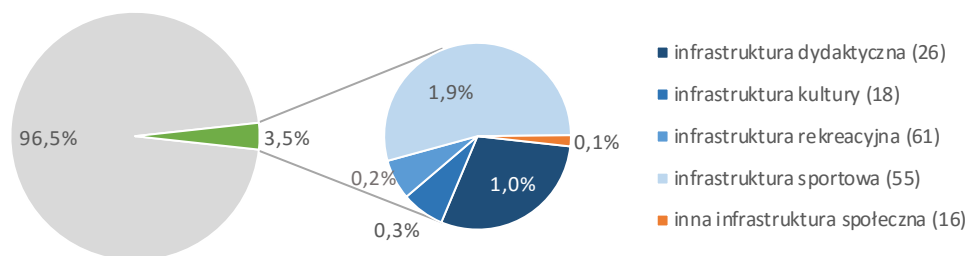
		<ul style="list-style-type: none"> realizowane wspólnie przez samorząd gminny i lokalną organizację pozarządową, zwłaszcza, gdy organizacja ta jest odpowiedzialna za wykonanie projektu, a samorząd gminny zapewnia wsparcie organizacyjne i finansowe; 	
--	--	---	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2007-2013

2.6.2 Charakterystyka interwencji

Projekty z zakresu lokalnej infrastruktury społecznej koncentrowały się wokół czterech kategorii tematycznych: infrastruktury dydaktycznej, sportowej, rekreacyjnej i innej (przeważnie w obszarze reintegracji społeczno-zawodowej i małej architektury). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że podział ten, choć jest rozłączny, to nie zawsze pozwalał na jednoznaczne przypisanie poszczególnych projektów do danej kategorii. Część realizowanych przedsięwzięć była na tyle różnorodna, że obejmowały swoim zakresem zarówno komponent sportowy, jak i dydaktyczny (np. przebudowy szkół uwzględniające remonty sal dydaktycznych wraz z wybudowaniem sali gimnastycznej lub boiska szkolnego).

Wykres 87. Wartość projektów w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

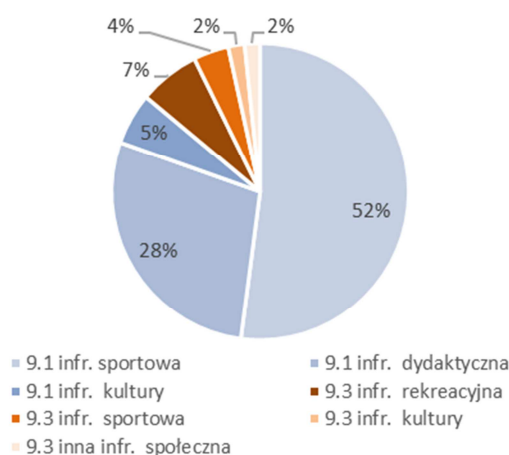

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji

Na projekty w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej wydatkowano łącznie 240 903 436 zł, co stanowi ok. 3,5% wartości wszystkich projektów realizowanych w RPO WP 2007-2013, przy czym na Działanie 9.1 przeznaczono 86% tej kwoty, a na inicjatywy w ramach Działania 9.3 ok. 14%. Zakres obu działań zdefiniowano podobnie, natomiast rozgraniczono je względem wielkości projektów. W Działaniu 9.1 można było realizować przedsięwzięcia o wartości powyżej 400 tys. zł, a w 9.3 mniejsze projekty z przedziału 20-400 tys. Różnica dotyczyła także możliwości stosowania instrumentu elastyczności. Żadne działania miękkie nie były dozwolone w projektach z Działania 9.1, natomiast możliwe było uzupełnienie małych projektów infrastrukturalnych o działania promocyjne, doradcze, szkoleniowe, kulturalne i inne związane z tematyką projektu, mające na celu aktywizację i integrację lokalnych społeczności. Ostatecznie w ramach obszaru lokalnej infrastruktury społecznej budowano i modernizowano cztery główne typy obiektów: edukacyjne, sportowe, rekreacyjne, kultury i inną infrastrukturę społeczną.

Wykres 88. Podział tematyczny projektów z zakresu lokalnej infrastruktury społecznej wg działań

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 20. Typologia projektów w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów (9.1)	liczba projektów (9.3)	wartość projektów
infrastruktura edukacyjna (dydaktyczna)	budowa, remonty i wyposażenie szkół i przedszkoli, adaptacja infrastruktury na cele dydaktyczne (w tym przedszkola)	26	0	68 260 586 zł
infrastruktura kultury	remonty i wyposażenie domów kultury oraz rewitalizacje/ prace konserwatorskie zabytkowych kościołów	4	14	17 867 785 zł
infrastruktura rekreacyjna	place zabaw, świetlice wiejskie, ścieżki pieszo – rowerowe	0	60	15 989 407 zł
infrastruktura sportowa	boiska, hale sportowo-widowiskowe, sale gimnastyczne – wraz z małą infrastrukturą (np. szatnie) i zagospodarowaniem przyległego terenu	30	27	134 745 992 zł
inna infrastruktura społeczna	modernizacja i wyposażenie infrastruktury społecznej na cele w zakresie aktywizacji oraz reintegracji zawodowej i społecznej (świetlice terapeutyczne, centra integracji społecznej, domy pomocy społecznej) oraz inna infrastruktura, gdzieindziej nieuwzględniona	15	0	4 421 855 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Inwestycje zdominowała infrastruktura sportowa. Na cel ten przeznaczono ponad 134 mln zł, w z których 57 mln zł pochodziło ze środków unijnych. Średnio poziom dofinansowania projektów wyniósł 61,5% i był wyższy w przypadku małej infrastruktury (Działanie 9.3), niż dużych obiektów. Łącznie zrealizowano 57 projektów obejmujących przeważnie budowę boisk, hal sportowo-widowiskowych, sal gimnastycznych. W mniejszych projektach uwzględniono także małą infrastrukturę okołosportową (np. szatnie) i zagospodarowaniem terenu przy obiektach sportowych. Mniej niż połowa projektów (21) była zlokalizowana na obszarach słabych strukturalnie. W przeważającej części beneficjentami projektów sportowych były gminy (50 projektów), rzadziej samorządy szczebla powiatowego (4). Tylko trzy projekty realizowały podmioty niebędące

samorządem lokalnym: Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Kultury, Sportu i Turystyki Na Wsi "Przyjazna Wieś Kaszubska" zrealizowało projekt zagospodarowania terenu przy obiektach sportowych w Somoninie, a Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo podjęło się aktywizacji i integracji społeczności poprzez budowę boiska i obiektów małej architektury w Ostrzycach, z kolei Stowarzyszenie Rozwoju Nowej Wsi Przywidzkiej podjęło się budowy boiska sportowego (wszystkie w Działaniu 9.3).

Na obiekty dydaktyczne przeznaczono 68 mln zł, w tym 35 mln ze środków unijnych. Średni poziom dofinansowania wyniósł, podobnie jak w przypadku infrastruktury sportowej, 61%. Ten typ projektów realizowano jedynie w Działaniu 9.1 (z zasady w Działaniu 9.3 nie przewidziano wsparcia tego typu obiektów). W przeważającej części projekty dotyczyły adaptacji, modernizacji lub rozbudowy istniejącej bazy dydaktycznej. Ze środków unijnych rzadko budowano całe szkoły – jedynie w Sulęcynie powstała nowa szkoła podstawowa, a w Ryjewie postawiono budynek dla klas 0-3 i biblioteki gminnej. Pozostałe projekty miały przeważnie na celu poprawę warunków funkcjonowania placówek w istniejących budynkach, często zaniedbanych lub starych. Część projektów obejmowała także adaptację pomieszczeń i dostępu do nich na potrzeby osób niepełnosprawnych, co należy uznać za praktyczny wymiar realizacji zasady horyzontalnej równości szans. Promowanie takich rozwiązań poprawia dostępność do edukacji dla osób niepełnosprawnych, realizując zasady edukacji włączającej i zobowiązania wynikające z Konwencji o prawach dziecka oraz Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Projekty infrastruktury edukacyjnej w większości dotyczyły bazy dydaktycznej dla szkół podstawowych i przystosowania pomieszczeń na cele edukacji przedszkolnej. Z 55 projektów tylko dwa obejmowały poprawę wyposażenia szkół na poziomie ponadgimnazjalnym (*Przebudowa budynku warsztatów przy Zespole Szkół Technicznych im. Floriana Ceynowy w Kartuzach* oraz *Poprawa jakości oferty edukacyjnej w Powiatowych Zespołach Szkół nr 1, 2 i 3 w Kościerzynie poprzez zakup wyposażenia laboratorium oraz sal do praktycznej nauki zawodu*) a kolejne dwa dotyczyły szkół specjalnych, przeznaczonych głównie dla młodszych dzieci (projekty rozbudowy Zespołu Szkół Specjalnych w Czersku i modernizacji obiektów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Barcicach).

Infrastruktura kultury była wspiera w znacznie mniejszym stopniu. Łącznie zrealizowano 18 projektów tego typu na łączną kwotę blisko 18 mln zł z dofinansowaniem na poziomie ponad 11 mln zł. 14 z tych przedsięwzięć wsparto w Działaniu 9.3. Przeważnie były to projekty obejmujące modernizację, remont i wyposażenie lokalnych instytucji kultury (domy/centra kultury). Dodatkowo 4 projekty obejmowały prace konserwatorskie na zabytkowych kościołach, mające na celu ich zabezpieczenie przed zniszczeniem.

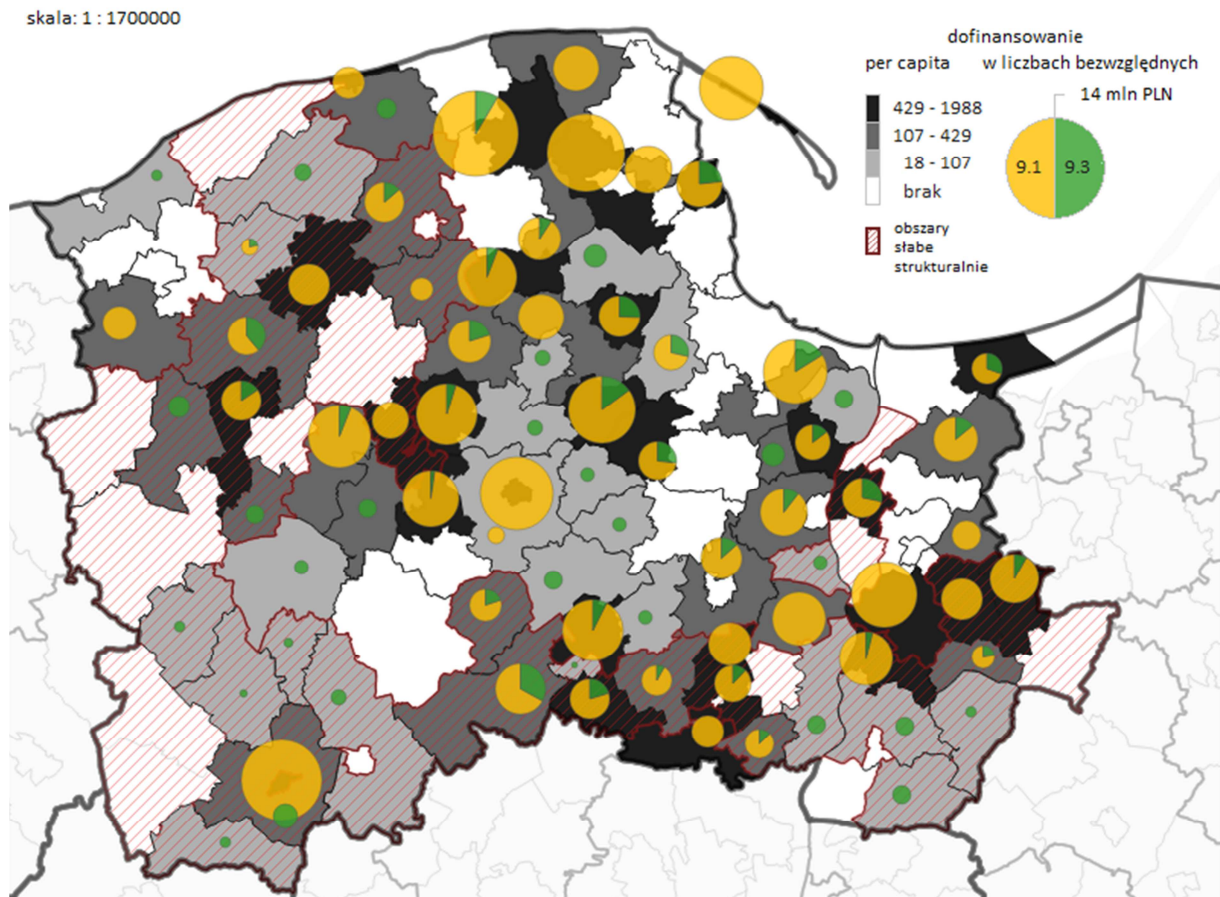
Projekty z obszaru infrastruktury rekreacyjnej (60) obejmowały przede wszystkim budowę placów zabaw, także w ramach większych kompleksów rekreacyjnych obejmujących małą architekturę i sprzęty dla dorosłych (około połowy projektów) i świetlic wiejskich (także blisko połowa projektów). Pozostałe nieliczne inicjatywy dotyczyły budowy ścieżek pieszo- rowerowych. Takie inicjatywy powstały m.in. w miejscowości Nadole (gmina Gniewino) oraz na trasie z Mikołajek Pomorskich do Cierpiąt. Na tle pozostałych projektów w tej kategorii wyróżniają się działania Gminy Pszczółki, dzięki której w Parku Lipowym powstała bieżnia sportowa wraz z małą architekturą. W tym samym miejscu w ramach projektu nasadzono miododajne rośliny oraz zorganizowano Dzień Miodu we współpracy z mieszkańcami i lokalnymi grupami nieformalnymi.

Projekty odrębnie niesklasyfikowane, obejmujące m.in. modernizację i wyposażenie infrastruktury społecznej na cele aktywizacji oraz reintegracji zawodowej i społecznej (świetlice terapeutyczne, centra integracji społecznej, domy pomocy społecznej) objęto oddzielną analizą. W tej kategorii znalazły się też projekty z zakresu zagospodarowania centrum wsi i pojedyncze o innym zakresie (np.

budowa szlaku turystycznego, pokrycie dachu wiaty położonej przy remizie OSP). Łącznie zrealizowano 15 takich inicjatyw na łączną kwotę 4 mln zł, z czego 2,6 mln pochodziła ze środków unijnych.

Mapa 10. Projekty w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej

Źródło: Opracowanie własne.

2.6.3 Ocena interwencji

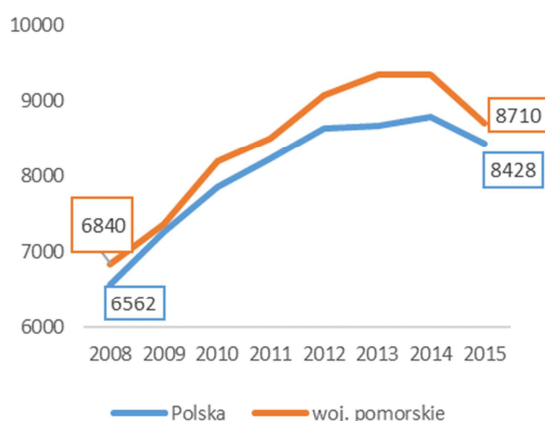
Interwencja w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej obejmowała szereg dziedzin (edukacja, kultura, sport, aktywność lokalna i inne pokrewne). Każdy z tych obszarów można charakteryzować innymi zmiennymi kontekstowymi. Z uwagi na koncentrację działań w obszarze sportu i edukacji, dalej zostaną opisane szczególnie miary odnoszące się do tych dziedzin.

Projekty, szczególnie w Działaniu 9.1, koncentrowały się na dostępie do edukacji dla najmłodszych grup wieku. Była to odpowiedź na problem zbyt małej liczby miejsc w przedszkolach i potrzeby dostosowania placówek na potrzeby dzieci z najmłodszych klas. Dane dotyczące liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat pokazują, że w regionie występował istotny problem. Tylko 4 na 10 najmłodszych mogło liczyć na miejsce w przedszkolu w roku 2007 (dla porównania w skali całego kraju było to 4,7). W roku 2015 wciąż wiele dzieci nie było objętych opieką przedszkolną (803 na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat, o 39 mniej niż średnio w Polsce), a

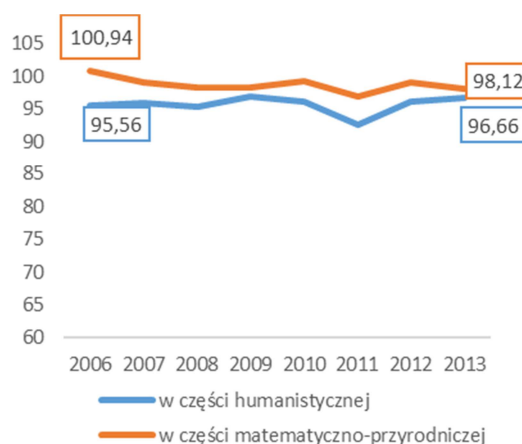
na jedno miejsce w przedszkolu przypadało 1,24 dziecka (średnia dla Polski – 1,12). Problem w dostępie do edukacji przedszkolnej, mimo znaczącej poprawy w tym obszarze, wciąż pozostaje aktualny w powiatach poza Trójmiastem, Słupskiem i powiatem gdańskim. Najgorzej sytuacja wygląda w powiecie sztumskim, człuchowskim, słupskim, puckim i starogardzkim.

Inaczej przedstawiała się dynamika wskaźnika wydatków samorządu w rozdziale 80101 – szkoły podstawowe w przeliczeniu na 1 dziecko w wieku 7-12 lat. W latach 2008-2013 samorzady przeznaczały z roku na rok coraz więcej pieniędzy na każdego ucznia, a w województwie pomorskim kwoty te były zawsze wyższe, niż średnio w całym kraju. Pomiędzy rokiem 2013 a 2014 nastąpiło odwrócenie trendu, kiedy to gminy zaczęły przeznaczać coraz mniej środków średnio na dziecko w wieku szkolnym. W kontekście interwencji ważne są także wyniki nauczania. Jednym ze wskaźników opisujących ten wymiar są wyniki z egzaminów gimnazjalnych. W województwie pomorskim średnio wyższe wyniki osiągnęli uczniowie w teście matematyczno-przyrodniczym, jednak w relacji do całego kraju były to rezultaty poniżej średniej. Wyraźnie mniej punktów niż ich koledzy z pozostałych województw uzyskiwali w kolejnych rocznikach absolwenci gimnazjów w teście humanistycznym.

Wykres 89. Wydatki samorządu gmin i miast na prawach powiatów w rozdziale 80101 - Szkoły podstawowe w przeliczeniu na 1 dziecko w wieku 7-12 lat [zł]

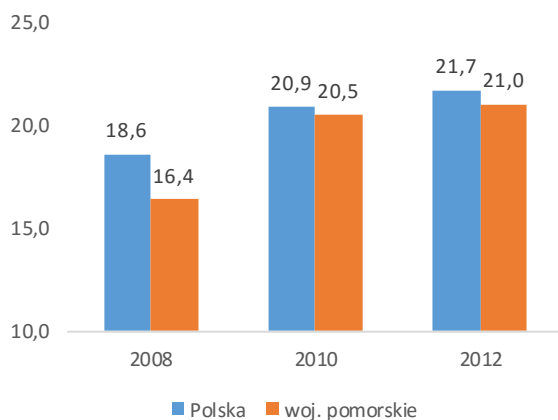
Wykres 90. Średnie wyniki uczniów z egzaminów gimnazjalnych w porównaniu w stosunku do średniej krajowej [%]

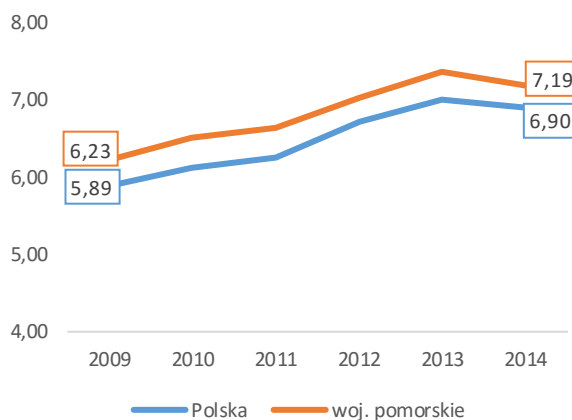
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL.

Znaczna część inwestycji w infrastrukturę społeczną dotyczyła zaplecza sportowego. Region jest pod tym względem pozycjonowany powyżej średniej dla kraju. Patrząc na zmianę liczby klubów sportowych w relacji do liczby mieszkańców, widać w województwie pomorskim tę samą dynamikę, co w całej Polsce. Do 2013 roku liczba ta systematycznie rosła, a po 2014 roku trend się odwrócił. Brakuje aktualnych danych, aby ocenić, czy zmiana trendu będzie trwała.

Wykres 91. Liczba organizacji na 10 tys. mieszkańców

Wykres 92. Kluby sportowe na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych mojanapolis.pl

Cele szczegółowe osi zostały zrealizowane, szczególnie w obszarze poprawy dostępu do lepszej jakości oferty edukacyjnej na poziomie przedszkolnym, podstawowym i gimnazjalnym oraz oferty sportowo-rekreacyjnej. Wpływ interwencji na szkolnictwo ponadgimnazjalne i dostęp do instytucji kultury był ograniczony. Jednak nie wynikało to z błędów w planowaniu lub wdrażaniu interwencji, ale z większego zapotrzebowania na poprawę jakości infrastruktury edukacyjnej dla najmłodszych (w tym dla dzieci w wieku przedszkolnym). Wynikało to także z faktu, że interwencja skierowana do miast pon. 35 tys. mieszkańców nie obejmowała części powiatów (miast), będących organami prowadzącymi dla szkół ponadgimnazjalnych. Z perspektywy beneficjentów interwencja także była skuteczna, a zakładane cele udało się osiągnąć.

Autorzy Programu oczekiwali, że działania zrealizowane w Osi 9 poprawią jakość kształcenia na obszarach poza głównymi ośrodkami miejskimi regionu. Brak definicji jakości edukacji utrudnia weryfikację osiągnięcia tego efektu. Natomiast działania podjęte w zakresie lokalnej infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kultury przełożyły się na poprawę dostępu do oferty edukacyjnej na poziomie przedszkolnym i podstawowym, oraz oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej, realizując w dużej mierze cel szczegółowy interwencji. Projekty pozwoliły na poprawę warunków prowadzenia lekcji w szkołach podstawowych oraz pomogły zwiększyć dostępność edukacji przedszkolnej. Dzięki projektom z Działania 9.1 i 9.3 istotnie poprawił się także dostęp do oferty sportowo-rekreacyjnej. Niewielki wpływ osiągnięto w obszarze dostępu do instytucji kultury, a także szkolnictwa na poziomie ponadgimnazjalnym.

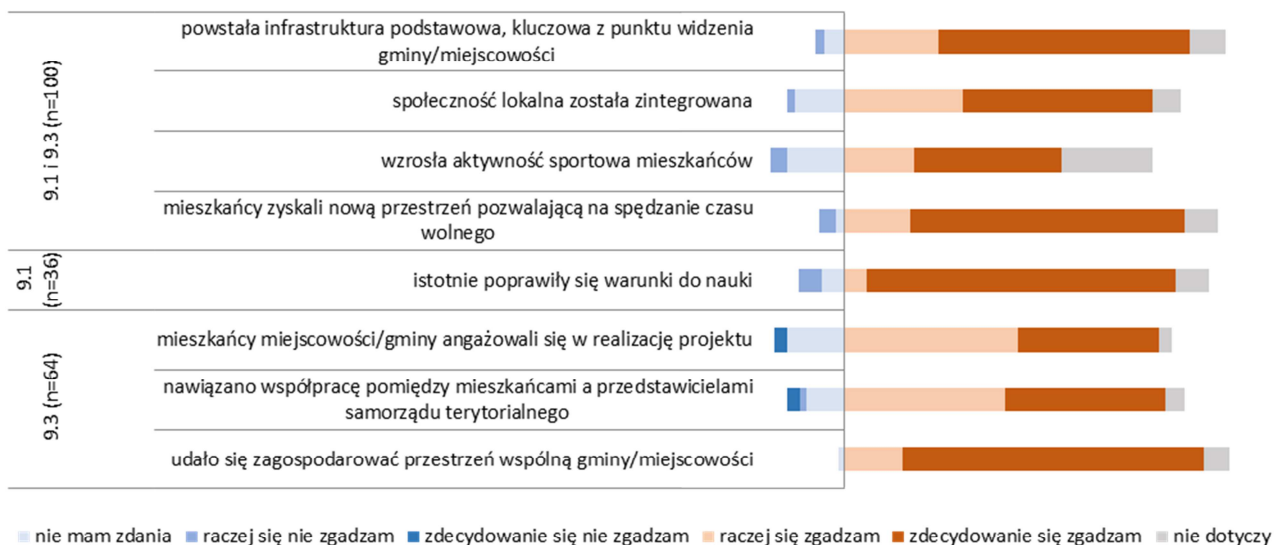
Założenia interwencji w obszarze lokalnej infrastruktury edukacyjnej miały premiować projekty kładące nacisk na podwyższanie jakości kształcenia (związane np. z wyposażeniem sal i laboratoriów). Analiza wykazała, że takich projektów było niewiele (szczególnie dotyczących specjalistycznego wyposażenia laboratoriów, warsztatów do nauki zawodów). Jednak jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, zapotrzebowanie na wysokiej jakości wyposażenie specjalistycznych pracowni przedmiotowych to potrzeba wyższego rzędu. Organy prowadzące szkoły w pierwszej kolejności za bardziej priorytetowe uznały zapewnienie dostępności (adaptację) i poprawę jakości standardowego wyposażenia szkół (remonty zaniedbanych szkół). Na uwagę zasługuje także fakt, że część projektów obejmowała dostosowanie infrastruktury do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami. Ważne było też zapewnienie podstawowej oferty zajęć dodatkowych skierowanych do szerokiego grona

odbiorców. Z tego powodu takim zainteresowaniem beneficjentów cieszyły się projekty poprawiające infrastrukturę sportową w szkołach.

Koncentracja projektów na budowie i adaptacji obiektów sportowych wynika z zapotrzebowania gmin na tego typu obiekty. Sprzyjają one nie tylko rozwojowi kultury fizycznej, ale zapewniają także miejsce do realizacji innych działań (np. w halach widowiskowo-sportowych) i pomagają jednocześnie zagospodarować czas wolny uczniów. Jest to istotne udogodnienie, zappełniające częściowo lukę związaną z często ubogą ofertą zajęć dodatkowych. Jednocześnie te same obiekty służą innym mieszkańcom, zainteresowanym uprawianiem sportu. Jak pokazują wyniki badania beneficjentów, infrastruktura skierowana głównie do uczniów jest wykorzystywana także przez inne grupy mieszkańców. Potwierdza to realizację preferencji w zakresie wspierania obiektów szkolnych, które poza funkcją podstawową, po godzinach zajęć szkolnych, pełnią funkcje uzupełniające. Jednym z głównych efektów zrealizowanych projektów jest nowa przestrzeń dla mieszkańców, w której mogą oni spędzać czas wolny. Co więcej, infrastruktura jest wykorzystywana, a projektodawcy zaobserwowali zwiększenie uczestnictwa społeczności lokalnych w sporcie.

Wpływ projektów na aktywizację i integrację społeczności lokalnych, w tym na obszarach wiejskich, jest większy, niż wskazuje na to niewielki odsetek projektów zrealizowanych w oparciu o lokalne partnerstwa. Projekty skutecznie przyczyniły się do realizacji celu „aktywizacja i integracja społeczności lokalnych na obszarach wiejskich”. Beneficjenci potwierdzili, że mieszkańcy (często niezrzeszeni w organizacjach sformalizowanych) angażowali się w działalność związaną z realizowanymi projektami, co dodatkowo pozwoliło na nawiązanie współpracy z przedstawicielami samorządu. W Działaniu 9.3 21 projektów (18%) zrealizowały organizacje pozarządowe i inne podmioty niebędące jednostkami samorządu terytorialnego ani ich jednostkami organizacyjnymi (14 projektów stowarzyszeń i 7 realizowanych przez podmioty kościelne). W innych tego typu projektach podmioty występowały formalnie bądź nieformalnie jako partnerzy. Beneficjenci deklarują, że wyremontowane i zaadaptowane budynki pełnią funkcję miejsca spotkań lokalnej społeczności, organizacji pozarządowych i stowarzyszeń działających na terenie gmin objętych wsparciem. Mieszkańcy zaangażowali się także w późniejsze działania wykorzystujące efekty projektu.

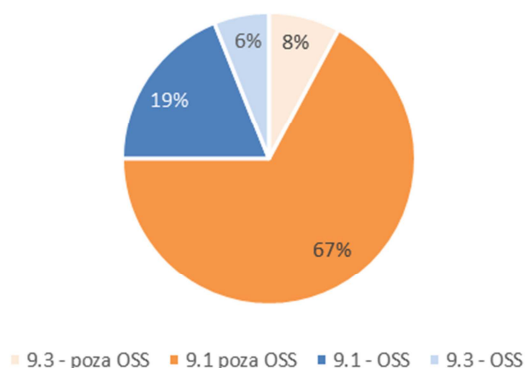
Wykres 93. Efekty projektów w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej

Źródło: Badanie CAWI beneficjentów.

Cele i oczekiwane efekty interwencji zakładały wsparcie na obszarach wiejskich i poza dużymi miastami. Aby środki nie trafiły tylko do tych bardziej aktywnych w aplikowaniu samorządów, w Programie przewidziano preferencję na projekty realizowane na obszarach słabych strukturalnie (OSS). W 11 z 47 gmin słabych strukturalnie nie zrealizowano żadnego projektu w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej. Ostatecznie na obszary słabe strukturalnie trafiła ¼ środków przeznaczonych na projekty w obszarze lokalnej infrastruktury społecznej - w tym 21% z Działania 9.1 i 43% wartości projektów z Działania 9.3. Biorąc pod uwagę niewielki odsetek osób zamieszkujących wytypowane gminy (skupiają ok. 15% ogółu mieszkańców województwa), interwencja w istotny sposób uwzględniła te obszary. Tym samym Program został trafnie ukierunkowany, co wzmocniło realizację celów interwencji.

Wykres 94. Wartość projektów na obszarach słabych strukturalnie i poza nimi wg działań.

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 21. Projekty na obszarach słabych strukturalnie

Liczba projektów realizowanych na terenie gminy	gminy – obszary słabe strukturalnie
0	Borzytuchom, Czarna Dąbrówka, Czarne, Kępice, Miastko, Miłoradz, Morzeszczyn, Ostaszewo, Rzecznica, Smołdzino, Stary Dzierzgoń
1	Bobowo, Cewice, Debrzno, Koczała, Konarzyny, Parchowo, Potęgowo, Prabuty, Przechlewo, Stary Targ, Subkowy, Zblewo
2	Chojnice, Czarna Woda, Damnica, Dzierzgoń, Gardeja, Główny, Gniew, Karsin, Kwidzyn, Lubichowo, Mikołajki Pomorskie, Nowa Wieś Lęborska, Skórcz, Smętowo Graniczne, Tuchomie
3	Kończygłowy, Osieczna, Ryjewo
4	Człuchów, Dębica Kaszubska, Lichnowy, Trzebielino
7	Czersk

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KSI SIMIK

Interesująco wygląda ocena efektów projektów z Działania 9.3. Samorządy i organizacje pozarządowe dostały możliwość sfinansowania wielu drobnych inwestycji. Często w ramach jednego projektu powstawały obiekty małej architektury w różnych miejscowościach. Przykłady takich rozwiązań prezentuje poniższa ramka. Jak pokazują przytoczone przykłady, wykorzystując niewielkie budżety, organizacje i samorządy starały się maksymalizować korzyści dla mieszkańców, wdrażając projekty o największym zasięgu oddziaływania, w pełni wykorzystujące dostępne środki. Co więcej, niektóre inwestycje, szczególnie te prowadzone w starych budynkach, pozwoliły na zmniejszenie kosztów utrzymania, co w przyszłości może przynieść realne oszczędności.

Ramka 3. Przykłady projektów kompleksowych - Działanie 9.3

- W ramach jednego projektu w gminie Cedry Wielkie wybudowano 14 placów zabaw dzięki czemu zostały stworzone warunki dla mieszkańców całej gminy oraz dla turystów na aktywne spędzenie czasu z dziećmi na świeżym powietrzu. Poszczególne sołectwa organizują na powstałych placach różnego rodzaju spotkania i festyny z okazji dnia dziecka, zakończenia roku szkolnego czy końca wakacji.
- W gminie Damnica projekt pozwolił na utworzenie placów zabaw i rekreacji w siedmiu miejscowościach. Projekt przyczynił się do utworzenia miejsc, w których dzieci wraz z rodzicami mogą spędzać wolny czas, nawiązywać nowe znajomości, rozwijać się ruchowo. Ponadto, jak twierdzi beneficjent, dzięki realizacji projektu nastąpiła integracja społeczności lokalnej.
- W gminie Debrzno projekt pozwolił na urządzenie 11 terenów rekreacyjnych.
- W projekcie realizowanym w gminie Gniewino wyposażono świetlicę wiejską oraz wybudowano plac zabaw i boisko sportowe. Jak deklaruje beneficjent, dzięki podjętym działaniom znacznie wzrosło zainteresowanie wspomnianymi obiektami, głównie wśród dzieci i młodzieży, które z wielkim zainteresowaniem korzystają z nowo wyposażonych i powstałych obiektów.

Źródło: Opracowanie własne

studium przypadku	
tytuł projektu	Adaptacja obiektu byłej szkoły w Lipach z przeznaczeniem na świetlicę wiejską i Szkołę Ginących Zawodów
działanie RPO WP	9.3. Lokalne inicjatywy obywatelskie
wartość	244 300,65 zł
lokalizacja	Lipy, gm. Stara Kiszewa, pow. kościerski
beneficjent	Kaszubski Instytut Rozwoju w partnerstwie z Gminą Stara Kiszewa
cele i zakres	<p>Celem projektu było utworzenie miejsca spotkań dla lokalnych grup działających we wsi Lipy (181 mieszkańców) oraz zintegrowanie lokalnej społeczności Lip oraz gminy Stara Kiszewa. W ramach projektu przeprowadzono remont i adaptację budynku po dawnej szkole, wraz z wyposażeniem pomieszczeń (świetlica, sala szkoleniowo-warsztatowa, zaplecze noclegowe, pomieszczenie biurowe, zaplecze kuchenne na potrzeby funkcjonowania świetlicy, pomieszczenie magazynowe). W ten sposób miejscowość zyskała świetlicę wiejską oraz Szkołę Ginących Zawodów.</p> <p>Wyremontowany budynek pełni funkcję miejsca spotkań lokalnej społeczności, organizacji pozarządowych i stowarzyszeń działających na terenie Lip oraz gminy Stara Kiszewa, m.in. Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotniczej Straży Pożarnej, Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Ziemi Kiszewskiej. W każdym roku prowadzone są imprezy, festyny i wydarzenia kulturalne. W Szkole Ginących Zawodów odbywają się zajęcia dla dzieci i młodzieży (świetlica w wakacje), od dwóch lat raz w roku młodzi artyści spotykają się na plenerze malarskim. Organizowane są kursy związane z ginącymi zawodami – np. plecionkarstwa czy malowania na szkle.</p>
ocena	<p>Projekt stanowi przykład dobrej współpracy samorządu lokalnego z organizacją III sektora. Stowarzyszenie KIR w partnerstwie z gminą Stara Kiszewa nie tylko i stworzyło centrum kulturalne w zaciszu kaszubskiej wsi, wykorzystywane intensywnie przez lokalną społeczność, ale także uratowało nieużytkowany od 20 lat budynek z 1910 roku przed zniszczeniem. Budynek, na preferencyjnych warunkach, wdzierżawiła gmina, jednocześnie angażując się we współpracę przy organizowanych spotkaniach, zarządzaniu i promocji projektu.</p> <p>Rozszerzenie zakresu tematycznego projektu poza zwykłą świetlicę wiejską i stworzenie Szkoły Ginących Zawodów przyczynia się do zachowania regionalnych tradycji jednocześnie uatrakcyjniając spędzanie czasu wolnego mieszkańcom.</p>

Infrastruktura wsparta w Działaniach 9.1 i 9.3 generuje niewielkie koszty utrzymania w relacji do budżetów projektodawców. Deklarują oni, że nie przewidują problemów z finansowaniem rezultatów projektów, tym samym zapewniając ich trwałość i dostępność dla grup docelowych.

Część wspartej infrastruktury już posłużyła do realizacji innych projektów w okresie programowania 2007-2013. Potwierdzają to wyniki badania beneficjentów, jak też wnioski z analizy komplementarności udzielonego wsparcia. Zaobserwowano ograniczoną komplementarność pomiędzy projektami z zakresu lokalnych inicjatyw obywatelskich (9.3) i wsparcia w ramach projektów aktywizacji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem z poddziałania 7.2.1

PO KL.⁹¹ Deklaracje beneficjentów wskazują za to na możliwość wykorzystania wspartej w RPO infrastruktury w ramach działania PROW.

Projekty w ramach Działania 9.1 częściej były uzupełniane przez inicjatywy miękkie, co też znalazło potwierdzenie w raporcie z badania komplementarności. Autorzy wskazują, że można wskazać liczne przypadki kiedy to wykorzystanie infrastruktury wspartej z RPO faktycznie pozwoliło na podjęcie działań w ramach POKL, które w innym wypadku nie byłyby możliwe (np. zajęcia sportowe z wykorzystaniem nowego sprzętu).⁹² Przy czym zarówno w przypadku 9.1 i 9.3 interakcja pomiędzy inicjatywami z RPO i z innych programów ma charakter luźnego uzupełniania się, niż silnego warunkowania celów realizacji projektów. W przypadku części projektów samorządy i organizacje III sektora już planują działania uzupełniające w kolejnej perspektywie finansowej.

Ramka 4. Przykłady projektów uzupełniających się

Działanie 9.3

- Na bazie projektu *Remont Wiejskiego Domu Kultury w Silnie* powstał projekt Centrum Edukacji Regionalnej przy WDK w Silnie-stworzenie miejsca edukacji i prezentacji dorobku kulturowego dawnej wsi kosznajderskiej, poprzez doposażenie sal warsztatowych i stworzenie ogólnodostępnej oferty edukacyjnej, finansowany ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.
- PROW 2007-2013 pozwolił rozszerzyć infrastrukturę stworzoną w Parku Lipowym w Pszczółkach o miasteczko fitness.
- Adaptacja obiektu byłej szkoły w Lipach z przeznaczeniem na świetlicę wiejską i Szkołę Ginących Zawodów pozwoliła na realizację projektu z PROW: *Organizacja warsztatów z zakresu wyrobów rękodzielniczych. Szkoła ginących zawodów - tworzenie i działalność.*

Działanie 9.1

- Modernizacja obiektów Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Barcicach pozwoliła na wdrożenie projektów z PO KL i PFRON.

Źródło: Opracowanie własne

2.6.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: lokalnej infrastruktury społecznej				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów z zakresu infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kulturalnej [szt.]	30	60	200%
	[rezultat] Liczba uczniów korzystających z infrastruktury edukacyjnej wspartej w wyniku realizacji projektów [os.]	5 000	9 649	193%
	[rezultat] Liczba osób korzystających z infrastruktury sportowej wspartej w wyniku realizacji projektów [os.]	10 000	379 202	3792 %
	[oddziaływanie] Odsetek ludności z wykształceniem średnim na obszarach wiejskich	65	62,2	96%

⁹¹ Ocena komplementarności projektów realizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 oraz projektów realizowanych w województwie pomorskim w ramach Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Rybackiej. EGO dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, 2014 r. s. 42

⁹² Ocena komplementarności projektów realizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego... s. 44

podsumowanie analizy obszaru: lokalnej infrastruktury społecznej				
	[%]			
ocena postępu rzeczowego		<ul style="list-style-type: none"> Wartość wskaźnika <i>Liczba projektów z zakresu infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kulturalnej</i> wskazuje, że zrealizowano więcej projektów, ale o mniejszej średniej wartości, niż pierwotnie przewidziano. Fakt, że nowe obiekty edukacyjne stanowiły wyjątek wśród projektów infrastrukturalnych w tym obszarze pozwolił na modernizację i doposażenie większej liczby placówek. Patrząc na ten wskaźnik na poziomie zdezagregowanym na poszczególne kategorie widać, że to liczba projektów z zakresu infrastruktury sportowej i edukacyjnej odpowiada za przekroczenie wartości docelowych, a nie inwestycje dotyczące instytucji kultury. Przekroczenie wartości docelowej wskaźnika <i>Liczba uczniów korzystających z infrastruktury edukacyjnej wspartej w wyniku realizacji projektów</i> jest z jednej strony odzwierciedleniem dwukrotnie większej liczby projektów, niż pierwotnie zakładano, a dodatkowo wynika z możliwości wykazywania w sprawozdaniach odbiorców prowadzonych działań ogółu uczniów uczęszczających do danej szkoły czy nawet całego zespołu szkół. Jest to uzasadnione w przypadku inwestycji prowadzonych w częściach wspólnych szkół. Blisko 40-krotnie przekroczono wartość referencyjną wskaźnika <i>Liczba osób korzystających z infrastruktury sportowej wspartej w wyniku realizacji projektów</i>. Wartość ta jest pochodną zarówno większej liczby zrealizowanych projektów, a także konsekwencją przyjętych przez beneficjentów sposobów liczenia osób korzystających z efektów projektu. Np. w przypadku projektu <i>Rozwój infrastruktury sportowej w Gminie Gniewino poprzez budowę hali sportowo-widowiskowej</i> beneficjent zadeklarował, że z obiektu skorzystało więcej osób (ponad 20 tys.), niż zamieszkuje gminę, w której on powstał (7,4 tys.). Z kolei w 15-tysięcznym Człuchowie z nowobudowanego basenu miało skorzystać 22 tys. osób. Obiekty te nie były skierowane tylko do mieszkańców miast, w których powstały, jednak tak istotne dysproporcje pokazują, że pomiary liczby uczestników mogą być zawyżone. Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że realizowane projekty miały często charakter ponadlokalny i wielofunkcyjny, a dodatkowo były skierowane także do turystów, co miało przełożenie na liczbę użytkowników. Nie podważa to zasadności interwencji, a jedynie potwierdza, że wykorzystanie obiektów jest na wysokim poziomie. Wskaźnik oddziaływania dla Działania 9.1 <i>Odsetek ludności z wykształceniem średnim na obszarach wiejskich</i> nie może być powiązany z efektami interwencji. Projekty realizowane przez szkoły z województwa pomorskiego w niewielkim stopniu dotyczyły placówek ponadgimnazjalnych, jednak nawet w przypadku koncentracji wsparcia na szkołach tego szczebla wpływ projektów na poziom wykształcenia byłby znikomy. 		
ocena struktury interwencji		<ul style="list-style-type: none"> Większość projektów przyczyniła się do osiągnięcia wartości wskaźników rezultatu w zakresie wykorzystania infrastruktury sportowej lub rekreacyjnej. Zmiana wskaźnika z <i>Liczba osób korzystających z infrastruktury sportowej i kulturowej wspartej w wyniku realizacji projektu (osoby)</i> na <i>Liczba osób korzystających z infrastruktury sportowej wspartej w wyniku realizacji projektów (osoby)</i> spowodowała, że projekty z obszaru infrastruktury kultury nie przyczyniają się do osiągnięcia wartości wskaźnika rezultatu. Niewiele projektów objęło szkoły ponadgimnazjalne, co wynikało przede wszystkim z ograniczenia interwencji do małych miast i wsi. Szkoły ponadgimnazjalne były w większości zlokalizowane w miastach powiatowych, w tym także tych pow. 35 tys. mieszkańców, przez co nie mogły być objęte interwencją w Działaniu 9.1. Wynika to z umiejscowienia organów prowadzących tych szkół w miastach pow. 35 tys. mieszkańców, a więc poza zasięgiem wsparcia projektów z Osi 9. 		
cele RPO WP 2007-2013		<ul style="list-style-type: none"> Interwencja służąca przełamywaniu barier strukturalnych na obszarach o niższym potencjale rozwojowym była intensywnie wdrażana w Osi 9. RPO WP 2007-2013 		

podsumowanie analizy obszaru: lokalnej infrastruktury społecznej

	<p>zrealizował cele w zakresie poprawy dostępu do lepszej jakości oferty edukacyjnej na poziomie przedszkolnym i podstawowym, w mniejszym stopniu przyczyniając się do zmian w tym zakresie w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnym, w których zrealizowano pojedyncze projekty. Koncentracja na placówkach przeznaczonych dla młodszych dzieci była wynikiem zapotrzebowania na poprawę starej infrastruktury szkół podstawowych i zespołów szkół, a także odpowiadała na potrzebę przygotowania miejsc w szkołach i przedszkolach dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przyjęcie definicji jakości kształcenia w wymiarze infrastrukturalnym (a nie pedagogiczno-naukowym) pozwala wnioskować o realizacji celu związanego z poprawą jakości kształcenia. • Wsparcie w zakresie lokalnej infrastruktury sportowej i kultury w okresie 2007-2015 pozwoliło na realizację kluczowych inwestycji, na poziomie lokalnym. Poprawiono ofertę sportowo-rekreacyjną. Znikomy wpływ zaobserwowano w obszarze dostępu do instytucji kultury. 	
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Konieczne jest dalsze zwiększanie dostępu do infrastruktury przedszkolnej, w tym prowadzenie prac adaptacyjnych prowadzących do wykorzystania istniejącej infrastruktury, szczególnie na obszarach o niskiej dostępności edukacji przedszkolnej. Kryteria oceny projektów (Działanie 3.1 RPO WP 2014-2020) w niewielkim stopniu premiuje inicjatywy na obszarach o odsetku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym poniżej średniej wojewódzkiej przyznając maksymalnie 8 na 136 punktów. Przed kolejnymi konkursami wskazane jest zweryfikowanie faktycznej selektywności tego kryterium i jego wpływ na zwiększenie dostępności do miejsc w przedszkolach. • Pomimo tego, że na poziomie zapisów programowych uwzględniono wymóg uwzględnienia potrzeb osób niepełnosprawnych zarówno w odniesieniu do zakresu Działania 4.1, jak i 4.2, to tylko w przypadku drugiego z nich preferencja ta została odzwierciedlona również na poziomie kryteriów wyboru projektów. 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
<p>poprawa dostępności lokalnej infrastruktury społecznej dla wzmocnienia struktur społecznych na obszarach poza dużymi miastami</p>	<p>poprawa jakości kształcenia na obszarach poza głównymi ośrodkami miejskimi regionu</p>	<p>poprawa dostępu do lepszej jakości oferty edukacyjnej na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym oraz oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej</p>
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
<p>średni</p>	<p>umiarkowanie pozytywna w zakresie dostępności i jakości infrastruktury na poziomie podstawowym i dostępności oferty sportowo-rekreacyjnej</p>	<p>w większości zgodny z założeniami Projekty trafnie wpisują się w cele interwencji, jednak inwestycje dotyczyły praktycznie wyłącznie szkół podstawowych (w zespołach z gimnazjami) oraz towarzyszących im obiektów sportowo-rekreacyjnych.</p>

podsumowanie analizy obszaru: lokalne inicjatywy obywatelskie

wskaźniki RPO	wskaźnik	wartość	realizacja	% wartości
---------------	----------	---------	------------	------------

podsumowanie analizy obszaru: lokalne inicjatywy obywatelskie

WP 2007-2013		docelowa		docelowej
	[produkt] Liczba projektów zrealizowanych w oparciu o lokalne partnerstwa [szt.]	100	22	22%
	[oddziaływanie] Liczba aktywnych organizacji pozarządowych na obszarach wiejskich na 1000 mieszkańców [%]	1	2,1	210%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> • Problematyczny okazał się wskaźnik mierzący liczbę partnerstw (jedyna miara postępu rzeczowego dla Działania 9.3). Nie udało się ukierunkować interwencji na działania wspólne. Niemniej niska wartość wskaźnika zastanawia szczególnie w kontekście wyników badania beneficjentów. Spośród 63 projektów objętych ankietą, koordynatorzy 33 z nich (52%) zadeklarowali realizację projektu partnerskiego, w większości opisując także sposób zaangażowania poszczególnych partnerów. Natomiast wartość wskaźnika <i>Liczba projektów zrealizowanych w oparciu o lokalne partnerstwa</i> sprawozdaje jedynie 22 z 116 projektów (19%) jako działania realizowane wspólnie. Liczba projektów zrealizowanych w oparciu o lokalne partnerstwa jest więc faktycznie większa. Rozbieżność wynika z definicji partnerstwa przyjętych w <i>Przewodniku Beneficjenta</i>, która zakłada porozumienie co najmniej dwóch samodzielnych podmiotów (z wyłączeniem zrzeszeń nieformalnych), wymienionych we wniosku o dofinansowanie i uczestniczących wspólnie w realizacji projektu, których udział jest uzasadniony, konieczny i niezbędny, wnoszących do projektu zasoby ludzkie, organizacyjne, techniczne lub finansowe oraz realizujących projekt na warunkach określonych w umowie partnerskiej. Zgodnie z tym dokumentem, należało przyjąć, że aby uznać partnerstwo nie może mieć ono charakteru symbolicznego lub nieznacznego.⁹³ <i>Przewodnik...</i> bezpośrednio wskazuje, że nie uznaje się za właściwe partnerstwo współpracy opartej na umowie przewidującej jedynie oddanie infrastruktury powstałej w wyniku realizacji projektu w zarządzanie jednej ze stron. Również samo zapewnienie wkładu własnego jest niewystarczające. Popularne formy współpracy w projektach z Działania 9.3 były więc nieistotne z punktu widzenia wytycznych, natomiast dla niewielkich podmiotów uczestniczących w małych projektach ten poziom zaangażowania partnerów nosił już znamiona współpracy, przekładając się na pozytywne deklaracje w badaniu beneficjentów. • Wskaźnik <i>Liczba organizacji na 10 tys. mieszkańców</i> był w woj. pomorskim niższy o 12% niż średnia dla kraju. Do roku 2012 ten dystans nie tylko się istotnie zmniejszył (różnica wyniosła już tylko 3%), to znacznie wzrosła liczba organizacji w regionie (z 16,4 do 21,0 na 10 tys. mieszkańców). W tym obszarze region wykazał się znacznie większą dynamiką, niż cały kraj. Jednak skala i specyfika interwencji nie mogły istotnie wpłynąć na wartość tego wskaźnika, szczególnie że interwencja była realizowana tylko na terenach wiejskich a jej zakres tematyczny nie wiązał się bezpośrednio z pobudzaniem tworzenia nowych organizacji. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> • Mimo niewielkiej alokacji wydzielonej na potrzeby realizacji projektów infrastrukturalnych na terenach wiejskich, dopuszczono szeroki wachlarz możliwości jej spożytkowania. Struktura wykorzystania niewielkiej alokacji pokazuje, jakie podstawowe potrzeby miały społeczności lokalne. Ostatecznie sfinansowano przede wszystkim place zabaw, świetlice wiejskie oraz małą infrastrukturę sportową, a także drobne remonty i wyposażenie instytucji kultury oraz niewielkie rewitalizacje. Wykonano także prace konserwatorskie zabytkowych kościołów. Takie rozdrobnienie zakresu projektów pokazuje, że beneficjenci wykorzystali możliwość 			

⁹³ Przewodnik beneficjenta RPO WP 2007-2013. Wersja z dnia 18 grudnia 2014. r. s. 27.

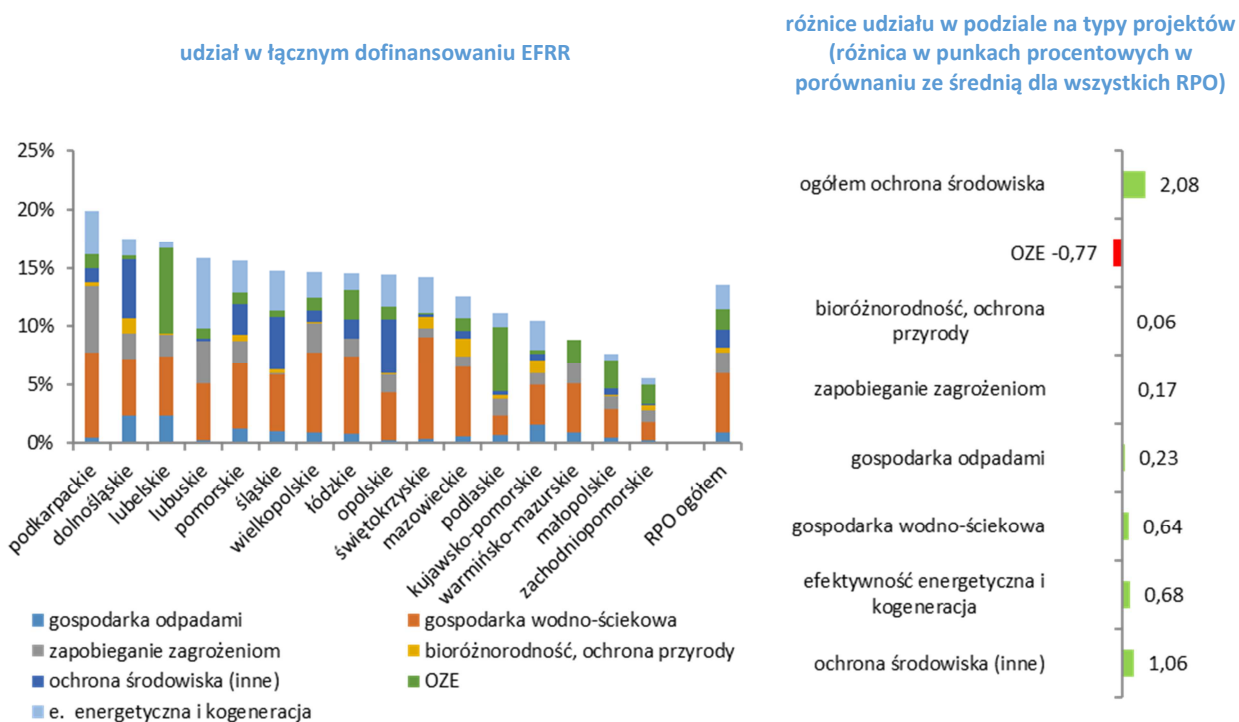
podsumowanie analizy obszaru: lokalne inicjatywy obywatelskie		
	<p>dostosowania projektów do bardzo specyficznych, lokalnych potrzeb.</p> <ul style="list-style-type: none"> Tylko 19% projektów przyczyniło się do realizacji wskaźnika produktu. Miara ta nie podważa jednak użyteczności ani trafności wdrażanej interwencji. 	
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> Interwencja nastawiona na realizację lokalnych inicjatyw obywatelskich na obszarach wiejskich, zrealizowała swoje cele w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej i poprawie dostępności do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Wsparcie inicjatyw pozwoliło na zaspokojenie podstawowych potrzeb lokalnych społeczności i dodatkowo poprawiło estetykę w gminach objętych wsparciem. Powstała infrastruktura była potrzebna i jest intensywnie wykorzystywana przez mieszkańców. Projekty odpowiedziały na potrzebę stworzenia przestrzeni do spędzania wolnego czasu, nie miały natomiast przełożenia na powstanie lub sformalizowanie działających organizacji III sektora. 	
komentarz do RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> W RPO WP 2014-2020 nie przewidziano działań stanowiących bezpośrednią kontynuację wsparcia lokalnych inicjatyw obywatelskich. Podobne projekty mogą być wdrażane w ramach PROW 2014-2020. 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
poprawa dostępności lokalnej infrastruktury społecznej dla wzmocnienia struktur społecznych na obszarach poza dużymi miastami	<ul style="list-style-type: none"> zwiększenia uczestnictwa społeczności lokalnych – zwłaszcza dzieci i młodzieży - w kulturze i sporcie, wzrost liczby kół zainteresowań, stowarzyszeń i klubów sportowych wzrost liczby aktywnych organizacji pozarządowych na obszarach wiejskich 	aktywizacja i integracja społeczności lokalnych na obszarach wiejskich
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
średni	umiarkowanie pozytywna w zakresie integracji społeczności lokalnych	w większości zgodny z założeniami Projekty odpowiedziały na potrzebę stworzenia przestrzeni do spędzania wolnego czasu, nie miały natomiast przełożenia na powstanie lub sformalizowanie organizacji pozarządowych.

3 Ochrona środowiska i energetyka

Na działania związane z ochroną środowiska i energetyką w ramach RPO WP 2007-2013 przeznaczono 15,6% łącznego dofinansowania EFRR (cała oś priorytetowa 5 oraz Działania 8.2), co plasuje województwo pomorskie istotnie powyżej średniej dla wszystkich programów regionalnych.

Udziały poszczególnych kategorii wsparcia nie odbiegają znacząco od struktury interwencji w pozostałych województwach. Na uwagę zasługuje jednak względnie niższe znaczenie dotacji na instalacje wytwarzające energię ze źródeł odnawialnych (praktycznie we wszystkich typach technologii OZE), z kolei zauważalnie wyższy udział odnotowano w przypadku gospodarki wodno-ściekowej, efektywności energetycznej i kogeneracji.

Wykres 95. Interwencja w obszarze ochrony środowiska i energetyki: RPO WP na tle pozostałych regionalnych programów operacyjnych na lata 2007-2013

Źródło: Opracowanie własne.

3.1 Infrastruktura ochrony środowiska

3.1.1 Logika interwencji

Walory środowiska naturalnego województwa pomorskiego wskazywane były w RPO WP 2007-2013 jako jeden z istotnych atutów rozwojowych regionu. Jednak niedostatecznie rozwinięta infrastruktura oraz brak kompleksowych rozwiązań w obszarze gospodarki odpadami oraz gospodarki wodno-ściekowej – szczególnie na obszarach wiejskich – stanowiły zagrożenie dla stanu środowiska naturalnego w regionie, jednocześnie negatywnie wpływając na warunki życia mieszkańców. Problemy te stanowiły również konkretne wyzwania w świetle zobowiązań akcesyjnych w obszarze gospodarki odpadami oraz gospodarki wodno-ściekowej. Wsparcie z RPO WP 2007-2013 miało być odpowiedzią na te wyzwania.

Środki w obszarze ochrony środowiska przeznaczono w głównej mierze na działania infrastrukturalne, pozwalające na realizację inwestycji wynikających z wojewódzkich (Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami -WPGO, Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego oraz Program Małej Retencji Województwa Pomorskiego do 2015 r.) i krajowych (Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych - KPOŚK) dokumentów planistycznych. Dodatkowo, potencjalni beneficjenci starać się mogli o dofinansowanie rozwoju infrastruktury przeciwpowodziowej i wsparcie naturalnej retencji oraz rozwój systemów gromadzenia i odprowadzania wód opadowych i roztopowych. Poprawie zabezpieczenia regionu na wypadek wystąpienia negatywnych zjawisk pogodowych miało służyć również dofinansowanie tworzenia systemów monitorowania stanu środowiska i zarządzania informacją o środowisku.

Tabela 22. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze ochrony środowiska

cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> (OP 5) <i>Poprawa funkcjonowania regionalnego systemu gospodarki odpadami</i> (OP 5) <i>Poprawa jakości infrastruktury gospodarki wodnej</i> (OP 5) <i>Usprawnienie systemu informacji o środowisku i zagrożeniach ekologicznych</i> (OP 8) <i>Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w zakresie wyposażenia w infrastrukturę gospodarki wodno-ściekowej</i> 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(-) <ul style="list-style-type: none"> brak kompleksowych rozwiązań w gospodarce odpadami komunalnymi i niebezpiecznymi zaległości inwestycyjne w zakresie gospodarki wodnej (m.in. w zakresie bezpieczeństwa powodziowego i retencji) względnie niska jakość życia na obszarach wiejskich, przejawiająca się m.in. niedostatkiem sieci kanalizacji sanitarnej 	<ul style="list-style-type: none"> infrastruktura gospodarki odpadami (ZZO, selektywna zbiórka, rekultywacja składowisk) (5.1 i 8.2) zabezpieczenie przeciwpowodziowe (naturalna retencja, wały przeciwpowodziowe) i gospodarka wodami opadowymi i roztopowymi (5.2) zarządzanie informacją o środowisku (5.3) infrastruktura wodno-ściekowa (8.2) 	<ul style="list-style-type: none"> projekty wynikające z WPGO projekty wskazane w KPOŚK projekty wynikające z Programu Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego projekty wynikające z Programu Małej Retencji Województwa Pomorskiego do roku 2015 projekty poprawiające bilans wodny i wykorzystujące lub zwiększające naturalną retencję projekty partnerskie, projekty uwzględniające działania informacyjno-edukacyjne; 	<ul style="list-style-type: none"> poprawa regionalnego systemu gospodarki odpadami i wypełnienie zobowiązań akcesyjnych w tym obszarze, zwiększenie odsetka odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi poprawa jakości infrastruktury gospodarki wodnej i zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców ograniczenie zagrożeń związanych z wystąpieniem suszy i powodzi zmniejszenie zanieczyszczeń generowanych przez

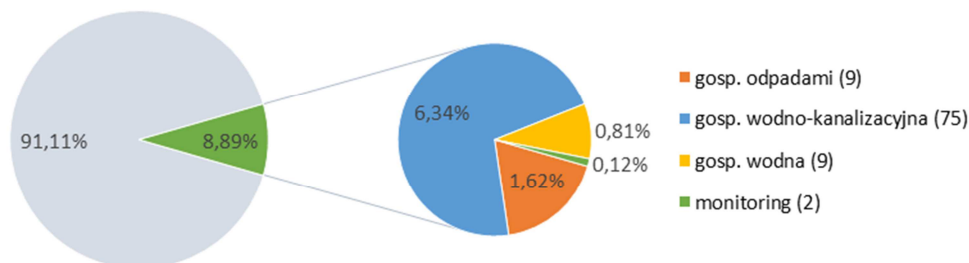
cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> • (OP 5) <i>Poprawa funkcjonowania regionalnego systemu gospodarki odpadami</i> • (OP 5) <i>Poprawa jakości infrastruktury gospodarki wodnej</i> • (OP 5) <i>Usprawnienie systemu informacji o środowisku i zagrożeniach ekologicznych</i> • (OP 8) <i>Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w zakresie wyposażenia w infrastrukturę gospodarki wodno-ściekowej</i> 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
		<ul style="list-style-type: none"> • projekty związane z monitorowaniem zagrożenia powodziowego • kompleksowe, rozwiązujące w całości problem zaopatrzenia w wodę oraz odbioru i oczyszczania ścieków na terenie aglomeracji • (w przypadku projektów wodno-ściekowych) lokalizacja: <ul style="list-style-type: none"> ○ obszary strukturalnie słabe ○ obszary cenne przyrodniczo 	wody opadowe i roztopowe <ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie dysproporcji regionalnych w zakresie wyposażenia infr. gospodarki wodno-ściekowej; • usprawnienie procesów decyzyjnych w zarządzaniu środowiskiem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2007-2013

3.1.2 Charakterystyka interwencji

Interwencja związana z szerokorozumianą ochroną środowiska obejmowała z jednej strony działania nakierowane na wypełnienie zobowiązań akcesyjnych związanych z gospodarką odpadami (Działanie 5.1 i 8.2, typ 1) oraz gospodarką wodno-ściekową (8.2, typ 2). Z drugiej strony dofinansowano projekty mające na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa w regionie, dzięki wdrożeniu systemów monitoringu zagrożeń (5.3, typ 3) oraz wsparciu infrastruktury zmniejszającej negatywne skutki powodzi i podtopień spowodowanych wodami opadowymi i roztopowymi (5.2, typ 4).

Wykres 96. Wartość projektów w obszarze ochrony środowiska (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji.

Wydatki związane z ochroną środowiska skonsumowały prawie 619 mln zł, co odpowiada niemal 9% wszystkich zrealizowanych projektów. Zdecydowanie największe wsparcie przeznaczono na działania związane z gospodarką wodno-ściekową oraz, w zdecydowanie mniejszej skali, gospodarką

odpadami, które wspólnie odpowiadają za niemal 8% inwestycji z Programu. Łączna wartość pozostałych przedsięwzięć nie przekracza 1% wartości wszystkich dofinansowanych projektów. Taka struktura wydatków odzwierciedlała potrzeby inwestycyjne w obszarze ochrony środowiska, w którym w latach 2007-2013 zdecydowanie najpilniejsze inwestycje dotyczyły rozwoju systemów gospodarki wodno-ściekowej pozwalających na wypełnienie zobowiązań akcesyjnych w zakresie odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych, a tym samym uniknięcie potencjalnych kar za ich niewypełnienie.

Tabela 23. Typologia projektów w obszarze ochrony środowiska

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
gospodarka odpadami	budowa, rozbudowa ZZO, rekultywacja składowisk odpadów	9	112 755 555 zł
gospodarka wodno-ściekowa	budowa, rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej (uzupełniająco wodociągowej) i oczyszczalni ścieków, budowa/rozbudowa stacji uzdatniania wody i/lub studni	75	441 238 416 zł
monitoring zagrożeń	system monitoringu powietrza, mapy zagrożenia powodziowego	2	8 015 371 zł
gospodarka wodna	budowa, rozbudowa i modernizacja kanalizacji deszczowej, budowa obiektów małej retencji oraz odbudowa urządzeń ochrony przeciwpowodziowej	9	56 693 491 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Inwestycje związane z **gospodarką odpadami** realizowane były w głównej mierze w Działaniu 5.1, w którym wsparto budowę oraz rozbudowę (łącznie 3 projekty) zakładów zagospodarowania odpadów (ZZO) zidentyfikowanych w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami. Dofinansowaniem objęto również 2 przedsięwzięcia polegające na rekultywacji łącznie 29 składowisk odpadów, zlokalizowanych w obszarze działania ZZO wskazanych w WPGO. Rekultywacja składowisk była również przedmiotem 3 projektów dofinansowanych w Działaniu 8.2, jednak skala tych przedsięwzięć była zdecydowanie mniejsza, objęły one pojedyncze składowiska. Celem tylko jednego z dofinansowanych projektów (działanie 8.2) była rozbudowa systemu selektywnej zbiórki odpadów, uzupełniona budową kompostowni dla osadów ściekowych i odpadów biodegradowalnych. Ze względu na charakter obszaru interwencji, beneficjentami działań z zakresu gospodarki odpadami były Zakłady Zagospodarowania Odpadów (Działanie 5.1) oraz gminy (Działanie 5.1 i 8.2). Z analizy rozkładu przestrzennego interwencji, uwzględniającej podział na regiony gospodarki odpadami w *Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2010* wynika, że dofinansowanie trafiło do 6 z 9 wyznaczonych regionów, obsługiwanych przez ZZO Nowy Dwór, w którym zrealizowano najwięcej projektów (3 projekty), ZZO Szadółki (2), ZZO Stary Las (1), ZZO Rokitniki (1), ZZO Czarnówko (1) oraz ZZO Sierzno (1).

Projekty dotyczące rozbudowy i modernizacji **systemów gospodarki wodno-ściekowej** były przedmiotem interwencji w ramach Działania 8.2. Wsparcie – zgodnie z założeniami linii demarkacyjnej – skierowane zostało do aglomeracji 2-15 tys. RLM. Wśród 75 dofinansowanych przedsięwzięć zdecydowanie dominują te dotyczące rozbudowy sieci kanalizacyjnej (68) i/lub oczyszczalni ścieków (16). Przy okazji rozbudowy sieci kanalizacyjnej, w niektórych gminach zmodernizowano i/lub rozbudowano również sieć wodociągową (18) oraz, zdecydowanie rzadziej, kanalizację deszczową (3). Pojedyncze inwestycje obejmowały budowę stacji uzdatniania wody oraz

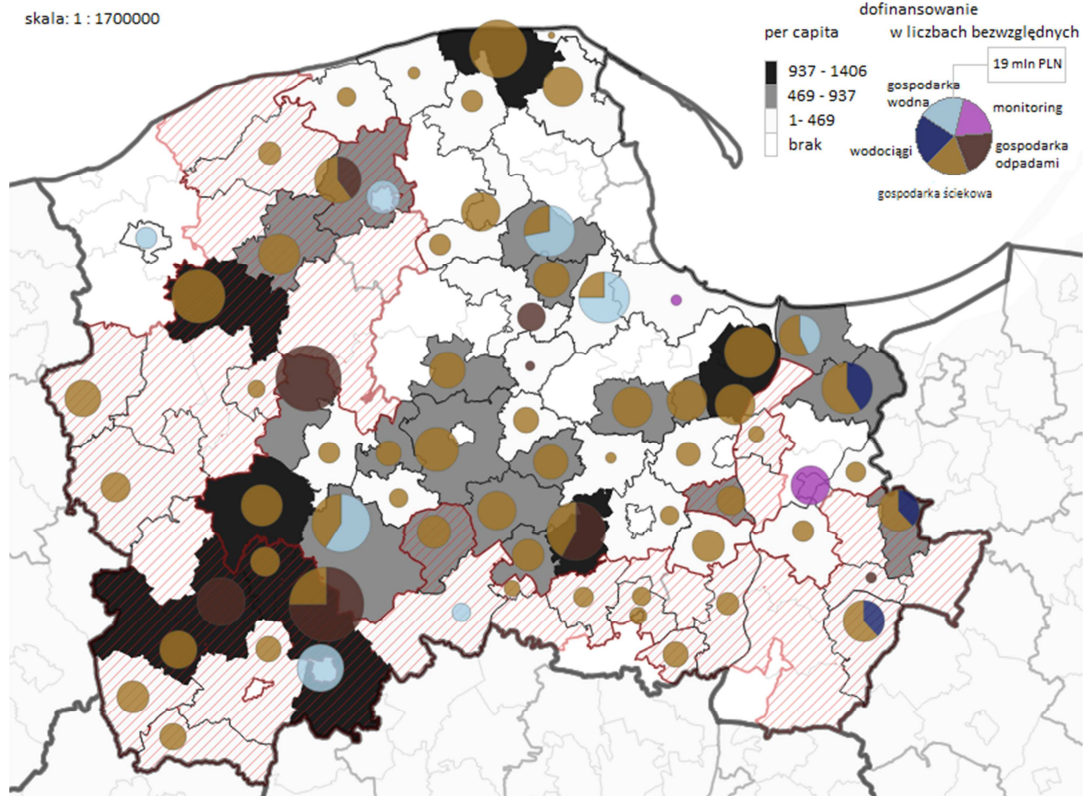

ujęć wody (4). Analogicznie jak w przypadku gospodarki odpadami, specyfika interwencji w obszarze gospodarki wodno-ściekowej sprawiła, że w zdecydowanej większości beneficjentami wsparcia były jednostki samorządowe, a w pojedynczych przypadkach spółki komunalne (Centralny Wodociąg Żuławski Sp. z o.o. i Gniewińskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.). Analiza rozkładu przestrzennego wsparcia wskazuje na bardzo równomierny rozkład projektów wodno-ściekowych, które objęły obszar w zasadzie całego województwa. Co więcej, duża część z nich zrealizowana została na obszarach słabych strukturalnie (niemal 40% wszystkich środków z Działania 8.2), tym samym należy uznać, że preferencja terytorialna określona na poziomie dokumentów programowych zadziałała.

Działanie 5.2, w ramach, którego dofinansowano przedsięwzięcia z zakresu **gospodarki wodnej**, zdominowane zostało przez inwestycje dotyczące infrastruktury pozwalającej na odprowadzanie i oczyszczanie wód opadowych i roztopowych na obszarach miejskich, głównie za sprawą rozbudowy i modernizacji kanalizacji deszczowej i separatorów (8). Jedynie jeden z dziewięciu dofinansowanych projektów dotyczył wsparcia urzędzeń ochrony przeciwpowodziowej i budowy obiektów małej retencji na obszarze Pobrzeża Kaszubskiego. Elementy małej retencji były również uzupełniająco przedmiotem niektórych przedsięwzięć dotyczących gospodarki wodami opadowymi i roztopowymi. Wszystkie z dofinansowanych projektów zrealizowane zostały przez samorządy, w większości gminne. W jednym przypadku inwestycja zrealizowana została przez samorząd województwa, który reprezentował w tym przypadku Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych Województwa Pomorskiego (projekt na obszarze Pobrzeża Kaszubskiego). Zrealizowane inwestycje zlokalizowane zostały gminach na północy i południu województwa.

Obok działań o charakterze infrastrukturalnym, w ramach których wspierano systemy gospodarki odpadami, wodno-ściekowej oraz wodnej, wsparcie z RPO WP 2007-2013 pozwoliło również na realizację projektów pozwalających na **monitorowanie stanu środowiska**. W Działaniu 5.3 dofinansowano dwa przedsięwzięcia, których celem było przygotowanie map terenów zalewowych oraz stworzenie regionalnego systemu zarządzania informacją o jakości powietrza.

Mapa 11. Projekty w obszarze ochrony środowiska

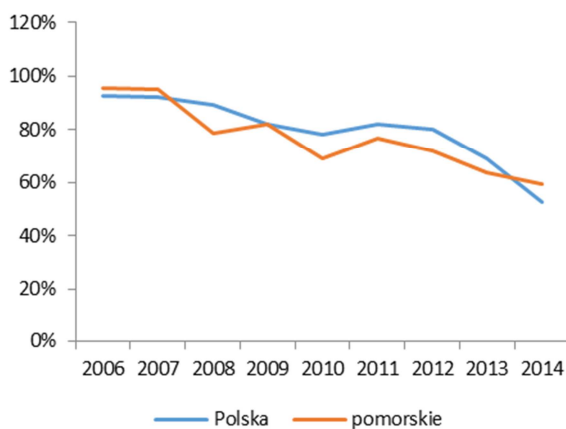
Źródło: Opracowanie własne.

3.1.3 Ocena interwencji

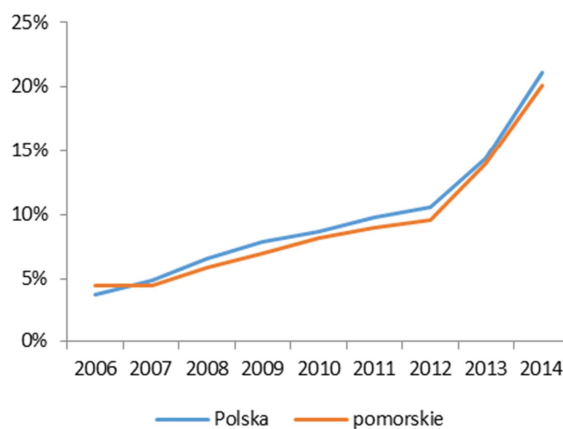
Gospodarka odpadami

Zgodnie z założeniami RPO WP 2007-2013 wsparcie obszaru gospodarki odpadami miało doprowadzić do zmniejszenia *obciążenia środowiska odpadami*, m.in. dzięki tworzeniu kompleksowych systemów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, pozwalających na zwiększanie odsetka odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi, w tym recyklingowi. Wyzwanie to było o tyle istotne, że w okresie poprzedzającym perspektywę finansową 2007-2013 dominującą formą ich zagospodarowania w województwie pomorskim było – tak jak w całym kraju – składowanie. W 2006 r. w regionie na składowiska trafiało 95,8% odpadów, co stanowiło jeden z najgorszych wyników w Polsce, gorzej było jedynie w woj. świętokrzyskim (97,5%), warmińsko-mazurskim (97,4%) oraz dolnośląskim (96%). Średnia dla Polski wynosiła wówczas 92,7%. Na przestrzeni lat sytuacja w całym kraju uległa znaczącej poprawie. Średnio w Polsce na składowiska trafia obecnie około 53% odpadów komunalnych, natomiast w woj. pomorskim niecałe 60%. Poprawie uległy również wskaźniki dotyczące selektywnej zbiórki odpadów, która stanowi jeden z kluczowych warunków zwiększenia odsetka odpadów poddawanych odzyskowi. W 2006 r. niecałe 4,5% odpadów z gospodarstw domowych zbierane było w sposób selektywny, podczas gdy w 2014 r. już 20%.

Wykres 97 Udział odpadów komunalnych podlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych wytworzonych

Wykres 98 Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Zmiany jakie zaszły w obszarze gospodarki odpadami przynajmniej częściowo przypisać można projektom dofinansowanym w ramach programu regionalnego. Jak wynika z przeprowadzonej w 2014 r. oceny wpływu projektów zrealizowanych w ramach RPO WP 2007-2013 na środowisko, inwestycje współfinansowane w Programie odpowiadały za niemal 9% nakładów na ten sektor w woj. pomorskim w latach 2007-2012.⁹⁴ Zgodnie z wnioskami z badania, w tych obszarach gospodarki odpadami, w których były zrealizowane, miały one istotny wpływ na rozwiązanie problemów związanych z niskim poziomem odzysku odpadów komunalnych.⁹⁵ Wniosek ten potwierdzają również osiągnięte wartości wskaźnika oddziaływania dotyczącego *odsetka odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi w zakładach zagospodarowania odpadów wspartych w ramach Programu*. Zgodnie ze sprawozdaniami Marszałka Województwa Pomorskiego z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi za 2013 i 2014 rok, osiągnięte wartości ponad trzykrotnie przekroczyły poziom pierwotnie szacowany w Programie (wartość osiągnięta to 91,71% w 2015 r., przy szacunkach na poziomie 30%). Przy czym należy odnotować, że odzysk odpadów oznacza w tym przypadku objęcie ich każdą inną formą zagospodarowania niż składowanie, tj. uwzględnia również np. sortowanie czy kompostowanie. Odzysk nie jest w przypadku tego wskaźnika równoważny np. recyklingowi czy przygotowaniu do ponownego użycia.

Abstrahując od powyższej uwagi, warto zauważyć, że wpływ na poprawę sytuacji w obszarze gospodarki odpadami miały również pozostałe projekty, związane z rekultywacją składowisk odpadów. W tym jednak przypadku wsparcie pozwoliło raczej na ograniczenie ryzyka zanieczyszczenia środowiska, w szczególności wód gruntowych i powierzchniowych, niż budowę kompleksowego systemu gospodarki odpadami. Zadanie to niewątpliwie wspierał mniejszy projekt z Działania 8.2, polegający na rozwoju systemu selektywnej zbiórki odpadów oraz kompostowni osadów ściekowych i odpadów biodegradowalnych w gminie Przechlewo.⁹⁶

⁹⁴ FUNDEKO Korbel, Krok-Baściuk Sp. J., *Ocena wpływu projektów zrealizowanych w ramach RPO WP 2007-2013 na środowisko w województwie pomorskim*, Warszawa 2014 r.

⁹⁵ Op. Cit.

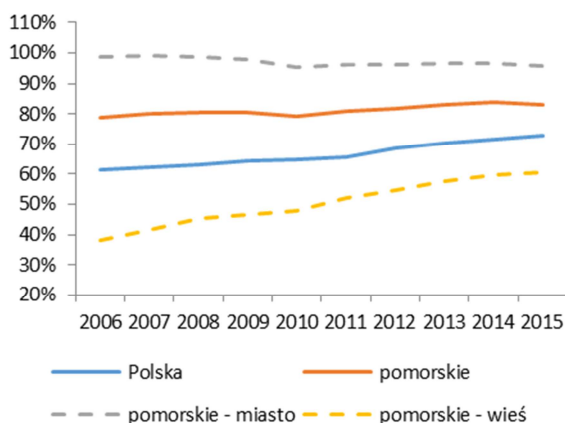
⁹⁶ Op. cit.

Biorąc pod uwagę projekty dofinansowane zarówno w Działaniu 5.1 jak i 8.2 należy uznać, że inwestycje te były, co do zasady, zgodne z założeniami i celami Programu zarówno pod względem ich liczby jak i zakresu tematycznego. Stosunkowo niewielka skala interwencji (łącznie 9 projektów, w tym rozwój infrastruktury w 3 ZZO) miała dwie główne przyczyny. Wynikało to z jednej strony z ówczesnej hierarchii potrzeb w zakresie rozwoju szeroko rozumianej infrastruktury ochrony środowiska, w której zdecydowanie wyżej plasowały się inwestycje związane z rozwojem infrastruktury wodno-ściekowej. Z drugiej strony, należy pamiętać, że program regionalny stanowił jedynie jeden z kilku – obok PO IŚ 2007-2013, środków NFOŚiGW, czy PROW 2007-2013 – dostępnych instrumentów wsparcia dla tego obszaru. W programie centralnym (PO IŚ), zgodnie z zapisami linii demarkacyjnej, wsparcie przeznaczone zostało na rozbudowę systemów zagospodarowania odpadów w dużych ośrodkach miejskich (w tym w Trójmieście, Tczewie oraz Starogardzie Gdańskim).

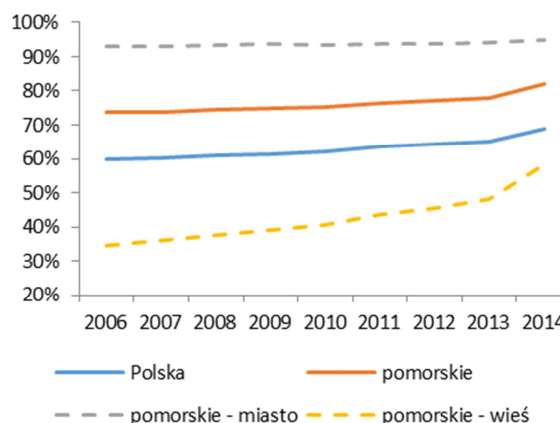
Gospodarka wodno-ściekowa

W okresie wdrażania RPO WP 2007-2013 zdecydowanej poprawie uległy również wskaźniki dotyczące gospodarki wodno-ściekowej. Wzrósł odsetek ludności korzystającej zarówno z oczyszczalni ścieków, jak i sieci kanalizacyjnej. Dynamika tych zmian jest szczególnie duża w odniesieniu do obszarów wiejskich, których pozycja wyjściowa była zdecydowanie gorsza niż na obszarach miejskich. Co ciekawe, zgodnie z danymi GUS w miastach woj. pomorskiego na przestrzeni lat zmniejszył się odsetek osób korzystających z oczyszczalni ścieków. Jednak, jak wskazują dostępne opracowania, może być to raczej efekt przeszacowania tego wskaźnika we wcześniejszych latach, niż rzeczywistej zmiany na gorsze.⁹⁷ Niezależnie od tej obserwacji, warto odnotować, że woj. pomorskie było i nadal jest w przypadku obu w/w wskaźników liderem w Polsce.

Wykres 99 Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków

Wykres 100 Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Rozwój zbiorczych systemów kanalizacji oraz oczyszczalni ścieków komunalnych, jaki nastąpił na przestrzeni ostatnich lat, podyktowany był wymaganiami nałożonymi przez tzw. dyrektywę ściekową,⁹⁸ zaimplementowaną do prawodawstwa polskiego przez Ustawę z 18 lipca 2001 r. Prawo wodne oraz Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych.⁹⁹ Zgodnie z zapisami

⁹⁷ Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego, *Przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wraz z oceną realizacji inwestycji w latach 2009-2012. Zmiany w Zagospodarowaniu Przestrzennym. Raport cząstkowy III część 1*, Gdańsk 2014 r.

⁹⁸ Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych.

⁹⁹ Dz. U. z 2005 r. nr 239 poz. 209 z późn. Zmian.

wspomnianych dokumentów, do 2015 r. mieszkańcy aglomeracji powyżej 2 tys. RLM powinni zostać objęci zbiorczymi systemami odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych. W wypełnieniu tych zobowiązań pomoc miały m.in. programy współfinansowane ze środków UE. Zapisy linii demarkacyjnej na poziomie programów regionalnych dopuszczały wsparcie aglomeracji 2-15 tys. RLM. Aglomeracje powyżej 15 tys. RLM mogły się starać o dofinansowanie w ramach PO IŚ 2007-2013, natomiast obszary poza aglomeracjami (poniżej 2 tys. RLM) mogły pozyskiwać środki w ramach PROW 2007-2013.

Rola RPO WP 2007-2013 w zmianach jakie zaszły w obszarze gospodarki wodno-ściekowej była bardzo istotna. Obok projektów realizowanych w PO IŚ (46 inwestycji o łącznej wartości niemal 1,18 mld zł w woj. pomorskim), program regionalny stanowił jedno z głównych źródeł wsparcia dla tego obszaru. Z przywoływanej wcześniej ewaluacji wynika, że dofinansowanie z RPO odpowiada za około 38% (955 z 2051) km sieci kanalizacyjnej oddanej do użytku w latach 2007-2012 oraz za około 44% ogólnego przyrostu liczby użytkowników sieci kanalizacyjnej.¹⁰⁰ Pod względem efektywności kosztowej, inwestycje te nie odbiegają znacząco od średniej wartości dla programów regionalnych. W woj. pomorskim koszt budowy 1 km sieci przekraczał nieco 450 tys. zł, podczas gdy średnia dla wszystkich RPO to około 417,5 tys. zł. Natomiast średni koszt uzyskania dostępu do kanalizacji dla 1 osoby to nieco ponad 6 tys. zł w woj. pomorskim, podczas gdy średnia dla wszystkich RPO to około 5720 zł.¹⁰¹

Jak wskazują wyniki przywołanej wcześniej ewaluacji dotyczącej wpływu projektów dofinansowanych w RPO WP 2007-2013 na stan środowiska, zdecydowana większość inicjatyw wspartych w ramach Działania 8.2 (47) zrealizowana została w aglomeracjach wskazanych jako priorytetowe w KPOŚK.¹⁰² Tym samym, przedsięwzięcia te przyczyniały się do przybliżenia tych aglomeracji do wypełnienia zobowiązań akcesyjnych w zakresie zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych oraz realizacji celów nakreślonych w Programie. Równomierny rozkład przestrzenny zrealizowanych projektów wskazuje, że interwencja zmniejszyła również dysproporcje regionalne w zakresie wyposażenia w infrastrukturę wodno-ściekową. Przy czym warto zaznaczyć, że liczba aglomeracji w których dofinansowanie pozwoliło na domknięcie systemów odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych była mniejsza, niż oczekiwano. Część z nich jedynie przybliżyła się do osiągnięcia tego celu, ale go nie zrealizowała. Sytuacja taka związana była z ograniczonymi środkami, jakie przeznaczono dla każdego z subregionów. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, samorzządy porozumiały się między sobą i podzieliły wsparcie w taki sposób, aby każda z zainteresowanych gmin miała szansę na przynajmniej częściowy rozwój infrastruktury wodno-ściekowej. Podejście takie jest zrozumiałe biorąc pod uwagę fakt, że rozwój zbiorczych systemów kanalizacji to nie tylko sposób na wypełnienie zobowiązań akcesyjnych, ale i podniesienie jakości życia mieszkańców terenów objętych wsparciem, co również stanowiło jeden z celów Programu.

Wyniki badania CAWI wskazują, że w przypadku części aglomeracji zrealizowane projekty nie pozwoliły na wypełnienie wszystkich zobowiązań określonych w KPOŚK. Beneficjenci, którzy wzięli udział w badaniu zadeklarowali, że dalszych inwestycji wymaga zarówno wsparcie oczyszczalni ścieków (17%), jak i rozbudowa kanalizacji (9%). Co ważne, 17% respondentów deklarujących, że

¹⁰⁰ Op. cit.

¹⁰¹ FUNDEKO Korbel, Krok-Baściuk Sp. J., *Wpływ Polityki Spójności 2007-2013 na środowisko naturalne*, Warszawa 2016 r.

¹⁰² FUNDEKO Korbel, Krok-Baściuk Sp. J., *Ocena wpływu projektów zrealizowanych w ramach RPO WP 2007-2013 na środowisko w województwie pomorskim*, Warszawa 2014 r.,

wsparta infrastruktura jest obecnie wystarczająca dla potrzeb gminy uważa, że za kolejne 5 lat sytuacja ta się zmieni i potrzebne będą kolejne inwestycje. Odpowiedzi takie uzasadniane były rosnącą liczbą mieszkańców danego terenu i jego ciągłym rozwojem.

Gospodarka wodna i monitoring zagrożeń

Obok rozwoju gospodarki komunalnej, autorzy RPO WP 2007-2013 zdecydowali się na wsparcie działań zmierzających do poprawy zabezpieczenia województwa przed negatywnymi skutkami powodzi i suszy oraz wzmocnienia systemu zarządzania środowiskiem pozwalającego na zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców regionu. Biorąc pod uwagę liczbę złożonych aplikacji oraz ostatecznie dofinansowanych projektów, to pierwszy z wymienionych obszarów lepiej wpisywał się w najpilniejsze potrzeby wnioskodawców. Drugi z nich cieszył się zdecydowanie mniejszym zainteresowaniem, które przełożyło się na realizację 2 projektów dofinansowanych w ramach Działania 5.3, dzięki którym poprawił się system monitorowania jakości powietrza oraz stworzono mapy terenów zalewowych.

Poprawa zabezpieczenia przed powodzią oraz podtopieniami nastąpiła w wyniku rozwoju infrastruktury przeciwpowodziowej oraz kanalizacji deszczowej. Jak wynika z danych GUS pomiędzy 2007 a 2014 w woj. pomorskim oddano do użytku łącznie 147,2 km obwałowań przeciwpowodziowych, uregulowano około 113,8 km cieków wodnych oraz stworzono 21 zbiorników retencyjnych. Analiza zakresu projektów wspartych w RPO WP 2007-2013 wskazuje, że dofinansowane przedsięwzięcia odpowiadają za około 3% przyrostu obwałowań (4,8 km), 52% przyrostu liczby zbiorników retencyjnych (11 szt.) oraz 6% uregulowanych cieków wodnych (ok. 6,8 km). W analogicznym okresie długość sieci kanalizacyjnej odprowadzającej wody deszczowe wzrosła o 398,9 km.¹⁰³ Z analizy dokumentacji konkursowej projektów wspartych w ramach Działania 5.2 wynika, że ten instrument wsparcia odpowiada za około 3% postępu tego wskaźnika (niemal 12 km).

Biorąc pod uwagę skalę projektów zrealizowanych przy wsparciu z RPO WP 2007-2013 można uznać, że miały one umiarkowane znaczenie dla rozwoju gospodarki wodnej w regionie. Zdecydowanie większy wpływ dla poprawy bezpieczeństwa powodziowego i gospodarki wodnej miały duże projekty realizowane w ramach PO IŚ (m.in. zabezpieczenie Żuław). Niemniej wsparcie z programu regionalnego pozwoliło na sfinansowanie inwestycji, które przyczyniły się punktowo do zwiększenia ochrony przed negatywnymi skutkami zagrożeń naturalnych (powodzi, suszy i podtopień na obszarach miejskich). Nie można nie docenić wpływu tych inwestycji na podniesienie atrakcyjności osiedleńczej terenów, na których były realizowane. Projekty pozwoliły na przynajmniej częściowe rozwiązanie problemu podtopień, jakie występowały w wyniku intensywnych opadów deszczu, i ograniczenie związanych z tym kosztów. Niemniej, biorąc pod uwagę zapisy Programu widoczne jest, że nie udało się zrealizować postulatów związanych z poprawą bilansu wodnego i zwiększeniem naturalnej retencji, co wynika głównie ze skali zainteresowania wsparciem i jego struktury.

Ze względu na bardzo ograniczony zakres i liczbę projektów przedsięwzięcia dofinansowane w ramach Działania 5.3 miały umiarkowany wpływ na usprawnienie systemów informacji o środowisku i zagrożeniach ekologicznych w woj. pomorskim. Z dwóch wspartych projektów zdecydowanie większe znaczenie przypisać należy systemowi monitoringu powietrza. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, kluczowym wyzwaniem w kolejnych latach będzie jednak utrzymanie jego efektów. Relatywnie mniejsze znaczenie drugiej ze wspartych inwestycji wynika z jej mniejszego zasięgu. Projekt ten był bowiem odpowiedzią na konkretne zagrożenia związane z wezbraniem sztormowymi

¹⁰³ BDL, GUS, wskaźnik: *Efekty rzeczowe inwestycji ochrony środowiska i gospodarki wodnej oddane w roku sprawozdawczym*, dane za lata 2006-2014.

pojawiającymi się w rejonie Wisły Śmiałej. Warto jednocześnie odnotować, że opracowanie map ryzyka powodziowego dla całego regionu to zadania leżące w zadaniach Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej. Z tego powodu kompleksowe projekty, polegające na przygotowaniu map zagrożenia powodziowego dla całego województwa, nie były celem interwencji na poziomie regionalnym.

3.1.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: gospodarka odpadami				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013 (OP 5)	[produkt] Liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami [szt.]	6	5	83%
	[rezultat] Odpady komunalne trafiające do regionalnych zakładów zagospodarowania odpadów wspartych w ramach Programu [%]	14	11,34	81%
	[oddziaływanie] Odsetek odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi w zakładach zagospodarowania odpadów wspartych w ramach Programu [%]	30	91,71	306%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Analiza wartości wskaźnika <i>liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami</i>, wskazuje, że w RPO WP 2007-2013 zrealizowano nieco mniejszą liczbę projektów, niż pierwotnie zakładano. Jednocześnie wykorzystanie całej dostępnej alokacji oznacza realizację przeciętnie większych (bardziej kosztownych) projektów. Ostatecznie dofinansowana liczba projektów odpowiada liczbie złożonych aplikacji, należy więc uznać, że wsparcie pozwoliło na zaspokojenie najpilniejszych potrzeb związanych z rozbudową systemów gospodarki odpadami w tych regionach gospodarki odpadami, których wsparcie kwalifikowało się do programu regionalnego.¹⁰⁴ Ze względu na mniejszą, niż pierwotnie zakładano, liczbę dofinansowanych projektów, również osiągnięta wartość wskaźnika <i>odpady komunalne trafiające do regionalnych zakładów zagospodarowania odpadów wspartych w ramach Programu</i>, jest nieco niższa niż przewidziano. Różnice pomiędzy osiągniętą, a planowaną wartością są mniej więcej takie same, jak w przypadku wskaźnika produktu. Zdecydowanie bliższy wartości docelowej osiągnięto wskaźnik oddziaływania <i>Odsetek odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi w zakładach zagospodarowania odpadów wspartych w ramach Programu</i>, który wynosi niemal 92%, co ponad trzykrotnie przekracza wartość referencyjną określoną w RPO WP 2007-2013. Przy czym sytuacja ta wynika z faktu wsparcia w Programie instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów, przez które przechodzą niemal wszystkie odpady trafiające do danego ZZO i w ten sposób są poddawane jakiejś formie przetwarzania i przynajmniej przygotowania do późniejszego odzysku (sortowanie). Z tego powodu wskaźnik dotyczący odzysku obejmuje niemal wszystkie odpady trafiające do wspartych ZZO. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Spośród 5 wspartych projektów, jedynie dwa największe przyczyniły się do realizacji wskaźnika rezultatu. Wpływu na jego wartość nie miały inwestycje związane z rekultywacją składowisk odpadów, co wynika z zakresu przedmiotowego projektów. Ze względu na zakres projektów, przedsięwzięcia podlegające na rekultywacji składowisk odpadów nie miały znaczenia dla zmiany wartości docelowej wskaźnika oddziaływania. 			

¹⁰⁴ Trzeba jednocześnie zauważyć, że w Działaniu 8.2 również wsparto niewielką liczbę, dużo mniejszych projektów z zakresu gospodarki odpadami.

podsumowanie analizy obszaru: **gospodarka odpadami**

<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie w ramach Działania 5.1 służyć miało poprawie funkcjonowania regionalnego systemu gospodarki odpadami. Statystyki publiczne wskazują, że w okresie wdrażania RPO WP 2007-2013 w obszarze tym zaszły pozytywne zmiany, związane m.in. ze zmniejszeniem udziału odpadów komunalnych poddawanych składowaniu na korzyści innych form ich zagospodarowania oraz systematycznym wzrostem wskaźnika dotyczącego odsetka odpadów komunalnych zbieranych selektywnie. • Biorąc pod uwagę zakres inwestycji wspartych w Programie, należy uznać, że częściowo odpowiada on za stopniową transformację systemu gospodarki odpadami w woj. pomorskim (w regionach gospodarki odpadami, do których trafiło wsparcie). Istotne znaczenie wsparcia należy przypisać w szczególności trzem projektom polegającym na rozwoju infrastruktury (instalacji) zakładów zagospodarowania odpadów, zlokalizowanych w regionach gospodarki odpadami, obsługiwanych przez ZZO Sierzno, ZZO Czarnówko i ZZO Nowy Dwór. Zdecydowanie mniejsze znaczenie dla poprawy funkcjonowania regionalnego systemu gospodarki odpadami miała rekultywacja składowisk odpadów. W przypadku tych inwestycji kluczowa jest likwidacja potencjalnego źródła zanieczyszczenia środowiska (przede wszystkim za sprawą odcieków, zagrażających wodom gruntowym i powierzchniowym) oraz ponowne zagospodarowanie terenów wcześniej wyłączonych z użytkowania. 	
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zgodnie z założeniami RPO WP 2014-2020, aby wypełnić wymogi ustawowe, należy skoncentrować wsparcie na systemach selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Szczególny nacisk (potencjalnie w formie preferencji punktowej na poziomie kryteriów oceny) warto położyć na rozwój selektywnej zbiórki w tych gminach, w których obecnie jej poziom jest wyjątkowo niski. • Wsparcie ZZO – tak, jak założono w RPO WP 2014-2020 – powinno się koncentrować na uzupełnianiu brakujących instalacji, pozwalających na zagospodarowanie odpadów zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami. 	
<p>cel OP</p>	<p>spodziewane efekty</p>	<p>cel działania</p>
<p>poprawa stanu środowiska naturalnego i ograniczenie zagrożeń ekologicznych</p>	<p>zwiększenie odsetka odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi, w tym recyklingowi</p>	<p>poprawa funkcjonowania regionalnego systemu gospodarki odpadami</p>
<p>ocena interwencji</p>		
<p>potencjalny wpływ interwencji</p>	<p>zmiana w okresie interwencji</p>	<p>faktyczny wpływ interwencji</p>
<p>średni</p>	<p>pozytywna w zakresie poprawy funkcjonowania ZZO w wybranych obszarach gospodarki odpadami</p>	<p>zgodny z założeniami zakres i skala projektów odpowiada celom RPO, kluczowe znaczenie inwestycji w ZZO</p>

podsumowanie analizy obszaru: gospodarka wodno-ściekowa

	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013 (OP 8)	[produkt] Liczba zrealizowanych projektów z zakresu infrastruktury ochrony środowiska [szt.]	35	79	226%
	[produkt] w tym dotyczących budowy/rozbudowy kanalizacji sanitarnej [szt.]	27	68	252%
	[rezultat] Liczba osób przyłączonych do kanalizacji w wyniku realizacji projektów [osoby]	70000	61601	88%
	[oddziaływanie] Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej na obszarach wiejskich [%]	45	58,5	130%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> W ramach Działania 8.2, przy wykorzystaniu nieco ponad 96% alokacji,¹⁰⁵ zrealizowano zdecydowanie więcej projektów z zakresu ochrony środowiska, niż pierwotnie zakładano (w szczególności gospodarki wodno-kanalizacyjnej). Osiągnięta wartość wskaźnika <i>Liczba zrealizowanych projektów z zakresu infrastruktury ochrony środowiska</i> jest ponad dwukrotnie większa, niż szacowano. Jeszcze bardziej przekroczona została wartość miernika dotyczącego kanalizacji sanitarnej (...w tym dotyczących budowy/rozbudowy kanalizacji sanitarnej), który osiągnął poziom ponad dwuipółkrotnie wyższy niż zakładano. Rozbieżności pomiędzy szacowaną wartością wskaźników, a ich rzeczywiście osiągniętym poziomem są wynikiem decyzji podjętych przez samorządy z woj. pomorskiego, które znając skalę wsparcia dostępnego dla danego subregionu, zdecydowały się na realizację mniejszych projektów niż wskazywałyby na to potrzeby danej aglomeracji. Potwierdzają to wnioski z badań terenowych. Decyzja o realizacji większej liczby mniejszych projektów pozwoliła na rozbudowę systemów kanalizacyjnych w większej liczbie aglomeracji, tym samym więcej gmin miało szansę na przynajmniej przybliżenie się do wypełnienia wymogów określonych w tzw. Dyrektywie ściekowej i KPOŚK. Pomimo realizacji zdecydowanie większej liczby projektów, niż zakładano, nie udało się w pełni osiągnąć wartości wskaźnika <i>liczba osób przyłączonych do kanalizacji w wyniku realizacji projektu</i>. Wartość osiągnięta nie odbiega istotnie od przyjętych założeń, niemniej wskazuje, że dofinansowane projekty skoncentrowane zostały na terenach o bardziej rozproszonej zabudowie niż przewidywano (o mniejszej gęstości zaludnienia). Abstrahując od uwag dotyczących wskaźnika rezultatu, <i>odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej na obszarach wiejskich</i> wzrósł w okresie wdrażania RPO WP 2007-2013 bardziej, niż zakładano na etapie programowania. Z jednej strony wynikać to może z realizacji projektów na obszarach o zabudowie rozproszonej (jednak nadal w obrębie aglomeracji 2-15 tys. RLM), a więc i obszarach wiejskich. Z drugiej jest efektem wsparcia w ramach PROW 2007-2013 oraz PO IŚ 2007-2013, które również obejmowało te tereny. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> W ramach Działania 8.2, obok projektów związanych z gospodarką wodno-ściekową wsparto przedsięwzięcia w obszarze gospodarki odpadami, kanalizacji deszczowej (zwykle w ramach projektów dotyczących kanalizacji sanitarnej) oraz budowy ujęć wody i stacji uzdatniania wody. W ramach RPO WP 2007-2013 nie przewidziano jednak wskaźników monitorujących tego typu projekty, nie licząc wskaźnika 			

¹⁰⁵ Sprawozdanie okresowe z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 za I półrocze 2015r.

podsumowanie analizy obszaru: gospodarka wodno-ściekowa

	<p>produktu <i>liczba zrealizowanych projektów z zakresu infrastruktury ochrony środowiska</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> Na zamianę wartości docelowej wskaźnika oddziaływania duży wpływ, obok RPO WP 2007-2013, miały również przedsięwzięcia realizowane m.in. przy wsparciu PROW 2007-2013, PO IŚ oraz środków krajowych (np. WFOŚiGW). 	
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> Celem działania 8.2 było zmniejszenie dysproporcji regionalnych w zakresie wyposażenia w infrastrukturę gospodarki wodno-ściekowej. W latach 2007-2013 odnotowano znaczącą poprawę wskaźników dotyczących odsetka osób korzystających z kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków. Szczególnie duże zmiany zaobserwować można na obszarach wiejskich, które u progu perspektywy finansowej 2007-2013 znajdowały się w zdecydowanie gorszej sytuacji niż obszary miejskie. Wskaźnik dotyczący odsetka osób korzystających z oczyszczalni ścieków wzrósł na obszarach wiejskich w okresie 2007-2015 o 19%, natomiast odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej jest wyższy o 24,7% w stosunku do stanu z 2007 r. Dużą rolę w tych przemianach odegrało wsparcie z RPO WP 2007-2013, w ramach którego wspomagano rozbudowę systemów gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach 2-15 tys. RLM. Dla większych aglomeracji (powyżej 15 tys. RLM) kluczowe znaczenie miało wsparcie z PO IŚ. Należy przy tym zauważyć, że pomimo podjętych inwestycji, środki z okresu 2007-2013 nie pozwoliły na domknięcie systemów odbioru i oczyszczania ścieków we wszystkich wspartych aglomeracjach. Wynika to w dużej mierze z decyzji samorządów gminnych, które wiedząc o ograniczonej skali dostępnych środków, porozumiały się w sprawie podziału dostępnego finansowania, tak aby każda z zainteresowanych aglomeracji miała szansę przynajmniej częściowo rozbudować system wodno-ściekowy na swoim terenie. Podejście samorządów z jednej strony pozwoliło na wsparcie większej liczby gmin. Z drugiej jednak mogło sprawić, że w aglomeracjach, w których pomimo realizacji projektu nie udało się wypełnić wszystkich zobowiązań akcesyjnych, dalsze inwestycje pozwalające wypełnić te zobowiązania zostaną odłożone na późniejszy okres, ustępując pierwszeństwa innym, pilniejszym wydatkom. 	
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> Biorąc pod uwagę fakt, że w okresie 2007-2013 nie udało się domknąć systemów kanalizacyjnych we wszystkich aglomeracjach, w których realizowano projekty z tego zakresu, za słuszną należy uznać preferencję z RPO WP 2014-2020 dla przedsięwzięć całościowo rozwiązujących problem oczyszczania ścieków na obszarze danej aglomeracji ściekowej. 	
<p>cel OP</p>	<p>spodziewane efekty</p>	<p>cel działania</p>
<p>wzmocnienie potencjału rozwojowego na obszarach poza dużymi miastami</p>	<p>podniesienie jakości życia mieszkańców, m.in. dzięki zwiększeniu dostępu do kanalizacji, a także dobrej jakości wody</p>	<p>zmniejszenie dysproporcji regionalnych w zakresie wyposażenia w infrastrukturę gospodarki wodno-ściekowej</p>
<p>ocena interwencji</p>		
<p>potencjalny wpływ interwencji</p>	<p>zmiana w okresie interwencji</p>	<p>faktyczny wpływ interwencji</p>
<p>duży</p>	<p>pozytywna systematyczny wzrost odsetka ludności korzystających z oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej, w tym w szczególności na terenach wiejskich</p>	<p>w większości zgodny z założeniami interwencja trafnie skierowana na obszary wymagające rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej, jednak dostępne środki nie wystarczyły na pełną realizację zobowiązań akcesyjnych</p>

podsumowanie analizy obszaru: gospodarka wodna				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów z zakresu gospodarki wodnej [szt.]	12	9	75%
	[produkt] w tym liczba projektów z zakresu zwiększenia retencyjności [szt.]	3	4	133%
	[rezultat] Liczba osób zabezpieczonych przed powodzią w wyniku realizacji projektów [osoby]	44 000	44 414	101%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Zgodnie z danymi dotyczącymi postępów realizacji RPO WP 2007-2013 w ramach Działania 5.2 wykorzystano niemal całą dostępną alokację (99,4%), dofinansowując wszystkie złożone projekty. Pomimo tego nie osiągnięto wartości docelowej wskaźnika <i>Liczba projektów z zakresu gospodarki wodnej</i>, który ostatecznie zrealizowano na poziomie 75% wartości docelowej. Biorąc pod uwagę, że przedsięwzięcia te skonsumowały prawie całą dostępną alokację, niższa niż szacowano wartość docelowa miernika rezultatu związana jest z wsparciem przeciętnie większych projektów oraz stosunkowo niską podażą przedsięwzięć. Mniejsza ogólna liczba projektów dofinansowanych w ramach Działania 5.2 nie przełożyła się negatywnie na wartość wskaźnika dotyczącego zwiększenia retencyjności, którego poziom został przekroczony. Jednak wskaźnik ten w większości (3 z 4 projektów) realizowany jest przez przedsięwzięcia, w których zwiększenie retencyjności jest tylko uzupełniającym elementem projektu, skoncentrowanego na rozwoju infrastruktury odbioru i odprowadzania wód opadowych i roztopowych. W przypadku tylko jednego ze wspartych projektów, poprawa naturalnej retencji stanowiła główny cel interwencji. Nieznacznie przekroczona została wartość docelowa wskaźnika rezultatu <i>liczba osób zabezpieczonych przed powodzią w wyniku realizacji projektów</i>, na którego realizację wpłynęły zarówno projekty dotyczące odbioru i odprowadzania wód opadowych na terenach miejskich, jak i projekt przeciwpowodziowy zrealizowany na obszarze Pobrzeża Kaszubskiego. Niezależnie od faktu, że struktura tematyczna wsparcia nieco odbiegała od preferencji przyjętych na poziomie programu, dofinansowane projekty pozwoliły na korzystanie z efektów projektów takiej liczby mieszkańców regionu, jak pierwotnie zakładano. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Ostateczna struktura tematyczna dofinansowanych projektów nie do końca odzwierciedlała priorytety przyjęte na etapie programowania. Wśród dofinansowanych projektów dominowały przedsięwzięcia z zakresu rozwoju kanalizacji deszczowej, podczas gdy z zapisów Programu wyłania się preferencja dla wsparcia zabezpieczenia przeciwpowodziowego (wały przeciwpowodziowe i mała retencja). Z tego względu Działanie 5.2 miało ograniczony wpływ na realną zmianę sytuacji w obszarze gospodarki wodnej. Wskazało ono jednak preferowany kierunek interwencji dla RPO WP 2014-2020 (większy nacisk na zagospodarowania wód opadowych i roztopowych). Poprawa gospodarki wodnej w województwie pomorskim była również przedmiotem interwencji w ramach programów centralnych. W PO IŚ dofinansowano przedsięwzięcia dotyczące zabezpieczenia powodziowego Żuław, natomiast w PROW wsparto projekty melioracyjne na obszarach wiejskich. Komplementarność tych programów względem programu regionalnego wyjaśnia stosunkowo małe zainteresowanie projektami dotyczącymi retencji i ochrony przeciwpowodziowej w RPO WP 2007-2013. 			
cele RPO WP	<ul style="list-style-type: none"> Celem interwencji w ramach Działania 5.2 była poprawa jakości infrastruktury 			

podsumowanie analizy obszaru: gospodarka wodna		
2007-2013	gospodarki wodnej. Jak wskazują dane ze statystyk publicznych, od 2007 r. znacząco wzrosła długość obwałowań przeciwpowodziowych, liczba zbiorników retencyjnych, jak również długość kanalizacji odprowadzającej wody deszczowe. Analiza zakresów poszczególnych projektów wspartych w RPO WP 2007-2013 wskazuje, że program regionalny miał pewien wpływ na te zmiany, jednak jego udział był stosunkowo niewielki (3-5%), co w dużej mierze wynika ze skali dostępnego wsparcia oraz zakresu zrealizowanych projektów.	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> Biorąc pod uwagę strukturę tematyczną dofinansowanych projektów oraz skalę zainteresowania wsparciem, w RPO WP 2014-2020 słusznie większy nacisk położono na wsparcie systemów zagospodarowania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych w miastach. Projekty tego typu dobrze wpisują się w potrzeby samorządów. Preferencja dla projektów o jak największym poziomie redukcji zanieczyszczeń zawartych w wodach opadowych roztopowych oraz zawierających komponent dotyczących retencjonowania wody zwiększy efekt ekologiczny tego typu przedsięwzięć. 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
poprawa stanu środowiska naturalnego i ograniczenie zagrożeń ekologicznych	zwiększenie ochrony przed skutkami zagrożeń naturalnych (przede wszystkim powodzi i suszy), a tym samym zmniejszenie kosztów ekonomicznych i społecznych będących następstwem tych zagrożeń	poprawa jakości infrastruktury gospodarki wodnej
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
średni	pozytywna w zakresie rozbudowy infrastruktury odbioru i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych	częściowo zgodny z założeniami zakres projektów odpowiada celom interwencji, jednak struktura dofinansowanych projektów nie do końca zgodna z oczekiwaniami sformułowanymi w Programie

podsumowanie analizy obszaru: monitoring stanu środowiska	
ocena postępu rzeczowego	Brak wskaźników produktu i rezultatu w RPO WP 2007-2013
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Zainteresowanie wsparciem z Działania 5.3 było niewielkie, dofinansowano oba złożone projekty, nie wykorzystując całej dostępnej alokacji. Środki z RPO WP 2007-2013 pozwoliły na stworzenie systemu monitoringu powietrza oraz map zagrożenia powodziowego dla terenów zagrożonych wezbrzeniami sztormowymi.
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> Działanie 5.3 służyć miało <i>usprawnieniu systemu informacji o środowisku i zagrożeniach ekologicznych</i>. Oba wsparte projekty – poprzez zwiększenie zasobu dostępnych informacji nt. potencjalnych zagrożeń i stanu środowiska – przyczyniły się do usprawnienia systemu informacji o środowisku i zagrożeniach ekologicznych. Zdecydowanie większe znaczenie przypisać należy projektowi AIRPOMERANIA. Jednak ogólna skala wsparcia w ramach Działania 5.3 jest na tyle niewielka, że

podsumowanie analizy obszaru: monitoring stanu środowiska		
	trudno mówić o istotnym znaczeniu tych przedsięwzięć w usprawnieniu procesów decyzyjnych w zarządzaniu środowiskiem.	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> W ramach wsparcia tworzenia i rozbudowy systemów monitoringu środowiska, w tym m.in. systemów informowania, ostrzegania i reagowania na zagrożenia w szczególności powodziowe (Działanie 11.1 RPO WP 2014-2020), zasadne byłoby preferencje (np. punktowe) dla projektów obejmujących możliwie duży obszar województwa, w szczególności w przypadku systemów monitoringu środowiska, lub uzupełniających już istniejące systemy. 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
poprawa stanu środowiska naturalnego i ograniczenie zagrożeń ekologicznych	usprawnienie procesów decyzyjnych w zarządzaniu środowiskiem	usprawnienie systemu informacji o środowisku i zagrożeniach ekologicznych
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
niewielki	umiarkowanie pozytywna mała liczba projektów, pozytywna zmiana związana ze wsparciem systemu monitoringu jakości powietrza	zgodny z założeniami jednak skala wsparcia na tyle niewielka, że poza projektem dot. monitoringu powietrza trudno mówić o istotnym usprawnieniu systemu informacji o środowisku i zagrożeniach

3.2 Infrastruktura energetyczna

3.2.1 Logika interwencji

Wsparcie infrastruktury energetycznej w ramach RPO WP 2007-2013 wynikało z dwóch przesłanek. Po pierwsze, w Programie zwrócono uwagę na duże możliwości rozwijania produkcji energii ze źródeł odnawialnych, wskazując przy tym stosunkowo szeroki wachlarz technologii OZE. Z drugiej strony, autorzy RPO WP 2007-2013 zwrócili uwagę na potrzebę stopniowej redukcji negatywnego oddziaływania procesów wytwarzania energii na środowisko naturalne.

Tabela 24. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze infrastruktury energetycznej

cele szczegółowe		<ul style="list-style-type: none"> (OP 5) wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych (OP 5) poprawa efektywności systemów wytwarzania i przesyłu energii 	
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(+) <ul style="list-style-type: none"> duże możliwości rozwijania produkcji energii ze źródeł odnawialnych (-) <ul style="list-style-type: none"> konieczność obniżenia negatywnego oddziaływania procesów wytwarzania energii na środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> instalacje wytwarzające energię ze źródeł odnawialnych (wskazane technologie: wiatr, biomasa, energia słoneczna, geotermalna, energia wody płynącej) rozwój i modernizacja systemów infrastruktury ciepłej kompleksowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wymiana, rozbudowa, i budowa nowych sieci elektroenergetycznych niskiego i średniego napięcia budowa źródeł wytwarzania energii elektrycznej w skojarzeniu z energią ciepłą 	<ul style="list-style-type: none"> projekty wynikające z <i>Regionalnej strategii energetyki ze szczególnym uwzględnieniem źródeł odnawialnych</i> projekty zgodne z zapisami gminnych założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną, gaz projekty kompleksowe. obejmujące obszar całej gminy lub jej istotną część <ul style="list-style-type: none"> przyczyniające się do obniżenia wielkości emisji do powietrza substancji zanieczyszczających realizowane w strefach objętych ówczesnymi npop 	<ul style="list-style-type: none"> zwiększenie liczby nowoczesnych, przyjaznych środowisku urządzeń i instalacji służących do produkcji energii (w tym energii odnawialnej) oraz będące tego efektem zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2007-2013

3.2.2 Charakterystyka interwencji

Projekty związane z rozwojem infrastruktury energetycznej zostały wsparte w działaniach 5.4 oraz 5.5, które obejmowały odpowiednio dofinansowanie instalacji wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych oraz inwestycji podnoszących efektywność energetyczną.

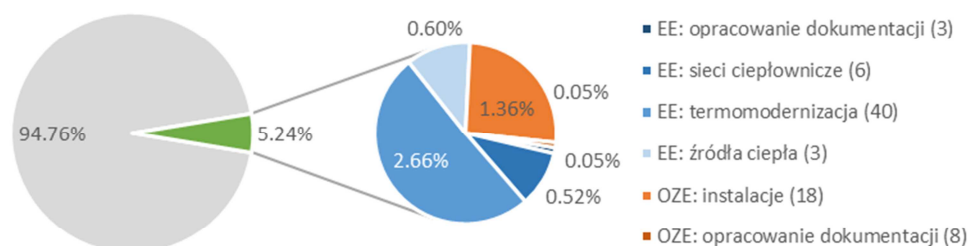
Tabela 25. Typologia projektów w obszarze infrastruktury energetycznej

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
instalacje OZE (Działanie 5.4)	instalacje – mikroinstalacje solarne	16	55 715 680 zł
	instalacje – biogazownie	2	26 730 775 zł
	opracowanie dokumentacji	8	3 295 495 zł
efektywność energetyczna (5.5)	modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej	40	165 083 906 zł
	sieci ciepłownicze	4	27 312 118 zł
	wymiana/modernizacja źródeł ciepła	4	37 492 782 zł
	opracowanie dokumentacji	4	4 052 958 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Warto także podkreślić, że uzupełnieniem inwestycji związanych z efektywnością energetyczną dofinansowanych w ramach Działania 5.5 energetyczną było 20 projektów sfinansowanych dzięki pożyczkom rozdysponowanym w Działaniu 3.3 (inicjatywa JESSICA), które polegały na modernizacji energetycznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

Wykres 101. Wartość projektów w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

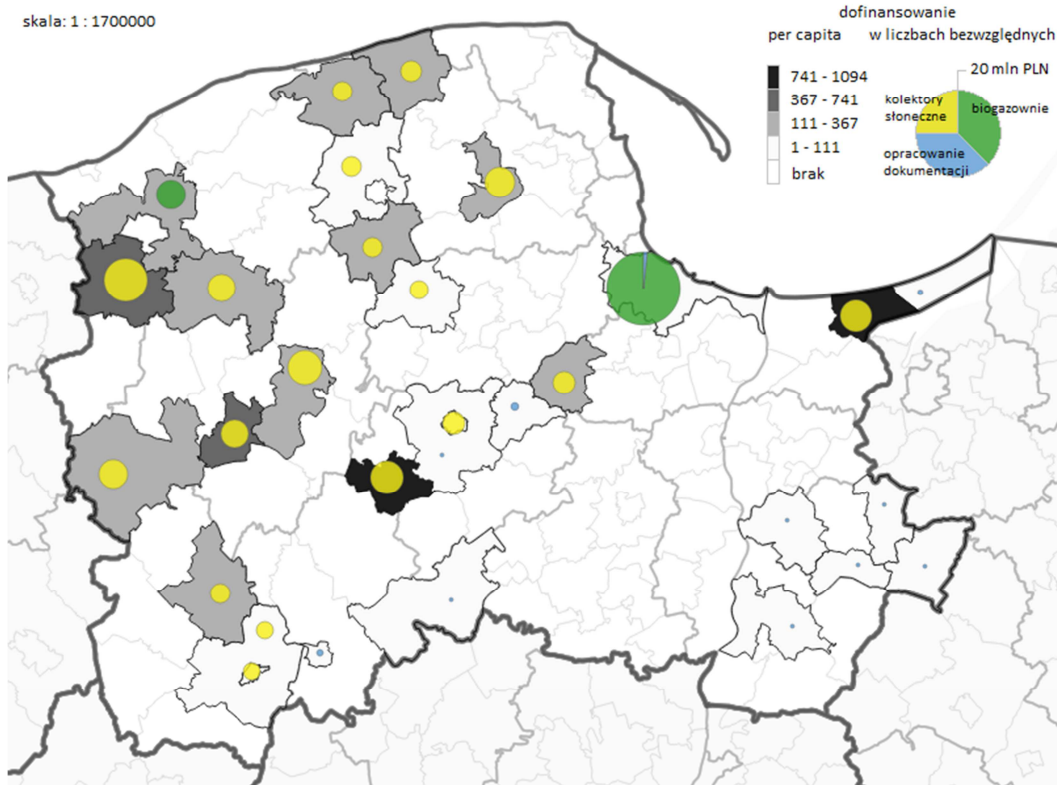
Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji

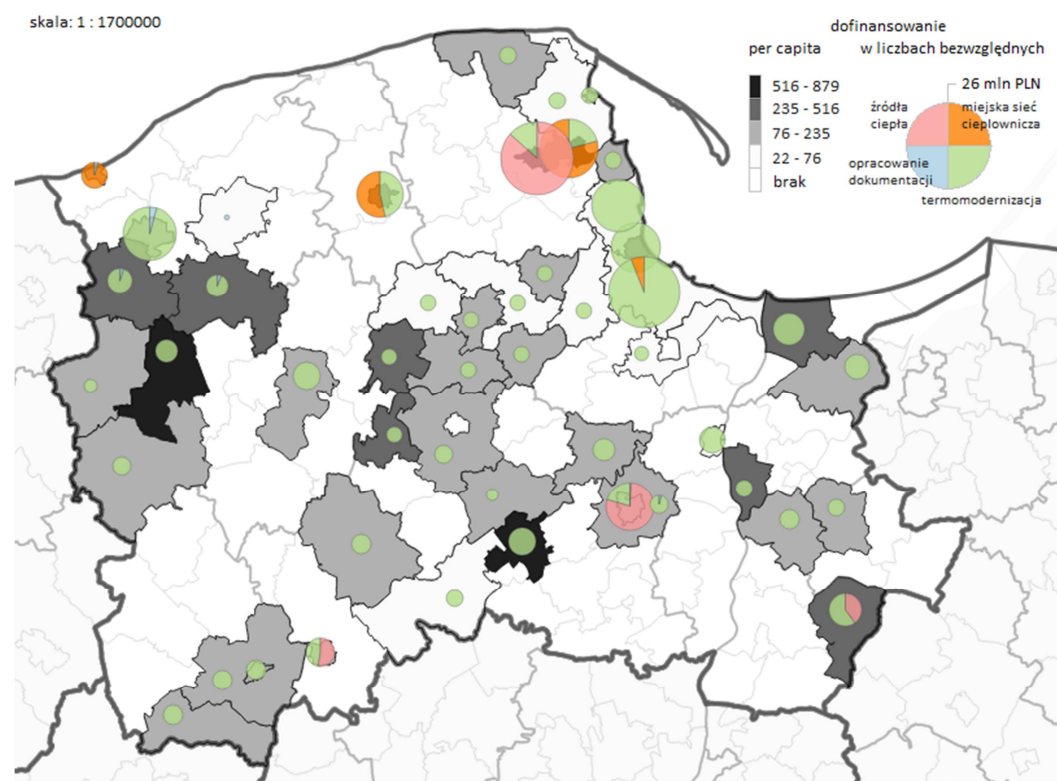

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji.

Mapa 12. Projekty w obszarze odnawialnych źródeł energii

Mapa 13. Projekty w obszarze efektywności energetycznej

Źródło: Opracowanie własne.

Pierwszą grupę projektów w obszarze infrastruktury energetycznej stanowią przedsięwzięcia wsparte w ramach Działania 5.4 związane z produkcją energii ze źródeł odnawialnych. Łącznie wsparcie uzyskało 26 projektów, z których gros środków (ponad 96%) przeznaczono na budowę/ rozbudowę instalacji. W przeciwieństwie do zapisów RPO WP 2007-2013, w których jako potencjalny zakres interwencji wskazano stosunkowo szeroki zakres możliwych do wsparcia technologii, w praktyce dofinansowanie otrzymały dwie kategorie inwestycji: biogazownie (2 projekty) oraz projekty polegające na instalacji kolektorów słonecznych w budynkach użyteczności publicznej i/lub w gospodarstwach domowych (16 projektów). W ramach pierwszej kategorii wsparto biogazownie funkcjonujące na terenie oczyszczalni ścieków Gdańsk Wschód (jednostkowo największa inwestycja w całym działaniu) w Zakładzie Unieszkodliwiania Odpadów w Bierkowie obsługującym Słupsk. Obydwie instalacje pozwalają na produkcję energii cieplnej i elektrycznej w skojarzeniu. W drugiej kategorii dominowały projekty skierowane do gospodarstw domowych, których bezpośrednimi beneficjentami były jednostki samorządu terytorialnego lub stowarzyszenia. Inwestycje polegały najczęściej na montażu instalacji solarnych w jednorodzinnych budynkach mieszkalnych, często także w budynkach użyteczności publicznej w danej gminie/danym powiecie. Jedynie w przypadku kilku projektów środki przeznaczono wyłącznie na inwestycje w tego typu obiektach. Pozostała alokacja (niecałe 4%) trafiła do 8 projektów o znacznie mniejszej wartości, polegających na opracowaniu dokumentacji projektowej na potrzeby ubiegania się o dofinansowanie w perspektywie 2014-2020.

Drugim elementem interwencji RPO WP 2007-2013 związanym z rozwojem infrastruktury energetycznej województwa pomorskiego było Działanie 5.5. Wszystkie projekty, które ostatecznie otrzymały wsparcie, były ukierunkowane na podniesienie efektywności energetycznej. Ponad 2/3 dostępnych środków przeznaczono na termomodernizację budynków użyteczności publicznej (40 inwestycji, najczęściej obejmujących co najmniej kilka obiektów na terenie danej gminy/powiatu), głównie szpitali oraz placówek edukacyjnych na wszystkich szczeblach kształcenia, co odpowiadało preferencjom określonym w Programie. Standardowy zakres inwestycji obejmował docieplenie ścian zewnętrznych, wymianę okien i drzwi, ocieplenie dachu oraz wymianę instalacji centralnego ogrzewania. W przypadku ponad połowy projektów elementem sfinansowanych z RPO WP 2007-2013 zadań był także montaż instalacji OZE, najczęściej kolektorów słonecznych. Projekty termomodernizacyjne były stosunkowo równomiernie rozłożone na terenie całego województwa.

Pozostała pula środków w Działaniu 5.5 (mniej niż 1/3) została przeznaczona na:

- przebudowę miejskich sieci ciepłowniczych w Redzie (zdecydowanie największa inwestycja wśród sieci ciepłowniczych), Lęborku, Ustce oraz Gdańsku-Kokoszkach (4 projekty);
- modernizację/wymianę źródeł ciepła, z czego 3 projekty zrealizowano w szpitalach (Starogard, Prabuty, Chojnice), a jeden w miejskiej kotłowni w Wejherowie;
- opracowanie dokumentacji na potrzeby ubiegania się o wsparcie w perspektywie finansowej 2014-2020 przez miejskie obszary funkcjonalne (starogardzki, słupski, kościerski oraz chojnicko-człuchowski).

3.2.3 Ocena interwencji

Odnawialne źródła energii

W ogólnym ujęciu wsparcie odnawialnych źródeł energii w Działaniu 5.4 wpisuje się w założenia określone na poziomie RPO WP 2007-2013, w szczególności w realizację odpowiedniego celu szczegółowego (*wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych*). Ponad połowę dostępnych środków przeznaczono na projekty związane z zakupem i montażem kolektorów słonecznych w budynkach mieszkalnych oraz w budynkach użyteczności publicznej. Inwestycje pozwoliły na osiągnięcie zakładanego efektu ekologicznego: instalacje solarne umożliwiły ostatecznym odbiorcom przynajmniej częściowe zastąpienie pieca/instalacji elektrycznej jako źródła ciepła do podgrzewania wody użytkowej, co oprócz zmniejszenia tzw. niskiej emisji oznacza także korzyści ekonomiczne po stronie beneficjenta. Z deklaracji projektodawców biorących udział w ankiecie wynika, że w przedsięwzięciach skierowanych w całości lub częściowo do mieszkańców zainteresowanie przekraczało najczęściej dostępne środki, co można tłumaczyć m.in. atrakcyjnymi w stosunku do dostępnych na rynku warunkami finansowymi (75% dofinansowania). Wśród pozytywnych efektów wskazywanych przez beneficjentów warto wspomnieć także o promocji tej formy energetyki i rosnącej świadomości energetycznej mieszkańców gmin i powiatów, w których zrealizowano projekty z Działania 5.4.

Ocena innych projektów z Działania 5.4 jest także generalnie pozytywna. Dwa przedsięwzięcia polegające na budowie biogazowni, w przeciwieństwie do omawianych wcześniej kolektorów słonecznych, pozwoliły na zakup instalacji kogeneracyjnych. Obydwie inwestycje wydają się być dobrą praktyką, w której dostępne lokalnie odpady/ osady ściekowe wykorzystuje się do celów energetycznych. Z kolei projekty dokumentacyjne, choć nie przekładają się wprost na cel szczegółowy działania, dają szansę na ułatwienie procesu inwestycyjnego w przyszłości. Warto podkreślić, że w tej grupie dominują inwestycje obejmujące budowę instalacji fotowoltaicznych, co wskazuje na ciągle niezagospodarowany potencjał województwa pomorskiego.

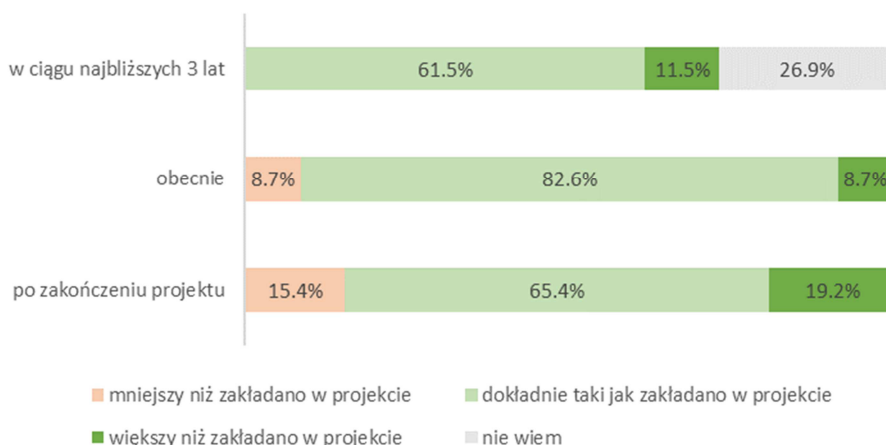
Oceniając efekty Działania 5.4 z nieco szerszej perspektywy warto jednak zauważyć, że realizują one jedynie część postulatów sformułowanych w RPO WP 2007-2013. Wśród instalacji OZE bardzo silnie dominują relatywnie proste technologicznie kolektory słoneczne. Z wyjątkiem dwóch biogazowni nie wsparto ani żadnych innych technologii cieplnych, ani instalacji wytwarzających energię elektryczną. Dużą podaż projektów obejmujących montaż tzw. „solarów” można tłumaczyć m.in. odpowiedziami wnioskodawców w badaniu ankietowym, którzy wprost wskazywali duże zainteresowanie ze strony mieszkańców jako jeden z głównych powodów ubiegania się o środki RPO WP 2007-2013. Z perspektywy władz lokalnych Działanie 5.4 było dobrym źródłem środków dla inwestycji widocznych i odczuwalnych przez mieszkańców, szczególnie przy atrakcyjnym finansowaniu oraz określonym w konkursie preferencjom dla projektów z zagwarantowanym wkładem prywatnym. Oprócz tego warto podkreślić sytuację rynku technologii w początkowym okresie wdrażania RPO WP 2007-2013, kiedy m.in. ogniwa fotowoltaiczne oraz mikro- i małe instalacje wiatrowe były ciągle bardzo rzadko stosowanym rozwiązaniem. Z kolei większe projekty elektroenergetyczne (w szczególności farmy wiatrowe) z powodzeniem ubiegały się o wsparcie w ramach PO IŚ. W powiązaniu ze stosunkowo niewielką alokacją dostępną w Działaniu 5.4, wszystkie te czynniki przyczyniły się do mniejszego zróżnicowania projektów, niż wynikało z zapisów RPO WP.

Efektywność energetyczna

Ocena projektów RPO WP 2007-2013 związanych z efektywnością energetyczną powinna opierać się głównie na analizie efektów inwestycji termomodernizacyjnych, ponieważ przeznaczano na nie ponad 2/3 środków dostępnych w Działaniu 5.5. Projekty te nie wpisują się jednoznacznie w określony w Programie cel szczegółowy (*poprawa efektywności systemów wytwarzania i przesyłu energii*), co wskazuje na to, że podaż projektów w województwie pomorskim w obszarze efektywności energetycznej okazała się w praktyce nieco inna niż zakładano na etapie programowania. W szczególności, pomimo wcześniejszych deklaracji, po dostępne środki nie zdecydowali się sięgnąć operatorzy energetyczni. Lukę tę wypełniły właśnie podmioty publiczne, przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego.

Prace budowlane opisane w poprzedniej sekcji przełożyły się na osiągnięcie oczekiwanych efektów ekologicznych, zarówno na poziomie projektów (zdecydowana większość inwestycji została poprzedzona audytem energetycznym), jak i całego działania (choć mierniki w tym zakresie zostały dostosowane do specyfiki projektów w trakcie okresu programowania). Wyniki badania ankietowego potwierdzają także, że rezultaty miały trwały charakter, a porównanie kosztu jednostkowego efektu ekologicznego z innymi programami regionalnymi wskazują na zadowalającą efektywność kosztową (ok. 2 300 zł w przeliczeniu na oszczędność 1 MWh energii cieplnej rocznie). Niższe koszty ogrzewania budynków potwierdziło ponad 90% ankietowanych beneficjentów.

Wykres 102. Ocena wpływu projektów termomodernizacyjnych przez beneficjentów

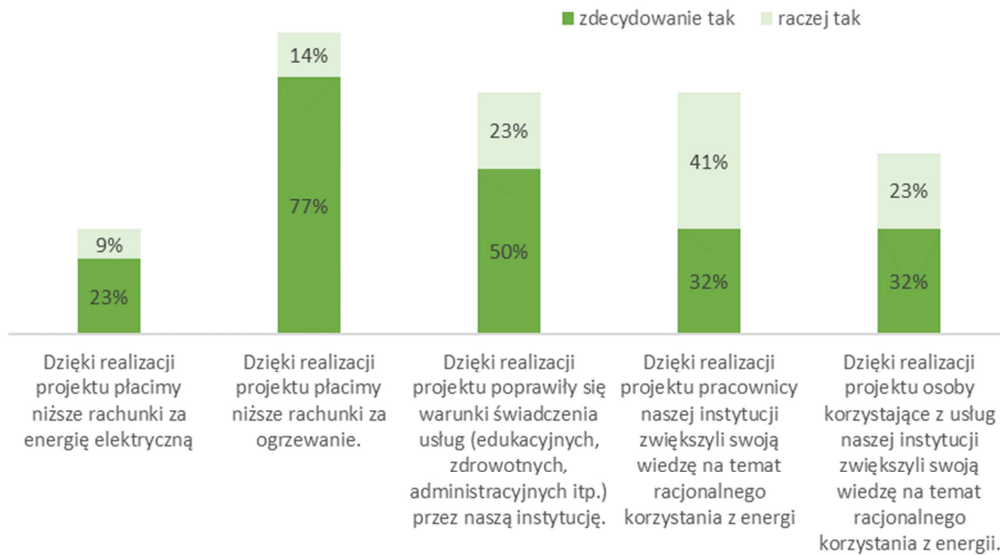

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego beneficjentów.

Oceniając projekty związane z modernizacją energetyczną budynków użyteczności publicznej warto zwrócić uwagę także na inne, dodatkowe efekty. Po pierwsze, ponad połowa analizowanych projektów z tej grupy obejmowała także montaż kolektorów słonecznych (głównie) lub pomp ciepła. Oznacza to, że Działanie 5.5 przyczynia się także do realizacji celu Działania 5.4 (*wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych*). Co ciekawe, ankietowani beneficjenci, którzy nie przewidzieli w zakresie inwestycji zakupu instalacji OZE, zadeklarowali w większości, że niewłączenie tego elementu inwestycji było błędną decyzją. Po drugie, dzięki przeprowadzonym pracom remontowym poprawiły się także ogóle warunki świadczenia usług publicznych we wspartych obiektach. Dzięki określonej w RPO WP 2007-2013 preferencji dla budynków związanych z ochroną zdrowia i edukacją, zmodernizowano obiekty szczególnie istotne dla mieszkańców. Należy także pamiętać o ogólnej poprawie estetyki przestrzeni publicznej, która była możliwa dzięki powiązaniom z termomodernizacją

renowacjom elewacji. Badani beneficjenci wśród pozytywnych efektów wsparcia wymieniali także poprawę wiedzy na temat efektywności energetycznej.

Wykres 103. Ocena wpływu projektów termomodernizacyjnych przez beneficjentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego beneficjentów.

Uzupełnieniem projektów termomodernizacyjnych w Działaniu 5.5 były inwestycje związane z wymianą źródeł ciepła (z tego 3 w szpitalach, co oznacza, że cele projektów były zbliżone do omawianej wcześniej grupy) oraz modernizacją miejskich sieci ciepłowniczych. Dominacja inwestycji związanych z modernizacją energetyczną budynków publicznych wynika przede wszystkim z hierarchii potrzeb na poziomie samorządów lokalnych, które, podobnie jak w przypadku Działania 5.4, zdają się koncentrować na miejscach świadczenia usług szczególnie istotnych z punktu widzenia mieszkańców.

3.2.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: odnawialne źródła energii				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów z zakresu energetyki odnawialnej [szt.]	45	26	57,3%
	[rezultat] Moc zainstalowana energii w oparciu o odnawialne źródła energii [MW]	21,2	16,17	76,3%
	[oddziaływanie] Udział odnawialnych źródeł energii w ogólnej produkcji energii cieplnej/elektrycznej w regionie [%]	7,8/4,2	14,9/41,3	191%/983%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik produktu został zrealizowany na poziomie 57,3% wartości docelowej. Stosunkowo niską osiągniętą wartość miernika można wytłumaczyć specyfiką projektów, które otrzymały dofinansowanie w Działaniu 5.4. Były to w większości 			

podsumowanie analizy obszaru: **odnawialne źródła energii**

	<p>inwestycje, z których każda obejmowała nawet kilkaset niewielkich instalacji solarnych budynkach jednorodzinnych, a więc projekty o relatywnie większej jednostkowej wartości niż zakładano na etapie programowania.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Względnie niską – choć znajdującą się w dopuszczalnych ramach – realizację wskaźnika rezultatu (76,3%) należy uzasadnić w podobny sposób jak osiągniętą wartość powiązanego wskaźnika produktu. Przeznaczenie środków na dużą liczbę niewielkich instalacji solarnych oznaczało relatywnie wyższy koszt jednostkowy mocy wyrażonej w MW, niż miałyby miejsce w przypadku wsparcia instalacji o innej specyfice, których wsparcie zakładano na etapie programowania. • Obydwe składowe wskaźnika oddziaływania zostały wielokrotnie przekroczone, co jest jednak przede wszystkim konsekwencją wstecznej korekty oszacowań obserwacji z przeszłości, których zaniżone wartości były podstawą określenia wartości docelowych. Generalnie jednak w województwie pomorskim (jak pokazujemy we wcześniejszej analizie) znacznie rośnie produkcja energii elektrycznej i ciepłej z nośników odnawialnych, choć znaczenie interwencji w tej zmianie było albo praktycznie zerowe (w przypadku energii elektrycznej) lub bardzo małe (w przypadku energii ciepłej).
<p>ocena struktury interwencji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wkład poszczególnych projektów w wartość wskaźnika rezultatu był co do zasady proporcjonalny do wartości poszczególnych inwestycji: 4 największe projekty¹⁰⁶ (odpowiadające za około 52% wartości inwestycji w działaniu) odpowiadały za około 57% nowych zainstalowanych mocy OZE. • Warto podkreślić, że faktyczna łączna moc zainstalowana OZE w wyniku realizacji całej osi priorytetowej 5 RPO WP 2007-2013 jest wyższa niż wynika z agregacji wskaźników rezultatu Działania 5.4, ponieważ ponad połowę inwestycji w Działaniu 5.5 uzupełniono o zakup i montaż instalacji wykorzystujących OZE (kolektory słoneczne, kotły na biomase), których łączną moc można szacować na około 1,5-2 MW. • Łączny koszt jednostkowy na poziomie około 4,2 mln zł w przeliczeniu na 1 MWt (wyłącznie projekty związane z instalacją kolektorów słonecznych) należy ocenić jako racjonalny w porównaniu ze wsparciem udzielonym w ramach pozostałych regionalnych programów operacyjnych. • Należy także podkreślić, że projekty dokumentacyjne nie przyczyniły się bezpośrednio do realizacji wskaźnika rezultatu, jednak umożliwią uruchomienie procesu inwestycyjnego i docelowo pozwolą na zwiększenie mocy instalacji wykorzystujących OZE w województwie pomorskim.
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Projekty wsparte w Działaniu 5.4 wpisują się w odpowiedni cel szczegółowy RPO WP 2007-2013, dlatego też stosunkowo niska wartość wskaźnika produktu nie implikuje niskiej oceny interwencji. Dofinansowano inwestycje o przeciętnie większej wartości niż zakładano, charakteryzujące się zadowalającym efektem ekologicznym (wyrażonym wskaźnikiem rezultatu). W skali całej osi priorytetowej, efekt ten dodatkowo wzmacniają projekty termomodernizacyjne z Działania 5.5, których część obejmuje także instalacje wytwarzające energię ze źródeł odnawialnych. Wśród dodatkowych efektów interwencji warto wymienić także obniżony poziom niskiej emisji w gminach, w których wsparto instalację kolektorów słonecznych zastępujących częściowo konwencjonalne źródła ciepła. • Niezależnie od ogólnie pozytywnej oceny warto zwrócić uwagę na koncentrację interwencji na relatywnie mało skomplikowanej technologii (kolektory słoneczne), co jest dużym zawężeniem w porównaniu z analizą SWOT i diagnozą RPO WP 2007-2013. W praktyce, interwencja mogła przyczynić się jedynie do zmiany jednego z

¹⁰⁶ Inwestycja Gdańskiej Infrastruktury Wodociągowo-Kanalizacyjna oraz projekty Gminy Kobylnica, Gminy Bytów oraz Gminy Nowa Wieś Lęborska.

podsumowanie analizy obszaru: **odnawialne źródła energii**

	<p>elementów wskaźnika oddziaływania (tj. w zakresie energii cieplnej). Taką specyfikę inwestycji należy tłumaczyć preferencją lokalnych samorządów do realizacji projektów szczególnie atrakcyjnych i zauważalnych przez mieszkańców, które dodatkowo były w ramach RPO WP 2007-2013 preferowane (dodatkowe punkty za zapewnienie wkładu prywatnego).</p>
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> Ogólnie założenia wsparcia w ramach RPO WP 2014-2020 w Działaniu 10.3 dają nadzieję na bardziej zdywersyfikowaną strukturę dofinansowanych instalacji produkujących energię z nośników odnawialnych niż miało to miejsce w RPO WP 2007-2013. W szczególności w zakresie wykorzystania energii słonecznej słusznie przewidziano preferencje dla systemów fotowoltaicznych (a nie kolektorów słonecznych). Ponadto większa efektywność kosztowa będzie zapewniona m.in. dzięki zastosowaniu instrumentów finansowych w przypadku projektów charakteryzujących się największą potencjalną stopą zwrotu. W odniesieniu do powyższego wniosku warto zaznaczyć, że dla realizacji celów RPO WP 2014-2020 szczególnie istotna nie jest realizacja wskaźnika produktu (<i>Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej</i>), który podobnie jak w RPO WP 2007-2013, można w najprostszy sposób osiągnąć wspierając względnie tanie instalacje produkujące energię ciepłą. Bardziej zdywersyfikowana struktura projektów, obejmująca także jednostki wytwarzające energię elektryczną, oznacza relatywnie wyższe koszty jednostkowe, ale jednocześnie większy wkład w realizację odpowiednich wskaźników rezultatu bezpośredniego i strategicznego.

cel OP	spodziewane efekty	cel działania
<p>poprawa stanu środowiska naturalnego i ograniczenie zagrożeń ekologicznych</p>	<p>zwiększenie liczby nowoczesnych, przyjaznych środowisku urządzeń i instalacji służących do produkcji energii</p>	<p>wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych</p>
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
<p>średni</p>	<p>pozytywna stopniowy wzrost udziału źródeł odnawialnych w bilansie energetycznym województwa</p>	<p>w większości zgodny z założeniami koncentracja na jednym typie instalacji OZE (kolektory słoneczne)</p>

podsumowanie analizy obszaru: **efektywność energetyczna**

	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
<p>wskaźniki RPO WP 2007-2013</p>	<p>[produkt] Liczba projektów z zakresu poszanowania energii [szt.]</p>	<p>15</p>	<p>52</p>	<p>346,7%</p>
	<p>[rezultat] Ilość zaoszczędzonej energii w wyniku realizacji projektów termomodernizacyjnych [MWh/rok]</p>	<p>45 000</p>	<p>69 791</p>	<p>155%</p>
<p>ocena postępu rzeczowego</p>	<ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik produktu został wielokrotnie przekroczony, co wynikało ze wsparcia jednostkowo mniejszych inwestycji o innym profilu niż zakładano na etapie programowania: najważniejsza grupa beneficjentów (jednostki samorządu terytorialnego) była zainteresowana głównie dofinansowaniem modernizacji 			

podsumowanie analizy obszaru: efektywność energetyczna

	energetycznej budynków użyteczności publicznej. Na większą liczbę wspartych inwestycji wypłynęła także decyzja o zmniejszeniu poziomu dofinansowania i rozszerzeniu grupy odbiorców wsparcia.	
	<ul style="list-style-type: none"> • Znaczne przekroczenie wskaźnika rezultatu wynika z tych samych przyczyn, co wyższa realizacja wskaźnika produktu. 	
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> • Koszt jednostkowy na poziomie około 2 300 zł w przeliczeniu na 1 MWh zaoszczędzonej energii należy ocenić jako racjonalny w porównaniu ze wsparciem udzielonym w ramach pozostałych regionalnych programów operacyjnych. • Do efektu ekologicznego związanego ze zmniejszonym zużyciem energii w wyniku realizacji projektów termomodernizacyjnych przyczyniły się także projekty wsparte z inicjatywy JESSICA (20 projektów termomodernizacyjnych w budynkach mieszkaniowych, oszczędność energii na poziomie około 4 100 MWh). • Projekty dokumentacyjne nie przyczyniły się bezpośrednio do realizacji wskaźnika rezultatu, jednak umożliwią przyspieszenie procesu inwestycyjnego w ramach RPO WP 2014-2020. 	
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> • Projekty wsparte w Działaniu 5.5 pozwoliły na znaczne przekroczenie wartości wskaźników produktu i rezultatu. Warto jednak zaznaczyć, że oszczędność energii na poziomie zużycia (tj. efekt ekologiczny projektów termomodernizacyjnych) nie należała do najważniejszych oczekiwanych rezultatów interwencji określonych na etapie programowania. Przesunięcie akcentów wynikało jednak przede wszystkim z podaży projektów związanych z efektywnością energetyczną w województwie pomorskim: najważniejsza grupa beneficjentów (jednostki samorządu terytorialnego) była zainteresowana przede wszystkim modernizacją energetyczną budynków użyteczności publicznej. Poszczególne inwestycje należy ocenić pozytywnie, podkreślając także dodatkowe efekty wsparcia, w tym poprawę warunków świadczenia usług publicznych. 	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> • Sposób ukierunkowania interwencji w ramach RPO WP 2014-2020 w działaniach 10.1 i 10.2 powinien pozwolić na osiągnięcie zakładanych rezultatów związanych z efektywnością energetyczną. Dodatkowo, zastosowanie instrumentów finansowych w projektach realizowanych w sektorze mieszkaniowym będzie sprzyjać zapewnieniu racjonalności kosztowej inwestycji. 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
poprawa stanu środowiska naturalnego i ograniczenie zagrożeń ekologicznych	poprawa efektywności systemów wytwarzania i przesyłu energii	zwiększenie liczby nowoczesnych, przyjaznych środowisku urządzeń i instalacji służących do produkcji energii
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
niewielki/średni	pozytywna	w większości zgodny z założeniami koncentracja na projektach termomodernizacyjnych

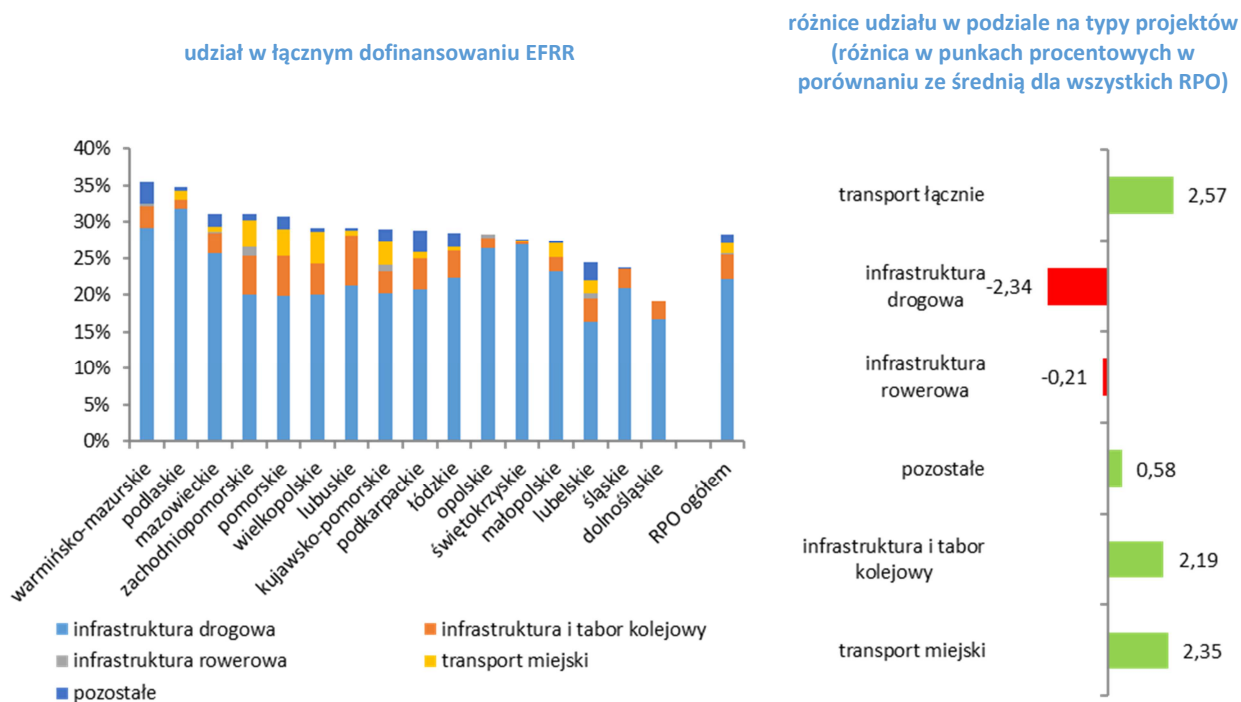

4 Transport

Podobnie jak w pozostałych regionalnych programach operacyjnych, także w ramach RPO WP 2007-2013 jednym z najważniejszych obszarów interwencji był rozwój infrastruktury transportowej (cała oś priorytetowa 4, Działanie 3.1 oraz Poddziałanie 8.1.1), na który przeznaczono jednak istotnie więcej środków niż przeciętnie w Polsce (30,9% łącznej alokacji EFRR).

Nieco inna niż w pozostałych województwach jest także struktura interwencji. Prawie 2/3 alokacji EFRR przypisanej do transportu przeznaczono na infrastrukturę drogową, która – podobnie jak w innych programach regionalnych – jest dominującą kategorią wsparcia w tym obszarze. Warto jednak podkreślić wysoki na tle pozostałych województw udział inwestycji infrastrukturalnych w innych gałęziach transportu, przede wszystkim na kolei (zarówno inwestycje infrastrukturalne jak i zakup taboru) oraz transporcie publicznym.

Wykres 104. Interwencja w obszarze transportu: RPO WP na tle pozostałych regionalnych programów operacyjnych na lata 2007-2013

Źródło: Opracowanie własne.

4.1 Transport drogowy

4.1.1 Logika interwencji

Wobec niskiej dostępności transportowej regionu wynikającej m.in. z niewystarczającej przepustowości układu drogowego, jego słabej jakości i niskich parametrów technicznych dróg cele interwencji w tym obszarze ukierunkowane były na poprawę jakości połączeń transportowych. RPO WP 2007-2013 zakładało, że kluczowymi inwestycjami będą te, które usprawnią przejazdy w relacjach między głównymi ośrodkami aktywności gospodarczej i koncentracji ludności. Skutkować miało to przede wszystkim skróceniem czasów przejazdu i wzrostem przepustowości. Interwencja była nakierowana również na poprawę integracji różnych środków transportu. Poprawa jakości węzłów transportowych miała powodować wzrost multimodalności oraz zwiększenie przepustowości systemu transportowego. Wymienione założenia miały być realizowane przez Działania 4.1 Rozwój regionalnej infrastruktury drogowej oraz Działanie 4.3 Rozwój i poprawa dostępności węzłów transportowych.

Inwestycje w transport drogowy miały także zwiększać lokalną atrakcyjność inwestycyjną, osiedleńczą i turystyczną. Wzrost lokalnego potencjału rozwojowego miał być wspierany poprzez wzmacnianie powiązań dróg lokalnych z regionalnym i krajowym układem drogowym. Zakładano także wspieranie rozbudowy infrastruktury drogowej prowadzącej do terenów inwestycyjnych i lokalnych biegunów wzrostu gospodarczego. W Działaniu 8.1.1, które obejmowało projekty związane z lokalną infrastrukturą drogową, zakładano także przystosowanie układu drogowego do prognozowanych natężeń ruchu oraz osiągnięcie standardów technicznych zgodne z zakładanym charakterem ruchu.

Tabela 26. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze transport drogowy

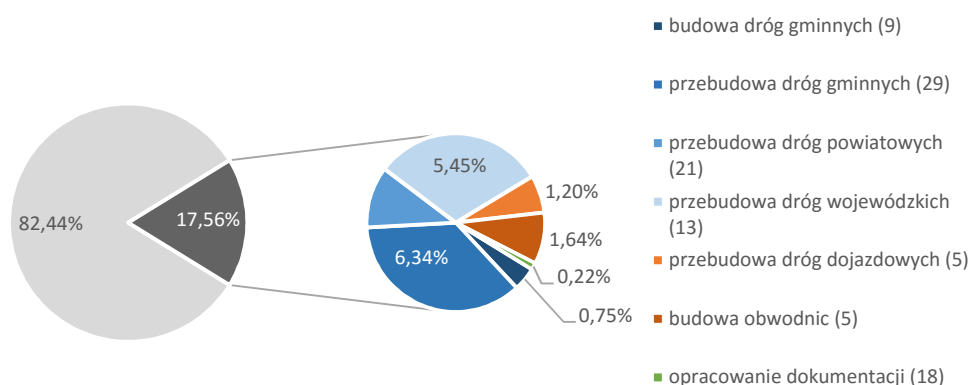
cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> (OP 4) usprawnienie powiązań transportowych między najważniejszymi ośrodkami aktywności gospodarczej (w tym turystycznej) i koncentracji ludności w regionie (OP 4) Podniesienie konkurencyjności regionalnych węzłów transportowych (OP 8) zwiększenie lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(+) <ul style="list-style-type: none"> korzystne warunki rozwoju węzłów transportowych (przesiadkowych) i transportu multimodalnego (-) <ul style="list-style-type: none"> niska dostępność transportowa regionu i słaba integracja jego układu transportowego niezadowalający stan infrastruktury transportowej niskie standardy bezpieczeństwa w ruchu drogowym ograniczona przepustowość dróg związana m.in. z brakiem obwodnic nie w pełni 	<ul style="list-style-type: none"> modernizacja i budowa infrastruktury drogowej budowa zintegrowanych systemów sterowania ruchem kompleksowe rozwiązania techniczne poprawiające organizację i bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz standard wyposażenia infrastruktury drogowej opracowanie dokumentacji technicznej wsparcie rozwoju infrastruktury transportu 	OP 4 <ul style="list-style-type: none"> projekty wynikające ze Strategii Rozwoju Transportu w Województwie Pomorskim projekty wynikające z Wojewódzkiego Programu Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego – Gambit Pomorski projekty odciążające obszary zamieszkałe od ruchu tranzytowego oraz ograniczające uciążliwości dla środowiska poprawiające bezpieczeństwo ruchu drogowego realizacje na drogach stanowiących powiązania z sieciami 	<ul style="list-style-type: none"> skrócenie czasu przejazdu między ośrodkami miejskimi wraz z redukcją kosztów podróży zwiększenie poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego poprawa jakości infrastruktury drogowej: lokalnej i regionalnej wzrost zdolności węzłowej infrastruktury transportowej do obsługi rosnących potrzeb przewozowych zwiększanie dostępności do terenów inwestycyjnych i atrakcyjnych

<p>wykorzystany potencjał regionalnych węzłów transportowych</p>	<p>multimodalnego</p>	<p>wyższego rzędu;</p> <ul style="list-style-type: none"> poprawiające dostępność do obszarów koncentracji ludności i aktywności gospodarczej (w tym turystycznej), a także do rynku pracy i usług edukacyjnych; <p>OP 8</p> <ul style="list-style-type: none"> projekty komplementarne względem uzbrajania terenów inwestycyjnych spełniające założenia Wojewódzkiego Programu Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego – Gambit Pomorski realizujące co najmniej jeden z poniższych celów: otwieranie dostępu do nowych terenów inwestycyjnych; usprawnianie komunikacji pomiędzy stolicami powiatów lub pomiędzy ośrodkami powiatowymi a stolicami gmin 	<p>turystycznie oraz węzłów transportowych</p>
--	-----------------------	--	--

4.1.2 Charakterystyka interwencji

W ramach obszaru transport drogowy w RPO WP 2007-2013 możliwe były budowy i przebudowy dróg o różnych kategoriach, w tym dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Ponadto możliwa była realizacja inwestycji w zakresie budowy obwodnic miast. Projekty te realizowane były w obrębie trzech Działań: 4.1 *Rozwój regionalnej infrastruktury drogowej*, 4.3 *Rozwój i poprawa dostępności węzłów transportowych* oraz 8.1.1 *Lokalna infrastruktura drogowa*.

Wykres 105. Wartość projektów w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji

W ramach transportu drogowego zrealizowano w sumie 100 projektów o łącznej wartości ponad 1,2 mld zł, która odpowiadała 17,6% wartości alokacji EFRR RPO WP 2007-2013. Wśród typów projektów w obszarze transport drogowy największą liczbę stanowiły przebudowy dróg gminnych. Zrealizowano 29 tego typu projektów, które stanowiły 6,3% wartości projektów ogółem. Niewiele mniejszą liczbę projektów stanowiły przebudowy dróg wojewódzkich (21), których wartość również była porównywalna (łącznie ponad 379 mln zł i 5,5% wartości). 2% wartości wszystkich projektów stanowiły przebudowy dróg powiatowych (13 projektów).

Z kolei najmniejszy udział w wartości projektów RPO WP 2007-2013 (poza przedsięwzięciami obejmującymi przygotowanie dokumentacji projektowej) stanowiły projekty z zakresu budowy nowych gminnych połączeń drogowych. Projekty te realizowane w ramach dwóch Działań (4.1 i 8.1.1) stanowiły jedynie 0,7% wartości wszystkich projektów Programu, a ich liczba wynosiła 9. Warto także podkreślić, że w ramach Działania 4.1 jeden z konkursów ukierunkowany był wyłącznie na projekty realizowane w miastach.

Tabela 27. Typologia projektów w obszarze transport drogowy

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
Budowa dróg gminnych (Działanie 4.1 i 8.1.1)	budowa nowych połączeń drogowych o kategorii dróg gminnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą	9	52 096 526 zł
Przebudowa dróg gminnych (Działanie 4.1 i 8.1.1)	wymiana nawierzchni jezdni, poszerzenie przekroju i budowa infrastruktury towarzyszącej wraz z infrastrukturą ochrony środowiska na drogach kategorii gminnej	29	441 353 923 zł
Przebudowa dróg powiatowych (Działanie 4.1 i 8.1.1)	wymiana nawierzchni jezdni, poszerzenie przekroju i budowa infrastruktury towarzyszącej wraz z infrastrukturą ochrony środowiska na drogach kategorii powiatowej	21	136 164 204 zł
Przebudowa dróg wojewódzkich	przebudowa dróg wojewódzkich stanowiących dojazd do węzłów sieci drogowej (m.in. węzłów	13	379 658 857 zł

(Działanie 4.1 i 8.1.1)	autostradowych)		
Przebudowa dróg dojazdowych (Działanie 4.1 i 4.3)	przebudowa dróg stanowiąca dojazd do głównych węzłów sieci transportowej (portów, stacji kolejowych)	5	83 655 501 zł
Budowa obwodnic (Działanie 4.1)	budowa odcinków dróg pozwalających na przeniesienie tranzytowego ruchu drogowego z centrów miast	5	114 139 945 zł
Opracowanie dokumentacji projektowej (Działanie 4.1)	przygotowanie dokumentacji projektowej, raportów oddziaływania na środowisko, uzgodnień i pozwoleń	18	15 293 975 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Projekty związane z rozbudową i przebudową układu drogowego w województwie pomorskim były w swoim zakresie zbliżone do siebie. Poza budowami nowych odcinków dróg gminnych realizowano przebudowy zarówno dróg lokalnych, powiatowych jak i wojewódzkich, a także obwodnic miast. Kryterium kategorii drogi różnicowało jednak projekty w zakresie podstawowych celów, które miały spełniać.

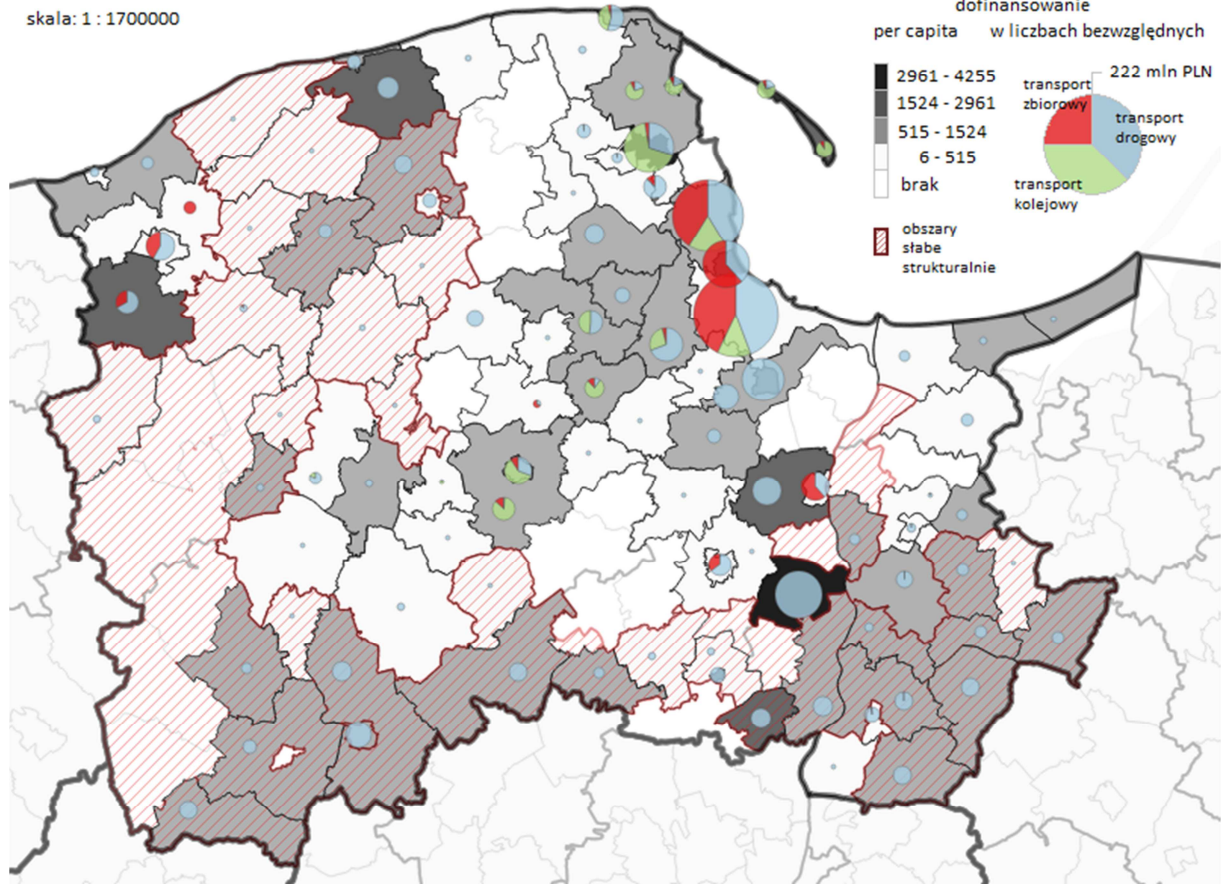
Budowa dróg lokalnych miała wspierać rozwój potencjału gminy i jej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej czy też turystycznej. Zrealizowano 9 tego typu projektów na łączną kwotę ponad 52 mln zł, a beneficjentami były wyłącznie gminy. Poza wymienionymi powyżej celami interwencja nastawiona była na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego m.in. poprzez wymianę nawierzchni jezdni czy stosowanie elementów uspokojenia ruchu.

Jeśli chodzi o przebudowę dróg powiatowych to zakładano, że przyczynią się w największym stopniu do poprawy jakości połączeń między ośrodkami koncentrującymi rozwój społeczno-gospodarczy w skali regionalnej i lokalnej. Istotą tych projektów było także zwiększenie bezpieczeństwa drogowego, szczególnie w zakresie ochrony pieszych i rowerzystów oraz poprawa czasów przejazdów na poszczególnych odcinkach.

Niska dostępność transportowa regionu i słaba integracja jego układu transportowego była przesłanką do kierunkowania interwencji na drogi wojewódzkie, które są uzupełnieniem sieci dróg krajowych i stanowią istotną rolę w komunikacji regionalnej. Poprawa dostępności odnosiła się zasadniczo do węzłów autostrady A1, a więc głównego korytarza transportowego w Polsce. Podobną ale szerszą rolę w kształtowaniu multimodalności w transporcie stanowiły projekty dotyczące przebudowy dróg dojazdowych. Drogi dojazdowe stanowiły połączenia do głównych węzłów sieci transportowej w regionie, jak porty morskie, węzły drogowe czy dworce kolejowe.

Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z miast to główny cel budowy obwodnic, których zrealizowano 5 o łącznej wartości blisko 115 mln zł. Częściowo lub w całości powstały obwodnice: Kwidzyna, Pruszcz Gdański, Łeby, Skórcza i Debrna.

Mapa 14. Projekty w obszarze transportu

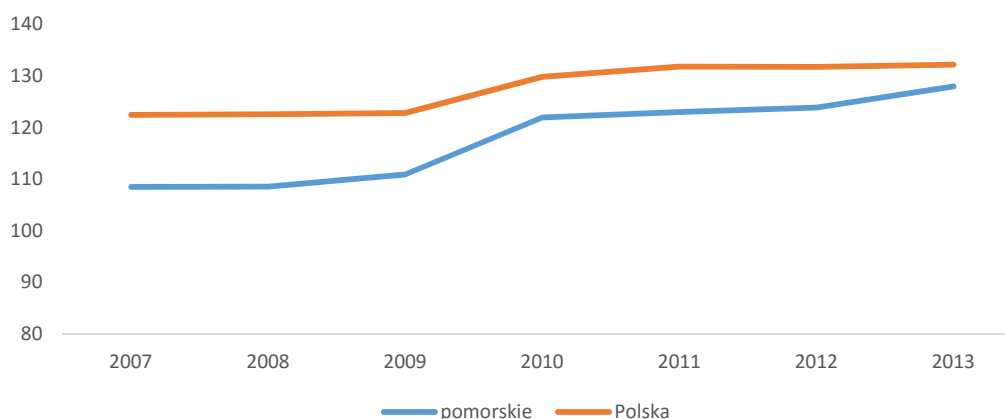

Źródło: Opracowanie własne.

4.1.3 Ocena interwencji

Gęstość dróg utwardzonych liczona na 100 km² powierzchni wzrosła w województwie pomorskim w latach od 2007 r. o ponad 18% (por. Wykres 106), co wyróżnia region na tle pozostałych województw, jest jednak zdecydowanie niższa niż np. w województwie małopolskim. Duży wpływ na znaczący wzrost tego wskaźnika miała rozbudowa głównych korytarzy sieci europejskiej (autostrady A1 wspartej w ramach POIiŚ) oraz dróg ekspresowych, co przełożyło się na wyraźny wzrost dostępności transportowej Pomorza względem reszty kraju. W latach 2007-2013 dostępność transportowa mierzona wskaźnikiem drogowej dostępności transportowej WDDT zwiększyła się w województwie pomorskim o 21,96%¹⁰⁷. Jest to wynik wyraźnie wyższy od średniej wartości wzrostu wskaźnika dla całego kraju (17,68%). Za niski należy jednak uznać udział inwestycji dofinansowanych z RPO WP 2007-2013 w poprawie dostępności transportowej regionu. Zgodnie z przytoczonym badaniem ewaluacyjnym prof. Komornickiego dostępność transportowa w związku z tymi inwestycjami wzrosła zaledwie o 0,18%, co oznacza, że wpływ inwestycji finansowanych z innych źródeł (w tym przede wszystkim POIiŚ i budżetu państwa) miał dominujące znaczenie w poprawie dostępności transportowej. Dla porównania średnia wartość tego wzrostu dla Polski wyniosła 0,43%. Należy podkreślić, że w tym badaniu brano analizowaną infrastrukturę dróg krajowych i wojewódzkich, pomijając drogi lokalne.

Wykres 106. Gęstość dróg utwardzonych na 100 km² powierzchni województw w latach 2006-2014

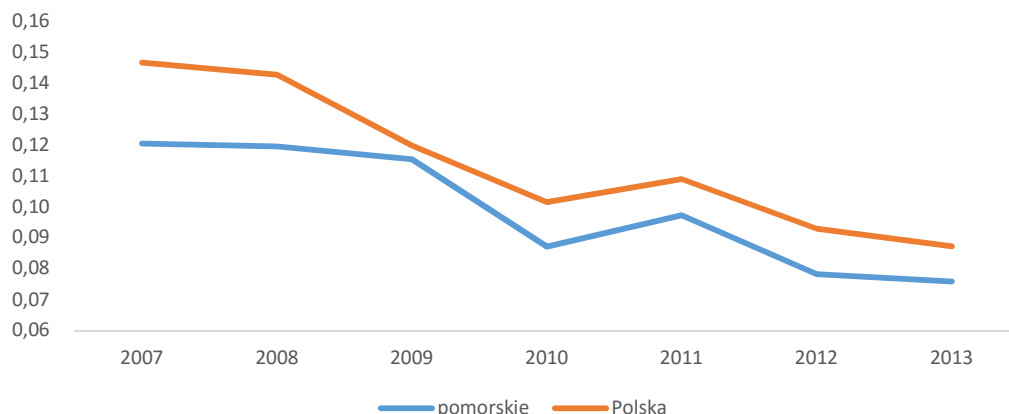

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2007-2013 liczba ofiar śmiertelnych na drogach liczona na 1000 mieszkańców spadła w województwie pomorskim o blisko 1/3 (por. Wykres 107), notując jednostkowy wzrost w roku 2011. Na tle innych województw wskaźnik ten jest relatywnie niski, a co ważne, jest także zdecydowanie niższy niż średnia krajowa. Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego wynika nie tylko ze wzrostu liczby dróg szybkiego ruchu, które ograniczają możliwości zderzeń czołowych ale także z elementów pozainfrastrukturalnych. Są to m.in. zmiany w taryfikacji za wykroczenia drogowe, obowiązek posiadania odbłasków w czasie podróży po zmroku poza terenem zabudowanym narzucony pieszym w zakresie czy ogólny wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie bezpieczeństwa. Efektem podejmowanych działań jest spadek liczby ofiar śmiertelnych we wszystkich województwach (odnosząc się do roku 2007). Niestety niepokojącym zjawiskiem są jednostkowe wzrosty liczby ofiar, których determinanty są trudne do ustalenia z uwagi na mnogość podejmowanych działań.

¹⁰⁷ Komornicki T., Rosik P., Stępnik M. *Oszacowanie i ocena zmian wartości WMDT i wskaźników gałęziowych na potrzeby ewaluacji ex post NSRO 2007-2013*, Warszawa 2015

Wykres 107. Liczba ofiar śmiertelnych na drogach na 1000 mieszkańców w latach 2007-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zgodnie z tendencją spadkową liczby ofiar, spada również liczba wypadków liczona na 1000 mieszkańców. W województwie pomorskim wskaźnik ten obniżył się o podobną wartość jak w przypadku liczby ofiar na drogach, stąd można przypuszczać, że ograniczona została liczba wypadków najtragiczniejszych w skutkach. Pomorze notuje wartości oscylujące w granicach średniej krajowej i zasadniczo nie odbiega w tym elemencie od innych województw. Należy podkreślić, że pomimo to zarówno liczba ofiar jak i liczba wypadków na drogach w Polsce jest na poziomie jednym z najwyższych w Europie.

Wzrost gęstość dróg utwardzonych jest także zasługą projektów realizowanych w ramach RPO WP 2007-2013, skupionych w Działaniach 4.1, 4.3 oraz Poddziałaniu 8.1.1. Obejmowały one budowę nowych dróg oraz ich przebudowę o łącznej długości ponad 190 km (w ramach OP 4) i blisko 150 km (OP 8). W ten sposób w blisko 120% wypełniono założenia RPO WP 2007-2013 w zakresie wskaźników długości przebudowanych lub wybudowanych dróg dla OP 4, a dla OP 8 potrojono jego zakładaną wartość.

W kontekście realizacji zakładanego przez RPO WP celu zwiększenia lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej przez inwestycje w obszarze transportu drogowego (Poddziałanie 8.1.1) skuteczność projektów należy uznać jako umiarkowaną. Na podstawie analiz dokumentacji projektowej stwierdzono, że wszystkie projekty z Działania 8.1.1. mają pozytywny wpływ na atrakcyjność osiedleńczą, z uwagi m.in. na poprawę stanu nawierzchni jezdni czy stosowanie urządzeń ochrony środowiska. Pozytywny wpływ na atrakcyjność osiedleńczą nie jest jednakże tożsamy z pożądanym wpływem na atrakcyjność inwestycyjną. Na podstawie wyników badania CAWI przeprowadzonego wśród beneficjentów oszacowaliśmy, że około połowa projektów (52%) realizuje w sposób skuteczny ten cel, wykazując silny związek z udrożnieniem i poprawą jakości dojazdów do terenów, które zgodnie z zapisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego przeznaczone są pod inwestycje. ¼ projektów nie powstawała na terenie lub w sąsiedztwie terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania. W kontekście oceny projektów przez pryzmat celu poprawy atrakcyjności inwestycyjnej aspekt planistyczny uznajemy za istotny, ponieważ plany miejscowe określają szczegółowo docelową funkcję terenu. Pozwala to na weryfikację jaki charakter ma mieć obsługa komunikacyjna i w jaki sposób poprzez transport wspierana ma być atrakcyjność inwestycyjna. Przede wszystkim już samo ustanowienie MPZP na

danym obszarze pozwala pośrednio na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej (ale także osiedleńczej), z uwagi na usprawnienie procedur uzyskiwania pozwoleń na budowę.¹⁰⁸

Stosunkowo niewielka liczba projektów nakierowana była na realizację celów z zakresu atrakcyjności turystycznej. Około 18% projektów przyczyniało się w sposób istotny do poprawy dostępności transportowej miejsc atrakcyjnych turystycznie. Przykładem tego typu projektu była przebudowa drogi powiatowej w gminie Choczewo, która skracała czas przejazdu i pozwalała ominąć odcinki nadmiernie przeciążone ruchem, prowadzące m.in. do Łeby. Jednakże spełniając założenia poprawy dostępności transportowej do obszarów atrakcyjnych ze względów turystycznych,¹⁰⁹ projekty te wspierały jednocześnie rozwój komunikacji indywidualnej, która wpływa negatywnie na poziom emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Ponadto skala oddziaływania tego typu projektów była niewielka, szczególnie jeśli chodzi o projekty realizowane poza obszarami silnie zurbanizowanymi.

Za niewystarczające należy uznać oddziaływanie projektów w zakresie bezpieczeństwa drogowego. Pomimo stosowania różnych metod uspokojenia ruchu, większość projektów nie zawiera w sobie rozwiązań kompleksowych, a jak pokazują przytoczone statystyki ich wpływ na spadek wskaźników bezpieczeństwa (w postaci liczby wypadków drogowych czy liczby ofiar śmiertelnych) jest niewielki. Przykładem zastosowania tego typu rozwiązań jest projekt przebudowy ulic Wybickiego, Zgromadzenia Księża Zmartwychwstańców i Skłodowskiej-Curie w Kościerzynie, który poza budową wydzielonych azyli na przejściach dla pieszych zmieniających tor jazdy pojazdów zakładał m.in. zawężenie promieni skrętu na skrzyżowaniach, które jest skutecznym sposobem na uspokojenie ruchu. Pomimo, że zrealizowane projekty częściowo zakładały rozwiązania techniczne służące wszystkim użytkownikom ruchu, także pieszym, rowerzystom i pasażerom transportu zbiorowego to ich wpływ na poprawę warunków ruchu dla niezmotoryzowanych jest niewielki. Spowodowane jest to m.in. kryteriami wyboru projektów, które nie wymagały zawarcia elementów związanych z poprawą funkcjonowania publicznego transportu zbiorowego na etapie formułowania założeń projektów. Szczególnie dotyczy to projektów na obszarach pozamiejskich, gdzie np. w większości projektów za infrastrukturę przeznaczoną dla transportu zbiorowego uznaje się zatoki autobusowe, które w większym stopniu służą poprawie płynności ruchu niż pasażerom oczekującym na przyjazd autobusów. Stosowanie elementów uspokojenia ruchu w tych miejscach i peronów przystankowych¹¹⁰ wraz z pozostałą infrastrukturą pasażerską pozwalałoby to uzyskiwanie efektu synergii z projektami rozwijającymi system transportu zbiorowego.

Zdecydowanie lepszą ocenę uzyskały projekty przebudowy dróg powiatowych i wojewódzkich realizowane w ramach osi priorytetowej 4. Przebudowy dróg powiatowych pozwalały na poprawę jakości powiązań funkcjonalno-przestrzennych między stolicami powiatów a gminami wpływając pozytywnie na potencjał rozwojowy regionu. Z kolei przebudowy dróg wojewódzkich przyczyniały się do poprawy dostępności regionu względem głównych korytarzy transportowych. Dobór projektów w kontekście realizacji tych celów należy ocenić pozytywnie.

¹⁰⁸ World Bank. 2015. *Doing Business in Poland 2015*. Washington, DC; World Bank, str. 30

¹⁰⁹ W tym miejscu należy wymienić m.in. rozbudowę drogi wojewódzkiej nr 214 poprawiającej dostęp do portu w Łebie na odcinku Białogarda - Nowa Wieś Lęborska. Poza celami zwiększania dostępności transportowej inwestycja ta generowała dodatkowe korzyści w zakresie transportu ładunków do portu rybackiego oraz pozwoliła na lepszą obsługę ruchu turystycznego do nabrzeży jachtowych.

¹¹⁰ Peron przystankowy to wyniesiona część przystanku autobusowego oznaczonego znakiem D-15, która umożliwia wygodne wsiadanie i wysiadanie pasażerom w sytuacji kiedy krawędź peronu jest zrównana z podłogą pojazdu. W kompleksowy sposób zasady kształtowania peronów przystankowych, stanowiących także uspokojenie ruchu pojazdów opisano w dokumencie *Standardy dla przystanków zbiorowej komunikacji miejskiej w Olsztynie*, Olsztyn 2012.

Przede wszystkim dostępność transportowa wewnątrzwojewódzka pozostała mocno zróżnicowana. Za najlepiej dostępne tereny uznawane są obszar metropolitalny Trójmiasta oraz pas gmin położonych wzdłuż autostrady A1. Zdecydowanie gorzej oceniana jest zachodnia część województwa, w tym powiaty człuchowski, bytowski czy słupski.¹¹¹ Jednym z istotniejszych projektów zwiększających dostępność transportową względem autostrady A1 była przebudowa drogi wojewódzkiej nr 222 i nr 229 Etap I Budowa obwodnicy Pelplina z przebudową drogi wojewódzkiej 229. Dojazd do innego węzła autostrady poprawiła również rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 224 stanowiącej dojazd z miasta Tczew do węzła autostrady A1 Stanisławie, a także budowa obwodnicy Skórcza, również stanowiącej element dojazdu do autostrady A1. Z kolei zwiększenie dostępności obszaru metropolitalnego Trójmiasta od strony zachodniej odbyło się dzięki przebudowie drogi wojewódzkiej nr 211 Kartuzy - Żukowo i drogi powiatowej nr 1903G Kobysewo – Żukowo.

Niewielka wartość alokacji została zaabsorbowana przez beneficjentów w zachodniej i południowo-zachodniej części województwa, co biorąc pod uwagę brak inwestycji w drogi szybkiego ruchu na tym obszarze, przekłada się na opisaną już gorszą ocenę dostępności transportowej względem wschodu regionu (najgorszą oceną dostępności cechują się powiaty człuchowski, bytowski i słupski). Jedynymi zrealizowanymi inwestycjami o istotnym charakterze w kontekście regionalnym była rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 240 od Chojnic w kierunku granicy z województwem kujawsko-pomorskim oraz przebudowa drogi wojewódzkiej nr 211 w powiecie słupskim. W porównaniu do wschodniej części województwa zakres interwencji na zachodzie i południowym zachodzie był ograniczony, stąd dostępność w regionach gdzie stan wyjściowy był najniższy poprawiła się w stosunkowo niewielkim stopniu. Jak pokazuje Mapa 14. Projekty w obszarze transportu, gminy zachodniej części województwa w niewielkim stopniu skorzystały też z funduszy na rozwój infrastruktury dróg lokalnych w osi 8.

Przebudowy dróg wojewódzkich pozwalały również na poprawę dostępności ośrodków turystycznych.

Z kolei wysoką skutecznością charakteryzowały się projekty budowy obwodnic (np. budowa obwodnicy Pruszcza Gdańskiego), które częściowo lub w całości pozwalały na ograniczenie ruchu tranzytowego w centrach ośrodków miejskich. W ten sposób poprawiały zarówno aspekty bezpieczeństwa poprzez wydzielenie dla tranzytu nowych korytarzy ale także przenosiły skutki presji środowiskowej transportu poza obszary zurbanizowane. Oczekiwane były jednak projekty komplementarne względem budowy obwodnic, zakładające większe uspokojenie ruchu na równoległych relacjach. Pozwalałoby to na dodatkowe efekty interwencji w samych miastach oraz na lepsze wykorzystanie nowo wybudowanej infrastruktury.

Ten typ projektu pośrednio uzupełniał się z budową dróg dojazdowych do węzłów transportowych, gdzie także w części projektów zakładano budowę obwodnic. Efektywność tych projektów polegała na wzmacnianiu rozwoju transportu multimodalnego. Przykładem takiego projektu jest np. wspomniana już poprawa dostępności portów w Łebie, Ustce czy Władysławowie. W pozytywny sposób wpływało to także na efektywniejszy rozkład istotnych dla rozwoju województwa tras ruchu towarowego i sezonowego ruchu turystycznego po sieci transportowej, umożliwiając wykorzystanie alternatywnych korytarzy drogowych. który z punktu widzenia rozwoju województwa jest równie istotny.

---

¹¹¹ Rosik P., Komornicki T., Stępnik M., Pomianowski W., *Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na zwiększenie dostępności transportowej województw*, Warszawa 2012

imapp

4.1.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: transport drogowy [OP4]				
	Wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów objętych wsparciem z zakresu infrastruktury drogowej [szt.]	30	52	173,33%
	[produkt] Liczba projektów objętych wsparciem z zakresu poprawy dostępności do węzłów transportowych [szt.]	5	5	100%
	[produkt] Długość wybudowanych / przebudowanych dróg [km]	160	190,71	119,20%
	[rezultat] Korzyści monetarne ze skrócenia czasu podróży na nowych i zmodernizowanych drogach [€ / rok]	90 000 000	130 869 000	145,41%
	[oddziaływanie] Liczba mieszkańców województwa w obszarze leżącym w zasięgu izochrony 60 minutowej dojazdu do Trójmiasta transportem drogowym [osoby]	1 900 000	1 597 038	84,05%
	[oddziaływanie] Liczba stolic powiatów (miejskich i ziemskich) zlokalizowanych w zasięgu dostępności 60 minut do Gdańska transportem drogowym [szt.]	12	11	91,67%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Zrealizowano w sumie 52 projekty z zakresu infrastruktury drogowej projekty wobec zakładanych 30. Duże potrzeby infrastrukturalne w tym zakresie oraz oszczędności na przetargach przy realizacji innych inwestycji pozwoliły beneficjentom na wygenerowanie wkładu własnego do większej liczby projektów. Związane było to z sytuacją na rynku budowlanym, gdzie od 2007 r. rosła konkurencja, doprowadzając do spadku cen i dużej różnicy między zakładanymi kosztorysami i faktycznymi kosztami inwestycji. Większa liczba zrealizowanych projektów przekłada się na przekroczenie wartości wskaźnika przebudowanych lub wybudowanych dróg (o 30 km), które jest jednak znacząco niższe niż w przypadku miernika dotyczącego liczby projektów (+19,2p.p.) co wynika z faktu, że ponad 1/3 zrealizowanych projektów to opracowania dokumentacji projektowej (18 szt.). Innymi słowy duża liczba projektów dokumentacyjnych zwiększyła ogólną liczbę projektów, nie wpływając na wzrosty w innych wskaźnikach. Projekty dokumentacyjne należy ocenić pozytywnie, ponieważ pozwolą na sprawniejsze wdrażanie RPO WP 2014-2020. Wartość wskaźnika <i>Liczba projektów objętych wsparciem z zakresu infrastruktury drogowej</i> liczona bez projektów dotyczących opracowania dokumentacji projektowej nie odbiegałaby znacząco od zakładanej (+13 p.p.). W przypadku wskaźnika <i>Korzyści monetarne ze skrócenia czasu podróży</i> przekroczenie miernika o ponad 45%. Największy udział w poziomie realizacji wskaźnika miały projekty zlokalizowane w Trójmieście, pozwalające na zwiększenie przepustowości układu drogowego i zmniejszenie kongestii. Innym typem projektu generującym zauważalne zmiany w skróceniu czasu przejazdu były budowy obwodnic, ponieważ nowe odcinki dróg prowadzone są poza obszarami zabudowanymi. W przypadku dróg o charakterze regionalnym ma to istotne znaczenie, ponieważ liczne ograniczenia prędkości wynikające z m.in. zagospodarowania sąsiedztwa drogi, przejść dla pieszych czy jednopoziomowych skrzyżowań powodują, że niemożliwe jest osiągnięcie wyraźnych zmian w skróceniu czasu przejazdu na odcinkach modernizowanych. Wskaźnik <i>Liczba mieszkańców województwa w obszarze leżącym w zasięgu</i> 			

podsumowanie analizy obszaru: transport drogowy [OP4]

	<p><i>izochrony 60 minutowej dojazdu do Trójmiasta</i> został zrealizowany w blisko 85% co należy uznać za pozytywny efekt nie tylko RPO WP 2007-2013, lecz także inwestycji wspartych z innych programów finansowanych ze środków europejskich, które dotyczyły dróg o wyższych parametrach technicznych. Na drogach wojewódzkich czy powiatowych zdecydowanie trudniej o zmniejszenie czasu przejazdu (za wyjątkiem budowy nowych odcinków dróg czy obwodnic) z uwagi na z reguły silnie zurbanizowane tereny otaczające tego typu korytarze drogowe. Ponadto wskaźnik oddziaływania <i>Liczba stolic powiatów zlokalizowanych w zasięgu dostępności 60 min stolic powiatów względem Gdańska transportem drogowym</i> został osiągnięty blisko w 100%, na co największe przełożenie miały inwestycje na drogach wojewódzkich. Doprowadziły one do największych oszczędności czasowych w dojazdach do centrum obszaru metropolitalnego Trójmiasta. Istotną rolę odegrały także inwestycje z pozostałych funduszy unijnych w drogi o wyższych parametrach technicznych (np. autostrada A1)</p>	
<p>ocena struktury interwencji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wszystkie zrealizowane projekty miały wkład w wartości wskaźników produktu, w przeciwieństwie do wskaźnika rezultatu, gdzie w przypadku inwestycji na terenach zurbanizowanych trudno o istotne skrócenie czasu jazdy. Aspekt ten nie dotyczył projektów pozamiejskich, na których prędkość ze względu np. na stan nawierzchni była przed realizacją ograniczona a inwestycja wpłynęła na jej podniesienie – lub jak już wspomniano budowy obwodnic. • Na wskaźniki oddziaływania duży wpływ poza inwestycjami z RPO WP 2007-2013 miały projekty drogowe finansowane z innych źródeł (szczególnie autostrady i drogi ekspresowe), które pozwoliły na wygenerowanie dużych oszczędności w czasie przejazdu na południe od Gdańska. • Nie stwierdzono, aby jeden określony typ projektu cechował się brakiem wpływu na wskaźniki. W kontekście poprawy dostępności transportowej do aglomeracji Trójmiejskiej zauważalnych efektów (wpływających na osiągnięcie wskaźników oddziaływania) nie generują projekty zrealizowane w dalszej odległości od Gdańska, w zachodniej i południowo-zachodniej części województwa. 	
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pomimo nieosiągnięcia zakładanych wartości wskaźników oddziaływania, ocena projektów jest stosunkowo wysoka, ponieważ inwestycje przyczyniły się do celu szczegółowego RPO WP 2007-2013 dotyczącego poprawy połączeń między głównymi ośrodkami regionu. Efektem zrealizowanych inwestycji jest wzrost wewnątrzwojewódzkiej dostępności transportowej, szczególnie we wschodniej części regionu. Jednocześnie należy jednak podkreślić, że w analizowanym okresie nie udało się oczekiwanym stopniu zmniejszyć liczby wypadków i ich ofiar, choć możliwości oddziaływania RPO WP 2007-2013 (z uwagi na skalę interwencji) były mocno ograniczone. 	
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korzystne w RPO WP 2014-2020 jest dostrzeżenie istotności aspektu bezpieczeństwa ruchu drogowego wraz z położeniem większego nacisku na inwestycje na odcinkach dróg, gdzie poziom bezpieczeństwa jest co najwyżej średni. 	
<p>cel OP</p>	<p>spodziewane efekty</p>	<p>cel działania</p>
<p>poprawa spójności i efektywności regionalnego systemu transportowego oraz jego sprawne powiązanie z systemem krajowym i transeuropejskim</p>	<p>skrócenie czasu przejazdu między głównymi ośrodkami miejskimi oraz zredukowanie kosztów podróży i transportu</p> <p>zwiększenie dostępności do terenów atrakcyjnych turystycznie oraz stref inwestycyjnych;</p> <p>zwiększenie poziomu</p>	<p>usprawnienie powiązań transportowych między najważniejszymi ośrodkami aktywności gospodarczej (w tym turystycznej) i koncentracji ludności w regionie</p> <p>podniesienie konkurencyjności regionalnych węzłów transportowych</p>

podsumowanie analizy obszaru: transport drogowy [OP4]		
	<p>bezpieczeństwa w transporcie</p> <p>wzrost zdolności węzłowej infrastruktury transportowej do obsługi rosnących potrzeb przewozowych</p>	
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
duży	<p>umiarkowanie pozytywna</p> <p>poprawa jakości kluczowych regionalnych połączeń drogowych</p> <p>poprawa dostępności drogowej portów morskich i węzłów autostradowych</p>	<p>w większości zgodny z oczekiwaniami</p> <p>uzyskano znaczącą poprawę dostępności transportowej do węzłów autostradowych, ograniczone efekty uzyskano w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego</p> <p>wzrost roli kluczowych węzłów transportowych, szczególnie węzłów drogowych, niewielki wpływ na multimodalności w transporcie pasażerskim</p>

podsumowanie analizy obszaru: transport drogowy [OP8]				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba zrealizowanych projektów inwestycyjnych z zakresu infrastruktury drogowej [szt.]	20	43	215%
	[produkt] Długość wybudowanych / przebudowanych dróg [km]	45	149,76	332,80%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Zrealizowano w sumie 43 projekty z zakresu infrastruktury drogowej wobec zakładanych 20. Na przekroczenie zakładanej wartości wskaźnika wpłynęły duże potrzeby infrastrukturalne oraz trudna sytuacja na rynku wykonawczym, skutkująca znacznie niższymi cenami ofertowymi w porównaniu do cen kosztorysowych. Drogi lokalne są atrakcyjnymi inwestycjami dla samorządów, oszczędności na przetargach mogły zostać więc wykorzystane na zaspokojenie potrzeb większej liczby wnioskodawców. Przekroczenie wartości wskaźnika o ponad 100 km przebudowanych lub wybudowanych dróg wiąże się bezpośrednio ze wzrostem liczby zrealizowanych projektów z zakresu infrastruktury drogowej. Średnia długość przebudowanych / wybudowanych dróg przypadająca na jeden projekt to 3,48 km (największy z projektów obejmował 10,78 km dróg a najmniejszy 0,25 km), która jest o ponad 1 km większa niż wynikająca z analizy zakładanych w RPO WP 2007-2013 wartości. 23 projekty zrealizowane ponad zakładaną we wskaźnikach liczbę spowodowały wzrost wskaźnika długości wybudowanych / przebudowanych dróg o około 80 km. 			
ocena struktury interwencji	<ul style="list-style-type: none"> Wobec braku wskaźników rezultatu i oddziaływania dla OP8 trudno o ocenę interwencji względem wskaźników produktu (wszystkie zrealizowane projekty wpływały na ww. wskaźniki). 			

podsumowanie analizy obszaru: transport drogowy [OP8]

<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> W większości projekty wpływały na zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej, w mniejszym stopniu na atrakcyjność turystyczną i gospodarczą poszczególnych obszarów, czego miarą jest realizacja inwestycji na terenie lub w sąsiedztwie MPZP (w takiej sytuacji rozwój danego obszaru jest spójny z rozwojem infrastruktury). Podobnie jak w przypadku projektów drogowych realizowanych w OP4 gorsza ocena interwencji dotyczy poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego. Analizy dokumentacji wniosków projektowych wykazały, że rozwiązania techniczne służące poprawie bezpieczeństwa (m.in. elementy uspokojenia ruchu) były stosowane w ograniczonej formie. 	
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> Korzystne w RPO WP 2014-2020 jest dostrzeżenie istotności aspektu bezpieczeństwa ruchu drogowego wraz z położeniem większego nacisku na inwestycje na odcinkach dróg gdzie poziom bezpieczeństwa jest co najwyżej średni. 	
<p>cel OP</p>	<p>spodziewane efekty</p>	<p>cel działania</p>
<p>wzmocnienie potencjału rozwojowego na obszarach poza dużymi miastami</p>	<p>poprawa jakości lokalnej sieci drogowej</p>	<p>zwiększenie lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej</p>
<p>ocena interwencji</p>		
<p>potencjalny wpływ interwencji</p>	<p>zmiana w okresie interwencji</p>	<p>faktyczny wpływ interwencji</p>
<p>niewielki</p>	<p>umiarkowanie pozytywna znacząca poprawa stanu dróg, parametrów technicznych i wzrost przepustowości</p>	<p>częściowo zgodny z założeniami pożądana koncentracja środków na drogach prowadzących do terenów inwestycyjnych i obszarów turystycznych; niewielki zasięg oddziaływania projektów, w tym ograniczony wpływ na skrócenie czasu przejazdu i bezpieczeństwo ruchu drogowego</p>

4.2 Transport kolejowy

4.2.1 Logika interwencji

Logika interwencji w obszarze transportu kolejowego jest uwarunkowana przede wszystkim niską konkurencyjnością tej gałęzi transportu względem przewozów drogowych oraz niezadowalającym stanem infrastruktury kolejowej. To w dużym stopniu przekłada się na gorsze czasy przejazdu i słabszą dostępność regionu. W RPO WP 2007-2013 zakładano wsparcie dla regionalnej infrastruktury kolejowej poprzez rewitalizację kluczowych linii kolejowych, poza szlakami o charakterze krajowym i europejskim. Zakładano poprawę parametrów technicznych linii, które pozwalałaby na poprawę oferty przewozowej dla pasażerów lub przywrócenie połączeń na liniach, na których ruch z przyczyn niskiej atrakcyjności połączeń został wstrzymany.

Interwencja obejmowała także inwestycje w infrastrukturę punktową, w tym projekty zwiększające bezpieczeństwo ruchu drogowego, poprawiające jakość infrastruktury pasażerskiej i przepustowość szlaków kolejowych poprzez wdrażanie nowoczesnych systemów sterowania ruchem kolejowym.

Tabela 28. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze transport kolejowy

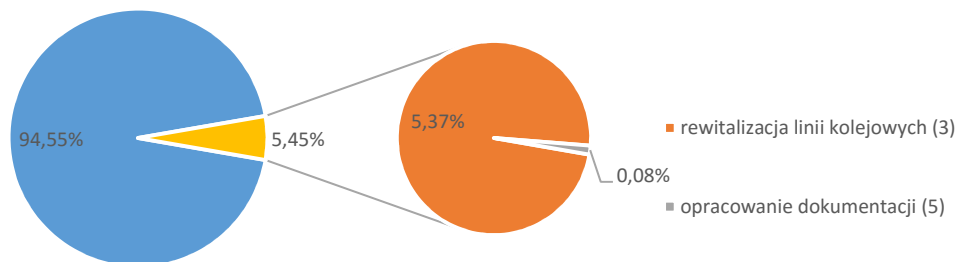
cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> (OP 4) usprawnienie powiązań transportowych między najważniejszymi ośrodkami aktywności gospodarczej (w tym turystycznej) i koncentracji ludności w regionie (OP 4) podniesienie konkurencyjności regionalnych węzłów transportowych 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(-) <ul style="list-style-type: none"> niska dostępność transportowa regionu i słaba integracja jego układu transportowego niezadowalający stan infrastruktury transportowej niska konkurencyjność regionalnych kolejowych przewozów pasażerskich nie w pełni wykorzystany potencjał regionalnych węzłów transportowych 	<ul style="list-style-type: none"> rewitalizacja linii kolejowych inwestycje w punktową infrastrukturę kolejową i systemy sterowania ruchem 	<ul style="list-style-type: none"> wartość projektu nie niższa niż 2 mln € projekty wynikające ze Strategii Rozwoju Transportu w Województwie Pomorskim poprawiające dostępności do obszarów koncentracji ludności i aktywności gospodarczej, a także do rynku pracy i usług edukacyjnych poprawiające dostępności do obszarów atrakcyjnych turystycznie, a zwłaszcza cennych przyrodniczo zmniejszające natężenia ruchu na przeciążonych odcinkach sieci drogowej 	<ul style="list-style-type: none"> poprawa parametrów technicznych regionalnych linii kolejowych poprawa jakości usług kolejowych zwiększenie zdolności przewozowych regionalnego transportu kolejowego

4.2.2 Charakterystyka interwencji

Realizacja projektów w obszarze transportu kolejowego możliwa była w ramach Działania 4.2 *Rozwój regionalnej infrastruktury kolejowej*.

Wykres 108. Wartość projektów w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji.

Wartość projektów w Działaniu 4.2 wynosiła ponad 379 mln zł i odpowiadała 5,4% wartości alokacji w EFRR RPO WP 2007-2013. Z uwagi na niewielką liczbę projektów zrealizowanych w ramach tego Działania, a także ich podobny zakres wydzielono dwa typy projektów: rewitalizacje linii kolejowych (3 realizacje) oraz przygotowanie dokumentacji projektowej (5 realizacji).

Tabela 29. Typologia projektów w obszarze transportu kolejowego

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
rewitalizacja linii kolejowych (Działanie 4.2)	Poprawa stanu infrastruktury kolejowej oraz warunków obsługi ruchu pasażerskiego poprzez m.in. wymianę nawierzchni torowej, modernizację peronów	3	373 579 833 zł
opracowanie dokumentacji projektowej (Działanie 4.2)	przygotowanie dokumentacji projektowej, raportów oddziaływania na środowisko, uzgodnień i pozwoleń	5	5 542 193 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Rewitalizacje linii kolejowych miały na celu poprawę stanu infrastruktury kolejowej z uwzględnieniem potrzeb pasażerów. Obejmowały zarówno wymianę nawierzchni torowej jak i modernizację peronów z przystosowaniem ich do wymagań osób z niepełnosprawnościami. Głównym celem rewitalizacji była poprawa warunków organizacji ruchu kolejowego, w szczególności poprawa czasów przejazdu pociągów. Przy realizacji projektów zwiększano parametry techniczne, jak możliwy nacisk na oś dla pociągu poruszającego się daną linią, a także ograniczano możliwość wystąpienia zagrożeń dla bezpieczeństwa prowadzenia ruchu kolejowego. Wybrane projekty realizowane były na istniejących liniach i wprost wynikały z zapisów Regionalnej strategii rozwoju transportu w województwie pomorskim na lata 2007-2020¹¹². W założeniach miały one zwiększać dostępność transportową

¹¹² Przyjętej uchwałą nr 604/XXVI/08 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 września 2008 r.

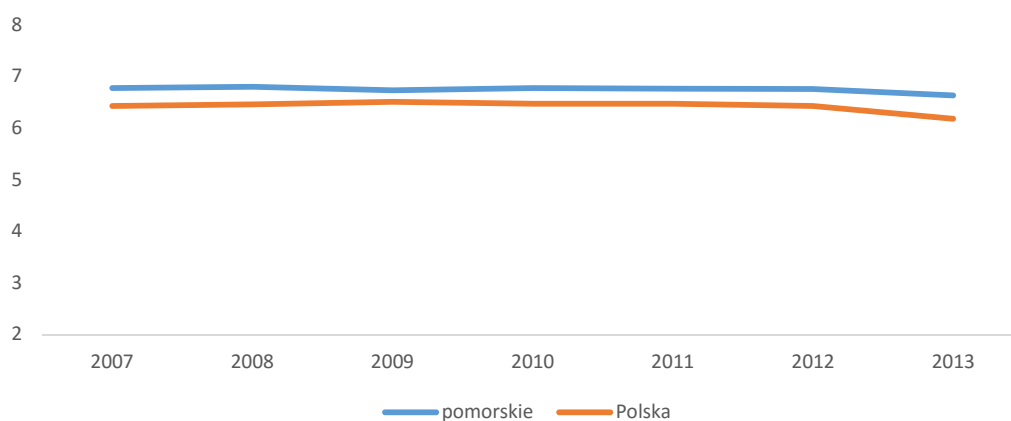
ośrodków o kluczowej roli gospodarczej. Istotnym efektem interwencji miało być także zmniejszenie natężenia ruchu drogowego na drogach równoległych, przy ograniczeniu negatywnego wpływu zanieczyszczeń emitowanych przez pojazdy osobowe. Troska o tereny cenne przyrodniczo łączyła się także z chęcią wykorzystania transportu kolejowego do zapewnienia potencjalnym turystom szybkiej i wygodnej możliwości przemieszczania się po regionie.

W dwóch projektach z zakresu rewitalizacji beneficjentem było PKP Polskie Linie Kolejowe, które jest głównym zarządcą linii kolejowych w Polsce. Beneficjentem jednego z projektów, który poza rewitalizacją odcinka linii zakładał poprawę bezpieczeństwa na przejeździe kolejowym poprzez budowę wiaduktu, był powiat wejherowski. Wartość rewitalizacji finansowanych z RPO WP 2007-2013 wyniosła blisko 374 mln zł. Poza projektami inwestycyjnymi prowadzone były także prace przygotowawcze, które obejmowały przygotowanie dokumentacji projektowej dla zadań rewitalizacyjnych oraz rozbudowy systemu transportu kolejowego w regionie, których zrealizowano 5 projektów na łączną wartość ponad 5,5 mln zł. Poza PKP Polskie Linie Kolejowe beneficjentami tego typu projektów byli PKP Szybka Kolej Miejska w Trójmieście, samorząd województwa pomorskiego oraz gmina Bytów.

4.2.3 Ocena interwencji

Od 2007 r. gęstość czynnych linii kolejowych na 100 km² powierzchni województw zmniejszyła się w całym kraju średnio o ponad 4,6%. Spadek ten dotyczył także województwa pomorskiego, był on jednak mniej znaczący i wynosił 3%. Biorąc pod uwagę, że wskaźnik gęstości linii kolejowych w Polsce jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych województwach wartość 6,67 km/100 km² na Pomorzu jest jednym z wyższych. Jest to wciąż związane z zaszczościami historycznymi w poziomie rozwoju infrastruktury kolejowej w regionach.

Wykres 109. Gęstość linii kolejowych na 100 km² powierzchni województw w latach 2006-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Realizacja projektów mających na celu poprawę parametrów technicznych szlaków kolejowych poprzez ich rewitalizacje przyczyniła się do ograniczenia spadku długości czynnych linii. Dzięki projektom skupionym w Działaniu 4.2 *Rozwój regionalnej infrastruktury kolejowej*, możliwe jest także zwiększenie konkurencyjności transportu kolejowego względem transportu kołowego, co przekłada się na ograniczenie presji środowiskowej transportu. Do transportu kolejowego odnoszą się dwa wskaźniki mierzące poziom realizacji założeń RPO WP oraz rezultaty podjętej interwencji. Żadna z zakładanych wartości nie została jednak spełniona.

Wpływ projektów na realizację celów RPO WP 2007-2013 w zakresie transportu kolejowego należy ocenić jako skuteczny, pomimo że przedstawione w podsumowaniu wskaźniki nie zostały osiągnięte. Zrealizowano jednakże inwestycje, które znacząco zwiększyły spójność transportową województwa w obszarze transportu kolejowego. Pozwoliły osiągnąć także efekty synergii w zakresie transportu towarów. Pozytywnym przykładem takiej realizacji jest rewitalizacja tzw. kościerskiego korytarza kolejowego. Poprawa warunków ruchu, dostępności dla pasażerów oraz skrócenie czasu przejazdów pozwoliły diametralnie podnieść atrakcyjność transportu kolejowego. Biorąc pod uwagę, że linia kolejowa nr 201 prowadzi do Portu Morskiego w Gdyni, jej rewitalizacja stanowi projekt komplementarny wobec planów rozwoju tego węzła transportowego. Ograniczenia przepustowości występujące na równoległych liniach kolejowych mogą spowodować znaczący wzrost liczby pociągów towarowych wywożących/dowożących ładunki do portu po zrewitalizowanym szlaku. Rewitalizacja linii kolejowej nr 201 wraz z budową Pomorskiej Kolei Metropolitalnej jako projektem komplementarnym (wspartym w ramach Działania 7.1 POIiŚ) pozwoliła także na uruchomienie połączeń kolejowych w dotychczas niedostępnych relacjach: ze stacji Gdynia Główna i Gdańsk Wrzeszcz do Portu Lotniczego Gdańsk-Rębiechowo oraz do Kartuz. Nowoczesne pociągi PKM wykorzystując efekty rewitalizacji LK nr 201 zwiększyły dostępność do transportu kolejowego na głównym tarasie obszaru Trójmiasta, a kontynuacja tych projektów w zakresie budowy nowych przystanków i infrastruktury przesiadkowej (Gdynia Stadion i Gdynia Karwiny) pozwoli na wielokrotnienie tych efektów.

Usprawnieniu połączeń kolejowych służyła także rewitalizacja linii kolejowej nr 213 Reda – Hel, która ma ogromne znaczenie dla ruchu turystycznego w dojazdach do miejscowości położonych na Półwyspie Helskim. Ruch pociągów na tej linii ma nie tylko znaczenie regionalne ale i krajowe, z uwagi na prowadzenie tymże szlakiem połączeń dalekobieżnych. Skrócenie czasu przejazdu pociągów oraz poprawa infrastruktury pasażerskiej spowodowało znaczący wzrost liczby pasażerów oraz poprawę konkurencyjności transportu kolejowego względem transportu drogowego. Sezon turystyczny jest dla mieszkańców północnej części województwa czasem wzmożonej kongestii na drogach, przyczyniającej się do spadku atrakcyjności zamieszkania i jakości środowiska. Interwencja w obszarze transportu kolejowego pozwala pośrednio na ich ograniczanie.

Powyższe czynniki są istotne z punktu widzenia trwałości projektu, gdyż większe wykorzystanie infrastruktury pozwala na uzyskiwanie przez zarządcę sieci kolejowej większych wpływów za dostęp do infrastruktury kolejowej, a co za tym idzie wzmocnione możliwości utrzymania drogi kolejowej na odpowiednich standardach parametrów technicznych. Zagroženiem w tym aspekcie jest konieczność ponoszenia kosztów utrzymania odpowiedniej oferty przewozowej dla pasażerów przez organizatora transportu. W przypadku braku dogodnych połączeń dla pasażerów, oczekiwanego rozkładu jazdy może nastąpić ich odpływ do innych środków transportu wobec czego infrastruktura pasażerska będzie niewykorzystywana na zakładanym poziomie.

Pomimo, że przygotowanie dokumentacji projektowej dla projektów związanych z transportem kolejowym nie wpływa na wskaźniki także należy uznać je jako perspektywiczne, ponieważ zakładane inwestycje potencjalnie zwiększają szanse na wzrost konkurencyjności transportu kolejowego względem transportu drogowego. Ma to duże znaczenie ze względów ekologicznych oraz przepustowości infrastruktury drogowej, która w wielu miejscach węzłowych jest nadmiernie obciążona natężeniem ruchu, a koszty ich modernizacji względem inwestycji w rewitalizację linii kolejowych są znacząco większe.

Pomimo niewielkiej liczby zrealizowanych projektów w stosunku do liczby projektów z zakresu transportu drogowego, dofinansowane w ramach RPO WP 2007-2013 inwestycje miały kluczowy charakter ze względu na sieć osiedleńczą i kolejową w regionie. Potwierdza to fakt zrealizowania w

90% zakładanej wartości wskaźnika liczby pasażerów przewożonych w regionalnym transporcie kolejowym, która jest m.in. wynikiem poprawy parametrów technicznych szlaków kolejowych (a przez to czasów przejazdu) oraz infrastruktury pasażerskiej. Inwestycje te wpływały także na poprawę dostępności stacji i przystanków kolejowych, do których zbyt duża odległość jest głównym powodem wyboru samochodu osobowego w dojazdach do miejsc pracy lub nauki w województwie pomorskim, zamiast publicznego transportu zbiorowego.¹¹³ Projekty rewitalizacji linii kolejowych wraz z projektami komplementarnymi dofinansowanymi z innych programów poprawiały także dostępność węzłów transportowych i integrację różnych środków transportu, jednak działania te wymagają kontynuacji dla zapewnienia oczekiwanego poziomu usług w transporcie zbiorowym. Jako przykład dobrej praktyki w tym zakresie można przytoczyć budowę przystanków kolejowych w ramach Pomorskiej Kolei Metropolitalnej (np. przystanek Gdańsk Osowa na LK nr 201 finansowany z RPO WP 2007-2013), które są przykładem zastosowania jednych z najlepszych w kraju rozwiązań w zakresie integracji infrastrukturalno-przestrzennej różnych środków transportu (kolei aglomeracyjnej i komunikacji miejskiej).

4.2.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: transport kolejowy				
	Wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów objętych wsparciem w zakresie infrastruktury kolejowej [szt.]	10	8	80%
	[produkt] Długość wybudowanych / przebudowanych linii kolejowych [km]	170	141,13	83,02%
	[rezultat] Korzyści monetarne ze skrócenia czasu podróży na nowych i modernizowanych liniach kolejowych w przewozach pasażerskich i towarowych [€ / rok]	7 000 000	6 309 100	90,13%
	[oddziaływanie] Liczba pasażerów obsługiwanych w regionalnym transporcie kolejowym (bez kolejowego transportu metropolitalnego) [osoby]	15 000 000	13 616 894	90,78%
ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Zrealizowano 8 z zakładanych 10 przedsięwzięć w zakresie infrastruktury kolejowej, z tego 5 obejmujących opracowanie dokumentacji technicznej dla projektów planowanych do realizacji. W związku z tym, że 96% sieci kolejowej w Polsce jest zarządzana przez PKP Polskie Linie Kolejowe potencjalnie głównym odbiorcą środków mógł być ten zarządca sieci. PKP PLK realizuje szereg inwestycji kolejowych w całej Polsce, stąd jego ograniczona możliwość organizacyjna wydatkowania środków oraz ukierunkowanie polityki inwestycyjnej na linie magistralne i o znaczeniu państwowym, a w mniejszym stopniu na linie o charakterze regionalnym. Ponadto inwestycje kolejowe poza działaniami infrastrukturalnymi oznaczają także konieczność utrzymania oferty przewozowej, odpowiedniej do analizowanego w studiach wykonalności popytu. Większość projektów (z wyjątkiem kluczowych inwestycji) polegała na opracowaniu dokumentacji technicznej, które podniosły realizację wskaźnika produktu oraz docelowo umożliwią sprawniejsze wdrażanie RPO WP 2014-2020. Pomimo braku osiągnięcia zakładanych wartości wskaźnika produktu, ponad 90% wykonania odnotowano we wskaźniku <i>Korzyści monetarne ze skrócenia czasu podróży na nowych i zmodernizowanych liniach kolejowych w przewozach</i> 			

¹¹³ Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS, *Praca badawcza pt. Badanie pilotażowe zachowań komunikacyjnych ludności w Polsce*, Jachranka 2015.

podsumowanie analizy obszaru: transport kolejowy

	<p><i>pasażerskich i towarowych</i>. Jest to pozytywny efekt właściwego doboru kluczowych projektów, które wygenerowały znaczące korzyści zarówno w transporcie pasażerskim jak i towarowym. Należy podkreślić, że były to rewitalizacje (a nie modernizacje), dlatego nie zwiększano parametrów technicznych szlaków, przywracając jedynie prędkości pierwotnie projektowane dla danej linii (co nie pozwala na wygenerowanie większych korzyści w tym zakresie).</p> <ul style="list-style-type: none"> Niewielkie niedopełnienie zakładanej wartości wskaźnika <i>Liczba pasażerów obsługiwanych w regionalnym transporcie kolejowym</i> nie zaburza pozytywnej oceny efekty realizacji projektów, szczególnie w kontekście dużych inwestycji w obszarze transportu drogowego (skutkujących skróceniem czasu przejazdu i poprawy komfortu podróży), który stanowi konkurencję dla połączeń kolejowych. Na wartość wskaźnika miały również wpływ inwestycje finansowane z innych źródeł (m.in. modernizacja linii kolejowej nr 9 skutkująca zwiększeniem atrakcyjności połączeń kolejowych w relacjach Gdańsk – Tczew i Gdańsk – Malbork). 	
<p>ocena struktury interwencji</p>	<ul style="list-style-type: none"> Wkład projektów w realizację wskaźników należy uznać za wysoki (szczególnie linia kolejowa nr 201, która generuje efekty zarówno w transporcie pasażerskim jak i towarowym, a z kolei rewitalizacja helskiego korytarza kolejowego ma istotne znaczenie dla ruchu turystycznego). Ocena interwencji w tym obszarze w odniesieniu do wskaźników oddziaływania jest pozytywna także dlatego, że liczba zrealizowanych projektów inwestycyjnych jest niewielka. 	
<p>cele RPO WP 2007-2013</p>	<ul style="list-style-type: none"> Interwencja spełniła zakładany cel poprawy połączeń infrastrukturalnych między głównymi ośrodkami regionu, zwiększając parametry techniczne linii kolejowych, w tym skracając czas przejazdu i podnosząc jakość infrastruktury pasażerskiej. Jednakże wskaźniki nie do końca obrazują jakościową zmianę, która dokonała się na infrastrukturze kluczowych linii regionalnych. Jest to efekt wciąż ograniczonej oferty przewozowej (w przypadku liczby pasażerów) i niedostosowanego do potrzeb mieszkańców rozkładu jazdy, oraz zmniejszania się roli transportu autobusowego poza miastami, który mógłby stanowić podsystem uzupełniający i wspierający transport kolejowy. 	
<p>komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> Poza inwestycjami w poprawę parametrów technicznych, które zostały opracowane w sposób poprawny i odnoszą się do kluczowych inwestycji, istotne jest także utrzymanie lub poprawa oferty przewozowej, dlatego istotne jest aby prognozowana liczba uruchamianych pociągów oparta o studium wykonalności dla inwestycji była elementem oceny projektów (np. w części <i>B5. Trwałość instytucjonalno-finansowa</i> kryteriów wyboru projektów, z ukierunkowaniem oceny sposobu eksploatacji linii na jej potencjalne wykorzystanie przez przewoźników). 	
<p>cel OP</p>	<p>spodziewane efekty</p>	<p>cel działania</p>
<p>poprawa spójności i efektywności regionalnego systemu transportowego oraz jego sprawne powiązanie z systemem krajowym i transeuropejskim</p>	<p>skrócenie czasu przejazdu między głównymi ośrodkami miejskimi oraz zredukowanie kosztów podróży i transportu</p>	<p>usprawnienie powiązań transportowych między najważniejszymi ośrodkami aktywności gospodarczej (w tym turystycznej) i koncentracji ludności w regionie; podniesienie konkurencyjności regionalnych węzłów transportowych</p>
<p>ocena interwencji</p>		
<p>potencjalny wpływ interwencji</p>	<p>zmiana w okresie interwencji</p>	<p>faktyczny wpływ interwencji</p>
<p>duży</p>	<p>pozytywna</p>	<p>zgodny z założeniami</p>

podsumowanie analizy obszaru: **transport kolejowy**

znacząca poprawa warunków prowadzenia ruchu kolejowego w przewozie pasażerskim i towarowym

skrócenie czasu jazdy i poprawa infrastruktury pasażerskiej na liniach kolejowych prowadzących do ośrodków turystycznych, regionalnych ośrodków gospodarczych i głównych węzłów transportowych (Port Morski w Gdyni)

4.3 Transport zbiorowy

4.3.1 Logika interwencji

Interwencja w obszarze transportu zbiorowego ukierunkowana została na poprawę jakości transportu zbiorowego w miastach. Zakładała ona zwiększenie integracji różnych systemów tego typu transportu, w tym komunikacji miejskiej i transportu rowerowego. Zakładano pozytywny wpływ inwestycji na środowisko naturalne i jakość zamieszkania poprzez zakupy nowoczesnego taboru. Poprawie miała ulec także dostępność tych środków transportu dla osób z niepełnosprawnościami, a także konkurencyjność czasów przejazdu względem komunikacji indywidualnej.

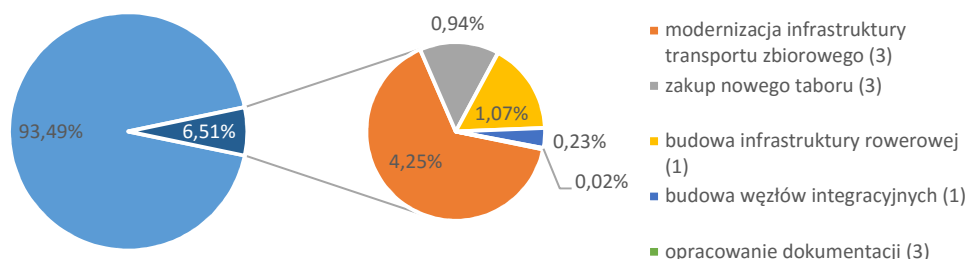
Tabela 30. Podsumowanie logiki interwencji w obszarze transportu zbiorowego

cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> (OP 3) <i>Rozwój i integracja efektywnych i przyjaznych środowisku miejskich systemów transportu zbiorowego</i> (OP 4) <i>podniesienie konkurencyjności regionalnych węzłów transportowych</i> 		
przesłanki	formy wsparcia	postulaty/preferencje	oczekiwana zmiana
(-) <ul style="list-style-type: none"> niska dostępność transportowa regionu i słaba integracja jego układu transportowego niezadowalający stan infrastruktury transportowej nie w pełni wykorzystany potencjał regionalnych węzłów transportowych 	<ul style="list-style-type: none"> modernizacja infrastruktury transportu zbiorowego zakup nowego taboru na potrzeby transportu zbiorowego budowa zintegrowanych systemów zarządzania ruchem w miastach budowa infrastruktury rowerowej budowa węzłów integracyjnych 	OP 3 <ul style="list-style-type: none"> miasta powyżej 35 tys. mieszkańców projekty wpisujące się w zintegrowane plany rozwoju transportu miejskiego minimalna wartość projektu nie niższa niż 2 mln € projekty wpisujące się w postanowienia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego OP 4 <ul style="list-style-type: none"> inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury zapewniającej dostęp do węzłów transportowych inwestycje związane z poprawą istniejącej i budową nowej infrastruktury węzłów transportowych 	<ul style="list-style-type: none"> wzrost spójności komunikacyjnej w Obszarze Metropolitalnym oraz upowszechnienie korzystania z transportu zbiorowego zwiększenie efektywności zarządzania transportem zbiorowym wraz z poprawą bezpieczeństwa transportu zbiorowego wzrost zdolności węzłowej infrastruktury transportowej do obsługi rosnących potrzeb przewozowych

4.3.2 Charakterystyka interwencji

W RPO WP 2007-2013 założono, że projekty związane z rozwojem transportu zbiorowego będą skupione w Działaniu 3.1 *Rozwój i integracja systemów transportu zbiorowego*. Finansowanie działań w zakresie integracji systemów transportowych było możliwe także z Działania 4.3 *Rozwój i poprawa dostępności węzłów transportowych* jednak to Działanie w dużo większym stopniu jest zorientowane na aspekty związane z logistyką i transportem towarów, stąd tylko jeden z projektów został zakwalifikowany jako ten, który wspierał rozwój transportu zbiorowego.

Wykres 110. Wartość projektów w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej (udział w całkowitej wartości projektów RPO WP 2007-2013)

Źródło: Opracowanie własne.

W nawiasie podano liczbę zrealizowanych projektów w ramach danego typu interwencji

Na obszar transport miejski przeznaczono łącznie blisko 453 mln zł, co stanowiło 6,5% wartości w alokacji EFRR RPO WP 2007-2013. Największą część pod względem wartości stanowiła modernizacja infrastruktury transportu zbiorowego (4,2% – 4 projekty). Zrealizowano także jeden duży projekt w zakresie budowy infrastruktury rowerowej, który swoją wartością przewyższał 3 projekty zakupu nowego taboru komunikacji publicznej. Jak wspomniano na wstępie, jeden z projektów z Działania 4.3 został zakwalifikowany do obszaru transportu zbiorowego. Inwestycja ta polegała na budowie węzła integracyjnego w Tczewie, którego wartość wynosiła ponad 16 mln zł.

Tabela 31. Typologia projektów w obszarze transport zbiorowy

typ	krótka charakterystyka	liczba projektów	wartość projektów
modernizacja infrastruktury transportu zbiorowego (Działanie 3.1)	Budowa i wydzielenie pasów dla ruchu pojazdów transportu zbiorowego, budowa zatok autobusowych, węzłów integracyjnych i pętli autobusowych, budowa i modernizacja torowisk tramwajowych	4	295 773 279 zł
zakup nowego taboru (Działanie 3.1)	Zakup ekologicznych pojazdów transportu zbiorowego w tym autobusów, tramwajów i trolejbusów, z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami	3	65 264 102 zł
budowa infrastruktury rowerowej (Działanie 3.1)	Budowa dróg dla rowerów, parkingów rowerowych i parkingów przesiadkowych typu <i>bike&ride</i>	1	74 840 822 zł
budowa węzłów integracyjnych (Działanie 4.3)	Budowa dróg dojazdowych, parkingów przesiadkowych oraz placów manewrowych w obrębie węzła transportowego integrującego różne środki transportu	1	16 356 799 zł
opracowanie dokumentacji projektowej (Działanie 3.1)	przygotowanie dokumentacji projektowej, raportów oddziaływania na środowisko, uzgodnień i pozwoleń	3	1 193 123 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Głównym celem interwencji w obszarze transportu zbiorowego był jego rozwój i integracja jako systemu przyjaznego środowisku, sparzającemu ograniczaniu negatywnej presji środowiskowej w miastach, a przez to poprawiającej jakości życia mieszkańców. Koncentrowano się głównie na modernizacji i budowie infrastruktury transportu zbiorowego, zakupie nowego taboru i poprawie integracji różnych środków transportu przez rozbudowę węzłów transportowych. Za wspierające rozwój transportu zbiorowego uznaliśmy także projekty usprawniające dojazdy rowerem w miastach.

Na modernizację infrastruktury transportu zbiorowego wydano łącznie blisko 300 mln zł, realizując 4 projekty. Skupiano się na poprawie prowadzenia ruchu pojazdów komunikacji miejskiej, zmniejszaniu czasów przejazdu na kluczowych relacjach i poprawie dostępności transportowej obszarów silnie zurbanizowanych. Projekty te dotyczyły zarówno transportu autobusowego, jak i tramwajowego. Poza wyznaczaniem dedykowanych wyłącznie dla komunikacji miejskiej pasów autobusowych poszerzano ofertę transportu szynowego poprzez rozbudowę i modernizację torowisk tramwajowych. Takie inwestycje możliwe były jedynie w Gdańsku, który jest jedynym miastem w województwie posiadający system transportu tramwajowego. W założeniach projektów przewidywano także zakup nowego taboru dedykowanego do korzystania z nowopowstałej infrastruktury.

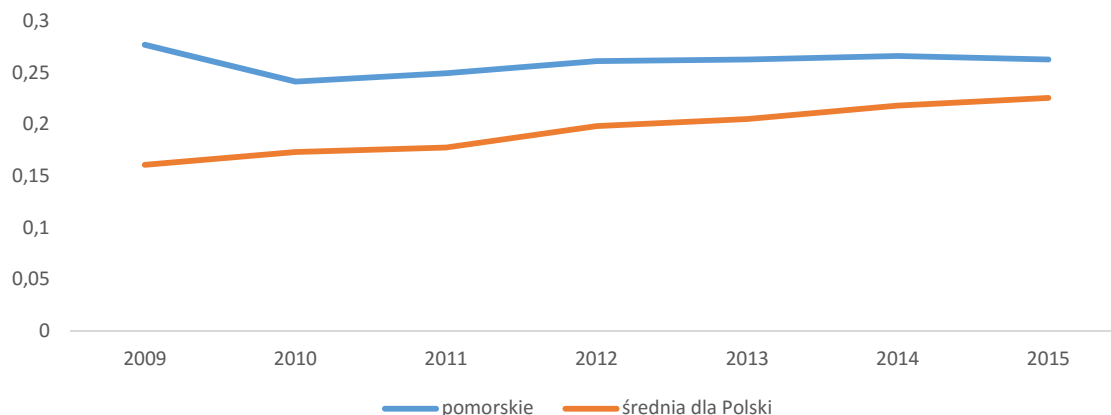
Zakup nowego taboru stanowił także osobny typ projektu. Premiowano zakup pojazdów ekologicznych, o nowoczesnych napędach ograniczających emisję do atmosfery. Zrealizowano 3 tego typu projekty o łącznej wartości ponad 65 mln zł. Ich realizacja możliwa była jedynie w miastach powyżej 35 tys. mieszkańców, które chciały rozwijać istniejącą ofertę przewozową komunikacji miejskiej. Poza taborom obsługującym mieszkańców miast zrealizowano także jeden projekty zakupu taboru kolejowego służący obsłudze obszaru metropolitalnego Trójmiasta, gdzie beneficjentem był samorząd województwa pomorskiego.

Interwencja obejmowała także wsparcie dla infrastruktury rowerowej i budowy węzłów integracyjnych. Zrealizowano po jednym projekcie dla każdego z tych typów. W założeniach miały one przyczynić się do poprawy multimodalności w transporcie m.in. poprzez ułatwienie możliwości przesiadek dla pasażerów, budowę dróg rowerowych prowadzących do przystanków i stacji oraz budowę parkingów przesiadkowych typu bike&ride.

4.3.3 Ocena interwencji

Poprawa jakości i konkurencyjności komunikacji miejskiej w Polsce jest elementem polityki transportowej, która zakłada zmniejszenie uciążliwości generowanych przez transport zmotoryzowany w miastach. Dzięki temu znaczące zmiany w tym zakresie widoczne są zasadniczo w większości miast w Polsce, także w poprawie dostępności transportowej wśród osób wykluczonych ze względu na niepełnosprawności. W latach 2009-2015 wzrosła liczba pojazdów przystosowanych do obsługi osób z niepełnosprawnościami. W ogromnej większości były to pojazdy nowe, które cechowało również posiadanie napędów spełniających normy spalania EURO6, a więc pojazdów wysoce ekologicznych.

Wykres 111. Liczba pojazdów taboru autobusowego komunikacji miejskiej przystosowanych do przewozu osób z niepełnosprawnościami na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na tle średniej wartości dla Polski wzrost liczby pojazdów przystosowanych do przewozu osób z niepełnosprawnościami cechuje podobna dynamika. Od 2010 r. widoczny jest wzrost liczby tego typu pojazdów, który po części związany jest z miejskimi inwestycjami dofinansowanymi z RPO WP 2007-2013. Wytłumaczenie spadków liczby pojazdów przystosowanych do potrzeby osób z niepełnosprawnościami w ostatnich latach jest spadek pracy przewozowej, jaka jest wykonywana na liniach autobusowych, a w związku z tym wycofaniem części przestarzałego, choć spełniającego to kryterium taboru.

studium przypadku – transport publiczny w Gdyni	
tytuł projektu	Zwiększenie konkurencyjności transportu publicznego w Gdyni, dzięki przebudowie infrastruktury komunikacji zbiorowej wraz z zakupem nowoczesnego taboru
działanie RPO WP	3.1
wartość	38 782 492 PLN
lokalizacja	Miasto Gdynia
beneficjent	Gmina Miasta Gdyni
cele i zakres	Przedmiotem projektu było wydzielenie pasów ruchu dla pojazdów transportu publicznego w ciągu ul. Kieleckiej oraz w ciągu ul. Morskiej w Gdyni o łącznej długości ok. 1650 m, przebudowa 19 zatok komunikacji zbiorowej, modernizacja placu postojowego przy zbiegu ul. Powstania Styczniowego i ul. Huzarskiej, zakup 30 nowych autobusów oraz przeprowadzenie szkoleń dla 73 kierowców i kontrolerów biletów. Celem projektu było zwiększenie konkurencyjności transportu publicznego względem transportu samochodowego oraz poprawa dostępności komunikacji miejskiej dla osób z niepełnosprawnościami.
ocena	Kompleksowy projekt modernizacji systemu transportu zbiorowego obejmujący zarówno zmiany infrastrukturalne jak i zakup nowych pojazdów. Poprzez poprawę konkurencyjności względem transportu samochodowego, potencjalnie zwiększa atrakcyjność do rezygnacji z samochodu w codziennych dojazdach do celów podróży ograniczając negatywne skutki środowiskowe oraz pozytywnie wpływając na jakość zamieszkania. Poprzez budowę przystanków i zatok autobusowych zwiększa się dostępność do transportu zbiorowego, a zakup niskopodłogowych autobusów może spowodować wzrost atrakcyjności komunikacji miejskiej dla osób z ograniczeniami ruchowymi.

	<p>Efektom projektu jest poprawa stanu taboru komunikacji miejskiej w Gdyni, która zyskała nowoczesne, ekologiczne i wygodne pojazdy. Wzrosła także dostępność transportowa poprzez budowę nowych przystanków, poprawiła się płynność ruchu przez budowę infrastruktury transportu zbiorowego, a wyznaczenie buspasów spowodowało wzrost prędkości poruszania się pojazdów komunikacji publicznej w godzinach szczytów komunikacyjnych.</p> <p>Nowoczesne pojazdy przystosowane są także do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, mają niską podłogę bez stopni wejściowych, rampy dla wózków inwalidzkich oraz brak stopni poprzecznych wewnątrz pojazdu. Komfort podróży zwiększa także klimatyzacja pojazdu, a elementem poprawiającym bezpieczeństwo podróżnych jest wewnętrzny monitoring. Zakup nowoczesnych autobusów to poza zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń poprawa jakości środowiska jeśli chodzi o poziom natężenia hałasu. Silniki o wydajnych parametrach spalania (spełniające normę spalania EURO6) są nie powodują tak dużych uciążliwości w tym zakresie, generując o ok. 40% mniej hałasu niż silniki starszego typu.</p> <p>W powiązaniu z dużą oszczędnością czasu przejazdu pojazdów komunikacji miejskiej przez wyznaczenie dedykowanych dla nich pasów autobusowych projekt ten należy uznać za kompleksowy, mający pozytywne oddziaływanie i wysoką efektywność.</p>
--	---

Wśród projektów, które z sukcesem realizowało cele rozwoju i integracji miejskich systemów transportu zbiorowego wyróżniają się modernizacje infrastruktury transportu zbiorowego, która obejmowała budowę i remont torowisk tramwajowych lub przebudowę infrastruktury drogowej na potrzeby autobusów miejskich. Kompleksowym projektem obejmującym również zakup nowoczesnego taboru i budowę usprawnień dla komunikacji miejskiej poprawiającej czasu przejazdu na newralgicznych relacjach jest projekt pn. *Zwiększenie konkurencyjności transportu publicznego w Gdyni, dzięki przebudowie infrastruktury komunikacji zbiorowej wraz z zakupem nowoczesnego taboru*. Obejmował on także przebudowę infrastruktury przystankowej, która w dużym stopniu decyduje o dostępności transportu zbiorowego dla mieszkańców miast. Zwiększanie jego zasięgu jest istotne w kontekście pożądanego w podróżach wewnątrzmijskich rezygnacji z nieprzyjaznych dla środowiska środków transportu.

Zakup nowoczesnych pojazdów komunikacji miejskiej także skutecznie wpływał na realizację zakładanego celu, zwiększając korzyści ekologiczne w miastach. Zakupów autobusów zasilanych gazem CNG dokonano w Słupsku, z kolei w Starogardzie Gdańskim zdecydowano się na zakup autobusów silnikami spełniającymi normy EURO6. Pojazdy te cechują się niższą awaryjnością i kosztem utrzymania, a także stanowią mniejsze zagrożenie dla środowiska także z punktu widzenia zanieczyszczeń płynnych (np. awarie związane z wyciekami oleju). Inwestycje w tabor autobusowy pozwoliły także na zmniejszenie średniej wieku autobusów (dla województwa pomorskiego o ponad 8% spadł przeciętny przebieg wozów ogółem w latach 2009-2013), a przez to jakościową zmianę w komforcie podróży pasażerów, także tych z niepełnosprawnościami. Rezygnacja z przestarzałych pojazdów umożliwiła zwiększenie dostępności transportu zbiorowego poprzez ułatwienia stosowane w nowoczesnych autobusach: brak schodów wejściowych, stosowanie jednego poziomu podłogi czy wyznaczenie specjalnie zabezpieczonych miejsc dla osób poruszających się na wózkach.

Potwierdzenie słuszności inwestycji w transport zbiorowy w województwie pomorskim jest znaczące przekroczenie zakładanych wartości dla wskaźników oddziaływania w RPO WP 2007-2013. Zwiększyła się zarówno dostępność przestrzenna transportu zbiorowego, jak i liczba pasażerów obsługiwanych

przez transport zbiorowy. Efekty te są tym bardziej pozytywne w kontekście niewielkiego spadku długości linii komunikacji miejskiej w województwie o 2,86% w latach 2012-2015.

W wyniku założeń kryteriów oceny projektów RPO WP projekty w obszarze transportu zbiorowego mogły być realizowane jedynie w miastach powyżej 35 tys. mieszkańców. Ponadto założenia interwencji wykluczały możliwość inwestowania w publiczny transport zbiorowy poza obszarami miejskimi (transport powiatowy i podmiejski) stąd jej zakres przestrzenny jest ograniczony. Jednak ze względu na komplementarność wielu projektów względem siebie uzyskano dodatkowe efekty synergii zwiększając pozytywny wpływ projektów na realizację celów Programu. Szczególnie dotyczą one realizacji na obszarze aglomeracji Trójmiasta m.in. przez rozbudowę systemu transportu rowerowego czy transportu autobusowo-trolejbusowy. *Rozwój Komunikacji Rowerowej Aglomeracji Trójmiejskiej* to kolejny po przytoczonym w studium przypadku pozytywny przykład realizacji wspierającej rozwój transportu zbiorowego, w wyniku którego powstały drogi rowerowe prowadzące do węzłów przesiadkowych oraz parkingi przesiadkowe typu bike&ride.

4.3.4 Podsumowanie

podsumowanie analizy obszaru: transport zbiorowy				
	wskaźnik	wartość docelowa	realizacja	% wartości docelowej
wskaźniki RPO WP 2007-2013	[produkt] Liczba projektów z zakresu transportu zbiorowego [szt.]	15	11	73%
	[produkt] Liczba utworzonych węzłów integracyjnych transportu pasażerskiego [szt.]	5	4	80%
	[produkt] Długość zmodernizowanych ciągów komunikacyjnych [km]	50	15,84	31,68%
	[rezultat] Skrócenie czasu dostępności miejskim transportem zbiorowym do centrum obszaru metropolitalnego [min.]	20 ¹¹⁴	20 ¹¹⁵	100%
	[rezultat] Korzyści monetarne ze skrócenia czasu podróży [€ / rok]	20 000 000	24 348 000	121,74%
	[oddziaływanie] Liczba ludności w obszarze dostępności 300m do przystanków miejskiego transportu zbiorowego [osoby]	960 000	1 154 498	120,26%
	[oddziaływanie] Liczba pasażerów obsługiwanych przez miejski transport zbiorowy (średnioroczna) [osoby]	185 000 000	295 911 579	159,95%
	ocena postępu rzeczowego	<ul style="list-style-type: none"> Inwestycje w transport zbiorowy są projektami bardziej złożonymi niż np. w obszarze infrastruktury drogowej, ponieważ wymagają m.in. utrzymania oferty przewozowej na odpowiednim poziomie i ponoszenia kosztów z tego tytułu. Stąd wniosek, że dużo 		

¹¹⁴ Założono 20% oszczędności czasu (obecny czas dostępności – 100 min.)

¹¹⁵ Na podstawie archiwalnych (rok bazowy 2007) oraz bieżących (2016 r.) rozkładów jazdy oszacowaliśmy 20% oszczędność czasu przejazdu najszybszym środkiem transportu zbiorowego między granicą a centrum obszaru metropolitalnego (za które przyjęto stację kolejową Gdańsk Główny). Dla 2007 r. oszacowaliśmy sumaryczny czas przejazdu dla 6 kluczowych relacji na poziomie 520 min., a dla 2016 r. suma czasów przejazdu do centrum obszaru metropolitalnego na tych relacjach wyniosła 416 min.

podsumowanie analizy obszaru: transport zbiorowy

	<p>większe zainteresowanie beneficjentów (samorządów lokalnych) projektami z zakresu infrastruktury drogowej, wpływające pośrednio na brak osiągnięcia docelowej wartości wskaźnika produktu <i>Liczba projektów z zakresu transportu zbiorowego</i> (73%), ma swoje uzasadnienie w różnicy w skomplikowaniu prowadzenia inwestycji w tych dwóch obszarach. Wpływ na niezrealizowanie wartości docelowej wskaźnika miało także wyłączenie ze wsparcia miast mniejszych niż 35 tys. mieszkańców. W mniejszych ośrodkach gdzie komunikacja miejska nie była do tej pory rozwijana nie było możliwości inwestycji mających na celu obsługę komunikacyjną np. w zakresie dowożenia dzieci do szkół (zgodnie obowiązującymi z ustawy o systemie oświaty) czy komplementarnych dla transportu kolejowego (istotnych dla multimodalności w transporcie). Ważną kwestią jest również kapitałochłonność inwestycji w transport zbiorowy oraz niska alokacja w Działaniu 3.1, która nie pozwoliła na realizację większej liczby inwestycji.</p> <p>Utworzono 4 z zakładanych 5 węzłów integracyjnych transportu pasażerskiego, co wobec mniejszej niż zakładano liczby zrealizowanych projektów jest wynikiem pozytywnym. Niska wartość wskaźnika <i>Długość zmodernizowanych ciągów komunikacyjnych</i> (32%) oznacza, że beneficjenci kierowali inwestycje faktycznie na infrastrukturę transportu zbiorowego (pętle, perony, wiaty, parkingi), a w mniejszym zakresie na infrastrukturę drogową służącą także transportowi samochodowemu (drogi dojazdowe do węzłów). Wiąże się to także bezpośrednio z wspomnianą już kwestią wysoką kapitałochłonnością tego typu inwestycji.</p> <p>Ponadto zrealizowane 3 projekty dokumentacyjne pomimo braku wpływu na wskaźniki rezultatu i oddziaływania pozwolą na sprawniejsze wdrażanie RPO WP 2014-2020.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Docelowa wartość wskaźnika <i>Skrócenie czasu dostępności miejskim transportem zbiorowym do centrum obszaru metropolitalnego</i> została osiągnięta w 100% co oznacza, że inwestycje w transport zbiorowy w obszarze metropolitalnym zostały zrealizowane w sposób efektywny, poprawiając spójność transportową i przestrzenną, a także potwierdziły zasadność inwestycji w metropolitalny transport kolejowy. Miały na to wpływ zarówno inwestycje o znaczeniu krajowym (modernizacja linii nr 9 finansowana z POIiŚ), metropolitalnym (utworzenie PKM z wykorzystaniem fragmentów linii 201 finansowane z POIiŚ i RPO WP 2007-2013), i regionalnym (rewitalizacja korytarza helskiego, który częściowo leży w obszarze metropolitalnym, finansowana z RPO WP 2007-2013) <p>Szacowane <i>Korzyści monetarne ze skrócenia czasu podróży</i> przekroczyły zakładane wartości, głównie dzięki poprawie jakości taboru (lepsza wydajność pojazdów w zakresie przyspieszenia zużycia paliw) oraz budowie infrastruktury dedykowanej dla transportu zbiorowego w miastach (np. wydzielone pasy dla autobusów). Pomimo mniejszej niż zakładano liczby projektów, korzyści monetarne okazały się wyższe, co potwierdza wysoką efektywność projektów zrealizowanych w Działaniu 3.1.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wpływ na przekroczenie zakładanej wartości wskaźnika <i>Liczba ludności w obszarze dostępności 300 m do przystanków miejskiego transportu zbiorowego</i> miały nie tylko inwestycje w obszarze transportu zbiorowego ale także te, które dotyczyły modernizacji i budowy infrastruktury drogowej. W ramach nich tworzone były nowe przystanki autobusowe oraz weryfikowane były lokalizacje istniejących, przez co zwiększała się dostępność komunikacji publicznej. • Zdecydowane przekroczenie zakładanej wartości wskaźnika <i>Liczba pasażerów obsługiwanych przez miejski transport zbiorowy</i> jest wynikiem poprawy czasów przejazdu (co pokazują pozostałe wskaźniki) oraz poprawy jakości taboru (wzrost atrakcyjności). Duży wpływ na wartość tego wskaźnika miały także zmiany w organizacji w transportu zbiorowego (zmiany w taryfach, wprowadzanie biletów elektronicznych i większa dostępność do zakupu biletów, poprawa jakości infrastruktury przystankowej i przesiadkowej).
ocena struktury	<ul style="list-style-type: none"> • Wkład projektów na realizację docelowej wartości wskaźników zasługują na wysoką

podsumowanie analizy obszaru: transport zbiorowy		
interwencji	<p>ocenę. Jednakże część projektów ocenionych wysoko w kontekście efektów jakościowych takiego wkładu w realizację wskaźników nie odnotowywała. Przykładem inwestycji o przytoczonym charakterze jest rozwój infrastruktury rowerowej, stanowiącej element wspierający transport zbiorowy, pozytywnie oddziałujący na multimodalność w transporcie pasażerskim.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wskaźnik skrócenia czasu dojazdu do centrum obszaru metropolitalnego nie jest w pełni adekwatny dla projektów transportu zbiorowego ponieważ pomijane są przy jego obliczaniu projekty z innych miast niż te leżące w OMGGs, oraz możliwe jest wyliczenie go jedynie dla metropolitalnego transportu kolejowego. 	
cele RPO WP 2007-2013	<ul style="list-style-type: none"> Pomimo mniejszej niż zakładano liczby zrealizowanych projektów ich wkład w realizację celów zasługuje na wysoką ocenę. Ma to odzworowanie w przekroczeniu docelowych wartości wskaźników rezultatu i oddziaływania. Inwestycje pozwoliły na skrócenie czasu przejazdu środków transportu zbiorowego oraz zwiększyły zarówno dostępność przestrzenną do przystanków autobusowych, jak również dostępność taboru komunikacji miejskiej dla osób z niepełnosprawnościami. Istotną cechą zrealizowanych projektów jest pozytywny wpływ na jakość środowiska w miastach, który determinowany jest zakupem nowoczesnego, niskoemisyjnego taboru, a także modernizacją infrastruktury transportu zbiorowego, zwiększającej konkurencyjność względem komunikacji indywidualnej. 	
komentarz w kontekście RPO WP 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> Założenia interwencji są w pełni zasadne, jednakże rozszerzenie oceny projektów z zakresu transportu zbiorowego o oddziaływanie na tereny poza miastami i tereny wiejskie, pozwoliłoby w większym stopniu na włączanie obszarów wykluczonych transportowo w systemy komunikacji miejskiej/podmiejskiej (również w ośrodkach powiatowych). 	
cel OP	spodziewane efekty	cel działania
rozwój funkcji miejskich i metropolitalnych w głównych ośrodkach rozwojowych	wzrost spójności komunikacyjnej w Obszarze Metropolitalnym oraz upowszechnienie korzystania z transportu zbiorowego; zwiększenie efektywności zarządzania transportem zbiorowym wraz z poprawą bezpieczeństwa transportu zbiorowego	rozwój i integracja efektywnych i przyjaznych środowisku miejskich systemów transportu zbiorowego
ocena interwencji		
potencjalny wpływ interwencji	zmiana w okresie interwencji	faktyczny wpływ interwencji
średni	pozytywna wdrażanie rozwiązań infrastrukturalnych oraz zakup nowego taboru zwiększające konkurencyjność transportu zbiorowego względem transportu samochodowego	zgodny z założeniami zwiększenie dostępności transportu zbiorowego dla osób z niepełnosprawnościami, poprawa czasów przejazdu na kluczowych relacjach oraz ograniczenie negatywnego wpływu transportu miejskiego na środowisko

Część B. Analizy makroekonomiczne i terytorialne

5 Wyniki symulacji makroekonomicznych

Do oszacowania makroekonomicznego oddziaływania funduszy europejskich na gospodarkę województwa pomorskiego wykorzystany został model POMmod. POMmod jest wielosektorowym, dynamicznym, stochastycznym modelem równowagi ogólnej (DSGE, z ang. *Dynamic Stochastic General Equilibrium*), a więc wpisuje się w najbardziej rozpowszechniony i uznany nurt badań współczesnej makroekonomii. Model ten został zbudowany w oparciu o EUImpactMod, który wielokrotnie służył do oceny wpływu funduszy europejskich na poziomie krajowym. Dostosowanie modelu do potrzeb niniejszego badania obejmowało między innymi zmianę struktury sektorowej (co podyktowane było niższą dostępnością danych na poziomie wojewódzkim) oraz wprowadzenie mechanizmów odpowiedzialnych za symulowanie rozbudowanego katalogu interwencji (np.: dodanie sektora badań i rozwoju).

Oszacowanie wpływu wydatkowania środków unijnych jest procedurą dwuetapową. Pierwszym z nich jest skonstruowanie tzw. scenariusza bazowego. Składa się on z prognozy dla wszystkich istotnych zmiennych i wskaźników makroekonomicznych (w przypadku analizy *ex-ante*) oraz z danych historycznych (w przypadku analizy *ex-post*). Scenariusz bazowy opracowany został na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych (BDL) oraz wytycznych Ministerstwa Finansów.¹¹⁶ Tam, gdzie nie było dostępnych prognoz na poziomie wojewódzkim (np. produkt krajowy brutto, przeciętne zatrudnienie, stopa bezrobocia) przyjęto prognozy dla Polski, które przeskalowano do wartości z 2015 r. dla województwa pomorskiego. Co istotne, scenariusz bazowy jest tzw. scenariuszem „z funduszami”, co jest oczywiste dla danych historycznych, a dla okresu prognozy oznacza, że zakłada wydatkowanie funduszy unijnych oraz odpowiadającego im współfinansowania krajowego zgodne z oficjalnymi planami. Drugim etapem jest symulacja wpływu wydatkowania funduszy europejskich oraz krajowych na gospodarkę województwa. Wpływ ten, w postaci odchyień od scenariusza bazowego zostaje od niego odjęty w celu otrzymania scenariusza „bez funduszy”. Dwuetapowość procedury wynika z tego, że modele DSGE należą do klasy modeli symulacyjnych i rzadko wykorzystuje się je do wyznaczania bezwzględnych prognoz. Praktyka badawcza pokazuje, że modele dużej skali o rozbudowanej wewnętrznej strukturze ekonomicznej lepiej sprawdzają się przy wyznaczaniu wpływu różnego rodzaju polityk, zaś proste metody ekonometryczne często dają lepsze prognozy.

W niniejszym rozdziale koncentrujemy się na analizie wpływu funduszy pochodzących z RPO WP 2007---2013 na gospodarkę regionu. Wydatki te zostały podzielone na następujące kategorie:¹¹⁷

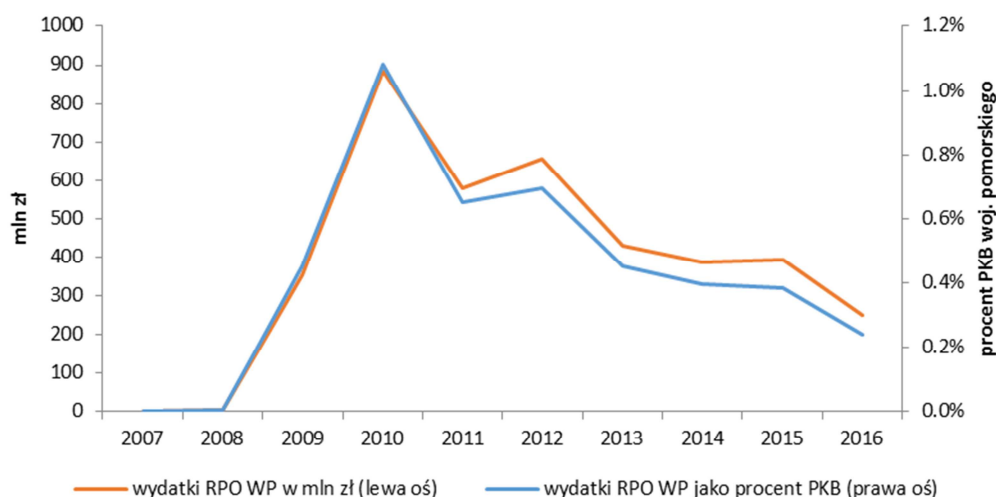
- Zwrotne bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw (BSP_ZWR)
- Bezzwrotne bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw (BSP)
- Działalność badawczo-rozwojowa / wsparcie innowacji (RND)
- Energetyka (ENE)
- Infrastruktura społeczna (IS)
- Infrastruktura środowiskowa (OS)
- Infrastruktura transportowa (IT)
- Rozwój kapitału społecznego i ludzkiego (KL)

¹¹⁶ Wytyczne dotyczące założeń makroekonomicznych na potrzeby wieloletnich prognoz finansowych jednostek samorządu terytorialnego z dnia 17 maja 2016 r.

¹¹⁷ Udziały poszczególnych kategorii wydatków są ustalone zgodnie z informacjami zawartym w rozdziale 1.

Pierwsze środki pochodzące z RPO WP 2007-2013 zostały rozdysponowane w 2008 r., natomiast ostatnie zaplanowane są na 2016 r. Całkowita suma wydatków sięga 3,937 mld złotych, co stanowi średnio 0,48% rocznego produktu województwa pomorskiego z lat 2008-2016 włącznie. We wszystkich przeprowadzonych symulacjach założono poziom współfinansowania krajowego programów unijnych na poziomie 15%, z czego 10% przypada na szczebel samorządowy, a 5% na szczebel centralny. Należy jednocześnie mieć na uwadze fakt, że w modelu zarówno środki krajowe jak i samorządowe są finansowane z podatków zebranych w regionie. Co więcej, ostateczne wyniki symulacji są mało wrażliwe na różne poziomy współfinansowania krajowego ze względu na założenie, że w przypadku braku funduszy europejskich, publiczne inwestycje krajowe i tak miałyby miejsce. Poniżej przedstawiono rozłożenie w czasie wydatkowania środków z RPO WP 2007-2013. Szczyt finansowania przypada w 2010 roku, kiedy wydatki sięgają 884 mln zł, co stanowi prawie 1,1% PKB województwa. Wydatki następnie maleją i w następnych latach oscylują wokół 500 mln zł, co stanowi około 0,5% PKB województwa.

Wykres 112. Wydatki na wszystkie kategorie interwencji RPO WP 2007-2013 (bez współfinansowania krajowego)

Źródło: Opracowanie własne

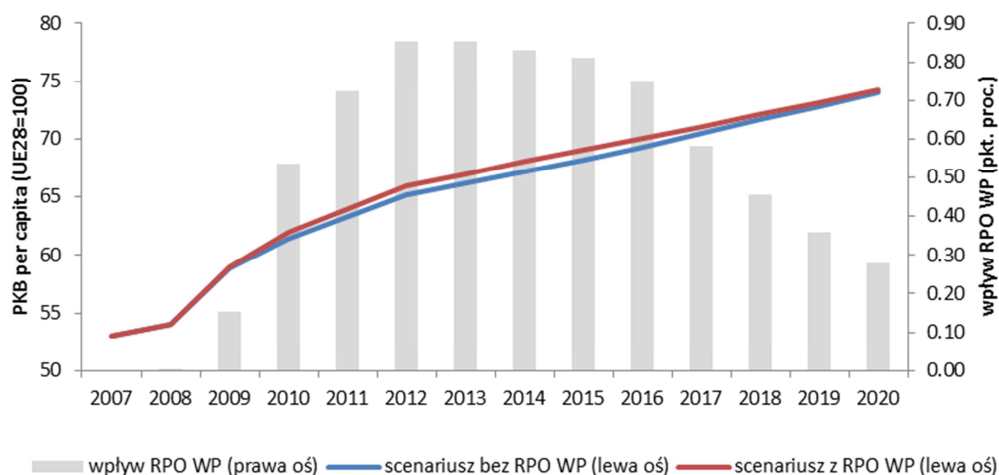

5.1 Wpływ na rachunki regionalne

W niniejszym podrozdziale przedstawiamy wyniki symulacji wpływu RPO WP 2007-2013 na najważniejsze wskaźniki makroekonomiczne dla województwa pomorskiego. Analizujemy kształtowanie się poziomu PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca w odniesieniu do poziomu dla Unii Europejskiej, zakumulowanej stopy wzrostu PKB, wartości dodanej w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz wielkości nakładów brutto na środki trwałe.

Wydatkowanie środków z perspektywy 2007-2013 w ramach RPO WP miało pozytywny wpływ na wszystkie wskaźniki makroekonomiczne. Pomimo relatywnie niewielkiego rozmiaru alokacji programu w stosunku do całkowitej aktywności gospodarczej województwa pomorskiego, między 2007 r. i 2015 r. RPO WP 2007–2013 przyczyniło się do zmniejszenia dystansu do Unii Europejskiej wyrażonego w PKB per capita o dodatkowe 0,81 pkt. proc. (tj. całkowite zmniejszenie dystansu w tym okresie wyniosło 16,0 pkt. proc. wobec 15,19 pkt. proc., które miałyby miejsce w przypadku braku interwencji RPO WP). Największe przyspieszenie procesu konwergencji do UE miało miejsce w latach 2009-2011, a więc w okresie, w którym odnotowano największe wydatki z RPO WP 2007-2013. Jest to ściśle związane z początkowo przeważającym efektem popytowym, który wyraźnie osłabł po 2015 r., wraz ze zmniejszaniem się bezwzględnej skali wydatkowanych środków, a także z efektem dość szybkiego wzrostu gospodarczego który sprawia, że interwencja o takiej samej nominalnej wielkości ma słabsze oddziaływanie. Efekty podażowe interwencji pozostają jednak silne, i będą one nadal widoczne w 2020 r. Należy jednak mieć na uwadze, że dodatkowym wzmocnieniem efektów ocenianego programu będzie interwencja RPO WP 2014-2020, która sprawi, że efekt popytowy wynikający z funduszy europejskich będzie nadal silny, dzięki czemu również efekty podażowe zostaną spotęgowane. Łączny wpływ obydwu regionalnych programów operacyjnych zaprezentowano poniżej.

Wykres 113. Wpływ RPO WP 2007-2013 na poziom PKB per capita woj. pomorskiego w odniesieniu do średniej UE-28

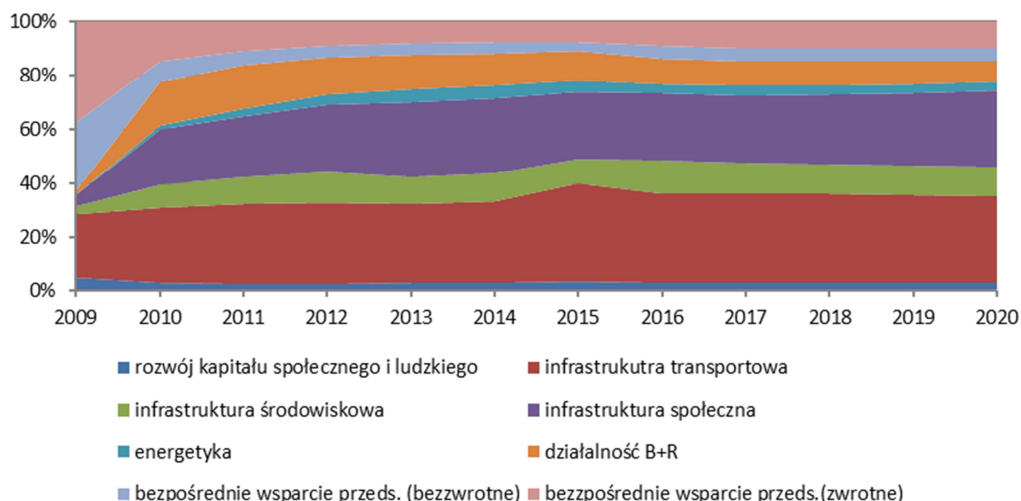
Źródło: Opracowanie własne

Kolejnym interesującym zagadnieniem jest określenie udziału poszczególnych kategorii interwencji w zmianie dystansu do Unii Europejskiej mierzonej za pomocą relatywnego produktu krajowego brutto. Jak się można spodziewać, największy wpływ na zmiany w relatywnym PKB miały te kategorie wydatków, które stanowiły największą część budżetu RPO WP 2007-2013. Największe znaczenie dla zmniejszania dystansu do UE miały wydatki związane z infrastrukturą transportową, następnie

z infrastrukturą społeczną, zaś trzeci największy wpływ miały wydatki przeznaczone na prace badawczo-rozwojowe. Wydatki na ochronę środowiska, których całkowita wysokość była niewiele mniejsza niż budżet przeznaczony na prace badawczo-rozwojowe, miały od nich relatywnie mniejszy wpływ na PKB. Powodem takiego stanu rzeczy jest dużo większy efekt popytowy wydatków infrastrukturalno-badawczych. Z kolei pozytywne efekty zewnętrzne wydatków na ochronę środowiska (np. związane z poprawą zdrowia, zwiększeniem ruchu turystycznego) nie są uwzględniane przez model. Co więcej, w przypadku inwestycji w infrastrukturę społeczną model również nie jest w stanie uwzględnić wielu efektów zewnętrznych, takich jak zadowolenie wynikające z konsumpcji dóbr kultury.

Ogólny wpływ poszczególnych kategorii interwencji jest podobny zarówno w 2015 r. jak i 2020 r., przy czym pierwsze lata funkcjonowania programu były zdominowane przez wydatki związane z bezpośrednim zwrotnym i bezzwrotnym wsparciem dla przedsiębiorstw. Wkłady poszczególnych kategorii interwencji początkowo były silniej determinowane przez efekt popytowy, a więc przez wielkość wydatków. Później zaczęły ujawniać się różnice związane z głębszymi, strukturalnymi i popytowymi zmianami w gospodarce. I tak, najsilniejszy efekt w stosunku do całkowitych wydatków na 2015 r. i później będą mieć inwestycje w infrastrukturę transportową, badania i rozwój oraz kapitał ludzki. Wydatki przeznaczone na wsparcie dla przedsiębiorstw były skumulowane w latach 2009-2010, a więc w okresie globalnego spowolnienia gospodarczego i w okresie utrudnionego dostępu do kredytu. Te kategorie wydatków miały największy wpływ na PKB właśnie w tych kluczowych latach kryzysu światowego. Pomimo tego, że w modelu nie są uwzględnione szczegółowe mechanizmy i szoki, które spowodowały recesję, nie można wykluczyć, że bez funduszy europejskich wzrost gospodarczy mógłby być wtedy nawet ujemny. Po 2012 r. pomoc dla przedsiębiorstw stanowiła dużo mniejszą część całkowitych środków europejskich, przez co w całkowitym wpływie na PKB zaczęły dominować pozostałe kategorie. Stanowi to argument na rzecz równomiernego rozkładania interwencji w czasie.

Wykres 114. Procentowy udział poszczególnych kategorii interwencji RPO WP 2009-2013 w całkowitej zmianie poziomu PKB woj. pomorskiego w odniesieniu do średniej UE-28

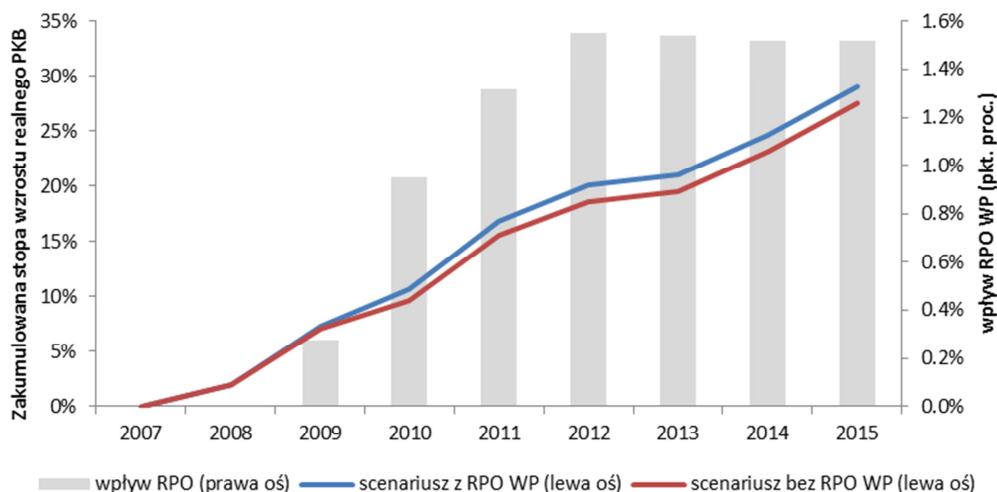

Źródło: Opracowanie własne

Całkowity wzrost realnego PKB dla województwa pomorskiego wyniósł w latach 2007-2015 29,1%, i zgodnie z wynikami symulacyjnymi modelu POMmod okazuje się, że gdyby nie fundusze pochodzące z RPO WP 2007-2013, całkowity wzrost PKB wyniósłby 27,6%, a więc byłby niższy o około 1,5 pkt.

proc. Podobnie jak w przypadku relatywnego produktu względem UE, największy wpływ na dodatkowy wzrost gospodarczy miał miejsce w początkowej fazie wydatkowania funduszy, czyli w latach 2009-2011. Po 2012 r., słabnące efekty popytowe były jednak równoważone przez efekty podażowe związane z akumulacją kapitału i zwiększeniem zatrudnienia.

Wykres 115. Wpływ RPO WP 2007-2013 zakumulowaną stopę wzrostu realnego PKB w latach 2007-2015

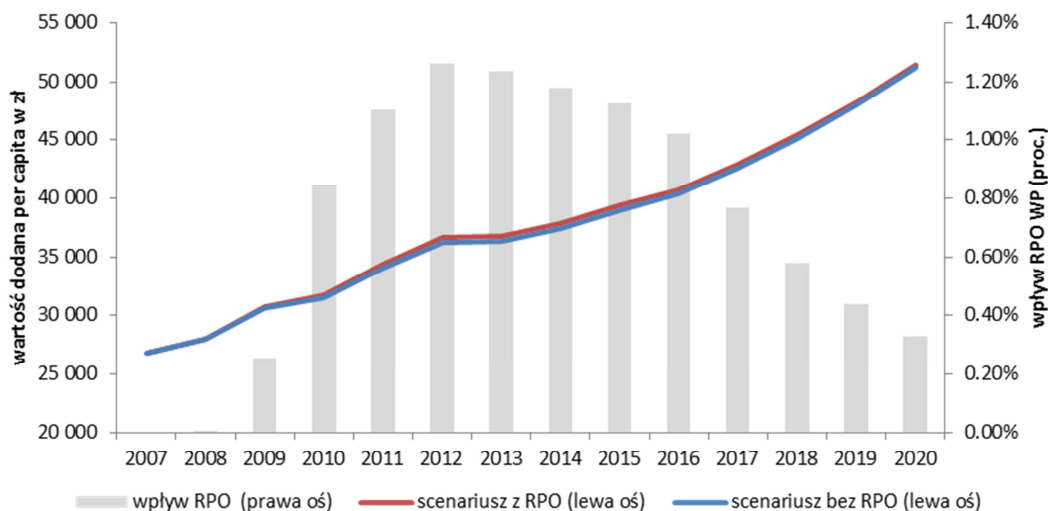

Źródło: Opracowanie własne

Poniżej przedstawiono poziom nominalnej wartości dodanej w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Dynamika zachowania się tego wskaźnika była podobna do zachowania się relatywnego PKB względem UE.

W 2015 r. wartość dodana wynosiła 39 402 zł na 1 mieszkańca, i szacunki za pomocą modelu POMmod wskazują, że bez realizacji RPO WP 2007-2013 byłaby ona niższa o 439 zł. Po 2015 r., w związku z zakończeniem wydatkowania środków RPO WP 2007-2013, różnice pomiędzy obydwojma scenariuszami stopniowo maleją.

Wykres 116. Wpływ RPO WP 2007-2013 na poziom wartości dodanej per capita

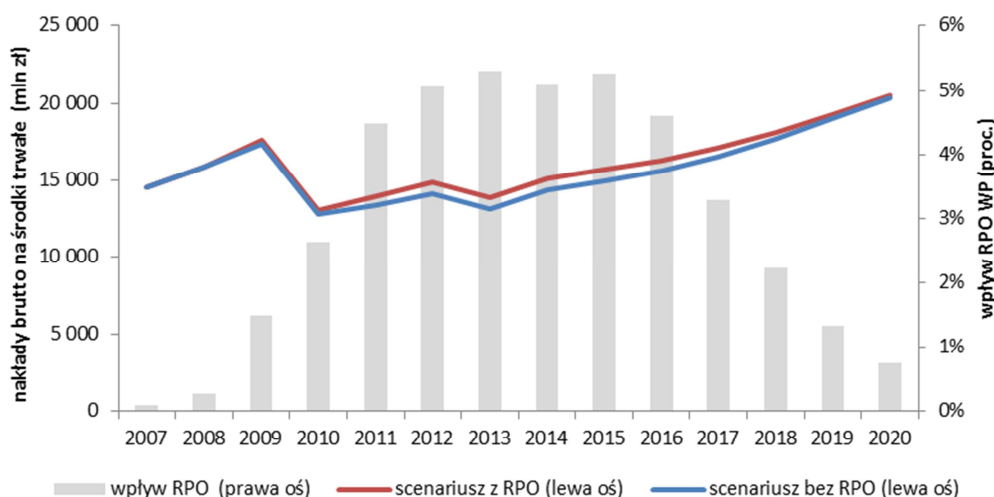

Źródło: Opracowanie własne

Wielkość nakładów brutto na środki trwałe jest kategorią ekonomiczną, która jest najbardziej podatna na wahania koniunkturalne i najsilniej reaguje na fundusze unijne. RPO WP 2007-2013 silnie przyczynił się do wzrostu wielkości inwestycji. Szacujemy, że gdyby nie RPO WP 2007-2013 wydatki inwestycyjne byłyby niższe o ponad 5% w 2015 r., czyli o około 800 mln zł. W pierwszych latach działania programu wielkość nakładów brutto na środki trwałe była silnie powiązana z wydatkami unijnymi, natomiast po 2012 r., pomimo spadających wydatków z RPO WP 2007-2013 zmiana całkowitych wydatków inwestycyjnych utrzymywała się przez kilka lat na podobnym poziomie i zaczęła spadać dopiero wraz z końcem wdrażania interwencji.

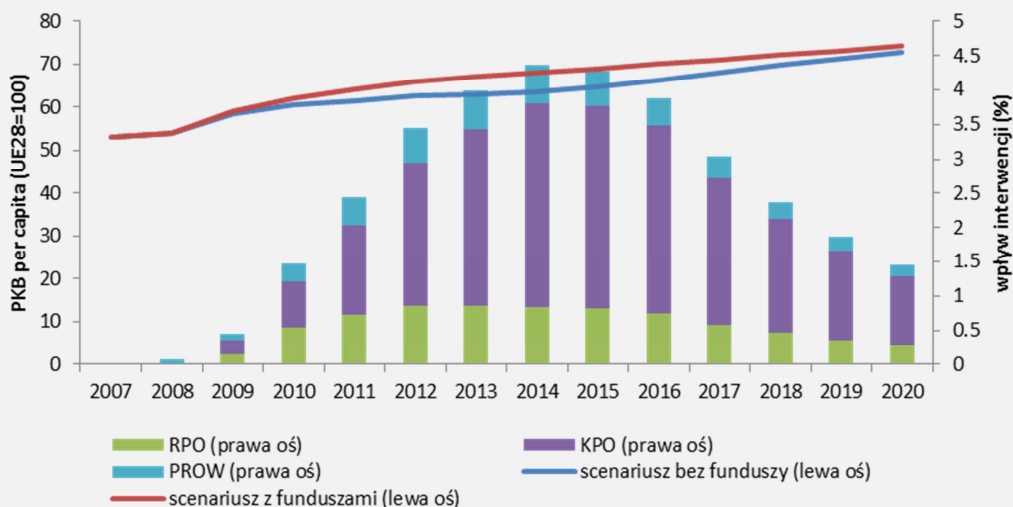
Wykres 117. Wpływ RPO WP 2007-2013 na wielkość nakładów brutto na środki trwałe ogółem

Źródło: Opracowanie własne

Ramka 2. RPO WP 2007-2013 a pozostała interwencja finansowana ze środków UE

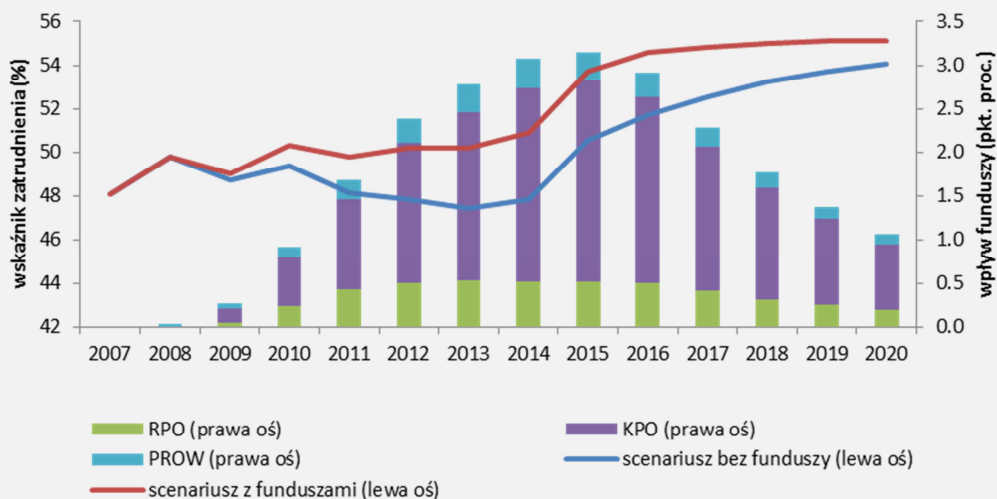
Wykres 118. Wpływ RPO WP, KPO oraz PROW 2007-2013 na poziom PKB per capita woj. pomorskiego w odniesieniu do średniej UE-28

Ciekawym zagadnieniem jest także analiza łącznego wpływu całej interwencji finansowanej ze środków europejskich w województwie pomorskim w okresie 2007-2013: RPO WP 2007-2013, krajowych programów

operacyjnych oraz programów finansowanych z EFRROW i EFR. Wpływ oddziaływania na poziom PKB względem UE był dużo silniejszy niż w przypadku samego RPO WP, i wynosił w 2015 r. około 4,27 pkt. proc. Jeśli chodzi o wskaźnik zatrudnienia, to w scenariuszu bez wszystkich analizowanych funduszy/programów byłby aż o 3,0 pkt. proc. niższy, co odpowiada około 58,3 tys. nowych miejsc pracy. Zdecydowaną większość wpływu makroekonomicznego można przypisać wdrażanym w województwie pomorskim krajowym programom operacyjnym, w ramach których sfinansowano projekty o prawie 3-krotnie większej wartości niż w ramach RPO WP 2007-2013. Pewne różnice wynikają też ze struktury interwencji: programy krajowe w większym stopniu finansowały rozwój infrastruktury transportowej, środowiskowej oraz rozwój kapitału ludzkiego.

Wykres 8. Wpływ RPO WP 2007-2013 PROW i KPO na wskaźnik zatrudnienia w grupie wieku 15+

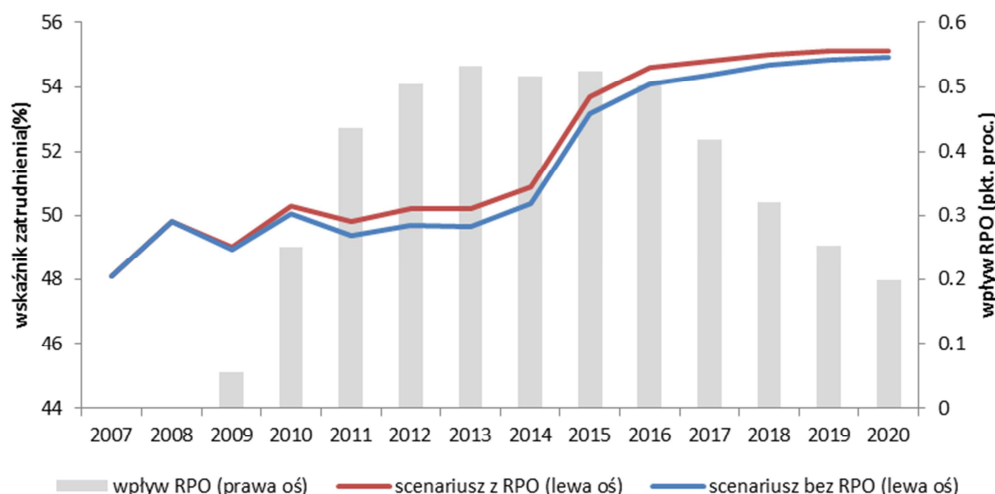

Źródło: Opracowanie własne

5.2 Wpływ na regionalny rynek pracy

Podobnie jak w przypadku wskaźników dochodowych przedstawionych w poprzednim podrozdziale, realizacja RPO WP miała również wymierne skutki dla rynku pracy województwa pomorskiego, przy czym siła oddziaływania była nieco mniejsza niż w przypadku tych pierwszych. Wynika to z faktu, że część wzrostu dochodu wynika ze wzrostu technicznego uzbrojenia pracy i wynikającego z tego wzrostu produktywności.

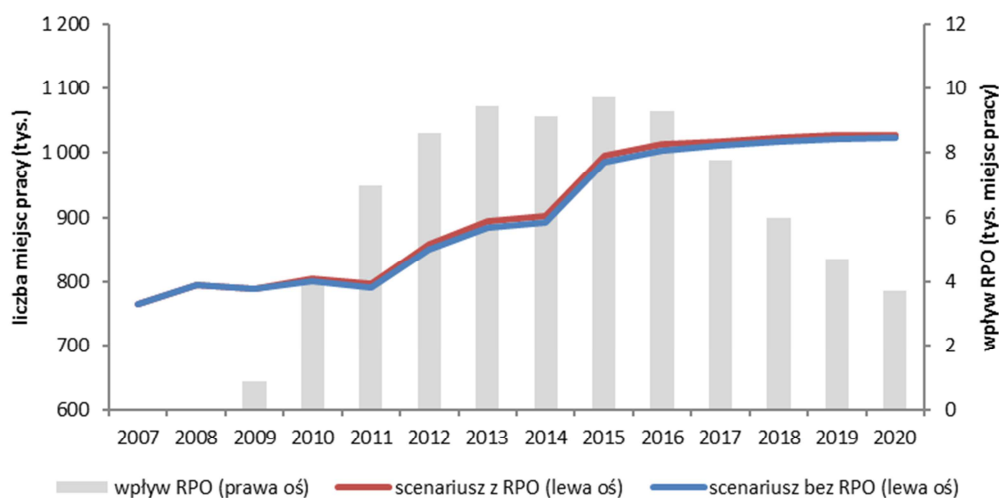
Wykres 119. Wpływ RPO WP 2007-2013 na wskaźnik zatrudnienia w grupie wieku 15+

Źródło: Opracowanie własne

Największy (skumulowany) wzrost liczby pracujących przypadł na koniec czasu trwania RPO WP 2007-2013 i wyniósł pomiędzy 8,5 tys. a 9,7 tys. dodatkowych miejsc pracy. Odpowiada to zwiększeniu wskaźnika zatrudnienia w grupie wieku 15 i więcej o około 0,5 pkt. proc. W dłuższym okresie, po zakończeniu wydatkowania z programu w 2020 r. liczba dodatkowych miejsc pracy w gospodarce będzie wyższa o około 4 tys. w porównaniu do scenariusza bez realizacji RPO WP 2007-2013.

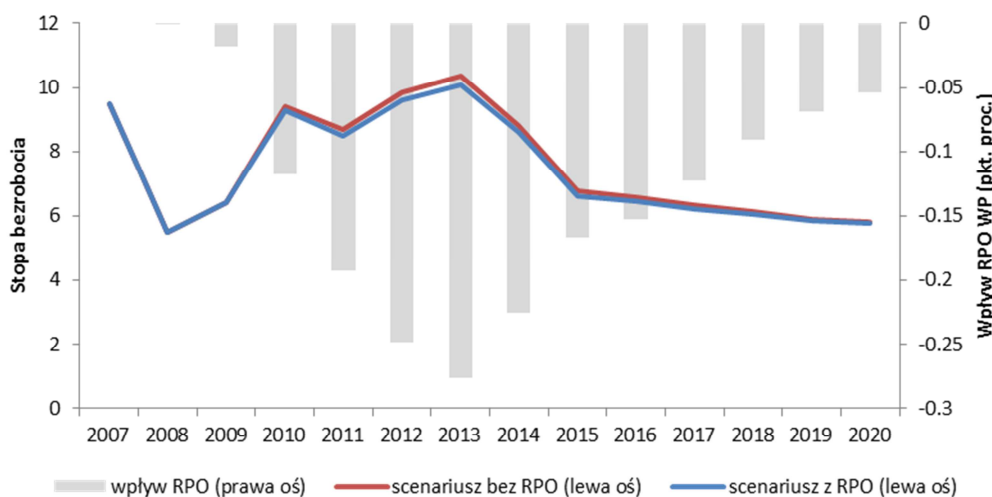
Wykres 120. Wpływ RPO WP 2007-2013 na liczbę utworzonych miejsc pracy netto

Źródło: Opracowanie własne

RPO WP 2007-2013 przyczynił się również do zmniejszenia stopy bezrobocia, która według symulacji modelu POMmod byłaby wyższa o średnio 0,20 pkt. proc. w scenariuszu bez interwencji w latach 2011-2015. Stosunkowo niski wpływ na stopę bezrobocia wynika z następujących czynników. Po pierwsze stopa bezrobocia w województwie pomorskim po 2008 roku jest raczej niska (kształtuje się poniżej średniej dla kraju), a po drugie model POMmod cechuje endogeniczna decyzja o aktywności zawodowej i bierności członków gospodarstwa domowego. Ta cecha modelu sprawia, że w wyniku interwencji mają miejsce dwa dostosowania: po pierwsze maleje liczba bezrobotnych w wyniku tworzenia nowych miejsc pracy, ale z drugiej strony rośnie liczba bezrobotnych w wyniku przepływu nieaktywnych do poszukujących pracy, a więc bezrobotnych. Z tego powodu związek pomiędzy wzrostem zatrudnienia a spadkiem stopy bezrobocia nie jest jednoznaczny.

Wykres 121. Wpływ RPO WP 2007-2013 na stopę bezrobocia w wieku 15-64 (BAEL)

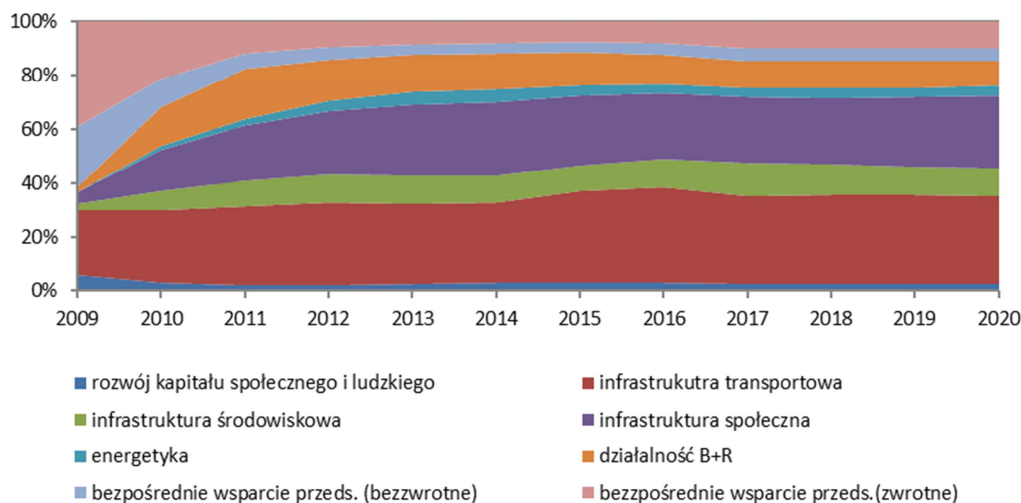

Źródło: Opracowanie własne

Wkłady poszczególnych kategorii interwencji w zmianę wskaźnika zatrudnienia są podobne do wkładów w przypadku relatywnego PKB, a więc są to wydatki na infrastrukturę transportową, infrastrukturę społeczną, a następnie wydatki B+R, zaś najmniejszy wpływ mają wydatki przeznaczone na rozwój kapitału ludzkiego oraz energetykę (przy czym ich niski udział we wpływie wynika z niewielkich alokacji na te kategorie w całym RPO WP 2007-2013).

Wykres 122. Procentowy udział poszczególnych kategorii interwencji RPO WP 2007-2013 w całkowitej zmianie wskaźnika zatrudnienia w grupie wieku 15+

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z wynikami symulacji, realizacja RPO WP 2007-2013 miała wpływ na szereg innych wskaźników opisujących sytuację społeczno-gospodarczą województwa pomorskiego.¹¹⁸

- Wskaźnik aktywności zawodowej jest wyższy o 0,46 pkt. proc. Wynik ten należy też mieć szczególnie na uwadze analizując niższy od spodziewanego efekt na stopę bezrobocia. Gdyby w modelu POMmod przyjąć stały współczynnik aktywności zawodowej, to istotna część zmiany tego współczynnika przypisana by została do zmiany stopy bezrobocia (i w miejsce -0,27 pkt. proc. otrzymalibyśmy wynik równy w przybliżeniu $-0,27 - 0,5 \cdot 0,46$, czyli 0,5 pkt. proc., co jest zdecydowanie bliższe symulacjom ex-ante.)
- Zgodnie z wynikami modelu, wpływ interwencji na płace jest marginalny i wynosi mniej niż 10 zł, ale należy pamiętać, że jednocześnie szacowany wpływ na wskaźniki rynku pracy jest wyższy od oszacowań ex-ante.
- Realizacja RPO WP 2007-2013 przyczyniła się do wzrostu energochłonności gospodarki o prawie 2%, co jest związane przede wszystkim z (energochłonnymi) szeroko zakrojonymi inwestycjami.
- Dzięki realizacji RPO WP 2007-2013 wskaźnik relatywnego ubóstwa spadł o prawie 0,2 pkt. proc.
- Realizacja RPO WP 2007-2013 spowodowała wzrost wydatków całkowitych na badania i rozwój o prawie 2%, czyli o prawie 0,02 pkt. proc. jeśli przyjąć jako miarę udział tych wydatków w PKB.
- Wpływ realizacji RPO WP 2007-2013 na eksport jest raczej niewielki i wynosi około 0,3%, natomiast w horyzoncie 2020 r. i dalej można spodziewać się dużo silniejszego, sięgającego ponad 1% dodatkowego eksportu w porównaniu ze scenariuszem bez ocenianej interwencji.
- Jeśli chodzi o strukturę gospodarki, to w największym stopniu wzrosło zatrudnienie i wartość dodana wytworzona w sektorze budownictwa (sekcja F) oraz w sektorze energii (sekcje B, D oraz E), a w dalszej kolejności w sektorze przetwórstwa przemysłowego (sekcja C). Jest to

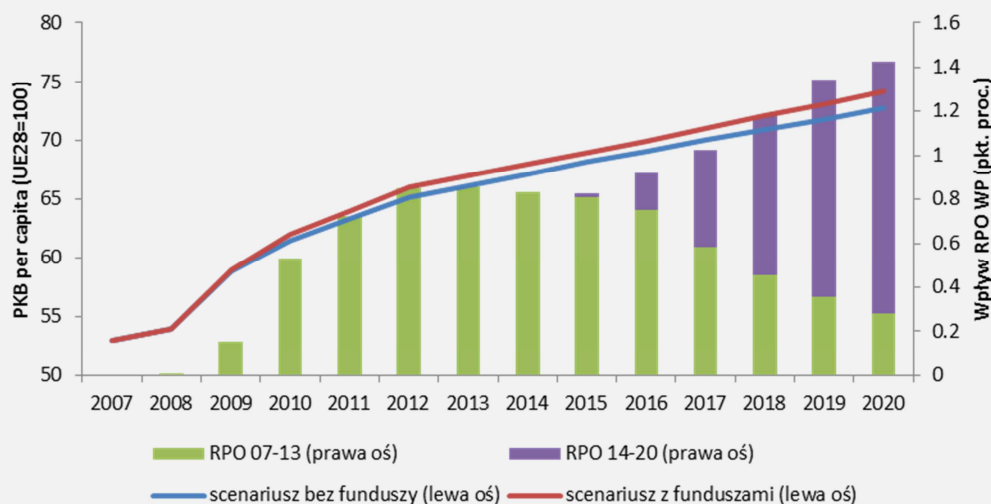
¹¹⁸ Wyniki symulacji podane dla 2015 r.

związane z charakterem interwencji RPO WP 2007-2013, która polega przede wszystkim na zwiększeniu popytu inwestycyjnego, który jest energochłonny oraz ściśle związany z sektorem budownictwa i przemysłowym.

Ramka 3. RPO WP 2007-2013 a RPO WP 2014-2020

W niniejszej ramce przedstawiono łączny wpływ dwóch perspektyw dla RPO WP na poziom PKB woj. pomorskiego względem Unii Europejskiej oraz na wskaźnik zatrudnienia. Okazuje się, że kontynuacja programu ma istotne znaczenie dla utrzymania wyższego tempa wzrostu gospodarczego i konwergencji do poziomu dochodu w UE. Gdyby nie wydatki planowane w obydwu perspektywach, w 2020 r. dochód per capita do średniej w UE-28 w województwie byłby o 1,42 pkt. proc. niższy niż w scenariuszu z funduszami, z czego wpływ perspektywy RPO WP 2014-2020 jest odpowiedzialny za 1,14 pkt. proc. z tej różnicy. Równie istotne są wydatki z drugiej perspektywy dla wskaźnika zatrudnienia. O ile w szczycie oddziaływania RPO WP 2007-2013, czyli w 2015 r., różnica pomiędzy scenariuszami z i bez funduszy wynosiła około 0,5 pkt. proc. to w 2020 wzrosła ona prawie dwukrotnie do 0,86 pkt. proc.

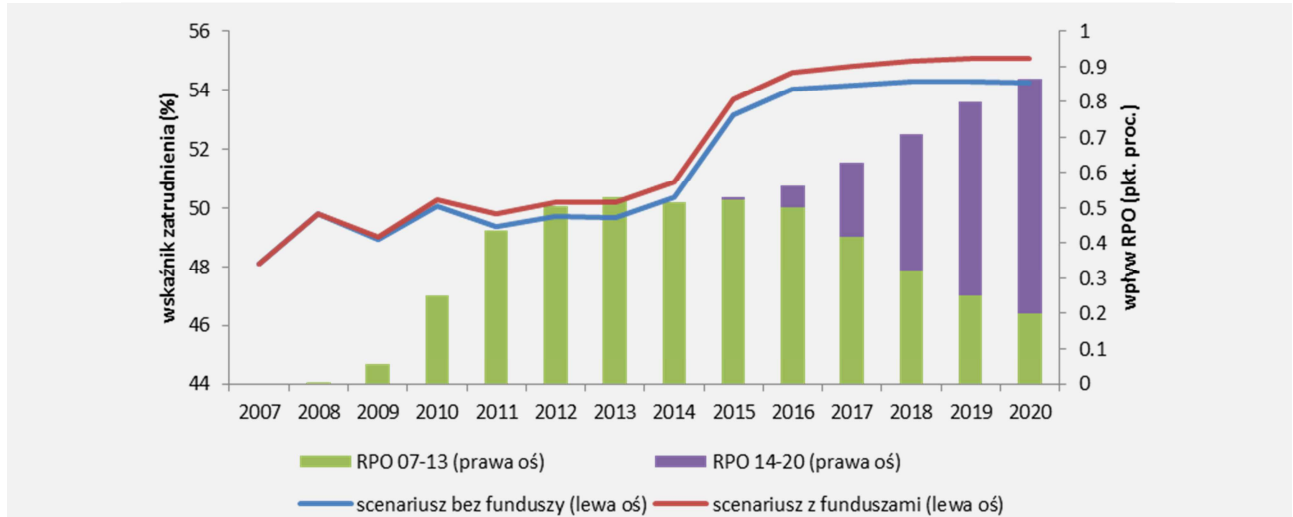
Wykres 123. Wpływ RPO WP 2007-2013 oraz 2014-2020 na poziom PKB woj. pomorskiego w odniesieniu do średniej UE-28¹¹⁹

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 124. Wpływ RPO WP 2007-2013 oraz 2014-2020 na wskaźnik zatrudnienia w grupie wieku 15+

¹¹⁹ W obydwu scenariuszach zakładamy spadek tempa konwergencji Polski (i województwa pomorskiego) do UE-28, co jednoznacznie wynika z długookresowych prognoz PKB Polski oraz przeciętnej dla Unii Europejskiej. Jest to związane m.in. ze stopniowym zbliżeniem się polskiej gospodarki do tzw. granicy technologicznej.

Źródło: Opracowanie własne

Oceny wpływu RPO WP 2007-2013 na gospodarkę województwa dostarczają pewnych wniosków co do realizacji interwencji w perspektywie 2014-2020:

- Należy pamiętać, że interwencja niesie zarówno efekty niemal natychmiastowe, kumulujące się w niewielkim stopniu (tzw. popytowe) oraz odłożone w czasie, ale bardziej długotrwałe i w związku z tym ulegające w pewnym stopniu kumulacji (tzw. efekty podażowe). Stanowi to argument na rzecz równomiernie rozłożonej w czasie interwencji, z naciskiem na działania o wysokim potencjale długookresowego oddziaływania. O ile ta druga kategoria jest trudna do precyzyjnego opisanie z wykorzystaniem modelowania ekonomicznego, to jasne jest, że w RPO ogromne znaczenie mają niemożliwe do sfinansowania z innych źródeł przedsięwzięcia infrastrukturalne.
- Wpływ Programu na gospodarkę zależy nie tylko od czynników wewnętrznych, ale także zewnętrznych. W szczególności RPO WP 2007-2013 miało nieco większe znaczenie dla gospodarki województwa w okresie zawirowań gospodarczych niż szybkiego wzrostu. Teoretycznie oznacza to, że środki RPO WP 14-20 mogą być wykorzystywane nie tylko jako fundament długookresowego rozwoju, ale mogą też służyć przejściowemu łagodzeniu wpływu na gospodarkę województwa negatywnych czynników zewnętrznych. Należy jednocześnie pamiętać, że ogólna skala środków RPO WP 2014-2020 (podobnie jak 2007-2013) jest niewielka w stosunku do pozostałych funduszy europejskich (niecała 1/3).

5.3 Wpływ na cele RPO WP 2007-2013

Głównym celem RPO WP 2007-2013 była *poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych*. Zgodnie z zapisami Programu, realizacja tego celu miała opierać się na trzech miernikach oddziaływania. Wpływ analizowanej interwencji na ich zmianę (oszacowany na podstawie symulacji modelowych opisanych w rozdziale 2) prezentujemy w poniżej tabeli.

Tabela 32. Wskaźniki realizacji celu głównego RPO WP 2007-2013

nazwa wskaźnika	wpływ realizacji Programu (ewaluacja ex-post)		symulacje na poziomie RPO WP 2007-2013 (ocena ex-ante)
	2013	2015	
Zakumulowana stopa wzrostu PKB	1,50%	1,50%	3,4,%
Liczba utworzonych miejsc pracy	9,4 tys.	9,7 tys.	7,0 tys.
Stopa bezrobocia (zmiana)	-0,27 pkt. proc.	-0,16 pkt. proc.	-0,7 pkt proc.

Źródło: Opracowanie własne

W porównaniu do oceny ex-ante efektu makroekonomicznego RPO WP 2007-2013 zrealizowanej przez zespół Wrocławskiej Agencji Rozwoju Regionalnego za pomocą modelu HERMIN, można zauważyć następujące różnice:

- Wpływ na zakumulowaną stopę wzrostu PKB jest zdecydowanie niższy. Zgodnie z wynikami otrzymanymi za pomocą modelu POMmod, wpływ jest na poziomie 1,5%, wobec założonego 3,4%.
- Wpływ na liczbę utworzonych miejsc pracy jest nieco wyższy i wynosi 9,4 tys. miejsc pracy wobec założonych 7,0 tys.
- Wpływ na stopę bezrobocia jest niższy i wynosi -0,27 pkt proc. wobec -0,7 pkt proc. s

W następnych akapitach rozważamy, czy oszacowania dotyczące wpływu makroekonomicznego RPO WP 2007-2013 są prawidłowe i skąd mogą wynikać różnice względem założeń poczynionych na podstawie analizy ex-ante wykonanej za pomocą modelu HERMIN. Wpływ na zakumulowaną stopę wzrostu na poziomie 1,5% wydaje się właściwy, zaś wyniki powyżej 3% uważamy za przeszacowane. Przy wstępnej ocenie wielkości wpływu przydaje się porównanie całkowitej sumy funduszy europejskich wraz z wynikającym z niej wzrostem PKB. W przypadku RPO WP 2007-2013, suma ta wynosi około 4,5% PKB (w zależności od tego, czy jako rok bazowy przyjmiemy początek czy też koniec programu). W przypadku zakumulowanej stopy wzrostu PKB na poziomie 3,4%, oznaczałoby to z punktu widzenia mikroekonomicznego niezwykle (podejrzanie) atrakcyjną inwestycję. Z punktu widzenia makroekonomicznego, tak duży wpływ na PKB wydaje się o tyle przeszacowany, że relacja zasobu kapitału do PKB wynosi w gospodarkach rozwiniętych około 2.5-3:1. Zgodnie z tą zależnością inwestycja na poziomie 4,5% PKB powinna się przełożyć na około 1,5%-1,8% dodatkowego produktu. Dodatkowo, w przypadku obydwu modeli zakłada się, że wszystkie środki z funduszy strukturalnych wydatkowane są w sposób stuprocentowo efektywne. Wszystkie wyniki makroekonomicznych modeli należy więc postrzegać raczej w kategoriach potencjalnego oddziaływania, a nie dokładnego, empirycznie wyznaczonego wpływu. Co więcej, żeby potencjalne oddziaływanie było faktycznym,

należy z dużą starannością wydawać środki unijne i dodatkowo analizować ich wpływ za pomocą komplementarnych badań mikroekonomicznych i ewaluacyjnych, czyli takich, które z założenia są niemożliwe do uchwycenia w modelach makroekonomicznych.

Jeśli przyrzeć się zaś szczegółowym założeniom kryjącym się za obydwoma modelami, to najistotniejsze wydają się równania wyznaczające produkt w gospodarce – są to z jednej strony równania popytowe w modelu HERMIN z równaniami zdecydowania bardziej podażowymi w przypadku modelu POMmod. W przypadku modelu HERMIN, produkt wyznaczany jest jako funkcja całkowitego popytu zgłoszonego przez podmioty domowe oraz zagranicę (w tym fundusze europejskie). Następnie czynniki produkcji w modelu dostosowują się do tak wyznaczonego popytu. W tak skonstruowanym modelu nie ma miejsca na efekty wypierania, które są istotne w przypadku modeli równowagi ogólnej. Dla przykładu, w modelu POMmod firmy, w odpowiedzi na fundusze pomocowe mogą zmniejszyć własne autonomiczne inwestycje, przez to całkowity efekt makroekonomiczny jest mniejszy niż w przypadku modeli innych klas. W powyższej analizie kluczowe jest to, że firmy autonomicznie decydują o wielkości czynników produkcji (pracy, kapitału) na podstawie optymalizacji zysków, produkt jest następnie wyznaczany jako funkcja tych czynników produkcji, a nie odwrotnie.

Zaskakująco niski wpływ na stopę bezrobocia w porównaniu do analiz ex-ante wynika z (nieobecnej w modelu HERMIN) endogeniczności aktywności zawodowej w modelu POMmod, a także ma po części charakter księgowy. W modelu POMmod, w wyniku pozytywnego wpływu funduszy europejskich, członkowie gospodarstwa domowego mają większą szansę na znalezienie pracy i reagują poprzez zwiększenie intensywności poszukiwania pracy. Dotyczy to także części osób biernych zawodowo, jednak ci najpierw muszą przejść przez pewien okres bezrobocia, by ostatecznie znaleźć zatrudnienie. Wpływ na liczbę bezrobotnych i stopę bezrobocia mają zatem jednocześnie dwa czynniki: po pierwsze odpływ bezrobotnych do zatrudnienia, a z drugiej strony napływ biernych do bezrobocia. Uwzględnienie mechanizmu endogeniczności aktywności ekonomicznej wydaje się zasadny w świetle tego, że od momentu wstąpienia do Unii Europejskiej, współczynnik aktywności ekonomicznej ogółem wzrósł z 53,7% do 57,8%.

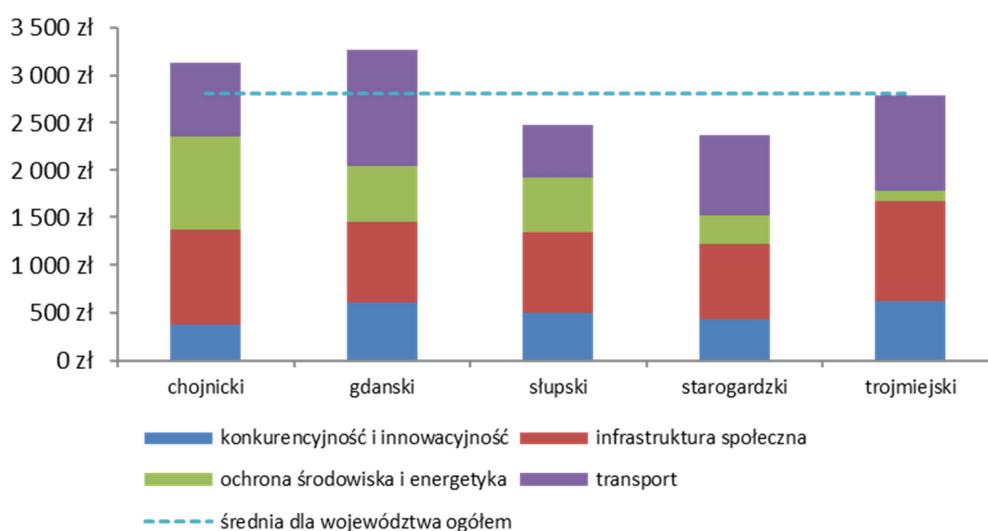
Należy pamiętać, że eksperymenty modelowe wykorzystujące modele symulacyjne dostarczają wyników w postaci procentowego odchylenia, które są następnie nakładane na scenariusz bazowy bądź trajektorię danych historycznych. Takie podejście dotyczy wszystkich zmiennych, także tych, tak jak stopa bezrobocia, która jest wyrażona jako procent. W przypadku województwa pomorskiego, stopa bezrobocia w chwili przeprowadzania analizy ex-ante wynosiła ponad 13% (2006 rok), zaś w roku 2015 spadła do 6,6%. W przypadku niższej wartości, takie samo odchylenie procentowe przekłada się naturalnie na niższe odchylenie bezwzględne, co ma miejsce dla wartości tego wskaźnika dla 2015 roku.

6 Ocena RPO WP 2007-2013 w układzie terytorialnym

6.1 Ocena struktury interwencji

Środki RPO WP 2007-2013 trafiły do wszystkich gmin województwa pomorskiego. Najwyższe wsparcie per capita uzyskała Krynica Morska (27185 zł per capita), co wynika jednak z najmniejszej liczby mieszkańców wśród wszystkich gmin regionu. W pierwszej piątce najsilniej wspartych gmin znalazły się także Reda i Jastarnia - ze względu na budowę tzw. helskiego korytarza kolejowego. Inna linia kolejowa - tzw. „kościerski korytarz kolejowy” jest także widoczna na mapie absorpcji - gminy takie jak Żukowo, Kościerzyna (miejska i wiejska) oraz Somonino m.in. dzięki tej inwestycji znajdują się w czwartym kwartylu wsparcia RPO WP 2007-2013. Bardzo wysokie, trzecie miejsce zajął także Sopot. Do największych miast regionu - Gdańska i Gdyni trafiło niższe wsparcie (odpowiednio 2357 zł oraz 2747 zł per capita) niż wyniosła średnia regionalna (2804 zł). Biorąc pod uwagę cały obszar metropolitalny¹²⁰, wsparcie wyniosło nieznacznie więcej (2910 zł).

Wykres 125. Absorpcja RPO WP 2007-2013 per capita w podziale na obszary tematyczne oraz terytorialne

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS i KSI SIMIK

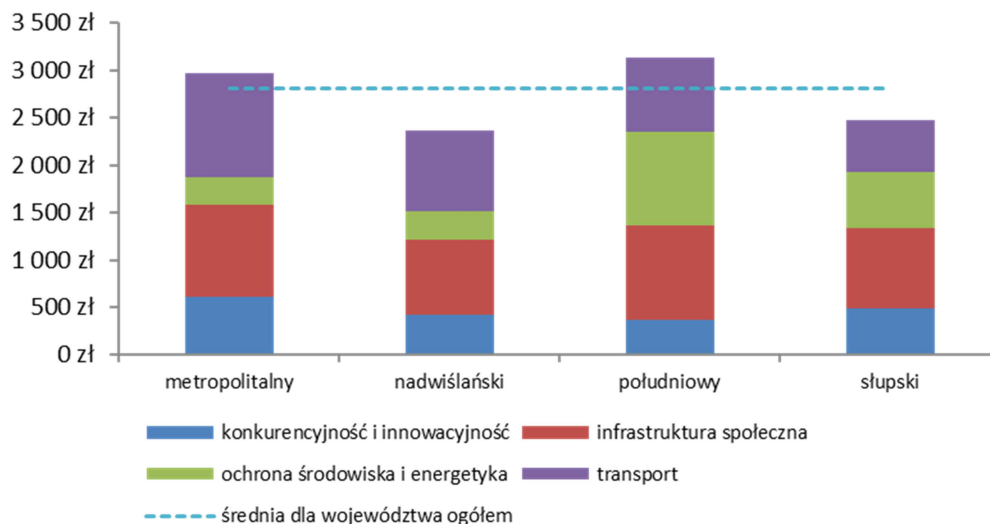
Najniższy poziom wsparcia z RPO WP 2007-2013 odnotowano w gminie Sadlinki w powiecie kwidzińskim - jedynie 323 zł per capita. Na drugim miejscu od końca znalazła się gmina Cewice z wynikiem 488 zł. Mapa wyraźnie wskazuje, że gminy z pierwszego kwartyla koncentrują się w trzech obszarach: północno-wschodniej części część powiatu słupskiego, zachodniej części powiatu bytowskiego oraz w pasie gmin, położonych na zachód od granic obszaru metropolitalnego, gdzie nie sięga już impuls metropolii i następuje intensywne wymywanie zasobów rozwojowych (Choczewo, Łęczyce, Cewice, Parchowo, Czarna Dąbrówka).

W podziale na subregiony interwencja przedstawia się nieco bardziej zróżnicowanie. Największa część środków finansowych trafiła do subregionu południowego (3137 zł per capita), gdzie zdecydowanie wyróżniają się wyższe wydatki na ochronę środowiska i energetykę oraz infrastrukturę społeczną przy najniższym wsparciu obszaru innowacyjności i konkurencyjności. W obszarze innowacyjności i konkurencyjności wyróżnia się natomiast subregion metropolitalny, który uzyskał

¹²⁰ Jako obszar metropolitalny przyjęto 30 gmin, które podpisały porozumienie w sprawie realizacji ZIT w województwie pomorskim.

niższe wsparcie z zakresu ochrony środowiska i energetyki. W subregionach nadwiślańskim i słupskim łączna wartość projektów współfinansowanych z RPO WP 2007-2013 była najniższa w całym województwie pomorskim (odpowiednio 2371 zł oraz 2474 zł per capita), przy czym różniły się one proporcjami, jeśli chodzi o obszar środowiska oraz transportu (w nadwiślańskim wyższe wsparcie uzyskały inwestycje transportowe; w słupskim - środowiskowe).

Wykres 126. Absorpcja RPO WP 2007-2013 per capita w podziale na obszary tematyczne oraz subregiony

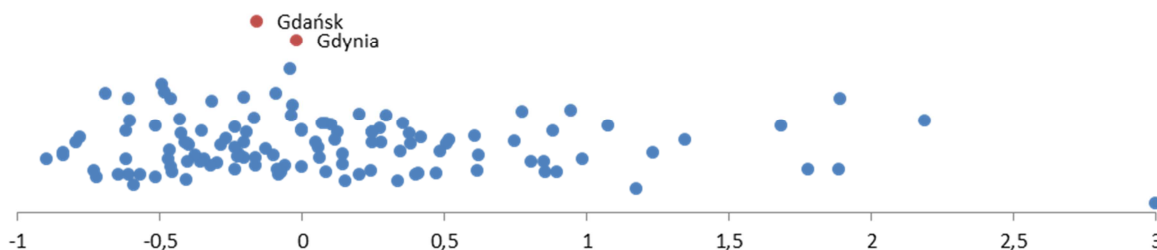

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS i SIMIK

W większości przypadków gminy te należą do obszarów słabych strukturalnie. Sytuacja obszarów słabych strukturalnie była jednak zróżnicowana. Łącznie trafiło tam nieznacznie mniej środków niż wynosiła średnia wojewódzka (2636 zł per capita). Wyłączając trzy wspomniane obszary (północno-wschodnia część powiatu słupskiego, zachodnia części powiatu bytowskiego oraz pas gmin, położonych na zachód od granic obszaru metropolitalnego, gdzie nie sięga już impuls metropolii), pozostałe gminy słabe strukturalnie notowały przeciętne i bardzo dobre wyniki absorpcji. Za przykład mogą posłużyć gminy wiejskie Kwidzyn, Chojnice, a także Debrzno oraz Nowa Wieś Lęborska, które znalazły się w pierwszym kwartyle gmin o najwyższy poziomie dofinansowania. Tym samym wysokość wsparcia obszarów słabych strukturalnie wyniosła nieznacznie mniej niż średnia wojewódzka, natomiast patrząc przez pryzmat różnic pomiędzy metropolią a pozostałą częścią regionu, RPO WP 2007-2013 należy uznać za jeden z regionalnych programów operacyjnych o najbardziej zrównoważonym podziale środków.

Wykres 127. Zależność pomiędzy ludnością gminy oraz wsparciem RPO WP 2007-2013 per capita

oś pionowa - logarytm dziesiętny z liczby ludności;
oś pozioma - odległość od średniej dla województwa (wsparcie RPO WP 2007-2013 per capita) w odchyleniach standardowych

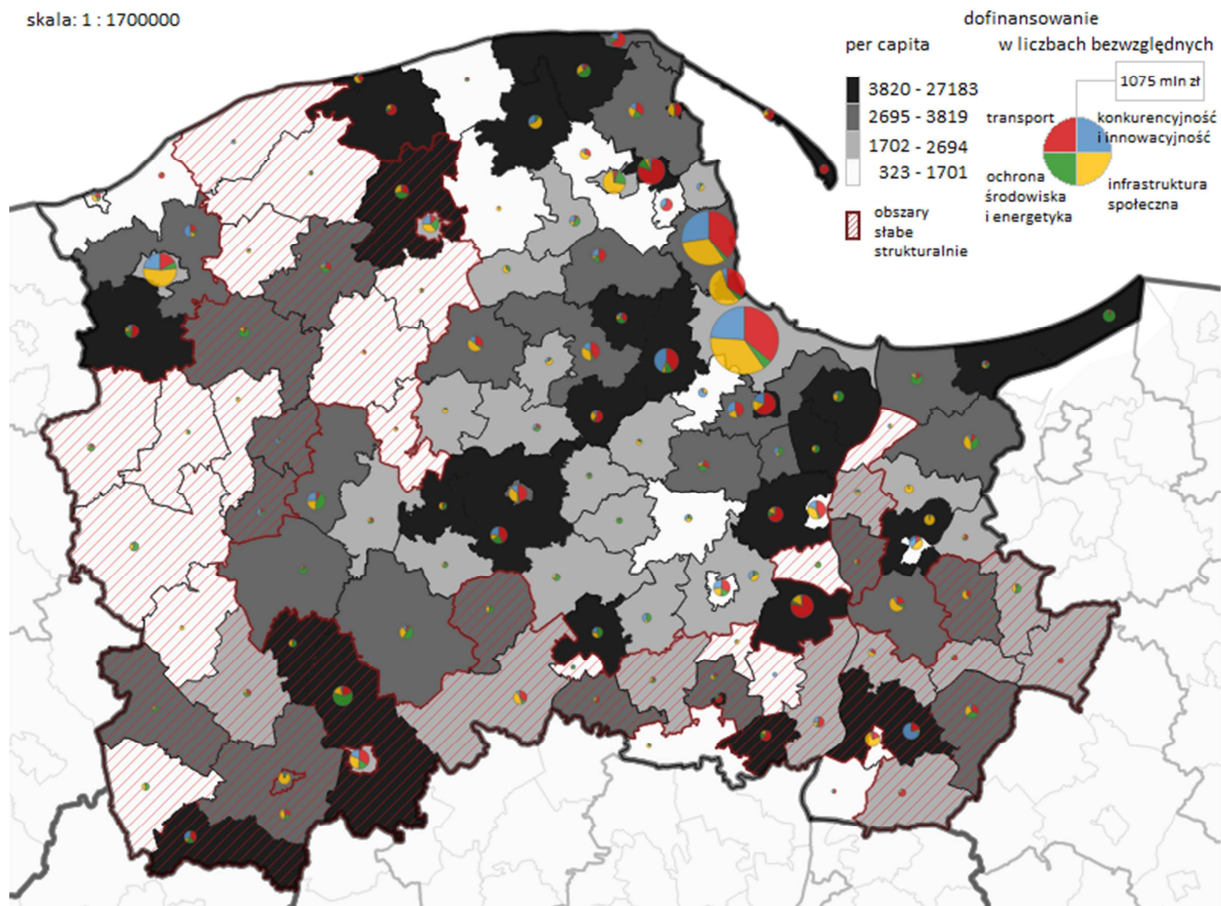
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS i SIMIK

Struktura tematyczna wsparcia przedstawia się bardziej interesująco niż jej skala. Wyraźnie widoczne są przede wszystkim dwa zasadnicze kierunki: wyższe wsparcie dla inwestycji z zakresu ochrony środowiska i energetyki na obszarach pozametropolitalnych oraz większy strumień środków na transport w obszarze metropolitalnym. Drugi kierunek jest wynikiem polityki transportowej województwa, mającej na celu lepsze skomunikowanie kolejną gmin położonych w dalszej części obszaru metropolitalnego (wspomniane korytarze kolejowe).

Mapa 15. Rozkład terytorialny absorpcji RPO WP 2007-2013 w gminach województwa pomorskiego

skala: 1 : 1700000

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS i KSI SIMIK

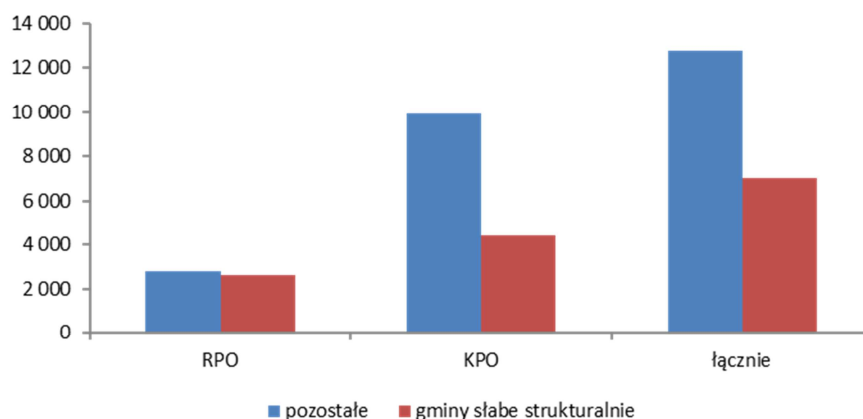
Istotna część środków na transport trafiła także do Trójmiasta, gdzie szczególnie silnie wspierano transport zbiorowy. W obszarze infrastruktury społecznej silnie wyróżniają się Trójmiasto oraz ośrodki regionalne położone poza metropolią, ale także poza terenami słabymi strukturalnie. Przykładowo, bardzo duży udział (ponad 50%) infrastruktura społeczna w środkach RPO WP 2007-2013 miała m.in. w Słupsku, Kwidzynie oraz Człuchowie. Wysoka absorpcja charakteryzowała także niektóre miasta w obszarze metropolitalnym - szczególnie Wejherowo i Sopot. W Gdyni i w Gdańsku kompozycja absorpcji z RPO WP 2007-2013 jest natomiast bardzo zbliżona, ze znacznie mniejszym udziałem ochrony środowiska i energetyki (które znalazły się w PO IŚ). W gminie Żukowo oraz gminie wiejskiej Kwidzyn wysoki udział miały środki na konkurencyjność i innowacyjność - co może wynikać z dynamicznego rozwoju przedsiębiorstw w niektórych strefach podmiejskich województwa. Struktura absorpcji była natomiast dość równomierna pomiędzy czterema obszarami w takich ośrodkach jak Starogard Gdański, Chojnice i Tczew.

6.2 Wsparcie obszarów strukturalnie słabych

W ramach RPO WP 2007-2013 szczególną wagę przywiązywano do wsparcia obszarów o najniższym poziomie rozwoju w regionie, zdefiniowanych jako obszary strukturalnie słabe. Zgodnie z zapisami programowymi, zostały zaliczone do nich gminy charakteryzujące się niekorzystnymi wskaźnikami w zakresie dochodów własnych, bezrobocia oraz odsetka osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do średniej dla wszystkich gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz miast do 35 tys. mieszkańców w województwie pomorskim.

Duży nacisk położony na wsparcie obszarów słabych strukturalnie znajduje swoje odzwierciedlenie w wyrażnie bardziej wyrównanym wsparciu tych obszarów ze środków RPO WP 2007-2013 w porównaniu do programów krajowych. Średnia wartość wsparcia w ramach RPO WP 2007-2013 w gminach strukturalnie słabych w przeliczeniu na 1 mieszkańca była zaledwie o 7% niższa niż w pozostałych gminach, podczas gdy w programach krajowych gminy strukturalnie słabe uzyskały średnio ponad 2 razy mniej środków.

Wykres 128. Wartość wsparcia RPO i programów krajowych per capita w podziale na gminy strukturalnie słabe i pozostałe

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS i SIMIK

Istotność zastosowania preferencji dla obszarów strukturalnie słabych (OOS) pokazuje analiza na poziomie działań/poddziałania. Udział OOS w całkowitej wartości środków RPO WP 2007-2013 przekracza potencjał demograficzny tych gmin przede wszystkim w przypadku obszarów, w których zdecydowano się zastosować preferencje dla OSS przy wyborze projektów (por. tabela poniżej). Jest to szczególnie widoczne w przypadku projektów wsparcia lokalnej infrastruktury rozwojowej i społecznej oraz inicjatyw obywatelskich (OP8 i OP9), a także poprawy publicznej infrastruktury turystycznej oraz rozwoju infrastruktury teleinformatycznej. Jednocześnie, dzięki zastosowaniu preferencji udało się zwiększyć udział mikroprzedsiębiorstw z terenów strukturalnie słabych w wykorzystaniu środków dotacyjnych w ramach poddziałania 1.1.1 oraz instrumentów inżynierii finansowej w ramach Działania 1.3.

W przypadku części działań interwencja w większym stopniu zasiła obszary słabe strukturalnie bez wyraźnej preferencji. Były to np. IOB w Działaniu 1.5 oraz projekty dedykowane dziedzictwu przyrodniczemu (Działanie 6.4). OSS wyróżniają się także w aspekcie promocji turystycznej oraz gospodarki odpadami. W pierwszym przypadku wsparto projekty informacyjne oraz kampanie turystyczne wdrażane z Gdańska. W drugim przypadku natomiast zrealizowane projekty służą nie tylko obszarom słabym strukturalnie, ale także osobom z sąsiednich gmin, które korzystają z

lokalizacji w gminie. W zestawie działań wyraźnie wyższy udział obszarów słabych strukturalnie widoczny jest także

w obszarze odnawialnych źródeł energii - co wynika z większego potencjału obszarów wiejskich w tym zakresie.

Tabela 33. Udział obszarów strukturalnie słabych w całkowitej wartości projektów w zależności od zastosowania preferencji dla OSS

Działanie / Poddziałanie	cele/zakres interwencji	udział OSS	preferencje OSS
1.1.1	wsparcie mikroprzedsiębiorstw	13,29%	tak
1.3	Instrumenty finansowe w ramach JEREMIE	14,70%	tak
1.5	infrastruktura IOB	18,05%	nie
2.2.1	tworzenie podstaw rozwoju społeczeństwa informacyjnego (rozwój e-usług)	34,06%	tak
4.1	usprawnienie powiązań transportowych między najważniejszymi ośrodkami aktywności gospodarczej (w tym turystycznej) i koncentracji ludności w regionie	17,28%	nie
5.1	poprawa funkcjonowania regionalnego systemu gospodarki odpadami	68,41%	nie
5.4	wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	20,67%	nie
6.1	podniesienie jakości publicznej infrastruktury turystycznej	22,88%	tak
6.2	rozwijanie systemu informacji turystycznej i kulturalnej oraz promocja sieciowych produktów turystycznych	18,61%	nie
6.4	zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych regionu w rozwoju turystyki	18,16%	nie
8.1.1	lokalna infrastruktura drogowa	26,19%	tak
8.1.2	lokalna infrastruktura wspierająca rozwój gospodarczy	23,89%	tak
8.2	zmniejszenie dysproporcji regionalnych w zakresie wyposażenia w infrastrukturę gospodarki wodno-ściekowej	36,19%	tak
9.1	poprawa dostępu do lepszej jakości oferty edukacyjnej na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym oraz oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej	21,98%	tak
9.2	poprawa dostępu do lepszej jakości podstawowych usług medycznych	20,50%	tak
9.3	aktywizacja i integracja społeczności lokalnych na obszarach wiejskich	43,55%	tak

Źródło: Opracowanie własne

Zdecydowana większość terenów słabych strukturalnie zanotowała w okresie 2007-2015 wyższą od przeciętnej pozytywną zmianę w obszarze bezrobocia, dochodów własnych gmin (w tym z podatku PIT) oraz udziału osób korzystających z pomocy społecznej. W niemal wszystkich gminach słabych strukturalnie w latach 2007-2015 spadł udział bezrobotnych oraz osób korzystających zasiłków.

Tabela 34. Zmiany wskaźników społeczno-gospodarczych w latach 2007-2015 w gminach strukturalnie słabych na tle

zmienna	gminy słabe strukturalnie			pozostałe gminy woj. pomorskiego		
	2007	2015	zmiana 07-15	2007	2015	zmiana 07-15
ludność ogółem	332 163	342 129	3,0%	1 878 757	1 965 581	4,6%
udział w ludności woj. pomorskiego	15,0%	14,8%	-0,2	85,0%	85,2%	0,2
dochody gmin i mnp na mieszkańca	2 336 zł	3 670 zł	57%	3 110 zł	4 531 zł	46%
wskaźnik bezrobocia	7,8%	5,8%	-2,0	3,2%	2,9%	-0,3
odsetek os. korzystających z pomocy społecznej	18,6%	15,4%	-3,2	7,5%	6,7%	-0,8

pozostałych gmin woj. pomorskiego

Źródło: Opracowanie własne

Skala poprawy sytuacji w poszczególnych gminach była jednak skorelowana przede wszystkim z ich sytuacją początkową. Generalnie można zauważyć, że w im trudniejszej sytuacji znajdowała się gmina na początku 2007 r., tym relatywnie bardziej poprawiła się jej sytuacja w okresie trwania programu. Prawidłowość taką pokazują zamieszczone poniżej wskaźniki korelacji. Wynika z nich m.in., że bezrobocie spadło najmocniej w gminach o najwyższym poziomie bezrobocia w 2007 r., dochody gmin z podatku PIT (które można traktować jako przybliżenie poziomu wynagrodzeń mieszkańców) wzrosły najmocniej w gminach, w których w 2007 r. były relatywnie najniższe, a odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej najmocniej spadł w gminach, w których w 2007 r. był on największy.

Tabela 35. Współczynniki korelacji między zmianą wskaźników społeczno-gospodarczych gmin w latach 2007-2015 oraz wysokością wsparcia ze środków RPO 2007-2013 per capita

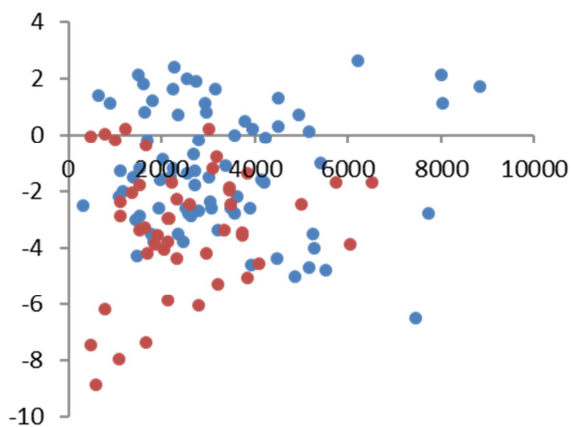
	wsparcie RPO per capita	wsk. bezrobocia 2007	dochody z PIT per capita 2007	korzystający z pom. społecznej 2008	zmiana wsk. bezrobocia w %	zmiana doch. z PIT pc w %	zmiana korz. z pom. społecznej w %
zmiana wsk. bezrobocia w %	,133	-,652**	,467**	-,296**	1	-,158	-,034
zmiana doch. z PIT per capita w %	,084	,238**	-,533**	,417**	-,158	1	-,228*
zmiana korz. z pom. społecznej w %	-,123	,015	,110	-,329**	-,034	-,228*	1

Kolorem zielonym oznaczono współczynniki korelacji istotne statystycznie. **Korelacja jest istotna na poziomie 0,01; *Korelacja istotna na poziomie 0,05

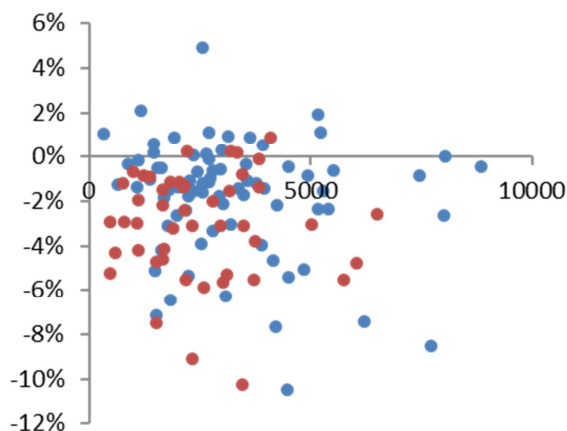
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS i KSI SIMIK.

Jednocześnie, żadna ze zmiennych obrazujących zmianę sytuacji społeczno-gospodarczej gmin w latach 2007-2015 nie była bezpośrednio skorelowana z wysokością wsparcia ze środków RPO WP 2007-2013 per capita. Przykładowo, największa pozytywna zmiana jeśli chodzi o bezrobocie cechuje gminy o najniższym wsparciu z RPO WP 2007-2013 (np. Główny i Cewice).

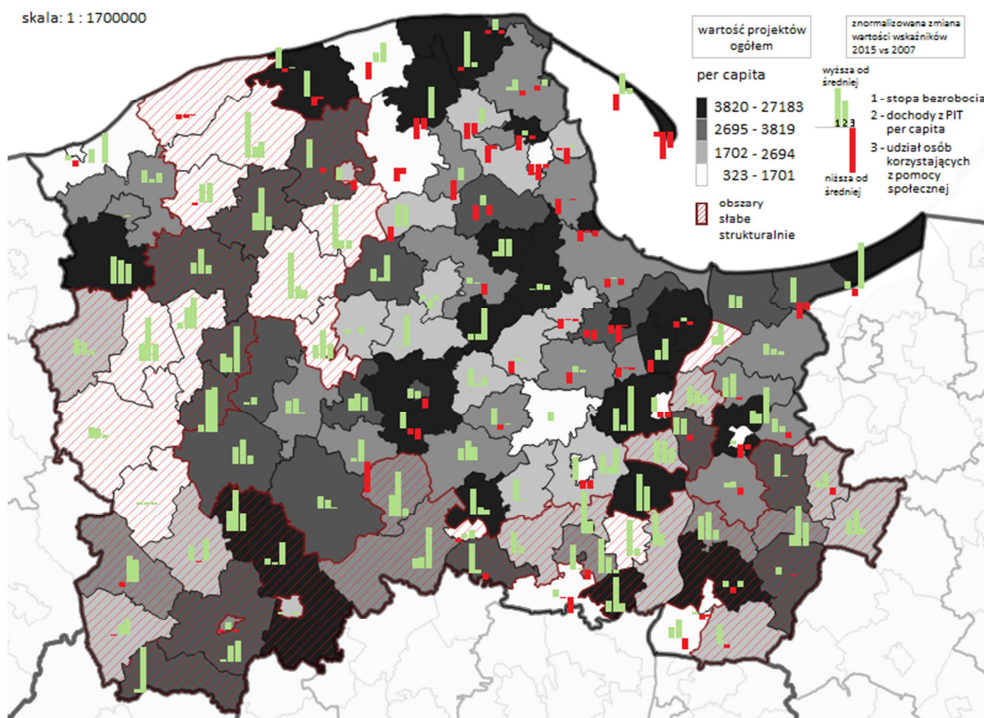
Wykres 129. Zmiana udziału bezrobotnych (w punktach proc.) pomiędzy 2007 a 2015 rokiem a wsparcie RPO WP 2007-2013 per capita

Wykres 130. Zmiana udziału osób korzystających z pomocy społecznej (w punktach proc.) pomiędzy 2009 a 2014 rokiem a wsparcie RPO WP 2007-2013 per capita

Mapa 16. Zróżnicowanie wskaźników społeczno-gospodarczych w latach 2007-2015 a wartość projektów ogółem z RPO WP 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS i KSI SIMIK

Podsumowując należy stwierdzić, że dzięki zastosowaniu specjalnych preferencji dla obszarów strukturalnie słabych w ramach RPO WP 2007-2013 udało się doprowadzić do zwiększenia ich udziału w całkowitej absorpcji środków do poziomu niemal zgodnego z ich potencjałem demograficznym. Jest to zgodne z celami postawionymi na etapie programowania, w którym podkreślano istotność wyrównywania szans rozwojowych najslabiej rozwiniętych obszarów województwa pomorskiego. Interwencja ze środków RPO WP 2007-2013 przyczyniła się m.in. do zwiększenia dostępu do kapitału lokalnych mikroprzedsiębiorstw w ramach zwrotnego i bezzwrotnego wsparcia w OP1, poprawy lokalnej infrastruktury rozwojowej i społecznej oraz inicjatyw obywatelskich, a także poprawy publicznej infrastruktury turystycznej oraz infrastruktury teleinformatycznej. Niewątpliwym sukcesem jest fakt, że w latach 2007-2015 obszary strukturalnie słabe rozwijały się przeciętnie

szybciej niż pozostałe gminy województwa. Z danych wynika jednak, że tempo rozwoju i poprawy wskaźników społeczno-gospodarczych w poszczególnych gminach jest związane przede wszystkim z ich sytuacją początkową (im słabsza w 2007 r., tym szybszy rozwój obserwowany w latach 2007-2015), natomiast nie jest bezpośrednio skorelowane z wysokością otrzymanych środków z RPO WP 2007-2013. Oznacza to, że pozytywny wpływ interwencji obserwowany na poziomie mikro, z uwagi na ograniczoną skalę, nie był kluczowy dla tempa rozwoju widocznego na poziomie całych gmin.

6.3 Podsumowanie analiz terytorialnych w ramach analiz tematycznych

W poniższym zestawieniu prezentujemy najważniejsze wnioski z analiz terytorialnej struktury interwencji na poziomie poszczególnych działań RPO WP 2007-2013. Uwzględniono zarówno określone w Programie preferencje, jak i inne zagadnienia związane koncentracją przestrzenną dofinansowanych inwestycji.

Działanie 1.1	W Poddziałaniu 1.1.1 (mikroprzedsiębiorstwa) preferencje dla projektów spoza Trójmiasta, w szczególności z terenów strukturalnie słabych.	Preferencje przełożyły się na udział OSS w całkowitej wartości projektów Poddziałania 1.1.1 (13,6%) niemal na poziomie potencjału demograficznego (15,0%), znacznie powyżej potencjału ekonomicznego (9,2% - udział MŚP)
	<ul style="list-style-type: none"> Ogółem, w przeliczeniu na 1 mieszkańca dotacje z całego Działania 1.1 w większym stopniu trafiły do obszarów lepiej rozwiniętych, w szczególności pasa leżącego od północnego zachodu do południowego wschodu od Trójmiasta, a także okolic Słupska. Natomiast dzięki zastosowaniu preferencji dla OSS, znacznie większy był udział OSS w Poddziałaniu 1.1.1 niż w Poddziałaniu 1.1.2. 	
Działanie 1.2	Brak preferencji terytorialnych	
	<ul style="list-style-type: none"> Zdecydowana koncentracja wsparcia w Trójmieście (prawie 50% środków), gdzie znajdują się większość firm z potencjałem do realizacji innowacyjnych projektów. 	
Działanie 1.3 i 1.4	W jednym z konkursów na pośredników finansowych (dotyczącym poręczeń) wsparcie dla ostatecznych odbiorców ograniczono do obszarów słabych strukturalnie.	Obserwowany znaczący udział OSS w wartości projektów sfinansowanych za pomocą IIF (pożyczki, poręczenia) - 14,7% (a więc wyższy niż w przypadku dotacji)
	<ul style="list-style-type: none"> Instrumenty inżynierii finansowej, z powodu ich ukierunkowania na mikroprzedsiębiorstwa, w większym stopniu wsparty obszary słabe strukturalnie z południa i wschodu województwa, w tym z powiatów chojnickiego, sztumskiego i malborskiego. W powiatach bardziej peryferyjnych, oddalonych od Trójmiasta, większy jest udział instrumentów inżynierii finansowej niż dotacji (powiat człuchowski, kwidzyński, sztumski, malborski, chojnicki). Na zróżnicowanie terytorialne wykorzystania IIF wpływ miał też potencjał i aktywność pośredników finansowych (RTI w powiatach sztumskim, kwidzyńskim i malborskim, Bank Spółdzielczy w Czersku w powiecie chojnickim) 	
Działanie	Brak preferencji	

1.5	<ul style="list-style-type: none"> Pomimo braku preferencji, względnie duży udział projektów z OSS (18%), co wynika z dużego projektu Kwidzyńskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego. Generalnie jednak projekty były głównie zlokalizowane w Trójmieście. 	
Działanie 1.6	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> Projekty w większości ogólnowojewódzkie, bez przypisania do poszczególnych gmin/powiatów. 	
Działanie 2.1	Preferencje dla projektów zlokalizowanych poza Trójmiastem	Niewielki udział projektów spoza Trójmiasta (8%)
	<ul style="list-style-type: none"> Doliczając do tego trzy projekty partnerskie uczelni trójmiejskich i słupskich należy przyjąć, że udział wartości projektów realizowanych poza Gdańskiem, Gdynią i Sopotem jest wyższy niż szacowane 8%. Z drugiej strony preferencja na projekty z obszaru infrastruktury akademickiej zlokalizowane poza Trójmiastem nie jest istotna z punktu widzenia logiki Programu. Wspieranie najsilniejszego ośrodka dydaktyczno-naukowego, który konkuruje z innymi liczącymi się ośrodkami w Polsce i za granicą ma swoje uzasadnienie. 	
Działanie 2.2	W Poddziałaniu 2.2.1 koncentracja na obszarach wiejskich i w małych miastach	
	<ul style="list-style-type: none"> Przesunięcie całej interwencji na obszary wiejskie, co dodatkowo zostało wzmocnione przez preferencje dla tzw. białych plan zidentyfikowanych przez UKE (zdaje się, że się zmieniały te białe plamy i dostosowano do nich zmiany w projektach) 	
Działanie 3.1	Interwencja ograniczona do miast powyżej 35 tys. mieszkańców	
	<ul style="list-style-type: none"> Założenia wykluczyły możliwość interwencji w mniejszych ośrodkach miejskich, np. w Kościerzynie (23,7 tys. mieszkańców w 2015 r.). Brak wpływu interwencji na publiczny transport zbiorowy podmiejski i poza obszarami miejskimi (choć nie zakładano tego w Programie). 	
Działanie 3.2	Interwencja ograniczona do miast powyżej 35 tys. mieszkańców	
	<ul style="list-style-type: none"> Zastosowanie wskaźników społeczno-gospodarczych dla obszarów rewitalizacji powodowało zmniejszenie zainteresowania 3.2.1 niektórych miast niespełniających kryteriów (Sopot, Gdynia) Projekty rewitalizacyjne i rozwojowe skoncentrowane w ważnych ośrodkach miejskich - brak projektów tego rodzaju w jednym z ośrodków subregionalnych (Chojnicach) Generalnie jednak: 3.2.2 wsparło wybrane funkcje tam, gdzie to było potrzebne; 3.3 uzupełniało mniejsze, ale znaczące miasta (Kościerzyna, Kartuzy w zakresie projektów miejskich) 	
Działanie 3.3	Ośrodki rozwojowe (posiadające ZIPROM), w praktyce - wszystkie miasta	71,5% alokacji w Trójmieście
	<ul style="list-style-type: none"> Koncentracja projektów typowo miejskich (reprezentacyjne przestrzenie, kulturalne instytucje metropolitalne) JESSICA w Trójmieście; poza Trójmiastem dominacja projektów sportowo-rekreacyjnych i termomodernizacji. W Redzie i Pruszczu Gdańskim - dwóch dynamicznych ośrodkach suburbanizacyjnych, nieuprawnionych do wsparcia w Działaniu 3.2, środki inicjatywy JESSICA wykorzystano do wsparcia inwestycji rekreacyjnych i edukacyjnych, w odpowiedzi m.in. na wzrastający popyt ze strony nowych mieszkańców. 	
Działanie	Realizacje na drogach stanowiących powiązania z sieciami wyższego rzędu	

4.1	<ul style="list-style-type: none"> Koncentracja środków we wschodniej części województwa, w sąsiedztwie autostrady A1 i na drogach prowadzących do węzłów, skutkująca wyraźną poprawą dostępności transportowej wewnątrzwojewódzkiej i obszaru OMGGS. Niewielka liczba inwestycji w zachodniej i południowo-zachodniej części województwa (także tych z innych źródeł), którą cechowała słaba dostępność transportowa. 	
Działanie 4.2	Poprawa dostępności do obszarów koncentracji ludności, głównych ośrodków gospodarczych, atrakcji turystycznych	2/3 zrealizowanych projektów inwestycyjnych wpisujących się w ten postulat
	<ul style="list-style-type: none"> Rewitalizacja helskiego korytarza kolejowego: wyraźne efekty w zakresie obsługi ruchu turystycznego w szczytach przewozowych (Władysławowo, Hel). Rewitalizacja kościerskiego korytarza kolejowego: poprawa obsługi ładunków do portu oraz dostępności ośrodków regionalnych względem OMGGS (Kościerzyna, Kartuz, z perspektywą obsługi Bytowa). Brak inwestycji w zachodniej i południowo zachodniej części województwa. 	
Działanie 4.3	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> Połowa zrealizowanych projektów dotyczyła pasa nadmorskiego (poprawy dostępności portów morskich przez przebudowę i budowę dróg wojewódzkich). 	
Działanie 5.1	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> Rozkład terytorialny interwencji silnie powiązany regionami gospodarki odpadami. Z analizy rozkładu przestrzennego interwencji, uwzględniającej podział na regiony gospodarki odpadami wskazane w WPGO wynika, że dofinansowanie trafiło do każdego z 4 regionów gospodarki odpadami, przy czym widoczna jest dominacja regionów południowego (4 projekty) i północnego (3 projekty), w których wsparciem objęto zarówno infrastrukturę ZZO, jak i rekultywację składowisk. Z kolei, w regionie zachodnim zrealizowano największy projekt, polegający na rozbudowie ZZO Sierzno. W regionie wschodnim skoncentrowano się natomiast na rekultywacji składowisk. 	
Działanie 5.2	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> Inwestycje zlokalizowane zostały w gminach na północy i południu województwa. 	
Działanie 5.3	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> Z dwóch zrealizowanych projektów jeden miał charakter ogólnowojewódzki, a drugi dotyczył ujścia Wisły. 	
Działanie 5.4	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> Pomimo braku preferencji duży udział obszarów strukturalnie słabych (ponad 20%), co wynika z koncentracji beneficjentów na instalacjach solarnych w budynkach jednorodzinnych (co przełożyło się na większą podaż projektów na terenach wiejskich). 	
Działanie 5.5	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> Projekty termomodernizacyjne rozproszone w całym województwie, ze stosunkowo dużym udziałem środkowej i wschodniej części regionu. 	
Działanie 6.1	Preferencja dla obszarów strukturalnie słabych oraz projektów na terenie obszarów Natura 2000, parków narodowych, parków krajobrazowych i gmin uzdrowiskowych	22,9% wartości projektów na OSS

	<ul style="list-style-type: none"> Preferencja dla OSS pozwoliła na koncentrację interwencji na tych terenach, jednocześnie 2 realizowane tam projekty były zlokalizowane w południowo-zachodniej części województwa (Kaszubska Marszruta + Kraina Czystych Jezior i Rzek). 	
Działanie 6.2	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> Większość alokacji trafiła do Gdańska (kampanie promocyjne), jeden projekt na Żuławach + jeden projekt sieciowy (Kaszubski Pierścień), wzmacniający układ osadniczy <p>Wybór OK - trzeba skądś koordynować projekty o zasięgu regionalnym (w GD jest siedziba ROT i GOT)</p>	
Działanie 6.3	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> 26% alokacji w Gdańsku, brak wsparcia dla Gdyni, generalnie widoczne są miejsca koncentracji funkcji turystycznych i kulturalnych określone w PZPWP (Malbork, Gdańsk, Sopot). Istotna mniejszych miast, jednocześnie wsparcie nie trafiło w ogóle do gmin wiejskich ani na obszary słabe strukturalnie, co wzmacnia polaryzację ruchu turystycznego w regionie (koncentracja turystyki całorocznej w Trójmieście). 	
Działanie 6.4	Preferencja: preferencja: obszary sieci Natura 2000, parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu	preferencja niezrealizowana
	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie trafiło przede wszystkim do większych ośrodków miejskich, na terenie których znajdują się tereny zielone. 18,2% dostępnej alokacji otrzymały obszary słabe strukturalnie. 	
Działanie 7.1	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> Całe wsparcie dla dużych ośrodków miejskich (szpitale specjalistyczne o zasięgu ponadlokalnym/wojewódzkim). 	
Działanie 7.2	Brak preferencji	
	<ul style="list-style-type: none"> Niemal całe wsparcie (97%) poza obszarami słabymi strukturalnie, co wynikało jednak ze specyfiki beneficjentów (Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Weterynarii itp.). 	
Działanie 8.1	Wsparcie ograniczone do gmin wiejskich, wiejsko-miejskich oraz miast liczących do 35 tys. mieszkańców	25% alokacji na OSS
	Preferencja dla projekty z obszarów słabych strukturalnie	
Działanie 8.2	<ul style="list-style-type: none"> Stosunkowo duże rozproszenie terytorialne interwencji, w większości gmin stanowiły jedyną interwencję w obszarze kultury/turystyki (w przeciwieństwie do projektów OP6, skoncentrowana głównie na większych ośrodkach). Dość równomierne wsparcie w obszarze rewitalizacji przestrzeni publicznych. Niewielka liczba inwestycji w zachodniej i południowo-zachodniej części województwa, a więc obszarów o relatywnie słabej dostępności transportowej. 	
	Preferencja dla obszarów słabych strukturalnie	36% alokacji na OSS
Działanie 8.2	<ul style="list-style-type: none"> Preferencja pozwoliła na skoncentrowanie interwencji na OSS, jednak istotnym czynnikiem było ograniczenie wsparcia do mniejszych aglomeracji (demarkacja 2-15 tys. 	

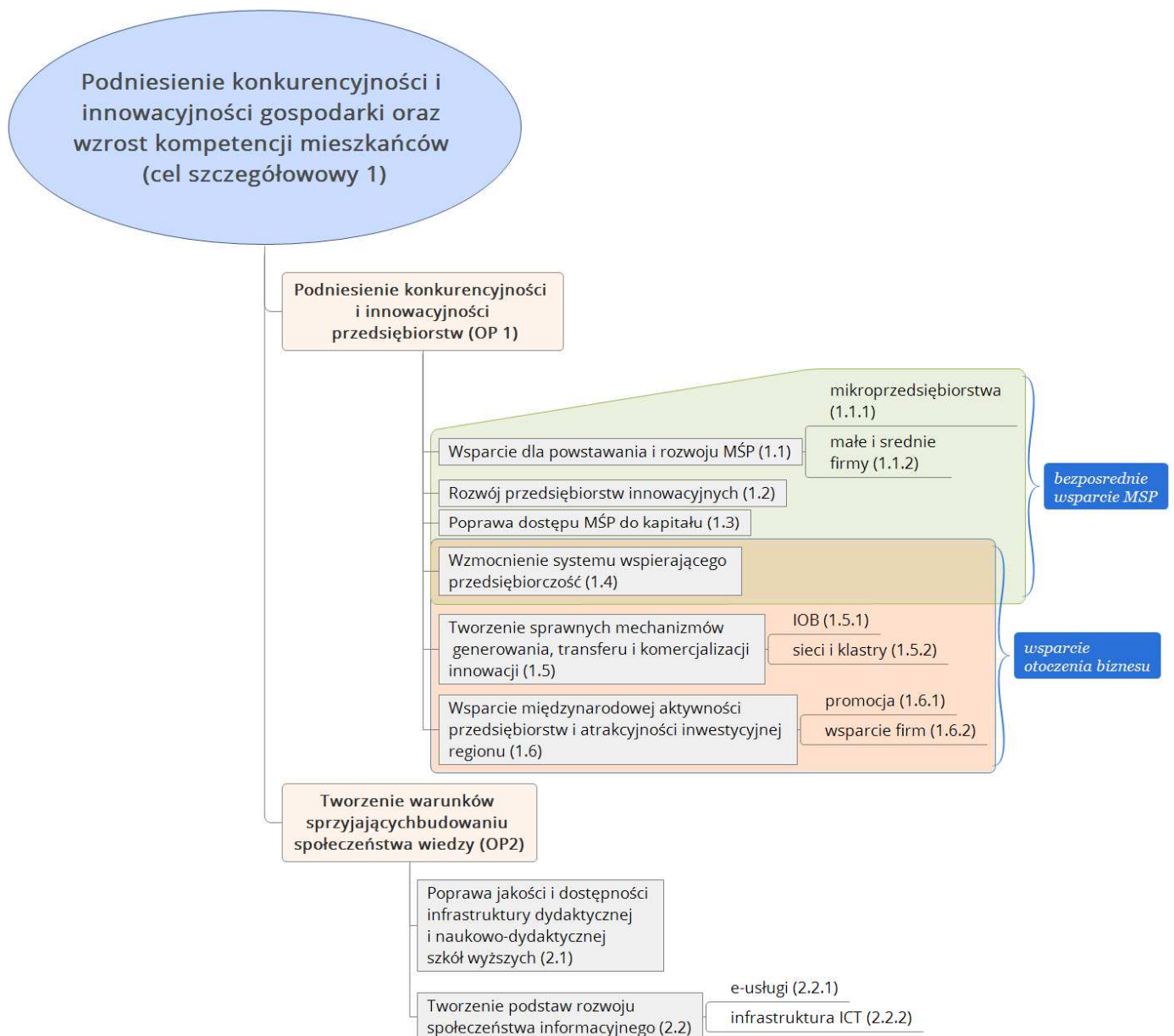
	RLM w RPO WP 2007-2013, powyżej 15 tys. RLM w POIŚ).	
Działanie 9.1	Wyłącznie na obszarze gmin wiejskich, wiejsko-miejskich oraz miast liczących do 35 tys. mieszkańców Preferencja dla obszarów słabych strukturalnie	22% alokacji na OSS
	<ul style="list-style-type: none"> Skuteczne ukierunkowanie interwencji na obszary słabe strukturalnie, choć pula potencjalnych beneficjentów ograniczona do gmin wiejskich, wiejsko-miejskich oraz miast liczących do 35 tys. mieszkańców 	
Działanie 9.2	Wyłącznie na obszarze gmin wiejskich, wiejsko-miejskich oraz miast liczących do 35 tys. mieszkańców Preferencja dla obszarów słabych strukturalnie	21% alokacji na OSS mocno zaburzał jeden duży projekt
	<ul style="list-style-type: none"> Stosunkowo duża część wsparcia trafiła do obszarów słabe strukturalnie, choć pula potencjalnych beneficjentów ograniczona do gmin wiejskich, wiejsko-miejskich oraz miast liczących do 35 tys. mieszkańców, a ponadto proporcje zaburzał jeden duży projekt (<i>Kaszubskie Centrum Medyczne - rozbudowa i przebudowa Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Sierakowicach</i>) 	
Działanie 9.3	Wyłącznie na terenach wiejskich Preferencja dla obszarów słabych strukturalnie	43% alokacji na OSS
	<ul style="list-style-type: none"> Skuteczne ukierunkowanie interwencji na obszary słabe strukturalnie, choć pula potencjalnych beneficjentów ograniczona do gmin wiejskich/ 	

Część C. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

7 Podsumowanie w układzie celów RPO WP 2007-2013

CS 1. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki oraz wzrost kompetencji mieszkańców

Schemat 1. Logika interwencji: cel szczegółowy 1

Źródło: Opracowanie własne

Oś priorytetowa 1. Rozwój i innowacje w MŚP

Dużą część środków w ramach osi priorytetowej 1 (choć względnie mniej niż w innych województwach) przeznaczono na dotacyjne wsparcie przedsiębiorstw. Interwencja RPO WP 2007-2013 miała docelowo doprowadzić do **rozwoju pomorskich MŚP**, w szczególności przedsiębiorstw innowacyjnych. Na poziomie mikroekonomicznym skuteczność podjętych działań można uznać za zadowalającą: wsparte przedsiębiorstwa odnotowały zwiększone przychody, zyski oraz szybszy wzrost zatrudnienia, a także (w przypadku wsparcia projektów targowych) wyższy poziom eksportu. Wyniki badania ankietowego potwierdzają także względną trwałość osiągniętych efektów. Dofinansowane przedsiębiorstwa charakteryzuje także większa innowacyjność, jednak szczególnie w przypadku Działania 1.2 warto podkreślić nie w pełni zadowalającą skalę innowacji wprowadzanych dzięki wsparciu RPO WP 2007-2013, które bardzo rzadko polegały na wdrożeniu wyników prac badawczo-rozwojowych. Pomimo przełożenia się na skalę inwestycji MŚP (w tym na terenach słabych strukturalnie) efektywność wsparcia dotacyjnego przy finansowaniu standardowych inwestycji o umiarkowanym poziomie ryzyka jest względnie niska w porównaniu ze wsparciem pozadotacyjnym. Ocena ta nie dotyczy projektów o wysokim poziomie innowacyjności, zawierających komponent badawczo-rozwojowych, w których poziom niepewności oraz zawodności rynku uzasadniają bezzwrotną formę wsparcia. Inwestycje tego typu nie były jednak w ramach RPO WP 2007-2013 realizowane.

Bardzo duży nacisk na skierowane do MŚP instrumenty finansowe jest jedną z najważniejszych decyzji strategicznych w ramach RPO WP 2007-2013. Podjęte działania należy ocenić jako skuteczne, ponieważ jednoznacznie przyczyniły się do postulowanej w Programie **poprawy dostępu do kapitału**. Struktura rozdysponowanych instrumentów potwierdza trafność akcji pożyczkowej i poręczeniowej, która w dużym stopniu była skierowana do firm potencjalnie znajdujących się w luce finansowej. Efekty wsparcia na poziomie mikroekonomicznym są zadowalające, jednak w większości mniejsze niż w przypadku dotacji. Przewaga wsparcia pozadotacyjnego polega jednak przede wszystkim na jego większej efektywności oraz trwałości - zarówno na poziomie finansowym (środki są w ciągłym obrocie także po zakończeniu realizacji RPO WP 2007-2013) oraz systemowym (cenne doświadczenia związane z wdrażaniem instrumentów finansowych wykorzystywane w obecnym okresie programowania).

Nieco trudniejsza jest ocena działań związanych z szeroko pojętym otoczeniem biznesu. Niewątpliwie w trakcie realizacji RPO WP 2007-2013 nie udało się **wzmocnić regionalnego systemu wspierania przedsiębiorczości**, co wynika zarówno z braku podaży odpowiednich projektów, jak i przedefiniowania założeń Działania 1.4, które ostatecznie ograniczono do wsparcia pośredników finansowych. Lukę tę częściowo uzupełniły projekty związane z **mechanizmami generowania, transferu i komercjalizacji innowacji** realizowane przez instytucje otoczenia biznesu z Poddziałania 1.5.1, choć ich oferta jest skierowana głównie do już istniejących przedsiębiorstw o innowacyjnym profilu. W przypadku tej grupy projektów warto także podkreślić zbyt silną koncentrację na finansowaniu przestrzeni biurowej, która - choć niewątpliwie potrzebna - wyparła inne działania, które w większym stopniu mogły przyczynić się do oczekiwanych efektów interwencji. W przyszłości dużym wyzwaniem będzie także utrzymanie trwałości rezultatów projektów. W podobny sposób ocenić można stosunkowo niewielki komponent wsparcia związany ze wsparciem klastrów i sieci współpracy. Z obecnej perspektywy trwałość i trafność poszczególnych projektów wydaje się być ograniczona, trudno jednak nie zauważyć pozytywnego wpływu interwencji na krystalizację inteligentnych specjalizacji regionu, szczególnie w przypadku klastrów kluczowych. W zakresie **wsparcia międzynarodowej aktywności przedsiębiorstw i atrakcyjności inwestycyjnej regionu** szczególnie wysoko należy ocenić projekt systemowy ARP, który w znacznym stopniu poprawił jakość obsługi inwestorów zewnętrznych oraz zwiększył dostęp do informacji gospodarczej w regionie.

Brakowało natomiast systemowego podejścia do wsparcia eksporterów oraz firm planujących realizację zagranicznych inwestycji.

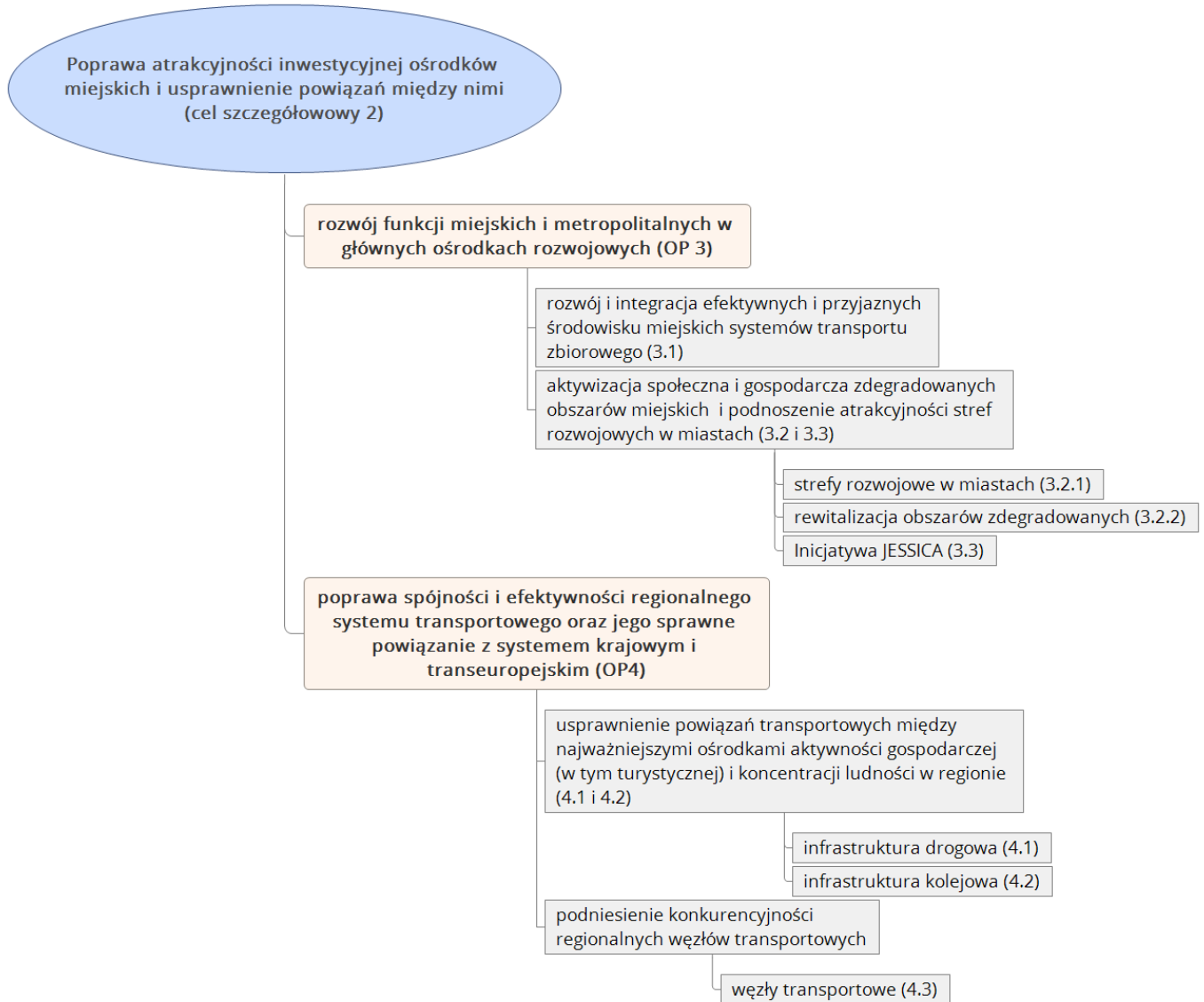
Oś priorytetowa 2. Społeczeństwo wiedzy

Działania związane z innowacyjnością i konkurencyjnością gospodarki regionu były także ukierunkowane na **poprawę jakości i dostępności infrastruktury dydaktycznej i naukowo-dydaktycznej szkół wyższych**. W okresie wdrażania programów operacyjnych na lata 2007-2013 odnotowano istotną poprawę bazy dydaktycznej pomorskich uczelni, do czego przyczyniły się także projekty sfinansowane dzięki wsparciu z RPO WP 2007-2013. Choć struktura wspartych obszarów kształcenia nie odpowiada w pełni branżom szczególnie istotnym z punktu widzenia innowacyjności regionu, to powiązane z nimi kierunki otrzymały także stosunkowo hojne wsparcie w ramach programów krajowych. Co prawda uczelnie i ich jednostki wsparte w ramach RPO WP 2007-2013 deklarują zwiększone zainteresowanie ofertą dydaktyczną wykorzystującą nową lub zmodernizowaną infrastrukturę, to oceniana interwencja (m.in. z uwagi na ograniczoną skalę) nie miała szansy przełożyć się na istotną poprawę względnej pozycji Trójmiasta (w którym Działanie 2.1 było skoncentrowane) jako ośrodka akademickiego w perspektywie ogólnopolskiej i międzynarodowej.

Do realizacji 1. celu strategicznego RPO WP 2007-2013 prowadzić miała także interwencja ukierunkowana na **tworzenie podstaw rozwoju społeczeństwa informacyjnego**, wpisująca się w cel szczegółowy związany z **tworzeniem warunków sprzyjających budowaniu społeczeństwa wiedzy**. Oceniając zakończoną już interwencję Działania 2.2. należy pamiętać, że jej założenia opracowane prawie dekadę wcześniej nie mogły przewidzieć kierunku dynamicznych zmian w technologiach informacyjno-komunikacyjnych. Dofinansowane projekty związane z rozwojem sieci szkieletowej, zlokalizowane na obszarach tzw. *białych plam*, jednoznacznie wpisywały się w sformułowane na etapie programowania oczekiwane efekty. Wkład interwencji RPO WP 2007-2013, powiązanej z komplementarnym rozwojem sieci dostępowych, w ogólną poprawę dostępu do szerokopasmowego Internetu w skali całego województwa należy uznać jako istotny i w dużym stopniu niezbędny z uwagi na występujące w tym zakresie zawodności rynku. Nieco bardziej krytycznie należy spojrzeć na efekty projektów dotyczących rozwoju e-usług publicznych. W ostatnich latach rosnąca liczba procesów administracyjnych podlega stopniowej cyfryzacji, jednak zmiana w tym zakresie jest w dużym stopniu wynikiem działań podejmowanych na szczeblu krajowym. Rozwiązania dofinansowane w ramach RPO WP 2007-2013 miały w większości zasięg lokalny i punktowy charakter, przez co nie doprowadziły do rozwoju większej liczby użytecznych e-usług na poziomie całego regionu. Nie zmienia to jednak pozytywnej oceny efektów poszczególnych projektów.

CS 2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej ośrodków miejskich i usprawnienie powiązań między nimi

Schemat 2. Logika interwencji: cel szczegółowy 2

Źródło: Opracowanie własne

Oś priorytetowa 3. Funkcje miejskie i metropolitalne

Środki przeznaczone na **rozwój i integrację transportu zbiorowego** w miastach zostały rozdysponowane zgodnie z celami interwencji zakładanej w ramach Działania 3.1. Inwestycje w modernizację infrastruktury transportu zbiorowego oraz wymianę taboru skutecznie przyczyniły się do wzrostu konkurencyjności transportu zbiorowego względem komunikacji indywidualnej. Dofinansowanie posłużyło także poprawie spójności wewnętrznej miast i obszarów metropolitalnych, co przełożyło się na oszczędności w czasach przejazdu na istotnych relacjach wewnętrznych. Dostrzegalne są również efekty interwencji w zakresie zakupu nowych pojazdów komunikacji miejskiej, które przyczyniły się do wzrostu dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz pozwoliły na ograniczenie niepożądanych emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

Projekty miejskie były ukierunkowane na **rozwój funkcji miejskich i metropolitalnych w głównych ośrodkach rozwojowych**. W okresie 2007-2015 procesy polaryzacji wewnętrznej województwa nasiliły się, co było typowe dla większości regionów w Polsce. Największa koncentracja nowych podmiotów gospodarczych, miejsc pracy oraz organizacji pozarządowych cechowała Trójmiasto, również dynamika wskaźników pokazuje, że trend prawdopodobnie przez najbliższe lata się utrzyma. W tej sytuacji wsparcie ośrodków o znaczeniu regionalnym i równoważenie sieci osadniczej wzmacnianiem funkcji miejskich było szczególnie istotne - choć z uwagi na dynamiczny rozwój innych ośrodków metropolitalnych w Polsce, uzasadnione było także wzmacnianie funkcji metropolitalnych w rdzeniu województwa.

Do realizacji celu szczegółowego miały prowadzić projekty polegające na kompleksowej rewitalizacji (3.2.1), podnoszeniu atrakcyjności stref rozwojowych (3.2.2), a także projekty inicjatywy JESSICA (3.3). Projekty z zakresu rewitalizacji objęły jedynie 5 miast, jednak istotnie przyczyniły się do zwiększenia atrakcyjności gospodarczej i przestrzennej obszarów zdegradowanych. Inwestycje podnoszące atrakcyjność stref rozwojowych wzmocniły funkcje kulturowe, sportowo-rekreacyjne i edukacyjne szczególnie w mniejszych ośrodkach, cechując się wysoką użytecznością dla mieszkańców całych powiatów, pomimo swego punkowego charakteru. W przypadku projektów JESSICA, zrealizowane projekty miejskie wyraźnie podniosły atrakcyjność niektórych obszarów pomorskich miast - ze szczególnym uwzględnieniem Trójmiasta, gdzie koncentracja interwencji była najwyższa.

Oś priorytetowa 4. Regionalny system transportowy

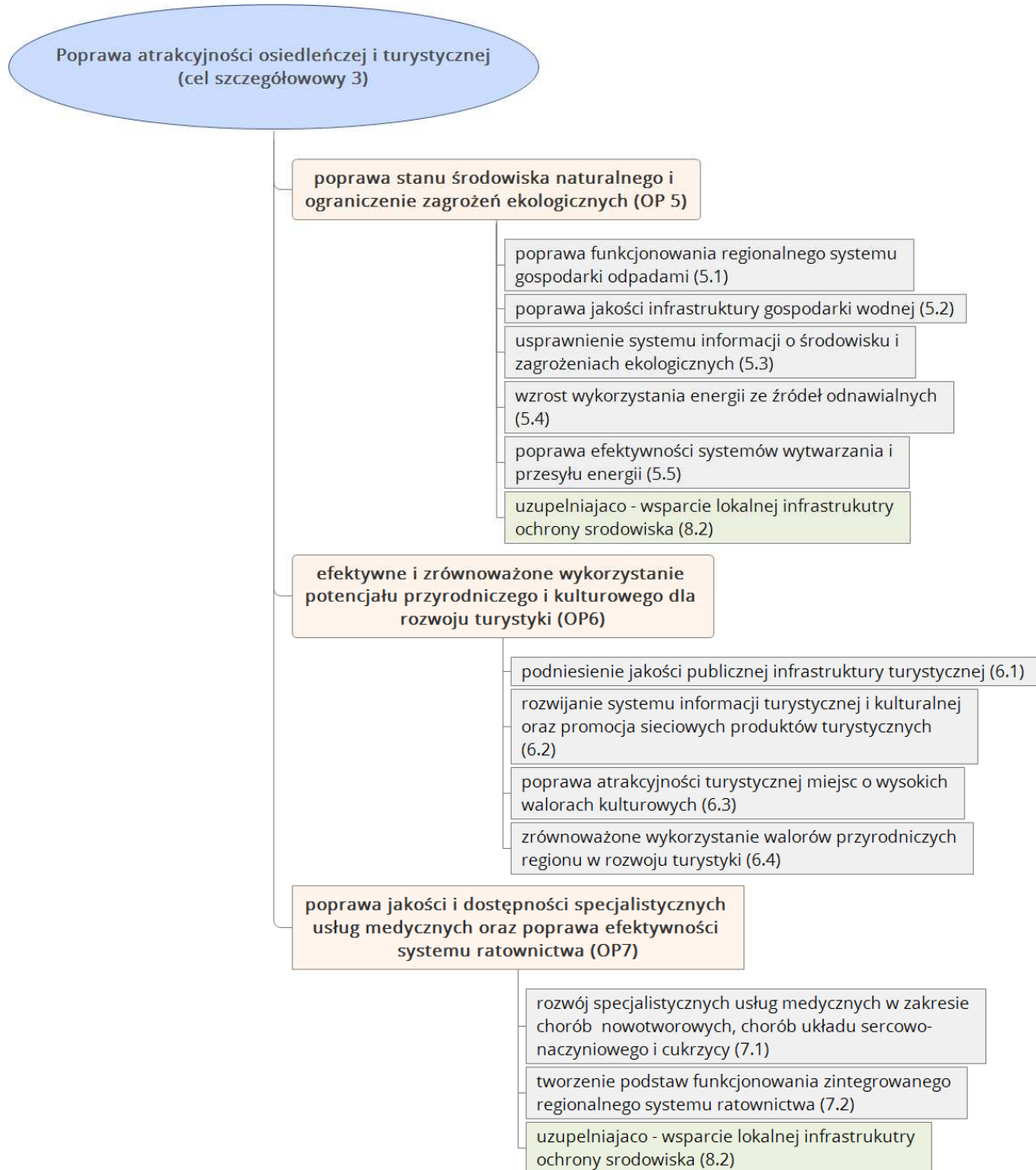
Dla poprawy spójności transportowej regionu realizowano inwestycje na drogach powiatowych i wojewódzkich, które miały na celu **usprawnienie powiązań między najważniejszymi ośrodkami gospodarczymi**. Uzyskano poprawę wskaźników dostępności transportowej m.in. także dzięki budowie obwodnic miast. Choć nie było to głównym celem interwencji, za niewystarczające należy uznać efekty interwencji w zakresie poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Inwestycje w transport kolejowy znacząco **podniosły dostępność transportową regionu**, ze szczególnym uwzględnieniem ośrodków turystycznych oraz regionalnych ośrodków rozwoju gospodarczego. Poprawa stanu infrastruktury zdeterminowała polepszenie czasów przejazdu, co podniosła atrakcyjność połączeń pasażerskich. Osiągnięto także dodatkowe efekty dla możliwości przewozu ładunków na relacjach do i z Portu Morskiego w Gdyni.

Znacząco **zwiększyła się dostępność drogowa do węzłów transportowych** poprzez inwestycje w rozbudowę dróg wojewódzkich. W szczególności dotyczyło to węzłów autostradowych na autostradzie A1. Poprawiła się także dostępność drogowa do węzłów multimodalnych, takich jak np. port morski w Łebie. Znacząco mniejsze efekty uzyskano jeśli chodzi o węzły przesiadkowe transportu zbiorowego, gdyż zrealizowano tylko jeden projekt w tym zakresie.

CS 3. Poprawa atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej

Schemat 3. Logika interwencji: cel szczegółowy 3

Źródło: Opracowanie własne

Oś priorytetowa 5. Środowisko i energetyka przyjazna środowisku

Poprawie atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej woj. pomorskiego (tj celowi szczegółowemu 3) służyć miały m.in. działania związane ochroną środowiska, w tym **poprawą funkcjonowania regionalnego systemu gospodarki odpadami**. Statystyki publiczne wskazują, że w okresie wdrażania RPO WP 2007-2013, w obszarze tym zaszły pozytywne zmiany, związane m.in. ze zmniejszeniem udziału odpadów komunalnych poddawanych składowaniu, na korzyści innych form ich zagospodarowania oraz systematycznym wzrostem wskaźnika dotyczącego odsetka odpadów komunalnych zbieranych selektywnie. Biorąc pod uwagę zakres inwestycji wspartych w Programie, przynajmniej częściowo odpowiada on za stopniową transformację systemu gospodarki odpadami w województwie pomorskim. Istotne znaczenie wsparcia należy przypisać w szczególności trzem projektom polegającym na rozwoju infrastruktury (instalacji) trzech zakładów zagospodarowania odpadów, zlokalizowanych w trzech regionach gospodarki odpadami (zachodnim, północnym i południowym). Zdecydowanie mniejsze znaczenie dla poprawy funkcjonowania regionalnego systemu gospodarki odpadami miała rekultywacja składowisk odpadów. W przypadku tych inwestycji kluczowa jest raczej likwidacja potencjalnego źródła zanieczyszczenia środowiska (przede wszystkim za sprawą odcieków, zagrażających wodom gruntowym i powierzchniowym).

Atrakcyjność osiedleńcza i turystyczna regionu zwiększyć się miała również za sprawą działań ukierunkowanych na **poprawę jakości infrastruktury gospodarki wodnej**. Jak wskazują dane ze statystyk publicznych od 2007 r. znacząco wzrosła długość obwałowań przeciwpowodziowych, liczba zbiorników retencyjnych, jak również długość kanalizacji odprowadzającej wody deszczowe. Analiza zakresów poszczególnych projektów wspartych w RPO WP 2007-2013 wskazuje, że program regionalny miał pewien wpływ na te zmiany, jednak jego udział był stosunkowo niewielki (3-5%), co w dużej mierze wynika ze skali dostępnego wsparcia oraz zakresu zrealizowanych projektów. Ostateczna struktura tematyczna dofinansowanych projektów nie do końca odzwierciedlała priorytety przyjęte na etapie programowania. Wśród dofinansowanych projektów dominowały przedsięwzięcia z zakresu rozwoju kanalizacji deszczowej, podczas gdy z zapisów Programu wyłania się preferencja dla wsparcia zabezpieczenia przeciwpowodziowego (wały przeciwpowodziowe i mała retencja). Z tego względu Działanie 5.2 miało ograniczony wpływ na realną zmianę sytuacji w obszarze gospodarki wodnej. Wskazało ono jednak preferowany kierunek interwencji dla RPO WP 2014-2020 (większy nacisk na zagospodarowania wód opadowych i roztopowych).

Realizacji trzeciego z celów strategicznego RPO WP 2007-2013 miało służyć również **usprawnienie systemu informacji o środowisku i zagrożeniach ekologicznych**. Wśród dofinansowanych projektów wsparto dwa przedsięwzięcia realizujące ten cel. Jedno z nich obejmowało stworzenie systemu monitoringu jakości powietrza. Drugi z projektów polegał na stworzeniu map zagrożenia powodziowego. Ze względu na liczbę wspartych projektów trudno ocenić ich efektywność i znaczenie dla realizacji celów RPO WP 2007-2013. Biorąc pod uwagę ich skalę i zakres można uznać, że zdecydowanie istotniejsze, z punktu widzenia całego województwa, było wsparcie systemu monitoringu powietrza, niż – niewątpliwie potrzebne, ale zdecydowanie mniejsze pod względem zasięgu – utworzenie map terenów zalewowych.

Istotnym elementem interwencji RPO WP 2007-2013 w omawianym obszarze były także działania prowadzące do **wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych**. W praktyce wsparcie trafiło w przeważającej części do projektów polegających na instalacji kolektorów słonecznych w budynkach użyteczności publicznej lub w jednorodzinnych budynkach mieszkalnych. Generalnie projekty tego typu dobrze wpisują się w oczekiwane rezultaty Działania 5.4, należy jednak pamiętać o ograniczonej skali interwencji, która nie miała szansy w znacznym stopniu przyczynić się do wzrostu wykorzystania źródeł odnawialnych. Należy także podkreślić, że założenia interwencji na poziomie Programu były

znacznie szersze i obejmowały także wsparcie instalacji wytwarzających energię elektryczną oraz opierających się na innych technologiach (np. energia wiatru i wody oraz geotermia – brak projektów, biogaz – zaledwie dwa projekty). Wyłączenie przedsięwzięć z listy potencjalnych beneficjentów ograniczyło jednak podaż potencjalnych inwestycji, z kolei sformułowanie preferencji dla projektów z wysokim wkładem prywatnym okazało się silnym bodźcem dla zgłaszania przedsięwzięć obejmujących mikroinstalacje dla gospodarstw domowych.

Kolejne działanie osi priorytetowej 5 miało na celu **poprawę efektywności systemów wytwarzania i przesyłu energii**. Podobnie jak w przypadku energetyki odnawialnej, w Działaniu 5.5 wystąpiła silna koncentracja wsparcia na jednym aspekcie – efektywności energetycznej na poziomie zużycia, która nie nawiązuje wprost do celu szczegółowego (który dotyczy poziomów wytwarzania i przesyłu). Poszczególne inwestycje polegające na modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej należy jednak ocenić pozytywnie, nie tylko z perspektywy osiągniętego efektu ekologicznego, lecz także innych rezultatów związanych m.in. z poprawą estetyki przestrzeni miejskiej oraz lepszymi warunkami świadczenia usług publicznych. Znacznie mniejszy udział innych typów inwestycji (modernizacja sieci ciepłowniczych, wymiana źródeł ciepła) wynikał głównie z niższej wagi przypisywanej takim działaniom przez władze lokalne, które przy ograniczonych środkach wolały skoncentrować się na modernizacji energetycznej.

Oś priorytetowa 6. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Działania związane z infrastrukturą turystyczną i kulturową były ukierunkowane na **efektywne i zrównoważone wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju turystyki**. Do realizacji tak sformułowanego celu miała prowadzić interwencja ukierunkowana na podniesienie **jakości publicznej infrastruktury turystycznej (6.1), rozwój systemu informacji turystycznej i kulturalnej oraz promocję sieciowych produktów turystycznych (6.2), poprawę atrakcyjności turystycznej miejsc o wysokich walorach kulturowych (6.3), a także zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych regionu w rozwoju turystyki (6.4)**. O ile wkład działań promocyjnych w zmianę należy ocenić jako duży i zgodny z oczekiwaniami, więcej zastrzeżeń należy zgłosić wobec projektów turystycznych oraz poświęconych dziedzictwu kulturowemu i przyrodniczemu.

Koncentracja na infrastrukturze związanej z turystyką aktywną w Działaniu 6.1 nie mogła istotnie wydłużyć sezonu turystycznego w miejscach wsparcia. Rozproszenie projektów ograniczało także rozpoznawalność oraz możliwość podłączania innych atrakcji turystycznych. Interwencja co prawda pozwoliła na stworzenie bazy infrastrukturalnej, jednak trwałość projektów i wystąpienie w przyszłości efektów mnożnikowych zależy od powiązania z przedsięwzięciami strategicznymi w RPO WP 2014-2020.

Wyżej należy ocenić projekty, które pozwoliły rozbudować całoroczną ofertę turystyczną w obiektach dziedzictwa o ugruntowanej pozycji w regionie, prowadząc do wystąpienia umiarkowanych efektów mnożnikowych. Niestety, część przedsięwzięć była głównie skierowana do mieszkańców zamiast na turystów, co m.in. nie pozwoliło na stworzenie nowego, silnego produktu o zasięgu wojewódzkim.

Ze wszystkich czterech działań Osi 6., najniżej należy ocenić efekty projektów z zakresu dziedzictwa przyrodniczego (Działania 6.4), polegające głównie na tworzeniu parków. Zrealizowane projekty często bardzo dobrze uzupełniały inne inwestycje miejskie, jakkolwiek koncentracja na mieszkańcach jako grupie docelowej, a także relatywnie niska unikalność walorów w porównaniu z innymi formami ochrony przyrody nie pozwoliły na osiągnięcie oczekiwanych rezultatów interwencji.

Generalnie interwencja RPO WP 2007-2013 w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturowej w dużym stopniu premiowała destynacje dotychczas mniej zagospodarowane turystycznie, co dobrze wpisywało się w założenie o dywersyfikacji ruchu turystycznego i zmniejszaniu antropopresji na

gminy nadmorskie. Większość projektów sprowadzała się jednak do wsparcia sezonowej infrastruktury turystycznej. Projekty całoroczne związane z turystyką kulturową koncentrowały się w większych ośrodkach - szczególnie w Gdańsku, wzmacnianym także przez nowe obiekty kulturalne o znaczeniu międzynarodowym. Można tym samym wysunąć ostrożną hipotezę, że wsparcie RPO WP 2007-2013 kierowało „pozasezonowego” turystę raczej w tradycyjne miejsca koncentracji turystyki kulturowej.

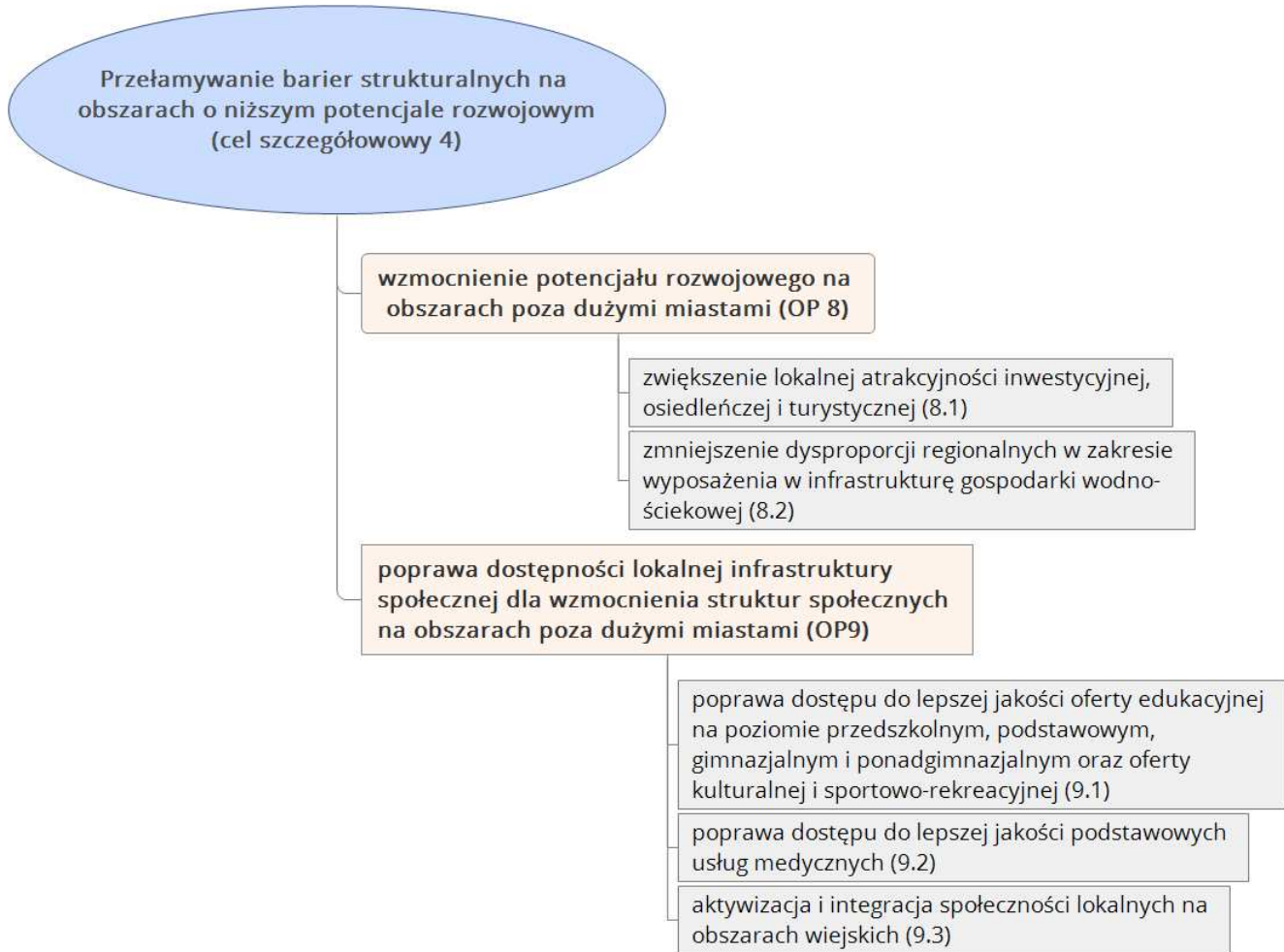
Oś priorytetowa 7. Ochrona zdrowia i system ratownictwa

Zgodnie z intencjami autorów RPO WP 2007-2013 **rozwój specjalistycznych usług medycznych w zakresie chorób nowotworowych, chorób układu sercowo-naczyniowego i cukrzycy**, miał przyczynić się do poprawy atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej województwa pomorskiego. Specyfika zakresu wsparcia, tj. modernizacja i rozbudowa infrastruktury oraz doposażenie szpitali specjalistycznych oznacza, że zmiany w tym obszarze są trudno obserwowalne na poziomie statystyk publicznych. Niemniej analiza zakresu dofinansowanych projektów wskazuje, że dobrze wpisywały się one w oczekiwane efekty zdefiniowane na poziomie programu. Dzięki ograniczeniu zakresu interwencji do kilku wybranych chorób cywilizacyjnych, możliwe było dofinansowanie ograniczonej liczby projektów mających realny wpływ na poprawę warunków diagnozowania i leczenia, w tym rehabilitacji, pacjentów cierpiących na choroby układu sercowo-naczyniowego i nowotwory oraz w mniejszej skali, cukrzycę. Koncentracja interwencji na realizacji założeń określonych w programie *Zdrowie dla pomorzan*, pozwoliła na realizację długofalowych celów związanych z rozwojem specjalistycznej opieki zdrowotnej na terenie województwa.

Aby podnieść poziom bezpieczeństwa mieszkańców regionu dofinansowano również szereg działań związanych z **tworzeniem podstaw funkcjonowania zintegrowanego regionalnego systemu ratownictwa**. Zakres wspartych projektów jest bardzo zróżnicowany, tak samo jak lista beneficjentów działania 7.2, wśród których znaleźli się zarówno przedstawiciele ratownictwa medycznego (wsparcie SOR), wodnego (WOPR), straży pożarnej (PSP i OSP), policji, jak również podmiotów odpowiedzialnych m.in. za monitoring stanu środowiska i potencjalnych zagrożeń z tym związanych (WIOS i WIW). Co do zasady, należy uznać że dofinansowane projekty odpowiadają na oczekiwania zdefiniowane na poziomie Programu. Realizując założenia *Koncepcji Funkcjonowania Regionalnego Zintegrowanego Systemu Ratownictwa*, tworzą podstawy dla dalszego rozwoju spójnego, regionalnego systemu ratownictwa.

CS 4. Przełamywanie barier strukturalnych na obszarach o niższym potencjale rozwojowym

Schemat 4. Logika interwencji: cel szczegółowy 4

Źródło: Opracowanie własne

Oś priorytetowa 8. Lokalna infrastruktura podstawowa

Przełamywaniu barier strukturalnych na obszarach o niższym potencjale rozwojowym służyć miało m.in. **zmniejszenie dysproporcji regionalnych w zakresie wyposażenia w infrastrukturę gospodarki wodno-ściekowej**. W latach 2007-2013 odnotowano znaczącą poprawę wskaźników dotyczących odsetka osób korzystających z kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków. Szczególnie duże zmiany zaobserwować można na obszarach wiejskich, które u progu perspektywy finansowej 2007-2013 znajdowały się w zdecydowanie gorszej sytuacji niż obszary miejskie. Dużą rolę w tych przemianach odegrało wsparcie z RPO WP 2007-2013, w ramach którego wspierano rozbudowę systemów gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach 2-15 tys. RLM. Dla większych aglomeracji (powyżej 15 tys. RLM) kluczowe znaczenie miało wsparcie z POiŚ. Należy przy tym zauważyć, że pomimo podjętych inwestycji, środki z okresu 2007-2013 nie pozwoliły na domknięcie systemów odbioru i oczyszczania ścieków we wszystkich wspartych aglomeracjach. Ograniczona skala dostępnych w programie regionalnym środków sprawiła, że zrealizowano raczej więcej mniejszych projektów, niż mniejszą liczbę inwestycji kompleksowo rozwiązujących problem danej aglomeracji. Co więcej, z badania beneficjentów programu wynika, że przynajmniej w części gmin infrastruktura, która obecnie zapewnia wypełnienie zobowiązań określonych w KPOŚK, za kilka lat może być już niewystarczająca dla potrzeb rozrastających się (pod względem liczby mieszkańców) gmin. Uwaga ta nie zmienia jednak generalnie pozytywnej oceny interwencji z Działania 8.2, która dobrze wpisła się w cele Programu, pozwalając na zniwelowanie dysproporcji regionalnych.

Mniej pozytywnie należy ocenić Oś 8 w obszarze wsparcia infrastruktury turystycznej, dziedzictwa kulturowego, a także rewitalizacji przestrzeni publicznej. W założeniach wsparcie miało prowadzić do **zwiększenia lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedleńczej i turystycznej**. Tak zdefiniowany cel utrudniał jednoznaczne wyłonienie grup docelowych projektów, stąd też sami beneficjenci podchodzili do ich realizacji dość swobodnie, niekiedy kierując infrastrukturę turystyczną i dziedzictwo na potrzeby lokalne, a rewitalizację przestrzeni na potrzeby turystów. Wsparcie turystyki, poza kilkoma wyjątkami nie pozwoliło wytworzyć produktów turystycznych funkcjonujących całorocznie i przynoszących dochód lokalnym społecznościom. Podobnie jak w przypadku Osi 6. RPO WP 2007-2013, koncentracja interwencji na turystyce wodnej i rowerowej była zbyt silna. Projekty zrealizowane w Poddziałaniu 8.1.2 cechowało znaczne rozproszenie oraz brak efektów mnożnikowych. W efekcie turystyczny potencjał rozwojowy - który znaczna część gmin niewątpliwie posiada - nie został wystarczająco wykorzystany. Projekty skierowane na rewitalizację przestrzeni publicznej wzmocniły lokalną atrakcyjność osiedleńczą, generując pozytywne efekty w zakresie wzrostu tożsamości lokalnej i polepszenia estetyki przestrzeni, a także sposobu spędzania wolnego czasu. W części przypadków wygenerowały także efekty mnożnikowe, jednak zbyt duży akcent został położony na kreowanie infrastruktury, a zbyt mało na pomysł w zakresie działań wykorzystujących ją do ożywienia społeczno-gospodarczego.

Oś priorytetowa 9. Lokalna infrastruktura społeczna i inicjatywy obywatelskie

Interwencja służąca przełamywaniu barier strukturalnych na obszarach o niższym potencjale rozwojowym była intensywnie wdrażana w Osi 9. Wsparcie w zakresie **lokalnej infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kultury** w okresie 2007-2015 pozwoliło na realizację kluczowych inwestycji, na poziomie lokalnym, poprawiając warunki prowadzenia lekcji w szkołach podstawowych i zwiększając dostępność edukacji dla dzieci w wieku przedszkolnym. Istotnie poprawiono także ofertę sportowo-rekreacyjną. Znikomy wpływ zaobserwowano w obszarze dostępu do instytucji kultury, a także na poziomie ponadgminazjalnym, co wynika między innymi z umiejscowienia organów prowadzących tych szkół w miastach pow. 35 tys. mieszkańców, a więc poza zasięgiem wsparcia projektów z Osi 9.

Interwencja nastawiona na realizację **lokalnych inicjatyw obywatelskich** na obszarach wiejskich, zrealizowała swoje cele w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej i poprawie dostępności do infrastruktury sportowo - rekreacyjnej. Wsparcie inicjatyw pozwoliło na zaspokojenie podstawowych potrzeb lokalnych społeczności i dodatkowo poprawiło estetykę w gminach objętych wsparciem. Powstała infrastruktura była potrzebna i jest intensywnie wykorzystywana przez mieszkańców. Projekty odpowiedziały na potrzebę stworzenia przestrzeni do spędzania wolnego czasu, nie miały natomiast przełożenia na powstanie lub sformalizowanie działających organizacji III sektora.

Projekty dofinansowane z Działania 9.2 pozwoliły na istotną poprawę jakości, głównie **podstawowych usług medycznych** świadczonych na obszarach poza dużymi ośrodkami miejskimi. W ramach dofinansowania 41 inwestycji znacząco poprawiono bazę lokalową oraz wyposażenie w sprzęt i aparaturę medyczną zarówno szpitali, jak i małych przychodni. Zrealizowane inwestycje wpłynęły nie tylko na poprawę warunków świadczenia usług medycznych, ale i pozwoliły na rozszerzenie ich zakresu. Dzięki temu pacjenci wspartych instytucji mają dostęp do szerszej gamy usług w miejscu zamieszkania, bez konieczności wizyt w specjalistycznych szpitalach i/lub przychodniach znajdujących się większych ośrodkach miejskich.

8 Rekomendacje

lp.	wniosek (strona w raporcie)	rekomendacja (strona w raporcie)	sposób wdrożenia	adresat	termin wdrożenia
1	Wyniki symulacji makroekonomicznych wskazują, że RPO WP 2014-2020 pozwoli początkowo na podtrzymanie, a docelowo na wzmocnienia oddziaływania ekonomicznego interwencji polityki spójności na poziomie regionalnym.	Aby określone ex-ante potencjalne oddziaływanie makroekonomiczne RPO WP 2014-2020 zrealizowało się w praktyce, konieczne jest systematyczne wdrażanie interwencji (w szczególności jej postęp finansowy) w tempie co najmniej odpowiadającym założeniom przyjętym w symulacjach. Istotne opóźnienia we wdrażaniu RPO WP 2014-2020 przełożą się na mniejszy niż zakładano wpływ na regionalną gospodarkę.	zgodnie z założeniami przedstawionymi w scenariuszu bazowym aplikacji PomMOD		
2	Założenia interwencji (w tym typy projektów) przewidziane do wsparcia w ramach RPO WP 2014-2020 we właściwy sposób czerpią z doświadczeń RPO WP 2007-2013.	Na obecnym etapie nie rekomenduje się wprowadzania istotnych w strukturze interwencji RPO WP 2014-2020. W odniesieniu do następujących obszarów interwencji rekomenduje się jednak bieżącą weryfikację tego, na ile założenia przyjęte w RPO WP 2014-2020 są realizowane w praktyce.	zgodnie z propozycjami/sugestiami przedstawionymi w sekcji B	IZ RPO WP 2014-2020	na bieżąco – cały okres wdrażania RPO WP 2014-2020
3	Kryteria i system wyboru projektów w ramach RPO WP 2014-2020 – co do zasady – uwzględnia najważniejsze doświadczenia RPO WP 2007-2013.	Na obecnym etapie nie rekomenduje się wprowadzania istotnych zmian w kryteriach i systemie wyboru projektów w ramach RPO WP 2014-2020. W odniesieniu do następujących obszarów interwencji rekomenduje się jednak bieżącą weryfikację tego, na ile założenia przyjęte w RPO WP 2014-2020 są realizowane w praktyce.	zgodnie z propozycjami/sugestiami przedstawionymi w sekcji B		

Bibliografia

Agrotec, Ocena efektów realizacji projektów turystycznych w ramach PO IG, 2015 r.

Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS, *Praca badawcza pt. Badanie pilotażowe zachowań komunikacyjnych ludności w Polsce*, Jachranka 2015

DRRiP, Raport na temat postępów realizacji celów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013, 2012 r.

Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych.

Dyspersja, Kierunki i zasady wspierania działań społecznych ukierunkowanych na aktywizację społeczną i gospodarczą zdegradowanych obszarów miejskich w subregionalnych i regionalnych ośrodkach rozwojowych województwa pomorskiego w kontekście perspektywy finansowej UE 2014 – 2020, 2013 r.

EBI, Roczne sprawozdanie z postępu Inicjatywy JESSICA, 2016 r.

EGO, *Ocena komplementarności projektów realizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 oraz projektów realizowanych w województwie pomorskim w ramach Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Rybackiej*, 2014 r.

FUNDEKO Korbel, Krok-Baściuk Sp. J., *Ocena wpływu projektów zrealizowanych w ramach RPO WP 2007-2013 na środowisko w województwie pomorskim*, Warszawa 2014 r.

FUNDEKO Korbel, Krok-Baściuk Sp. J., *Wpływ Polityki Spójności 2007-2013 na środowisko naturalne*, Warszawa 2016 r.

Grabkowska M., Frankowski J., 2016, Close to the city, close to the university? Are there symptoms of studentification in Gdańsk, Poland?, *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 32, 73–83.

GUS, *Ustalenie wartości wybranych wskaźników ekonomicznych dla beneficjentów Regionalnych Programów Operacyjnych, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka oraz dla dobranych grup kontrolnych*, 2015 r.

Herbst I., Jadach-Sepiolo A., Raport ze studiów przypadku PPP sporządzony na potrzeby Analizy potencjału podmiotów publicznych i przedsiębiorstw do realizacji projektów PPP dla PARP, 2012 r.

IBnGR, *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, 2015 r.

Imapp / PAG Uniconsult, Ocena ex-ante dla instrumentów finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa pomorskiego na lata 2014-2020, 2014 r.

imapp/PC++, Wpływ funduszy europejskich perspektywy finansowej 2007-2013 na rozwój społeczno-gospodarczy Polski Wschodniej, 2014 r.

Jadach-Sepiolo A. (red.), 2016, Ludzie. Przestrzeń. Zmiana. Dobre praktyki w rewitalizacji polskich miast, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.

Komornicki T., Rosik P., Stępnik M., *Oszacowanie i ocena zmian wartości WMDT i wskaźników gałęziowych na potrzeby ewaluacji ex post NSRO 2007-2013*, Warszawa 2015

Linia demarkacyjna pomiędzy Programami Operacyjnymi Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej z dnia 8 października 2010 r.

- Olejarczyk P., 2014, Orunia nie jest śmietnikiem Gdańska, mojaorunia.pl [dostęp: 28.09.2016].
- PAG Uniconsult, Ocena osiągnięć wdrażania projektów w ramach XI Priorytetu PO IiŚ oraz ich wpływ na osiągnięcie celów szczegółowych Priorytetu, 2013 r.
- PBPR, Przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wraz z oceną realizacji inwestycji w latach 2009-2012, 2014 r.
- PBPR, Raport o stanie zagospodarowania województwa pomorskiego w latach 2008-2011, 2014 r.
- Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego, *Przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wraz z oceną realizacji inwestycji w latach 2009-2012. Zmiany w Zagospodarowaniu Przestrzennym. Raport cząstkowy III część 1*, Gdańsk 2014 r.
- Prezentacja Dyr. M. Stefańskiego
https://www.polskaszerokopasmowa.pl/g2/oryginal/2012_05/2aa51fbe93f2ad44dff1f617845b00eb.pdf
- Przewodnik beneficjenta RPO WP 2007-2013*. Wersja z dnia 18 grudnia 2014 r.
- PSDB, *Ocena efektów wsparcia Osi Priorytetowej 1 ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia przedsiębiorstw w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013*, 2013 r.
- Raport na temat postępów realizacji celów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013* (wg stanu na 30.09.2012 r.).
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020.
- Rocznik Statystyczny Województwa Pomorskiego 2015*, US w Gdańsku
- Rosik P., Komornicki T., Stępnia M., Pomianowski W., *Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na zwiększenie dostępności transportowej województw*, Warszawa 2012
- Sprawozdanie okresowe z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 za I półrocze 2015 r.*
- Statut Biblioteki Diecezjalnej im. Biskupa Jana Bernarda Szlagi z siedzibą w Pelplinie.*
- Studzińska D., 2014, Ruch bezwizowy a rozwój turystyki na pograniczu polsko-rosyjskim, *Przegląd Geograficzny* 86 (4).
- Sulikowski G. (red.), 2009, Program Rewitalizacji Obszarów Zdegradowanych w Gdańsku, Załącznik do uchwały nr XLVII/1308/10 Rady Miasta Gdańska z dnia 25.03.2010, Gdańsk.
- Swianiewicz P., Nowicka P., Krukowska J., 2011, *Zaniedbane dzielnice w polityce wielkich miast*. Elipsa, Warszawa.
- T33/University of Strathclyde/Spatial Foresight, *Urban Development Fund in Pomorskie. Case Study*, 2015 r.
- Turek, K., Worek, B. *Kształcenie po szkole. Na podstawie badań instytucji i firm szkoleniowych, pracodawców i ludności zrealizowanych w 2014 roku w ramach V edycji projektu Bilans Kapitału*

Ludzkiego Edukacja a rynek pracy – tom III. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2015.

Uchwała Nr 53/2016 Komitetu Sterującego do spraw koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia z dnia 29 lipca 2016 r. w sprawie rekomendacji dla kryteriów wyboru projektów z sektora zdrowia w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 9a – Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.

Uchwała nr 930/274/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 8 sierpnia 2013 roku w sprawie przyjęcia Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie ochrony zdrowia Zdrowie dla Pomorzan, Uzasadnienia oraz Podsumowania do Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie ochrony zdrowia Zdrowie dla Pomorzan.

Uchwała nr XXII/607/16 Rady Miasta Gdańska z dnia 28 kwietnia 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji w mieście Gdańsku.

Uchwała Sejmiku Województwa Pomorskiego Nr 745/XL/05 z dnia 14 listopada 2005 r. dotycząca przyjęcia założeń do Pomorskiego Programu Profilaktyki i Leczenia Chorób Układu Sercowo-Naczyniowego i Chorób Nowotworowych “Zdrowie dla Pomorzan 2005-2013”

Uniregio, Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem (aktualizacja opracowania, monitoring zmian), 2015 r.

Uszczegółowienie Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 (z dnia 10 września 2009 r.)

Uszczegółowienie Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 (z dnia 25 sierpnia 2016 r.)

World Bank. 2015. *Doing Business in Poland 2015*. Washington, DC; World Bank

Wróblewski D., Roguski E. W., Kołodziej-Saramak A., Kwiatkowski D., Prasuta J., Sowa T., Wilczyński T., Zakrzewski R., *Koncepcja Funkcjonowania Regionalnego Zintegrowanego Systemu Ratownictwa*, Gdańsk 2008 r.

Zarząd Komunikacji Miejskiej w Olsztynie, *Standardy dla przystanków zbiorowej komunikacji miejskiej w Olsztynie*, Olsztyn 2012

Załączniki

Załącznik 1. Metodyka badania

W ramach badania wykorzystane zostały zarówno wyniki badań terenowych, jak i wnioski z analizy z danych zastanych. Informacje pochodzące z tych źródeł stanowiły podstawę dla oceny efektów interwencji z RPO WP 2007-2013 oraz zmian jakie zaszły w obszarach objętych wsparciem. Ponadto, aby określić wpływ Programu na zmianę sytuacji makroekonomicznej w regionie przygotowany został dedykowany model ekonomiczny dla województwa pomorskiego oraz aplikacja pozwalająca prowadzenie symulacji dotyczącej potencjalnych efektów interwencji na lata 2014-2020. Poniżej opisano poszczególne metody badawcze wraz ze wskazaniem obszarów badania, w których wykorzystano wnioski z tych analiz.

Model makroekonomiczny EUImpactMOD	Model DSGE	W ramach ewaluacji przygotowano dedykowany model ekonomiczny dla województwa pomorskiego, którego celem było oszacowanie wpływu funduszy UE na gospodarkę województwa pomorskiego.
Analiza danych Zastanych	Dane i materiały monitoringowe	Dane z monitoringu RPO WP 2007-2013, w tym informacje nt. liczby i wartości podpisanych umów, lokalizacji i zakresu wspartych inwestycji stanowiły punkt wyjścia dla analiz tematycznych i przestrzennych interwencji. Dzięki czemu możliwa była m.in. ocena realizacji preferencji dotyczących wsparcia obszarów słabszych strukturalnie oraz wizualizacja danych nt. rozkładu interwencji na terenie całego regionu. Ponadto dane dotyczące realizacji wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania stanowiły punkt odniesienia dla oceny tego, na ile dofinansowanie z RPO WP 2007-2013 pozwoliło na osiągnięciu celów zakładanych na etapie programowania.
	Wnioski o dofinansowanie	Analiza dokumentacji aplikacyjnej stanowiła jedno z kluczowych źródeł informacji o szczegółowym zakresie projektów dofinansowanych z RPO WP 2007-2013. Informacje te wykorzystane zostały w sekcji dotyczącej opisu interwencji, stanowiły również ważny punkt odniesienia w sekcji dotyczącej oceny RPO WP 2007-2013 pod kątem realizacji celów Programu.
	Statystyka publiczna	Na podstawie danych ze statystyk publicznych, głównie danych BDL GUS weryfikowana była zmiana jaka zaszła w województwie pomorskich w obszarach tematycznych objętych interwencją z RPO WP 2007-2013.
	Dokumenty strategiczne i operacyjne	Analiza dokumentów programowych oraz strategicznych stanowiła punkt wyjścia dla odtworzenia założeń i przesłanek interwencji w poszczególnych obszarach tematycznych RPO WP 2007-2013. Założenia te były punktem odniesienia dla oceny efektów wsparcia z programu regionalnego.
	Metaewaluacja	Wyniki wcześniejszych ewaluacji i analiz dotyczących interwencji z RPO WP 2007-2013 wykorzystane zostały jako jedno z istotnych źródeł dla oceny efektywności Programu i jego wpływu na zmiany w poszczególnych obszarach tematycznych. Niniejsza ewaluacja ex-post RPO WP 2007-2013 stanowiła niejako podsumowanie wcześniejszych badań, uzupełnione o dane, którymi wcześniej nie dysponowano (m.in. wyniki badania CAWI beneficjentów).
Badania terenowe	Pogłębione wywiady indywidualne	W ramach badania przeprowadzono 22 wywiady z przedstawicielami Departamentu Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego, Departamentu Programów Regionalnych, Agencji Rozwoju Pomorza oraz Departamentów tematycznych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, w tym: Departamentu Turystyki i

		<p>Promocji, Kultury, Społeczeństwa Informacyjnego, Zdrowia, Środowiska i Rolnictwa, Infrastruktury, Edukacji i Sportu oraz Departamentu Rozwoju Gospodarczego.</p> <p>W ramach wywiadów pogłębiono i zweryfikowano wnioski z analizy danych zastanych. W szczególności, wywiady z przedstawicielami DRRiP miały na celu lepsze zrozumienie założeń interwencji w latach 2007-2013 oraz identyfikację kluczowych wniosków dla programu 2014-2020. Rozmowy z przedstawicielami departamentów tematycznych pozwoliły na lepsze zrozumienie zmian jakie zaszły w czasie wdrażania interwencji w poszczególnych obszarach oddziaływania RPO WP 2007-2013. Z kolei, wywiady z pracownikami Departamentu Programów Regionalnych miały na celu poszerzenie zakresu analiz o informacje i wnioski z procesu wdrażania ocenianego programu.</p> <p>Wywiady przeprowadzono w sierpniu 2016 r.</p>
	<p>Badanie ankietowe beneficjentów RPO WP 2007-2013</p>	<p>Do badania ankietowego beneficjentów wykorzystano technikę ankiety internetowej (CAWI). Zaproszenie do udziału w badaniu wysłane zostało do wszystkich beneficjentów, dla których znane były dane kontaktowe. Próba badawcza wyniosła łącznie 1578 beneficjentów, stopa zwrotu (ang. <i>response rate</i>) dla tego badania wyniósł 36%.</p> <p>Ankieta beneficjentów pozwoliła na zebranie informacji i opinii o znaczeniu zrealizowanych projektów dla osiągnięcia celów RPO WP 2007-2013 oraz ich wpływu na zmianę sytuacji w poszczególnych obszarach tematycznych i oddziaływania wspartych projektów na ich bezpośrednie otoczenie oraz grupy docelowe. Badanie kwestionariuszowe stanowiło również cenne źródło informacji o problemach jakie wystąpiły w trakcie wdrażania poszczególnych projektów. Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter dofinansowanych projektów kwestionariusz ankiety były dopasowany do zakresu interwencji w danym działaniu, tym samym w ramach badania beneficjentów przygotowano <i>de facto</i> 12 dedykowanych ankiet. To z kolei, w połączeniu ze stosunkowo dużą liczbą pytań otwartych, sprawiło że badanie beneficjentów było cennym źródłem informacji o interwencji, nie pozwalającym jednak, nie licząc pojedynczych przypadków (Wsparcie skierowane do sektora MSP) na wnioskowanie statystyczne z danych pozyskanych tą metodą. W przypadku tego badania, wnioski z CAWI miały częściej charakter jakościowy, pozwalający na wyjaśnienie pewnych zjawisk, niż ilościowy mający na celu ocenę ich skali.</p> <p>Badanie zrealizowano w lipcu i sierpniu 2016 r.</p>
	<p>Studia przypadków</p>	<p>W ramach ewaluacji przygotowano 5 studiów przypadku, opisujących projekty zidentyfikowane jako przykłady dobrych praktyk.</p>

Załącznik 2. Charakterystyka modelu PomMOD

Model POMmod jest wielosektorowym strukturalnym modelem makroekonomicznym zbudowanym na podstawie metodologii dynamicznej, stochastycznej równowagi ogólnej (z ang. DSGE). Metodologia ta jest fundamentem współczesnych nauk ekonomicznych, łączy w sobie wyniki teoretyczne i empiryczne z wielu dziedzin takich jak teoria realnego cyklu koniunkturalnego, teoria wzrostu gospodarczego, ekonomię pracy, ekonomię międzynarodową i jest w dalszym ciągu rozwijana. Podstawowymi podmiotami występującymi w modelu są gospodarstwo domowe, sektor firm, sektor rządowy oraz sektor zagraniczny. Reguły podejmowania decyzji przez poszczególne podmioty oparte są na wielookresowej optymalizacji funkcji użyteczności, co oznacza, że brany jest pod uwagę nie tylko obecny stan gospodarki, ale też oczekiwania co do przyszłości. Co więcej, stochastyczność modelu zakłada, że decyzje gospodarcze podejmowane są w warunkach niepewności. Taki sposób modelowania zachowania podmiotów ekonomicznych sprawia, że w odróżnieniu od często stosowanych równań behawioralnych lub ekonometrycznych, model odporny jest na tzw. krytykę Lucasa, stanowiącej, że badania oparte na danych historycznych nie dostarczają prawidłowych wyników, gdy symulowane są m.in. efekty wprowadzenia nowych polityk. Co więcej, ze względu na przywiązanie większej wagi do struktury matematycznej opisującej problemy decyzyjne podmiotów ekonomicznych, klasa modeli DSGE cechuje się relatywnie niskimi wymogami co do danych statystycznych (w porównaniu np. z technikami ekonometrycznymi), co jest to szczególnie istotne przy tworzeniu modeli regionalnych, dla których dostępność danych jest niższa niż na poziomie kraju.

POMmod jest modelem równowagi ogólnej, co oznacza, że podmioty spotykają się na rynkach, na których dochodzi do ustalenia cen względnych i wymiany i czyszczenia się rynków. Gospodarstwo domowe maksymalizuje zdyskontowaną użyteczność z zakupionego od firm dobra konsumpcyjnego oraz czasu wolnego, oszczędza, inwestuje, płaci podatki, podejmuje decyzje dotyczące aktywności zawodowej oraz oferuje swoją pracę firmom na rynku pracy, za którą otrzymuje wynagrodzenie.

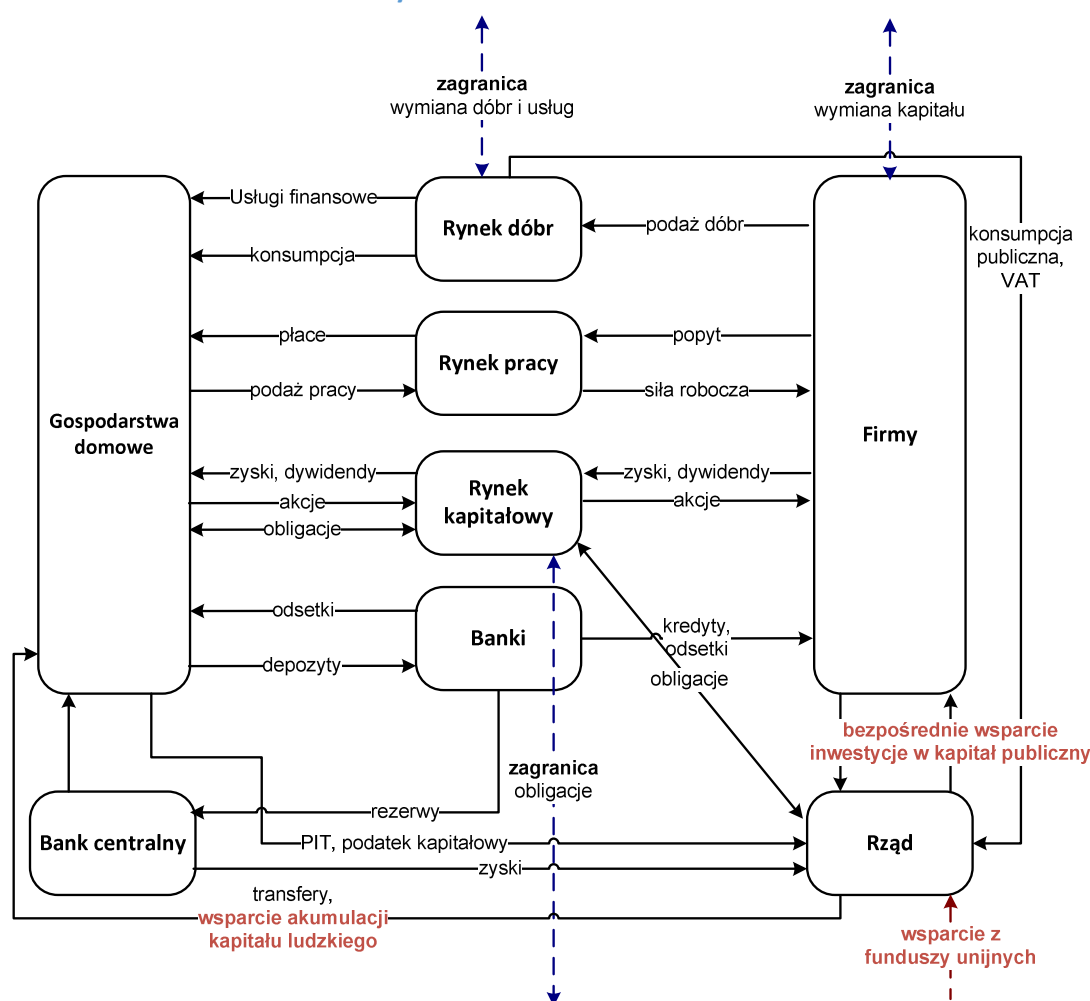
Firmy z kolei maksymalizują swój zysk, który jest różnicą pomiędzy przychodami ze sprzedaży dóbr i wynagrodzeniem czynników produkcji. Firmy operują wieloetapową strukturą produkcji zgodną ze standardem KLEM (z ang. *capital, labour, energy, materials*) w której łączą kapitał, pracę, energię oraz zużycie pośrednie, a także odpowiadają za wymianę handlową z zagranicą. Na koniec, firmy wytwarzają trzy rodzaje dóbr – konsumpcyjne, które jest sprzedawane gospodarstwu domowemu, inwestycyjne, które jest kupowane przez inne firmy w ramach procesu akumulacji środków trwałych oraz rządowe, stanowiące konsumpcję publiczną. Produkcja w modelu podzielona jest zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności 2007 na następujące sektory:

- Rolnictwo (sekcja A)
- Górnictwo i energia (sekcje B,D,E)
- Przetwórstwo przemysłowe (sekcja C)
- Budownictwo (sekcja F)
- Handel, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja (sekcje G, H, I, J)
- Finanse i ubezpieczenia, obsługa rynku nieruchomości (sekcje K, L)
- Pozostałe usługi, w tym publiczne, edukacja, opieka zdrowotna (sekcje M,N, O, P, Q, R, S, T)

Powiązania gospodarcze pomiędzy sektorami skalibrowane są do tablicy przepływów międzygałęziowych. Tablice te zawierają m.in. informacje o tym, ile dany sektor zużywa dóbr pośrednich z pozostałych sektorów, dzięki czemu możliwe jest badanie rozlewania się szoków pomiędzy nimi. Ze względu na to, że tablice na poziomie regionalnym nie są publikowane przez GUS, konieczne było skonstruowanie osobnej macierzy dla województwa pomorskiego. Jej konstrukcja

polegała najpierw na zebraniu możliwie największej ilości danych, które bezpośrednio w macierzy występują, np.: wartość dodana w podziale na sektory, wielkość inwestycji. Dalsze uzupełnianie wartości liczbowych w macierzy wykonane zostało w oparciu o modele ekonometryczne zbudowane z wykorzystaniem tablic przepływów międzygałęziowych dla państw Unii Europejskiej. Ze względu na fakt, że w UE znajdują się również państwa o zbliżonej wielkości i poziomie rozwoju, podejście takie wydaje się uzasadnione. Przychody sektora rządowego stanowią wpływy podatkowe (PIT, CIT, VAT, pozostałe daniny publiczne) pomniejszone o koszty związane z emisją obligacji. Z kolei strona wydatkowa sektora rządowego obejmuje przede wszystkim konsumpcję publiczną, transfery do gospodarstwa domowego takie jak emerytury i zasiłki oraz wydatki inwestycyjne. Dodatkowo, przychody sektora rządowego dzielone są zgodnie z Ustawą o finansach publicznych na poziom krajowy (budżet centralny), wojewódzki, powiatowy oraz gmin.

Rysunek 1. Schemat modelu POMmod.

Źródło: Opracowanie własne

Do zadań sektora rządowego należy również obsługa funduszy europejskich oraz odpowiadającego im wydatkowania krajowego. Zgodnie z założeniem modelu tzw. „małej gospodarki otwartej”, przyjęto, że fundusze unijne są egzogeniczne (pomijamy udział Polski w budżecie unijnym), zaś współfinansowanie krajowe i regionalne pochodzi z sektora rządowego. Wydatki zostały podzielone na 8 kategorii interwencji i są modelowane w taki sposób, aby jak najbliżej odzwierciedlały rzeczywisty sposób oddziaływania.

- Zarówno zwrotne jak i bezzwrotne bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw modelowane jest jako dodatkowy zastrzyk kapitału dla firm (modyfikacji podlega zatem równanie ruchu na kapitał), co zwiększa techniczne uzbrojenie pracy. Różnica w modelowaniu obydwu mechanizmów polega na tym, że w przypadku wsparcia zwrotnego tworzony jest fundusz inwestycyjny, do którego firmy wpłacają stopniowo pożyczone pieniądze, zaś środki z tego funduszu wydatkowane są na kolejne inwestycje firm.
- Działalność badawczo-rozwojowa/wsparcie innowacji - modyfikacja modelu polega na utworzeniu oddzielnego podsektora odpowiedzialnego za badania i rozwój, który poprzez produkcję tzw. 'idei' przyczynia się do zwiększenia wartości produkcji w każdym z sektorów. Interwencja polega na dofinansowaniu działalności tego podsektora.
- Wydatki na energetykę modelowane są jako interwencja zwiększająca wydajność i wielkość kapitału w sektorze obejmującym sekcje B, D oraz E.
- Jako że infrastruktura środowiskowa nie przyczynia się bezpośrednio do zwiększenia potencjału produkcyjnego gospodarki i korzyści z niej płynące mają często charakter niemonetarny, interwencja ta modelowana jest jako zwiększenie popytu inwestycyjnego w gospodarce.
- Wydatki związane z infrastrukturą transportową modelowane są jako interwencja zwiększająca wydajność i wielkość kapitału w sektorze usługowym obejmującym sekcje G, H, I oraz J.
- W modelu przyjęto, że inwestycje w 'rozwój kapitału społecznego i ludzkiego' oraz 'infrastrukturę społeczną' przyczyniają się do zwiększenia poziomu kapitału ludzkiego, który poprzez efekty zewnętrzne przyczynia się do poprawy wydajności pracy.

Wszystkie interwencje publiczne modelowane są jako tzw. szoki, których wielkości i wpływ na odchylenia wskaźników makroekonomicznych wyznaczone są numerycznie za pomocą filtra Kalmana.